FUNDAMENTAL

BYELORUSSIAN

BOOK 2

V. PASHKIEVICH

БЕЛАРУСКАЯ

МОВА

FUNDAMENTAL
BYELORUSSIAN

BOOK 2

V. PASHKIEVICH

EDITED BY

A. ADAMOVICH

БЕЛАРУСКАЯ

МОВА

TORONTO 1978

FROM THE PUBLISHING COMMITTEE

"FUNDAMENTAL BYELORUSSIAN" Book 2 like Book 1 has been published by the Byelorussian Community in Canada with the assistance of the Canadian Federal Government which, through the Canadian Citizenship Branch of the Department of the Secretary of State, contributed $9,000.00 towards the completion of this textbook.

We express our most sincere gratitude to the Secretary of State, and to all Byelorussians who with their generous support made possible the conclusion of our project.

Particular acknowledgement and appreciation should also be extended to the author, editors, proofreaders, and to those involved in fund raising to cover the publication costs of this book. All these persons voluntarily contributed their time and efforts with the objective of producing, at long last, a badly needed bilingual textbook of the Byelorussian language.

THE PUBLISHING COMMITTEE
Byelorussian-Canadian Coordinating Committee

АД ВЫДАВЕЦТВА

Гэтая кніга — другая й апошняя частка падручніка **"FUNDAMENTAL BYELORUSSIAN"** — "БЕЛАРУСКАЯ МОВА". Яна, як і першая частка, выдадзеная за грошы беларускага грамадзтва ды пры дапамозе (у суме 9,000 далараў) Канадзкага фэдэральнага ўраду **(The Canadian Citizenship Branch).**

Гэтта выказваем нашую шчырую падзяку Дзяржаўнаму Сакратару Канады, як і беларускаму грамадзству за іхнае падтрыманьне ды шчодрую дапамогу.

На асабліва вялікае прызнаньне заслугоўваюць аўтар і рэдактары, а таксама карэктары ды зьбіральнікі фінансавых сродкаў на выданьне кнігі, што ўсю нялёгкую карплівую працу ўкладалі бескарысьліва з надзеяй на адзіную заплату, што будзе ўрэшце выдадзены гэтак канечна патрэбны двумоўны падручнік беларускае мовы.

ВЫДАВЕЦКІ КАМІТЭТ
пры Каардынацыйным Камітэце Беларусаў Канады

Printed by
HARMONY PRINTING LTD.
3194 Dundas St. W., Toronto, Ont., Canada, M6P 2A3

FOREWORD

"FUNDAMENTAL BYELORUSSIAN", the first textbook of its kind, is intended not only to provide the student with information on the fundamentals of Byelorussian grammar and to develop his or her skill in reading and writing, as well as his or her fluency in oral self-expression and aural comprehension, but also to assist those interested in teaching, research, or advanced study of Byelorussian. For this purpose grammatical terminology and the formulation of rules is presented in both English and Byelorussian.

ORGANIZATION OF MATERIAL

Book 2, the final part of "FUNDAMENTAL BYELORUSSIAN", is a continuation of Book 1. It contains units 19 — 29 and is divided into two sections: Section IV and Section V.

Each unit has the same structure as those in Book 1, i.e.:

1. A story for reading supplemented by a vocabulary.
2. A section on grammar consisting of:
   a) rules of pronunciation and spelling which are indicated by the Byelorussian letter "Ф" in the text, and
   b) rules of inflection and word-formation.
3. Exercises for written and oral work.

ORGANIZATION OF THE APPENDIX

Following the text there is a comprehensive appendix which contains:

1) grammatical tables summarizing the declensions of nouns, adjectives, and pronouns, as well as the conjugations of verbs, and tables of numerals; and
2) Byelorussian-English and English-Byelorussian vocabularies covering new words which have been used in Book 2, as well as some of those found in Book 1 but not included in its vocabulary.

The Byelorussian-English vocabularies of both books provide useful grammatical references, such as the gender and genitive ending of all nouns, the present tense and perfective future forms of verbs, and others.

The author wishes to express once more her deepest appreciation to all those who with their encouragement, and financial and academic assistance made possible the appearance of this textbook. Particular thanks are due to the editor of the book prof. Anthony Adamovich, to Dr. Vincent Zuk-Hryskievic, Dr. Vitaut Tumash, Dr. Raisa Zuk-Hryskievic, and Mr. U. Rusak for their special contributions.

Valentyna Pashkievich

ПРАДМОВА

Кніга "FUNDAMENTAL BYELORUSSIAN" — "БЕЛАРУСКАЯ МОВА", — гэта першы й дагэтуль адзіны двумоўны беларуска-ангельскі падручнік беларускае мовы, і затым, як ужо было адзначана ў прадмове да першае часткі, яна ўкладзеная шырэй, як для ўжытку толькі вучняў. Кніга мае быць таксама дапаможнікам для настаўнікаў ды тых, хто зацікаўлены ў грунтаўнейшым вывучэньні ды пазнаньні беларускае мовы. Дзеля гэтага граматычныя правілы пададзеныя ў ёй ня толькі паангельску, але й пабеларуску.

Арганізацыя матар'ялу

Кніга другая становіць працяг кнігі першай. У ёй зьмешчаныя IV і V разьдзелы, разам адзінаццаць кругоў (19—29). Матар'ял у кажным крузе, як і ў першай кнізе, падзелены на тры часткі:

1. Апавяданьне на чытаньне із слоўнікам новых словаў.

2. Граматычныя правілы, зь якіх фанэтычныя абазначаныя літарай "Ф", іншыя правілы — з марфалёгіі.

3. Практыкаваньні, вусныя й пісьмовыя, на засваеньне новапададзеных правілаў.

Дадатак

Пры канцы кнігі зьмешчаны дадатак, у які ўвайшлі:

1. Граматычныя табліцы, г. зн. табліцы скланеньняў назоўнікаў, прыметнікаў, займеньнікаў, табліцы спражэньняў дзеясловаў ды табліцы лічэбнікаў.

2. Беларуска-ангельскі ды ангельска-беларускі слоўнікі новых словаў з другое кнігі ды некаторых словаў зь першае, асабліва тых, што ня ўведзеныя ў слоўнік першае кнігі.

Яшчэ раз шчыры дзякуй усім, хто чым-колечы, матар'яльна ці дапамогай у працы над кнігай, спрычыніўся да выданьня гэтага падручніка. Асабліваю-ж мая падзяка рэдактару кнігі праф. Антону Адамовічу, дактаром Вінцэнту й Раісе Жук-Грышкевічам, др. Вітаўту Тумашу ды за выкананьне карты — сп. Уладзімеру Русаку.

Валентына Пашкевіч

Toronto. The Byelorussian flag white-red-white is flown at the Toronto City Hall during Byelorussian Week to honour Byelorussian Independence Day, March 25th

CONTENTS / ЗЬМЕСТ

Page

FROM THE PUBLISHING COMMITTEE / **АД ВЫДАВЁЦТВА** II
FOREWORD III
ПРАДМОВА IV
CONTENTS / ЗЬМЕСТ VI
TABLE: Byelorussian Alphabet—print and script XII

SECTION IV / РАЗЬДЗЕЛ IV

UNIT 19 / КРУГ 19

Я жыву́ ў сталі́цы 1

19—I The Dative Plural of Nouns / **ДАВА́ЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ, множны лік** 3
19—II The Locative Plural of Nouns / **МЁСНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКА́Ў, множны лік** 3
19—III Verbs of Motion / **ДЗЕЯСЛОВЫ РУ́ХУ** 4
19—IV Actual and Habitual Forms of Verbs / **ПРАЦЯ́ЖЛІВАЯ І ПАЎТОРЛІВАЯ ФОРМА ДЗЕЯСЛОВАЎ: ісьці́ — хадзі́ць éхаць — éзьдзіць** 4
19—V Conjugation of Some Actual and Habitual Verbs / **СПРАЖЭНЬНЕ** дзеясловаў: **ісьці́ — хадзі́ць; éхаць — éзьдзіць; бе́гчы — бе́гаць; ляце́ць — лётаць; плы́сьці́ — пла́ваць** 6
EXERCISES / **ПРАКТЫКАВА́НЬНІ** 216 — 223 8
Reading Exercises/ **У аўтабу́се** 12
На чыта́ньне:

UNIT 20 / КРУГ 20

Беларýскія рэкі (паводля Язэпа Лёсіка) 14
20—23Ф Compound Words / **ПРАВАПІС СКЛАДАНЫХ СЛОВАЎ** 16
20—I Declension of Adjectives in the Plural / **СКЛАНЁНЬНЕ ПРЫМЕТНІКАЎ у множным ліку** 17
20—II Three Kinds of Adjectives / **ПРЫМЕ́ТНІКІ ЯКАСНЫЯ, АДНОСНЫЯ** або **АДКАЗНЫЯ И ПРЫНАЛЕЖНЫЯ** 18
20—III **Long and Short Forms of Adjectives / ПРЫМЕ́ТНІКІ ПОЎНЫЯ И КАРОТКІЯ** 19
20—IV Adverbs / **ПРЫСЛОЎІ** 21
20—V GEOGRAPHICAL NAMES AND NAMES OF PERSONS ENDING IN **-оў(аў), -ёў(еў), -ін(ын)** / **СКЛАНЁНЬНЕ ПРОЗЬВІШЧАЎ І ГЕАГРАФІ́ЧНЫХ НАЗОВАЎ НА -оў(аў), -ёў(еў). -ін(ын)** 23
EXERCISES / **ПРАКТЫКАВА́НЬНІ** 224 — 234 24
Reading Exercises/ На чыта́ньне: **Нава́градак — пе́ршая сталі́ца Вялі́кага Кня́ства Літоўскага** 25

Мар / КА́РТА 28
Supplementary Information about Byelorussia / **ДАВЁДКІ ПРА БЕЛАРУ́СЬ** 30
Сьняжынкі 31
Касьмі́чны экіпа́ж, П. Мака́ль 34
37

UNIT 21 / КРУГ 21

Твар у твар з навýкай (паводля аповесьці Алёны Васілёвіч "Пачака́й, затрыма́йся...") 39
21—24Ф The Changing of Consonants in the Stem / **ЧАРГАВА́НЬНЕ ЗЫЧНЫХ** 45
21—25Ф The Changing of Vowels in the Stem / **ЧАРГАВА́НЬНЕ ГАЛОСНЫХ** 46
21—I Degrees of Comparison. The Comparative of Adjectives / **СТУПЁНІ ПАРАЎНА́НЬНЯ. ВЫШЭЙШАЯ СТУПЕНЬ ПРЫМЕ́ТНІКАЎ** 47
21—II The Superlative of Adjectives / **НАЙВЫШЭЙШАЯ СТУПЁНЬ ПРЫМЕТНІКАЎ** 50
21—III The Comparative and Superlative of Adverbs / **ВЫШЭЙШАЯ И НАЙВЫШЭЙШАЯ СТУПЁНІ ПРЫСЛОЎЯЎ** 52
21—IV Ordinal Numerals / **ПАРА́ДКАВЫЯ ЛІЧЭБНІКІ: 1 — 20** 54
EXERCISES / **ПРАКТЫКАВА́НЬНІ** 235 — 243 56
Reading Exercises/ На чыта́ньне: **Госьць,** П. Варанько 57
Сарочыны блі́нцы, Васіль Вітка 61

UNIT 22 / КРУГ 22

Славя́не 62
22—I Suffixes in Adjectives / **ПРА́ВАПІС СУ́ФІКСАЎ У ПРЫМЕ́ТНІКАХ: -н-; -енн-, -энн-; -еньк-, -эньк-(-аньк-); -ск-** 64
22—II Compound Adjectives / **ПРА́ВАПІС СКЛАДА́НЫХ ПРЫМЕ́ТНІКАЎ** 66
22—III Adjectives Used as Nouns / **ПРЫМЕ́ТНІКІ Ў РОЛІ НАЗОЎНІКАЎ** 67
22—IV Nouns Ending in / **НАЗОЎНІКІ НА: -і́сты(ая), -ысты(ая)** 68
22—V Declension of Nouns / **РОЗНАСКЛАНЯ́ЛЬНЫЯ НАЗОЎНІКІ** тыпу: **імя́, дзіця́(ё), цялё(я); селянін** and Indeclinable Nouns / **ДЫ НЕСКЛАНЯ́ЛЬНЫЯ**, як **ма́ці, ра́дыё, кіно** 68
22—VI Capitalization of Terms of Nationality / **ПРА́ВАПІС НАЗОЎНІКАЎ І ПРЫМЕ́ТНІКАЎ, што азнача́юць НАЦЫЯНА́ЛЬНАСЬЦЬ** 70
EXERCISES / **ПРАКТЫКАВА́НЬНІ** 244—253 71
Reading Exercises/ **На́ша Белару́сь,** Я́нка Купа́ла 73
На чыта́ньне:

UNIT 23 / КРУГ 23

Страшное спатка́ньне I (паводля Якýба Коласа) 77
23—I Cardinal and Ordinal Numerals, 21 through 100 / **КОЛЬКАСНЫЯ Й ПАРА́ДКАВЫЯ ЛІЧЭ́БНІКІ 21—100** 79
23—II Declension of Compound Ordinal Numerals / **СКЛАНЁ́НЬНЕ ПАРА́ДКАВЫХ СКЛАДА́НЫХ ЛІЧЭБНІКАЎ** 82
23—III Declension of Cardinal Numerals **1—100** **СКЛАНЁ́НЬНЕ КОЛЬКАСНЫХ ЛІЧЭБНІКАЎ 1—100** 82
23—IV Reciprocal Pronous / **УЗАЁ́МНЫЯ ЗАЙМЕНЬНІКІ: адзі́н (адно) аднаго, адна́ адну́** 85
23—V Declension of **чалаве́к** (man), pl. **лю́дзі** / **СКЛАНЁ́НЬНЕ** назоўніка **"чалаве́к, лю́дзі"** 86
EXERCISES / **ПРАКТЫКАВА́НЬНІ** 254—261 87
Reading Exercises/ **У старога вераб'я́,** Васіль Ві́тка 87
На чыта́ньне: **Пя́ты,** В. Ві́тка 89
Бу́сел, Максім Танк 91

UNIT 24 / КРУГ 24

REVIEW / **ПАЎТАРЭ́НЬНЕ. Страшное спатка́ньне II (праця́г)** 92
EXERCISES / **ПРАКТЫКАВА́НЬНІ** 262—264 93
Reading Exercises/ **Ве́льмі "ве́тлівы" Мікі́та...,** Эдзі Агняцьве́т 94
На чыта́ньне:

SECTION V / РАЗЬДЗЁЛ V

UNIT 25 / КРУГ 25

Пача́ткі Таронта 96

25—I Cardinal and Ordinal Numerals: **101 and Above** / **КОЛЬКАСНЫЯ Й ПАРА́ДКАВЫЯ ЛІЧЭБНІКІ: 101 ДЫ ВЫШЭЙ** 100

25—II Declension of Cardinal and Ordinal Numerals **101 and Above** / **СКЛАНЁНЬНЕ КОЛЬКАСНЫХ І ПАРА́ДКАВЫХ ЛІЧЭБНІКАЎ 101 ДЫ ДАЛЁЙШЫХ** 101

25—III Agreement of Cardinal Numerals with Nouns. Dual Forms / **ЗГОДА НАЗОЎНІКАЎ З КОЛЬКАСНЫМІ ЛІЧЭБНІКАМІ. ПА́РНЫ ЛІК** 103

25—IV Possessive Pronouns / **ПРЫНАЛЕ́ЖНЫЯ ЗАЙМЕНЬНІКІ: мой, твой, ягоны, е́йны; свой; на́ш(ы), ва́ш(ы), і́хны, усі́хны** 104

EXERCISES / **ПРАКТЫКАВА́НЬНІ** 265—271 108

Reading Exercises/ **Дома ўве́чары** 113

На чыта́ньне: **Цягні́кі,** І. Мураве́йка 114

UNIT 26 / КРУГ 26

На крызе (паводля **Я́нкі Ма́ўра**) 115

26—I Collective Numerals / **ЗБОРНЫЯ ЛІЧЭБНІКІ: абодва, абе́дзьве, абое** ды **двое, трое, чацьвёра, пяцёра...** 118

26—II Agreement of Numerals with Verbs / **ЗГОДА ДЗЕЯСЛОВА ЗЬ ЛІЧЭБНІКАМ** 120

26—III Numerals-Fractions / **ДРОБАВЫЯ ЛІЧЭБНІКІ** 121

26—IV Leaving Out the "Ь" Before the Suffix **"-ЧЫК"** / **ВЫПАДА́НЬНЕ "Ь" ПЕ́РАД СУ́ФІКСАМ "-ЧЫК"** 123

26—V Impersonal Verbs Ending in **-цца, -ся** / **БЕЗАСАБОВЫЯ ДЗЕЯСЛОВЫ** на **-цца, -ся,** прыкл.: **здае́цца, здалося** 123

26—VI The Definite Adjective-Pronouns / **АЗНАЧА́ЛЬНЫЯ ЗАЙМЕ́НЬНІКІ: уве́сь, сам, са́мы** 124

26—VII The Reflexive Pronoun **сябе́** (myself, yourself...) / **ЗВАРОТНЫ ЗАЙМЕ́НЬНІК сябе́** 124

EXERCISES / **ПРАКТЫКАВА́НЬНІ** 272—279 125

UNIT 27 / КРУГ 27

Франьцішак Багушэвіч і ягоныя часы 129
27—26Ф Spelling of Foreign Words / **ПРАВАПІС ІНШАМОЎНЫХ СЛОВАЎ** 132
27—I The Multiplication Table in Byelorussian / **ТАБЛІ́ЦА МНОЖАНЬНЯ ПАБЕЛАРЎСКУ** 137
27—II Indefinite Pronouns / **НЕАЗНАЧА́ЛЬНЫЯ ЗАЙМЕ́НЬНІКІ** 137
27—III Negative Pronouns / **АДМОЎНЫЯ ЗАЙМЕ́НЬНІКІ** 139
27—IV Three Moods of Verbs: Indicative, Imperative and Conditional / **АБВЕ́СНЫ, ЗАГА́ДНЫ І ЎМОЎНЫ лад дзеясловаў** 139
27—V Conditional Mood, Conditional Sentences / **УМОЎНЫ ЛАД. СКА́ЗЫ ЎМОВЫ** 140
27—VI The Particles / **ЧАСЬЦІ́НКІ: не(ня), ні** 143
EXERCISES / **ПРАКТЫКАВА́НЬНІ** 280—292 145
Reading Exercises/ **Каб я кня́зем быў,** Янка Купа́ла 150
На чыта́ньне:

UNIT 28 / КРУГ 28

Сіняя-сіняя I-II (паводля Ўладзімера Караткéвіча) 153
28—I [illegible] Intransitive Verbs / [illegible] **І НЕПЕРАХОДНЫЯ ДЗЕЯСЛОВЫ** 157
28—II [illegible] Passive Voice of Verbs / **ДЗЁЙНЫ (ВЯРТА́ЛЕЖНЫ) І ЗАЛЕЖНЫ СТАН ДЗЕЯСЛОВАЎ** 158
28—III [illegible] **ДЗЕЯПРЫМЕ́ТНІКІ** 161
28—IV Verbal Adverbs / **ДЗЕЯПРЫСЛО́ЎІ** 164
28—V The Pluperfect Tense and the Future Perfect Tense / **ЗАПРОШЛЫ ЧАС І ПРАДБЎДУЧЫ ЧАС** 168
EXERCISES / **ПРАКТЫКАВА́НЬНІ** 293—300 169

UNIT 29 / КРУГ 29

Сіняя-сіняя, III (заканчэньне) 174
29—I Dates / **ДА́ТЫ** 177
29—II Expressions of Age / **ВЫРАЗЫ ВЕ́КУ** 178
29—III Time of Day—on the Hour / **ВЫРАЗЫ ЧА́СУ** 179
29—IV The Past Tense of the Verb with the Conjunction **"КАБ"** / **ПРОШЛЫ ЧАС ДЗЕЯСЛОВА З ЗЛЎЧНІКАМ "КАБ"** 180
29—V Punctuation Marks in Byelorussian / **ЗНАКІ́ ПРЫПЫНКУ ПАБЕЛАРЎСКУ** 181
29—VI Some Important Rules for the Use of the Comma in Byelorussian / **ВАЖНЕЙШЫЯ ВЫПАДКІ, КАЛІ́ ТРЭБА СТА́ВІЦЬ КОСКУ** 181
EXERCISES / **ПРАКТЫКАВА́НЬНІ** 301—309 188
Reading Exercises/ **Каторая гадзіна?** 191
На чыта́ньне: **Пе́сня вясьне́,** Я. Колас 192
Доктар Франьцішак Скарына, Сымон Бра́га 193

TABLES / ГРАМАТЫЧНЫЯ ТАБЛІЦЫ

Declension of Nouns / СКЛАНЁНЬНЕ НАЗОЎНІКАЎ 196
Table 1. Masculine Nouns 198
Table 2. Neuter Nouns 200
Table 3. Feminine Nouns 201

Declension of Adjectives / СКЛАНЁНЬНЕ ПРЫМЕТНІКАЎ
Table 4. Hard and Hardened Declension 202
Table 5. Soft Declension 202
Table 6. Mixed Declension 203

Declension of Pronouns / СКЛАНЁНЬНЕ ЗАЙМЕНЬНІКАЎ
Table 7. Personal Pronouns: я, ты, ён, яна́, яно — мы, вы, яны 203
Table 8. Interrogative and Relative Pronouns (+ the Demonstrative Pronoun "такі" and Indefinite Pronouns) 204
Table 9. The Interrogative Pronoun чый? чыя? чыё? and the Definite Pronoun — увёсь, уся́, усё (+ the Possessive Pronouns мой, твой, свой) 205
Table 10. Demonstrative Pronouns (+ the Possessives ягоны, е́йны, наш, ваш, і́хны, усі́хны; the Definite Pronouns уся́кі, ка́жны (кожны), і́ншы; the Interrogative or Relative каторы; the Indefinite некаторы) 205
Table 11. Definite Pronouns: сам, сама́, само, са́мі; са́мы, са́мая, са́мае, са́мыя 205
Table 12. The Reflexive Pronoun — сябе́

Verbs / ДЗЕЯСЛОВЫ
Table 13. The First Conjugation and the Second Conjugation 205
Table 14. Reflexive Verbs 209
Table 15. The Conjugation of "быць" and the Irregular Verbs "е́сьці" and "даць" (pf.) 210

Numerals / ЛІЧЭБНІКІ
Table 16. Cardinal and Ordinal Numerals 211

Guide to the Use of the Vocabularies 213
ЯК КАРЫСТА́ЦЦА СЛОЎНІКАМ 214
Byelorussian-English Vocabulary / БЕЛАРУ́СКА-АНГЕ́ЛЬСКІ СЛОЎНІК 216
English-Byelorussian Vocabulary / АНГЕ́ЛЬСКА-БЕЛАРУ́СКІ СЛОЎНІК 336

БЕЛАРУСКІ АЛЬФАБЭТ

BYELORUSSIAN ALPHABET

PRINT	SCRIPT	PRINT	SCRIPT	PRINT	SCRIPT
А а	*А а*	Й	*Й й*	Ў ў	*Ў ў*
Б б	*Б б*	К к	*К к*	Ф ф	*Ф ф*
В в	*В в*	Л л	*Л л*	Х х	*Х х*
Г г	*Г г*	М м	*М м*	Ц ц	*Ц ц*
Д д	*Д д*	Н н	*Н н*	Ч ч	*Ч ч*
Е е	*Е е*	О о	*О о*	Ш ш	*Ш ш*
Ё ё	*Ё ё*	П п	*П п*	Ы ы	*Ы ы*
Ж ж	*Ж ж*	Р р	*Р р*	Ь ь	*Ь ь*
З з	*З з*	С с	*С с*	Э э	*Э э*
І і	*І і*	Т т	*Т т*	Ю ю	*Ю ю*
		У у	*У у*	Я я	*Я я*

КРУГ 19

Я ЖЫВУ́ Ў СТАЛІ́ЦЫ

(Ліст ву́чня)

Дарагі́ ся́бра!

Ты просіш, каб я напіса́ў Табе́ пра наш горад. Зрабі́ць гэта ве́льмі ця́жка. Менск * такі́ вялі́кі цяпе́р, і гэтулькі ў ім прыгожага, што мне й сшытка́ ня хопіць, каб пра ўсё напіса́ць. А́ле пастара́юся Табе́ расказа́ць са́мае галоўнае.

Жыву́ я ў цэнтры на́шае сталі́цы, на галоўным праспэкце. На на́шай ву́лі́цы ёсьці музэ́й з апошняе вайны́. Мы туды хадзі́лі ўсёй кля́сай і ба́чылі на здымках, як выглядда́ў наш горад адра́зу пасля́ вайны́. Ох, і страшны́я-ж былі́ руі́ны: стая́лі абгарэ́лыя пе́чы, ву́лі́цы былі́ зава́леныя цэглаю ад разбу́раных дамоў. Гораду бада́й ня было зусі́м. А цяпе́р, каб Ты толькі ве́даў, яка́я прыгожая на́шая сталі́ца там, дзе яна́ адбудава́ная.

Калі́ прые́дзеш да нас, вы́йдзеш на Прывакза́льную плошчу, паба́чыш, якія вялі́кія й высозныя дамы́ стая́ць вакол яе́. Праз плошчу сную́ць а́ўты, таксі́, праходзяць трамва́і, аўтобусы, тралей́бусы: адсю́ль ты можаш тра́піць у які́-хаця́ канец гораду. А нада́ўна над чыгу́нкаю і над колькімі ву́лі́цамі пабудава́лі вялі́зны мост. Пад ім іду́ць цягні́кі й трамва́і, а па мосьце імча́цца а́ўты, ходзяць лю́дзі.

Галоўная ву́лі́ца гораду ў нас ве́льмі шырокая. Яна́ ўся ўскры́тая асфа́льтам, па бакох абса́джаная вялі́кімі лі́памі. Уле́тку яны́ цьвіту́ць і хораша па́хнуць. На праспэкце ўсе дамы́ на пяць і на шэсьць паве́рхаў. Уні́зе — кра́мы, кніга́рні, рэстара́ны, а наве́рсе ў кватэрах жыву́ць лю́дзі.

Недалёка ад праспэкту знаходзіцца наш стадыён. Ты-б паглядзе́ў, што тут робіцца ўле́тку! Дзесяткі ты́сячаў людзе́й зьбіра́юцца сюды́, каб паглядзе́ць, як гуля́юць у футбол.

На са́мым прыгожым сквэры гораду стаі́ць тэа́тр Я́нкі Купа́лы і непадалёк ад яго — помнік на́шаму вялі́каму паэту Я́нку Купа́лу. Праз ву́лі́цу — кінатэа́тр "Навіны дня". У ім глядзі́м фі́льмы, слу́хаем ціка́выя гу́таркі й канцэрты. А кры́шку да-

---

* **Miensk** is the capital city of the Byelorussian Soviet Socialist Republic (BSSR) which today includes only about 3/5 of the Byelorussian etnographic territory.

ле́й, тэатр маладога гледача́. Мы ча́ста ходзім туды ўсёй кля́сай на спэкта́клі, а яны́ ве́льмі ціка́выя.

А ме́нскі цырк адзін зь ле́пшых у сьве́це! Гэта вялі́зны кру́глы будынак пад бліш-ча́стым зяле́зным да́хам. Штанядзе́лі ўдзень арты́стыя цы́рку даю́ць пака́зы спэцы-я́льна для дзяце́й. Ве́льмі-ж ціка́ва й вясёла быва́е ў на́шым цы́рку!

Уле́тку я ве́льмі люблю́ хадзіць у Батані́чны сад. Там расту́ць розныя дрэвы. А колькі там прыгожых кве́так!

Побач з Батані́чным са́дам — парк імя́ Чалю́скінцаў, а за ім — дзіця́чая чыгу́нка — Мала́я Белару́ская, як яна́ заве́цца, адкры́тая ў 1955 годзе. За па́ркам пабудава́ны прасторны ўту́льны вакза́л з усі́мі патрэ́бнымі слу́жбамі ды праклада́ныя рэйкі больш за чаты́ры кіламэтры ўдаўжкі. Чыгу́нку абслугоўваюць ву́чні ме́нскіх школаў. Яны́ працу́юць машыні́стымі, стрэлачні́камі, канду́ктарамі, дыжу́рнымі ста́нцыі, кан-тралёрамі, але́ ездзяць ею ня толькі дзе́ці. Асабліва ўле́тку ча́ста й дарослыя сяда́-юць у малёнькія блакітныя вагоны ды е́дуць да ста́нцыі "Сасновы бор", каб адпачы́ць ды падыха́ць све́жым паве́трам у прыгарадных перале́сках.

Е́сьць у нас і ўся́кія заводы! МА́Зы з зубра́мі на радыя́тары Ты, хіба́, ба́чыў? Іх вырабля́юць МА́Замі, што робяць іх на Ме́нскім аўтамабі́льным заводзе. Магу́тныя ма́шыны, вядо́ма, маю́ магу́тныя самазва́лы ў Саве́цкім Саю́зе.

Пабу́даваны ў нас і тра́ктарны завод ды ўся́кія і́ншыя. Ме́нскія заводы вырабля́юць халады́льнікі, ве́лясіпе́ды, самака́ты, радыёпрыёмнікі, тэлевізары, гадзін-нікі і тэлефо́ны.

Ну, бра́тка, расчаруе́ся я. Замучы́шся. Ты чыта́ць, а я ўжо му́шу сьпяша́цца ў кіно, сяброўка ўжо, мусіць, на мяне́ чака́е, дык трэба канча́ць. Будзь здаро́ў ды хутчэй адпі-шы́ мне, як толькі ве́рнешся ад цёткі.

Твой Раман

Слоўнік (Vocabulary)

сталі́ца, -ы (f.) capital
галоўны, -ая, -ае main
праспэкт, -у (m.) avenue
руі́ны, (pl. of **руі́на**) ruins
абгарэлы, -ая, -ае burnt, charred
зава́лены, -ая, -ае blocked up
разбу́раны, -ая, -ае destroyed
прывакза́льная плошча (f.) railway station square
мост, -у (m.) bridge
лі́па, -ы (f.) linden tree
спэкта́кль, -ю (m.) performance
пры́гарад, -у (m.) suburb
пры́гарадны, -ая, -ае suburban
слу́жба, -ы (f.) service
рэйкі (pl.) (way) tracks
абслугоўваць, (I); абслугоўваю, -еш, -юць to attend, to operate, to serve
машыні́сты, -ага (m.) engineer, engine-driver
стрэлачні́к, -а (m.) switchman, pointsman
кантралёр, -а (m.) controller, inspector
дыжу́рны, -ага (m.) assistant station-master
самазва́л, -а (m.) dump truck
перале́сак, перале́ска (m.) little woodland of small trees and undergrowth

19 — I DATIVE PLURAL OF NOUNS
ДАВА́ЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ, множны лік

У **давальным** склоне **множнага ліку** назоўнікі **мужчынскага** й **ніякага роду** ды **жаноцкага з чыстай асновай** маюць канчаткі:

-ом (ём) пад націскам (брат**ом**, лас**ём**, пал**ём**, касьц**ём**)
-ам (ям) не пад націскам (хлопц**ам**, кон**ям**, пе́ч**ам**, пыта́ньн**ям**)

Назоўнікі **жаноцкага роду на "-а (я)"** у гэтым склоне **заўсёды** маюць **канчаткі:**

-ам (ям) — ма́тк**ам**, рука́**м**, пе́сьн**ям**

***

The **dative plural** endings are **-ом (-ём)** or **-ам (-ям).**

a) **All masculine and neuter** nouns and **feminine** nouns **ending in a consonant**, take the ending **"-ом"** or **"-ём"** when **finally stressed:**

брат**ом**, лас**ём**, пал**ём**, касьц**ём**

b) **All masculine and neuter** nouns and **feminine** nouns **ending in a consonant** which are **not finally stressed,** and **all feminine** nouns ending **in "-а" or "-я" regardless of the stress,** take the ending **"-ам" or "-ям":**

хлопц**ам**, кон**ям**, ма́тк**ам**
пыта́ньн**ям**, пе́ч**ам**, рука́**м**

19 — II LOCATIVE PLURAL OF NOUNS
МЕ́СНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ, множны лік

У **месным** склоне **множнага ліку** назоўнікі **мужчынскага** й **ніякага** роду ды **жаноцкага з чыстай асновай** маюць канчаткі:

-ох (ёх) пад націскам
а **-ах (ях)** не пад націскам.

аб вал**ох**, на стал**ох**, аб лас**ёх**, на пал**ёх**, на касьц**ёх**
і ў народ**ах**, у мор**ах**, аб це́сьц**ях**, у зада́ньн**ях**

Назоўнікі **жаноцкага роду на -а (я)** у гэтым склоне **заўсёды** маюць канчаткі **-ах (ях)**, прыкладам:

у рука́**х**, на нага́**х**, у ха́т**ах**, пры наста́ўніц**ах**
у пе́сьн**ях**, на лі́ні**ях**

***

The **locative plural** endings are **-ох (ёх)** or **-ах (ях)**

a) **All masculine** and **neuter** nouns, and **feminine** nouns ending **in a consonant,** take the ending **"-ох"** or **"-ёх"** when **finally stressed:**

пры сын**ох,** на стал**ох,** аб ласё**х,** кавалё**х,** на палё**х,** на касьцё**х**

b) **All masculine** and **neuter** nouns, and **feminine** nouns **ending** in a **consonant** which are not finally stressed, and all feminine nouns ending in **"-а" or "-я",** regardless of the stress, take the ending **"-ах"** or **"-ях"**:

пры наст[illegible]**ах,** на в[illegible]**ах,** [illegible]**ях,** у пе́**чах**
у рука́**х,** на ног[illegible]**х,** у хат[illegible]**х,** [illegible]**ях,** на лініях

19 — III VERBS OF MOTION / ДЗЕЯСЛОВЫ РУХУ

[illegible] не **азначаюць кірунку дзеяньня,** як пры-

[illegible]ve, to arrive;

[illegible] на **кірунак паказваюць прыстаўкі або прыназоўнікі,** ужытыя пасьля іх, ці адно й другое. Прыкладам:

я йду (**прыходжу**) **ў** школу; я **выходжу із** школы

*

Verbs of motion in Byelorussian **do not indicate direction.** Direction is indicated by **prepositions or by prefixes, or by both,** e.g.:

Я йду **ў** школу.	I am **going** to school.
Я йду **із** школы.	I am **coming** from the school.
Я **прых**ходжу **ў** школу.	I **arrive** at the school.
Я **вых**ходжу **із** школы.	I **leave** the school.

19 — IV ACTUAL AND HABITUAL FORMS OF VERBS: **ісьці — хадзіць**
е́хаць — е́зьдзіць

ПРАЦЯ́ЖЛІВАЯ І ПАЎТОРЛІВАЯ ФОРМА ДЗЕЯСЛОВАЎ

A) Усе **дзеясловы руху** маюць дзьве формы:

гэтак званая **працяжлівая** форма	я **йду**
й **паўторлівая** форма	я **хаджу́**

УВА́ГА. Апрача дзеясловаў руху, гэтыя формы могуць мець таксама й некаторыя **дзеясловы ста́ну**, хаця іх вельмі няшмат.

Прыкладам: працяжлівая — **быць**; паўторлівая — **быва́ць**.

1. **Праця́жлівыя** дзеясловы выражаюць канкрэтнае дзеянье **бесьперапынна-цяглае** ў **вадным кірунку** і ў **вадным часе: ісьці, е́хаць, не́сьці:**

я **йду** ў школу; мы **е́дзем** у лес; яна́ **нясе́** кнігі

2. **Паўторлівыя** дзеясловы выражаюць

а) **паўтаранае** дзеянье **са зьменаю** пры гэтым **кірунку або часу:**

я **хаджу́** ў школу; мы **е́зьдзім у** школу; яна́ **носіць** кнігі.

б) або наагул толькі ўласьцівасьць прадметаў, як:

зьвяры́ **ходзяць,** пту́шкі **лётаюць**, а ры́бы **пла́ваюць.**

Б) **Пасьля** словаў: **заўсёды, ніколі, ча́сам, штадня́, штагоду...** трэба ўжываць дас- словы **паўторлівае** формы.

В) Запамятайце добра, як прыклад, гэтыя **па́ры праця́жлівых** і **паўторлівых** дзея- словаў:

Праця́жлівыя: ісьці́, бе́гчы, ляце́ць, плысьці́, паўзьці́... быць
Паўторлівыя: хадзі́ць, бе́гаць, лётаць, пла́ваць, поўзаць... быва́ць

***

Verbs of motion have two distinct forms: the **actual** and the **habitual.**

1. The **actual** verb implies **actual** performance **at a given time:**

Я **йду** ў школу.	I **am going** (walking) to school.
Учора мы **йшлі** ў царкву́ ды сустрэлі Янку.	Yesterday we **were walking** to church and we met John.
За́ўтра мы **е́дзем** на горад.	We **are going** downtown tomorrow.

2. The **habitual** verb implies **repeated performance** at an **unspecified time, or at various times:**

Я **хаджу́** ў школу.	I **go to school** (I attend school, or I walk to school).
Учора мы **хадзі́лі** ў царкву́.	We **went** (walked) to church yesterday.
Мы ча́ста **е́зьдзім** на горад.	We often **go** downtown.
Мы ніколі ня **пла́ваем.**	We never **swim.**

Note, that 1. **with** such words as **заўсёды, ніколі, ча́сам, штадня́, штагоду,** etc., implying repetition or habit, the **habitual** form must be used.

2. In **most cases** Byelorussian **actual** verbs are **counterparts** of English **verbs of motion** ending in **"-ing."**

19 — V CONJUGATION OF SOME ACTUAL AND HABITUAL VERBS

СПРАЖЭНЬНЕ дзеясловаў: 1. **ісьці́ — хадзі́ць; е́хаць — е́зьдзіць;** бе́гчы — **бе́гаць; ляце́ць — лята́ць; плысьці́ — пла́ваць.**

ACTUAL	HABITUAL	ACTUAL	HABITUAL
1. **ісьці́** (I)	**хадзі́ць** (II)	2. **е́хаць** (I)	**е́зьдзіць** (II)

PRESENT TENSE

я йду́	я хаджу́	я е́ду	я е́жджу
ты йдзеш	ты ходзіш	ты е́дзеш	ты е́зьдзіш
ён ідзе́(ць)	ён ходзіць	ён е́дзе	ён е́зьдзіць
мы йдзём	мы ходзім	мы е́дзем	мы е́зьдзім
вы йдзяцё	вы ходзіце	вы е́дзеце	вы е́зьдзіце
яны́ йдуць	яны́ ходзяць	яны́ е́дуць	яны́ е́зьдзяць

PAST TENSE

ішоў, ішла́ (яно) йшло; ішлі	хадзіў, хадзіла (яно) хадзіла; хадзілі	е́хаў, е́хала, (яно) е́хала; е́халі	е́зьдзіў, е́зьдзіла, (яно) е́зьдзіла; е́зьдзілі

COMPOUND FUTURE TENSE

я бу́ду йсьці...	я бу́ду хадзіць...	я бу́ду е́хаць...	я бу́ду е́зьдзіць...

PERFECTIVE FUTURE TENSE

я пайду́...	я пахаджу́	я пае́ду...	я пае́жджу...

IMPERATIVE

ідзі́! (go!)	хадзі́! (come!)	едзь!	езьдзь!
ідзе́це!	хадзе́це!	е́дзьце!	е́зьдзьце!
3. **бе́гчы** (irr.) *	**бе́гаць** (I)	4. **ляце́ць** (irr.) *	**лята́ць** (I)

---

* The verbs **"бе́гчы"** and **"ляце́ць"** are called **irregular** because in the **3rd person pl.** (**"ляце́ць"** also in the **1st person pl.**) they take the **endings** of the **I Conjugation.** Otherwise they are conjugated according to the **II Conjugation.**

PRESENT TENSE

я бягу́	я бе́гаю	я лячу́	я лётаю
ты бяжы́ш	ты бе́гаеш	ты ляці́ш	ты лётаеш
ён бяжы́ць	ён бе́гае	ён ляці́ць	ён лётае
мы бяжы́м	мы бе́гаем	мы ляцём (-ом, -ім)	мы лётаем
вы бяжыцё	вы бе́гаеце	вы ляціцё	вы лётаеце
яны бягу́ць	яны́ бе́гаюць	яны́ лячу́ць	яны́ лётаюць

PAST TENSE

бег, бе́гла	бе́гаў, бе́гала	ляце́ў, ляце́ла	лётаў, лётала
бе́глі	бе́галі	ляце́лі	лёталі

COMPOUND FUTURE TENSE

я бу́ду бе́гчы...	я бу́ду бе́гаць...	я бу́ду ляце́ць...	я бу́ду лётаць...

PERFECTIVE FUTURE TENSE

я пабягу́...	я пабе́гаю...	я палячу́...	я палётаю...

IMPERATIVE

бяжы!	бе́гай!	ляці!	лётай!
бяжэце!	бе́гайце!	ляце́це!	лётайце!

	ACTUAL	HABITUAL
5.	**плысьці** (I)	**пла́ваць** (I)
PRESENT:	я плыву́, ты плывёш... яны́ плыву́ць	я пла́ваю, ты пла́ваеш... яны́ пла́ваюць
PAST:	плыў, плыла́, плыло плылі́	пла́ваў, пла́вала, пла́вала пла́валі
COMPOUND FUTURE:	я бу́ду плысьці...	я бу́ду пла́ваць
PERFECTIVE FUTURE:	я паплыву́	я папла́ваю
IMPERATIVE:	плыві́! плывёце!	пла́вай! пла́вайце!

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 216. а) Перапішэце ў слупок **назоўнікі** ды побач, паводля ўзору, напішэце іх у **множным ліку ў назоўным, родным, дава́льным і вінава́льным** склонах. Ране́й прыпомніце пра́вілы 17-I, 17-II ды 19-I.

УЗОР.	**Назоўны**	**Родны**	**Дава́льны**	**Вінава́льны**
шко́ла	шко́лы	шко́лаў	шко́лам	шко́лы
пе́сьня				
ды вучаніца	ву́ліца	брат	пыта́ньне	гусь
дзя́дзька	ключ	за́йчык	печ	ла́ня
лес	трамва́й	крэсла	соль	во́зера

б) Да́дзеныя **назоўнікі** так, як і ў практыкава́ньні "а)", перапішэце ў слупок, а тады́ дапішэце да іх **множны лік** у назоўным склоне, **творным і ме́сным.** (Глядзе́це пра́вілы 17-VI і 19-II.)

сталіца, цэ[illegible]ст, аўтабу́с, зу́бар, мост,
[illegible], пяро, [illegible]

[illegible] **МЕС.**

сталіца [illegible] у сталіцах

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 217. а) [illegible] за наста́ўнікам.

ЖАНОЦКІ РОД З КАНЧАТКАМ НА **"-а", "-я".**

1. **Адзіночны лік**

Назоўны — **хто?** (тут)		сястра́	цётка	Ганну́ля
Родны — **каго?** (нама́)		сястры́	цёткі	Ганну́лі
Дава́льны — **каму́?** (даю́)		сястры́	цётцы	Ганну́лі
Вінава́льны — **каго?** (ба́чу)		сястру́	цётку	Ганну́лю
Творны — **зь кім?** (ідзе́ш)	зь	сястрою(й)	цёткаю(й)	Ганну́ляю(й)
Ме́сны — **пры кім?** (сядзіш)	пры	сястры́	цётцы	Ганну́лі

Множны лік

Назоўны — **хто?** (тут)	сёстры	цёткі	Ганну́лі
Родны — **каго?** (нама́)	сясьцёр (сёстраў)	цётак (цёткаў)	Ганну́ляў

Дава́льны — **каму́?** (даю́)		**сёстрам**	**цёткам**	**Гану́лям**
Вінава́льны — **каго?** (ба́чу)		**сясьцёр** (**сёстраў**)	**цётак** (**цёткаў**)	**Гану́ляў**
Творны — **зь кім?** (ідзе́ш)	зь	**сёстрамі**	**цёткамі**	**Гану́лямі**
Ме́сны — **пры кім?** (сядзіш)	пры	**сёстрах**	**цётках**	**Гану́лях**

2. **Адзіночны лік**

Назоўны — **што?** (тут)	**сьцяна́**	**папе́ра**	**нага́**	**ві́шня**
Родны — **чаго?** (нямá)	**сьцяны́**	**папе́ры**	**нагі́**	**ві́шні**
Дава́льны — **чаму́** (даю́)	**с:цяне́**	**папе́ры**	**назе́**	**ві́шні**
Вінава́льны — **што?** (ба́чу)	**сьцяну́**	**папе́ру**	**нагу́**	**ві́шню**
Творны — **чым? (за чым?)**	**сьцяно́ю(ой)**	**папе́раю(ай)**	**нагою(ой)**	**ві́шняю(яй)**
Ме́сны — **на чым?**	**на сьцяне́**	**папе́ры**	**назе́**	**ві́шні**

Множны лік

Назоўны — **што?**	**сьце́ны**	**папе́ры**	**ногі**	**ві́шні**
Родны — **чаго?** (нямá)	**сьце́наў**	**папе́раў**	**ног**	**ві́шняў**
Дава́льны — **чаму́?**	**сьце́нам**	**папе́рам**	**нага́м**	**ві́шням**
Вінава́льны — **што?** (ба́чу)	**сьце́ны**	**папе́ры**	**ногі**	**ві́шні**
Творны — **чым? (захапля́юся)**	**сьце́намі**	**папе́рамі**	**нага́мі**	**ві́шнямі**
Ме́сны — **на чым?**	**на сьце́нах**	**папе́рах**	**нага́х**	**ві́шнях**

б) Паводля ўзораў а) 1. і 2. дома праскланя́йце назоўнікі:

1. **студэнтка, вучаніца, бабу́ля;**
2. **ха́та, кні́га, пе́сьня.**

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 218. а) **Ву́снае.** Наста́ўнік скланя́е ўголас назоўнік **"брат"**, пасьля́ ка́жнага склону паўтара́е ву́чань, толькі скланя́е назоўнік **"сын"**, у вадзіночным, а пасьля́ ў множным ліку.

Адзіночны лік

1.

Наста́ўнік:		Ву́чань:	
Назоўны — хто?	**брат**	Назоўны — хто?	**сын**
Родны — каго?	**бра́та**	Родны — каго?	**сы́на**
Дава́льны — . . . . і г. д.		Дава́льны — . . . . і г. д.	

2. Гэтак-жа настáўнік скланяе **“кравéц”**, а вýчні адзін па адным **“друкáр”.**

3. Настáўнік скланяе а) **“пісьмéньнік”**, а вýчні адзін па адным **“настáўнік”.**
б) **“верабéй”** — вýчні: **“кавáль”.**

4. Настáўнік скланяе а) **“вакно”** — вýчні: **“крэсла”.**
б) **“сынéданьне”** — вýчні **“пытáньне”.**

б) Дома вýчні **пісьмова скланяюць** назоўнікі 1. **студэнт, воўк,** 2. **вýчань, конь** ды 3. **гняздо, пяро,** пішучы назовы ды пытаньні да склонаў, як у практыкавáньні 217.

(Глядзí табліцы на канцы́ кнíгі).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 219. а) Паводле узору практыкавáньня 217 а) 2., гэта знáчыць, пішучы назовы й пытáньні склонаў, **праскланяйце назоўнікі: зáвязь, ноч** (пéрад гэтым увáжна прачытáйце **таблíцу 3.** на канцы́ кнíгі).

б) Перапішэце пры́казкі, **азначце склон** усíх назоўнікаў.

1. Нáша Сора то шы́е, то пора, а ўсё нíткам гора. 2. Тады́ мáю, як у рукáх трымáю. 3. У нагáх прáўды нямá. 4. Чужы́мі рукáмі жар заграбáць. 5. Сем разоў адмéр, адзін раз адрэж. 6. Спры́тны, як мядзьвéдзь да тáнцаў.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 220. а) **Прачытáйце** сказы, замíж кропак **устаўляючы** адпавéдна і да сэнсу **словы з прáвага слупкá,** а пасля́ запішэце сказы.

а) Я вязу́ . . . , каб адмяніць.	**кнíгі**	б) Я важу́ . . . на самакáце.	**цэгла**
Ты вязéш . . . на стáнцыю.	**госьці**	Ты возіш . . . у садочак.	**дровы**
Янá вязé . . . у школу.	**сукéнка**	Ён возіць . . . на гарáж.	**брат**
Мы вязём . . . на лéцішча.	**абразы́**	Мы возім . . . на дом.	**матар'я́л**
Вы везяцё . . . дамоў.	**мáма**	Вы возіце . . . у мéста, каб прадавáць.	**сынок**
Яны вязýць . . . на выстаўку.	**дзéці**	Яны́ возяць . . . зь лéсу.	**садовíна**

в) Дзеясловы **вéзьці, вазíць** напішэце ў **прошлым** чáсе, **бýдучым складáным і простым** ды ў **загáдным** лáдзе. (Ранéй паглядзéце пр. **14-II, 2** ды **19-V**).

г) Сказы з пýнкту “а)” ды “б)” напішэце ў прошлым чáсе.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 221. а) Перапішэце ска́зы, а тады́ **падчыркне́це** аднэй **ры́скай працяжлівыя** дзеясловы (actual), а **паўторлівыя** (habitual) дзьвюма́.

1. Сёньня мы йдзём у парк, мы ча́ста туды́ ходзім падве́чар.
2. Я́нка йдзе ў школу бяз ша́пкі. Ён ніколі ня ходзіць у ша́пцы.
3. Яны́ заўсёды е́зьдзяць у горад а́ўтам, а сёньня пае́дуць аўтабу́сам, а тады́ перася́дуць у падзе́мку.
4. Да пры́стані йдзе тава́рны карабе́ль. Тут ча́ста ходзяць караблі́.
5. Глядзі́, яка́я ціка́вая пту́шка ляціць. Іх тут шмат такіх лётае.
6. Цяпе́р брат плыве́ на другі бе́раг ракі́, адпачне́ ды бу́дзе плысьці наза́д. Ён ве́льмі лю́біць пла́ваць і ча́ста пла́вае.
7. Хлопчык бяжы́ць праз ву́ліцу, яго затрыма́ў паліцыя́нт і ка́жа: Праз ву́ліцу ня можна бе́гчы. Трэба ўва́жна йсьці, глядзе́ць, ці нема́ а́ўта. Бе́гаць можна толькі . . . — у па́рку, — дакончыў хлопчык, — нам наста́ўніца каза́ла.

б) Перапішэце ска́зы, **выбіра́ючы** з ду́жак адзін патрэбны **дзеяслоў** ды **ста́вячы** яго ў **вадпаве́дным лі́ку й ча́се.**

1. Калі́сь лю́дзі ўле́тку (е́хаць, е́зьдзіць) возам, узімку саньмі, а цяпе́р зіма́ й ле́та (е́хаць, е́зьдзіць) а́ўтам ці аўтабу́сам, а ў далёкую дарогу (ляце́ць, лётаць) самалётам.
2. За́ўтра мы (ісьці́, хадзі́ць) у тэа́тр, мы лю́бім (ісці́, хадзі́ць) у тэа́тр.
3. Куды́ яны́ цяпе́р (е́хаць, е́зьдзіць)? Яны́ (е́хаць, е́зьдзіць) на ле́цішча. Штасы-боты яны́ туды́ (е́хаць, е́зьдзіць).
4. Куды́ ты ўчора так ху́тка (е́хаць, е́зьдзіць)? Заўсёды ты (е́хаць, е́зьдзіць) пама́лу.
5. Ты заўсёды (ісьці́, хадзі́ць) у школу так пама́лу? Не, ча́сам я (ісьці́, хадзі́ць) ве́льмі ху́тка, а калі́ пазьню́ся, я ня (ісці́, хадзі́ць), а (бе́гчы, бе́гаць).
6. Калі́ я бу́ду мець а́ўта, заўсёды бу́ду (е́хаць, е́зьдзіць) на пра́цу, а цяпе́р ча́сам (ісьці́, хадзі́ць).

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 222. а) У кля́се **ву́снае.** Слу́хайце, як наста́ўнік вымаўля́е, а тады́ са́мі паўтара́йце насту́пныя ска́зы.

Я заўсёды е́ждж ў парк, а сёньня я йду пехатой.
Ты заўсёды е́зьдзіш у школу, а сёньня ты йдзеш пехатой.
Яна́ заўсёды е́зьдзіць у тэатр, а сёньня йдзе пехатой.
Мы заўсёды е́зьдзім у кра́му, а сёньня йдзём пехатой.

Вы заўсёды ёзьдзіце над возера, а сёньня йдзяцё пехатой.
Яны заўсёды ёзьдзяць на працу, а сёньня йдуць пехатой.

б) Прачытайце гэтыя сказы, замі́ж **“ёзьдзіць”** устаўляючы **“хадзіць”**, а замі́ж **“ісьці пехатой”** - **“ёхаць аўтам”.**

Дома напішэце сказы ў зьменены выглядзе.

в) Перапішэце сказы, **патрэбны** дзеяслоў з дужак **пастаўце ў вадпаведным ліку** й часе. Паводля ўзору азначце ўгарі гэтыя дзеясловы, ці яны **працяжлівыя** ці **паўторлівыя.**

паўт.

УЗОР. ёзьдзіць

гэтым разам (ляцець, лётаць) самалётам.

Ці ты калі раней (ляцець, лётаць) сама-

, толькі дачы частку дарогі (ляцець, лётаць), а частку (

4. Над лугам ляціць самалёт, а дзеці (бегчы, бегаць) зь ім навыпарадкі.
5. Узімку мы (бегчы, бегаць) на канькох, а ўвесну на роліках.
6. Калі халодна, мы (бегчы, бегаць) у школу, каб не замерзнуць.
7. Куды вы так (бегчы, бегаць), як на пажар? Мы (бегчы, бегаць) не на пажар, а над возера глядзець сусьцігі ветразьнікаў.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 223. Выразна чытаць.

У АЎТАБУСЕ

Андрэй: А, здароў, Вінцук, нечаканая сустрэча!
Вінцук: Здароў! Я ніколі ня ежджу ў школу, таму й сустрэча нечаканая. Заўсёды хаджу, па дарозе заходжуся па сябру ды йдзём удвух, а часта й больш хлопцаў сустракаем. Люблю я хадзіць лепш, як ёзьдзіць.
Андрэй: Дык чаму ты сёньня едзеш?
Вінцук: Сёньня ў мяне баліць нага. А вунь, глядзі, два хлопцы, зь якімі я часта хаджу.
Андрэй: Ну, сёньня яны ня йдуць, а бягуць.

Polacak (Polotsk). Christ the Redeemer Cathedral and the Monastery of St. Euphrosinia of Polacak on the River Polata built about 1161

Вінцу́к: Але́, яны́ лю́бяць бе́гаць, абодвы трэну́юцца, каб бе́гаць навы́перадкі.
Андрэй: Я жыву́ ве́льмі далёка. Далёка йсьці, таму́ е́жджу.
Вінцу́к: Наш наста́ўнік матэма́тыкі жыве́ зусім бліска, а́ле ніколі ня ходзіць у школу пехатой, заўсёды е́зьдзіць а́ўтам.
Андрэй: Му́сіць малады́ ды не наце́шыўся яшчэ сваім а́ўтам.
Вінцу́к: Не, гэта ста́ршы й ве́льмі пава́жны дзя́дзька.
Андрэй: Вось, я ўжо прые́хаў, гэта мой прыста́нак, табе́ лепш яшчэ адзін прае́хаць. Быва́й, хай хутчэй твая́ нага́ папраўля́ецца.
Вінцу́к: Дзя́кую. Быва́й здароў!

КРУГ 20

БЕЛАРУ́СКІЯ РЭКІ

З на́шага кра́ю выцяка́юць важне́йшыя рэкі ў Эўропе.

У Смале́ншчыне зь імша́раў выцяка́е сла́ўны Дняпро; у яго ўліва́юцца сотні й ты́сячы рэчак, аж пакуль ён ня зробіцца магу́тным і шырокім. Тады́ да яго прылуча́юць сваю́ ваду́ вялікія ягоныя дзе́ці — Бярэзіна, што цячэ зь лясі́стае ды пяшча́нае Ме́ншчыны, Сож, што аж спад Смале́нска навы́перадкі ляціць, каб абагна́ць свайго ба́цьку — Дняпро, Пры́пяць, што залі́ла сваёю вадою безграні́чныя прасторы Пі́нскага балота, Дзясна́, што ляглá мяжою між Белару́сяй і Ўкраі́най ды ў высокіх берагох абмыва́е зямлю́ Чарні́гаўскую зь яе́ глыбокімі я́рамі, сы́пкімі пяска́мі ды ліповымі гаямі. Напіўшыся ўдо[illegible] ў бе[illegible]ру́скае, пясе́ ваду́ сваю́ Дняпро праз Украі́ну ў далёкае Чорнае мора. З Украі́ны яму́ ма́ла пажы́вы — колькі невялі́чкіх рэчак. Усю́ сі́лу й магу́тнасьць сваю́ бярэ Дняпро зь зямлі́ Белару́скае.

А зь лясоў Ме́ншчыны пасыла́е Белару́сь у другі́ бок ганцá, сьве́тлы, чароўны Нёман; ён цячэ адту́ль празь зямлю́ Жамойцкую ў Балты́цкае мора. Абві́ўшы срэбным поясам бага́тую Нава́градчыну, хава́ецца ён ізноў у пу́шчах, аж пакуль ня вы́бяжыць адту́ль за горадзенскія пале́ткі. Та́мака чака́е яго вялі́кі пасі́лак. Зь дзікіх балатоў, спад сьвяты́няў Жыровіцкіх, плыве́ парослая чарата́мі, многаводная Шча́ра. Весялéй бе́гчы Нёмну, і борзда ён падплыва́е да сьце́наў старога белару́скага Горадна. Пра-бе́гшы яшчэ крыху́, ра́птам заварочвае Нёман убок, каб паглядзе́ць на харошыя Друзге́нікі ды барджэй сустрэцца з красу́няй — Вяльлёй.

А та́я прарэзала старасьве́цкую сталіцу вялі́кіх князёў на́шых Ві́льню ды, не зважа́ючы на цудоўныя горы Пана́рскія, на дубовыя гаі, бяжы́ць насу́страч роднаму Нёмну.

Сустрака́юцца яны́ на зямлі́ Жамойцкай, там зьліва́юць сваé воды й бягу́ць ра́зам у Балты́цкае мора.

Да Стоўпцаў на Нёмне паба́чыш толькі чаўны́ ды плыты́. За Стоўпцамі луча́юцца ча́сам і караблі́, а ад Горадна ходзяць вялі́кія параплáвы.

Яшчэ адну́ сла́ўную раку́ ма́юць Белару́сы — гэта Дзьвіну́. Пачына́ецца яна́ на са́май далёкай поўначы, зьбіра́е ўсе рэкі й рэчкі зь лясоў Смале́ншчыны й Ві́цебшчыны, якія ня ўпра́віўся перахапіць сабе́ Дняпро. Паўнаводнай ракой падкочваецца яна́

да Віцебска, што параскідáў сваé бязь лíку цэрквы па зялёных узгорках, і далéй плывé да Полацку, што стаіць задýманы аб слáўнай сваёй мінýўшчыне. Нéкалі поўна было на Дзьвінé чаўноў, багáты й магýтны быў Полацак. Цяпéр абмялéла Дзьвінá, апусьцéў Полацак. Паціху коціць сваю́ ваду́ Дзьвінá ў зямлю́ Латгольцаў, Латышоў да багáтае Рыгі, да мора.

Рэкі для крáю — усяроўна, што жы́лы для цéла чалавéчага. Па жы́лах цячэ кроў, а па рэчках перавозяцца ўсе важнéйшыя тавáры. Па сваіх рэках Беларýсы сплаўля́юць лес і збожжа.

Паводля **Язэпа Лёсіка**

УВАГА. Пытáньні да апавядáньня глядзí практыкавáньне **224**.

Слоўнік (Vocabulary)

выцякáць (I), выцякáе, -юць 1. to flow out 2. to have its source
прылучáць (I), прылучáю, -еш, -юць to join
абагнáць (I), (pf.) past **абагнáў, -ла, -лі** to outrun, to leave behind
безгранíчны, -ая, -ае infinite, boundless
яр, -у (m.) ravine
гай, гáю (m.) grove
удосыць (adv.) in plenty, in abundance
пажы́ва, -ы (f.) gain, profit
пасылáць (I); пасылáю, -еш, -юць to send
ганéц, ганцá (m.) messenger
зямля́ Жамойцкая (f.) Lithuania (to-day)
пасíлак, пасíлку (m.) reinforcement
Жыровíцы,* -аў Zhyrovicy, a town in Grodno province
чарот, -у (m.) cane, rush
парослая чаратáмі rushy
мнагаводны, -ая, -ае abounding in water
борзда (adv.) fast, quickly
барджэй faster, sooner
харошы, -ая, -ае beautiful, pretty, handsome
красýня, -і (f.) beauty
прарэзаць (I); (pf.) past **прарэзаў, -ла, -лі** to cut through, (in this case) to flow through
зважáць (I); зважáю, -еш, -юць to take notice of
родны, -ая, -ае 1. own 2. native (country)
плыт, -á (m.) float, raft
лучáюцца чáсам (караблí) (ships) are sometimes encountered (seen)
ня ўпрáвіцца (I); (pf.) to miss
перахапíць (II); (pf.) fut. **перахаплю́, перахопіш, -яць** to intercept
паўнаводны, -ая, -ае deep
падкочвацца (I); падкочваюся, -ешся, -юцца to roll to, to get to
мінýўшчына, -ы (f.) past
слáўная мінýўшчына glorious past
абмялéць (I); (pf.) past **абмялéў, -ла, -лі** to become shallow
апусьцéць (I); past **апусьцéў, -ла, -лі** to become empty
Латы́ш, -á (m.) Latvian
Ры́га, -і (f.) Riga
усяроўна што just like
жы́ла, -ы (f.) vein
сплаўля́ць (I); сплаўля́ю, -еш, -юць to float, to raft
Горадна, -а (n.) Grodno, a city in north-western Byelorussia

* In Zhyrovicy are found an old monastery from the fifteenth century and a shrine to the Mother of God.

20 — 23Ф COMPOUND WORDS / ПРАВАПІС СКЛАДА́НЫХ СЛОВАЎ

1. **Складаныя словы,** складзеныя з двух ці больш словаў (асноваў), **звычайна** разглядаюцца як словы з **адным націскам,** і тады яны **падпарадкуюцца** ўсім **правілам аканьня.** Прыкладам:

самалёт	**даўганосы**	**поўдзень**	**штагоду**
сенажа́ць	**паўнаводны**	**поўнач**	**штаночы**
землятру́с	**разнаста́йны**	**паўгоду**	**штадзённы**
дабрадзе́й	**стагадовы**	**паўмэтра**	**стаміліённы**

2. Некаторыя адна[illegible] складаныя словы захавалі **націскі** ў **вабедзьвюх** складовых **частках** і такім парадкам маюць **два націскі.** У гэтакіх словах дапушчаецца напісаць два **о,** ці **о** й **э, о** й **ё** і г. д. Прыклады:

[illegible] **лёгкаатлетычны** ды **шэсьцьсо́т, шэсьцьсо́тны, во́семсо́т, во́семсо́тны . . .** (Глядзі пр. **25—I, УВАГА 1.**)

УВА́ГА 1. Некаторыя складаныя словы паміж складовымі часткамі **маюць злучаль-**

[illegible]вадка (whey, fluid in cottage cheese)
[illegible]дні (dry fasting)
[illegible]): самалёт, пустацьве́т, землятру́с,
[illegible] задняязы́чны

УВА́ГА 2. [illegible] толькі **пад націскам,** а **не пад націскам**
[illegible]паў"

а) **поўнач, поўдзень, полудзень,** але
б) **паўгоду, паўмэтра, паўдаля́ра, паўме́сяца, паўтара́, паў-Эўропы, паў-Ві́цебска**

УВА́ГА 3. Ненаціскнае **"э"** у першай частцы складаных словаў захоўваецца **бязь зьмены:** мэтазгодны, шэравокі, тэлеба́чаньне.

***

1. **Compound words** (words composed of two words), are usually regarded as single words with **one stress.** For example:

самалёт	airplane	**поўдзень**	noon
землятру́с	earthquake	**поўнач**	1. midnight; 2. north
паўнаводны	deep	**паўгоду**	half of a year

2. **Sometimes compound words** retain the original stress in both parts and thus have **two stresses:**

тро́хпаве́рхавы	three-storey high	**шэсьцьсо́т**	six hundred
каро́ткатэрмі́но́вы	short-term	**шэсьцьсо́тны**	six-hundredth

NOTE 1. In **some compound words** vowels are inserted to join the two parts. The **joining vowels** are:

о, е (when **stressed**): сыр**о**вадка (whey), сух**е́**дні (dry fasting)
а, я (when **unstressed**): сам**а**лёт, земл**я**тру́с (earthquake), кан**я**гадоўля (horse-breeding)

NOTE 2. "э" in the **first part** of a compound word, either stressed or unstressed, remains **unchanged:**

шэравокі	grey-eyed
мэтазгодны	advisable
тэлеба́чаньне	television

20 — I DECLENSION OF ADJECTIVES IN THE PLURAL
СКЛАНЁНЬНЕ ПРЫМЕ́ТНІКАЎ у множным лі́ку

1. **У множным ліку** прыметнікі маюць **адну форму** для **ўсіх трох родаў:**

Адз. лік: добры хлопец
добр**ая** дзяўчы́на
добр**ае** дзіця́

Множны лік: добр**ыя** — хлопцы, дзяўча́ты, дзе́ці

2. **Узор скланеньня** (скланеньне ў вадзіночным ліку глядзі правіла 16-I, б)

Для ўсіх родаў

а) **Цьвярда́я** аснова й **зацьвярдзе́лая** (незалежна ад націску).

Н.	чорн**ыя**	стары́**я**
Р.	чорн**ых**	стары́**х**
Д.	чорн**ым**	стары́**м**
В.	як Н. або Р.	
Т.	чорн**ымі**	стары́**мі**
М.	чорн**ых**	стары́**х**

б) **Мяккая́** аснова й **задняязы́чныя** (на **г, к, х**).

					Параўнайце да займенніка "яны́"
Н.	сі́н**ія**	даўгі́**я**	высокі**я**	сухі́**я**	**яны́**
Р.	сі́н**іх**	даўгі́**х**	высокі**х**	сухі́**х**	**іх**
Д.	сі́н**ім**	даўгі́**м**	высокі**м**	сухі́**м**	**ім**
В.	як Н. або Р.		як Н. або Р.		**іх**
Т.	сі́н**імі**	даўгі́**мі**	высокі**мі**	сухі́**мі**	**і́мі**
М.	сі́н**іх**	даўгі́**х**	высокі**х**	сухі́**х**	**іх**

УВАГА. Пры **мяккой** аснове й **задняязы́чнай** (на **г, к, х**) у **множным ліку канчаткі** прыметнікаў ва ўсіх ускосных склонах **адпаведна такія самыя,** як і **форма** ад **займенніка "яны́".**

**
*

In the **plural**, unlike in the singular, adjectives **have one form for all three genders.** For example:

SINGULAR	PLURAL
добры хлопец	хлопцы
добрая дзяўчына	добрыя — дзяўчáты
добрае дзіця́	дзéці

NOTE 1. The **accusative** of adjectives modifying **inanimate** nouns is **the same as** the **nominative** (мáю цікáвыя кнíгі); the accusative of adjectives modifying **animate** nouns is **the same as** the **genitive** (ён мáе прыгожых сяcьцёр).

NOTE 2. The **plural endings** of adjectives with a **soft stem** or **back stem** ending in **г, к, х,** in all cases other than the nominative, respectively **are identical** to the **forms of the personal pronoun "яны́", see** 20-I, 2б.

20 — II THREE KINDS OF ADJECTIVES
ПРЫМЕ́ТНІКІ ЯКА́СНЫЯ, АДНО́СНЫЯ (або АДКА́ЗНЫЯ) І ПРЫНАЛЕ́ЖНЫЯ

Па значэньню прыметнікі дзеляцца на тры групы: **я́касныя, адносныя** (або **адка́зныя**), **прынале́жныя.**

1. Я́касныя [illegible] **я́касьці,** якія **могуць** выяўляцца ў **большай** ці меншай ступені, [illegible] колер (**зялёны, чорны**), смак (**салодкі**), форма або памер (**кру́глы, даўгі́**), нутраныя якасьці чалавека (**добры, разу́мны, адва́жны**) і г. д.

2. **Адносныя** (або **адка́зныя**) прыметнікі паказваюць на: **матар'ял,** зь якога дадзены прадмет (**драўля́ны** дом, **зале́зны** мост); **ме́сца** знаходжаньня яго (**тутэйшы, гарадзкі́, вясковы**); паходжаньне ці стан (**белару́скі, кана́дзкі, студэнцкі, ба́цькаўскі**); **час існава́ньня** (**зімовы, учара́шні**); **вагу́** (**пяцíфунтовы**) і да г. п.

Адносныя прыметнікі так, як і якасныя прыметнікі, адказваюць на пытаньне **які́? яка́я? якое?**

3. а) **Прынале́жныя** прыметнікі адказваюць на пытаньне **чый? чыя́? чыё?** ды паказваюць на **прыналежнасьць** прадмету асобе ці жывёліне, ад назову якіх утвораныя гэтыя прыметнікі, прыкладам:

рыбакоў човен,	**бра́тава** ха́та,	**ба́цькава** а́ўта
ма́тчын абру́с,	**сястрына́** кніга,	**вавёрчына** гняздо

б) **Прынале́жныя** прыметнікі **ўтвараюцца** ад асноваў **ажыўленых** назоўнікаў даданьнем: I. да назоўнікаў **мужчынскага** роду -- суфіксаў:

-оў, -аў (камар**оў**, ся́бр**аў**), або
-ёў, -еў (кавал**ёў**, слан**ёў**, Васіл**ёў**, Але́с**еў**)

II. а да назоўнікаў **жаноцкага** роду суфіксаў: **-ін, -ын.**

-ін — пасьля **цьвярдой** асновы: варона — варон**ін**; Зіна — Зін**ін**
ды **мяккой** асновы: Зося — Зос**ін**, Нáсьця — Нáсьц**ін**
-ын — пасьля **ўсіх іншых** асноваў: сястрá — сястр**ы́н**; цётка — цётч**ын**

***

1. The **Possessive** adjectives answer **the question чый? чыя? чыё?** They indicate possession by a **person or an animal** from whose name they are formed. For example:

father's cap — бáцьк**ава** шáпка

2. **To form a possessive** adjective:

a) the suffix **-оў, -аў, -ёў** or **-еў is added** to the stem of a **masculine animate** noun. For example:

краўц**оў**, сы́н**аў**, кавал**ёў**, лосе**ў**

b) and the suffix **-ін** or **-ын** (the suffix **-ін to nouns** with **hard or soft stems**, the suffix **-ын to all other** stems) **is added** to the stem of a **feminine animate** noun:

Н**ін**ін, Зос**ін**, мáтч**ын**, сястр**ы́н**

3. In **expressions** of possession, such as "father's house", **instead of the genitive** case as in English for example, in Byelorussian, **possessive adjectives are used.** For example:

father's house — бáцьк**аў** дом,
sister's book — сястр**ынá** кнíга,
a sparrow's nest — вераб'ёв**а** гняздо

When the names of persons or **animals** are used **in the possessive with other descriptive words, the genitive** case is also used. For example:

my father's house — дом майго бáцькі
the little sparrow's nest — гняздо малога вераб'я́

20 — III LONG AND SHORT FORMS OF ADJECTIVES
ПРЫМЕ́ТНІКІ ПОЎНЫЯ Й КАРОТКІЯ

1. Бальшыня **я́касных** прыметнікаў могуць мець форму **поўную** й **кароткую.** Прыкладам:

а) **поўныя:** малады́, вялíкі, зялёная, салодкі, хíтры
кароткія: молад, вялíк, зялёна, саладок,* хіцёр*

* У кароткіх прыметніках мужчынскага роду, калі аснова канчаецца на колькі зычных, зьяўляюцца беглыя галосныя: **а, о, е** або **ё.**

б) **Кароткія** якасныя прыметнікі ужываюцца **радзей,** як поўныя, ды **толькі** ў **назоўным** склоне адзіночнага й множнага ліку. У іншых склонах яны прыймаюць канчаткі поўнае формы.

У сказе кароткія прыметнікі выступаюць пераважна ў ролі выказьнікаў:

І сéна цэла, і козы сы́ты. Вочы сіні, як васількі.

в) Кароткая форма якаснага прыметніка ўтвараецца ад поўнай "скарачэньнем" канчаткаў:

прыгожы	прыгожая	прыгожае	прыгожыя
сіні (сінь)	сіняя	сіняе	сінія

Гэтак кароткая форма мае наступныя канчаткі:

Адзіночны лік — мужчынскі род — **ніякага канчатку**
— жаноцкі род — **а, я**
— ніякі род — **а, е**

Множны для ўсіх родаў — **ы, і**

2. **Адносныя** [illegible] маюць **толькі поўную** форму: беларускі, зялёзны,

3. **Прыналéжныя** [illegible] **толькі кароткую** форму:

бра́таў	[illegible]ава ша́пка,	бра́тава пяро
Алéсеў мяч,	[illegible]ева кніга,	Алéсева крэсла
ма́тчын сын,	ма́тчына дачка́,	ма́тчына дзіця́

***

There are two forms of adjectives—**the long** and **the short.**

a) **Except** for **possessive** adjectives which in the nominative singular and plural can only be short, **the short forms** in modern Byelorussian are used **very seldom** and even then **only in the nominative.** In all other cases the short adjectives take the endings of the long form.

The **short forms** are used mainly as **predicative** adjectives. For example:

у яго вочы сіні, як васількі

b) The **short** form **is obtained from** the stem of **the long form** as follows:

SINGULAR

	Long form	Stem	+	Short ending	=	Short form
m.	прыгожы сіні	прыгож сінь	+	**none**	=	прыгож сінь

f.	прыгожая сі́няя	прыгож сінь	+	а я	=	прыгожа сі́ня
n.	прыгожае сіняе	прыгож сінь	+	а е	=	прыгожа сіне

PLURAL

m. f. n.	прыгожыя сінія	прыгож сін	+	ы і	=	прыгожы сі́ні

c) Unstable -a-, -o-, -e- or -ë- in short forms.

Long adjectives whose stems end in two consonants generally insert "o", "ë" when stressed and "a", "e" when unstressed **in the masculine** nominative when shortened.

чорны — чоран, чорна
горкі — горак, горка
салодкі — саладок, салодка
поўны — повен, поўна
грозны — грозен (or гразён), грозна
мудры — мудзер (or мудзёр), мудра

20 — IV ADVERBS / ПРЫСЛОЎІ

1. Словы, што адказваюць на пытаньні **як? калі? дзе? куды?** завуцца **прыслоўямі.** Прыклады:

Ён (**як?**) **прыгожа** малюе.
Мы прыехалі (**калі?**) **ўчора.**
Усё зазелянела (**дзе?**) **навокал.**
Дарога йдзе (**куды?**) **направа.**

Прыслоўі - **нязьменныя** словы. У сказе яны паясьняюць:

а) перш-наперш **дзеясловы: прыгожа малюе.**

б) **прыметнікі** й **прыслоўі** (тут яны азначаюць звычайна ступень выражанае імі прыметы): **вельмі прыгожы дзень**
надта прыгожа пяе

в) і рэдка **назоўнікі: чытаньне ўголас, язда конна.**

2. Паводля свайго значаньня прыслоўі дзеляцца на рад групаў, вось важнейшыя зь іх:

а) прыслоўі **способу дзеяньня** (адказваюць на пытаньне **як?**): **добра, высака, вельмі, надта, прыгожа . . .**

б) прыслоўі **месца** (на пытаньне **дзе? куды?**): **тут, там, туды, адтуль, блізка, уверх, уверсе, дома, дамоў . . .**

в) прыслоўі **часу** (на пытаньне **калі?**): **цяпер, сёньня** (або **сяньня, сягоньня**), **заўтра, пазаўчора, летась, улетку, зранку, раньні . . .**

3. **Правапіс прыслоўяў.**

а) **Прыслоўі з прыназоўнікамі** пішуцца **заўсёды зьліта:**

пазаўчора	назаўсёды	зáвідна	бясконца
поначы	надарэмна	зáраз	удаўжкі
папрáўдзе	нáнава	зáмуж	удосыцьце
потым	нáнач	здалёк	улéтку
пазáўтра	насýстрач	зосну	узíмку

і таксама: пабеларýску, паангéльску, пафранцýску, памойму, патвойму, панашаму, пановаму, памáлу, паасобку, паблізу, папросту, папéршае, падругое, патрэйцяе, павоўчы і г. д.

б) Трэба адрозьніваць **назоўнікі з прыназоўнікамі** ад **прыслоўяў,** што падобна гучаць:

назоўнік з прыназоўнікам — пішацца **асобна**	**прыслоўе** — пішацца **зьліта**
З пачáтку (чаго?) дня.	**Спачáтку** (калí?) пісáлі.
У ночы (якія?) зімовыя.	Ен уп[illegible] (калí?) éхаў.
У восень (якýю?) **халодную.**	[illegible] (калí?) гэта здáрылася.
У дзень (які?) **лéтні.**	[illegible] калí?) было горача.

в) Адмоўе **не(ня)** пішацца **зьліта** ў прыслоў[illegible] **нéяк, нéдзе** (= дзéсьці), **нéкуды** (= кудысьці), **нéкалі** (= калісьці), а таксама ў прыслоўях, дзе **"не"** ўтварае новае паняцьце і паняцьце гэтае можна замяніць сынонімам бязь **"не"**, прыкладам:

нядобра (блáга), **нялёгка** (цяжка), **недалёка** (блізка).

Але калі робіцца супрацьстáўленьне двух паняцьцяў, дык **не(ня)** пішацца асобна: Самалёт ляцéў **ня** высака, **а** зусім нізка.

***

1. **Adverbs of manner** (спосабу дзéяньня) formed from adjectives, end in **"-а"** (unstressed). These adverbs are identical in form to short neuter adjectives. For example:

adjectives: прыгожы, добры, высокі, даўгі
adverbs: прыгожа, добра, вúсака, доўга

Adverbs formed from adjectives ending in **"-скі"**, however, are prefixed by **"па"** and end in **"-у"**. For example: беларýскі – **па**беларýску (in Byelorussian)
пафранцýску, **па**сяброўску.

2. Adverbs with the **prepositions (за, з, без, на, у, or па)** are **always written together.** For example:

зараз	**бяс**конца	**у**досыць	**па**заўчора	**па**другое
замуж	**на**дарэмна	**у**лётку	**па**новаму	**па**французску
здалёк	**на**права	**у**поперак	**па**пе́ршае	**у**даўжкі

3. The particle **"не"** is usually written together with the adverb. For example: **не́калі, няпрыго́жа, нядо́бра.**

Only in sentences where contrast is expressed, **"не"** and the adverb are written separately. For example:

Ён **ня** добра напісáў, **а** зусім блáга.
Самалёт ляцéў **ня** вы́сака, **а** ні́зка над лéсам.

4. **Adverbs with prefixes,** such as **"спача́тку, удзе́нь, увосень",** have to be **distinguished from nouns with prepositions.** When a word is followed by a noun in the genitive, or by a modifying adjective, it is a **noun with a preposition** and as usual it must be written **separately.** For example:

ADVERBS	PREPOSITION + NOUN
Спача́тку (калі́?) яны́ пісáлі.	**З пача́тку** (чаго?) ме́сяца.
Удзе́нь (калі́?) ён éхаў.	**У дзень** лéтні прыéмна над рэчкай.
Гэта здáрылася **ўвосень** (калі́?).	**У восень** халодную прырода рыхтуецца да зімы́.

5. Note the spelling of adverbs, such as:

раз-по-раз	**калі́-ні-калі**	**час-часом**	**сяды́-тады́**
перш-на́перш	**я́к-ні-як**	**ся́м-там**	**ледзь-ледзь**
гады́-ў-рады	**дзе́-ні-дзе**	**туды́-сюды́**	**больш-менш**

20 — V GEOGRAPHICAL NAMES AND NAMES OF PERSONS ENDING IN -оў(аў), -ёў(-еў), -ін(-ын)
СКЛАНЕ́ННЕ ПРОЗЬВІШЧАЎ І ГЕАГРАФІ́ЧНЫХ НАЗОВАЎ НА -оў(аў), -ёў(-еў), -ін(-ын)

Прозьвішчы й геаграфічныя назовы з вышэйпададзенымі канчаткамі, г. зн. з формай прыналежных прыметнікаў, скланяюцца так, **як назоўнікі** мужчынскага роду з чыстай асновай. Прыкладам:

а) НАЗ. пісьме́ньнік Бы́каў, паэт Пы́сін
РОД. пісьме́ньніка Бы́кава, паэта Пы́сіна
ДАВ. пісьме́ньніку Бы́каву, паэту Пы́сіну
ТВОРН. зь пісьме́ньнікам Бы́кавам, паэтам Пы́сінам
МЕС. пры пісьме́ньніку Бы́каву, паэту Пы́сіну

б) НАЗ. горад Пскоў, Крычаў, Магілёў, Дзярэчын
РОД. з гораду Пскова, Крычава, Магілёва, Дзярэчына
ТВОРН. пад горадам Псковам, Крычавам, Магілёвам, Дзярэчынам
МЕС. у горадзе Пскове, Крычаве, Магілёве, Дзярэчыне

***

Geographical names and names of persons ending in **-оў(-аў), -ёў(-еў), -ін(-ын)** are declined as **masculine** nouns **ending in a consonant.**
For examples look up the Byelorussian text.

ПРАКТЫКАВА́ННЕ 224. ... найбо́льш ўва́жна апавяда́ньне "Белару́скія рэкі" ды ад-кажэце на паста́ўленыя пыта́ньні.

1. Дзе бярэ свой ... Дняпро? 2. Напішэце, якія тут назва́ныя прытокі Дняпра́? 3. П... Дняпро? 4. У якое мора ўпада́е рака́ Дняпро? ... недалёка ад Смале́нска? 6.Скуль выцяка́е рака́ Нёман? ... прытокі Нёмна. 8. Якія гарады́ стаяць над Нёманам? ...ман? 10. Які́ вялікі стары́ белару́скі горад стаіць над Вяль... ...плыва́е Вяльля́? 12. У якое мора ўпада́е Нёман? 13. Яка́я ... Балты́цкае мора? 14. Якія большыя белару́скія гара... ...зна́чаньне ма́юць рэкі для кра́ю?

ПРАКТЫКАВА́ННЕ 225. а) Прачыта́йце ўголас **склада́ныя словы** й словы, з каранёў якіх яны ўтвораныя.

(Словы з **адны́м на́ціскам** і са злуча́льнымі галоснымі: **"а, я"**)

самалёт — **сам** і **лётае**
сенажа́ць —**се́на** й **жаць**
вадала́з — **вада́** й **ла́зіць**
даўгано́сы — **даўгі́** й **нос**
чарнавало́сы — **чорны** й **волас**
сінявво́кі — **сі́ні** й **вока**
паўнаводны — **поўны** й **вада́**
ды белару́скія гарады́:
Нава́градак
Нававяле́йка
Наваполацак
Старадуб

б) Прачыта́йце словы ды ўкладзе́це зь імі ска́зы.

поўнач
поўдзень
полудзень
паўме́сяца
паўмэтра
паўдаля́ра
паў-Кана́ды
паў-Віцебска
паў-Чыка́га

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 226. а) Ад да́дзеных словаў утварэце **склада́ныя словы,** як пе́ршую складовую ча́стку дадаючы **“паў”:**

УЗОР: вядро — паўвядра́
Год, ліст, кру́глы, востраў, кілягра́м, ме́сячны, круг,
Амэрыка, гадзі́на, цэнтымэтр, мі́ля, працэнт, дарога.

б) Замяне́це падчы́ркнутыя словазлучэньні адны́м словам.

УЗОР: Ішоў **палаві́ну гадзі́ны.** — Ішоў **паўгадзі́ны.**

1. Сьпіса́ў **палаві́ну сшытка́.**
2. Дзяўчы́нка **пяцёх год.** (пяцігадовая)
3. Будзі́нак на **пяць паве́рхаў.**
4. Прайшоў **палаві́ну кілямэтра.**
5. Бу́сел з **даўгі́м носам.**
6. Хлопец зь **сі́німі вачы́ма.**
7. Нёман **поўны вады́.**
8. Аб'е́зьдзіў **палаві́ну Эўропы.**

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 227. а) Прачыта́йце ска́зы, а тады́ перапішэце. Падчыркне́це **склада́ныя словы,** ды калі́ ёсьць у іх **злуча́льны галосны,** падчыркне́це яго другі́ раз.

1. Землятру́сы ча́ста быва́юць у Японіі. 2. Вайстраносы човен шыбу́е ўпоперак Пры́пяці. 3. На будаўні́цтве працу́юць бэтонамяша́лкі, зе́млячарпа́лкі, ка́менядрабі́лкі. 4. Будаўні́кі будзю́ць шматпаве́рхавыя дамы́. 5. Ву́чні хадзі́лі на электраста́нцыю. 6. Нава́градак, Нававяле́йка, Наваполацак і Старадуб — белару́скія гарады́. Нава́градак зь іх са́мы стары́, а Наваполацак — са́мы малады́. 7. Дваццацьпяцігра́дусны мароз — невялі́кі мароз.

б) Ува́жна прачыта́йце.

НАВА́ГРАДАК — ПЕ́РШАЯ СТАЛІ́ЦА ВЯЛІ́КАГА КНЯ́СТВА ЛІТО́ЎСКАГА

Нава́градак, ве́льмі стары́ белару́скі горад, быў сядзі́бай вялі́кага кня́зя Міндо́ўга.

У палаві́не трына́ццатага стагодзьдзя (у 1242 годзе) князь Міндоўг спыні́ў тата́рскія войскі ў ваколіцы Лі́ды, а сем гадоў па тым разьбі́ў іх у бі́цьве пад Койданавам. Тата́ры адступі́лі далёка на ўсход, пакіда́ючы Міндоўгу вялі́кую здабы́чу ды сла́ву пераможца. Ягоную найвышэйшую ўла́ду прызна́лі тады́ ўсе і́ншыя князі́, і Міндоўг пача́ў тварыць новы дзяржа́ўны цэнтр у Нава́градку, загадзя́ забясьпе́чыўшы ему́ абарону ад усяля́кіх варожых напа́даў.

Вялікі князь Міндоўг пашыра́ў сваю́ ўла́ду ня толькі на зе́млі белару́скія, але́ й на Жамойць, цяпе́рашнюю Лятýву, ды ста́ўся такі́ моцны й сла́ўны, што ў 1253 годзе на за́мку ў Нава́градку быў каранава́ны на караля́.

З сталі́чнага Нава́градка ра́зам зь дзяржа́ўнай ула́дай пашы́рылася на ўсе і́ншыя зе́млі, што цяпе́р завю́цца белару́скімі, і ймя прынава́градзкае зямлі́, а зва́лася яна́ Літва́. Ад таго ча́су наш край праз больш, як паўты́сяча гадоў зва́ўся Літвой, дзяржа́ва - Вялі́кім Кня́ствам Літоўскім, а на́шыя пра́шчуры – Ліцьві́на́мі. Гэтак зва́лі наш край і і́ншыя народы ды і́хныя гісторыкі.

У Вялі́кае Кня́ства Літоўскае ўваходзіла як ягоная правінцыя і ся́ньняшняя Лятýва, толькі тады́ яна́ зва́лася Жамойць або Жмудзь.

Жамойці не падаба́лася падляга́ць Ліцьві́ном, ужыва́ць і́хную мову, бо літоўская мова была ўра́давай на ўсей тэрыторыі Вялі́кага Кня́ства Літоўскага, у ёй толькі пі-са́лася правы и кні́гі, і Жамойць ціра́з прабава́ла адарва́цца ад Літвы́. Пе́ршыя паўста́ньні яна́ ўчыні́ла ўжо́ за жыцьцём Міндоўга. У змага́ньні з Жамойцяй у 1263 годзе заў[illegible] і сам кароль Міндоўг.

Навагр[illegible]лі[illegible]лі[illegible]лі

в) Прачыта́йце пыта́ньні ды адкажэце на іх паводля чыта́нкі з пу́нкту “б”.

1. У каторым стагодзьдзі жыў князь Міндоўг?
2. У каторым годзе і зь кім была́ бітва пад Койданавам? Хто ў ёй перамог?
3. Дзе й калі Міндоўг быў каранава́ны на караля́?
4. Як зва́ўся калісь наш край, і як зва́лася тады́ на́шая дзяржа́ва?
5. Чаму́ Жамойць узняла́ паўста́ньне супроць Міндоўга?

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 228. а) Прачыта́йце ўголас і запамята́йце **прыме́тнікі**, утвараныя **ад назоўнікаў.**

вішня — вішнёвы	зяле́за — зяле́зны	горад — гарадзкі
дуб — дубовы	паве́тра — паве́траны	восень — восенскі
клён — кляновы	мароз — марозны	грамада́ — грама́дзкі
зіма́ — зімовы	ноч — ночны	ся́бра — сяброўскі
вясна́ — веснавы́	рака́ — рэчны	ву́чань — вучнёўскі

б) Паводля ўзору **прыме́тнікі** з пункту “а)” напішэце **з назоўнікамі**, мужчы́нскага, жаноцкага або ніякага роду.

УЗОР. Вішнёвае дрэва

в) Праскланя́йце ў множным ліку:

1. Новыя сшыткі, кнігі, пёры.
2. Дубовыя сталы́, ла́ўкі, крэслы.
3. Сардэчны ся́бра, сардэчная пе́сьня, сардэчнае слова.
4. Прыгожы дом, прыгожая рака́, прыгожае ме́ста.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 229. Паводля ўзору ад да́дзеных назоўнікаў утварэце **прынале́жныя прыме́тнікі** ў трох родах і дада́йце да іх адпаве́дна назоўнікі.

УЗОР. 1. Ба́цькаў сад, ба́цькава ха́та, ба́цькава а́ўта.
2. Ма́тчын сын, ма́тчына суке́нка, ма́тчына крэсла.

а) 1. Ба́цька, брат, ся́бра, дзя́дзька, наста́ўнік, Антось, кава́ль, бу́сел, рыба́к, краве́ц, Васіль, Вітаўт, Франу́к, Віця.

2. Ма́тка, сястра́, сяброўка, цётка, варона, Зіна, Зося, На́сьця, Ганю́ля.

ESTONIAN S.S.R.
Pskoŭ
Vostraŭ
BALTIC SEA
RIGA
LATVIAN S.S.R.
Apočka
Siebież
Nieviel
Dźvinsk
Aśviejskaje Voz.
Brasłaŭ
Dzisna
Navapołacak
Połacak
Dźvina
Viciebsk
Pastavy
Voz. Narač
Lepiel
Vorša
Viella (Vilija)
Maładečna
Łahojsk
Barysaŭ
Škloŭ
Lida
Horadna (Hrodna)
Niaman
342
MIENSK (Minsk)
346 + h Sviataja
Navahradak
Stoŭpcy
POLAND
Białystok
Narva
Ščara
Słonim
Baranavičy
Babrujsk
Žyrovicy
Słucak
Žłobin
Pcič
Salihorsk
Hancavičy
Svietłahorsk
Pružany
Belavieŭskaja Puščа
WARSZAWA (Warsaw)
Bieraście
Rečyca
Dnieper
52°
(Brest)
Pinsk
Prypiać
Turaŭ
Mazyr
Bug
Haryń
Lublin
Wisła
UKRAINIAN S. S. R.
SCALE 1:4,000,000 1cm=40km
20°

The eastern, northern and northwestern boundaries of the Byelorussian language are presented according to the maps prepared and published by the Moscow Dialectologic Commission of the **Russian Academy of Arts and Sciences** in Petrograd — Moscow 1914-15.

Межы засягу беларускае мовы на ўсходзе, поўначы й паўночным захадзе пададзеныя паводля картаў **Маскоўскае Дыялекталягічнае Камісіі Расейскай Акадэміі Навук** Петраград—Масква, 1914-15.

SUPPLEMENTARY INFORMATION ABOUT BYELORUSSIA

The area of the Byelorussian Soviet Socialist Republic (BSSR) which encompasses approximately three-fifths of Byelorussian ethnographic territories is 207,600 sq. km. (80,134 sq. miles).

The Republic is divided into six administrative districts or voblasc: Bierascie (Brest), Horadna (Grodno), Viciebsk (Vitebsk), Mahileu (Mogilev), Homiel (Gomel), and Miensk (Minsk) in which the capital city of Miensk is located.

Population

The population of the Byelorussian SSR as of January, 1977 was 9,451,000. The composition of the population by nationality (based on the census of 1970) is as follows: Byelorussians, 80.4%; Russians, 10.4%; Poles, 4.3%; Ukrainians, 2.1%; Jews, 1.6%; and others, 0.6%.

As of January, 1977 there were 10 cities in Byelorussian SSR with a population of 100,000 or more: Miensk, 1,261,000; Homiel, 373,000; Viciebsk, 293,000; Mahileu, 282,000; Babrujsk, 201,000; Horadna, 192,000; Bierascie, 174,000; Baranavichy, 131,000; Vorsha (Orsha), 116,000; and Barysau, 108,000.

There are 30 Post-Secondary Educational Institutions in the republic including two universities located in the cities of Miensk and Homiel, and a third one currently being established in Horadna.

Natural resources

The country is rich in water resources as there are roughly 10,800 lakes found in Byelorussia. The largest of them is Narach, with surface area of 79.6 sq. km.

The main rivers of Byelorussia are: the Dniapro (Dnieper), Prypiac (Pripet), Nioman (Nemen), and the Dzvina (Western Dvina). In all there are approximately 20,800 rivers with a total length of over 90,600 km., of which about 4,000 km. are navigable.

Another valuable natural resource of Byelorussia are the 7 million hectares of forest.

Mineral resources

In the period between 1965 and 1975, Soviet Byelorussia became the major producer of potash salt and potash fertilizer in the Soviet Union. The surveyed potash salt deposits amount to about 40 billion tons.

ДАВЕДКІ ПРА БЕЛАРУСЬ

Тэрыторыя Беларускае Савецкае Сацыялістычнае Рэспублікі (БССР, якая абымае каля $\frac{3}{5}$ беларускіх этнаграфічных земляў) — 207,600 квадратных кілямэтраў.

Рэспубліка адміністрацыйна падзеленая на 6 акругаў (вобласьцяў): Берасьцейская, Горадзенская, Віцебская, Магілеўская, Гомельская ды Менская з выдзеленым местам Менскам.

Жыхарства

Колькасьць жыхароў на 1-га студзеня 1977 г. у Беларускай ССР была 9,451,000.

Склад жыхарства рэспублікі паводля нацыянальнасьці ў перапісе 1970 г.: Беларусы 81%, Расейцы — 10.4%, Палякі — 4.3%, Украінцы — 2.1%, Жыды — 1.6%, іншыя — 0.6%.

Месты Беларускае ССР з жыхарствам больш за 100,000 на 1-га студзеня 1977 г. у тысячах: сталіца рэспублікі Менск — 1,261, Гомель — 373, Віцебск — 293, Магілеў — 282, Бабруйск — 201, Горадна - 192, Берасьце — 174, Баранавічы — 131, Ворша — 116, Барысаў — 108.

У рэспубліцы 30 вышэйшых навучальных установаў, у гэтым два ўнівэрсытэты — Менскі й Гомельскі ды ў працэсе арганізацыі трэйці — у Горадне.

Рэкі, азёры й лясы

Найбольшыя рэкі ў Беларусі: Дняпро, Прыпяць, Нёман, Дзьвіна. Лік усіх рэкаў даходзіць да 20,800 з агульнай даўжынёй больш за 90,600 км.

Багатая Беларусь і на вазёры, усіх каля 10,800. Найбольшае зь іх возера Нарач з плошчай 79.6 кв. км.

Іншае важнае натуральнае багацьце Беларусі — гэта больш за 7 міліёнаў гэктараў лесу.

Мінэральныя багацьці рэслублікі

Калійныя солі каля Старобіна й Петрыкава (у Менскай і Гомельскай вобласьцях).

Каменная соль залягае каля Старобіна (Менская вобл.), Мазыра й Давыдаўкі (Гомельская вобл.).

Since the discovery of oil in Byelorussia in the mid 1960s its output has steadily increased with the largest deposits found in the eastern Polesie.

The land is rich in **peat,** — providing material for the chemical industry and for the production of electrical energy, — **rock salt, coal, shale, phosphates, dolomites, limestone, kaolin, sand and gravel,** and other building materials.

Industry and Production

Although power and energy production are the major industrial concern in Byelorussia, the republic is prominent in the metallurgical, chemical, textile, lumber, pulp and paper, and fertilizers industries of the Soviet Union. Some products, of which Byelorussia produces a disproportionate amount in the Soviet Union, include tractors, motorcycles and scooters, metal-cutting lathes, bearings, computers, wrist watches, pianos, chemical fibres, and televisions.

Agriculture specializes in flax-fibre, grain, sugar, meat, eggs, and dairy products. It produces about one-tenth of the world's total potato crop.

The Salihorsk [illegible] of Byelorussia's chemical industry

Нафта знаходзіцца ў пяцёх радовішчах на ўсходнім Палесьсі.

Каля 12% тэрыторыі рэспублікі займаюць тарфянікі, у якіх знаходзіцца каля 30.4 міліярдаў кубамэтраў **торфу,** сыравіны для хэмічнай прамысловасьці й для вытворчасьці электрычнай энэргіі.

Бурае вугальле залягае ў Гомельскай, Берасьцейскай і Менскай вобласьцях ды **гарушчыя сланцы** (shale) каля Турава, Любані (Гом. вобл.) і Старобіна.

Зялезная руда знойдзеная каля Стоўпцаў і Карэлічаў (Менская й Горадзенская вобл.).

Апрача гэтага Беларусь багатая на іншыя вартасныя для народнае гаспадаркі выкапні: **фасварыты, лёгкаплаўкія гліны, пяшчана-жвірова-галечныя** матар'ялы, **сылікатныя й будаўляныя пяскі** (сыравіну для вырабу цэмэнту), **граніт, вапняковую сыравіну, будаўляны камень, шкляныя пяскі, тугаплаўкія гліны й каалін** (для вырабу порцаляны), а таксама **лекавыя мінэральныя воды** ды іншыя.

Прамысловасьць: машынабудаўляная, аўтамабільная, мэталяапрацоўная, электратэхнічная, хэмічная, мінэральных угнаеньняў, нафтавая, будаўляных матар'ялаў, лесаапрацоўная, паперная, тэкстыльная, штучнага валакна, абутку, харчавая, цукровая.

Прадукцыя рэспублікі: грузавыя аўтамабілі, трактары, кампютары, машынабудаўнічыя прылады, тэлевізары, радыяапараты, халадзільнікі, машыны шыць, гадзіньнікі; бульба, лён, збожжа, яйкі, мясныя й малочныя прадукты.

б) Прыме́тнікі з назоўнікамі з пу́нкту "а)" **(ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 229)** напішэце ў **множным ліку.**

УЗОР. 1. Ба́цькавы сады́, ба́цькавы ха́ты, ба́цькавы а́ўты.
2. Ма́тчыны сыны́, ма́тчыны суке́нкі, ма́тчыны крэслы.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 230. а) Перапішэце ска́зы. Вы́пішце **прыме́тнікі ў кароткай форме** ды побач дапішэце іхную **поўную форму**.

1. Пе́ршыя громы, сэрцу вы мі́лы, люб мне ваш сьмех паміж гор! (Колас)
2. Забурлі́ла сіне мора ад віхроў. (Купа́ла)
3. Стаў чы́рван ме́сяц круглаліцы. (Колас)
4. Мне мі́лы рэчка, лес і луг.
5. Уда́ўся гарох тонак і высок, на лі́сьце шырок.
6. Ня той харош, хто на твар прыгож, а той харош, хто на спра́ву гож.
7. Повен хлявёц бе́лых авёц. (Рот і зу́бы).

б) Перапішэце паводля ўзору да́дзеныя **поўныя прыме́тнікі**, а побач іхную **кароткую форму**.

вялі́кі, вялі́кая, вялі́кае; малы́, мала́я, малое; стары́, стара́я, старое; бе́лы бе́лая, бе́лае; чырвоны (чы́рван), кароткі (каротак), гла́дкі (гла́дак), грозны (грозен), мі́лы, мі́лая, мі́лае, дарагі́ (дораг).

УЗОР.

Мужчынскі род		Жаноцкі род		Ніякі род	
Поўны	**Кароткі**	**Поўны**	**Кароткі**	**Поўны**	**Кароткі**
вялі́кі	вялі́к	вялі́кая	вялі́ка	вялі́кае	вялі́ка
. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .

в) Прачыта́йце, а тады навучэцеся напа́мяць.

СЬНЯЖЫ́НКІ

Закружы́ліся
Сьняжы́нкі
Ні́зка, ні́зка
Над зямлёй.
Ці́ха лётаюць
Пушы́нкі
Нязьлі́чонай
Чарадой.
Бы́ццам ты́я
Матылёчкі,
Весяля́цца
Нездарма́ —
Адамкну́ла
Ўсе замочкі
Ў не́бе ім
Сама́ зіма́

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 231. а) Прачыта́йце **прыслоўі** ды запішэце іх у альфабэтным па-ра́дку зь іхным англе́льскім зна́чаньнем.

1.	цяпе́р	памойму	ра́на	здалёк
	сягоньня	уле́тку	узімку	нале́та
	назаўсёды	за́раз	адту́ль	ці́ха
	учора	не́калі	бясконца	на́нач
2.	не́дзе	вы́сака	ху́тка	ура́ньні
	пазаўчора	дамоў	шпа́рка	шмат
	ле́тась	дома	пама́лу	на́дта
	на́нава	вясёла	ча́ста	папе́ршае

б) У кля́се ву́чні склада́юць ву́сна кароткія **ска́зы** з гэтымі **прыслоўямі.**

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 232. а) Прачыта́йце ска́зы, а тады́ ў вадзін слупок вы́пішце дзе-ясловы **з прыслоўямі,** а ў другі — **назоўнікі з прыме́тнікамі.** Паста́ўце пыта́ньні.

УЗОР. Паказа́ліся (калі?) позна. Вясна́ (яка́я?) позная.

1. Сёлета позная вясна́ не сьпяша́лася. На дрэвах позна паказа́ліся пе́ршыя зялёныя лісточкі.
2. Прыгожая я́блынка стая́ла ў ружовым убра́ньні. Прыгожа вясна́ апрану́ла прыроду.
3. Высокая хвоя вы́расла на ўзьле́сьсі. Вы́сака на ма́чту ўзьнімаецца бел-чырвона-бе́лы сьцяг.
4. Дзе́ці вясёла гуля́лі. Зь ле́су вясёлая гу́рба дзяце́й ськівава́лася да рэчкі.
5. Каля́ ракі́ бы́ў шырокі луг. Рака́ разьліла́ся шырока.
6. Самалёт узьня́ўся ў высокае не́ба. Вы́сака ў не́бе мігце́лі зоркі.

б) Дапіса́ць да да́дзеных **прыслоўяў прыслоўі з супрацьле́жным** зна́чаньнем ды ў кля́се ву́сна ўкла́сьці зь імі ска́зы.

УЗОР. Уніз — уве́рх

зьле́ва	сьпе́раду	зблізку	вясёла	добра
гло́ыбака	нізка	зьнізу	павольна	ра́на
ця́жка	уве́чары	уве́рсе	удзе́нь	упе́рад

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 233. а) Перапішэце ска́зы. Растлума́чце, да яки́х часьці́наў мовы нале́жаць падчы́ркнутыя словы. Перакладзе́це ска́зы ў анге́льскую мову.

1. Некаторыя хва́брыкі працу́юць **удзе́нь** і **ўночы**.
2. **У дзень**, такі́ прыгожы, добра ла́дзіць маёўку.
3. Мы прые́халі **ўночы. У ночы** зімовыя быва́юць моцныя маразы́.
4. Яны́ жыву́ць **уні́зе,** а на паве́рсе жыве́ і́хны сын зь сям'ёю. **У ні́зе** і́хнага дому ніхто ня жыве́, там яны ма́юць кра́му.
5. **Увосень** ча́ста йдуць дажджы́. **У восень** позную дні кароткія, а ночы даўгія.
6. Воз перакулі́ўся **набок.** Мы зье́халі **на бок дарогі**.
7. **За́раз** пачне́цца ле́кцыя. Тут гэтулькі кні́гаў, мы іх не забяром **за раз,** ані́ за два разы́.

б) Перапішэце, **словы з ду́жак** адпаве́дна напішэце **зьлі́та** або **асобна** з насту́пным словам. Зьмяне́це, дзе трэба, **"з"** на **"с"**.

1. (У) гары над хвойнікам зялёным снуюцца пчолкі зь ці́хім звонам.
2. (У) гары́ гэтай ёсьць пячора.
3. (У) восень пту́шкі адлята́юць у вы́рай.
4. (У) восень цёплую добра расту́ць грыбы́.
5. (З) пача́тку вясны́ расьцьві́лі прале́скі.
6. (З) пача́тку разьвяза́лі зада́чы, а тады́ перапіса́лі практыкава́ньне.
7. Не́дзе (з) боку ці́ха бу́лькала рэчка.
8. (З) боку ле́су бліснула мала́нка.
9. Совы (у) дзень сьпяць, а (у) ночы лётаюць.
10. (У) дзень пагодны на пля́жы ўсю́ды шмат людзе́й.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 234. а) Перапішэце ска́зы, замі́ж падчы́ркнутых **прыслоўяў** устаўля́ючы блізкія зна́чаньнем з часьці́нкай **"не(ня)"** са слупка́ з пра́вага боку.

УЗОР. Нам **ма́ла** давялося адпачыва́ць. Нам **няшма́т** давялося адпачыва́ць.

1. Нам **ма́ла** давялося адпачыва́ць. **нярэдка**
2. Мы **ча́ста** наве́двалі маста́цкую галерэю. **нягу́чна**
3. Яны́ знайшлі́ **шмат** баравікоў у бары́. **нядобра**
4. **Бліска** ад школы працяка́е рака́. **нема́ла**
5. Пту́шкі ляце́лі **ні́зка**. **няпрые́мна**
6. **Раптоўна** пе́рад на́мі адкры́лася прыгожая паля́на. **няшма́т**
7. **Ці́ха** ён гаварыў, а́ле выра́зна. **няпрыгожа**
8. Ён шмат хварэе й **бла́га** выглядае. **нявысока**

9. Я́нка, **бры́дка** гэтак пла́каць. **недалёка**
10. Сустрэцца з маім кало́шнім ся́брам з клясы Антосем Пысінам было ве́льмі **пры́кра.** **нечака́на**

б) Перапішэце ска́зы, пі́шучы **“не (ня), ні” зьлі́та** або **асобна.**

1. Ты сам (не) шмат тут зробіш. 2. Згу́бленае золата можна знайсьці́, згу́блены час — (ні) колі. 3. Дажджы́ ў тра́вені ме́сяцы йшлі (не) рэдка, а ве́льмі ча́ста. 4. Зь нізі́ны па гэты бок Нёмна (не)сьціха́на, аднатонна крактáлі жáбы. 5. Тут (не) су́ха, а вадá сочыцца пад нагáмі. 6. “Народныя ду́мы й ка́зкі давáлі мне сі́лы (не) ма́ла” — сказáў Я́нка Купа́ла. 7. (Не) даўно, а толькі сёлета мой брат скончыў унівэрсытэт. 8. (Не) даўно яны́ былі́ ў Сяднёва. Хто яны́? “Мой брат з Антосем (За́йцаў) і Язэпам (Чыгры́н)”.

в) Выра́зна чыта́ць, **вы́пісаць** у вадзі́н слупок усе́ **прыслоўі,** а ў другі ўсе **прыме́тнікі.**

КАСЬМІ́ЧНЫ ЭКІПА́Ж

Хлопчык ра́нкам у кватэру
Прыцягну́ў з двара́ фане́ру
І за ша́фаю
Тайком
Доўга сту́каў малатком:
Забіва́ў цьвікі́
Упа́рта.
І глядзе́це —
Вось дык цуд! —
Карабе́ль гатоў да ста́рту,
Аж да зор яго маршру́т.
Пазайздросьцяць Сла́ўку дзе́ці!
Касмана́ўт мале́нькі наш
Для палёту на раке́це
Падбіра́е экіпа́ж.

— Ма́ці перш за усё, вядома,
Зь ёю бу́дзе лёгка мне.
Зажыву́ ня горш, як дома,
На касьмі́чнай цаліне́.

З ма́май бе́ды ўсе — ня бе́ды!
У міжзорным караблі́
І сьняда́нкі, і абе́ды
Бу́дуць, як і на зямлі́.
На аднэй нябёснай ма́ньне
Хіба́-ж доўга праляці́ш?.. —
Ад відна́ і да зьмярка́ньня
Непакоіцца малы́.
— А які́ палёт бяз ба́цькі?
Бу́дзе ме́сца і ямý.
Хто купля́ць мне бу́дзе ца́цкі,
Калі́ та́ткі не вазьмý?
А сябры́:
Антось, Мікола,
І Ната́лька, і Рыгор,
Ты́я, зь кім хаджу́ я ў школу?
Як бязь іх ляце́ць да зор?
. . . Так вядзе́ сваé падлі́кі
Касмана́ўт мале́нькі наш.
І расьце́, расьце́ вялі́кі,
Нябыва́лы экіпа́ж.

П. Мака́ль

Слоўнік (Vocabulary)

фанéра, -ы (f.) plywood
тайком (adv.) secretly
цьвік, -á (m.) nail
цуд, -у (m.) miracle
маршрýт, -у (m.) route
палёт, -у (m.) flight
падбірáць (I); падбірáю, -еш, -юць to select, to pick
экіпáж, -у (m.) crew
касьмічная цаліна́ (f.) (in this case) outer space
нябёсная мáнна (f.) heavenly manna (biblical)
зьмяркáньне, -я (n.) dusk
непакоіцца (II); непакоюся, -ішся, -яцца to worry, to be anxious about
малы, -ога (m.) little boy
вазьмý (pf.) fut. of **бярý** I shall take
падлíк, -у (m.) calculation
нябывáлы, -ая, -ае unprecedented

Ruins of the Castle [illegible] the 10th and 16th centuries) in Navahrudak

КРУГ 21

ТВАР У ТВАР З НАВУ́КАЙ

(Паводля аповесьці Алёны Васілёвіч "Пачака́й затрыма́йся...")

За пе́ршым днём вучэньня йдзе другі́, ідзе́ трэйці. Так праходзіць ты́дзень. А потым, пасьля́ ўсяго аднаго толькі выходнага дня — у нядзе́лю — зноў пачына́ецца пе́ршы дзень, другі́ дзень, трэйці . . . Га́нька прыкме́тна стамля́ецца на ле́кцыях, аста-е́цца ад старэйшых у дарозе (і старэйшыя крыча́ць на яе́), не пасьпява́е навучы́цца як нале́жыць ле́кцыяў дома... Бо хоць і ду́малася ёй, што як пойдзе яна́ ў школу, то назаўсёды ўжо разьлі́чыцца з па́шай і сьві́ньмі, — нічога з гэтага ня вы́йшла. І сьві́ньні засталі́ся, і па́ша засталася́. І цётка Хвядора, ледзь толькі Га́нька пасьпе́е пад'е́сьці пасьля́ школы, адра́зу-ж адпраўля́е яе́ на вы́ган.

— З навуку́ ва́шай, ка́жа цётка да Га́нькі, — я вам сква́ркі ў торбу не пакладу́. Пасе́це сьві́ньні, каб са́ла было...

І Га́нька бярэ пу́жку й гоніць сьві́ньні на вы́ган. Хоць яка́я кары́сьць? Усяро́ўна ніхто ёй тае́ сква́ркі ў торбу не кладзе́. Ёй — у школу — цётка дае́ сма́жаныя пе́рад полымем на скаварадзе́ сухія скры́лікі бу́льбы...

Ле́кцыі наза́ўтра Га́нька рыхту́е ве́чарам. Сяда́е ў "сталовай", здыма́е са сьцяны й ста́віць на стол ля́мпу ды бярэцца за піса́ньне. Ужо што-што, а гэта піса́ньне Га́ньцы — адна́ паку́та! Наста́ўнік патрабу́е, каб піса́ць чы́ста й роўненька, з на́ціскам... А Га́нька не пасьпе́ла напіса́ць аднаго радка́, як глядзіш, на сярэдзіне чы́стай як сьнег бе́лай балонкі сядзіць ужо чарні́льная "перапе́чка". Пачне́ Га́нька сьціра́ць ту́ю няшча́сную "перапе́чку" сьці́ркай, дык яшчэ прадзярэ дзі́рку! А пачне́ пла́каць ад гора — дык зальле́ сьлёза́мі ўсю балонку...

— От за́ўтра бу́дзе табе́ ад наста́ўніка! — загляда́е ў Га́ньчын сшы́так сястра́ Ва́ля. У яе́ самое сшы́ткі й кні́жкі чы́сьценькія, акура́тныя. (Вядома, яна́-ж вялікая!). Ад гэтай пагрозы Га́нька яшчэ больш разьлива́ецца ракой.

— Вазьму́ й парву́ гэта дурное піса́ньне... Гэта дурное "ы"! — наме́рваецца й запраўды́ парва́ць сшы́так Га́нька.

"Ы" і, пра́ўда, у яе́ ніяк ня пі́шацца. Усе́ дзе́ці яшчэ на ле́кцыі навучы́ліся піса́ць яго, а ў Га́нькі яно ніяк ня выходзіць! Цэлая балонка не́йкіх крыву́ляў, а ня "ы".

— Навошта табе́ сшы́так ірва́ць, - падыходзіць супакоіць Га́ньку дзя́дзька Мікала́й, — вы́рві лепш ужо адну́ гэту няўда́лую балонку ды перапішы́ яе́ зноў.

І Га́нька слу́хаецца дзя́дзькі: вырыва́е балонку ды зноў бярэцца за гэта сваё непадаўко́е "ы".

Дзя́дзька ніко́лі ня сва́рыцца на Га́ньку, ніко́лі не сьмяе́цца зь е́йных памы́лак. Наадварот. Ён ве́льмі лю́біць слу́хаць е́йнае чыта́ньне. А чыта́ць Га́нька ўме́е! У кля́се яна́ ўме́е чыта́ць лепш за ўсіх дзяцёй — пры ма́ме яшчэ навучы́лася — на́вет у сто разоў лепш за Жука́ Іва́на, хоць ён і другагоднік. Дзя́дзька Мікала́й лю́біць разгляда́ць малю́нкі ў Га́ньчыным буквары́. І ве́льмі-ж яму́ заўсёды сьме́шна з буржу́яў: усе́ яны́ як адзі́н у капялю́шох, і пу́за ў ка́жнага таўстое-таўстое, як паду́шка.

— Я на́вет у Амэрыцы такі́х таўсты́х паноў ня ба́чыў, — сьмяе́цца дзя́дзька.

— Бо ў Амэрыцы былі́ паны, а гэта буржу́і, — сур'ёзна тлума́чыць дзя́дзьку Га́нька.

— Хіба́ што так, — згаджа́ецца дзя́дзька.

[illegible] і сваім малява́ньнем. Толькі дзя́дзька, хоць і [illegible] разьбіра́е, што намалява́ла Га́нька ў сваім [illegible]

[illegible] ляту́ць? — пыта́ецца дзя́дзька ў Га́нькі, адносячы ад [illegible] йны малю́нак.

— Журавы... Якія журавы́ - гэта-ж кве́ткі! — абура́ецца такі́м дзя́дзькавым не́вуцтвам Га́нька, — Нічога вы ня ба́чыце!

[illegible] ня бу́ду, [illegible] лагодна згаджа́ецца дзя́дзька Мікала́й.

І Га́нька, добры настрой якой у момант псуе́цца ад гэтых "журавоў", адбіра́е ў дзя́дзькі альбом ды пачына́е сярдзіта склада́ць наза́ўтра ўсю сваю́ навуку ў торбу.

II.

Дзя́дзька варочаецца ў свой куток на ку́хні, дзе ён мудру́е вечара́мі над шы́лам і дра́твай — шы́е й ла́дзіць усёй сваёй сям'і (дый сусе́дзям таксама́) абу́так.

— Хадзі́, Га́нька, — кліча ён з ку́хні, — паглядзі́, якія важне́цкія ту́флі ў цябе́ бу́дуць.

Га́нька нічога не адка́звае, а́ле не адмаўля́ецца, ідзе́.

— Дзе яны́? — пазіра́ючы спадылба, пыта́ецца яна́.

— А вось — на, памера́й! — дастае́ са сваё шаве́цкае скры́нкі санда́лі не санда́лі, ту́флі ня ту́флі дзя́дзька.

— Я такі́х ня хочу! — яшчэ больш надзіма́ецца Га́нька, — яны́ брыдкія. Такі́х ніхто ня носіць.

— Бач, яка́я па́ні ва́жная! — ня вытры́мвае на гэта, адклі́ка́ецца ад пе́чы цётка

Хвядора, — "брыдкія!..". А дзе-ж табе́ ле́пшых узя́ць?.. Другія носяць ле́пшыя, дык у іх бацькі...

— Ну, годзе! — спыня́е цётку дзя́дзька. — А ты памёрай. Ты-ж памёрай толькі... — хоча ўсу́нуць Га́ньчыну нагу́ ў пантофаль дзя́дзька.

Га́нька не даецца.

— Я хачу́ такія, як у Ва́лі...

— Дык Ва́ля-ж ужо ў чацьве́ртай гру́пе! — зноў ня вытры́мвае цётка.

— Табе́ я пашы́ю такса́ма гэтакія, як у Ва́лі. Толькі тава́ру даста́ну, — угаворвае Га́ньку дзя́дзька, — ты толькі прыме́рай.

— Я ня хочу... — ня можа стрыма́ць пла́чу Га́нька ды усё-ж ме́рае нямі́лыя дзя́дзькавы пантофлі.

І тут-жа залива́ецца сьлязьмі яшчэ больш: на назе́ яны́ здаю́цца ёй зусім як ла́пці.

— Я ня бу́ду іх насіць...

— Ня бу́дзеш... Мне толькі не става́ла тваё хваробы. Усе́ дзе́ці ходзяць ужо абу́тыя, а яна́ адна́ бу́дзе босая. Гэтакі холад.

А восень і запраўды́ ра́ньняя й халодная. Раніцо́й як вы́скачыш з ха́ты босы, дык ногі аж заходзяцца. І таму́, як толькі вы́берашся з Кляпча́нскага балота — адра́зу-ж трэба ўсу́нуць ногі ў не́шта сухое й цёплае, бо ня вы́трываць! І ўсе дзе́ці й запраўды́ ма́юць ужо хоць які́ абу́так. Адна́ Га́нька ходзіць дасю́ль босая, бо ў яе́ нямá нічога на ногі.

— Дык трэба яшчэ гэтыя вы́думкі: бры́дка — хораша... Як бы́ццам у яе́ ба́цька ці ма́ці ся́дуць ды паедуць у Слу́цак ды прывязу́ць ёй са́мыя ле́пшыя чарави́кі...

Гэта ўжо зноў цётка. Але дзя́дзька не даé ёй разагна́цца.

— Паку́ль што паносіш гэтыя, а там я пашы́ю табе́ ле́пшыя. Дый наста́ўнік абяцáў, што школа табе́ такса́ма дасьць новую сьві́тку й чарави́кі...

Абяцáў гэта наста́ўнік і Га́ньцы. Ужо некаторым дзе́цям, у каго нямá бацькоў (Га́нька ня лю́біць, калі́ ка́жуць "сіраты", калі́ яе́ саму́ю такса́ма завýць "сіратой" — тады ёй хочацца пла́каць), падава́лі.

. . . Напамі́нак пра чарави́кі й сьві́тку, якія, сказа́ў наста́ўнік, і ёй такса́ма ху́тка падару́е школа, адра́зу мяня́е Га́ньчын настрой. Чорт іх бяры́, гэтыя пантофлі! Можа яна́ іх яшчэ й ня бу́дзе насіць, можа яшчэ й пацяплée, а можа калі́ й паносіць, то зусім нядоўга... А потым яна́ іх вы́кіне дзе-не́будзь у лазовы куст на Кляпча́нскім балоце... Га́нька ўяўля́е, як яна́ размахне́цца і як шпурне́ гэтыя дзя́дзькавы пантофлі! І ёй ад гэтага робіцца сьме́шна й вясёла. І яна́ абува́е пантофлі.

— Вось ты ў нас і маладзе́ц, — хва́ліць яе́ дзя́дзька, на́вет не здага́дваючыся, што зробіць Га́нька з гэтымі брыдэзнымі ягонымі пантофлямі...

— Ато, бач, надýмалася! — астыга́е й цётка. — Ды лезь ужо на печ, кладзіся спаць, — зага́двае яна́, — ато раніцо́й цябе́ ніяк не дабýдзішся.

III.

І гэта пра́ўда. Чым больш праходзіць ча́су, тым менш застае́цца ў Га́нькі ахвоты да нав**у́**кі, да школы.

Як бы́ццам і добра ўсё: і наста́ўнік нязлосны, і паўсты́нскія хлопцы ўжо больш ня б'ю́цца (пасьля́ таго, як на́шыя не́калькі разоў добра далі́ ім!), і як раздаждж**ы́**ц-ца, то ў школу іх падвозяць конна...

Пра́ўда, падвозу гэтага конна, праз паўсты́нскія брады́! — Га́нька ня лю́біць і ба́іцца. Яна́ ўся як асі́навы ліст трасе́цца, абы́ толькі конь зайшоў у брод. Ёй так і здае́цца, што конь возьме ды ля́жа ў ваду́, і тады́ яна́ ўтопіцца... І хоць коні разу́мныя і ні адно [illegible] Міхася́ Няронскага, не кладзе́цца ў вадзе́, усяроўна Га́нька ба́іцца...

[illegible] жыць, калі́ настаю́ць пе́ршыя за́маразкі, калі́ выпада́е пе́рш[illegible] прыціска́е ўжо й добры мароз. Тады́ Кляпча́нскае бало[illegible] замярза́юць брады (і ня трэба пераяжджа́ць іх [illegible] да школы збудоўвае зіма́ коўзанкі. Тады́...

Каб ня [illegible] дому ка́жны бярэ па невялі́чкім аха́пку саломы-аўся́нкі. Ве́льмі-ж удала́ [illegible] ёю надэшвы ботаў ці валёнак. І коўзайся колькі [illegible] дома ня бу́дзе ля́яць!) І балота ўзі́мку такое даступ[illegible] таго́, што чві́ркае пад нага́мі й гнюсіць усё, на што ні нападзе, ні [illegible] ле́ту ці ўвосень: як зася́дзеш, дык здае́цца, век ня выберашся. І куст ка́жны [illegible] бі́ццам брат табе́ родны ня тое, што ўле́тку: адно й глядзі́, каб гадзю́ка ня сы́кнула... Узі́мку на балоце гуля́й, дзе хочаш, у хованкі, коўзайся на ледзе, шука́й зайцоў. А яны́ пасьля́ ночы, па парошы асабліва, бы машы́най вы́страчаць — гэтак зьбе́гаюць усё балота...

Га́нька лю́біць зіму́!

Узі́мку можна спазні́цца на ле́кцыі. Наста́ўніку ў школе ска́жаш, што замяло дарогу, а сам тымча́сам ганя́й ры́бу на бродзе з канца́ ў кане́ц, з канца́ ў кане́ц! А яе́ гэтулькі пад лёдам пла́вае!.. Або яшчэ ве́льмі ціка́ва паглядзе́ць, як прыходзіць які́-не́будзь паўсты́нскі дзя́дзька выбіра́ць зь ме́хам заме́рзлую ры́бу з паста́ўленае на ноч у палонцы ве́ршы... Дык як ты пасьпе́еш на ту́ю пе́ршую ле́кцыю ці на́вет і на другу́ю. Добра, што хаця́ пасьпе́еш на трэйцюю... За гэта адка́з нясу́ць старэйшыя ву́чні, і таму́ на першакля́сьнікаў наста́ўнік ве́льмі ня сва́рыцца: ён сам добра ве́дае, яка́я дарога зь Зялёнай Дубровы да школы.

Вясёла таксама́, калі́ падвозяць з дому ці забіра́юць на са́нях са школы — хто-не́будзь з бацькоў ці старэйшыя браты́ й сёстры. Малы́х пазаху́тваюць, каб не паме́рзьлі, у кажухі́ — тырча́ць адно толькі насы́ — і пасаджа́юць на сярэдзіну сане́й. Старэйшыя пачапля́юцца з бакоў, павіснуць зза́ду на палазох. Цесната́. Піск. Сьмех... А малы́я, як нава́ляцца на іх ды добра прыціснуць, узьні́муць плач...

Адны́м словам — і добрая рэч школа, і ня ве́льмі. Каб менш ле́кцыяў было вучы́цца ды каб больш выходных дзён было — тады́-б Га́нька, напэ́ўна, была́-б са́май леп́шай вучаніцай. А так — на пе́ршыя ў сваім жыцьці зімовыя канікулы Га́нька варочаецца з адны́м толькі ве́льмі добрым чыта́ньнем. Зада́чы-ж разьвя́звае яна́ сла́ба й пі́ша такса́ма няпрыгожа. І дзён прапусьці́ла нама́ла. (Паду́маеш, у яе́ то галава́ бале́ла, то жывот, то зу́бы...)

І ўсё-ж дове́дка з такімі, хоць і ня выда́тнымі адзна́камі Га́ньку не засмуча́е. Па-пе́ршае, "энзэдэ"-ж у яе́ нама́ ніводнага. А падругое, цэлых дзе́сяць дзён ня трэба бу́дзе хадзі́ць у школу. Цэлых дзе́сяць дзён бу́дуць канікулы.

Жыцьцё цудоўнае!

Слоўнік (Vocabulary)

твар у твар face to face
затрыма́цца (I) (pf.) fut. **затрыма́юся, -ешся, -юцца** to stay longer
выходны дзень (m.) day off
стамля́цца (I); стамля́юся, -ешся, -юцца to get tired
аставáцца (I); астаю́ся, -е́шся, -ю́цца to be behind
разьлічы́цца (II) (pf.) fut. **разьлічу́ся, -ышся, -ацца** to get rid of
па́ша, -ы (f.) pasture
вы́ган, -у (m.) common pasture ground
сквáрка, -і (f.) fried bacon, crackling
па́сьвіць (II); пасу́, па́сьвіш, па́сьвяць 1. to tend grazing (pigs, cattle), 2. to graze
са́ла, -а (n.) salt pork, bacon
пу́га, -і (f.) (dim. **пу́жка, -і**) whip
сма́жаныя сухія скры́лікі бу́льбы potato chips
паку́та, -ы (f.) torment, torture
патрабавáць (I); патрабу́ю, -еш, -юць to demand, to insist
роўненька (adv.) evenly
перапе́чка, -і (f) small loaf of bread
чарні́льная "перапе́чка" ink blot
разьліва́цца ракой (in this case) to cry
парвáць (I); (pf.) fut. **парву́, -е́ш, -у́ць** to tear to pieces
дурны́, -а́я, -ое stupid
намéрвацца (I); намéрваюся, -ешся, -юцца to be about, to intend
непадаўкі́, -а́я, -ое tenacious, unyielding, difficult
сварыцца (II); свару́ся, -ышся, -ацца (на + acc.) to scold
буквáр, -а́ (m.) ABC book, primer
буржу́й, -я (m.) bourgeois
пу́за, -а (n.) belly
паду́шка, -і (f.) pillow
згаджáцца (I); згаджáюся, -ешся, -юцца to agree
хвалі́цца (II); хвалю́ся, -ішся, -яцца (with instr.) to brag (of, about), to boast (of)
акуля́ры (pl.) eye glasses
разьбіра́ць (I); разьбіра́ю, -еш, -юць to make out, to understand
абура́цца (I); абура́юся, -ешся, -юцца to be indignant
не́вуцтва,-а (n.) ignorance
лагодна (adv.) gently, mildly
сярдзі́та (adv.) angrily, with anger
торба, -ы (f.) bag, schoolbag

II.

мудравáць (I); мудру́ю, -еш, юць to ponder, (in this case) to toil
шы́ла, -а (n.) awl
дра́тва, -ы (f.) wax-end (strong thread)
пазіра́ць спады́лба to glower, to look distrustfully, sullenly (at)
памéраць (I) (pf.) fut. **памéраю, -еш, -юць** to try on

надзіма́ цца (I); надзіма́юся, -ешся, -юцца to distend
брыдкі́, -а́я, -ое ugly
вытры́мваць (I); вытры́мваю, -еш, -юць to contain oneself, to refrain
спыня́ць (I); спыня́ю, -еш, -юць to stop
усу́нуць (I) (pf.) fut. **усу́ну, -еш, -уць** to shove in, to thrust in
дава́цца (I); даю́ся, -е́шся, -ю́цца to let oneself be caught
не дава́цца to evade, to dodge
тава́р, -у (m.) goods, (in this case) material, leather
ла́паць, ла́пця (m.) type of moccasin made of flexible bark (lapti)
хадзі́ць абу́тым to wear shoes on
босы, -
г
с
с
н
ч
л
размаху́ цца (I) (pf.) fut. **размаху́ся, -ешся, -уцца** to swing one's arm
шпурну́ць (I); (pf.) fut. шпурну́, -е́ш, -у́ць to hurl
сьме́шна (adv.) funny
брыдэзныя = ве́льмі брыдкія very ugly
астыга́ць (I); астыга́ю, -еш, -юць 1. to cool down, 2. to get cold
печ, -ы (f.) oven (built of brick)
дабудзі́цца (II) (pf.) fut. **дабуджу́ся, дабу́дзішся, -яцца** to manage to wake up, to rouse

III.

ахвота да наву́кі, школы an inclination or wish to learn
паўстынскія хлопцы boys from the village Paustyn
падвозіць конна to give a horseback ride
брод, -у (m.) ford, shallow spot in the river or marsh
асі́навы ліст, -а (m.) aspen leaf
утапі́цца (II); (pf.) fut. утаплю́ся, утопішся, -яцца to drown, to be drowned
ток, -у (m.) hard clay threshing floor
аха́пак, аха́пку (m.) bunch
салома-аўся́нка (f.) oat straw
падэшва, -ы (f.) sole
валёнкі (pl.) (a type of) felt boots
прыхі́льны, -ая, -ае favourable, helpful, propitious
руда́, -ы́ (f.) red stain on a swamp
гнюсі́ць (II); гнюсі́ць, -яць to stain, to make filthy
гадзю́ка, -і (f.) adder, viper
хованкі (pl.) hide and seek
вы́страчыць (II); (pf.) fut. вы́страчу, -ыш, -аць to stitch, (in this case) to leave a pattern of footprints
ганя́ць (I); ганя́ю, -еш, -юць to chase
палонка, -і (f.) ice-hole
ве́рша, -ы (f.) fishing-basket, creel
не́сьці адка́з to be responsible
Зялёная Дуброва Green-Oak Grove (the name of a village)
пазаху́тваць, (I); (pf.) fut. пазаху́тваю, -еш, -юць to cover up, to tuck in
кажу́х, -а́ (m.) sheepskin overcoat
пачапля́цца (I); (pf.) fut. яны пачапля́юцца to hang on
палазы́ (pl. of **полаз, -у**) runners of a sleigh
варочацца (I); варочаюся, -ешся, -юцца to come back, to come home
прапусьці́ць (II); pf. past **прапусьці́ў, -ла, -лі** to miss
жывот, -а́ (m.) stomach
дове́дка, -і (f.) 1. mid-term report, 2. reference
засмуча́ць (I); засмуча́ю, -еш, -юць to make sad, worried
папе́ршае (adv.) firstly, first of all, for one thing
"энзэдэ" (short of **нездавальня́юча**) unsatisfactory mark
падругое (adv.) secondly
кані́кулы (pl. only) vacation

ПЫТА́НЬНІ

1. У каго Га́нька жыла́, як яны́ зва́ліся?
2. Чаму́ Га́нька не пасьпява́ла рыхтава́ць ле́кцыі, калі́ яна́ іх рыхтава́ла?
3. Якія́ прадме́ты Га́нька любі́ла найбольш, і што было ёй найцяжэйшае? Знайдзе́це й прачыта́йце радкі́ ў вапавяда́ньні, дзе пра гэта ка́жацца.
4. Хто Га́ньку найбольш любі́ў у ха́це? Прачыта́йце ту́ю мясьці́ну ў вапавяда́ньні, дзе ка́жацца пра гэта.
5. Хто любі́ў разгляда́ць малю́нкі ў Га́ньчыным буквары́?
6. За што Га́нька ча́сам злава́лася на дзя́дзьку Мікала́я?

II.

1. Што рабі́ў дзя́дзька вечара́мі?
2. Яка́я была́ пара́ году, і якое надвор'е?
3. Ці бліз́ка было Га́ньцы хадзі́ць у школу, і яка́я была́ дарога?
4. Які́ быў горад недалёка ад вёскі, дзе жыла́ Га́нька?
5. Чаму́ Га́нька жыла́ ў дзя́дзькі Мікала́я?
6. Чаму́ Га́нька не хаце́ла памёраць санда́лі, якія нала́дзіў ёй дзя́дзька Мікала́й, і чаму́ нарэшце згадзі́лася?

III.

1. Як зва́лася вёска, дзе была́ Га́ньчына школа, ды балота па дарозе ў школу?
2. Чаму́ дажджлі́вым надвор'ем дзяце́й падвозілі ў школу конна?
3. Ці Га́нька любі́ла е́зьдзіць конна? Чаму́?
4. Прачыта́йце ды назаве́це ўсе прычы́ны, чаму́ Га́нька больш любі́ла хадзі́ць у школу ўзі́мку?
5. У якія́ гу́льні дзе́ці гуля́лі ўзі́мку на балоце?
6. Як зва́лася Га́ньчына вёска?
7. Яку́ю дове́дку атрыма́ла Га́нька пе́рад зімовымі вака́цыямі?

21 — 24Ф THE CHANGING OF CONSONANTS IN THE STEM
ЧАРГАВА́НЬНЕ ЗЫ́ЧНЫХ

1. Пры ўтварэньні й зьмене словаў некаторыя зычныя гукі асновы могуць падмяняцца іншымі зычнымі, як мы, прыкладам, ужо бачылі ў дзеясловах:

пісáць	—	пішу́		пячы	—	пяку́
хадзі́ць	—	хаджу́		рэзаць	—	рэжу

Гэтая **падмена** адбываецца **паводля** пэўных **адпаведнасьцяў**:

с можа падмяняцца з **ш,** але **ня** з **ж**
к з **ч,** ці яшчэ з **ц**
з з **ж,** а **ня** з **ш.** Гэткая падмена ў граматыцы завецца **чаргава́ньнем.**

Чаргава́ньне зычных адбываецца ня толькі ў **дзеясловах,** але і ў **назоўніках, прыметніках, прыслоўях.** Прыклады:

ша́пка	[illegible]	сухі́	— сушэйшы
нага́	[illegible]	ту́га	— тужэй
му́ха	[illegible]	вы́сака	вышэй

2. Галаўныя [illegible] ЗЬМЕНЫ ЗЫЧНЫХ (для дапаве́дак)

к-ш-ч: [illegible] ша́пачка;
к-ч: [illegible] сячэш; горка — гарчэй;
ц-ч: [illegible] сталі́ца сталі́чны;
х-с-ш: [illegible] сухі́ — сушэйшы;
х-ш: [illegible] – ву́шы; пух — пушы́сты; ці́ха — ці́шэй;
с-ш: напіса́ць — напішу́;
г-з-ж: луг — на лузе — лужок;
г-ж: бягу́ — бяжы́ш; стрыгу́ — стрыжэш; доўга — даўжэй;
з-ж: каза́ць — кажу́; ма́заць — ма́жу;
д-дз-дж: ход — хадзі́ць — хаджу́; язда́ — е́зьдзіць — е́жджу;
т-ц-ч: сьвятло — сьвяці́ць — сьвячу́;
д-с: кладу́ — кла́сьці; вяду́ — ве́сьці;
т-с: цьвіту́ць — цьвісьці́;
ск-шч: трэск — трашча́ць; бліскае — блішчы́ць;
ст-сц-шч: мост — масьці́ць — машчу́; пусьці́ць — пушчу́;
б-бл: рабі́ць — раблю́; любі́ць — люблю́;
в-ўл: мова — размаўля́ю; сла́ва — сла́ўлю;
м-мл: карміць — кармлю́; зама́ць — зама́млю́;
п-пл: купі́ць — куплю́; сыпаць — сы́плю;
ф-фл: графі́ць — графлю́.

21 — 25Ф THE CHANGING OF VOWELS IN THE STEM
ЧАРГАВА́НЬНЕ ГАЛОСНЫХ

1. Пры ўтварэньні й зьмене словаў могуць **чаргавацца** й **галосныя** гукі асновы, прыкладам: збо**о**р — зьбі**і**ра́ю (**о** чаргуецца зь **і**), нёс — не́сьці — нясу́ - но**ш**ка (bundle) (**ё-е-я-о**).

2. Галоўныя выпа́дкі **ЧАРГАВА́НЬНЯ ГАЛОСНЫХ** (для дае́дак)

е-ё-я-о: ве́сьці — вёў — вяду́; не́сьці — нёс — нясу́ — ношка;
о-а: воз — вазіць; ношка — насіць; } **пра́віла а́каньня**
э-а: стрэл — страля́ць; рэкі — рака́;
е-о-і: вы́берам — зборны — зьбіра́ю;
е-і: цьвет — цьвісьці;
о-у-ы: сохнуць — сухі — прасыха́ць;
ой-аі: рой — раіцца; пойла (swill, hogwash) — паіць.

**
*

In some words, when they change their form, certain consonants (or vowels) are changed according to certain rules. For these rules and examples look up the Byelorussian text:

a) for the changing of **consonants § 21—24Ф, 2;**
b) for the changing of **vowels § 21—25Ф, 2.**

21 — I DEGREES OF COMPARISON. THE COMPARATIVE OF ADJECTIVES СТУПЕ́НІ ПАРАЎНА́НЬНЯ. ВЫШЭЙШАЯ СТУПЕ́НЬ ПРЫМЕ́ТНІКАЎ

а) **Я́касныя прыме́тнікі** (і толькі я́касныя) маюць **тры ступе́ні** параўнаньня:

звыча́йная (the positive) — нов-ы
вышэйшая (the comparative) — нав-**е́йш**-ы
найвышэйшая (the superlative) — **най**-наве́йшы

б) **Утварэньне вышэйшае ступе́ні.**

1. **Вышэйшая ступе́нь,** якая паказвае, што ў вадным прадмеце якасьці больш, як у другім, твораіцца пры дапамозе суфіксаў: **-ейш-, -эйш-, -ш-** ад асновы прыметнікаў **звыча́йнае ступе́ні,** прыкладам:

сін-і — сіне́йшы, -ая, -ае
прыгож-ы — прыгажэ́йшы, -ая, -ае, -ае
малад-ы — маладзе́йшы, -ая, -ае або малодшы, -ая, -ае

2. У прыметніках з **задняязычнай** асновай на **г, к, х** пры ўтварэньні **вышэйшае ступені** "**г**" чаргуецца з "**ж**": тугі, тужэйшы
"**к**" з "**ч**": мяккі, мякчэйшы
"**х**" з "**ш**": сухі, сушэйшы

ды падобна "**с**" у канцы асновы чаргуецца з "**ш**", а "**з**" із "**ж**".

3. У некаторых-жа **прыметніках** з асновай на **"-к"** або на **"-ок"** у **вышэйшай** ступені **"-к"** і **"-ок"** выпадаюць, прыкладам:

кароткі — **карацéйшы**
глыбокі — **глыбéйшы**
нізкі — **ніжэйшы**
высокі — **вышэйшы**

4. Колькі прыметнікаў як **добры, благі, дрэнны, вялікі, малы вышэйшую ступень** параўнаньня **ўтвараюць ад іншага караня,** гэтак:

благі (дрэнны) — горшы
вялікі — большы (й вялікшы)
малы — мéншы
добры — лéпшы

5. Вышэйшая ступень [illegible] творыцца **даданьнем** да звычайнае ступені словаў **больш** або **менш:**

цíхі — **больш** цíхі, сьпéлы — **менш** сьпéлы.

в) **Скланеньне** [illegible]

1. [illegible] **склоняюцца гэтак-жа,** як і ў **звычайнай.** Прыкл.:

У вышэйшага хлопца чорныя валасы, а ў **ніжэйшага** сьвéтлыя.

2. Назовы прадметаў, да якасьці якіх **параўноўваецца** тая-ж якасьць дадзенага прадмету, **могуць мець форму:**

I. **вінавальнага склону** з прыназоўнікам **"за":**

брат старэйшы **за** сястрý,

або II. **назоўнага склону** са злучнікам **"як", перад якім** у сказе **заўсёды трэба ставіць коску:**

брат старэйшы, **як** сястрá;
маí прáца лягчэйшая, **як** твaí.

***

I. Degrees of Comparison of Adjectives.

In Byelorussian, as in English there are **three degrees of comparison:**

the positive — **звычáйная** ступéнь
the comparative — **вышэйшая** ступéнь
and the superlative — **найвышэйшая** ступéнь

II. The Comparative of Adjectives.

a. Formation.

1. The **simple comparative is formed** by inserting between the stem and the ending of the positive form the suffix **-ейш-, -эйш-,** or **-ш-.** For example:

POSITIVE	COMPARATIVE
сі́н-і, -яя, ае	сін-**е́йш**-ы, -ая, -ае
прыгож-ы, -ая, -ае	прыгаж-**эйш**-ы, -ая, -ае
малад-ы́, -а́я, -ое	маладз-**е́йш**-ы, -ая, -ае or
	малод-**ш**-ы, -ая, -ае

2. If the stem ends in **"-г, -к, -х"** or **"-с"** the **following change** of consonants usually **takes place:**

г	changes	to **ж**	тугі́ (tight)	— ту**ж**эйшы (tighter)
к	"	to **ч**	мяккі́	— мя**кч**эйшы (softer)
х	"	to **ш**	сухі́	— су**ш**эйшы (dryer)
с	"	to **ш**	высокі	— вы**ш**эйшы (higher, taller)

3. **Some adjectives** with stems ending with **"-к" or "-ок" drop these suffixes** in the simple **comparative.** For example: кароткі — карац**е́йшы;** глыб**окі** — глыб**е́йшы.**

4. A **few** common adjectives have **special forms** for **the comparative** formed **from different roots.** For example:

добры		— **ле́пшы** (better)
благі́ *	**(дрэнны)**	— **горшы** (worse)
	вялі́кі *	— **большы** (bigger)
	малы	— **ме́ншы** (smaller)

* **благі́** and **вялі́кі** have two meanings:

благі́, горшы	— bad	**вялі́кі, большы**	— big
благі́, блажэйшы	— unhealthy or sickly	**вялі́кі, вялі́кшы**	— great

5. The **compound comparative,** although very rarely used, **is formed by adding** the adverbs **больш** (more) or **менш** (less) to any of the declensional forms of the positive.

For example: гэта **больш (менш)** сьпе́лы я́блык, як той;
гэтыя ву́чні **менш** здольныя за тых.

b. Declension and use.

1. Adjectives **in the comparative** are **declined** in exactly the same manner **as in the positive.** This means they take the same endings. For example:

Singular — ме́ншы, ме́ншага, ме́ншаму, зь ме́ншым, пры ме́ншым
Plural — ме́ншыя, ме́ншых, ме́ншым, зь ме́ншымі, пры ме́ншых

2. **After comparative adjectives** the conjunction **"than"** may be expressed either by **"за"** or by "як":

I. By **"за"** + **the accusative** case of the name of the thing compared. For example:

Брат старэйшы **за** сястру́. The brother is older **than** the sister.

II. By **"як"** + **the nominative** case of the thing compared. For example:

Брат старэйшы, **як** сястра́. The brother is older **than** the sister.

Note that the conjunction "як" is **always preceded** by a **comma.**

21—II THE SUPERLATIVE OF ADJECTIVES
НАЙВЫШЭЙШАЯ СТУПЕНЬ ПРЫМЕ́ТНІКАЎ

а) **Утварэньне.**

Найвышэйшая ступень прыметнікаў, якая паказвае, што ў дадзеным прадмеце якасьці больш, як ува усіх іншых, **творыцца:**

1 [illegible] прыстаўкі **"най-** або нязьменнага слова **"са́ма",** прыкладам:

старэйшы	— **най**старэйшы	або **са́ма старэйшы**
ле́пшы	— **най**ле́пшы	" **са́ма** ле́пшы
ле́пшая (-ае)	— **най**ле́пшая (-ае)	" **са́ма** ле́пшая (-ае)

2 [illegible] даданьнем адпаведна займеньніка **са́мы, са́мая** або **са́мае,** прыкладам:

са́мы глыбокі (або **са́мы** глыбе́йшы) яр
са́мая высокая (або **са́мая** вышэ́йшая) гара́
са́мае старое (або **са́мае** старэ́йшае) ме́ста

Форма з **"най-"** ужываецца **шмат шырэй,** як формы з **са́мы, -ая, -ае** ці з **са́ма.**

б) **Скланёньне й ужыва́ньне.**

1. Прыметнікі ў **найвышэйшай ступені скланяюцца гэтак-жа,** як і прыметнікі ў **звычайнай ці вышэйшай ступені,** прыкладам:

найле́пшага ву́чня, з **най**ле́пшым ву́чнем,
са́мым ле́пшым ву́чням, пры **най**ле́пшых ву́чнях.

2. У **форме са** словам **"са́ма"** скланяецца **толькі другая частка:**

са́ма ле́пшы ву́чань атрыма́ў узнагароду;
ня было **са́ма** ле́пшага ву́чня;
піса́лі пра **са́ма** ле́пшых ву́чняў.

3. Пасьля **найвышэйшае ступені назовы прадметаў,** да якасьці якіх параўноўваецца якасьць дадзенага прадмету, **ставім у родным склоне множнага ліку** з прыназоўнікам **"з"**, пасьля якога часта дадаецца займеньнік **"усіх"**, прыкладам:

Антось **найлéпшы** з братоў, Антось **сáма** старэйшы **з** брат**оў**.
Гáння **най**прыгажэйшая **з** усіх дзяўч**áт** у клáсе.
Таполя **най**вышэйшая **з** усіх дрэв**аў** у пáрку.

***

a. **Formation.**

The superlative degree of adjectives **is obtained:**

1. by adding the prefix **"най-"** to the **comparative** form, or
2. by using the word **"сáма"** (the most) before the **comparative** or
3. by using the pronoun **сáмы, сáмая** or **сáмае** accordingly before **the positive** or the **comparative.** For example:

COMPARATIVE	SUPERLATIVE
прыгажэйшы	**най**прыгажэйшы or **сáма** прыгажэйшы most beautiful (handsome)
глыбéйшы	**най**глыбéйшы, **сáма** глыбéйшы (the deepest)
лéпшы	**най**лéпшы or **сáма** лéпшы or **сáмы** добры, **сáмы** лéпшы (the best)

The form with the prefix "най-" is the superlative form of adjectives **most frequently used.**

b. **Declension and use.**

1. Adjectives **in the superlative** formed by the prefix **най- are declined** as adjectives **in the positive** or **the comparative degree.** For example:

найлéпшы вýчань, у **най**лéпш**ага** вýчня
пра **най**лéпш**ых** вýчняў, нямá **сáмых** добрых вýчняў

2. **In the form with "сáма", the second part only is declined.**

нямá **сáма** лéпш**ага** вýчня — the best student is not here
мы гаварылі пра **сáма** лéпшых вýчняў — we were talking about the best students.

3. The **superlative form** indicates that **the quality** attributed to an object **is the highest,** as compared with that of other objects. In a sentence **the name of** those **other objects is** expressed **in the genitive plural,** preceded by the preposition **"з"**, followed sometimes by **"усіх"**:

Барыс **най**вышэйшы **з усіх** хлопцаў. Boris is the tallest of all the boys.

21 — III COMPARATIVE AND SUPERLATIVE OF ADVERBS
ВЫШЭЙШАЯ І НАЙВЫШЭЙШАЯ СТУПЕ́НІ ПРЫСЛО́ЎЯЎ

I. **Вышэйшая ступе́нь.**

а) **Вышэйшая ступень прыслоўяў творыцца** ад ступені **звычайнае** пры дапамозе суфікса **"-ей"** або **"эй"**, што дадаецца заміж **"-а"** на канцы. Гэты суфікс гэтак-жа, як і ў вышэйшай ступені прыметнікаў, найчасьцей пад націскам. Прыкл.:

моцна	мацне́й	прыгожа —	прыгажэй
вясела	весялёй	дорага —	даражэй

б) Так, як і ў прыметніках, у **прыслоўях,** утвораных ад іх, у **вышэйшай ступені адбываецца чаргаваньне зычных** ды ў некаторых выпадаюць суфіксы **"-к-"** ды **"-ок(ак)"**. Прыклады:

		доўга —	даўжэй
		мя́кка —	мякчэй
3.	шы́рака —		шырэй
	глы́бака —		глыбе́й

[illegible] ад прыметнікаў **зь нерэгулярнай вышэйшай ступеняй,** [illegible] ксама **творыцца ад іншага караня́** ды якраз ад таго самага, [illegible] ступень адпаведных прыметнікаў. Прыклады:

добра — лепш (або ле́пей ці ляпе́й)

бла́га, дрэнна } — горш (або го́рай ці гарэй)

ма́ла, крыху́ } — менш (або ме́ней)

шмат, многа } — больш (або болей ці бале́й)

II. **Найвышэйшая ступе́нь.**

Найвышэйшая ступень **прыслоўяў** творыцца ад ступені **вышэйшае** далучэньнем да яе прыстаўкі **"най-"**. Прыклады:

мацне́й —	**най**мацне́й	цяжэй —	**най**цяжэй
хутчэй —	**най**хутчэй	больш —	**най**больш

III. **У вы́разах з параўнаньнем:**

а) **пасьля вышэйшае ступені** прыслоўяў трэба ўжываць прыназоўнік **"за"** або **"як"** (заўсёды з коскай перад ім):

Юрка зьвяза́ў па́чку мацне́й **за** Антося, або — мацне́й, **як** Антось.
Га́нна ву́чыцца **лепш за** Я́нку, або лепш, **як** Я́нка.

б) а **пасьля найвышэйшае ступені** словазлучэньне **"з усіх":**

Га́нна ву́чыцца **найле́пш з усіх** у сям'і.

***

Adverbs, derived from adjectives which have degrees of comparison, **also have a comparative** and **superlative form.**

I. The Comparative of adverbs.

a) **Comparative** adverbs **are formed** from the positive **by adding** the suffix "-éй" or "-эй" at the end, instead of "-а". For example:

моцна (strongly, hard) мацне́й (harder)
дорага (expensively) даражэй (more expensively)

b) **All irregularities** and changes such as **the changing of consonants** in the stem, **or the dropping** of the **suffixes "-к-" or "-ок(ак)-"** when forming the comparative of adjectives, **also take place in adverbs** derived from these adjectives. For example:

1. **changing of consonants:**

ху́тка (quickly) — хутчэй (more quickly)
ці́ха (quietly) — ці́шэй (more quietly)
до́ўга (for a long time) — даўжэй (longer)

2. **dropping "-к-" or "-ок(ак)":**

бл і́зка (closely) — бл і́жэй (closer)
ця́жка (hard, difficult) — цяжэй (more difficult)
шы́рака (widely, wide) — шырэй (wider)
гл ы́бака (deeply) — глыбе́й (deeper)

3. **irregular comparatives:**

добра (well) — лепш (or ле́пей) (better)
бла́га, дрэнна (badly) — горш (or горай) (worse)

II. The Superlative of adverbs.

Superlative adverbs are formed by prefixing **"най-"** to comparative adverbs. For example:

хутчэй (faster) — **най**хутчэй (fastest)
часьце́й (more frequently) — **най**часьце́й (most frequently)

III. Notice the following important **irregular comparisons:**

добра, лепш (or **ле́пей**),		**найле́пш** (or **найле́пей**)
бла́га, дрэнна }	**горш** (or **горай**),	**най**горш (or **най**горай)
шмат * многа }	(much), **больш** (or **болей**),	**най**больш (or **най**болей)
ма́ла (a little),	**менш** (or **ме́ней**),	**найме́нш** (or **найме́ней**)

* **шмат** is also used to mean "many". For example: **шмат** вераб'ёў—**many** sparrows.

IV. a) After comparative adverbs [illegible] conjunction **than** is expressed by **"як"** which is always preceded by a comma [illegible] the nominative), or by the pronoun **"за"** (+ the accusative). For example:

Мы часьцéй чытаем беларýскія кнігі, **як** францýскія
We read Byelorussian books more often **than French books;**

[illegible] брат. **Hanna ran faster than her brother.**
[illegible] свайго бра́та.

b) After the [illegible] the genitive **plural with the preposition "з"** must be used. For example:

Янка бег **найхýтчэй з** усіх — **John ran the fastest of all.**

21 — IV ORDINAL NUMERALS ПАРА́ДКАВЫЯ ЛІЧЭБНІКІ: 1 — 20

а) **Колькасныя** лічэбнікі адказваюць на пытаньне **колькі?** Прыкладам:

Колькі кнíгаў тут ма́еш? — **пяць** кнíгаў.

Пара́дкавыя лічэбнікі адказваюць на пытаньне **каторы з пара́дку?** Прыкл.: **Каторую** кнíгу ты чыта́еш? — **пя́тую** кнíгу.

б) **Утварэньне.**

1. **Парадкавыя** лічэбнікі **1—4: пе́ршы,** -ая, -ае; **другí,** -а́я, -ое; **трэйці,** -яя, -яе; **чацьве́рты,** -ая, -ае **творацца парознаму, пе́ршы,** прыкладам, зусім ад іншага караня́.

2. У лічэбніках ад **"пяць"** да **"два́ццаць"** пры **ўтварэньні парадкавых "ць"** на канцы **заменьваецца** ў **"т"** ды **дадаюцца** адпаведна для трох родаў **канчаткі прыметніка** зь цьвярдой асновай. Прыкладам: **пяць** — пя́ты, -ая, -ае. Прычым у **"шэсьць"** карэннае **"э" пераходзіць у "о"** (шосты), ды гэтак-жа ў **"сем", "е" пераходзіць у "ё"** — сёмы, -ая, -ае. У **"дзе́вяць"** — **"дзявя́ты", "дзе́сяць"** — **"дзяся́ты"** — **націск зь першага** складу **пераходзіць на другі.**

в) **Склане́ньне.**

Пара́дкавыя лічэбнікі скланяюцца, **як прыме́тнікі зь цьвярдой асновай,** (за выняткам **"другі", "трэйці"**) ды згаджаюцца **ў родзе, ліку й склоне з назоўнікам,** які яны азначаюць. Прыкладам:

1. На восьм**ым** паве́рсе.
2. Двана́ццат**ая** ле́кцыя.
3. За трэйц**ім** возерам.
4. У пе́рш**ых** днё**х** вясны́.

***

a. **Cardinal and ordinal numerals: 1 to 20.**

CARDINAL	ORDINAL	
1. адзі́н, адна́, адно	пе́ршы, -ая, -ае	first
2. два, дзьве	другі́, -а́я, -ое	second
3. тры	трэ́йці, -яя, яе	third
4. чаты́ры	чацьве́рты, -ая, -ае	fourth
5. пяць	пя́ты, -ая, -ае	fifth
6. шэсьць	шосты, -ая, -ае	sixth
7. сем	сёмы, -ая, -ае	seventh
8. восем	восьмы, -ая, -ае	eighth
9. дзе́вяць	дзявя́ты, -ая, -ае	ninth
10. дзе́сяць	дзяся́ты, -ая, -ае	tenth
11. адзіна́ццаць	адзіна́ццаты, -ая, -ае	eleventh
12. двана́ццаць	двана́ццаты, -ая, -ае	twelfth
13. трына́ццаць	трына́ццаты, -ая, -ае	thirteenth
14. чатырна́ццаць	чатырна́ццаты, -ая, -ае	fourteenth
15. пятна́ццаць	пятна́ццаты, -ая, -ае	fifteenth
16. шасна́ццаць	шасна́ццаты, -ая, -ае	sixteenth
17. сямна́ццаць	сямна́ццаты, -ая, -ае	seventeenth
18. васьміна́ццаць or васямна́ццаць	васьміна́ццаты or васямна́ццаты, -ая, -ае	eighteenth
19. дзевятна́ццаць	дзевятна́ццаты, -ая, -ае	nineteenth
20. два́ццаць	двацца́ты, -ая, -ае	twentieth

b. **Formation.**

1. The ordinal numerals from **1** to **4** are formed irregularly: **пе́ршы** is formed from a stem other than **адзі́н; другі́, трэ́йці** and **чацьве́рты** are formed from altered stems of **два, тры, чаты́ры.**

2. The ordinal numerals from 5 to 20 are formed from the stems of the corresponding cardinal numerals by changing the "**ць**" at the end to "**т**", and adding the hard adjectival endings "**-ы, -ая, -ае**". For example:

пяць — пя́ты, -ая, -ае.

дзе́вяць — дзявя́ты*, **-ая, -ае;** дзе́сяць — дзяся́ты*, **-ая, -ае.**
сямна́ццаць — сямна́ццаты, два́ццаць — дваццА́ты*, **-ая, -ае.**

* Note the shift of stress in **дзе́вяць, дзе́сяць** and **два́ццаць** from the first syllable to the second.

c. Declension of ordinal numerals.

Ordinal numerals are all declined like hard-stem adjectives (except **"другі"** which has a stem ending in "г" and "трэйці" with a soft stem), and agree in gender, number, and case with the nouns they modify.

На восьмым паве́рсе. — On the eighth floor.
ДваццА́тая ле́кцыя. — The twentieth lesson.
За трэйцім возерам. — Past the third lake.
У першых днях вясны. — During the first days of spring.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 35. Падбяры ўзору да вы́дзеленых словаў падбярэце з практыкава́ньня аднакарэнныя. Зьвярніце ўвагу, што **чаргу́юцца,** падчыркне́це.

а) **УЗОР.** Му́ха — му́се — му́шка.

Му́ха, рука́, кні́га, бе́раг, мука́, гарох, сьце́жка, кры́га,
кні́зе, му́се, ру́чка, на бе́разе, у руцэ, кні́жка, му́шка, беражок, муцэ, у гаросе, кры́зе, мучны́, сьце́жцы, гарошак.

б) **УЗОР:** Насі́ць — нашу́.

Насі́ць, грузі́ць, вяза́ць, ву́да, гла́дкі, пусьці́ць, купі́ць, любі́ць, сухі́, лад, сьцерагчы́
нашу́, гружу́, ву́джу, вяжу́, гла́джу, куплю́, ву́дзіць, гладзь, пушчу́, ла́джу,
сьцеражэш, люблю́, сушу́.

в) Да вы́дзеленых словаў падбярэце з практыкава́ньня аднакарэнныя словы. **Галосныя, што чаргу́юцца,** падчыркне́це.

Вяду́, не́сьці, вазі́ць, дзіця́, блеск, сухі́, воз, нясу́, дзе́ці, бліскаць, сохнуць, ве́сьці, ве́зьці.

г) Да́дзеныя назоўнікі пастаўце ў **дава́льным** склоне **адзіночнага** ліку. Падчыркне́це **гу́кі, што чаргу́юцца.**

Бу́лка, завіру́ха, кні́га, ша́пка, ха́та, ру́чка, хада́, страха́, рэчка, горка, чыгу́нка, му́ха, вада́.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 236. а) Прачыта́йце ніжэ́й пада́дзеныя прыме́тнікі. Перш вы́пішце ў слупок усе́ прыме́тнікі ў **звыча́йнай ступе́ні** параўна́ньня, а тады́ падбярэце да іх і́хную **вышэ́йшую ступе́нь.**

Тонкі, цішэйшы, даўгі́, тужэйшы, лёгкі, вышэйшы, ціхі́, танчэйшы, мяккі́, сушэйшы, даўжэйшы, дарагі́, звонкі, мякчэйшы, рэдкі, званчэйшы, лягчэйшы, тугі́, даражэйшы, сухі́, высокі, радзе́йшы.

б) Навучэцеся выра́зна чыта́ць. Вы́пішце словы, у якіх адбыва́ецца **чаргава́ньне зы́чных або галосных.**

ГОСЬЦЬ

Сьнег-сьняжок
На дали́не,
Стог-стажок
У лагчыне.
У стажку́ схава́ўся за́яц,
Ма́е хле́ба ён акра́ец,
Бу́льбы сопкай
Шалупі́ны,
З ба́гны топкай
Журави́ны.
Не́як трус прыбе́г пад стог,
ка́жа за́йцу:
“Я прадрог,
Ра́ды я з табой сустрэцца,
Дай хоць трошкі абагрэцца”.
“Госьця я прашу́ прысе́сьці,
Абагрэцца
І пае́сьці, —
Адказа́ў гасьці́нны за́яц. —
Ма́ю хле́ба я акра́ец,
Бу́льбы сопкай
Шалупі́ны,
З ба́гны топкай
Журави́ны”.

Трус нічо́га не сказа́ў,
Толькі ву́сы абліза́ў,
Моўчкі схру́мстаў шалупі́ны
Бу́льбы сопкай,
Журави́ны
З ба́гны топкай,
Навалі́ўся
На акра́ец.
І зьдзіві́ўся
Шчы́ры за́яц:
“От-жа госьць дык госьць сядзі́ць —
Есьць бага́та і маўчы́ць”.

Трус пае́ў усё да крошкі,
Абагрэ́ў у стозе ножкі,
Ці́ха му́ркнуў штось у вус
І паймча́ў стралою трус.
Сьнег-сьняжок
На дали́не,
Стог-стажок
У лагчы́не.
У стажку́ галодны за́яц
Аржаны́ сасьні́ў акра́ец.

П. Варанько

Слоўнік (Vocabulary)

стог, -у (m.) haystack
стажок = **малы́ стог**
лагчы́на, -ы (f.) hollow, glen, dell
акра́ец, акра́йца (m.) crust (the end of a loaf)
сопкі, -ая, -ае starchy
шалупі́на, -ы (f.) peel
ба́гна, -ы (f.) swamp, marsh
топкі, -ая, -ае boggy (swampy)
трус, -а́ (m.) rabbit
я прадро[illegible] I am shivering

прысе́сьці (I); (pf.) fut. **прыся́ду, -еш, -уць** to sit down, to take a seat
абліза́ць (I); (pf.) past **абліза́ў, -ла, -лі** to lick
моўчкі (adv.) silently, without a word
навалі́цца (II); (pf.) past **навалі́ўся, -лася, -ліся** to attack, to fall on
навалі́цца на е́жу to eat greedily
шчы́ры, -ая, -ае frank, open-hearted
страла́, -ы (f.) arrow
паймча́ў стралою he flew like an arrow

в) Прачытайце ўважліва [illegible] на пытáньні й запішэце адказы.

1. Хто быў гасьцём, а хто гаспадаром?
2. Дзе за́яц жыў, што ён меў у запа́се?
3. Які[illegible] мясьціны, зь якіх гэта відáць.
4. Што м[illegible] характар і што пра характар труса́?
5. Ці[illegible] трусі́ жывуць, ды дзе напэўна й гэты трус жыў?

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 237. а) Ад да́дзеных прыме́тнікаў утварэце прыме́тнікі **вышэйшае ступе́ні.**

Мяккі, цьвярды́, сьме́лы, жоўты, высокі, шырокі, глыбокі, прыгожы, кіслы, малады, благі, вузкі, малы́, лёгкі, стары́, салодкі, сіні.

б) Перапішэце ска́зы. Замі́ж кропак дапішэце прыме́тнікі **вышэйшае ступе́ні.**

1. Дрэва цьвярдое, а ка́мень . . .
2. Серабро дарагое, а золата . . .
3. Туліпа́ны прыгожыя, а ру́жы . . .
4. Рака́ Дняпро шырокая, а рака́ Сьвятога Лаўрэна . . .
5. Таронта вялікае, а Монтрэаль . . .
6. Цу́кар салодкі, а мёд . . .
7. Палёт пту́шкі ху́ткі, а самалёту . . .
8. Зялёны я́блык кіслы, а лімон . . .

в) Да прыме́тнікаў дапішэце **іхную вышэйшую** й **найвышэйшую** ступе́нь. Падчыркне́це **зычныя, што чаргу́юцца.**

Дарагі, лёгкі, нізкі, блізкі, даўгі, тугі, мяккі, благі, сухі, добры, малы́, вялікі.

г) Ска́зы з пу́нкту "б)" перабудуйце сьпярша́ паводля **"ўзору 1."** а пасьля́ паводля **"ўзору 2."**.

УЗОР 1. Ка́мень цьвярдзе́йшы за дрэва.
УЗОР 2. Ка́мень цьвярдзе́йшы, як дрэва.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 238. а) Утварэце ад да́дзеных прыме́тнікаў прыме́тнікі **найвышэйшае ступе́ні,** сьпярша́ ўжыва́ючы прыста́ўку **"най-",** а пасьля́ са словам **"са́ма".**

УЗОР. Ху́ткі, найхутчэйшы, са́ма хутчэйшы.

Ху́ткі, смачны́, халодны, вузкі́, цьвярды́, густы́, сьме́лы, бліскі́, чы́сты, моцны, малы́, добры, вялі́кі, просты.

б) Да прыме́тнікаў у **найвышэйшай** ступе́ні дада́йце адпаве́дныя **назоўнікі.**

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 239. а) **Фанэты́чнае.** Уголас паўтара́йце за наста́ўнікам па́ры **я́касных прыме́тнікаў** ды ўтвораных ад іх **прыслоўяў.**

1.	позны	—	позна	2.	шчы́ры	—	шчы́ра	3.	сумле́нны	—	сумле́нна
	густы	—	гу́ста		я́сны	—	я́сна		пра́вільны	—	пра́вільна
	чы́сты	—	чы́ста		ча́сты	—	ча́ста		ве́тлівы	—	ве́тліва
	поўны	—	поўна		су́мны	—	су́мна		ве́тлы	—	ве́тла

б) Прачыта́йце ска́зы, а тады́ паводля ўзору перапішэце, пасьля́ падчы́ркнутых словаў **ста́вячы** адпаве́дныя **пыта́ньні.**

УЗОР: Ужо позны (які?) час. Ён прыйшоў позна (калі?).

А. 1. Ужо **позны** час.
2. Ідзе́ **густы́** дождж.
3. На стале́ **чы́сты** абру́с.
4. Ён вы́піў **поўную** шкля́нку малака́.
5. На не́бе сьвяціў **я́сны** ме́сяц.
6. Я́нка ў нас **ча́сты** госьць.
7. Стары́ чалаве́к пяя́ў **су́мную** пе́сьню.
8. Ён быў **сумле́нны** працаўні́к.

Б. 1. Яна́ прыйшла́ **позна.**
2. Гарох **гу́ста** абыйшоў.
3. Яна́ заўсёды піша **чы́ста.**
4. Не налі́вай гэтак **поўна!**
5. Ме́сяц сьвяціў **я́сна.**
6. Ён у нас **ча́ста** быва́е.
7. Стары́ паці́ху **су́мна** пяя́ў.
8. Трэба **сумле́нна** працава́ць.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 240. а) Паводля ўзору **ад да́дзеных я́касных прыме́тнікаў** утварэце **прыслоўі** ды напішэце **іх у трох ступе́нях.**

УЗОР. Моцны — моцна, мацне́й, наймацне́й.

моцны	слабы́	павольны	стары́
прыгожы	лагодны	уда́лы	сардэчны
мі́лы	цёплы	ціка́вы	стройны (slender)

б) Перапішэце сказы, устаўля́ючы адпаве́дныя **прыслоўі** з пра́вага слупка́.

1. Грузавікі ходзяць ... за а́ўты.	**сардачне́й**
2. Падве́чар ста́ла яшчэ	**цяпле́й**
3. Ва́ля ... рысу́е, як пі́ша.	**прыгажэй**
4. Зачыні́ вакно, бу́дзе	**халадне́й**
5. Мы прыйшлі́ ... , як звыча́йна.	**павальне́й**

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 241. а) Фанетычнае. У кля́се паўтара́йце ўголас за наста́ўнікам прыслоўі ў **звыча́йнай** і **вышэйшай** ступе́ні. Дома перапішэце, падчыркне́це **зы́чныя, што чаргу́юцца,** ды **су́фіксы, што** ў вышэйшай ступе́ні **выпада́юць.**

1.	ху́тка	—	хутчэй	су́ха	—	сушэй	рэдка	—	радзе́й
	шпа́рка	—	шпарчэй	доўга	—	даўжэй	соладка	—	саладзе́й
	го́рка	—	гарчэй	ту́га	—	тужэй	шы́рака	—	шырэй
	бры́дка	—	брыдчэй	2. бл і́зка	—	бліжэй	вы́сака	—	вышэй
	л е́гка	—	лягчэй	ця́жка	—	цяжэй	глы́бака	—	глыбе́й
	ці́ха	—	цішэй	н і́зка	—	ніжэй	далёка	—	дале́й

б) Перапішэце **прыслоўі** з пункту "А" у слупок ды дапішэце да іх з пу́нкту "Б" **супрацьле́жныя сэнсам.**

А. сла́ба, вясёла, ста́ра, сьцюдзёна, ра́на, баязьлі́ва, прыгожа, цёмна, рэдка, павольна, голасна, горка.

Б. сьме́ла, су́мна, цёпла, позна, соладка, бры́дка, моцна, гу́ста, молада, сьве́тла, ці́ха, ху́тка.

в) Усе **прыслоўі** з пу́нкту "А" напішэце ў **вышэйшай ступе́ні,** а з пу́нкту "Б" у **найвышэйшай.**

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 242. а) Да́дзеныя **лі́кі** перапішэце ў слупок **словамі** ды побач напішэце іх у **пара́дкавай** форме. 6, 11, 5, 2, 16, 7, 1, 18, 3, 13, 19, 10, 20.

б) **Праскланя́йце** ў вадзіночным і множным лі́ку перш ву́сна, а тады запішэце:

Чатырна́ццаты год, сёмая кля́са, пя́тае дрэва.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 243. Выра́зна чыта́ць. Вы́пішце ўсе лічэбнікі, побач напішэце, які́я гэта лічэбнікі.

САРОЧЫНЫ БЛІ́НЦЫ

Клапатлі́вая сарока,
Гаспады́ня белабока,
Па пры́печку скака́ла,
Бліны́ рашчыня́ла.

А дачу́шка памага́ла.
Сынок це́ста мясі́ў.
Другі́ сын ваду́ насі́ў.
Трэйці ў пе́чы пале́ў.

А чацьве́рты сядзе́ў,
На аге́нчык глядзе́ў,
Памага́ць не хаце́ў.
Бліны́ ма́ці даставА́ла,
Усі́х дзе́так частава́ла:

— На, дачу́шка, блі́не́ц,
Ты ў мяне́ — маладзе́ц.

І сынок — маладзе́ц,
І яму́ даю́ блі́не́ц,

І табе́, сынок другі́,
Мой памочнік дарагі́.

Са́мы сма́чны блі́нок
Возьме трэйці мой сынок...

Дзе́ці ўсе бліны́ пае́лі.
Шух, шух — паляце́лі.

— Ну, а дзе-ж, а дзе мой блін? —
Папыта́ў чацьве́рты сын. —
Ма́ма, дзе мой блі́не́ц?
— А табе́ нама́.

Кане́ц.

Васі́ль Ві́тка

Слоўнік (Vocabulary)

блі́не́ц, блі́нца́ (m.) or
блін (dim. **блі́нок**) pancake
клапатлі́вы, -ая, -ае diligent, bustling, fussy
белабокі, -ая, -ае with white sides
пры́печак, пры́печка (m.) a type of counter at the front of an oven made from brick
рашчыня́ць (I); рашчыня́ю, -еш, -юць (це́ста) to start / to mix (dough)
це́ста мясі́ць (II); мяшу́, ме́сіш, -яць to knead dough
у пе́чы паліць (II) (палю́, па́ліш, -яць) to heat an oven
дастава́ць (I); дастаю́, -е́ш, -ю́ць to get out
маладзе́ц (m.&f.) **малайца́** good boy (girl)

КРУГ 22

СЛАВЯ́НЕ

Як англі́йская мо[illegible] моваў германскіх, францу́ская да рама́нскіх, гэтак мова бела[illegible] славя́нскіх. Хто-ж гэтыя Славя́не?

Як мяркуюць н[illegible] да́ўнымі часа́мі, бо яшчэ на пача́тку на́шае эры, слав[illegible] паміж ракой Пры́пяцяй на Пале́сьсі, Карпа́цкімі гора́мі ды ве́рхняй пло́ыняй ракі Ві́слы.

Кал[illegible] ві́, у пошуках відавочна новых вальне́йшых пра[illegible] гэтыя пачалі расьсяля́цца ў розныя бакі: на за́хад, по́ўд[illegible] гэта Славя́не й занялі́ прыбліз́на ты́я зе́млі, на якіх і ся́ння жывуць [illegible] гаворяць славя́нскімі мовамі.

На пра[illegible]рах, ш[illegible] Славя́не, скрозь расьлі непраходныя пу́шчы ды лясы́. Адзі́нымі бло[illegible] вялі́мі камунікацыя былі́ рэкі, таму́ Славя́не й сяліліся ка́ля вялі́кіх рэка́ў і вазёраў, над і́мі будава́лі сваé пе́ршыя се́лішчы.

На новых мясцох Славя́не сутыка́ліся з рознымі і́ншымі пле́мямі, што жылі́ там да і́хняга прыходу. Жывучы ра́зам сотнямі гадоў, Славя́не перамешваліся з гэтымі іншамоўнымі жыхара́мі, а́ле бліз́у ўсю́ды як агу́льная мова заставалася мова славя́нская, хоць у ёй зьяўля́ліся й некаторыя асаблівасьці мовы тых мясцовых неславя́нскіх жыхароў, што зьліліся з Славя́намі.

Гэткім вось спосабам паўста́ў з ча́сам цэлы рад славя́нскіх народаў, што розьняцца ся́ньня сваім хара́ктарам, псы́хікай, культу́рай, а на́вет і мовай, хоць у гэтых мовах захава́ныя асноўныя славя́нскія моўныя ры́сы супольныя ім усім, бо ўсе гэтыя мовы разьвіліся з калі́шняй аднэй славя́нскай мовы.

Дагістары́чнымі часа́мі на зе́млях, дзе цяпе́р жыве́ белару́скі народ, да прыходу Славя́наў жылі́ розныя пле́мі мовы ба́лцкай. Ба́лты вялі́ асе́лае жыцьцё, займа́ліся земляробствам, ме́лі сваé се́лішчы. Засталі́ся яны́ тут жыць і з прыходам славя́нскіх пра́шчураў сучасных белару́саў, зь якімі паступова мяша́ліся, пераймалі́ і́хны лад жыцьця́, зві́чаі, ды з ча́сам і і́хную славя́нскую мову, хоць у яé яны́ адначасна пераняслі́ й некаторыя асаблівасьці сваé мовы ба́лцкае.

Гэтак над ве́рхняй пло́ыняй Нёмна, Дзьві́ны, Дняпра́ ды і́хных прытокаў з новасе́лых тут Славя́наў ды тых усходняба́лцкіх пле́мяў, што жылі́ там ужо да прыходу

Славя́наў, паўста́ў народ, які́ ся́ньня заве́цца белару́скім народам.

Да сям'і славя́нскіх моваў, апрача́ белару́скае, нале́жаць яшчэ́ мовы польская, кашу́бская, сэрбалужы́цкая, чэ́ская, слава́цкая, славе́нская, харва́цкая, сэрбская, македонская, баўга́рская, украі́нская ды расе́йская.

Слоўнік (Vocabulary)

германскія мовы (pl.) Germanic languages
раманскія мовы (pl.) Romanic languages
славянскія мовы (pl.) Slavonic languages
плямя́, -я́ (pl. **плямёны**) tribe
Славяні́н, -а (m.) (pl. **Славя́не**) Slav
эра, -ы (f.) era
ве́рхняя плынь ракі́ the upper reaches of a river
Карпа́цкія горы (pl.) The Carpathian Mountains
Ві́сла, -ы (f.) Visla, river in Poland
славя́нскі, -ая, -ае Slavonic, Slavic
відавочна (adv.) apparently
у пошуках (+ gen.) in search of
вольны, -ая, -ае free, vacant
тэрыторыя, -і (f.) (in this case) land, region
расьсяля́цца (I); расьсяля́ецца, -юцца to settle separately (in a new place)
непраходны лес impenetrable forest
шлях, -у (m.) way
се́лішча, -а (n.) settlement
сотнямі гадоў in hundreds of years
сутыка́цца (I); сутыка́юся, -ешся, -юцца (з) to meet, to come into contact with
прыход, -у (m.) coming, arrival
перамёшвацца (I); перамёшваецца, -юцца to become mixed
асабліва́сьць, -і (f.) peculiarity, feature
зьлі́цца (I); pf. past **зьлі́ўся, -ла́ся, -ліся** to merge, to blend
рад народаў a number of peoples
асноўны, -ая, -ае basic, fundamental
дагістары́чнымі часа́мі in prehistoric times
супольны, -ая, -ае common
розны, -ая, -ае various, different
Ба́лты, -аў (pl.) (in this case) Baltic tribes
ве́сьці асе́лае жыцьцё to lead a settled way of life
займа́цца земляробствам to be occupied with agriculture
сучасны, -ая, -ае contemporary
паступова (adv.) gradually, little by little
перайма́ць (I); перайма́ю, -еш, -юць 1. to adopt, 2. to imitate
лад жыцьця́ way (manner) of life
прытока, -і (f.) (**ракі**) tributary (of a river)
новаасе́лы, -ая,- ае newly settled, newly arrived
сэрбалужы́цкі, -ая, -ае Lusatian or Wendish
славе́нскі, -ая, -ае Slovenian
харва́цкі, -ая, -ае Croatian
македонскі, -ая,-ае Macedonian
баўга́рскі, -ая, -ае Bulgarian
сэрбскі, -ая, -ае Serbian

Пыта́ньні й зада́ньні.

1. Дзе жылі́ Славя́не пе́рад расьсяле́ньнем?
2. Калі́ й куды́ пачалі́ Славя́не расьсяля́цца?
3. Які́мі шляха́мі яны́ расьсяля́ліся, чаму́?
4. Ці гэткае перасяле́ньне магчы́мае было-б сёньнешнімі часа́мі, тым больш, што й камуніка́цыя цяпе́р гэтак разбудава́ная?
5. Ці на абша́ры, дзе цяпе́р Белару́сь, ужо хто жыў пе́рад тым, як сюды́ прыйшлі́ Славя́не? Калі́ так, дык хто?

6. Апішэце, як тады́ выглядáў Беларýскі край, ды чым займáліся ягоныя жыхары́? Дзе лю́дзі будавáлі сваé сéлішчы?
7. Пералічэце мовы, якія налéжаць да сям'і славя́нскіх моваў.

22 — I SUFFIXES in ADJECTIVES: -н-; -енн-, -энн-; -еньк-, -эньк- (-аньк-), -ск- ПРА́ВАПІС СЎФІКСАЎ У ПРЫМЕ́ТНІКАХ

1. Суфікс **-н-.**

а) Калі карэнь назоўніка заканчваецца на **-н**, і ад гэтага назоўніка ўтвараецца прыметнік з суфіксам **-н-**, дык прыметнік мае два **"н"**, і пішацца праз два **"н".** Прыкладам:

карэнь	—	карэнны	дзень	—	штадзённы
конь	—	конны	сьцяна́	—	насьце́нны
раён	—	раённы	машы́на	—	машы́нны

б) А калі ў васноўе назоўніка няма **"н"** на канцы, дык у вытвараным ад яго прыметніку ёсьць толькі адно "н", і пішацца адно **"н".** Прыклады:

шкло	—	шкляны́	дзе́рава	—	дзераві́яны
ха́та	—	ха́тні	дрэва	—	драўля́ны

2. Суфіксы **-енн-, -энн-.**

Прыметнікі маюць падвойнае **"н"** таксама ў суфіксах **-енн-, -энн-,** прыкл.:

здараве́нны, страшэнны, пісьме́нны.

УВА́ГА. Два **"н"** ёсьць і пішацца таксама ў прыметніках, утвораных ад назоўнікаў ніякага роду на **"-мя".** Прыкладам:

імя́	—	іме́нны (займе́ньнік)
плямя́	—	пляме́нны (пляме́ньнік)
це́мя	—	цяме́нная (косьць)

3. Суфіксы **-еньк-, -эньк- (-аньк-).**

У прыметніках з памяншальным або ласкальным зна́чанынем суфіксы **-еньк-,** а пасьля зацьвярдзелага зычнага **-эньк- (-аньк-),** пішуцца **заўсёды зь мяккім знакам:**

маленькі	лёгенькі	старэнькі	прыгожанькі
новенькі	мя́кенькі	даражэнькі	сьвежанькі
сухенькі	ці́хенькі	добранькі	хворанькі

4. Суфікс **-ск-.**

а) Пасьля карэннага **"н"**, навет калі яно й мяккое, перад суфіксам **-ск- "ь" ніколі ня пішацца; "н"** траціць сваю мякчыню. Прыкладам:

Кромань	—	кроманскі		сту́дзень	—	сту́дзенскі
восень	—	восенскі		жні́вень	—	жні́венскі

б) Пасьля **"л"** наадварот перад суфіксам **-ск- заўсёды** пішацца **"ь".** Прыкладам:

сяло	—	се́льскі		кава́ль	—	кава́льскі
Ура́л	—	ура́льскі		Гомель	—	гомельскі

УВА́ГА. Пра суфікс **-ск-** пасьля іншых зычных глядзе́це правіла 16-22Ф, 1, 3, 4.

***

Adjectives with the suffixes: -н-, -енн-, -энн-, -еньк-, -эньк- (-аньк-), -ск-.

1. The suffix **-н-.**

a) When the stem of a noun **ends in "н"** and the adjective of this noun is formed by adding the suffix **-н-, a double "н" must** be written and pronounced. For example:

карэнь	—	карэнны		дзень	—	штадзённы
конь	—	конны		сьцяна́	—	насьце́нны
раён	—	раённы		машы́на	—	машы́нны

b) But when there is **no "н"** at the **end of the stem** of a noun, in the adjective with the suffix **-н-**, only **one "н"** is written and pronounced. For example:

шкло	—	шкляны́		дзе́рава	—	дзераві́ны
ха́та	—	ха́тні		дрэва	—	драўля́ны

2. The suffixes **-енн-, -энн-.**

Adjectives with the suffixes **-енн-** or **-энн-** also have **a double "н".** For example:

здарове́нны, пісьме́нны, страшэнны

This also applies to adjectives formed from neuter nouns ending in **"-мя".** For example:

імя́ — име́нны (займе́ньнік)
плямя́ — пляме́нны (пляме́ньнік)
це́мя (top of the head) — цяме́нная (косьць)

3. The suffixes **-еньк-, -эньк-** or **-аньк-** which give adjectives a diminutive meaning, **are written with a "ь".** (The suffixes **-эньк-** or **-аньк-** are used **after hardened** consonants **only**). For example:

малéнькі	лёгенькі	but:	старэнькі	прыгожанькі
новенькі	мя́кенькі		даражэнькі	хваранькі
сухéнькі	ціхенькі		добранькі	сьвéжанькі

4. The suffix **-ск-**.

a) After "н" followed by the suffix -ск- the **"ь" is always omitted** in adjectives. For example:

Kr[illegible] of Miensk) надкроманскі
восень — восенскі, жнівень — жнівенскі, ліпенскі . . .

b) but after "л" [illegible] -ск- a **"ь" must always be written.** For example:

сяло	—	сéльскі		кавáль	— кавáльскі
Урáл	—	урáльскі		Лéпель	— лéпельскі

With regard to the suffix -ск- after other consonants, look at rule 16-22Ф, 1, 3, 4.

22 — II COMPOUND ADJECTIVES ПРАВАПІС СКЛАДАНЫХ ПРЫМЕ́ТНІКАЎ

1. Складаныя прыметнікі **пішуцца зьліта:**

а) калі абазначаюць **адцені колераў.** Прыкл.: **цёмнасіні, сьвéтлазялёны**

б) калі прыметнік утвораны з прыметніка, лічэбніка, займеньніка або прыслоўя й **назоўніка.** Прыкладам:

чарнавалосы	**даўгавéчны**	**двугадзíнны**
сінявокі	**дабраякасны**	**пяцідаляровы**
белагаловы	**усебеларýскі**	**шматпавéрхавы**

2. Складаныя прыметнікі **пішуцца праз злучок,**

калі паміж словамі, ад якіх прыметнік вытварыўся, можна ўставіць злучнік **"і".** Прыкладам:

фізы́чна-матэматы́чны (факультэт) (фізы́чны й матэматы́чны)
беларýска-англéльскі (слоўнік) (беларýскі й англéльскі)
гандлёва-прамысловы горад, паўдзённа-заходні вéцер,
Паўночна-Амэрыка́нскія краі.

**
*

1. Compound adjectives.

a) Compound adjectives formed from an **adjective, numeral, pronoun or adverb** and a **noun** are written as one word. For example:

сінявокі (сіняя вочы)	blue-eyed
чарнагаловы	with black hair
шыракаплéчы	with wide shoulders
даўгавéчны	long-living or -lasting
пяцідаляровы	five-dollar
усеканáдзкі	all Canadian

b) Compound adjectives describing the **shade of a colour** are also written as one word. For example:

цёмначырвоны	—	dark red
сьвéтлазялёны	—	light green

2. **Compound adjectives** formed from two words between which the conjunction "і" could be inserted are written with a hyphen. For example:

фізы́чна-матэматы́чны (фізы́чны й матэматы́чны) факульта́т
— (physical and mathematical) faculty of science
белару́ска-англе́льскі (белару́скі й англе́льскі) слоўні́к Byelorussian-English dictionary
паўдзённа-заходні ве́цер south-west wind
Паўночна-Амэрыка́нскі край North American country

22 — III ADJECTIVES USED AS NOUNS / ПРЫМЕ́ТНІКІ Ў РОЛІ НАЗОЎНІКАЎ

Прыметнікі могуць **набываць** значаньне **назоўнікаў.**

Такія прыметнікі ўжываюцца ў сказе без назоўніка ды азначаюць **прадмет** або **асобу,** але скланяюцца яны як прыметнікі. Прыкладам:

Стары́ ўвайшоў у пакой. **Хто** увайшоў? — **стары́.** У гэтым сказе слова **"стары́"** — **назоўнік.**

Стары́ чалаве́к увайшоў у пакой. **Які** чалаве́к? — **стары́.** Тут слова **"стары́"** — **прыме́тнік.**

**
*

Some adjectives are also used as nouns, but they are always declined as adjectives. For example:

Стары́ сядзе́ў на ла́ўцы.	The **old man** was sitting on a bench.
Да **старога** падыйшоў мали́ хлопчык.	A little boy came up to the **old man.**
Стары́ не́шта сказа́ў, і **малы́** такса́ма сеў на ла́ўку.	The **old man** said something and the **little boy** also sat on the bench.

22 — IV NOUNS ENDING IN / НАЗОЎНІКІ НА: -істы(ая), -ысты(ая)

а) Пад уплывам беларускіх прыметнікаў на **-істы, -ысты,** як прыса́дзісты, плячы́сты, пазычаныя з чужых моваў назоўнікі з суфіксам **-іст-(-ыст-)** прынялі на канцы **"ы".**
Прыкладам:

арганісты,	**гімназісты,**	**капіталісты,**	**ідэалісты,**
цымбалісты,	**сацыялісты,**	**шавіністы,**	**артысты . . .**

б) Гэтыя назоўнікі скланяюцца, як прыметнікі:

	Адзіночны лік		**Множны лік**
Н.	сацыялісты	сацыялістая (або сацыялістка)	сацыялістыя
Р.	сацыялістага	сацыялістае	сацыялістых
Д.	сацыялістаму	сацыялістай	сацыялістым
В.	сацыялістага	сацыялістую	сацыялістых
Т.	сацыялістым	сацыялістай	сацыялістымі
М.	аб сацыялістым	сацыялістай	аб сацыялістых

**
*

Nouns ending in -істы(ысты), -істая(ыстая) are declined as **hard adjectives.**

22 — V DECLENSION of NOUNS / РОЗНАСКЛАНЯ́ЛЬНЫЯ НАЗОЎНІКІ тыпу: імя́, дзіця́(ё), цялё(я), селянін.
and INDECLINABLE NOUNS / ды НЕСКЛАНЯ́ЛЬНЫЯ, як ма́ці, ра́дыё, кіно

1. Скланенне **розназкланя́льных.**

Адзіночны лік

Н. В.	ім-я́	дзіц-ё(я́)	цял-ё(я́)	Н.	сел-ян-ін
Р.	ім-я́, ім-ен-і	дзіц-я́ц-і	цял-я́ц-і	Р. В.	сел-ян-ін-а
Д.	ім-ю́, ім-ен-і	дзіц-я́ц-і	цял-я́ц-і		сел-ян-ін-у
Т.	ім-ём, ім-ен-ем	дзіц-ём or дзіц-я́ц-ем	цял-ём		сел-ян-ін-ам
М.	ім-і́, ім-ен-і	дзіц-я́ц-і	цял-я́ц-і		сел-ян-ін-е

Множны лік

Н. В.	ім-і, ім-ён-ы	дзе́ц-і	цял-я́т-ы	Н.	сял-я́н-е
Р.	ім-яў, ім-ён-аў	дзяц-е́й	цял-я́т-аў	Р. В.	сял-я́н (аў)
Д.	ім-ям, ім-ён-ам	дзе́ц-ям	цял-я́т-ам		сял-я́н-ам
Т.	ім-ямі, ім-ён-амі	дзе́ць-мі or дзе́ця-мі	цял-я́т-амі		сял-я́н-амі
М.	ім-ях, ім-ён-ах	дзе́-цях	цял-я́т-ах		сял-я́н-ах

2. Да **розназкланя́льных** назоўнікаў належаць:

а) Назоўнікі **ніякага роду на -мя: плямя́, це́мя, бярэмя...,** што, як і **"імя́",** ува ўсіх

склонах, апрача назоўнага й вінавальнага склонаў адзіночнага ліку, могуць ужывацца і з устаўкай (суфіксам) **-ен(ён)-**, прыкладам:

плямя́ — пле́м-**ен**-і — плям-**ён**-ы

УВА́ГА. "Полымя" скланяецца толькі бяз устаўкі (суфіксу).

б) Назоўнікі **ніякага роду на -ё(я),** што азначаюць назовы **маладых істотаў, цялё (**або **цяля́), куранё (кураня́), качанё(я), кацянё(я), шчанё(я), зубранё(я),** а таксама **(кня́жа), дзяўчо (дзе́ўча)...,** ды якія, як і **"цялё",** ува ўсіх склонах, апрача назоўнага й вінавальнага склонаў адзіночнага ліку, маюць суфікс **-яц-(ят),** прыкл.:

куран-ё, куран-**я́ц**-і, куран-**я́т**-ы
дзяўч-о, дзаўч-**а́ц**-і, дзяўч-**а́т**-ы

УВА́ГА. Слова **"дзіця́"(ё) суфікс -яц-** мае **толькі ў ускосных** (г. значыць — усіх за выняткам **назоўнага**) склонах **адзіночнага ліку,** прычым у творным склоне адзіночнага ліку звычайна ўжываецца бяз суфіксу **(дзіцём).**

в) Назоўнікі **мужчынскага роду** з падвойным **суфіксам: -ан-ін** ды **-ян-ін-**, прыкладам:

мянч-**а́н-ін,** палач-**а́н-ін,** Слав-**я́н-ін,** грамадз-**я́н-ін**

Гэтыя назоўнікі ў **назоўным** склоне **множнага ліку** маюць канчатак **-е.** Апрача таго, ува **ўсіх склонах множнага ліку** ў іх **выпадае суфікс -ін-,** прыкладам:

мянч-**а́н**-е з палач-**а́н**-амі, Слав-**я́н**-е

г) Назоўнікі **"не́ба"** й **"кола"**, якія ў множным ліку прыймаюць суфікс **-ёс-**:

не́ба — няб-**ёс**-ы, кола — кал-**ёс**-ы, прычым **"калёсы"** маюць іншае значаньне, калёсы значаць "воз", а множны лік ад "кола" звычайна ўжываецца бяз суфіксу — "колы".

3. **Нескланя́льныя назоўнікі:**

а) **"Ма́ці"** не зьмяняецца **ні ў склонах, ні ў ліках.** У множным ліку заміж **"ма́ці"**, можна ўжываць множны лік ад скланяльных: **"мацяркі"**, або **"ма́ткі"**.

б) Не скланяюцца й словы **іншамоўнага паходжаньня**, як **"ра́дыё"**, **"кіно"** і падобныя, хоць у гутаркавай мове, асабліва слова **"кіно"**, пачынаюць зьмяняць: ля кіна́ (родны склон), у кіне́ (месны) і г. д.

**
*

1. **Nouns such as імя́, дзіця́(ё)** (child), **цялё** (calf), and **селянін** (peasant) are **declined irregularly.** For examples look up the Byelorussian text (1.).

a) **Neuter nouns** ending in **"-мя"** like **імя́, плямя́** (tribe), **цемя́** (top of the head)... in all cases except the nominative and accusative singular, may take the suffix **-ен-(ён)** e.g.: **імя́ — ім-ен-і** (gen. sing.), **ім-ён-ы** (nom. pl.).
The noun **полымя** (flame) **never takes the suffix -ен-(ён).**

b) **Neuter nouns** ending in -ё(я) or -о(а) which denote young creatures such as **цялё** or **цяля́, куранё(я́)** (chick), **шчанё(я́)** (puppy) **дзіцё(я́)** and **дзяўчо** (or **дзе́ўча**) (girl) take in the singular, except in the nominative and accusative, the suffix **-яц-** and in the plural the suffix -ат-. For example: **куранё, куран-я́ц-і** (gen. sing.), **куран-я́т-ы** (nom. pl.).

Note that the noun дзіця takes the suffix **-я́ц-** in the singular only (but in the instrumental is declined without a suffix — **дзіцём**).

c) **Masculine nouns** with [illegible] **-ан-ін-** or **-ян-ін- such as сел-ян-ін, гарадж-а́н-ін** (townsman) . . . have [illegible] **"-е"** in the nominative plural and drop the suffix **"-ін-"** in all plural [illegible] **-ін, сял-я́н-е, сял-я́н-ам.**

d) Noun- such as **не́ба** [illegible] suffix **"-ёс"** in **all plural cases.** Thus: **не́ба** (sky) has a plural [illegible] wheel) besides its normal plural **колы** (wheels) has a plural [illegible] new meaning—"cart."

2. **Indeclinable nouns.**

a) The noun **ма́ці** (mother) has one form for all cases both in the singular and plural. For example: яны былі ў іхнае ма́ці.

Ён паéхаў у Эўропу із сваёю ма́ці.

b) Nouns of foreign origin e.g.: **кіно,** ра́дыё are also usually not declined. For example:

Ён учора быў у **кіно.** Яна́ працу́е ў **ра́дыё.**

22 — VI CAPITALIZATION of TERMS of NATIONALITY
ПРА́ВАПІС НАЗОЎНІКАЎ І ПРЫМЕ́ТНІКАЎ, што азнача́юць НАЦЫЯНА́ЛЬНАСЬЦЬ

Назоўнікі, што азначаюць нацыянальнасьць, як **Белару́с, Францу́з, Канады́ец, Амэрыка́нец, Аўстралі́ец** пішуцца зь вялікае літары, а прыметнікі, утвораныя ад іх, з малой: **белару́скі, францу́скі, канадыйскі** або **кана́дзкі...**

***

In Byelorussian only nouns designating nationality are capitalized, adjectives of this nature are not. For example:

Шмат Белару́саў прыéхала ў Кана́ду яшчэ пе́рад вайною. Яна́ ву́чыцца белару́скае мовы, францу́скае й гішпа́нскае.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 244. 1. Фанэтычнае. Паўтара́йце ўголас за наста́ўнікам па́рамі **назоўнікі ды вытвараныя** ад іх **прыме́тнікі.**

2. Перапішэце й падчыркне́це ў прыме́тніках **су́фіксы.**

а) карэнь — карэнны, туман — тума́нны, тэлефон — тэлефонны
конь — конны, ка́мень — каме́нны, мілія́н — мілія́нны
раён — раённы, ячме́нь — ячме́нны, машы́на — машы́нны
дзень — штадзённы, сьцяна́ — насьце́нны, чыгу́н — чыгу́нны
сон — сонны, вакно — ваконны, паўдзён — паўдзённы

б) за́хад — заходні, тра́ктар — тра́ктарны, смак — смачны́*
поўнач — паўночны, страх — страшны́*, пшаніца — пшані́чны*
ха́та — ха́тні, сьмех — сьме́шны*, шкло — шкляны́
лес — лясны́, ву́ха — вушны́*, вада́ — вадзяны́
зяле́за — зяле́зны, вока — вочны*, дрэва — драўля́ны*

* Глядзе́це **"ЧАРГАВА́НЬНЕ ЗЫ́ЧНЫХ",** пра́вілa 21—24Ф, 2.

в) імя́ — іме́нны, іме́нная
це́мя — цяме́нны, цяме́нная
плямя́ — пляме́нны, пляме́нная

3. Перапішэце ў слупок **прыме́тнікі** з пу́нктаў "а)", "б)" ды дапішэце да іх **назоўнікі да сэнсу.**

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 245. а) Прачыта́йце ска́зы ды ву́сна назаве́це **прыме́тнікі** з **суфіксам "-н".**

1. Карэннае **"я"** пішацца ў словах незале́жна ад на́ціску. 2. Конны пе́шаму не тава́рыш. 3. Яна́ выпісвае штадзённую газэту. 4. Бана́ны прывозяць да нас з Паўдзённай Амэрыкі. 5. Тэлефонная гу́тарка — найхутчэйшы спосаб камуніка́цыі. 6. Ён быў такі сонны, што заснуў пры тэлевізары. 7. Менск ужо мілія́нны горад, а Таронта двумілія́нны. 8. Увосень ча́ста быва́юць тума́нныя ра́ніцы й вечары. 9. Даўне́й для аграва́ньня дамоў найбольш ужыва́лі дровы або каме́ннае вуга́льле, а цяпе́р ужыва́юць алі́ву, газ або эле́ктрыку.

б) Перакладзе́це ска́зы з пу́нкту "а)" ў анге́льскую мову.

в) Прачыта́йце ска́зы, а тады́ перапішэце іх. Падчыркні́це **су́фіксы ў прыме́тніках.**

1. Ягоны дзя́дзька працу́е на тра́ктарным заводзе ў Ме́нску інжыне́рам. 2. Я сьні́ла страшны́ сон. 3. Учора мы ба́чылі ве́льмі сьме́шны фільм. 4. Зь Ме́нску ў Вільню трэба е́хаць у паўночна-заходнім кіру́нку. 5. Вочных лекароў завуць акулістымі. 6. Вушны́ боль нязвыча́йна даку́члівы. 7. Уле́тку прые́мна ў лясны́м халадку́. 8. Ма́ма купіла шкляну́ю ва́зу да кве́так. 9. Мы атрыма́лі име́нныя запросіны на навагодны баль. 10. Індыя́не ча́ста вялі лю́тыя міжплямённыя войны. 11. Цяпе́р у Белару́сі ці ў Амэ-рыцы нема́ няпісьме́нных малады́х людзе́й, але́ малапісьме́нных ве́льмі шмат.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 246. Паўтара́йце ўголас за наста́ўнікам.

1. малы́	—	мале́нькі	2. сі́ні	—	сі́неньк**і**		лёгкі	—	лёгеньк**і**
новы	—	новеньк**і**	сухі́	—	сухе́ньк**і**	3. стары́		—	старэньк**і**
кі́слы	—	кі́сьленьк**і**	ці́хі	—	ці́хеньк**і**	дарагі́		—	даражэньк**і**
чырво́ны	—	чырво́неньк**і**	глыбо́кі	—	глыбо́кеньк**і**	до́бры		—	до́бранькі
жо́ўты	—	жо́ўценьк**і**	мя́ккі	—	мя́кеньк**і**	прыго́жы		—	прыго́жанькі

б) Перапішэце ў слупок **прыме́тнікі** з су́фіксамі ды дапішэце да іх адпаве́дныя назо́ўнікі.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 247. Перапішэце назо́ўнікі й вы́твараныя ад іх прыме́тнікі ды заўва́жце, што ў прыме́тніках **"ь"** пе́рад су́фіксам **"-ск-" захо́ўваецца толькі** пасьля́ **"л".**

1. восень	—	восенскі	2. сяло	—	се́льскі
конь	—	конскі	Ура́л	—	ура́льскі
Кромань	—	надкроманскі	кава́ль	—	кава́льскі
сту́дзень	—	сту́дзенскі	Гомель	—	гомельскі
жні́вень	—	жні́венскі	Ле́пель	—	ле́пельскі

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 248. а) Фанэтычнае. Паўтара́йце ўголас за наста́ўнікам **склада́ныя прыме́тнікі.** Дома перапішэце.

1. цёмнасі́ні		сьветлажо́ўты
цёмнашэры		сьветлазялёны
2. чарнагаловы	даўганосы	3. двудаляровы	усебелару́скі
чарнавокі	даўганогі	трыпаве́рхавы	усебаковы

белагаловы	дабраякасны	стагадовы	сваячасовы
касавокі	сельскагаспадарскі	васьмімесячны	малалетні
шыракаплечы		шматлюдны	малаводны

б) Прыметнікі з пункту **"а)" напішэце** паводля ўзору ў вадпаведнай форме з адпаведным назоўнікам.

УЗОР. Цёмнасінія вочы;

Назоўнікі на выбар:

1. куст, папера, вочы, колер;
2. нафта, бусел, хлопчык, чапля, выстаўка, мужчына, дзяўчынка, заяц, Янка;
3. сын, рака, сход, адказ, будынак, царква, кангрэс, каток, крытыка, банкнот.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 249. а) Выразна з інтанацыяй чытаць. Незнаёмыя словы выпішце із слоўніка.

НАША БЕЛАРУСЬ

Глянь, зірні наўкола:
Бачыш логі, сенажаці,
А на іх крыніцы?
Далей — бор зялёны, гонкі
Што у высь глядзіцца?
Сотні вёсак і мястэчак
Гарадоў ці мала,
Рэк бурлівых, пушч гамонкіх
Зь неапетай славай.
Там плывуць Дняпро і Сожа
Ды Дзьвіна і Нёман;
Белавежы, Налібокаў
Там чуваці гоман.
Гарады там — Менск і Вільня,
Магілеў, Гародна
І Смаленск зь сьцяной цагляной
Разьляглі выгодна.
Во ўсё гэта, маё дзеткі,
Ад межаў да межаў
Беларусяй і завецца
І да нас належа.

Янка Купала

б) Выпішце сьпяршá ўсе беларускія гарады, названыя ў гэтым вершы, тады ўсе рэкі ды ўсе пушчы.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 250. а) Паўтарайце ўголас за настаўнікам.

Менск	—	мянчанін	—	мянчане	Віцебск	—	віцябляніи —	віцябляне
Слуцак	—	случанін	—	случане	Смаленск	—	смаляніи —	смаляне

Полацак	—	палача́нін	палача́не	Пінск	—	пінча́нін	— пінча́не
Ві́льня	—	вільня́нін	— вільня́не	Парыж	—	парыжа́нін	— парыжа́не

б) Перапішэце й дакончце паводля ўзору.

УЗОР. Юрка радзіўся й жыў у Нава́градку, ён **наваградча́нін.**

1. Юрка радзіўся й жыў у Нава́градку, ён . . . 2. Юлю́к зь Ме́нску, ён . . .
3. Маé бабу́ля й дзяду́ля радзіліся ў Вільні, яны́ . . .
4. Я́нкавы сябры́ зь Пінску, яны́ . . . 5. Наш дырэктар з Горадна, ён . . .
6. Мой наста́ўнік францу́скае мовы з Парыжу, ён . . .

в) Перапішэце, назоўнікі ў дужках ставячы ў вадпаве́дным ліку ды склоне.

1. Вогнішча гарэла я́ркім (полымя)
2. (Дзіця́) дакрану́лася па́лачкам (полымя) сьве́чкі ды папякло па́льчык.
3. Маé бацькі радзіліся ў Беларусі, але дзе́ яны́ канады́йскія (грамадзя́нін).
4. Яны́ вучы́ліся ў белару́скай гімназіі (імя) Максіма Багдановіча.
5. (Імя́) сла́ўнага белару́скага першадрукара́ й гуманіста Францы́шка Скары́ны назва́ны цяпе́р Белару́скія Бібліятэка і Музэй у Лёндане ды Белару́скае Навуковае Тава́рыства ў Нью-Ёрку.
6. Лю́дзі, што жыву́ць на вёсцы, зову́цца (селянін), а ты́я, што ў горадзе, (гараджа́нін) або (мешчанін).
7. (Ма́ці) купіла ўсім (дзіця́) новыя боты.
8. Прывіта́ць (ма́ці) з нарадзінамі прые́халі сын і дачка́ з усімі сваймі (дзіця́).
9. У на́шае (ма́ці) дзьве дачкі й тры сыны́.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 251. а) Дапоўніце ды запішэце ска́зы, паводля ўзору да́дзеныя назоўнікі ста́вячы ў вадпаве́дным склоне адзіночнага й множнага ліку.

УЗОР. 1. Я́нка даé е́сьці кураня́ці (кураня́там).
2. Зося поіць куранё (кураня́ты).

1. Я́нка даé е́сьці (куранё)
(качанё)
(ягнё), (кацянё)
(жарабё), (птушанё)

2. Зося поіць (куранё)
(гусянё)
(цялё), (казьлянё)
(зайчанё), (сабачанё)

б) Перапішэце ска́зы, словы ў ду́жках ста́вячы ў вадпаве́дным склоне.

Мы купля́лі паштовыя ка́ркі, ды ўсе вы́бралі зь не́йкай пту́шкай ці зьвярком.

Юрка купі́ў ка́ртку з (кураня́ты).
Ма́ня купі́ла ка́ртку з (ка́чка й качанё).
Стась купі́ў з (кацяня́ты).
Га́ля купі́ла з (за́яц і зайчаня́ты).
Воля з (зу́бар і зубранё), а Алёнка з (сабачаня́ты).

в) Прачыта́йце ве́ршыкі, вы́пішце **рознаскланя́льныя** назоўнікі.

1. Зайцы́ ў ле́се робяць ха́ты.
Мох падносяць зайчаня́ты.
Ім мядзьве́дзь дапамага́е.
Ён пляцоўку рашчышча́е.
Бу́дзе тут дзіця́чы сад
Для мале́нькіх зьвераня́т.

Н. Галіноўская

2. Асачы́ў я ў гушчары́
Дзьве лісі́ныя нары́,
Калі́ пойдзе ўсё на лад,
Дык паба́чым лісяня́т.

М. Лужа́нін

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 252. Перапішэце пры́казкі ды падчыркне́це **прыме́тнікі** аднэй ры́скай, а **прыме́тнікі ў ролі назоўнікаў** дзьвюма́.

1. Добраму ўсю́ды добра. Добрым словам сы́ты ня бу́дзеш. Добры слова паслу́хае, а ліхі́ й кія не.
2. Ня пла́ціць бага́ты, а вінава́ты.
3. Шану́й старога, як малога. За вялі́кім пагонішся й малое згу́біш.
4. Ня ўсіх добрых людзе́й ваўкі́ пае́лі.
5. На сьме́лага саба́ка брэша, а нясьме́лага куса́е.
6. Пераборлівы заўсёды галодны.
7. Не ганьбу́й стары́м ботам, паку́ль новага не пашы́ў.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 253. а) Праскланяйце ў вадзіночным ліку й множным: **машыні́сты, цымбалі́сты.**

б) Прачыта́йце ска́зы. Выпіпіце ўсе назоўнікі з канча́ткам на **-істы,** абазна́чце склон і лік.

1. У мяне́ адзін брат цымбалі́сты, а другі́ гітары́сты.
2. Асабліва цымбалі́стага ча́ста запраша́юць граць на канцэртах.
3. Калісьці ўсе гімназі́стыя насі́лі форму. 4. Гімназі́стым забаронена было ха-дзіць бяз формы. 5. У гімназі́стых з розных гімна́зіяў была́ розная форма.
6. На ста́нцыі стаялі загна́ныя машыні́стым у тупік вагоны.
7. Загна́ўшы ў тупік вагоны, машыні́сты зьлез з паравозу.

The Church of St. Ilya in Viciebsk built 1643, from the drawing by Byelorussian-Canadian artist I. Šymaniec-Survilla (1965)

КРУГ 23

СТРАШНОЕ СПАТКА́НЬНЕ

(Паводля Яку́ба Коласа)

I

— Вось што, Тара́ска: годзе табе́ ўжо ка́ля рэчкі бе́гаць, а лепш занёс-бы ты дзя́дзьку полудзень на Высокі Бе́раг, — сказа́ла мне ма́тка...

Я жы́ва сабра́ўся, узя́ў сваю́ дубі́нку, бо ў ле́се мог налучы́цца воўк, узя́ў дзя́дзькаў полудзень і вы́йшаў з ха́ты. На дварэ каля́ хлява́, на сухой кастры́цы, ляжа́ў Га́лас, зь яки́м я быў у вялі́кай дру́жбе. Паба́чыўшы мяне́, Га́лас завіля́ў хвастом у знак прывіта́ньня.

Я сьві́снуў.

— Гала́ска, цю́цік! На, цю, на! — пазва́ў я яго.

Га́лас неахвотна пабе́г за мною, правёў мяне́ за кла́дку; а́ле як толькі я ўвайшоў у лес, мой Га́лас пача́ў аставацца: ся́дзе на дарозе й сядзіць.

Га́лас зрабі́ў мне яшчэ адну́ ці дзьве ўсту́пкі ды сяк-так дайшоў да ле́су. А́ле тут ён спыні́ўся ка́ля пе́ршых хвояў, доўга нюхаў зямлю́ і ўжо не падыма́ў на мяне́ галавы́, як я яго ні кліка́ў. Панюхаўшы, Га́лас азірну́ўся вакол, штось разважа́ючы, трушком пабе́г кра́ем ле́су й ху́тка зьнік зусім.

— Ну, я-ж табе́ пакажу́! — патрос я дубі́нкаю ў бок Га́ласа й пайшоў дале́й.

Гэтае здарэньне крыху́ пару́шыла той добры настрой, у яки́м быў я, выходзячы з дому...

А лес быў стары́ й глухі́. Па адзі́н бок дарогі стая́лі больш е́лкі, а́ле такія цёмныя й пану́рыя, што нічога добрага не каза́лі майму́ сэрцу...

Цяпе́р я адчу́ў, што гэта дарога не така́я й лёгкая, якою здава́лася яна́ мне дома... Мне ста́ла маркотна й сьці́шна. А гэтая дубі́нка, якою я так казыры́ўся, паказа́лася мне проста сьмяхотнай.

Я прайшоў яшчэ крокаў сто. Па пра́вай руцэ цягну́ўся е́льнік уперамешку з малады́мі хвоямі, а зь ле́вага боку пачына́ўся бярэзьнік. Тут пачына́лася дарога на Млыновішча.

І толькі зірну́ў я на куст між гэтых дарог, як адра́зу спыні́ўся й аслупяне́ў.

Валасы́ на галаве́ ста́лі падыма́цца й расьці, ша́пка насу́нулася на вочы, а ногі стра́цілі здольнасьць ру́хацца. Ску́ра на мне шорхнула, сэрца замле́ла.

Сярод стары́х бярэзін, нагну́тых таўсты́мі камля́мі над зямлёю й абросłых сівым мохам, стая́ў зьвер. Зьвер гэты быў нязвы́чайнае вялі́чыні. Асабліва вялі́кай была́ ягоная галава́ й наагу́л уве́сь пе́рад. Ма́сьці ён быў шэрай, шэрсьць меў кудла́тую й даўгу́ю. Пе́ршы момант аняме́ньня й адзервяне́ньня прайшоў, і ду́мкі маé пачалі́ крыху́ варушы́цца й выяўля́ць сваю́ работу. Я на́вет перста́ў адчува́ць уплы́ў стра́ху й ціхенька, зусі́м бяз словаў, засьпява́ў сам сабе́ пе́сьню:

Ходзіць сьвёкар па двару́,
Рашчаса́ўшы бараду́.

Чаму́ яна́, гэтая пе́сьня, прыйшла́ цяпе́р мне на па́мяць, я не магу́ растлума́чыць. А зьвер стая́ў на адным ме́сцы, не ру́шыў мне дарогу. Ён стая́ў нярухома, толькі зрэ́дку, і то ледзь заўважна, варушы́ў ягоная страшна́я галава́ й вяліза́рныя ву́шы. Ду́мкі аб тым, як разьмяркоўваліся ў ім фа́кты і як занесьці дзя́дзьку полудзень, у мяне́ ня было, бо я цвёрда ве́даў у тым, што дале́й таго ме́сца, дзе я стаю́ цяпе́р, я ня зру́шуся ні на крок. Разгледзе́ўшы зьве́ра, я перакана́ўся, што гэта быў воўк. Я колькі разоў ба́чыў ваўко́ў, але такога вялі́кага й страшнога мне не даводзілася ба́чыць ніколі...

Мімаволі я пача́ў памале́ньку адступа́ць наза́д, ня спушча́ючы вачэй з ваўка́. Воўк нічога - стаіць. Мне стала крыху́ лягчэй. Я ступі́ў наза́д яшчэ, яшчэ. Ужо крокаў два́ццаць адыйшоўся я такім пара́дкам. Воўк ледзь-ледзь відаць, але не вару́шыцца.

(Праця́г у 24 кру́зе)

Слоўнік (Vocabulary)

жы́ва (adv.) fast
сабра́цца (I); pf. past **сабра́ўся, -ла́ся, -лі́ся** to get ready
дубі́нка, -і (f.) cudgel, club
налучы́цца (II; pf. to come across
хлеў, хлява́ (m.) cattle-shed
кастрыца, -ы (f.) boon (hard skin) of flax-fibre
сьві́снуць (I); pf. past **сьві́снуў, -ла, -лі** to whistle (once)
кла́дка, -і (f.) planked footway
усту́пка, -і (f.) compromise
сяк-так (adv.) somehow
разважа́ць (I); **разважа́ю, -еш, -юць** to reason
трушком пабе́г (he) ran at a trot
патрэсьці (I) pf. past **патрос, патрэсла, -лі** to shake
пару́шыць добры настрой to spoil a good mood
край ле́су outskirts of the forest
мне ста́ла маркотна й сьці́шна I felt sad and terrified
казыры́цца (II) to flaunt
хвоя, -і (f.) pine
аслупяне́ць (I); pf. past **аслупяне́ў, -ла, -лі** to be dumbfounded
ску́ра на мне шорхнула it made my flesh creep
сэрца замле́ла (his) heart sank
каме́ль, камля́ (m) trunk
масьць, -і (f.) colour

сьвёкар, сьвёкра (m.) father-in-law (husband's father)
загарадзіць (II) (pf. past **загарадзіў, -ла, -лі) дарогу** to block the road
разьмінýцца (I) (pf. of **разьмінáцца, I**) to pass each other
я быў цьвёрда ўпэўнены I was fully assured
пераканáцца (I); pf. past **пераканáўся, -лася, -ліся** to be convinced
не даводзілася мне бáчыць I did not happen to see
ня спушчáючы вачэй (з + gen.) not taking one's eyes off
такім парáдкам in this way
ледзь-ледзь (adv.) slightly

ПЫТАНЬНІ И ЗАДАНЬНІ. У школе вýчні вýсна адкáзваюць на пытáньні, а дома адкáзы запíсваюць у сшыткі.

1. Хто напісáў апавядáньне "Страшное спаткáньне"?
2. Каго Тарáска клíкаў, каб ішоў зь ім рáзам?
3. Што ўзяў хлопчык для абароны? Каго, ён дýмаў, можа ў лéсе сустрэць?
4. Ці Гáлас ахвотна пайшоў з Тарáскам, як далёка Гáлас яго правёў?
5. Як выглядáў лес, празь які хлопцу трэба было йсьці?
6. Прачытáйце зь кнігі мясьціну, дзе áўтар апíсвае Тарáскаў пéршы пярэпалах, калí ён пабáчыў зьвéра?
7. Што заўвáжыў Тарáска ў зьвéра, калí мінýў пéршы пярэпалах?
8. Што за зьвер гэта быў, як хлопчык дýмаў?
9. Куды́ Тарáска йшоў празь лес?

23 — I CARDINAL AND ORDINAL NUMERALS 21 through 100
КОЛЬКАСНЫЯ И ПАРАДКАВЫЯ ЛІЧЭБНІКІ 21 — 100

1.	КОЛЬКАСНЫЯ	ПАРАДКАВЫЯ
21	**двáццаць** адзíн (аднá, адно)	**двáццаць** пéршы, **-ая, -ае**
22	**двáццаць** два, дзьве	**двáццаць** другí, **-áя, -ое**
23	**двáццаць** тры	**двáццаць** трэ́йцí, **-яя, -яе**
	. . . . .	. . . . .
29	**двáццаць** дзéвяць	**двáццаць** дзявя́ты, **-ая, -ае**
30	**трыццаць**	**трыццáты, -ая, -ае**
40	**сорак**	**саракавы, -áе, -ое** або **сараковы, -ая, -ае**
50	**пя́ць дзесят**	**пя́ць дзяся́ты, -ая, -ае**
60	шэсьць **дзесят**	шэсьць **дзяся́ты, -ая, -ае**
70	сéм **дзесят**	сéм **дзяся́ты, -ая, -ае**
80	восем **дзесят**	восем **дзяся́ты, -ая, -ае**
90	дзéвяць **дзесят**	дзéвяць **дзяся́ты, -ая, -ае**
100	**сто**	**сотны** (або соты), **-ая, -ае**

УВÁГА. Парáдкавыя лічэбнікі 1 — 20 глядзí прáвіла 21-V.

2. Утварэньне **колькасных лічэбнікаў 21 — 100.**

а) **Колькасныя складаныя** лічэбнікі, што азначаюць **круглыя дзесяткі,** утвараюцца гэтак:

трыццаць — так, як і **дваццаць,** даданьнем да **"тры"** часткі **"ццаць".**

Усе іншыя, за выняткам **сорак** ды **сто,** што маюць зусім іншыя карані, утвараюцца даданьнем да колькасьці дзесяткоў — **"пяць . . . дзевяць"** часткі **"дзесят",** прыкл.: пяцьдзесят, семдзесят. Усе **гэтыя складаныя** лічэбнікі маюць **адзін націск** на **першай** частцы.

б) **У колькасных складаных** лічэбніках, што азначаюць **дзесяткі ды адзінкі,** як прыкл. у **"дваццаць два",** да колькасьці дзесяткоў проста дадаюцца адзінкі. Лічэбнікі складаныя з **"адзін"** або **"два"** згаджаюцца ў родзе з назоўнікамі **гэтак-жа, як і самыя "адзін", "два",** прыкл.:

дваццаць **адзін** стол	трыццаць **два** сталы, **крэслы**
сорак **адна** шафа	пяцьдзесят **дзьве** шафы
семдзесят **адно** крэсла	

3. Утварэньне парадкавых лічэбнікаў 21 — 100

а) **Парадкавы** ад **"трыццаць"** утвараецца так, як і ад **дваццаць,** заменаю канцавога **"ць"** на **"т"** ды даданьнем адпаведна для трох родаў прыметнікавых канчаткаў — **"-ы, -ая"** або **"-ае":** трыццаты год, трыццатая гадзіна, трыццатае слова.

б) **Парадкавыя** ад **"сорак"** — саракавы, **-ая, -ое** (або сараковы, **-ая, -ае**)

ад **"сто"** — сотны, **-ая, -ае** (або соты, **-ая, -ае**)

в) У **парадкавых**-жа ад лічэбнікаў **пяцьдзесят . . . дзевяцьдзесят** родавыя канчаткі **"-ы, -ая"** або **"-ае"** дадаюцца проста да формы адпаведнага колькаснага, прычым у **"дзесят" "е"** паводля правіла аканьня заменьваецца ў **"я",** бо парадкавыя складаныя лічэбнікі зь **"дзесят"** маюць два націскі, прыкладам:

пяцьдзясяты, восемдзясяты, дзевяцьдзясяты

г) У **парадкавых** лічэбніках, выражаных **колькімі словамі, парадкавую** форму прыймае толькі **апошняе слова,** іншыя застаюцца бязь зьмены, прыкл.:

сорак **пяты** год, дваццаць **другая** гадзіна, сто **першае** слова.

***

Cardinal and Ordinal Numerals 21 — 100

Study the table in the Byelorussian text and notice:

1. the **cardinal** numerals from **21** to **100** are formed as follows:

   a) in 30 — тры́**ццаць** — **"ццаць"** is added to "тры" just as in "два́**ццаць**";

   b) in 50 — 90, пя́ць**дзесят** — дзе́вяць**дзесят**, to "пяць, шэсьць... дзе́вяць" — instead of **"ццаць", "дзесят"** is added.

   All these cardinal numerals have **one stress** on the **first part.**

   c) **Сорак** (40) and **сто** (100) are formed with different roots.

   d) **Compound cardinals** such as **21, 32** or **46** are formed the same way in Byelorussian as in English except that those compounds with "адзі́н, адна́, адно" or with "два, дзьве" have different endings for the three genders. For example:

два́ццаць **адзі́н** хлопец два́ццаць **адна́** дзяўчына два́ццаць **адно** дзіця́	twenty-one — boys / girls / children
тры́**ццаць два** ча́сапісы тры́**ццаць дзьве** кнігі	thirty-two magazines, books
сорак **шэсьць** алавік**оў** (гу́мак)	forty-six pencils (erasers)

2. The **compound ordinal** numerals **21 — 100** are formed from **cardinal** numerals by **adding the adjectival endings "-ы, -ая" or "-ае":**

   a) In the numeral **30th** —тры**цца́ты, -ая, -ае** (from тры́**ццаць**) the **"ць"** at the end changes to "т" before the adjectival endings are added.

   b) **In the numerals 50th, 60th . . . 90th**

пя́ць**дзяся́ты**, -ая, -ае	**from** пя́ць**дзесят**
шэсьць**дзяся́ты**, -ая, -ае	**from** шэсьць**дзесят**
дзе́вяць**дзяся́ты**, -ая, -ае	**from** дзе́вяць**дзесят**

   only the **"е"** in **"дзесят"** is changed to **"я"** because these compound ordinal numerals **have two stresses.**

   c) The ordinal from **сорак** is **сарака́вы́, -а́я, -ое** or **сараковы, -ая, -ае**
   and from **сто** is **сотны, -ая, -ае** or **соты, -ая, -ае**

d) In **compound ordinal** numerals such as **21, 34 or 65, only the last word** takes the **ordinal form.** For example:

21st — два́ццаць **пе́ршы, -ая, -ае**
34th — трыццаць **чацьве́рты, -ая, -ае**
65th — шэсьцьдзесят **пя́ты, -ая, -ае**

Два́ццаць пе́ршая гадзі́на — the twenty-first hour.
Тры́ццаць чацьве́рты год — the thirty-fourth year.
Шэсьцьдзесят пя́тае слова — the sixty-fifth word.

23 — II DECLENSION of COMPOUND ORDINAL NUMERALS
СКЛАНЁНЬНЕ ПАРА́ДКАВЫХ СКЛАДА́НЫХ ЛІЧЭБНІКАЎ

Парадкавыя складаныя лічэбнікі 21 — 100 і вышэй, як і простыя парадкавыя лічэбнікі, **скланяюцца** та́к, як прыметнікі, ці найчасьцей як прыметнікі зь цьвярдой асновай. Прычым у парадкавых лічэбніках, што складаюцца з **колькіх словаў, скланяецца** толькі а**пошняе слова.** Прыкл.:

. . . , два́цца́тым радку́
прачыта́ў тры́ццаць пе́ршую кні́гу

The **compound ordinal** numerals from 21 to 100 and higher are mainly **declined like hard-stem adjectives.** In compound numerals consisting of **more than one word only the last word is declined. For example:**

У два́цца́тым стагодзьдзі. — In the twentieth century.
Ён ужо́ прачыта́ў тры́ццаць трэ́йцюю кні́гу. — He has already read the thirty-third book.

23 — III DECLENSION of CARDINAL NUMERALS 1 — 100
СКЛАНЁНЬНЕ КОЛЬКАСНЫХ ЛІЧЭБНІКАЎ 1 — 100

Усе колькасныя лічэбнікі **скланяюцца,** адныя падобна да прыметнікаў, іншыя падобна да назоўнікаў.

1. Скланеньне **адзі́н, адна́, адно.**

	Адзіночны лік			**Множны лік**
	(муж. р.)	(жан. р.)	(ніякі р.)	(для ўсіх родаў)
Н.	адзі́н	адна́	адно	адны́я, адны́
Р.	**аднаго**	аднае́, аднэ́й	**аднаго**	адны́х
Д.	**аднаму́**	аднэ́й	**аднаму́**	адны́м
В.	як Н. або Р.	адну́	як Н.	як Н. або Р.
Т.	адны́м	аднэ́ю, аднэ́й(ою)	адны́м	адны́мі
М.	адны́м	аднэ́й	адны́м	адны́х

2. Скланeньне **два** (муж. і ніякі р.), **дзьве** (жан. р.).

Н.	два	дзьве
Р.	**двох** і **двух**	**дзьвёх** і **дзьвю́х**
Д.	**двом** і **двум**	**дзьвём** і **дзьвю́м**
В.	як назоўны або родны	
Т.	**двама́** і **двума́**	**дзьвямá** (або дзьвёма) і **дзьвюмá**
М.	**двох** і **двух**	**дзьвёх** і **дзьвюх**

Таксама, як **два, дзьве,** скланяюцца **абодва, абе́дзьве:** абодвух, абе́дзьвюх; абодвум, абе́дзьвюм і г. д.

УВА́ГА. Скланeньне **"абое"** — глядзеце правіла 26-I, 3. а.

3. Падобна скланяюцца **тры, чаты́ры** (для ўсіх родаў).

Н.	тры чатыры	Р.М.	тр**ох** чатыр**ох**	Д.	тр**ом** чатыр**ом**	Т.	трымá чатырмá

4. Лічэбнікі, пачынаючы ад **пяцёх** і да **дваццацёх,** а таксама **трыццаць** скланяюцца гэтак:

Н.	пяць	дзе́сяць	тры́ццаць	ву́чняў (кнігаў)
Р.	пяцёх	дзесяцёх	тры́ццацёх	ву́чняў (кнігаў)
Д.	пяцём	дзесяцём	тры́ццацём	ву́чням (кнігам)
В.	як назоўны або родны			ву́чняў (кнігаў)
Т.	пяцьмá	дзесяцьмá	тры́ццацьмá	ву́чнямі (кнігамі)
М.	пяцёх	дзесяцёх	тры́ццацёх	ву́чнях (кнігах)

5. Лічэбнікі ад **пя́цьдзесят** да **дзе́вяцьдзесят** зьмяняюцца, як **пяць,** або **найчасьцей зусім не зьмяня́юцца.** Прыкладам:

з усі́мі пя́цьдзесят людзьмі́, з усіх дзе́вяцьдзесят ву́чняў і г. д.

У складаных-жа лічэбніках, выражаных двума (ці больш) словамі, скланяюцца толькі адзінкі, прычым скланяюцца абавязкава. Прыкладам: з два́ццаць сямá ву́чнямі, з трыццаць адным* работні**кам,** адна́ ізь се́мдзесят дзьвё**х**(юх) студэнтак; у два́ццаць пяцё**х*** кні**гах***.

* Пра згоду назоўнікаў з колькаснымі лічэбнікамі глядзеце правіла 25-III, 1-4.

6. **Скланeньне** лічэбнікаў **сорак** ды **сто.**

Н.	сорак	сто	В.	як назоўны	
Р.	саракý	сту	Т.	саракмá	стома
Д.	саракý	сту	М.	саракý	сту

**
*

Study the declension of the numerals **адзі́н, адна́, адно; два, дзьве** etc. in the Byelorussian text and note:

1. The declension of **адзі́н, адна́, адно** follows in the main the hard adjectival declension.

2. **Абодва** and **абе́дзьве** (both), are also declined like **два** and **дзьве.** For example:

Яны́ абодва ў ваднэ́й кля́се.	They are both in the same class.
Нам абодвум падаба́ецца гэ́ты абра́з.	We both like this picture.
У абе́дзвюх сёстраў падо́бныя суке́нкі.	Both sisters have similar dresses.
Трыма́й абе́дзьвюма рука́мі	Hold it with both hands.

NOTE. For the declension of "абое" look at **rule 26-I, 3 a.**

3. The numerals "**тры**", "**чатыры**" are declined as follows:

Nom. тры чатыры	Gen. Loc. трох чатырох	Dat. тром чатыром	Instr. трыма́ чатырма́

4. The numerals "**пяць**" to "**дзьвяно́сто**" as well as "**тры́ццаць**" have one pattern of declination. (See the Byelorussian text rule 23-III, 4.). For example:

Gen. пяцёх сыно**ў** (дачок)	Instr. з трыццацьма́ ву́чнямі
Dat. дзесяцём коням	Loc. у дванаццацёх кні́гах

NOTE. Look also at rule 25-III, 3. a) and b).

5. The numerals "**пя́ць дзесят**" to "**дзе́вяць дзесят**" (50—90) need not be declined, especially in colloquial speech. If they are declined, then they can be declined like the numeral "**пяць**". For example:

з усі́мі **пя́ць дзесят** людзьмі	—	with all fifty people
з усіх **дзе́вяць дзесят** ву́чняў or з усіх дзевяць дзесяцёх ву́чняў	—	from all ninety pupils

6. In compound numerals consisting of two (or more) words such as "**два́ццаць адзі́н** (21)" or "**се́мдзесят два** (72)" only the units are declined. For example:

Наста́ўнік з два́ццаць **адны́м** ву́чнем пае́халі ў горы, а другі́ наста́ўнік із **стома** ву́чнямі пае́халі на ўзмор'е.	One teacher went to the mountains with twenty-one students and the other teacher went to the sea with a hundred students.
Адна́ ізь се́мдзесят дзьвюх студэ́нтак.	One of seventy-two students.

23 — IV THE RECIPROCAL PRONOUN / УЗАЕ́МНЫ ЗАЙМЕ́НЬНІК:

Адзі́н (адно) аднаго, адна́ адну́ — each other or one another

1. Ужыва́ньне

а) **адзі́н аднаго** — ужываецца, калі абедзьве асобы **мужчы́нскага роду;**
б) **адна́ адну́** — ужываецца для абедзьвюх асобаў **жаноцкага роду;**
в) **адно аднаго** — ужываецца для абедзьвюх асобаў **ніякага** роду ды для **розных** родаў.

Прыклады: а) **Казю́к** і **Я́нка** даўно ўжо **адзі́н аднаго** зна́юць.
б) **Га́ля** й **Зоя** нядаўна **адна́ адну́** зна́юць. Яны адра́зу **адна́ аднэй** спадаба́ліся.
в) **Птушаня́ты** палохалі **адно аднаго.**
"Бу́дзем піса́ць **адно аднаму́**" — сказа́ла **Га́ля Але́гу.**

2. Скланёньне

Як ужо з пададзеных прыкладаў відаць, скланяецца толькі другое слова паводля ўзору скланеньня **"адзі́н, адна́, адно".**

***

1. The reciprocal pronoun **адзі́н (адно) аднаго, адна́ адну́** (meaning **one another**) in Byelorussian, unlike in English, has different forms for different genders and different cases:

адзі́н аднаго — is used when **both** persons are of the **masculine** gender, e.g.: **Браты́** лю́бяць **адзі́н аднаго.** (The brothers love each other);
адна́ адну́ — is used when **both** persons are of the **feminine** gender, e.g.: **Сёстры** лю́бяць **адна́ адну́.** (The sisters love each other);
адно аднаго — is used a) when both persons are of the **neuter** gender and also b) for **mixed** genders, e.g.:

Птушаня́ты палохалі **адно аднаго.** **Га́ля й Але́г** паба́чылі **адно аднаго.**

2. Only the second word is declined according to the declension of **"адзі́н, адна́, адно".** For example:

Казю́к і Я́нка даўно ўжо **адзі́н аднаго** зна́юць. — **Kaziuk and Janka have known each other for a long time.**
Га́ля й Зоя лю́бяць **адна́ адну́.** — **Hala and Zoja like each other.**
Кацяня́ты ча́ста **адно з адны́м** гуля́юць. — **Kittens often play with one another.**
"Бу́дзем піса́ць **адно аднаму́**" — сказа́ла **Га́ля Але́гу.** — **"We shall write to each other" — Hala said to Aleh.**

23 — V DECLENSION OF "чалаве́к" (man), pl. "лю́дзі"
СКЛАНЁНЬНЕ НАЗОЎНІКА "чалаве́к, лю́дзі"

"Чалаве́к" у вадзіночным ліку скланяецца, як назоўнікі мужчынскага роду з чыстай асновай, а для множнага ліку звычайна ўжываецца слова іншага кораня — **"лю́дзі"**, якое адзіночнага ліку само ня мае.

а)	**Адзіночны лік**		**Множны лік**
Н.	хто?	чалаве́к	лю́дз-**і**
Р.В.	каго?	чалаве́к-**а**	людз-**éй** або людз-**ёў**
Д.	каму́?	чалаве́к-**у**	лю́дз-**ям** або людз-**ём**
Т.	кім?	чалаве́к-**ам**	людзь-**мі**
М.	пры кім?	чалаве́к-**у**	пды лю́дз-**ях** або людз-**ёх**
Кліч ны		чалаве́ч-**а**!	лю́дз-**і**!

б) Толькі **пры колькасных** [illegible] формы множнага ліку **"лю́дзі"** часта ўжываецца **"чалаве́кі"** або **"чалаве́каў"**. Гэтак:

1. Пры лічэбніках "два . . . [illegible] зь імі на канцы — ўжываецца форма **чалаве́кі:**

   два (тры, чаты́ры) чалаве́кі; два́ццаць чаты́ры **чалаве́кі.**

   УВА́ГА. Толькі **пасьля** зборных [illegible]каў: **"двое, трое, чацьвёра . . . дзесяцёра..."** (гл. правіла 26-I, 2., 3в.) заўсёды ўжываецца форма **"людзе́й"**: двое **людзе́й,** чацьвёра **людзе́й.**

2. Пры лічэбніках **пяць, шэсьць** і далейшых за выняткам складаных з 1, 2, 3, 4 на канцы, аднолькава правільна "пяць **чалаве́каў**" ці "пяць **людзе́й**", а найлепш "пяцёра **людзе́й**". Прыкл.:

   трыццаць пяць **чалаве́каў** або **людзе́й.**
   сто, сорак **чалаве́каў** або **людзе́й.**

***

1. The normal plural form of "чалаве́к" (man) is "лю́дзі" (people). Study the declension of "чалаве́к" and "лю́дзі" in the Byelorussian text rule 23-V, a).
2. Note the following expressions:
   a) **два (тры, чатыры) чалаве́кі;**
      трыццаць **чаты́ры чалаве́кі,** сто **два чалаве́кі;**
   b) **пяць** (**дзе́сяць . . .) людзе́й** (або **чалаве́каў**);
   c) **двое, пяцёра, дзесяцёра . . . людзе́й.**

   and remember:

a) after **два, тры, чатыры** and any compound cardinals in which they are the last digit (22, 43, 64 etc.) instead of "**лю́дзі**" the plural form "**чалаве́кі**" must be used;

b) with the numerals **пяць, шэсьць . . .** and onwards both "**людзе́й**" and "**чалаве́каў**" may be used;

c) and the collective numerals such as **двое, трое . . . дзесяцёра** (see rule 26-I, b.) can be followed **only** by "**людзе́й**".

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 254. а) У кля́се наста́ўнік вымаўля́е ўголас па адным лічэбнікі з табліцы 23-I, а ву́чні па адным за ім паўтара́юць.

б) Дома ву́чні перапі́сваюць табліцу ў сваé сшыткі.

в) Напішэце словамі ў слупок усé лікі ад **31** да **40** ды ад **81** да **100,** а пасьля́ побач дапішэце іхную пара́дкавую форму.

УЗОР. тры́ццаць адзін, адна́, адно; тры́ццаць пе́ршы, -ая, -ае
тры́ццаць два, дзьве; тры́ццаць другі́, -а́я, -ое

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 255. а) Прачыта́йце верш. б) Вы́пішце ўсе **лічэбнікі,** абазна́чце іхны склон ды які гэта лічэбнік, колькасны ці пара́дкавы.

У СТАРОГА ВЕРАБ'Я́

У старога вераб'я́
Грашаві́тая сям'я́:
У ка́жнага верабе́йкі
Па чаты́ры капе́йкі.

Зьляце́ліся вераб'і́ —
Налічы́лі два рублі́.*
У самога вераб'я́
Было роўна паўрубля́.

Ка́жнаму верабе́йку
Даў стары́ яшчэ капе́йку.

Колькі-ж ма́е дзяце́й
Наш бага́ты верабе́й?

(Пя́ць дзесят)

Васіль Ві́тка

* **рубе́ль, рубля́** (m.) = **100 капе́ек** (саве́цкія грошы). Rouble = 100 copecks (money of Soviet Union).

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 256. а) Ніжэй пада́дзеныя назоўнікі паводля ўзору вы́пішце ў 4 слупкі: у 1-шы зь лічэбнікам **адзі́н,** у 2-гі з **адна́,** у 3-ці з **адно,** а ў 4-ы з **адны.**

УЗОР. адзі́н аўтабу́с адна́ ву́ліца адно поле адны́ дзьве́ры.

Назоўнікі на **вы́бар:**

Дзяўчы́на, касьцю́м, ву́ліца, дзіця́, нажні́цы, цётка, ца́рства, ля́лька, дзьве́ры, аўтабу́с, вароты, ся́бра, пяро, пакой, са́ні, экза́мен, гру́па, жыцьцё, ірты́.

б) Укладзе́це ска́зы з **назоўнікамі** ды **лічэбнікамі** з пу́нкту "а)".

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 257. а) Пра[illegible]йце ска́зы, **лічэбнікі й назоўнікі** ста́вячы ў вадпаве́днай форме, а тады́ ска́зы запішэце.

1. Ка́ля дому з адна́го бо́ку раст[illegible] (зарбі́на) ды 2 (клён), а з другога боку 5 (таполя) ды 1 (рабі́на).
2. Наста́ўнік з 30 (ву́чань) пайшлі́ ў тэа́тар.
3. У кля́се 23 (вучаніца) ды 16 (ву́чань).
4. Янка зарабіў 17 (даля́р) і 96 (цэнт).
5. Калі́ мы былі́ ў Нью-Ёрку, мы наве́далі 3 (галерэя абразоў) ды 2 (музэй).
6. Шырыня́ на́шага пля́цу 26 (мэтар), а даўжыня́ 84 (мэтар).
7. У гадзі́не 60 (мінў́та, або часі́на), а ў мінў́це (часі́не) 60 (сэкў́нда, або хвіліна).
8. Кошка з 3 кацяня́ткамі грэюцца на сонцы.
9. На ве́чары было ка́ля 100 (асоба).

б) Перакладзе́це ска́зы з пу́нкту "а)" ў англе́льскую мову.

в) Прачыта́йце ска́зы, ста́вячы **лічэбнікі** ў **пара́дкавай** форме ды ў вадпаве́дным склоне.

1. У ча́се вы́перадкаў Казю́к прыбе́г 1, Я́нка 3, а Стасю́к аж 8.
2. Мой малодшы брат ву́чыцца ў 3 кля́се, старэйшы ў 7, а я ў 13.
3. Е́дучы ў Мантрэа́ль, на 80 мі́лі мы зрабі́лі адпачы́нак.
4. Мой дзя́дзька жыве́ на 8 паве́рсе ў 33 кватэры, а ся́бра на 22 паве́рсе ў 15 кватэры.
5. Мой та́та нарадзі́ўся ў 19 годзе, ма́ма ў 24 годзе, а я ў 51 годзе.
6. Наста́ўнік даў пятнаццацём ву́чням па кні́зе зь ве́ршамі Яку́ба Коласа, а 16 ву́чню Коласаў рама́н "На ростанях".

г) Перапішэце задáньні словамі, як пакáзвае ўзор, ды дапішэце адкáзы:

УЗОР: Ад чатырох два бýдзе два.

4 — 2 =	47 — 8 =	19 — 17 =
5 — 1 =	52 — 11 =	90 — 25 =
21 — 5 =	16 — 9 =	100 — 65 =

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 258. а) Прачытáйце верш, а тады́ перапішэце ды падчыркнéце ўсе **лічэбнікі.** Парáдкавыя ўвéрсе азнáчце лíтарай **"п"**, а колькасныя — лíтарай **"к".**

ПЯ́ТЫ

Чаты́ры салдáты
Лічы́лі пя́ты,
Далучы́ўся пя́ты:
— Залічэце маé пя́ты.

Падыйшло двáццаць
І яшчэ пятнáццаць.

Пяць сказáлі: — Брáтцы,
Трэба разабрáцца:

Сорак пя́таў
І сорак пя́таў —
Колькі-ж нас
Усíх салдáтаў?

В. Вíтка

Слоўнік (Vocabulary)

пятá, -ы́ (f.) heel (of the foot)
салдáты лічы́лі пя́ты the soldiers counted their heels
залічы́ць (II); (pf.) fut. **залічу́, -ыш, -аць** to include, to count
разабрáцца (I); (pf. of **разьбірáцца, I**) to investigate, to look into, (in this case) to figure out

б) Прачытáйце зáгадкі, вы́пішце ўсе лічэбнікі.

1. Які́ год ця́гнецца адзíн дзень? (Новы год.)
2. Двáццаць безь пятнаццацёх, трох не далажы́ўшы, двух не далічы́ўшы, колькі бýдзе? (Нíчога.)
3. Нéсла гаспады́ня ў кошыку дзéсяць яéц, а дно ўпáла. Колькі засталося? (Нíчога, усé разьбíліся.)
4. Як пастáвіць чатырох салдáтаў у вадны́м боце? (Зьняць у кáжнага па адны́м боце.)

в) Прачыта́йце ска́зы, устаўля́ючы, дзе трэба, **адзі́н (адно) аднаго** або **адна́ адну́** ў вадпаве́днай форме.

1. Га́ля й Зі́на вялі́кія прыя́целькі. Яны́ толькі пазна́лі . . . і адра́зу . . . спада-ба́ліся. Яны́ ча́ста быва́юць . . . ў . . . . Яны́ ра́зам ву́чацца ды . . . дапамага́юць. 2. Зі́на й Я́нка ча́ста пі́шуць . . . . 3. Цётка й дзя́дзька заўсёды гавораць . . . пра . . . Яны лю́бяць жартава́ць ды насьміха́цца . . . з . . . . 4. Раман і Юрка ча́ста ходзяць . . . да . . . або звоняць . . . па тэлефоне. 5. І ня зна́лі мы . . . пра . . . нічагу́сенькі, сказа́ў Ігна́т да свайго новага ся́бры.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 259. а) Пера[illegible]лі́кі словамі ў слупок ды дапішэце да іх пара́дкавую форму.

6, 8, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 25, 37, 49, 50, 52, 64, 73, 86, 90, 94, 100.

б) Да колькасных лічэбні[illegible]лада́йце назоўнікі ды ўкладзе́це зь імі ска́зы.

Узор: шэсьць я́блыкаў. На стале́ шэсьць я́блыкаў.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 260. а) Фанэтычнае. Наста́ўнік вымаўля́е ўголас, а ву́чні паўта-ра́юць.

Адзіночны лік.

Хто?	два́ццаць пе́ршы ву́чань	адзіна́ццат**ая** наста́ўніца
Каго нама́?	два́ццаць пе́ршага ву́чня	адзіна́ццат**ае** наста́ўніцы
Каму́ даю́?	два́ццаць пе́ршаму ву́чню	адзіна́ццат**ай** наста́ўніцы
Каго ба́чу?	два́ццаць пе́ршага ву́чня	адзіна́ццат**ую наста́ўніцу**
Зь кім?	з два́ццаць пе́ршым ву́чнем	з адзіна́ццат**аю** наста́ўніцаю
Пры кім?	пры два́ццаць пе́ршым ву́чню	пры адзіна́ццат**ай** наста́ўніцы

Множны лік

Што?	сорак трэ́йція нумары́
Чаго ня ба́чу?	сорак трэ́йціх нумаро́ў
Чаму́ прыглада́юся?	сорак трэ́йцім нумаром
Што ба́чу?	сорак трэ́йці**я** нумары́
Чым (з чым)?	з сорак трэ́йці**мі** нумара́мі
У чым?	у сорак трэ́йціх нумарох

Contemporary Horadna (Grodno). In the background we can see the Historical-Archeological Museum located in an Old Castle built in the period between 11th and 19th centuries

5) Прачыта́йце ды перапішэце ска́зы, азна́чце **склоны** ў падчы́ркнутых **назоўніках.**

1. **Чалаве́к** ня ве́дае, калі́ ён знойдзе і калі́ ён згу́біць.
2. **Чалаве́ка** вочы водзяць. 3. Саба́ка — найле́пшы **чалаве́ку** пры́яцель.
4. Не цані́ **чалаве́ка** па тва́ры, а цані́ па душы́.
5. Вер сваім вачом, а не таму́, што **лю́дзі** ка́жуць.
6. Ду́малі, шмат **людзе́й** прыйдзе́, а прыйшло толькі чатыры́ **чалаве́кі.**
7. Ці шмат было **людзе́й?** Не, ня шмат, каля́ дзесяцёх **чалаве́каў.**
8. Супакойся, **чалаве́ча,** усё бу́дзе добра!

ПРАКТЫКАВА́ННЕ 261. Навучы́цца чыта́ць, а тады́ напа́мяць.

БУ́СЕЛ

Вы́йшаў бу́сел пагуля́ць.
Зьеў рапу́х ён два́ццаць пяць.
Два́ццаць пяць ці два́ццаць шэсьць?
Зьбі́ўся зь лі́ку — больш ня есьць.

На аднэй стаіць назе́
І на па́льцах лік вядзе́.
Ды як зьлі́чыш? У яго
Восем па́льцаў усяго.

Вёў ён лік і так і сяк,
А тады́ пайшоў, бядна́к,
Да рапу́х, каб іх спыта́ць:
— Два́ццаць шэсьць ці два́ццаць пяць?

Толькі штось рапу́хі ўсе́
Пахава́ліся ў лазе́.
Скуль ім знаць, чаго ізноў
Бу́сел з клёкатам ішоў.

Максім Танк

КРУГ 24

ПАЎТАРЭНЬНЕ

СТРАШНОЕ СПАТКА́НЬНЕ

(Праця́г)

II

Павярну́ўся я тады́, у ваднэй руцэ па́лка, у другой збан зь дзя́дзькавым полуднем, і як засмалі́ў, як пры́гнаў! Аглянуўся толькі тады́, калі́ зь ле́су пачала́ выплыва́ць на́ша ха́та. Тут я спыні́ўся, пайшоў ці́ха і ва́жна, ду́маючы аб тым, як паве́сьці дома апавяда́ньне пра гэты выпа́дак.

На дварэ мяне́ сустрэ́ў Га́лас і кі́нуўся кулём да мяне́.

— Ідзі́, ідзі́! Я цябе́ пачасту́ю!

І як толькі Га́лас хаце́ў падскочыць, каб лізну́ць мяне́ ў твар, я злосна штурхну́ў яго.

— Чаму́ вярну́ўся? — папыта́ла ма́ма.

Я стаў раска́заць, што было ў дарозе. Ма́ці слу́хала мяне́ ўні́кліва. А як уве́чары прыйшоў зь ле́су мой та́та й сказа́ў, што ў Пятровічах (якра́з недалёка ад ме́сца, дзе быў гэты выпа́дак) воўк патрывожыў пастухоў і аве́чак, то ўсе ў нас дома перакана́ліся, што я запраўды́ спатка́ўся з ваўком.

***

Ты́дні за два давялося мне зноў і́сьці па гэтай дарозе. А́ле цяпе́р я быў не адзі́н: я йшоў на крок зза́ду за сваі́м ба́цькам. Прыйшоўшы на гэтае са́мае ме́сца, я зірну́ў туды́, дзе стая́ў воўк.

І што-ж вы ду́маеце?

Гэты са́мы воўк стая́ў і цяпе́р!

Нічога не сказа́ў я свайму́ та́ту, іду́ й пазіра́ю.

Дасьцё ве́ры: гэта была́ стара́я крыва́я бярэзіна, аброслая мохам і нахі́леная над долам!

Я бая́ўся сьме́ху й нікому не сказа́ў аб гэтай памы́лцы, і толькі цяпе́р, маé дараго́ія, прызнаю́ся вам ува́ ўсёй пра́ўдзе.

Слоўнік (Vocabulary)

па́лка, -і (f.) stick
збан, -а́ (m.) pitcher
павярну́цца (I) (pf. of **паварочвацца, I**) to turn
як засмалі́ў, як прылёг! (an expression to describe very fast running)
павёсьці (I) апавяда́ньне to tell a story
выпа́дак, выпа́дку (m.) incident
кі́нуцца кулём да... to rush headlong at...
уні́кліва (adv.) attentively
патрывожыць (II) pf. past **патрывожыў, -ла, -лі** to harass
пасту́х, -а (m.) shepherd
крывы́, -а́я, -ое crooked
дасьцё ве́ры would you believe
дол, -у (m.) ground

ПЫТА́ЬНІ да ча́сткі II-ое

1. Што дадало Тара́ску адва́гі ўцяка́ць?
2. Калі́ Тара́ска асьме́ліўся азірну́цца наза́д, і як тады́ ён пача́ў ісьці́?
3. Чаму́ дома далі ве́ры, што Тара́ска ба́чыў ваўка́ ў ле́се?
4. Калі́ Тара́ска раскры́ў сваю́ памы́лку? Ці ён сказа́ў пра гэта ўдома, чаму́ не?

ПРАКТЫКАВА́ЬНЕ 262. Зь I-ае ча́сткі апавяда́ньня "Страшное спатка́ньне" выпішце ў слупок усе́ **прыме́тнікі,** а тады дапішэце да іх іхную вышэйшую ступе́нь ды найвышэйшую.

УЗОР: высокі, вышэйшы, найвышэйшы

ПРАКТЫКАВА́ЬНЕ 263. а) Прачыта́йце ска́зы, **прыме́тнікі** або **прыслоўі** ў ду́жках адпове́дна паста́ўце ў **вышэйшай ступе́ні** ці **найвышэйшай,** а тады́ перапішэце ска́зы.

1. Міха́сь (высокі) за Але́ся, Але́сь (высокі) за Я́нку, а Ю́рка з усіх іх (высокі).
2. Эдзік (малады́) за сваю́ сястру́ Га́ню на 3 гады́ й 5 ме́сяцаў, а́ле ён куды (высокі) за я́е. Га́ня затое куды (пі́льная) за яго ды куды (добра) ву́чыцца ў школе.
3. Марыля (добрая) Зосіна сяброўка. Яна́ крыху (стара́я) за Зосю ды куды́ (прыгожая) за я́е. Зося ду́мае, што Мары́ля(прыгожая) з усіх дзяўча́таў у іхнай школе.
4. На́шыя суседзі ве́льмі бага́тыя лю́дзі. Яны́, му́сіць, (бага́тыя) на ўсю́ на́шую ву́ліцу.
5. Віця няблі́га гаворыць пафранцу́ску, (добра) — паангельску, а (добра) пабелару́ску. Ён з усіх сваіх братоў і сясьцёр (здольны) да моваў ды (інтэлігэнтны).
6. Ён (добра) ву́чыцца за свайго бра́та, бо ён куды (пільны), як брат.

б) Прачыта́йце ска́зы, а тады́ перапішэце. **Лі́кі** напішэце **словамі,** а вы́разы ў ду́жках у вадпаве́дным скло́не.

1. Найбольшае возера ў Белару́сі — возера На́рач — маé плошчу 80 (квадра́тны кі-лямэтар), а другое пасля́ яго — возера Асьве́йскае—58 (квадра́тны кілямэтар).
2. Найвышэйшая ча́стка Белару́сі — гэта Ме́нскае Ўзвышша. На Ме́нскім Узвышшы знаходзяцца 3 найвышэйшыя гары́ ў Белару́сі: гара́ Сьвята́я* — 346 (мэтар) увы́шкі над узроўнем мора, у Лагойшчыне гара́ Лы́сая — 341 (мэтар) увы́шкі над узроўнем мора ды гара́ Маяк — 335 (мэтар) над узроўнем мора. Чацьве́ртай з вышынь гэтых гораў ідзе́ За́мкавая гара́ ў Нава́градку — 323 (мэтар) увы́шкі.

* Гара́ Сьвята́я ад [illegible] на́на ў гару́ Дзяржы́нскую. Дзяржы́нскі быў кіраўні́ком ЧЭКА — апара́ту саве́цкага дзяржа́ўнага тэрору.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 26

а) [illegible]ы, вы́разы **“адзі́н аднаго”** ста́вячы ў вадпаве́дным скло́не, а тады́ запішэце ска́зы.

1. Сяброўкі падалі адна́ ... ру́кі, а тады́ пацалава́ліся.
2. Яны́ ве́льмі рэдка адзін з ... сустрака́юцца.
3. Стары́я сябры́ пасля́ 20 гадоў ледзь пазна́лі адзін ....
4. Яны́ заўсе́ды гэтак адно з .... спрача́юцца і ўсё-ж моцна адно ... каха́юць.

б) Прачыта́йце верш.

ВЕ́ЛЬМІ “ВЕ́ТЛІВЫ” МІКІ́ТА...

У сьпякоту або ў сту́дзень,
Незале́жна ад умоў,
Лю́дзі ўсе ідуць як лю́дзі:
— Добры дзень!
— Галё!
— Здароў!

Усьміхне́цца той другому —
І абодвум весялёй.
Толькі ён выходзіць з дому,
Як гуса́к ці Бармале́й:

І надзьму́ты, і сярдзі́ты
Ве́льмі “ве́тлівы” Мікі́та!
Ён пакла́ў свой “Добры дзень”
У партфэль або ў кішэнь?

І каго ён пераймае?..
У дрыму́чых джу́нглях слонь
Галавой сланю́ ківа́е —
Аддае́ і слонь паклон.

А як звонка ў пу́шчы на́шай!
Берасьця́нка: — цінь-цінь-цень!
— Добры дзень! — шчыгол адка́жа.
Пра́ўда, пень маўчы́ць як пень.

І надзьму́ты, і сярдзі́ты
Ве́льмі "ве́тлівы" Мікі́та!
Ён пакла́ў свой "Добры дзень"
У партфэль або ў кішэнь?

Эдзі Агняцьве́т

Няве́дамыя словы вы́пішце із слоўніка.

в) Перапішэце зада́ньне ды адка́з. Абазна́чце, які́я часьці́ны мовы ўжы́тыя ў вадка́зе?

ЗАДА́НЬНЕ. Пералічэце пяць дзён з пара́дку, не называ́ючы да́таў і назоваў дзён.

АДКА́З. Пазаўчора, учора, сёньня, за́ўтра, паза́ўтра.

Mirski Castle built in the 16th century

КРУГ 25

ПАЧА́ТКІ ТАРОНТА

Пасьля́ адкры́цьця во́зера Анто́рыё ў тысяча шэсьцьсот пятна́ццатым го́дзе (1615) ў індыя́нскае Таро́нта. гэта зна́чыць індыя́нскі шлях уздоўж паўно́чнага бе́рагу Антэры́ё паміж рэкамі Га́мбэр і Дочам. усе́ часьце́й пачалі́ даходзіць скупнікі ску́раў. За му́ку, розныя ха́тнія прыла́ды, ша́рам і зброю вымяня́валі яны́ ад Індыя́наў ску́ры, якія пасьля́ прада́валі зь вялі́кім прыбы́ткам у Эўро́пу на дарагія́ ху́тры.

Гэтак на працягу пя́ці[illegible] над утокай ракі Га́мбэр разбудава́лася вялі́кая індыя́нская ве́ска, [illegible], у ваколіцы цяпе́рашніх руі́наў Старога Млына́ (Old Mill) у заходня[illegible]ру́га́я, у якой перш жылі́ сябры плямя́ Сэнэ́ка а зату́м плямя́ Місыса́га.

Пройдзе адна́к яшчэ бо́льш ча́ўстагодзьдзя, пакуль і Францу́зы разбуду́юць тут сваю́ ста́лую гандлёвую пляцоўку дзе́ля ахо́вы сваіх купцо́ў ды іхнага каштоўнага тава́ру. Афіцы́йна гэты форт зва́ўся у гонар тагача́снага францу́скага міні́стра ваенна́га фле́ту ды кале́ніяў Fort Rouillé, а практы́чна зва́лі яго "le fort royal de Toronto". Толькі нядо́ўга стая́ў гэты форт. За дзе́вяць гадо́ў са́мі Францу́зы спалі́лі яго дашчэ́нту, каб ён не папа́ўся ў ру́кі Анге́льцаў, якія ў ты́сяча се́мсот пя́ць дзесят дзявя́тым го́дзе (1759) канча́льна перамаглі́ Францу́заў у Но́вым Сьве́це ды захапі́лі на́вет Квэбэ́к.

На працягу́ насту́пных гадо́ў Індыя́не ды іхнае Таронта йзно́ў былі́ пакі́нутыя са́мі сабе́. Анге́льшчына была́ занята́я вайно́ю із сваймі́ трынаццацьма́ калёніямі, напаўдня́ ад во́зера Антэры́ё. Калі́-ж гэту́ю вайну́ яна́ праграла́, ды калёніі абве́сьцілі сябе́ самастойнай дзяржа́вай Задзіно́чаных Шта́таў Паўно́чнае Амэры́кі (1776), тады́ некаторыя жы́хары гэтых калёніяў, хочучы заставацца ве́рнымі Анге́льшчыне, пачалі́ эміграва́ць у Анге́льскую Кана́ду.

Мясцовасьць, дзе калі́сь стаяў францу́скі форт, з працярэбленымі дарогамі ў лясны́ гушча́р, Брыта́нскаму губэрна́тару ў Квэбэ́ку вы́далася ве́льмі адпаве́днай, каб пасяліць туды́ ляялістых, што прыбыва́лі з паўдня́. Да таго-ж разуме́ў ён, што карысна бу́дзе йзно́ў ажывіць гандлёвы пункт, які́ не́калі дава́ў такія вялі́кія прыбыткі Францу́зам, а цяпе́р мог-бы дава́ць гэтыя прыбы́ткі для ягонага ска́рбу. Ён і пача́ў перамовы з галавара́мі мясцовых Індыя́наў, каб адкупіць ад іх зямлю́, дый неўза-

ба́ве за няцэлыя дзьве ты́сячы анге́льскіх фу́нтаў, паўтары́ сотні бочак мукі́ ды і́ншую дробязь купі́ў дзяля́нку ле́су, што ўсёй сваёю шы́рынёю — 14 мі́ляў — упіра́лася ў возера Антэрыё (ме́сца сёньнешняга Таронта) ды цягну́лася ў глыб ле́су на 30 мі́ляў напоўнач, ма́ла не да другога возера, што цяпе́р заве́цца Лэйк Сымко (Lake Simcoe).

Тады́-ж быў укла́дзены плян пабудовы гораду ды пры́стані Таронта, а́ле правадзіць у жыцьцё гэты плян пачалі толькі пасьля́ падзе́лу Кана́ды на: Ніжнюю Кана́ду, гэта зна́чыць на ўсходнюю, старэйшую ча́стку з жыха́рствам у бальшыні францу́скага паходжаньня, ды Ве́рхнюю Кана́ду, заходнюю, новапаўста́лую ча́стку, у бальшыні англамоўную (1791).

II.

Пе́ршы наме́сьнік-губэрна́тар Ве́рхняе Кана́ды Джон Грэйвс Сымко адра́зу ўзя́ўся шука́ць адпаве́днага ме́сца на сталі́цу новае правінцыі, ды вы́браў Лёндан. Тымча́сам-жа зь Нюа́рку (Newark — цяпе́р Niagara-on-the-Lake), дзе спача́тку знаходзіўся ўрад, часова ра́зам з ура́дам перабра́ўся над Таронцкую затоку, бо, як ён сам піса́ў каралю́ ў Анге́льшчыну, "пад гарма́тамі варожага форту ня ме́сца на сталі́цу Брыта́нскае правінцыі". Як сядзібу для ўра́ду загада́ў ён пабудава́ць на ўзьбе́ражжы возера форт зь бярве́ньняў і часа́нага дрэва, ды, не зважа́ючы на даўне́йшы плян і тради́цыю, даў ямý ймя не Таронта, а Форт Ёрк — у гонар сына анге́льскага караля́ Джорджа III. Аўтэнтычна рэканструява́ны Форт Ёрк можна і сёньня агляда́ць як адзін зь цікаве́йшых гістары́чных помнікаў у Тароньце.

Палкоўнік Сымко ня спыні́ўся на пабудове новага форту. Ён паста́віў сваё войска, каб працерабіць дарогу ўздоўж купленае дзяля́нкі ле́су праз усю́ е́йную даўжыню́. Дарога гэтая, зробленая за параўна́льна кароткі час, спрычыні́лася да ху́ткага расьсяля́ньня піяне́раў у глыб абша́ру. Сёньня гэтая дарога — гэта найстарэйшая й найважне́йшая ву́ліца Таронта — Янґ Стрыт. Янґ Стрыт, як некаторыя ка́жуць, найдаўжэйшая ву́ліца на сьве́це, бо, перайшоўшы ў аўтастра́ду, канча́ецца яна́ ажно ля Ніпіган (Антэрыё), 868 мі́ляў напоўнач ад Таронта.

У 1795 г. закончылі будава́ць ле́тні дом для наме́сьніка-губэрна́тара й ягонае жонкі на стромкім заходнім бе́разе ракі́ Дону. Дом гэты меў стыль старагрэцкае сьвятыні. Спада́рыня Сымко піса́ла ў сваім дзёньніку, што ве́льмі ціка́ва было жыць у іхным новым доме, зва́ным Castle Frank. У ле́се поўна дзікіх казу́ляў, а ў крынічнача́стай вадзе́ шпа́ркае ракі́ поўна ры́бы лахакоў. Се́дзячы ўве́чары на сваёй вэра́ньдзе, ціра́з яна́ назіра́ла, як Індыя́нс пры сьвятле́ паходняў лавілі ры́бу дзідамі. Цяпе́р на гэтым ме́сцы на ву́ліцы Блю́ры (Bloor East) стаіць сярэдняя школа — Castle Frank High School.

Новая сталіца адра́зу ня на́дта ху́тка разбудоўвалася. Запі́сана, што ў 1795 го-дзе ў се́лішчы было 12 дамоў. За восем гадоў гэты лік узрос толькі да 75, а яшчэ за насту́пныя шэсьць гадоў да 107, у гэтым лі́ку было 27 двупаве́рхавых драўля́ных дамоў.

Калі-ж горад пача́ў расьці хутчэй, у 1827 годзе атрыма́ў ён ад караля́ Джорджа IV каралеўскую гра́мату-дазвол на адчыне́ньне ўнівэрсыте́ту. Адра́зу гэта быў ка́ледж (King's College). Зь яго з ча́сам разрасьце́цца сучасны Таронтаўскі Унівэрсыте́т, адзін з найбольшых на сьве́це, што займае цяпе́р блізу́ сотню будынкаў, раскі́нутых у колькіх унівэрсыте́цкіх асяродках (campuses).

А ў 1834 годзе, калі жыхарства Ёрку налічвала 9,254 чалаве́кі, Ёрку нада́дзеныя былі муніцыпа́льныя правы́, гэта значыць, ад таго ча́су ён быў ме́стам (city). Ме́ста ў той-жа час адкінула назоў Ёрку і назвалася да свайго першапача́тнага йме — Таронта.

Слоўнік (Vocabulary)

ску́пнік or **скупні́к, -а** (m) ску́пщык trader
мука́, -і (f.) flour
ха́тняя прыла́да, -ы (f.) household tool
зброя, -і (f.) arms
выме́ньваць (I); **выме́ньваю, -еш, -юць** to trade
прыбы́так, -у (m.) profit
гандлёвая пляцоўка, -і (f.) trading post
ахова, -ы (f.) protection
купе́ц, купца́ (m.) trader, merchant
каштоўны, -ая, -ае valuable
міні́стар вае́ннага флёту ды калёніяў Minister of the Marine and Colonies
дашчэнту (adv.) completely
прагра́ць (I) (pf.) past **прагра́ў, -ла, -лі** to lose
абве́сьціць (II); (pf. of **абвяшча́ць**, I) to proclaim
самастойны, -ая, -ае independent
ве́рны, -ая, -ае loyal
працярэбленая дарога (f) established trail
губэрна́тар, -а (m.) governor
намесьні́к-губэрна́тар Lieutenant-Governor
ляя́лісты, -ага (m.) loyalist
скарб, -у (m.) treasury
перамовы (pl. only) negotiations, talks
бочка, -і (f.) barrel
дзяля́нка ле́су small section of forest
упіра́цца (I) **(у што)** to rest (set) against
упіра́цца ў возера to extend along the lakeshore
быў укла́дзены плян a plan was made
пры́стань, -і (f.) harbour
Ні́жняя Кана́да (f.) Lower Canada
Ве́рхняя Кана́да Upper Canada

II.

знаходзіцца (II); **знаходжуся, -ішся, -яцца** to be located
часова (adv.) temporarily
сядзіба, -ы (f.) dwelling-place, seat, abode
часа́нае дрэва (n.) squared timber
не зважа́ючы disregarding
гістары́чны помнік, -а (m.) historic sight
працерабіць дарогу to cut a road through the forest
старагрэцкая сьвяты́ня (f.) Grecian Temple
дзёньнік, -а (m.) diary
казу́ля, -і (f.) deer
лаха́к, -а́ (m.) salmon
вэра́нда, -ы (f.) porch
паходня, -і (f.) torch
дзі́да, -ы (f.) spear

сéлішча, -а (n.) settlement
караléўская грáмата Royal Charter
займáць (I); займáю, -еш, -юць to take up, to occupy
універсытэ́цкі асяродак, -у (m.) campus
першапачáтны, -ая, -ае original, initial
адкíнуць (I); (pf.) fut. адкíну, -еш, -уць to abandon

Прачытáйце ўвáжна I-ую чáстку "ПАЧÁТКАЎ ТАРОНТА" ды адкажэце на пы-
áньні поўнымі скáзамі. Усé лíкі пішэце словамі ў вадпавéднай форме. А тады́ зрабéце
эта сáмае з чáсткай II-ой.

ПЫТÁНЬНІ Й ЗАДÁНЬНІ

I.

1. Хто ды калí адкры́ў возера Антэ́рыё? (гл. "Як адкры́лі возера Антэ́рыё кр. 10.)
2. Дзе былí 2 пéршыя індыя́нскія вёскі ў ваколíцы Таронта?
3. Як звáўся францýскі форт? Навошта яго пабудавáлі?
4. Ці доўга стаяў гэты форт? Чамý?
5. У каторым годзе Англéльцы перамаглí Францýзаў у Паўночнай Амэрыцы?
6. Што стáлася ў 1776 годзе?
7. Ці мéла якí ўплыў на Канáду паўстáньне Задзіночаных Штáтаў Паўночнае Амэрыкí? Якí?
8. Чамý брытáнскі губэрнáтар вы́браў аколíцы сёньнешняга Таронта на мéсца пасялéньня ляялíстых, што прыяжджáлі з паўдня́?
9. Якóй вялíчынí быў кавáлак зямлí, які Брытáнцы тады́ купíлі ад Індыя́наў?
10. У каторым годзе ды як Канáда былá падзéленая на Нíжнюю й Вéрхнюю Канáду?

II.

1. Хто быў пéршым намéсьнікам-губэрнáтарам Вéрхняе Канáды?
2. Што добрага ён зрабíў для Канáды?
3. Як завéцца цяпéр пéршая вýліца, якóю правялí ў Тароньце, ды як тады́ звáлася Таронта, калí яé праводзілі?
4. Ад чаго паходзіць назоў сёньнешняй таронтаўскай сярэдняй школы Castle Frank High School?
5. Як завéцца ракá, што плывé праз усход Таронта, ды як — што плывé праз зáхад гэтага гораду?
6. Падлíчэце,* у каторым годзе ў Ёрку было 107 дамоў.
7. Як звáўся спачáтку цяпéрашні Таронтаўскі ўнівэрсытэ́т, і калí ён быў адчы́нены?
8. Калí Ёрк пачáў звáцца Таронта?

* **падлíчы́ць** to figure out, to count

25 — I CARDINAL and ORDINAL NUMERALS: 101 and above
КОЛЬКАСНЫЯ І ПАРАДКАВЫЯ ЛІЧЭБНІКІ: 101 ды вышэй

1.	КОЛЬКАСНЫЯ	ПАРАДКАВЫЯ
101	**сто** адзін (адна́, адно)	сто **пе́ршы, -ая, -ае**
199	**сто** дзе́вяцьдзесят дзе́вяць	сто дзе́вяцьдзесят дзявя́ты, **-ая, -ае**
200	дзьве́**сьце**	дву́х**сотны** or двух**соты, -ая, -ае**
300	тры́**ста**	трох**сотны** or трох**соты, -ая, -ае**
400	чаты́рыста	чатырох**сотны** or чатырох**соты, -ая, -ае**
500	пя́ць**сот**	пя́ць**сотны** or пя́ць**соты, -ая, -ае**
600	шэсьць**сот**	шэсьць**сотны** or шэсьць**соты, -ая, -ае**
700	се́м**сот**	се́м**сотны** or се́м**соты, -ая, -ае**
800	восем**сот**	восем**сотны** or восем**соты, -ая, -ае**
900	дзе́вяць**сот**	дзе́вяць**сотны** or дзе́вяць**соты, -ая, -ае**
1,000	**тысяча**	ты́сячны, **-ая, -ае**
2,000	дзьве тысячы	двухты́сячны, **-ая, -ае**
5,000	пяць тысячаў	пяцьты́сячны, **-ая, -ае**
1,000,000	**міліён**	міліённы, **-ая, -ае**
2,000,000	два міліёны	двухміліённы, **-ая, -ае**
1,000,000,000	**мілія́рд** (амэрыка́нскі біліён)	мілія́рдны, **-ая, -ае**

2. Утварэньне

а) **Колькасных** лічэбнікаў **200 — 900:**
200 — дзьве + **сьце** = **дзьве́сьце;**
300, 400 — тры, (чаты́ры) + **ста** **тры́ста (чаты́рыста);**
500 . . . 900 — пяць . . . дзе́вяць + **сот;** прыкл.: **се́мсот.**

б) **Парадкавых** лічэбнікаў **200** і **далейшых:**

200 . . . 400 — двух, трох, чатырох + **сотны** (або **соты**). Прыкладам:

двухсот(н)ы, трохсот(н)ы, чатырохсот(н)ы

500 . . . 900 — проста да "пяць . . . дзе́вяць" дадаецца **"сот(н)ы",** прыкладам:

шэсьцьсот(н)ы, восемсот(н)ы . . .

в) У парадкавых **складаных** лічэбніках, выражаных трыма і больш словамі, **парадкавую форму** прыймае **толькі апошняе слова.** Прыкл.:

сто сорак **дзявя́ты,** ты́сяча шэсьцьсот **дванаццатая,**
міліён пяцьсот ты́сячаў дзьве́сьце дзе́вяцьдзесят **трэйці.**

г) Парадкавыя: **ты́сячны, міліённы, мілія́рдны, біліённы** твораца ад асноваў адпаведных ім колькасных лічэбнікаў **даданьнем суфіксу -н-** ды родавых канчаткаў **-ы, -ая, -ае.**

УВАГА 1. Усе колькасныя складаныя лічэбнікі **з** другою часткаю **сот** як і **ўсе парадкавыя з** другой часткаю **сотны** маюць **два націскі.** Прыкл.:

шэсьцьсо́т, се́мсо́т, во́семсо́т ды **тро́хсо́тны, во́семсо́тны.**

УВАГА 2. Дзьве (сорак **чаты́ры**) **ты́сячы,** два **міліёны, мілія́рды** . . .
а́ле **пяць** (сто **шэсьць**) ты́сяч**аў**, міліён**аў**, мілія́рд**аў** . . .

***

Study the **cardinal** and **ordinal** numerals **101** and above from the table in the Byelorussian text and remember:

a) The **cardinals 200, 300** to **900** are formed as follows:

200 — дзьве + **сьце** = **дзьве́сьце;**
300, 400 — тры, чаты́ры + **ста** = **тры́ста, чаты́рыста;**
500 . . . 900 — пяць... дзе́вяць + **сот** = **пяцьсот, . . . дзе́вяцьсот**

b) And **the ordinals 200th, 300th** and above are formed:

200th ... 400th — to **"двух", "трох", "чатырох"** (the genetive form of **два, тры, чаты́ры**), **"сотны"** (or **соты**) is added, e.g.: двух**сотны,** трох**сотная,** чатырох**сотнае.**
500th ... 900th — to **пяць ... дзе́вяць, "сот(н)ы"** is added. For example: пяць**сот(н)ы,** сем**сот(н)ы...**

c) In **compound ordinal** numerals consisting of three or more words (just as in those consisting of two) **the ordinal form** is taken by **the last word only.** For example:

сто сорак **дзявя́ты** чалаве́к **the 149th man**
міліён пяцьсот ты́сячаў дзьве́сьце **дзевяцьдзяся́тая міля**..**the 1,500,290th mile**

d) **The ordinal** numerals of **ты́сяча, міліён, мілія́рд, біліён** are formed by adding the suffix **-н-** and the gender endings to the stem of the corresponding cardinal. For example:

ты́сяч-а	ты́сяч-**н**-ы, -ая, -ае
міліён	міліён-**н**-ы, -ая, -ае
мілія́рд	мілія́рд-**н**-ы, -ая, -ае

25 — II DECLENSION of CARDINAL AND ORDINAL NUMERALS 101 AND ABOVE
СКЛАНЁНЬНЕ КОЛЬКАСНЫХ І ПАРА́ДКАВЫХ ЛІЧЭБНІКАЎ 101 ды далёйшых.

1. **Колькасныя** лічэбнікі, як **200, 300, 400 . . . 900** як правіла **не зьмяняюцца,** прыкл.:

з восемсот ву́чня**ў** толькі сто пае́хала на экску́рсію,
завод зь семсот работні**камі** перабра́ўся ў другі горад.

2. а) **Ты́сяча** скланяецца як назоўнікі жаноцкага роду з канчаткам на **-а:**

Адз. л. тысяча, тысячы, тысячы, тысячу, тысячай, у тысячы
Мн. л. тысячы, тысячаў, тысячам, тысячы, тысячамі, у тысячах

Гэтак: чаты́ры ты́сячы, зь пяцьма́ ты́сячамі.

б) **міліён, міліярд, біліён** — скланяюцца **як назоўнікі мужчынскага роду з чыстай асновай** у наз. склоне адз. ліку:

адз. л. міліён, міліёну, міліёну, міліёнам, у міліёне
мн. л. міліёны, міліёнаў, міліёнам, міліёнамі, у міліёнах

Прыкл.: У ме́сьце пяць міліёнаў жыхароў.

3. У **складаных лічэбніках** з трох ды больш словаў, як **у колькасных,** так і **у парадкавых, скланяецца** толькі апошняе слова. Прыкл.:

Сярод ты́сяча пяцьсот сорак двух ву́чняў.
У бібліятэку купі́лі міліён шэсьць ты́сячаў тры́ста дзяся́тую кні́гу.

4. Як скланяюцца [illegible] гэткі правілы **21-IV в)** ды **23-II.**

1. Cardinal numerals such as 200, 300 . . . 900 are **not declined.** For example:

Завод вы́браўся з восемсот работнікамі.	The plant moved with 800 workers.
У школе восемсот ву́чняў.	There are 800 pupils in the school.
З усіх восемсот ву́чняў.	From all 800 pupils.

2. **Ты́сяча** (1000) is declined **like feminine nouns** ending in **-a:**

Singular: Nom.	ты́сяча	**Plural:** Nom. Acc.	ты́сячы
Gen. Dat. Loc.	ты́сячы	Gen.	ты́сячаў
Acc.	ты́сячу	Dat.	ты́сячам
Inst.	ты́сячаю	Inst.	ты́сячамі
		Loc.	у ты́сячах

3. **Міліён, міліярд, біліён** are declined like **masculine nouns ending in a consonant** in the nominative case singular:

Singular: Nom. Acc.	міліён	**Plural:** Nom. Acc.	міліёны
Gen. Dat.	міліёну	Gen.	міліёнаў
Inst.	міліёнам	Dat.	міліёнам
Loc.	у міліёне	Inst.	міліёнамі
		Loc.	у міліёнах

4. **In compound cardinal** as well as **ordinal numerals** consisting of three or more words **only the last word is declined.** For example:

Сярод ты́сяча пяцьсот сорак **двух** ву́чняў. Among 1,542 pupils.
У бібліятэку, купі́лі мілі́ён шэсьцьсот ты́сячаў тры́ста **дзяся́тую** кні́гу.
They bought the 1,600,310th book for the library.

5. **For the declension of ordinal numerals** look up rules 21-IV c and 23-II.

25 — III AGREEMENT OF CARDINAL NUMERALS WITH NOUNS
ЗГОДА НАЗОЎНІКАЎ З КОЛЬКАСНЫМІ ЛІЧЭБНІКАМІ

1. **Пасьля** лічэбніка **адзі́н, адна́, адно** ды **ўсіх складаных зь імі** на канцы (як 21, 31 ... 101 ...), калі яны ўжытыя ў назоўным склоне або аднолькавым зь ім вінавальным, назоўнік стаіць у **назоўным склоне адзіночнага** ліку, а пасьля **адны,** зразумела, у **назоўным** склоне **множнага** ліку. Прыкл.:

адзі́н стол – ды тры́ццаць **адзі́н** стол;
ты́сяча дзьве́сьце **адна́** кніга, сто **адно** дрэва, **адны́я** дзьве́ры.

2. **Пасьля** лічэбнікаў **два (дзьве), тры, чаты́ры** ды ўсіх **складаных зь імі** на канцы (як 23, 34 ... 102 ...), ужытых у назоўным або аднолькавым зь ім вінавальным склоне:

а) назоўнікі **мужчынскага** роду ставім у **назоўным** склоне **множнага** ліку, **б)** а назоўнікі **жаноцкага** ды **ніякага** роду ставім у назоўным склоне **па́рнага** ліку. Па́рная форма часта супадае з множным лікам, але ў некаторых назоўніках яна розная, дый галоўна націскам (глядзеце практыкаваньне **268а).** Прыкладам:

а) Яму́ **тры́ццаць два** гады́. Пабудава́лі **сто чаты́ры** дамы́.

б) **Дзьве** нагі́ (а мн. лік — ногі́)
чаты́ры сястры́ (мн. лік — сёстры)
тры сьцяны́ (мн. лік - сьце́ны)
два́ццаць два пяры́, вядры́ (а мн. лік пёры́, вёдры)

3. Пры лічэбніках **пяць, шэсьць** ды далейшых (за выняткам складаных з **адзі́н, два, тры** або **чаты́ры**) у форме назоўнага ці аднолькавага зь ім вінавальнага склону назоўнік ставіцца ў **родным** склоне **множнага** ліку. Прыкладам:

шасна́ццаць алавіко**ў**, дзьве́сьце тры́ццаць **сем** міля**ў**.

4. У іншых ускосных склонах колькасныя лічэбнікі згаджаюцца з назоўнікамі ў склоне ды ў некаторых выпадках і ў родзе. Прыкладам:

Мы былі́ ў кіно зь дзьвюма́ сяброўкамі ды двума́ сябра́мі.
Стыпэндыю далі́ тры́ста шэсьцьдзесят васьмём студэнтам.

***

a) When the **cardinal** numeral is in the **nominative,** or in an **accusative identical** in form **with** the **nominative,** it agrees with the noun according to the following rules.

1. **"Адзін, адна́, адно"** and **any compound** in which **they are the last digit** (21, 41, 51 etc.) **requires** the noun in the **nominative singular.** For example:

Два́ццаць **адзін** стол	—	twenty-one tables.
Тысяча **адна́** кні́га	—	one thousand and one books.
Сто **адно** дрэва	—	one hundred and one trees.

2. "Два, тры, чаты́ры" and any compound in which they are **the last digit** (22, 43, 64 etc.) are followed by the noun in the **nominative plural, if masculine,** and by **dual** forms for feminine and neuter nouns. For example:

Яму́ два́ццаць **два** га́ды.	He is twenty-two years old.
Пабудава́лі пяцьдзесят **чатыры** дамы.	They built fifty-four houses.

But дзьве **нагі** (cf. nom. pl. — **ногі**)

чаты́ры **сястры́** (nom. pl. — сёстры)
гры **сьцяны́** (nom. pl. — сьце́ны)

Note. For more examples of dual forms of feminine and neuter nouns see **"практыкава́ньне" 268a.**

3. **Cardinal** numerals from **"пяць" onwards** (except compounds with **"адзін, два, тры"** and **"чатыры"**) are used with the noun in the genitive plural. For example:

шаснáццаць алавікоў, дзьвéсьце трыццаць **сем** мі́ляў — 237 miles

b) When **the cardinal** numeral is **in an oblique case** (other than the nominative), it **agrees in case with the noun. For example:**

Я́нка йдзе зь дзьвюма́ дзяўча́тамі й двума́ хлопцамі.	John is walking with two girls and two boys.
Стыпэндыі далі трыста шэсьцьдзесят сямём студэнтам.	Scholarships were granted to 367 students.

25 — IV POSSESSIVE PRONOUNS: мой, твой, ягоны, е́йны, свой . . . ПРЫНАЛЕ́ЖНЫЯ ЗАЙМЕ́НЬНІКІ

1. Да **прынале́жных** займе́ньнікаў **залічáюцца:**

мой, мая́, маё	**наш(ы), на́ша(я), на́ша(е)**	
твой, твая́, твае́	**ваш(ы), ва́ша(я), ва́ша(е)**	
свой сваё́, сваё		
ягоны, ягоная, ягонае	**і́хны,**	**і́хная,** **і́хнае**
е́йны, е́йная, е́йнае	**усі́хны,**	**усі́хная,** **усі́хнае**

2. Скланeньне.

а) **Мой, мая́, маё** (чый? чыя́? чыё?)

	Адзіночны лік						Множны лік	
	м.	**ж.**	**н.**	**м.**	**ж.**	**н.**	(для ўсіх родаў)	
Н.	чый?	чыя́?	чыё?	мой	мая́	маё	чы́е?	ма́е
Р.	чыйго?	чы́е(ей)?	чыйго?	майго	ма́е(е́й)	майго	чы́іх?	ма́іх
Д.	чыйму́?	чыёй?	чыйму́?	майму́	маёй	майму́	чы́ім?	ма́ім
В.	як Н. або Р.	чыю́?	чыё?	як Н. або Р.	маю́	маё	як Н. або Р.	як Н. або Р.
Т.	чыім?	чыёю(ёй)?	чыім?	маім	маёю(ёй)	маім	чыймі?	майміі
М.	у чыім?	чыёй?	у чыім?	у маім	у маёй	у маім	у чыіх?	у маіх

б) Займeньнікі **“твой, твая́, твае”** ды **“свой, сваі́, сваё”** скланяюцца гэтак-жа, як займeньнікі **“мой, маі́, маё”** ды **“чый, чыя́, чыё”.** Заўважце, што яны ў **родным** ды **дава́льным** склонах **адзіночнага** ліку ды ў **творным** склоне **множнага** ліку маюць **скарочаныя канчаткі** (зь **“й”**):

Р. — майго, твайго, свайго, чыйго
Д. — майму́, твайму́ свайму́, чыйму́
Т. — майміі, твайміі, свайміі, чыймі

в) Займeньнікі **“мой, твой, свой, чый”** ды азначальны займeньнік **“уве́сь”** у **назоўным** і падобным да яго **вінавальным** склонах **множнага** ліку маюць форму **“маé, твае́, сваé, чыé, усé”** з націсным **“е”** на канцы. (Скланeньне **“уве́сь”** гл. 26-VI, 2а).

г) Займeньнікі **ягоны, ягоная, ягонае; е́йны, е́йная, е́йнае;**
наш(ы), на́ша(я), на́ша(е); ваш(ы), ва́ша(я), ва́ша(е);
іхны іхная, іхнае; усіхны, усіхная, усіхнае
скланяюцца, як **прыметнікі зь цьвярдой асновай** і **націскам** на **аснове,** прыкладам **“чорны”.** (Гл. правіла 16-I, б). Прыклады:

Мы ба́чылі яго зь ягонаю жонкаю.
Мы былі́ ў е́йнае ма́ткі. Я́нка е́зьдзіў на на́шую фэрму з ва́шым дзя́дзькам.
На іхнай ву́ліцы шмат дрэваў.

3. Ужыва́ньне.

а) Займeньнікі **“мой, наш”** паказваюць на **прыналежнасьць** прадмету да **першае** асобы: **Мой** родны кут, як ты **мне** мілы! (Колас)

б) Займeньнікі **“твой, ваш”** — на прыналежнасьць да **другое** асобы:
Сла́вен, грозен і **ты,** і **твой** хорам-астрог... (Купа́ла)

в) Займeньнікі **“ягоны, е́йны, іхны”** — да **трэйцяе** асобы:
Га́нна й **е́йная** сястра́ сёньня ня былі́ ў школе.

г) Займеньнік **"свой"** можа паказваць на прыналежнасьць да **ўсіх трох** асобаў. Прыкладам: **Ты, мой** брат, каго зваць Беларýсам,
Роднай мовы **сваé** ня чурáйся... (Гарýн)
або — А мову ў сэрцы, у **сваім** сэрцы хавáлі — нясьлі **мы**. (Гарýн)

I. Пры гэтым, калі дзейнік-собсьнік у **першай** ці другой **асобе,** займеньнік **"свой" заўсёды можна ўжываць** заміж **"мой** і **наш"** ці **"твой** ды **ваш",** у аснаўным не мяняючы сэнсу сказанага (**"свой"** толькі больш падчыркваe адцéньне собскасьці). Прыкл.:

"Ты даглядáеш **свой** гарод" значыць тое самае, што
"Ты даглядáеш **твой** гарод" — гутарка пра той сáмы гарод.

II. Калі-ж дзейнік-собсьнік у трэцяй асобе, **у вадных выпадках** трэба ўжываць **толькі "свой",** у іншых — толькі **"ягоны, éйны, іхны".** Замена аднаго займеньніка другім зьмяняе сэнс сказанага. Гэтак у сказах:

Алéсь любіць **сваю** сястрý — гýтарка пра Алéсеву сястрý.
Алéсь любіць **ягоную** сястрý — гýтарка не пра Алéсеву сястрý, а нéкага іншага.

а') "Свой" заўсёды ўказвае на належнасьць **да асобы ці прадмету,** што **належыць** да дзейніка дадзенага сказу. Пры гэтай **асобы** ці прадмету звычайна стаіць ува **ўскосным** склоне. Прыкладам:

Янка любіць **свайго** сабáку.
Янка купíў **сваёй** сястры падарýнак.
Янка із **сваім** сябрам паéхаў у Эўропу.

б') Калі-ж **асоба ці прадмет,** да якога датычыць прыналежны займеньнік, **не належыць да дзейніка** дадзенага сказу **або** выражаны **ў назоўным склоне, заміж** займеньніка **"свой, свая, сваё"** трэба ўжываць адпаведна **"ягоны, ягоная, ягонае", "éйны, éйная, éйнае"** ці **"іхны, іхная, іхнае".** Прыкладам:

Янка й **ягоная** сястрá ня былі ў школе. (**"ягоная"**, бо прадмет прыналежнасьці ў наз. склоне.)

Гáння казáла, што **éйная** сястрá дома. (**"éйная", "іхнага",** бо собсьнік ня ёсьць
Кáля **іхнага** дому плывé рэчка. дзейнік сказу.)

**
*

1. The possessive pronouns are:

a) **Мой, мая́, маё** (my) and **наш(ы), на́ша(я), на́ша(е)** (our) which indicate the **possession** of an object by the **first** person. For example: **мой** алавíк, **наш** край.

b) **Твой, твая́, тваё** (your sing.) and **ваш(ы), ва́ша(я), ва́ша(е)** (your pl.) **indicating possession** by the **second person.** For example: **твая́ кні́га, ваш дом.**

c) **Ягоны, ягоная, ягонае** (his, its), **éйны, éйная, éйнае** (her) and **іхны, іхная, іхнае** (their) — indicating **possession** by the **third** person. For example: **ягонае áўта** — his car; **éйная** пра́ца — her work; **іхны** дом — their house.

d) **Свой, свая́, сваё** (one's own) can indicate possession by any of the three persons in the singular or plural. For example:

Ты лю́біш **свайго** бра́та, **і мы** лю́бім **свайго бра́та.**
You love your (own) brother and we love our (own) brother.

2. Use of **свой.**

a) The use of **"свой"** is **optional** for the **first** and **second** person, singular and plural. Other possessives (like **мой, наш, твой** or **ваш**) may replace **"свой"** without changing the meaning of the sentence. For example:

Ты дагляда́еш **свой** гарод. } = You take care of your garden.
or Ты дагляда́еш **твой** гарод. }
Мы дагляда́ем **свой** гарод. } = We take care of our garden.
or Мы дагляда́ем **наш** гарод. }

b) For the **third person "свой" must** be used when the object is possessed by the subject **of the sentence,** and the object of possession is expressed in the **oblique case** (other than the nominative); otherwise **"ягоны, е́йны** or **і́хны"** must be used correspondingly. For example:

1" Але́сь лю́біць **сваю́** сястру́. Alex loves **his (own)** sister..
Але́сь лю́біць **ягоную** сястру́. Alex loves **his (someone else's)** sister.

"Ягоную" in the second example indicates that the object in the oblique case **does not belong** to the **subject** of the sentence.

2" Кастуо́сь гаварыў пра **свайго** ся́бру. Kastuś spoke about **his** friend.
Кастуо́сь і **ягоны** ся́бра шмат чыта́юць. Kastuś and **his** friend read a great deal.

In the second sentence, **"ягоны"** must be used because the object of possession, **"ся́бра"**, is in the **nominative.**

3" Ка́ля **і́хнага** дому плыве́ рэчка. Near their house there is a river. **"І́хнага"** is required because the possessor is not the subject of the sentence.

3. There is one more possessive pronoun — **"усі́хны, усі́хная, усі́хнае"**, which means "everybody's". For example:

"Тваё шча́сьце — на́шае **усі́хнае** шча́сьце" – сказа́ў ба́цька да дачкі́.
"Your happiness is the happiness of all of us"—the father said to his daughter.

4. Study the declension of the pronoun **"мой, мая́, маё"** in the Byelorussian text rule 25-IV, 2 and remember:

a) **Твой, твая́, тваё; свой, свая́, сваё** and the interrogative pronoun **чый? чыя́? чыё?** (whose) **are declined** in the same manner as **"мой, мая́, маё".**

b) All these pronouns in the **genitive** and **dative singular** as well as in the **instrumental plural** have a short "i" — "й" in the masculine and neuter endings:

Gen. sing.	чыйго?	майго,	твайго,	свайго.
Dat. sing.	чыймý?	маймý,	тваймý,	сваймý.
Inst. pl.	чыймí?	маймí,	тваймí,	сваймí.

c) In the **nominative** plural **and** in the **accusative** when it is the same as the nominative, these pronouns **end in a stressed "é":**

Nom. pl. чыé? маé, твaé, свaé and усé (all) from **"увéсь, уся́, усё"** (entire, whole).

For the declension of "увéсь" look at the Byelorussian text rule 26-VI, 2a.

5. The **possessive** pronouns яго́нае, **е́йны, на́шы, ва́шы, і́хны** and **усі́хны** (everybody's) follow the declension of the adjectives with hard stems and unstressed endings such as "чорны". See rule 16-1, б 2. **For example:**

Мы ба́чылі яго́ з яго́наю жо́нкай.	We saw him with his wife.
Мы былі́ ў е́йнае ма́ці.	We were at her mother's.
Я́нка е́здзіў на на́шую фе́рму з ва́шым дзя́дзькам.	John went to our farm with your uncle.
На і́хнай ву́ліцы шмат дрэ́ваў.	There are many trees on their street.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 265. а) Фанэты́чнае. Наста́ўнік уго́лас чыта́е з табліцы § 25-I, 1 па адным **колькасным ды пара́дкавым** ліче́бніку, а ву́чні паўтара́юць.

б) Гле́дзячы на табліцу 25-I, 1, напішэце словамі такія лікі:

207	1,001	3,892	7,973	7,687
21-шы	43-ці	32-гі	765-ты	19,290,006-ты

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 266 а) Прачыта́йце, а тады́ перапішэце ска́зы. Падчыркне́це **лі-чэ́бнікі** ды зьве́рху абазна́чце **колькасныя** літарай **"к"**, а **пара́дкавыя** — літарай **"п".** Лікі пішэце словамі.

1. Плошча возера На́рач большая за 80 квадра́тных кілямэтраў, а найбольшая ягоная глыбіня́ — 24 мэтры, тымча́сам як возера Даўгое ў Глыбоцкім раёне з плошчай усяго 2 квадра́тныя кілямэтры ма́е глыбіню́ 50 мэтраў. **2.** Маёй сястры пайшоў 14-ты год. **3.** Усе́ рэкі Белару́сі нале́жаць да 2 вадазбораў, або басэйнаў: Чарнаморскага й Балты́цкага. **4.** Агу́льная даўжыня́ ўсіх рэкаў Белару́сі каля́ 90,000 кілямэтраў. **5.** Уначы выпаў пе́ршы чы́сьценькі сьняжок. **6.** У на́шай кля́се 40 ву́чняў. **7.** Мы ву́чымся ў 5-ай кля́се. **8.** Сьветлагорску, аднаму́ з наймаладзе́йшых бела́ру́скіх гарадоў, нядаўна скончылася 15 гадоў, і ўжо ён ма́е каля́ 50,000 жы-хароў.

б) Перапішэце ска́зы, ста́вячы ў **патрэбным склоне лічэбнікі,** што стаяць у ду́жках. (Гл. § 25-II, 1, 2, 3)

1. Пад (два) разложыстымі дуба́мі мы зрабі́лі маёўку.
2. Жыта густою сьцяной абступа́ла дарожку з (абодва) бако́ў.
3. У Белару́сі нали́чваецца больш за (дзе́сяць тысячаў) вазёраў.
4. Вярблю́д можа вы́піць адра́зу каля́ (дзьве́сьце пя́ць дзесят) літраў вады.
5. Параплáў зь (пяцьсот) экскурса́нтамі адыйшоў ад пры́стані.
6. Адно а́ўта, праéхаўшы (ты́сяча) кілямэтраў, зужыва́е гэтулькі кісларо́ду, колькі трэба (адзін) чалаве́ку на цэлы год.
7. Адна́ тона каме́ннага вуга́льля, калі́ згара́е, зужыва́е гэтулькі кісларо́ду, колькі ста́ла-б на цэлы год для (дзе́сяць) чалаве́кау.
8. Аднаўля́юць кісларо́д у паве́тры дрэвы — лес. Штагадзі́ны (адзін) гэкта́р ле́су ачышча́е таку́ю колькасьць паве́тра, яка́я патрабу́ецца для (дзьве́сьце) чалаве́кау.

Слоўнік (Vocabulary)

а) **плошча,-ы** (f.) area
квадра́тны кілямэтар (m.) square kilometre
вадазбор або **рэчны басэйн, -у** (m.) basin
Чарнаморскі, -ая, -ае Black Sea (adj.)

б) **разложысты, -ая, -ае** branchy
абступа́ць (I); абступа́е, -юць to surround
налі́чваецца 10000 вазёраў 10000 lakes can be counted
вярблю́д, -а́ (m.) camel
літар, літра (m.) litre
кісларо́д, -у (m.) oxygen

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 267. а) Перапішэце, **лі́кі** пішучы **словамі.**

ХТО КОЛЬКІ ЖЫВЕ́

Кіт жыве́ 50 гадоў, слонь — 70, крумка́ч — 140. Куры́ца можа пражы́ць 20 гадоў, гусь — 80.

Доўга жыву́ць ры́бы: шчупа́к - 270 гадоў, карп — 150, сом — 100 гадоў.

А як доўга жыве́ чалаве́к?

Із статы́сячных аблічэньняў вынikáе, што лю́дзі цяпе́р жыву́ць у сярэднім 65 гадоў.

б) Прачыта́йце, а тады перапішэце ска́зы, **назоўнікі** ў ду́жках **ста́вячы ў вадпаве́днай форме.** *Лікі пішэце словамі.*

1. У на́шай школе 1734 (ву́чань), у гэтым лі́ку 891 (дзяўчы́на).
2. Стыпэндыі далі́ 356 (студэнт), а пазы́ку — 407.
3. На ста́нцыі спыні́ўся тава́рны цягні́к з 74 (вагон).
4. Школа атрыма́ла 2542 (новы падру́чнік) ды 5698 (сшыто́к).
5. У горадзе пабудава́лі 93 (новы будынак).
6. З 400 (ву́чань) толькі 10 засталося на другі́ год, а 15 перайшлі́ з папра́ўкамі.
7. На за́куп кні́гаў вы́далі 5680 (даля́р).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 28. [illegible] паўтара́йце ўголас за наста́ўнікам.

Адз. лік	Па́рны лік	Мн. лік	Адз. лік	Па́рны лік	Мн. лік
нага́	дзьве нагі́	ногі	каза́	чаты́ры казы́	козы
рука́	дзьве рукі́	ру́кі	косьць	тры касьці́	косьці
галава́	тры галавы́	галовы	дачка́	дзьве́ дачкі́	дочкі
сястра́	чаты́ры сястры́	сёстры	вядро	два вядры́	вёдры
сьцяна́	чатыры сьцяны	сьце́ны	вакно	тры вакны́	вокны
гара́	тры гары́	горы	ву́ха	два ву́хі	ву́шы
сасна́	тры сасны́	сосны	вока	два вокі	вочы
каса́	дзьве касы́	косы	пяро	чаты́ры пяры́	пёры

б) Перапішэце ска́зы. Над падкрэ́сленымі назоўнікамі **азна́чце лік** аднэй лі́тарай. Калі́ **множны лік** — лі́тарай **м, калі́ па́рны — п.**

1. У мяне́ тры **сястры́.** Га́ля, Воля ды Алёна — маé **сёстры.**
2. Глядзі́ на гэтыя дзьве **гары́,** якія высокія **горы.**
3. Абу́й чаравікі на абе́дзьве **нагі́.** У цябе́ вялікія **ногі.**
4. Ці вы памаля́ва́лі **сьце́ны?** Ня ўсе, тры **сьцяны́** памаля́ва́ныя, а чацьве́ртая не **пача́тая.**
5. Ён глухі́ на абодвы **ву́хі.** Вочы завя́жаш, а **вушэй** не заложыш.
6. Што дзьве **галавы́** — то не адна́ галава́. **Галовы** ўгару́, ня тра́ньце надзе́і!
7. Падыме́це абе́дзьве **рукі́** ўгару́! У няўме́кі **ру́кі** кале́кі.

в) Перапішэце ска́зы, **назоўнікі** ў ду́жках ста́вячы адпаве́дна ў **па́рным ці множным лі́ку.** Пе́рад тым прачыта́йце ўва́жна прыклады з **практыкаваньня 268 а.**

1. Ма́ма купі́ла чаты́ры цяля́чыя (нага́) на квашані́ну.
2. Дзе́ці, памы́йце твар, (рука́), (нага́).
3. Збанок ма́е не адно, а два (ву́ха).
4. Ніна запляла́ валасы́ ў дзьве (каса́). У яе́ яшчэ зусі́м кароценькія (каса́).
5. Яна́ доўга хадзі́ла ў шпіта́ль лячы́ць (вока), паку́ль не вы́лечыла абодва (вока).
6. Дзе на́шыя (пяро), я тры (пяро) не́дзе згубі́ла.
7. Прадава́лі (вядро) па зьні́жаных цэнах, я купі́ла два пля́стыкавыя (вядро).
8. Адку́ль тут узяліся (косьць), на траве́ ён знайшоў дзьве (косьць).
9. Памы́ю яшчэ два (вакно), і ўсе (вакно) бу́дуць чы́стыя.
10. У ма́ці чатыры (дачка́), ды не адны́я (дачка́) у яе́. Яна́ ма́е й двух сыноў.

Слоўнік (Vocabulary)

а) **каса́ (з валасоў)** braid, plait
б) **памалява́ць (I)** (pf. of **малява́ць, I**) to paint
глухі́, -а́я, -ое deaf
залажы́ць (II); (pf. of **закладаць;** fut. **залажу́, заложыш**) **ву́шы** to stuff, to cover one's ears
надзе́я, -і (f.) hope
няўме́ка, -і (m.) and (f.) clumsy
кале́ка, -і (m.) and (f.) cripple
в) **квашані́на, -ы** (f.) meat in jelly
збанок, збанка́ (m.) pitcher
заплясьці валасы́ to braid one's hair
зьні́жаныя цэны (pl.) reduced prices

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 269. а) Ву́снае. Палаві́на кля́сы чыта́е ўголас **займе́ньнікі** ў назоўным склоне, мужчы́нскага ды ніякага роду, а тады́ друга́я палаві́на гэты-ж склон для жаноцкага роду, і г. д. да канца́.

Адзіночны лік

	Мужчы́нскі (ніякі) род				**Жаноцкі род**			
Н.	Чый? Чыё?	мой (маё)	твой (тваё)	свой (сваё)	Чыя́?	мая́	твая́	свая́
Р.	Чыйго?	майго	тваёго	свайго	Чыя́?	мая́	твая́	свая́
Д.	Чыйму́?	майму́	тваёму́	свайму́	Чыёй?	маёй	тваёй	сваёй
В.		як Н. або Р.			Чыю́?	маю́	тваю́	сваю́
Т.	Чыім?	маім	тваім	сваім	Чыёю?	маёю	тваёю	сваёю
М.	У чыім?	у маім	тваім	сваім	У чыёй?	у маёй	тваёй	сваёй

Множны лік (для ўсіх родаў)

Н.	Чыé?	маé	твaé	свaé	В.	Чыé? або чыіх?	як Н. або Р.	
Р.	Чыіх?	маіх	твaіх	свaіх	Т.	Чыймі?	**маймі**	**твaймі** свaймі
Д.	Чыім?	маім	твaім	свaім	М.	У чыіх?	у маіх	у твaіх у свaіх

б) Прачытáйце скáзы ўголас, а тадú перапішэце ды падчыркнéце **ўсе займéньнікі,** ды толькі **прыналéжныя дзьвюмá рыскамі.**

1. Мы пазнаёміліся з вáшымі сынáмі.
2. Іхныя сёстры сябравáлі, [illegible] ў адну́ школу хадзілі.
3. Бацькі заўсёды дýмаюць пра сваіх дзяцéй.
4. Я ня знáю твайго брáта, пазнаём мянé зь ім.
5. Яна заўсёды гаворыць [illegible] Ня толькі пра свайго, янá гаворыць і пра твайго, і пра майго.
6. А две вáшы дачкí [illegible] горад, кудú éйнага мýжа перавялі.
7. Ці янú выбраліся зусім? Алé, [illegible] ерабráліся з усёй сваёй мэбляю. Там янú бýдуць жыць на кватэры ў маé сястрú.
8. Калі вы прыéдзеце навéдаць сваіх былúх сусéдзяў?
9. Мой муж і дзéці ўжо былі ў іхным новым доме.
10. Сын мой, а розум у яго свой.

в) Прачытáйце скáзы, **устаўля́ючы** замíж кропак адпавéдны прыналéжны займéньнік **"свой"** ці **"ягоны, éйны"**, або выбірáючы адпавéдны там, дзе ў дýжках стаяць два.

1. Вáшая настáўніца й (éйная, свая́) сястрá вéльмі падобныя адна́ да аднаé.
2. Мой брат жывé ў Мантрэáлі. Я яшчэ ня бáчыў . . . кватэры.
3. Я чáста пішý (мой, свой) брáту, чáсам па два лісты пасьля́ . . . аднаго.
4. Мáці просіць дачкý, каб янá заўсёды брáла (сваё, éйнае), а ня (сваё éйнае) áўта.
5. У іх цяпéр . . . дом і . . . áўта.
6. Я́нка даглядáе . . . гарод. У . . . гародзе шмат прыгожых квéтак.
7. На . . . вýліцы шмат дрэваў, а на . . . ніводнага. Мы вéльмі лю́бім . . . вýліцу.
8. Ён і . . . сястрá Гáля прыéхалі да нас у госьці. Ён ня нáдта лю́біць éзьдзіць рáзам з . . . сястрою.

г) Скáзы з пýнкту "б)" перакладзéце ў англéльскую мову.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 270. а) Прачыта́йце ска́зы ды растлума́чце, чаму́ ў ска́зах у ле́вым слупку́ трэба ўжыць займе́ньнік **“свой”**, а ў другім слупку́ **“мой, твой, наш...”**. Перапішэце ска́зы.

1. Я́нка із **сваёй** сястрой ня былі́ ў школе.	Я́нка й **ягоная** сястра́ ня былі́ ў школе.
2. Казю́к лю́біць **сваю́** сястру́.	Казю́к лю́біць **ягоную** сястру́.
3. Я із **сваі́м** та́там е́зьдзіла ў Нью-Ёрк.	Мой та́та й я е́зьдзілі ў Нью-Ёрк.
4. Даглядáй **сваé** кве́ткі, каб добра раслі́.	Даглядáй, каб **твае́** кве́ткі добра раслі́.
5. Навокал **свайго** гароду мы пасадзі́лі жываплот.	Навокал **на́шага** гароду расьцé жываплот.

б) Чыта́йце гу́тарку па ролях.

ДОМА ЎВЕ́ЧАРЫ

Ма́ма: Ю́рка, гэта твае́ кні́гі на сталé?
Ю́рка: Не! Я сваé забра́ў, гэта е́йныя.
Ма́ма: Чыé — е́йныя?
Ю́рка: Га́ньніны.
Га́нна: І я сваé забра́ла!
Ма́ма: Дык што-ж, выглядáе, маé, ці твае́ мо, та́та?
Ю́рка: Я не магу́ знайсьці сваé геагра́фіі, ой, дзе-ж яна́?!
Ма́ма: А я ду́маю, яна́ тут, на сталé.
Ю́рка: Ня можа быць. (Глядзіць) А пра́ўда... (бярэ адну́ кні́гу, а тады́ другу́ю).
Ма́ма: А яку́ю гэта яшчэ кні́гу ты ўзяў?
Ю́рка: Гэта мая́ а́льгебра. Га́нна, і твае́ францу́скія апавяда́ньні тут.
Ма́ма: Ну вось і добра, што ўсе гаспадары знайшліся.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 271. а) Прачыта́йце.

ЦЯГНІКІ́

Два цягнікі тава́рныя —
Па се́мдзесят вагона́ў —
у ле́тні дзень сустрэ́ліся
на ціхім перагоне.

Сустрэ́чныя, віта́льныя
далі́ гудкі́ здалёк...
— Куды́ ты так сьпяша́ешся?
— А ты куды́, браток?

— Вязу́ ў сяло́ я з гораду
камба́йны, трактары́,
аўтамаши́ны, се́ялкі —
заводзкія дары́.

– А я зь сяла́ для гораду
вязу́ ня менш дароў —
палёў шырокіх золата
і золата садоў.

І цягнікі тава́рныя —
дарог працаўнікі -
яшчэ хутчэй пае́халі
ў розныя бакі.

І. Мурае́йка

Слоўнік (Vocabulary)

таварны цягні́к (m.) freight train, goods train
перагон, -у (m.) span (distance between two stations)
віта́льны гудок (m.) whistle of greeting
се́ялка, -і (f.) seeding-machine
дар, -у (m.) gift
ве́зьці (I), вязу́, -е́ш, -у́ць (actual form) to convey, to take by conveyance
працаўні́к, -а́ (m.) worker, toiler

б) Адкажэце на пыта́ньні сьпяршы́ ву́сна, а тады́ запішэце адка́зы.

1. Якой вялічыні былі абодва тава́рныя цягнікі?
2. У якія два розныя бакі е́халі цягнікі?
3. Што вёз цягні́к, які́ е́хаў з гораду ў вёску?
4. Што вёз цягні́к, які́ е́хаў зь вёскі, ці як тут ска́зана, зь сяла́ ў горад?
5. Напішэце, што зна́чыць вы́раз "золата палёў" (пералічэце ўсё, што выростае на палёх).
6. Што зна́чыць "золата садоў"?
7. Чаму́ збажына́, бу́льба, гародніна ды садовіна заве́цца "золатам"?

КРУГ 26

НА КРЫЗЕ

На канцы́ вёскі быў мост праз раку́ Сьві́слач. Ля гэтага мосту кали́сьці стая́ў вадзяны́ млын. А́ле цяпе́р ад яго засталіся адны толькі слупы́.

Мікі́тка часьце́й за і́ншых праводзіў час ля мосту. На́вет цяпе́р уве́сну, у са́мы ледаход, ён цэлыя дні ба́віўся там.

— Што ты сабе́ ду́маеш? — каза́ла яму́ ма́ці. — Ты праз гэтыя кры́гі ў ваду́ тра́піш.

— Не, ня тра́плю! — упэ́ўнена адка́зваў Мікі́тка.

Кали́ лёд ішоў гу́ста, кали́ кры́гі ле́зьлі адна́ на адну́, трашчэ́лі й крышы́ліся, Мікі́тка ня мог узя́ць у гэтай спра́ве ніякага ўдзе́лу. Ён мог толькі зь ціка́васьцяй наглядаць гэты рух. А́ле неўзаба́ве лёд парадзе́ў, кры́гі паплылі́ вольна, лёгка па воднай прасторы. А ў ці́хай за́вадзі за́між лама́чча пачалі́ затры́мвацца кры́гі. Хіба́ можна было ня штурхну́ць іх у струме́нь? З кры́гамі мець спра́ву куды цікаве́й, як зь не́йкім там сьмяцьцём. Мікі́тка, стоячы на бе́разе, ве́льмі стара́нна рэгулява́ў рух кры́гаў. Як толькі спы́ніцца яка́я ў за́вадзі, ён за́раз і вы́ганіць яе́ адту́ль кіём.

А́ле вось спад мосту вы́плыла вялі́кая, грубая́ кры́га, праплыла́ каля́ са́мае за́вадзі й прыпыні́лася, паду́мала, паду́мала трохі й пачала́ ці́хенька заварочвацца ў за́вадзь, да бе́рагу, і нарэшце так ёмка прыстасава́лася, што можна было паду́маць, бы́ццам яна́ ўсю зіму́ тут жыла́.

Кры́га закры́ла сабо́й усю́ за́вадзь. Адштурхну́ць яе́ Мікі́тка ня меў сі́лы. Дый не адштурхва́ць, а узьле́зьці на яе́ захаце́лася яму́. Асьцярожненька сту́кнуў ён па краі адной нагой, другой, — а яна́ на́вет не варухну́лася. Тады́ Мікі́тка ступі́ў на яе́ й адчу́ў сябе́ на ёй так спакойна, як і на бе́разе. І гэтак-жа, як зь бе́рагу, стаў рэгулява́ць рух і́ншых кры́гаў.

А калі́ ён падця́гваў да сябе́ кры́гу, то гэтым са́мым адця́гваў ад бе́рагу й ту́ю, на якой сам стая́ў. Патрошку кры́га пачала́ адсо́ўвацца ад бе́рагу. А́ле Мікі́тка так захапі́ўся сваёй спра́вай, што зусім гэтага й не заўва́жыў. А калі́ заўва́жыў, то яго-ная кры́га ўжо больш як на мэтар ад'е́хала ад бе́рагу. Закрыча́ў Мікі́тка, пачаў кідацца тады́, сюды́, а́ле дарэмна. Кры́гу падхапі́ла плы́ня й пане́сла.

Пачу́ць Мікі́тку зь вёскі ніхто ня мог, бо ха́ты былі́ ня так бліз́ка, і не́сла яго зусім у і́ншы бок. Заставáлася адна́ надзе́я, што пабáчыць і пачу́е яго хто-не́будзь у полі. А хто ў такое разводзьдзе бу́дзе хадзіць па полі, воддаль ад дарогі й ха́таў?

Спача́тку Мікі́тка доўга крыча́ў і пла́каў, а потым пабáчыў, што плач ямý ніяк дапамагчы́ ня можа, і сьціши́ўся, тым больш, што стра́ху пакýль што ніякага ня было. Кры́га была́ вялі́кая, грубáя й зусім лёгка трымáла на сабе́ Мікі́тку.

Вазіла яна́ свайго пасажы́ра ня толькі па рацэ, а́ле й па сенажа́ці, і па балоце, па але́шніку. Вось тут ён уле́тку за матыля́мі ганя́ўся, там сярод кустоў знайшоў пту-шы́нае гняздо, а цяпе́р ён пла́вае над усёй гэтай мясцовасьцяй, як па моры.

Але нядоўга цягну́лася такое шчáсьце. Кры́га зачапі́лася за але́шыну й прыпы-ні́лася. А ў гэтую хвіліну вецер павя́ваў. Калі ён падня́ўся, дык ад ягонае кры́гі засталáся толькі палавіна. Гэтая палавіна была́ таксама́ даво́лі вялі́кай, але́ ўжо ня так спакойна й роўна, як ране́й. Ад ка́жнага ру́ху хлопчыка яна́ хіталася й гатовая была́ перавярну́цца. Мікі́тка ўжо ба-я́ўся стаяць, сеў на кале́ні і ўчапі́ўся рукáмі ад стра́ху. Ізноў пацяклі́ ў яго сьлёзы, ізноў пача́ў ён крыча́ць і йзноў ніякага адка́зу

Ве́ска засталáся дзесьці ззаду. З пра́вага боку йшлі шырокія палі́ зь бе́лымі пля́-мамі сьне́гу, зьле́ва — бясконцая гладзь палавы́, за які́мі пачына́ўся лес. Наўда́чу ці мог тут дзе быць чалаве́к.

II.

Адна́к адзі́н чалаве́к знайшоўся. Самалёты тут штадня́ рабі́лі практыкава́льныя палёты. Звыча́йна на іх ужо Мікі́тка й не зьвярта́ў ува́гі, а́ле цяпе́р у бядзе́ ён замаха́ў рукáмі й празь сьлёзы кры́кнуў:

— Дзя́дзечка, памажы́!

Ве́дама, Мікі́тка добра разуме́ў, што лётнік ня толькі пачу́ць яго ня можа, а́ле наўда́чу ці пабáчыць. А́ле ў таку́ю хвіліну ён нічога ня ду́маў, а крыча́ў ад стра́ху.

Лётнік праляце́ў мі́ма досыць нізка. За хвіліну ён вярну́ўся й праляце́ў яшчэ ніжэй. Потым паляце́ў у вёску, ды як загудзіць над са́мымі ха́тамі — ледзь стрэхаў не пазрыва́ў. Лю́дзі павыскоквалі з ха́таў, глядзя́ць, дзівяцца. А самалёт паляце́ў на-за́д і пача́ў кружы́цца над Мікі́ткавай галавою. Сотні вачэй сьлі́ка-ва́ліся ў гэты бок, а́ле зь вёскі ніхто ня мог пабáчыць хлопчыка на кры́зе.

Тады́ самалёт ізноў паляце́ў да вёскі, ізноў праляце́ў над стрэхамі ха́таў. І тут лю́дзі пабáчылі, што вы́сунуў руку́ й махну́ў ёю.

— Глядзе́це, не́шта вы́кінуў! — закрыча́лі лю́дзі. — Бяжэце, лаве́це!

На зямлю́ ляце́ла не́шта маленькае, чорнае.

Дзе́ці мі́гам злавілі яго. Гэта была́ рукавіца, а ў ёй запіска: “Хлопчык на крызе”.

Самалёт тымча́сам ізноў пача́ў кружы́цца над тым ме́сцам, дзе плыў Мікі́тка, а потым паляце́ў дале́й.

Паку́ль самалёт лётаў вакол яго, хлопчык меў надзе́ю, што лётнік яго паба́чыў і хоча дапамагчы. А калі́ самалёт паляце́ў, дык Мікі́тка адчу́ў такі́ страх, такое гора, што крык мімаволі вы́рваўся зь ягоных грудзе́й. За гэты час ад ягонай кры́гі адарва́ўся яшчэ адзі́н кава́лак, і цяпе́р лядзі́на хіста́лася ад ка́жнага ру́ху хлопчыка ды магла́ перакулі́цца ка́жнае хвілі́ны. Мікі́тка сядзе́ў нярухома й ад гэтага зусі́м зьмерз. Калі́ яго яшчэ штурхане́ яка́я кры́га, ён перавёрнецца й пойдзе на дно.

Вось напе́радзе, чапля́ючыся за кусты́, павольна ру́хаецца вялі́зная кры́га. Мікі́тка яе́ здаганя́е, вось-вось сту́кнецца аб яе́. А тады́... Ён на момант на́вет заплю́шчыў вочы.

Але́ Мікі́тка не захаце́ў спакойна сядзе́ць і чака́ць бяды. Калі́ крыгі збліз́іліся, ён узя́ў дый скокнуў на вялі́кую кры́гу. Край е́йны аблама́ўся пад ягонымі нага́мі, і ён увалі́ўся ў ваду́.

Рука́мі ён затрыма́ўся за кры́гу, толькі ўзьле́зьці на яе́ ніяк ня мог: то сасьлізьне́ зь яе́, то адкрышыцца кава́лак лёду. А холад пача́ў ужо сьціска́ць ягонае це́ла.

У гэты момант падасьпе́ў зь вёскі човен і вы́ратаваў Мікі́тку.

Паводля **Я́нкі Ма́ўра**

УВА́ГА. Пыта́ньні да апавяда́ньня "На кры́зе" гл. практыкава́ньне **272.**

Слоўнік (Vocabulary)

слуп, -а́ (m.) pole
за́вадзь, -і (f.) narrow inlet of a river or sea apart from the main current
ледаход, -у (m.) the drifting of ice
ба́віцца (II); ба́ўлюся, ба́вішся, -яцца to stay, to spend time
кры́га, -і (f.) drifting ice floe
крышы́цца (II); past **крышы́ўся, -лася, -ліся** to crush, to split
узя́ць (I) (pf. of **браць, I**) **удзе́л у . . .** to take part in . . .
вольна (adv.) slowly
штурхну́ць or штурхану́ць (I); (pf. of **што́ркаць, I**) to push, to shove
струме́нь, -я (m.) current, stream
мець спра́ву з to deal with
рэгулява́ць (I) (рэгулю́ю, -еш, -юць) рух to control traffic
вы́гнаць (II) (pf. of **выганя́ць, I**) **вы́ганю, -і́ш, -яць** to drive out
заварочвацца (I); заварочваюся, -ешся, -юцца to turn
ёмка (adv.) (in this case) comfortably,
прыстасава́цца (I) (pf.) past **прыстасава́ўся, -лася, -ліся** to adjust, to accommodate oneself to . . .
адштурхну́ць (I) (pf. of **адшто́ркваць, I**) to push away
узьле́зьці (I) (pf. of **узла́зіць, II**) to climb on
варухну́цца (I) (pf.) past **варухну́ўся, -лася, -ліся** to stir, to move
спра́ва, -ы (f.) business, (in this case) what he was doing
дарэмна (adv.) in vain
пане́сьці (I) (pf. of **не́сьці, I**) past **панёс, пане́сла** to carry off
разводзьдзе, -я (n.) high water, flood
воддаль far from, far off
пасажы́р, -а (m) passenger
але́шнік, -а (m.) alder grove

за матылямі ганяўся (he) chased butterflies
зачапіцца, (II) (pf.); past **зачапіўся, -лася, -ліся** to catch on
паляцець носам to fall down
гойдацца (I); гойдаюся, -ешся, -юцца to swing, to rock, to reel
пляма, -ы (f.) spot
поплаў, поплаву (m.) pasture
заліты поплаў flood-lands
наўдачу (adv.) hardly

II.

палёт, -у (m.) flight
дзядзечка (dim. of **дзядзька**) (m.) 1. uncle 2. polite form of addressing any male adult
ведама of course, certainly
міма by
пазрываць (I), (pf.) past **пазрываў, -ла, -лі** to tear away
павыскокваць з хатаў to run out of the houses
дзівіцца (II); дзіўлюся, дзівішся, -яцца to wonder
сотня (noun form of **сто**) one hundred
выкінуць (I) (pf.) past **выкінуў, -ла, -лі** to throw out
лавіць (I); лаўлю, ловіш, -яць to catch
запіска, -і (f.) note
гора, -а (n.) misfortune, grief
грудзі, -ей (pl. only) breast, chest
лядзіна, -ы (f.) block of ice
хістацца (I); хістаюся, -ешся, -юцца to be unstable

26 — I COLLECTIVE NUMERALS / ЗБОРНЫЯ ЛІЧЭБНІКІ: абодва, абедзьве, абое ды двое, трое, чацьвёра, пяцёра...

Сярод **колькасных** лічэбнікаў выдзяляецца асобная група так званых **зборных** лічэбнікаў, якія абазначаюць **сукупнасьць** людзей ці аднолькавых прадметаў як адно цэлае; прыкладам: **двое, трое, пяцёра, дзевяцёра...** ды блізкія да іх **абодва, абедзьве, абое.**

1 **Абодва** ўжываецца на абазначаньне **толькі мужчынскага й ніякага** роду: **абодва** браты, **абодва** вакны.

Абедзьве — для **жаноцкага** роду: **абедзьве** сястры, **абедзьве** нагі.

Абое — калі роды памяшаныя: **абое,** і **Янка** і **Галя,** пайшлі ў кіно.
Як скланяюцца **абодва, абедзьве** гл. § 23-III, 2.

2. а) **Зборныя** лічэбнікі **двое, трое, чацьвёра, пяцёра, васьмёра . . .** звычайна **ўжываюцца** з **ажыўленымі** назоўнікамі найчасьцей **ніякага** ды **агульнага роду.** Прыкладам: **трое** куранят, **пяцёра** дзяцей, **шасьцёра** людзей (гл. § 23-V б/1, 2.).

З назоўнікамі **мужчынскага** роду таксама можна ўжываць форму **двое, . . . пяцёра,** але часьцей ужываецца форма **"двух, трох, пяцёх . . . ".**

Прыкладам: **трох** сыноў, **двух** братоў.
У мяне **трох** братоў і **дзьве** сястры, усіх нас **шасьцёра.**

б) Зборныя лічэбнікі **двое, трое** . . . ужываюцца й зь **неажыўленьмі** назоўнікамі, але звычайна толькі тымі, **што маюць адно множны лік**. Прыкладам:

двое са́няў, **трое** дзьвярэй, **чацьвёра** нажы́цаў.

3. а) Скланеньне **абое, двое, трое, чацьвёра . . .**

Н.	абое	двое	трое	чацьвёра
Р.	абаіх, абайга́	дваіх, двайга́	траіх, трайга́	чацьвярох
Д.	абаім	дваім	траім	чацьвяром
В.		як назоўны або́ родны		
Т.	абайма́	двайма́	трайма́	чацьвярма́
М.	абаіх	дваіх	траіх	чацьвярох

б) Таксама, як **чацьвёра**, скланяюцца **пяцёра** й далейшыя, хоць часта яны зусім **не зьмяняюцца.**

4. **Пасьля** зборных лічэбнікаў **двое, трое, чацьвёра** й далейшых у назоўным ці аднолькавым зь ім вінавальным склоне **назоўнік** стаіць у **родным** склоне **множнага ліку.**

Прыкладам: Прые́халі **двое** (або **двух**) новых наста́ўнікаў.
Дзесяцёра ву́чняў пайшлі́ на экску́рсію.
Зрабі́лі **трое** новых дзьвярэ**й.**

У іншых склонах зборныя лічэбнікі, так як і колькасныя, **згаджаюцца** ў склоне з **назоўнікам.** Прыкладам:

Купілі падару́нкі **дваім** дзе́цям, а **траім** яшчэ не.
Яны прые́халі на вака́цыі з **чацьвярма́** дзяцьмі́, а іхныя суседзі з **трайма́.**

***

1. **Абодва, абе́дзьве, абое** (both).

"Абодва" is used for **masculine** and **neuter** nouns, e.g.:
абодва браты́, вакны́* — both brothers, windows

"Абе́дзьве" for **feminine** nouns, e.g.:
абе́дзьве сястры́,* **нагі́*** — both sisters, legs

* Note that after **"абодва"** and **"абе́дзьве"** the **dual** form is used with **neuter** and **feminine** nouns. (For dual forms see **§ 25-III, 2** and практыкава́ньне **268.**)

"Абое" is used for nouns of mixed gender, e.g.: "a man and a woman", "a woman and a child": І брат і сястра́, **абое** прыня́тыя на ўнівэрсыто́т. (The brother and sister were both accepted at university). Ма́ці й дзіцё,**абое** чу́юцца добра. (The mother and child are both feeling well.)

For the declension of **"абодва, абе́дзьве"** look up the Byelorussian text **§ 23-III, 2.**

2. The collective numerals **двое** (two), **трое** (three), **чацьвёра** (four), **пяцёра** (five) and onwards are used:

   a) With **animate** nouns primarily of **neuter** and **mixed** gender. For example: **трое** ка-цяня́таў (кураня́таў, дзяцёй); **дзесяцёра** людзе́й.

   With **masculine** nouns instead of "**двое, трое**", and so on, the form "**двух, трох... дзесяцёх**" is most often used, e.g.: **двух** братоў.

   b) With those **inanimate** nouns which have a **plural form only.**

   For example: **чацьвёра** дзьвярэй, **двое** нажні́цаў (са́нкаў).

Note that collective numerals from five onwards are formed by adding "**-ёра**" to the ordinary numeral instead of "**ь**":

пяцёра, шасьцёра, сямёра, васьмёра, дзевяцёра . . . пятнаццацёра.

3. Study the declension of **абое, двое, трое, чацьвёра** in the Byelorussian text § 26-I, 3 and note:

   a) **абое, двое, трое** are identically declined;

   b) the remaining collectives from **пяцёра** onwards, are declined like **чацьвёра**, although they can be left undeclined.

4. After the collective numerals **двое, трое, чацьвёра, пяцёра** and onwards, when they themselves are in the **nominative**, or in an **accusative** identical in form with the nominative, the **noun in the genitive** plural is used. For example:

прыйшло **трое (or трох)** сяброў, накармі́лі **чацьвёра** кураня́т.

In other cases, collective numerals agree with the noun they qualify. For example:

Мы купі́лі падару́нкі траім дзе́цям, а дваім яшчэ не.	We bought gifts for three of the children, but we did not for the other two.
Яны́ прые́халі на вака́цыі з чацьвярма́ дзе́цьмі, а і́хныя суседзі з трайма́	They came on vacation with four children, and their neighbours came with three.

26 — II AGREEMENT of NUMERALS with VERBS
ЗГОДА ДЗЕЯСЛОВА ЗЬ ЛІЧЭБНІКАМ

а) Калі **лічэбнік** або **слова,** што абазначае колькасьць (як прыкл. **колькі, шмат, ма-ла...**) — **дзейнік** у сказе, дык **дзеяслоў** (выка́зьнік) **можа быць у вадзіночным ліку і ў множным.** Прыкладам:.

Пяць кні́гаў **ляжы́ць** (або **ляжа́ць**) на стале́.
Чацьвёра хлопцаў **ідзе́** (або **йду́ць**) дарогай.
Колькі дзяўча́таў **выконвае** (або **выконваюць**) тут усю́ работу.
Шмат жанчы́наў **працу́е** (або **працу́юць**) у канцыля́рыях.

(**Дзеяслоў у вадзіночным** ліку **падчыркваe дзеяньне, а** дзеяслоў у **множным ліку** падчыркваe **дзейнік**).

5) У **прошлым часе,** калі дзеяслоў ужываецца ў **вадзіночным ліку,** ён **заўсёды** стаіць у **ніякім родзе.** Прыкладам:

Пяць кнíгаў ляжа́лі на сталé; але — **пяць** кнíгаў **ляжа́ла ...**
Трох хлопцаў ішлí дарогай; але — **трох** хлопцаў **ішло** дарогай.

**
*

a) **When the subject is a numeral** or a word expressing quantity (such as колькі, шмат, ма́ла), **the verb may take either the singular or the plural** form. For example:

Пяць кнíгаў **ляжы́ць** (or **ляжа́ць**) на сталé.	Five books **are lying** on the table.
Чацьвёра (**чатырох**) хлопцаў **ідзé** (or **ідýць**) дарогай.	Four boys **are walking** on the road.
Шмат жанчы́наў **працýе** (or **працýюць**) у канцыля́рыях.	Many women **work** in the office.

b) **In the past tense,** if the **singular** is used, **the verb must be in the neuter.** For example:

Тут **ляжа́лі пяць** кнíгаў. But: Тут **ляжа́ла пяць** кнíгаў.
Пайшлí трое (**трох**) хлопцаў. But: **Пайшло трох** хлопцаў.

26 — III NUMERALS—FRACTIONS / ДРОБАВЫЯ ЛІЧЭБНІКІ

1. a) 1½ **паўтара́** (m. and n.), **паўтары́** (f.) (one and a half)
2½ **паўтраця́** (m. and n.), **паўтраці́** (f.) (two and a half)
3½ **паўчварта́, паўчварты́**
4½ **паўпята́, паўпяты́**
5½ **паўшаста́, паўшасты́**
6½ **паўсяма́, паўсямы́**
7½ **паўвасьма́, паўвасьмы́**
8½ **паўдзевята́, паўдзевяты́**
9½ **паўдзесята́, паўдзесяты́**

Прыклады: **паўтара́** даля́ра, **паўтара́** вядра́, **паўтары́** бочкі; **паўтраця́** мэтра, **паўтраці́** мілі.

б) **Назоўнік** пасьля **дробавага** лічэбніка з **“паў-”** заўсёды стаіць у **родным склоне адзіночнага ліку.**

в) **Дробавыя** лічэбнікі, зложаныя з **“паў-” не зьмяняюцца.**

2. а) 1/5 — адна́ пя́**тая**, 1/2 — адна́ друга́**я** або палавіна.
2/3 — дзьве трэ́йці**я** (або траці́ны), 3/4 — тры чацьве́р**тыя** (або чве́рці)
3/7 — тры сём**ыя**, 5/6 — пяць шост**ых**, 0.6 — шэсьць дзяся́т**ых**,
0.25 — два́ццаць пяць сот**ых**, 5 4/7 — пяць цэлых чаты́ры сёмыя,
2.6 — два цэлыя шэсьць дзяся́тых

“адна́ пя́тая” разумеецца “адна́ пя́тая **ча́стка”,** і гэтак усе дробы, **таму** калі ў дробе **ў лічніку** (numerator) стаіць **адзі́н** або **два**, яны мусяць мець **форму жаноцкага** роду. **Дробавыя** лічэбнікі ў **лі́чніку** (numerator) маюць **колькасны лічэбнік,** у **назоўніку** (denominator) — **пара́дкавы лічэбнік.**

б) **Назоўнік, ужыты з дробам,** стаіць у **родным склоне** (адз. ліку або множнага). Прыкладам:

адна́ пя́тая кілямэтра, чве́рць гадзі́ны,
дзьве трэйція кні́гі або кні́гаў,
адна́ трэйцяя ву́чняў, прадалі 4/5 сьвіне́й.

в) **Скане́ньне дробаў.**

Н.	адна́ пя́тая	дзьве трэйція	пяць дзяся́тых
Р.	аднэ́й(ае́) пя́тай(ае)	дзьвёх(ю́х) трэйціх	пяцёх дзяся́тых
Д.	аднэ́й пя́тай	дзьвём(ю́м) трэйцім	пяцём дзяся́тым
В.	адну́ пя́тую	дзьве трэйція	пяць дзяся́тых
Т.	аднэ́й пя́тай	дзьвёма(юма́) трэйцімі	пяцьма́ дзяся́тымі
М.	у аднэ́й пя́тай	у дзьвёх(ю́х) трэйціх	у пяцёх дзяся́тых

Лічнік дробу скланяецца паводля скланеньня **колькасных** лічэбнікаў, а **назоўнік** паводля скланеньня **пара́дкавых** лічэбнікаў.

**
*

1. a) Study paragraph **26-III, 1a** in the Byelorussian text.

   b) **Nouns** following fractions such as **“паўтара́”** (m. or n.), **“паўтары́”** (f.) — 1½; **“паўтраця́”** (m. or n.), **“паўтраці́”** (f.) — 2½ are always used in the **genitive singular. For example:**

паўтара́ даля́ра	1½ dollars	паўтраця́ кілямэтра	2½ kilometres
паўтара́ вядра́	1½ pails	паўтраці́ мі́лі	2½ miles
паўтары́ бочкі	1½ barrels		

   c) Fractions such as **паўтара́, паўтары́; паўтраця́, паўтраці́ . . . are not declined. For example:**

Яна́ пашы́ла суке́нку з **паўтраця́** мэтра матэры́і.
She made a dress from 2½ meters of material.

2. a) In **fractions** such as 2/3, 5/6, 0.6 . . . **the numerator is expressed by a cardinal numeral** and the **denominator** by **an ordinal** numeral. For example:

2/3 дзьве трэйція
0.6 шэсьць дзяся́тых
5/6 пяць шостых
0.07 сем сотых

b) **Nouns following fractions** such as **2/3, 1/6 . . .** are used in the **genitive singular or plural. For example:**

дзьве трэйція кнігі; адна́ чацьве́ртая наста́ўнікаў.

c) For the **declension** of fractions look up the **Byelorussian** text **2в** and note that **both the numerator** and **denominator are declined** according to the rules of declension of the cardinal and the ordinal numerrals respectively. For example:

Ён не прачыта́ў яшчэ дзьвёх трэйціх кнігі.
З трыма́ чацьве́ртымі кля́сы.

26 — IV LEAVING OUT THE "Ь" BEFORE THE SUFFIX "-ЧЫК"
ВЫПАДА́ННЕ "Ь" ПЕ́РАД СУ́ФІКСАМ "-ЧЫК"

ка́мень	—	каме́нчык	прамень	—	праме́нчык
струме́нь	—	струме́нчык	раме́нь	—	раме́нчык
карэнь	—	карэнчык			

26 — V IMPERSONAL VERBS ENDING in -цца, -ся / БЕЗАСАБОВЫЯ ДЗЕЯСЛОВЫ на -цца, -ся } здае́цца, здалося

а) Мне хоча**цца** піць. Мікітку захаце́ла**ся** ўзьле́зьці на кры́гу.
Ім добра жыве́**цца.** Яму́ прысьні**лася**, што ён лётаў.

б) **Безасабовыя** дзеясловы на **-цца, -ся** ўжываюцца ў **трэйцяй асобе адзіночнага ліку** ўва **ўсіх часох** як незакончанага так і закончанага трываньня. У **прошлым часе яны** прымаюць форму **ніякага роду.** Прыкл.:

Незакончанае тр. — здае́**цца,** здава́**лася,** бу́дзе здава́**цца**
Закончанае тр. — здало**ся,** зда́**сца**

***

a) **Impersonal verbs** ending in **-цца, -ся** express action which takes place without personal volition or control. For example: мне хочацца **спаць.** I feel like sleeping.

b) **Impersonal** verbs are **used** in the **third person singular** in **all tenses** and in **both aspects.** In the **past tense** they take the **neuter ending. For example:**

	IMPERFECTIVE		PERFECTIVE
infinitive:	здава́цца	to seem, to appear	зда́цца to seem, to appear (once)
present:	мне здае́цца	it seems to me	none
past:	мне здава́лася	it seemed to me	мне здалося
future:	мне бу́дзе здава́цца	it will seem to me	мне зда́сца

26 — VI THE DEFINITE ADJECTIVE-PRONOUNS АЗНАЧА́ЛЬНЫЯ ЗАЙМЁНЬНІКІ } Увéсь, сам, сáмы

1. а) **Увéсь, уся́, усё** — entire, whole; **усé** (pl.) — 1. all, 2. everybody
усё — everything

б) **Сам** — myself, yourself or himself, e.g.: Ты сам гэта зрабíў. You did it yourself.
Самá — myself, yourself or herself e.g.: Гáнна зрабíла самá. Hanna did it herself.
Само — itself; **сáмі** (pl.) — ourselves, yourselves, themselves, e.g.: Мы зрабíлі гэта сáмі. We did it ourselves.

в) **Сáмы, сáмая, сáмае; сáмыя** (pl.) — most, very, same, e.g.:

Той **сáмы** хлапéц. The **same** boy.
Сáмы прыгожы. **Most** beautiful.

2. **Склане́ньне:**

а)

	Адзіночны лік			Множны лік	
Н.	увéсь	усё	уся́	усé	
Р.	усяго		усяé(ёй)	усíх	
Д.	усямý		усёй	усім	
В.	як **Н.** або **Р.**	усё	усю́	як **Н.** або **Р.**	
Т.	усíм		усёю(ёй)	усíмі	
М.	усíм		усёй	пры ўсíх	

б)

	Адзіночны лік			Множны лік
Н.	я сам	янá самá	яно само	янú сáмі
Р.	мянé самога	яé самой (самое)	яго самога	іх самíх
Д.	мне самому	ёй самой	ямý самому	ім самíм
В.	мянé самога	яé самýю	яго самога	іх самíх
Т.	мною самы́м	ёю самою(ой)	ім самы́м	íмі самíмі
М.	пры мне самы́м	ёй самой	ім самы́м	іх самíх

в)

	Адзіночны лік			Множны лік
Н.	гэты сáмы	гэтая сáмая	гэтае сáмае	гэтыя сáмыя
Р.	гэтага сáмага	гэтае(ай) сáмае(ай)	гэтага сáмага	гэтых сáмых
Д.	гэтаму сáмаму	гэтай сáмай	гэтаму сáмаму	гэтым сáмым
	... ...	... ...	... ...	... ...

УВÁГА 1. Займеньнік **"сáмы, сáмая, сáмае"** скланяецца так, як **"гэты".**
УВÁГА 2. Сам, самá, само ды **сáмы, сáмая, сáмае** розьняцца націскам: у першым займеньніку націск падае на канчатак, а ў другім на першы склад, таму ёсьць розьніца ў некаторых канчатках адзіночнага ліку.

26 — VII REFLEXIVE PRONOUN сябé (myself, yourself...) ЗВАРОТНЫ ЗАЙМЁНЬНІК сябé

а) Займеньнік **"сябé" ўжываецца для абодвух лікаў, усіх родаў і асобаў.** Прыкл.:

Янá шкадавáла Алéга, а **сябé** анí. **Вы** сáмі **сабé** дадалí работы.

б) **Скланeньне:** Н. —, Р. **сябе́**, Д. **сабе́**, В. **сябе́**, Т. **сабою(й)**, М. на **сабе́**.

***

a) The forms of **"сябе́"** shown above in the Byelorussian text "б)" are used in **the singular** and **plural for all genders and persons.**

b) The reflexive pronoun **"сябе́"** is often used with the pronoun **сам, сама́ само,** e.g.:

Вы са́мі **сабе́** дадалі́ работы.	You gave yourself more work.
Ты сам **сябе́** ня зна́еш.	You do not know yourself.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 272. а) Прачыта́йце **І-ую ча́стку** апавяда́ньня **"На кры́зе"** ды адкажэце на гэтыя пыта́ньні.

1. Як зва́лася рака́, што плыла́ недалёка ад Мікі́ткавае вёскі?
2. Яка́я была́ пара́ году?
3. Што Мікі́тка рабіў ля рэчкі таго дня, што апі́саны ў вапавяда́ньні?
4. Чаму́ вялі́кая кры́га, яка́я сьпярша́ ляжа́ла спакойна, калі́ Мікі́тка ўзьлез на яе́, ру́хнула з за́вадзі й паплыла́?
5. Дзе вазі́ла кры́га Мікі́тку?

б) Прачыта́йце **ІІ-ую ча́стку** й адкажэце на пыта́ньні.

1. Што рабіў Мікі́тка, калі́ паба́чыў самалёт?
2. Ці лётнік заўва́жыў хлопца, з чаго гэта відаць?
3. Ці лю́дзі ў вёсцы адра́зу зразуме́лі, што ім лётнік хаце́ў сказа́ць? Як ён ім усё-ж перада́ў ве́стку?
4. Што можна сказа́ць пра хара́ктар Мікі́ткі, мяркуючы па тым, як ён трыма́ўся на кры́зе, паку́ль прыйшоў парату́нак?
5. Як заве́цца а́ўтар, што напіса́ў апавяда́ньне **"На кры́зе"**?

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 273. а) Прачыта́йце ска́зы, **устаўля́ючы** паводля ўзору **абодва, абе́дзьве** або **абое** ў вадпаве́дным склоне.

УЗОР. І Я́нка й Стасю́к, **абодва** спра́ўна е́зьдзяць а́ўтам.
Абе́дзьве маé сястры́ ўжо закончылі школу.

1. І Я́нка й Стасю́к, . . . спра́ўна е́зьдзяць а́ўтам.
2. . . . маé сястры́ ўжо закончылі школу.

3. І брат і сястрá ... мáюць сьвéтлыя валасы́ й сінія вочы.
4. Хто кіравáў áўта, бáцька ці сын? ... на зьмéну.
5. Да брáта прыйшлá сяброўка, мáма іх ... пачаставáла марозівам.
6. Мікíтка моцна трымáўся ... рукáмі за кры́гу.
7. Калí хочаш перайсьцí вýліцу, пéрад тым увáжна паглядзí ў ... бакí, ці ня йдзе блíзка áўта.
8. У ягоных бацькоў нарадзíны ў ... таго сáмага дня.

б) **Фанэты́чнае.** Уголас паўтарáйце за настáўнікам.

Двух братоў	Двое варотаў
Шасьцёра вýчняў	Шасьцёра дзьвярэй
Пяцёра дзяцéй	Трое сáняў
Дзесяцёра экскурсáнтаў	Чацьвёра нажнíцаў
Трое кацянáтаў	

в) Перапíшыце сьлéдам. У падручнúках **лічэбніках і назоўніках** аднэй лíтарай угары **абазнáчце склоны.**

1. **У двух братоў** аднолькавыя польты.
2. **Шасьцяром вýчням** настáўнік пастáвіў "выдáтна".
3. Цяжка ім жывéцца з **чацьвярмá дзéцьмі.**
4. Курúца водзіць **сямёра куранятáў** і **трое качанятáў.**
5. Я згубíла **двое нажнíцаў** і не магý нідзé іх знайсьцí.
6. Сталя́р атрымáў закáз на **пяцёра дзьвярэй** ды **двое санéй.**
7. У мянé два братúы й дзьве сястрúы, рáзам **пяцёра дзяцéй.**

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 274. а) **Фанэты́чнае.** Настáўнік чытáе ўголас сказ зь **дзеясловам у вадзíночным лíку,** і адзíн рад паўтарáе за ім, а тады́ другí рад, áле зь дзеясловам **у множным лíку.**

1. На сталé ляжы́ць (або ляжáць) пяць алавíкоў.
2. Вы́ліцай ідзé (або йдуць) чацьвёра хлапцоў.
3. У кошыку сьпíць (або сьпяць) трое кацяня́ткаў.
4. Колькі дзяўчáтаў прыбірáе (або прыбірáюць) кля́су.
5. Шмат студэнтаў узíмку вы́чыцца (або вы́чацца), а ўлéтку працуе (або працуюць).

б) Напíшэце гэтыя скáзы ў прошлым чáсе.

УЗОР. 1. На сталé ляжáла пяць алавíкоў. Або: на сталé ляжáлі пяць алавíкоў.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 275. а) Перапішэце табліцу **дробавых лічэбнікаў з паў-** (пра́віла 26-III 1а).

б) Перапішэце пры́клады, усе́ **лічэбнікі** пішэце **словамі**, а назоўнікі з дзе́жак у вадпаве́днай форме, як пака́звае ўзор: 1. паўтара́ мэтра ды адзін мэтар бу́дзе паўтраця́ мэтра.

1. 1½ мэтра ды 1 мэтар бу́дзе 2½ (мэтар)
2. 3½ мілі ды 2 мілі бу́дзе 5½ (міля)
3. 3½ даля́ра ды 4½ даля́ра бу́дзе 8 (даля́р)
4. 6½ вядра́ ды 2 вядры́ бу́дзе 8½ (вядро)

в) Перапішэце ска́зы, **лічэбнікі** напішэце словамі.

1. Мы ве́рнемся за 2½ гадзіны.
2. У гэтым доме мы жывём ужо 3½ году.
3. Прае́дзем яшчэ 5½ кілямэтра, і пачне́цца лес.
4. Ён пайшоў у горад з 1½ даля́рамі ў кішані.
5. За 4½ даля́ра ма́ма купі́ла мне ша́пку й ша́лік.
6. Міха́сь хаце́ў пазы́чыць 2½ даля́ра, а́ле ніхто з нас ня меў.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 276. Перапішэце **прыклады склада́ньня** ды **адыйма́ньня**, усе́ лічэбнікі пішэце словамі.

1. **УЗОР** на **склада́ньне:** адна́ пя́тая ды тры пя́тыя бу́дзе чаты́ры пя́тыя.

1/5 ды 3/5 бу́дзе 4/5
2/7 ды 4/7 бу́дзе 6/7
1 3/8 ды 5/8 бу́дзе 2

0.6 ды 0.3 бу́дзе 0.9
0.15 ды 0.27 бу́дзе 0.42
0.2 ды 0.5 бу́дзе 0.7

2. **УЗОР** на **адыйма́ньне:** ад чатырох пя́тых адня́ць адну́ пя́тую бу́дзе тры пя́тыя.

Ад 4/5 адня́ць 1/5 бу́дзе 3/5
Ад 4/7 адня́ць 3/7 бу́дзе 1/7
Ад 0.8 адня́ць 0.3 бу́дзе 0.5

Ад 0.85 адня́ць 0.23 бу́дзе 0.62
Ад 7/8 адня́ць 3/8 бу́дзе 4/8, або 1/2
Ад 5/9 адня́ць 2/9 бу́дзе 3/9, або 1/3

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 277. а) Перапішэце ска́зы ды падчыркне́це **безасабовыя** дзеясловы.

1. Ле́та так ху́тка мінула́, што здае́цца, зусім яго ня было.
2. Яму́ нездаровіцца ўжо ад даўжэйшага ча́су.
3. Чацьве́ртая гадзі́на, а ўжо зьмяркае́цца.
4. Здае́цца, што каза́ сьмяе́цца.
5. Дзіця́ці не́шта ня сьпіцца.

б) Прачыта́йце ска́зы ды напішэце іх у **прошлым ча́се незакончанага** й **закончанага трыва́ньня.**

1. Мне здае́цца, што бу́дзе пагода.
2. Малады́м вясёла жыве́цца
3. На дождж усім ім хочацца спаць.
4. Нічога само ў ру́кі не дае́цца, трэба цяжка **працава́ць.**
5. Ён толькі засьне́, і ўжо не́шта яму́ сьні́цца.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 278. а) Перапішэце ска́зы ды падчыркне́це **канча́ткі ў займе́ньніках.** б) Перакладзе́це гэтыя ска́зы зь белару́скае ў анге́льскую мову.

1. Дзеці прыйшлі́ прывіта́ць наста́ўніцу з днём нарадзі́наў, а́ле яе́ самое ня было дома. 2. Мы дайшлі́ да са́мае рэчкі. 3. Ён са́мы ле́пшы ву́чань у школе. 4. Нас сустрэ́ў сам гаспада́р. 5. Мы былі́ ў таго са́мага хлапца́, зь яки́м учора пазнаёміліся. 6. На экску́рсію пае́хала ўся кля́са. 7. На зье́зьдзе была́ моладзь з усіх правінцыяў Кана́ды. 8. У́весь прыбы́так зь вечары́ны яны́ аддалі́ на за́куп кні́гаў у бібліятэку.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 279. а) Перапішэце ска́зы, падчыркне́це **зваротныя займе́ньнікі.**

Я зрабі́ў сабе́ пали́цу на кні́гі. Яны́ ма́ла гавары́лі пра сябе́. Ву́чні паба́чылі сябе́ на фатазды́мку, а Я́нка не пазна́ў сам сябе́. Хто позна ходзіць, сам сабе́ шкодзіць.

б) Перапішэце прыказкі, за́між кропак уста́ўце займе́ньнік **сябе́** ў патрэбным склоне.

1. Ня той моцны, хто стры́мвае коняй, а той, хто стры́мвае .... 2. Кінь за ...., знойдзеш пе́рад .... 3. Не хвалі́ ..., няха́й лю́дзі пахва́ляць. 4. Хто дрэнна робіць, той сам ... шкодзіць. 5. Хто толькі сам ... лю́біць, таго ніхто ня лю́біць. 6. Ня той напе́радзе, хто абагна́ў, а той напе́радзе, хто за ... і́ншых цягне.

КРУГ 27

ФРАНЬЦІШАК БАГУШЭВІЧ І ЯГОНЫ ЧАСЫ

I

Francishak Bahushevich, one of the classic poets of Byelorussian literature

Беларýскі паэт і вялíкі нацыянáльны дзéяч Франьцішак Багушэвіч нарадзіўся ў 1840* годзе ў сям'і дробнага шляхціца Казімера Багушэвіча ў хвальвáрку Сьвірáны на Ашмяншчыне. Ягоныя дзіцячыя гады прайшлі ў Кушлянах, дзе дагэтуль як музэй захаваўся Багушэвічаў дом.

Цёмныя й неспакойныя тады былі гады ў Беларýсі. Край наш быў у маскоўскай няволі.

Зачыненыя былі ня толькі абодва ўнівэрсытэты, у Полацку ў 1820* годзе, а пасьля ў Вільні ў 1832* годзе, áле і ўсе іншыя беларýскія школы. Забаронена было друкавáць беларýскія кнігі ці газэты.

Якрáз у годзе, калі нарадзіўся паэт, у 1840 годзе выйшла забарона карыстáцца ў судох Літоўскім Статýтам — гэта знáчыць беларýскім поўным зборам законаў, які на працягý трох стагодзьдзяў абавязаваў на ўсёй прасторы Вялíкага Княства Літоўскага. Нáвет гістарычны назоў нáшае Бáцькаўшчыны - Літвá - быў замéнены спачáтку на "Беларýсь", а тады проста на "Паўночна-Заходні Край". Адначáсна Масквá пачалá сьвéдама тарнавáць назоў Літвá толькі да бáлцкае Жамойці, якáя ранéй уваходзіла ў нáшую дзяржáву - Вялíкае Княства Літоўскае — толькі як правінцыя. У выніку гэтага з чáсам назоў Літвá (Lithuania) замацавáўся за гістарычнай Жамойцяй, а назоў Беларýсь за нáшай Бáцькаўшчынай.

---

* For Dates / Дáты — see § 28-I, 1b.

Эканамічны стан Беларусі таксама страшэнна абнізіўся. Ад гарадоў адабраныя былі правы на самаўрад ды на мяшчанаў накладзеныя вялікія падаткі, а сялянства гібела ў прыгоне, які пад Расеяй стаўся яшчэ цяжэйшы. Ранейшы селянін меў два вольныя дні на тыдзень на працу для сябе, Расейцы гэта скасавалі. Да таго-ж расейскія паны цераз за грошы пазычалі ў Расею беларускіх сялянаў як нявольнікаў на цяжкія працы, як будаванье чыгунак, капаньне каналаў ды падобнае.

Франьцішак Багушэвіч рос сярод сялянаў і вельмі любіў гэтых простых людзей, калі з такім болем і спачуваньнем пасьля напісаў пра іх:

... Пераеўся хлеб да крышкі,
Бульбы толькі як пасеяць,
І прыварку ані лыжкі,
І скаціна — хоць разьвеяць;
Ні саломкі, ні то сена,
Хоць-бы на раз для скаціны;
А тут дроў ані палена,
А тут яшчэ нарадзіны!

З паэмы "Кепска будзе!"

Вучыцца бацька вайшоў свайго сына Франьцішка ў Віленскую Гімназію. У тую гімназію, якая мясцілася ў старадаўніх мурох былога Віленскага Ўнівэрсытэту, зачыненага царскім урадам, дзе зь якое неўзабаве павыходзіла шмат ня толькі ўдзельнікаў, але й кіраўнікоў паўстаньня Кастуся Каліноўскага супраць Расеі, што ў 1863 годзе разгарэлася па ўсёй Беларусі.

У 1861 годзе Багушэвіч паехаў у тагачасную сталіцу Расеі Пецярбург ды залічыўся на ўнівэрсытэт на фізычна-матэматычны факультэт. Але за дзейны ўдзел у студэнцкіх хваляваньнях на другім годзе навукі яго выключылі з унівэрсытэту, і паэт ізноў вярнуўся на Бацькаўшчыну, дзе ўжо зьвінелі паўстанскія шаблі й косы.

II

Багушэвіч выступіў на плошчы ў мястэчку Жупранах з палкай прамовай-заклікам, а тады й сам пайшоў у лес, далучыўся да паўстанскіх аддзелаў. У ваднэй із сутычак з расейскімі войскамі ён быў цяжка ранены й толькі цудам выратаваўся ад сьмерці. Яго падабраў на полі бою незнаёмы селянін, перавязаў рану, даў прытулак.

Каб ня трапіць у Сібір на катаргу, ато й проста на шыбеніцу, як гэта сталася з галоўным правадыром паўстаньня Кастусём Каліноўскім, павешаным у Вільні ў 1864 годзе, або з паэтавымі сябрамі зь гімназіі Ігнатам Здановічам, таксама павешаным у Вільні, Цітам Далеўскім, які быў расстраляны, ды з шмат, шмат кім іншым, паэт-паўстанец на даўгія гады мусіў пакінуць Беларусь. Ён перабраўся на Ўкраіну, скончыў там Нежынскі юрыдычны ліцэй ды працаваў за судовага сьледчага ў Канатопе.

А галоўнае, войстра перажываючы трагедыю няволі й бяспраўя беларускага народу, пачаў пісаць пабеларуску ды друкаваць пад рознымі мянушкамі, аднэй зь іх

была́ "Маце́й Бурачок". За ягоным жыццём былі́ выдрукаваныя два зборнікі ягоных ве́ршаў: "Ду́дка Белару́ская" ў 1891 годзе ў Кра́каве, тады́ пад А́ўстрыяй, ды "Смык Белару́скі" ў 1894 г. у Познані пад Не́мцамі.

У прадмове да зборніка "Ду́дка Белару́ская" Багушэвіч пісáў: "Мова на́шая така́я-ж лю́дзкая й па́нская, як і францу́ская, альбо нямецкая, альбо й і́ншая яка́я. Чыта́ў я цімáла стары́х папе́раў па дзьве́сьце, тры́ста гадоў таму́ пі́саных у на́шай зямлі́ і пі́саных вялі́кімі пана́мі, а на́шай мовай чысьцю́сенькай, я́к-бы вот цяпе́р пісáлася.

. . . На́шая мова для нас сьвятáя, бо яна́ нам ад Бога да́ная, як і другі́м добрым людцом.

. . . Яно добра, а на́вет трэба знаць суседзкую мову, а́ле найпе́рш трэба знаць сваю́.

. . . Шмат было́ такі́х народаў, што стра́цілі найпе́рш мову сваю́..., а потым і зусі́м заме́рлі. Не пакіда́йце-ж мовы на́шай белару́скай, каб ня ўме́рлі!

. . . Можа хто спыта́е: дзе-ж Белару́сь? Там, бра́тцы, яна́, дзе на́ша мова жыве́ць: яна́ ад Ві́льні да Мазыра, ад Ві́цебска за малы́м не да Чарні́гава, дзе Гродна, Менск, Магілéў, Ві́льня й шмат мястэчкаў і вёсак..."

І падпісáў: Маце́й Бурачок.

Пасьля́ дзесяцёх гадоў Багушэвіч вярну́ўся ў Белару́сь і асялі́ўся ў Ві́льні, яка́я як сталі́ца і ў няволі заста́лася цэнтрам белару́скага грама́дзкага й культу́рнага жыцьця́. Тут Багушэвіч стаў працава́ць адвака́там. Бяз уся́кае пла́ты бра́ўся ён бараніць у судзе́ інтарэсы простых сяля́наў. Лю́басна зва́лі яго сучáсьнікі мужы́цкім адвака́там.

Незадоўга да сьме́рці ў 1897 годзе Багушэвіч перабра́ўся ў родныя Кушля́ны, недалёка ад якіх на Жупра́нскіх могілках ён і быў пахава́ны ў 1900 годзе.

Паэт памёр, а творы ягоныя жылі́, пашыра́ліся нат сярод няпісьменнага люду. Перадава́ныя з ву́снаў у ву́сны, яны́ ста́ліся як-бы ву́снай народнай творчасьцяй. За гэтыя творы, за тое, што

"ў сэрцы збудзі́ў ты надзе́ю..."

як пісáў пра яго сучáсьнік ягоны, другі́ белару́скі паэт Ада́м Гурыновіч, Белару́сы завýць Франьці́шка Багушэвіча ба́цькам белару́скага адраджэньня.

Слоўнік (Vocabulary)

дзе́яч, -а (m.) cultural or public worker
шля́хціц, -а (m.) nobleman
няволя, -і (f.) bondage
друкава́ць (I) to print
забараня́ць (I) to forbid
Літоўскі Стату́т Lithuanian Statute (the law code of the Grand Duchy of Lithuania)

суд, -у (m.) law-court
сьве́дама (adv.) deliberately
тарнава́ць (I); тарну́ю, -еш, -юць to refer
замацава́цца (I) pf. (за + instr.) (in this case) to be associated (with)
абні́зіцца (II) pf. to go down
адабра́ць (I) pf. to take away
правы́ на самаўра́д rights to self-government
прыгон, -у (m.) serfdom
скасава́ць (I), pf. past **скасава́ў, -ла, -лі** to abolish
капа́ць кана́л to dig a canal
перае́сьціся, (irr.) past **перае́ўся, -лася** to be eaten up
скаці́на, -ы (f.) cattle
палёна, -а (n.) log
удзе́льнік, -а (m.) participant
разгарэлася паўста́ньне an uprising broke out
факультэт, -у (m.) faculty, department
дзе́йны, -ая, -ае active
ша́бля, -і (f.) sabre
выступа́ць з прамовай to make a speech
аддзе́л паўста́нцаў squad of rebels
суты́чка, -і (f.) battle, encounter
цуд, -у (m.) miracle
сьмерць, -і (f.) death
поле бою battlefield
ра́на, -ы (f.) wound
перавяза́ць ра́ну to dress a wound
прыту́лак, прыту́лку (m.) shelter, refuge
ка́тарга, -і (f.) hard labour, penal servitude
шы́бені́ца, -ы (f.) gallows
юрыды́чны ліцэй, -ю Lyceum of Law
судовы сьле́дчы (-ага) judicial investigator
мяну́шка, -і (f.) pen name, nickname
зборнік ве́ршаў collected poems
"Ду́дка Белару́ская" "Byelorussian Pipe"
"Смык Белару́скі" "Byelorussian Bow"
Кра́каў (m.), **Познань** (m.) Krakow, Poznan (Polish cities)
твор, -у works (in this case) poems
прадмова, -ы (f.) preface, foreword
ці́ма́ла (adv.) many, a great deal
чысьцю́сенькі ,-ая, -ае purest
вот (=вось) цяпе́р right now, at this time
сьвяты́, -а́я, -ое sacred
на́йперш (adv.) at first
заме́рці (I) (pf. of **замі́ра́ць**) to decline
грама́дзкае й культу́рнае жыцьцё (n.) public and cultural life
адвака́т, -а (m.) solicitor, lawyer
барані́ць (II) інтарэсы to defend interests (title rights)
лю́басна (adv.) affectionately
сучасьні́к, -а (m.) contemporary
мужы́цкі peasant (adj.)
пахава́ны, -ая, -ае buried
паме́рці (I) (pf. of **памі́ра́ць, I**) to die
люд, -у (m.) people, folk
народная творчасьць (f.) folklore
адраджэньне, -я 1. revival, 2. renascence

27 — 26Ф SPELLING OF FOREIGN WORDS
ПРА́ВАПІС ІНШАМОЎНЫХ СЛОВАЎ

а) Пра́вапіс галосных

1. **Іншамоўнае "е"** пішацца ў словах празь **"е" толькі пасьля** зычных **"л, г, к"**, прыкладам:

тэлефон, дэлега́т, а́льгебра, геамэтрыя, буке́т, ля́гер,
як у словах зьбеларушчаных: тале́рка, шма́лец, колер, банке́т, анге́льскі.

На **пачатку-ж** слова й **пасьля іншых зычных** пішацца **"э"**, прыкл.:

этыка, экспэрымэ́нт, экспэдыцыя экза́мен, фанэтыка, сэнса́цыя, сэа́нс, сэмэ́стар, сэзо́н, тэа́тар, рэспу́бліка, хэ́мія,

як і ў словах зьбеларушчаных: імпэт, пэрла, фэст, хвэбра.

2. **Ненаціcьненае "э(е)"** ў іншамоўных словах на пісьме захоўваецца, як відаць з паданых прыкладаў, але ў некаторых даўнозапазычаных **"э"** пераходзіць у **"а"**, прыкл.: рамонт, літара, літаратýра, сакратáр, гáндаль, матар'ял.

3. **Іншамоўнае "і"** пасьля зацьвярдзелых зычных і пасьля зубных **"д, т, з, с"** перадаецца празь літару **"ы"**, прыкл.:

рэжы́м, жыра́фа, на́цыя, канстытýцыя, палíцыя, гíсторыя, дырэктар, тып, тыра́н, фíзыка, універсытэ́т, як і ў словах, што ўжо даўно зьбеларусíліся: Сымон, магазы́н, разы́нка, але: Сібíр, сібе́рны, тýзін.

Пасьля-ж іншых зычных пішацца **"і"**: міністар, капітáл, архíў.

УВА́ГА 1. Але ў словах на **ія, ійны "і"** захоўваецца і пасьля **"з, с"**, прыкл.:
ія: паэзія, фантáзія, гімнáзія, камíсія, місіянéр.
ійны: дывізíйны, камісíйны ды гэтак-жа гімназíсты, гімназíстка.

УВА́ГА 2. Пасьля **"з, с, д(дз), т(ц)"** пішацца "і" таксама ў суфіксах "ір" ды **"ік"**, прыкл.: касíр, білéцік, экспэрымэ́ньцік, эпізодзік.

4. **Французскае "u"** перадаецца празь **"ю"**, а пасьля зацьвярдзелых ды **"д, т"** праз **"у"**, прыкл.: бюро, бюджэт, бюст, мэню́, сюжэт, Гюго,
але: увэртýра, журы́, брашýра . . .

Нямецкае "ü" пасьля губных **(б, п, м, в, ф)** перадаецца празь **"ю"**, а пасьля ўсіх іншых — празь **"і (ы)"**: Мю́лер (Müller), але Бры́кнэр (Brückner).

5. **Прыстаўное "в"** перад **"у"** ў іншамоўных словах **ня пішацца,** прыкл.:
універсытэт, Ура́н, універса́льны, ýрна . . . за выняткам словаў, даўно зьбеларушчаных, як вýнія, вуніят.

б) **Правапіс** злучэньняў **іа, іе, іо, іu**
У злучэньнях гэтых першы гук пішацца **"і"**, а пасьля зацьвярдзелых ды **"д, т"** — **"ы"**, іншыя-ж гукі пішуцца празь **"я, е, ё, ю".** Гэтак:
іа = **ія** — **ыя**: генія́льны, спэцыя́льны, ініцыятыва, па́ртыя;
іе = **іе** — **ые**: кліе́нт, гігіе́на, пíетызм, дые́та, аўдые́нцыя;
іо пад націскам перадаецца празь **іё** — **ыё**, прыкл.: біёляг, патрыёта, ідыёт;

а **не пад націскам** празь **ія** — **ыя**, прыкл.: сацыялёгія, бібліятэка, фізіялёгія, нацыяна́льны, пэры́яд;

іu = **ію** — **ыю**: канцы́ліюм, калёквіюм, прэзы́дыюм, але трыýмф.

Пасьля іншых галосных (не **і, ы**) іншамоўныя **"а, о, е"** заўсёды пішуцца праз **"а, о, э"**, прыкл.: рэа́кцыя, актуа́льны, кака́о, паэта, тэа́тар, ідэа́льны (але: ідэялёгія — ад ідэя).

в) Правапіс дыфтонгаў і злучэньняў галосных:

Дыфтонгі "au", "ou" заўсёды перадаюцца праз **"аў", "оў"**, прыкл.:
а́ўтар, **аў**дые́нцыя, **аў**дыторыя, Шапэнга́**ў**эр.

Лацінскае злучэньне "eu" = эў — еў, прыкл.:
нэ**ў**тра́льны, нэ**ў**растэнія, фэ**ў**далізм, ле**ў**кой.

Нямецкія: eu (öu) = ой (ей), прыкл.: Ф**ой**ербах, **лейт**эна́нт,
а **"ei" = ай яй,** як у райнва́**йн**, ля**йт**-маты́ў.

г) **Пра́вапіс зы́чных**

1. Іншамоўнае "л" перадаецца на **пачатку** і **ў сярэдзіне** слова **мякка,** прыкл.:

лябараторыя, лямпа, ляўкалёр, баля́да, балён, парлямэнт, філялёгія, рэгуляваць, інтэлігенцыя, дыплём,

як у зьбеларускай мове: ля́мпа, кля́мка, пляц, акуля́ры.

2. На канцы слова "л" перадаецца або мякка, або цьвёрда, залежна ад вымаўленьня:

мужч. род:	**ль:**	мэта́**ль**, сты**ль**, цы́ркуль, мэда́**ль** . . .
	л:	артыкў**л**, ідэа́**л**, капіта́**л**, пэрсана́**л**, адміра́**л** . . .
жан. род:	**ль:**	дэта́**ль**; **ля:** за́**ля**, карусэ**ля**, ро**ля** . . .
	ла:	фа́бу**ла**, формула, кані́ку**лы** (мн. лік) . . .

3. Злучэньне **"лё"** пішацца толькі пад націскам, не пад націскам пішацца **"ля,** прыкл.: **заалёгія, біялёгія, дыплём, балён, лёгіка,**

але: ляя́льны, лягі́чны, філязо́фія, дыплямат, філялёгія . . .

4. Лацінскае **ph** ды іншамоўнае **f = ф**, а **th = т**, прыклады:
ф: **ф**акт, **ф**орма, **ф**ронт, **ф**ілязофія, тэлегра́**ф**, рэльє́**ф**
т: тэа́**т**ар, катэдра, каталіk, артагра́фія, лягары́**тм**, арытмэ́тыка, Атэны,
як: Тама́ш, Тодар, Ага́та.

Але калі запазычанае слова ўжываецца ў нашай мове даўно й зьбеларусілася, дык гук **"ф"** замяняецца гукамі **"п, х** або **хв",** прыкл.:

Піліп, Язэп, Апана́с; **Хв**е́дар, **хв**а́рба, **хв**а́брыка; **х**у́тра, **Х**ама́, **х**унт (вага́),
але — **ф**унт стэрлінгаў.

5. Падвойныя зычныя ў іншамоўных словах ня пішуцца, прыкл.:

апара́т, бруто, нэто, ідылія, камісія, тэрыторыя,

але ў некаторых словах падвойныя зычныя захоўваюцца, прыкл.:

ма́**нн**а, ва́**нн**а, Мадо**нн**а, Бу́**дд**а, Мэ**кк**а.

д) **Правапіс суфіксаў**

1. Лацінскае злучэньне **“тр”, “др”** на канцы слова разьбіваюцца праз **“а” (тар, дар)**, як і ў шмат якіх іншых мовах, прыкл.:

тар — мініс**тар**, сэмэс**тар**, лі**тар**, мэ**тар**, тэа́**тар**, дыя́мэ**тар**, ма́йс**тар** (і — ма́йстра).
дар — Алякса́н**дар**, цылі́н**дар**, ка́**дар**.

2. Суфікс **“ір”** у іншамоўных дзеясловах ды вытвараных ад іх словах **ня ўжываецца**, прыкл.:

рэгулява́ць (а не рэгулі́раваць), ды рэгулява́ньне;
фатаграфава́ць — фатаграфава́ньне, гэтак-жа: сымулява́ць, калькулява́ць, спэкулява́ць.

е) Апостраф (’) і разьдзяля́льны мяккі знак (ь)

1. **Мяккі знак** у іншамоўных словах пішацца **пасьля** мяккіх **“л”, “н” перад ётаванымі** галоснымі, прыкл.: рэль’е́ф, Уі́льям, біль’я́рд, каньюнкту́ра, канья́к, Нью́тан, Нью-Ёрк.

УВА́ГА. Словы: мэдальён, батальён, павільён пішуцца празь **“льл”**.

2. У іншых выпадках ставіцца апостраф (’), прыкл.: ад’ютан́т, аб’е́кт, кур’е́р, бар’е́р, Т’е́р і іншыя.

***

a) **Vowels in foreign words.**

1. **е = э.** A foreign **“е”** in Byelorussian words is written with **“э”**, e.g.:

этыка, фанэтыка, сэзо́н, хэмія

except after **“л, г, к”** where **“е”** is written with **“е”**, e.g.:

тэлефон, дэлега́т, а́льгебра, ля́гер, букет́ . . .

2. The unstressed **“э(е)”** does not change to **“а(я)”** except in those words which have been used in Byelorussian for a long time and have taken a fully Byelorussian form,

e.g.: сакрата́р, лі́тара, літарату́ра, рамонт, га́ндаль, дакляра́цыя, матар’я́л.

3. **і = і**, e.g.: міні́стар, капіта́л, архіў, гісторыя. However, after the hardened consonants and **“д, т, з, с”**

і = ы, e.g.: на́цыя, рэжы́м, фізыка, сыстэма, сымэтрыя, дырэктар, тып.

Exceptions include **“Сібір”** and **“ту́зін”** as well as all words ending in **“ія”** and **“ійны”** which also retain **“і”** after **“з, с”**, e.g.: паэзія, гімна́зія, камісія, дывізійны, гімназісты, камісійны.

4. The French "u" = **ю**, e.g.: бюро, мэню́, Гюго́, but after hardened consonants and "д, т" **u** = **у**, e.g.: брашу́ра, увэрту́ра.

   The German "ü" = **ю** after **п, б, м, ф, в**, e.g.: Мю́ллер (Müller)
   and after all other consonants **ü** = **і** or **ы**, e.g.: Бры́кнэр (Brückner).

5. There is no prothetic "в" before the initial "**у**", e.g.: **універсыте́т.** Exceptions exist in some words of long-standing use in Byelorussian, e.g.: ву́нія, вуня́т.

b) **Ia, ie, io, iy** in foreign words.

Ia = **ія** or **ыя**, e.g.: геня́льны, спэцыя́льны, **дыяле́кт**
ie = **ie** or **ые**, e.g.: кліе́нт, гігіе́на, **дые́та, арыента́цыя**
io = **іё** or **ыё** (when stressed), e.g.: патрыёта, **ідыёт**
ія or **ыя** (when unstressed), e.g.: **бібліятэка, на́цыя**
iu = **ію** or **ыю**: кансы́ліюм, прэзы́дыюм, but **трыу́мф.**

After vowels other than "і" or "ы" the foreign **a, o, e are always written with а, о, э,**
e.g.: рэ́акцыя, ка[illegible], [illegible], како́, дуэт, паэта, ідэа́льны but ідэялёгія (from ідэя).

c) **Au, ou** and other vowel groups.

1. **Au** = **аў**; **ou** - **оў**, e.g.: а́ўтар, аўдыторыя, Шапэнга́ўэр . . .
2. The Latin **eu** = **эў** — **еў**, e.g.: нэўтра́льны, **нэў**ралёгія, **леў**кой . . .
   and the German **eu (öu)** — **ой (ей)**, e.g.: **Фой**ербах, **лей**тэна́нт
   ei = **ай (яй)**, e.g.: рака́ **Райн**, **ляйт**-маты́ў.

d) Consonants in foreign words.

1. "l" at **the beginning and** in the **middle** of a word is **always soft**, e.g.:
   лёгіка, **лябараторыя**, фальклёр, інтэліге́нт.

2. At **the end of a word**, in some cases "l" **is soft and in others hard:**

   soft, e.g.: **стыль**, мэда́**ль**, за́**ля**, ро**ля**, карусэ**ля**.
   hard, e.g.: артыку́**л**, капіта́**л**, форму**ла**, кані́куы**лы**.

3. The Latin "**ph**" or foreign "**f**" = **ф**; and "**th**" = **т**, e.g.:

   ф: **ф**акт, **ф**ронт, **ф**ілязофія.
   т: **т**эа́тар, **т**катэдра, **т**арытмэтыка, па́**т**ос, А**т**эны.

NOTE. "**Ф**" occurs in recent foreign loan-words only, as in **ф**акт, **ф**ронт. However in some foreign loan-words of long-standing use in Byelorussian, "**ф**" has been replaced by "**п, х** or **хв**", e.g.: **П**іліп, Язэ**п**, А**п**ана́с; **Хв**е́дар, **хв**а́брыка, **хв**а́рба; **х**унт (weight) but **ф**унт (=20 shillings) (cf. а**хв**я́ра, **хв**а́ля).

4. Double consonants are written in: ма́нна, ва́нна, Мадонна, Бу́дда, Мэкка. All other foreign words with double consonants are written with one consonant in Byelorussian, e.g.: апара́т, апэты́т, бру́то, нэ́то, камітэт.

e) **The Apostrophe (') and the separating soft sign (ь).**

1. The **separating soft sign** is used **after** the soft **"л" and "н" before jotated** vowels, e.g.: рэльёф, Уільям, Нью-Ёрк.

   NOTE. The words мэдальён, батальён, павільён are written with a double **"ль".**

2. **After other consonants** the **apostrophe** is used, e.g.: ад'ютант, аб'ект, кур'ер, бар'ер, Т'ер.

27 — I THE MULTIPLICATION TABLE IN BYELORUSSIAN
ТАБЛІЦА МНОЖАНЬНЯ ПАБЕЛАРУСКУ

2 times	2, 3 . . .	—	**двойчы**	2, 3 . . .	7 times	2, 3 . . .	—	**сямá**	2, 3 . . .
3 times	"	—	**тройчы**	"	8 times	"	—	**васьмá**	"
4 times	"	—	**чатырмá**	"	9 times	"	—	**дзевяцьмá**	"
5 times	"	—	**пяцьмá**	"	10 times	"	—	**дзесяцьмá**	"
6 times	"	—	**шасьцьмá**	"					

For example: 2 times 5 = 10 — **Двойчы** пяць — дзéсяць.
6 times 7 = 42 — **Шасьцьмá** сем —сорак два.
and 21 times 12 . . . — Двáццаць адзін **памножанае** на дванáццаць . . .

27 — II INDEFINITE PRONOUNS / НЕАЗНАЧÁЛЬНЫЯ ЗАЙМЁНЬНІКІ

1. **Нéхта (=хтосьці, хтось)** someone, somebody, anyone, anybody
   Нéшта (=штосьці, штось) something, anything
   Нéйкі (=якісьці, якісь) some
   Нéчый (нéчы), (=чы́йсьці, чыйсь) somebody's
   Некаторы, некаторая, некаторае some; **які-нéбудзь** any
   Хто-нéбудзь somebody, anybody; **што-нéбудзь** something, anything.

   Неазначальныя займеньнікі з прыстаўкай **"не"**, за выняткам **"некаторы"**, маюць націск на **"не"**.

2. Скланеньне

   а) Н. **Нéхта, нéшта**, Р. нéкага, нéчага, Д. нéкаму, нéчаму, В. нéкага, нéшта, Т. нéкім, нéчым, М. пры нéкім на нéчым

   Н. **хто**сьці, Р. В. **каго**сьці, Д. **каму́**сьці, Т. М. **кім**сьці
   Н. В. **што**сьці, Р. **чаго**сьці, Д. **чаму́**сьці, Т. М. **чым**сьці

   Як займеньнікі "**хто**сьці", "**што**сьці", скланяюцца і "**хто**сь, **што**сь".

Заўважце, што гэтыя займеньнікі, як і **"не́хта", "не́шта"**, ужываюцца **толькі ў вадзіночным ліку.**

б) **Адзіночны лік**

	Н.	Р.	Д.	В.	Т.	М.
м. род:	**не́йкі,**					
н. род:	**не́йкае,**	**не́йкага,**	**не́йкаму,**	**не́йк-і (-ага)** **не́йкае,**	**не́йкім,**	**у не́йкім**
ж. род:	**не́йкая,**	**не́йкае,**	**не́йкай,**	**не́йкую,**	**не́йкай,**	**у не́йкай**

Множны лік

	Н.	Р.	Д.	Т.	М.
Для трох родаў:	**не́йкія,**	**не́йкіх,**	**не́йкім,**	**не́йкімі,**	**у не́йкіх**

УВАГА. Займеньнік "**не́йкі, не́йкая, не́йкае**" скланяецца, як прыметнік **"высокі"** (аснова на "к", і канчатак не пад націскам).

в) **Адзіночны лік**

м. род:	**які́сьці,**				
н. род:	**якоесьці,**	**якога́сьці,**	**якомусьці,**	як Н. або Р. **які́мсьці,**	**у які́мсьці**
ж. род:	**яка́ясьці,**	**якоесьці,**	**якойсьці,**	**яку́юсьці,**	**якойсьці** **у якойсьці,**

Множны лік

Для трох родаў:	**які́ясьці,**	**які́хсьці,**	**які́мсьці,**	**які́місьці,** **у які́хсьці**

Гэтак-жа скланяецца й **"які́сь, яка́ясь, якоесь".**

г) **"Не́чый (не́чы), не́чыя, не́чые"** ды **"некаторы, некаторая, некаторае"** скланяюцца, як прыметнік **"шэры"** (зацьвярдзелая аснова й канчатак не пад націскам).

г) Н.	хто-не́будзь	што-не́будзь	які-не́будзь	чый-не́будзь
Р.	каго-не́будзь	чаго-не́будзь	якога-не́будзь . . .	чыйго-не́будзь . . .
Д.	каму́-не́будзь . .	чаму́-не́будзь . . .		

***

a) All indefinite pronouns with the prefix **"не"**, except the pronoun **некаторы, некаторая, некаторае,** have the stress on this prefix. For example: **не́хта, не́шта, не́йкі, не́чый.**

b) Study the declension of the indefinite pronouns in the Byelorussian text and notice that the indefinite pronouns with the particles **-сьці, -сь** and **-не́будзь** are declined like the corresponding interrogative pronouns, the particles remaining unchanged.

27 — III NEGATIVE PRONOUNS / АДМОЎНЫЯ ЗАЙМЁНЬНІКІ

1. **Ніхто** (nobody), **нішто** (nothing); **ніякі, ніякая, ніякае** (none); **нічы́й, нічыя́, нічыё** (nobody's).

2. Скланёньне.

а) Ніхто,	нікога,	нікому,	нікога,	нікім,	аб нікім (або ні аб кім).
Нішто,	нічога,	нічому,	нічога,	нічым,	у нічы́м (або ні ў чым).

б) муж. ніякі,	ніякага,	ніякаму,	ніякім,	у ніякім (або ні ў якім.)
н. ніякае,				
ж. ніякая,	ніякае,	ніякай,	ніякай,	у ніякай (або ні ў якай.)

в) Калі адмоўны займеньнік ужываецца з прыйменьнікам, дык прыйменьнік звычайна ставіцца перад займеньнікам, прыкл.: у **нікога**, зь **нікім**, у **нічым**, у **ніякім**... Дапушчаецца аднак таксама прыйменьнік ставіць **паміж** часьцінкай "**ні**" і рэштай займеньніка. Гэткія выразы пішуцца ў тры словы, прыкл.: **ні** ў **нікога**, **ні** ў **чым**, **ні** ў **якім**.

УВАГА. Падобных выразаў ня бывае з адмоўем "**не**". Заміж "**не**" трэба ўжываць слова "**нямá**", прыкл.: **нямá** ў каго, **нямá** ў чым...

***

a) When a negative pronoun is used with a preposition, the preposition usually precedes the pronoun, e.g.:

у **нікога**, зь **нікім**, у **нічы́м**, у **ніякім**,

or it can stand between the particle "**ні**"and the rest of the pronoun. These expressions are written with three words, e.g.:

ні ў кога, **ні** зь кім, **ні** ў чым, **ні** ў якім.

b) There are not any expressions of this kind with the particle "**не**". Instead of "**не**" the word "**нямá**" has to be used, e.g.: **нямá** зь кім, **нямá** ў чым.

27 — IV THREE MOODS OF VERBS: INDICATIVE, IMPERATIVE AND CONDITIONAL
АБВЁСНЫ, ЗАГАДНЫ І ЎМОЎНЫ лад дзеясловаў

Беларускія дзеясловы маюць тры лады: **абвёсны, загáдны** ды **ўмоўны.**

1. Дзеясловы **абвёснага** ладу выражаюць дзеяньні, якія **ў запраўднасьці адбыліся, адбываюцца** або **будуць адбывацца,** прыкл.:

вýчні **пісáлі**, вýчні **пішуць**, вýчні **бýдуць пісáць.**

2. Дзеясловы **загáднага** ладу выражаюць **просьбу, зáклік** або **загáд,** прыкл.: **Калí** лáска, **пішэце! Няхáй** вýчні **пíшуць! Пішэце** чы́ста!

3. Дзеясловы **ўмоўнага** ладу выражаюць дзеяньні:

а) якія магчымыя толькі пры пэўных абставінах, або дзеяньні пра якія толькі мяркуецца, прыкл.:

Ён пісаў-**бы** лісты́ чáста, **калí-б** ён меў час.

б) ці дзеяньні, пажаданыя таму, хто гаворыць, прыкл.:

Пісáла-б ты да нас хаця́ раз у ты́дзень.

27 — V CONDITIONAL MOOD. CONDITIONAL SENTENCES
УМОЎНЫ ЛАД. СКАЗЫ ЎМОВЫ

1. Утварэньне.

а) **Умоўны лад** дзеясловаў **утвараецца** даданьнем **часьцінкі бы** (а пасьля галосных б) да формы прошлага часу. Дзеясловы ўмоўнага ладу зьмяняюцца толькі ў родзе й ліку, але маюць адну форму для ўсіх часоў. На час у сказе паказваюць іншыя словы, прыкладам:

Я (ты, ён) сёньня пайшоў-**бы**; я (ты, янá) пайшлá-**б**
Я (ты, ён) учора пайшоў-**бы**; **мы (вы, яны́)** ўчора пайшлí-**б**
" заўтра " ; яны́ заўтра пайшлí-**б**

б) Часьцінка **бы (б)** у сказе можа стаяць ня пры дзеяслове, а пры іншым слове, а ў даданых сказах із злучнікам **"каб"** зусім выпушчаецца, прыкл.:

Я шмат чытáў-**бы**, калí-**б** меў час (або **каб** меў час)
я шмат-**бы чытáў**, калí-**б** меў час (або **каб** меў час)
я-б шмат чытáў, " " " " " "

2. Ужываньне.

I. **Умоўны** лад ужываецца ў **сказах умовы.**
Умовы бываюць **рэáльныя й нерэáльныя.**

а) Калі сказ выражае **рэальную** ўмову, гэта значыць факт, які запраўды можа адбыцца, дзеяслоў ставім у **вабвесным ладзе**, адпаведна цяперашняга, прошлага ці будучага часу:

Калí ты працýеш, (дык) ты добра зарабля́еш.
Калí ты працавáў, (дык) ты добра зарабля́ў.
Калí ты бýдзеш працавáць, (дык) ты бýдзеш добра зарабля́ць.

У другім сказе можна абыходзіцца і бяз злучніка **"дык"**, а калі гэты сказ стаіць на першым месцы, **"дык"** ніколі ня ўжываецца, прыкл.:

Ты добра зарабля́еш, калі́ ты працу́еш.

б) Калі-ж у сказе **нерэальная** ўмова, толькі дапушчэньне, супярэчнае рэчаіснаму факту, дзеяслоў ставім у **ўмоўным ладзе**, прыкл.:

Калі́-**б** у мяне́ былі́ грошы, я шмат падарожнічаў-**бы**.

II. **Умоўны** лад ужываецца таксама ў сказах, якія выражаюць проста **пажада́ньне, прапанову** ці **просьбу,** прыкладам: Ён хаце́ў-**бы** вас ба́чыць. Пайшлі́-**б** прайсьці-ся, а́ле позна ўжо. Зайшлі́-**б** уве́чары да нас.

***

1. **Formation** of the **conditional** mood.

a) In Byelorussian the conditional mood has one form for the present, past or future tense. It is formed by using the particle **"бы"** ("б" after vowels) with the past tense of the imperfective or perfective verbs.

SINGULAR

Я (ты, ён) чыта́ў-**бы**	I should (would) read,
Я (ты, яна́) чыта́ла-**б**	or I should (would) have read.
яно чыта́ла-**б**	

PLURAL

Мы (вы, яны́) чыта́лі-**б**	We should (would) read, or We should (would) have read.

b) The actual tense of the conditional mood is indicated by the context, e.g.:

PRESENT: Калі-**б** ён меў час, ён **сёньня** да вас прыйшоў-**бы**.	If he had time, he would come to see you today.
PAST: Калі-**б** ён меў час, ён **учора** да вас прыйшоў-**бы**.	If he had had time, he would have come to see you yesterday.
FUTURE: Калі-**б** ён меў час, ён **за́ўтра** да вас прыйшоў-**бы**.	If he would have time, he would come to see you tomorrow.

2. **Uses** of the **conditional** mood.

I. **Conditional** sentences.

a) **Conditional** sentences usually consist of **two clauses:** the **subordinate** clause which states the **condition**; and the **main** clause which states the **result** of the given **condition.**

The **condition** is introduced by **"калí"** (if) or **"каб"** (if), and the **result** sometimes by**"дык"** (then), e.g.:

Калí ён здаровы, (**дык**) ён можа працава́ць.	If he is well, he can work.
Каб ён ве́даў, ён ня прыйшоў-**бы** (**or ён-бы** ня прыйшоў).	If he knew, he would not come.

There are two types of conditions: **real** and **unreal.**

b) When a sentence states a **real condition** expressing a fact which can actually take place in the present, past or future, regular **indicative** tenses are used, e.g.:

Калí ты пра[illegible] (дык) ты шмат зараб[illegible]	**If you work, you earn much.**
Калí ён пра[illegible]ў, (дык) ён шмат [illegible]	**If he worked, he earned much.**
Калі [illegible] (дык) ен бу́дзе шмат зарабля́ць.	If he will work, he will be earning much.

NOTE 1. "Дык" in the second clause may be omitted.
NOTE 2. "Дык" is always omitted if the conditional sentence begins with the main (result) clause, e.g.: Ты шмат зарабля́еш, калí ты працу́еш.

c) The Conditional mood is used:

I. When a sentence states the **unreal condition** which expresses a supposition contrary to actual fact. To express an unreal condition in any tense, **"калí-б"** and the verb in the **past** tense are used in the **subordinate** clause, and the **conditional mood in the main clause, e.g.:**

Калí-б у мяне́ **былí** грошы, я шмат падарожнічаў-**бы** (**or** я шмат-**бы** падарожнічаў, **or я-б** шмат падарожнічаў).

If I had money, I would travel a great deal.
The particle "бы (б)" in the main clause may be joined to any word, not only to the verb, as shown in the examples above.

II. In sentences conveying desire, suggestion or request, e.g.:

Мы пайшлí-**б** прайсьцíся, а́ле позна ўжо.	We would like to go for a walk, but it is late already.
Ён ве́льмі хаце́ў-**бы вас** ба́чыць.	He **would like** to see you very much.
Зайшлí-**б** уве́чары да нас.	You **ought** to drop in on us this evening.

27 — VI THE PARTICLES / ЧАСЬЦІ́НКІ: не(ня), ні

I. Часьцінка **не(ня)** з рознымі часьцінамі мовы пішацца зьліта й асобна.

а) **Не(ня)** пішацца **зьліта:**

1. Калі слова бязь **не(ня)** ня ўжываецца, прыкл.: **незабу́дка, небара́ка, недасол, ненавідзець, нездаровіцца.**

2. Калі **не(ня)** з назоўнікам, прыметнікам ці прыслоўем **утварае новае слова,** якое можна замяніць словам, блізкім у значаньні, але бязь **"не"**, прыкл.:

нездароўе — хвароба	**ня**годны — благі́	**недалёка** — бліска
не́прыяцель — вораг	**ня**высокі — нізкі	**неспадзява́на** — ра́птам.

3. З **поўнымі дзеяпрыметнікамі,** якія **ня маюць** пры сабе **паясьняльных словаў,** прыкл.:

нясьпі́саныя сшыткі, **незаве́шаныя** вокны, але нічым **не** заве́шаныя вокны.

4. У **неазначальных займенньніках і прыслоўях,** прыкл.:

не́хта, **не́**шта, **не́**які(**не́**йкі), **не́**дзе, **не́**куды, **не́**калі, **не́**як

б) **Не(ня)** пішацца **асобна:**

1. Ад **дзеясловаў, дзеяпрыслоўяў** і **кароткіх дзеяпрыметнікаў,** прыкл.: **ня** чыта́ў, **ня** сьпіцца; **не** гаворачы, **ня** скончана.

2. Ад **назоўнікаў, прыметнікаў, дзеяпрыметнікаў** і **прыслоўяў,** калі **ў сказе** ёсьць або разумеецца **супрацьстаўленьне** таму, што выражана словам зь **"не"**, прыкл.: **ня** прыяцель, а вораг; **не** далёкі, а блізкі; **ня** высока, а нізка; **не** прачы́тана, а праглéджана толькі.

II. Часьцінка **"ні" заўсёды** пішацца **асобна, за выняткам** у вадмоўных займенньніках ды прыслоўях, прыкл.: **ніхто, ніякі; нідзе́, ніколі.**

Часьцінка **"ні"** ўжываецца ў гэткіх выпадках:

1. Калі выражаецца поўнае адмаўленьне, прыкл.: **ніхто, нідзе́, ні** ра́зу; **ні** грозьбаю, **ні** просьбаю; **ні** е́сьці, **ні** пі́ці.

   У такіх выпадках для памацненьня **"ні"** кажуць **"а́ні"**, прыкл.; **а́ні** е́сьці, **а́ні** пі́ці; **а́ні** вокам не змаргну́ў.

2. **Заміж злучніка "і"** пры пералічэньні **пасьля выказьніка з** адмоўем **"не"** ці **пасьля** словаў **нямá, не́льга,** прыкл.: **ня** прыйшоў **ні** Язэп, **ні** Сьцяпа́н; **нямá ні** кроплі вады; **не́льга** тра́ціць **ні** часі́нкі; **не́льга ні** прайсьці, **ні** праéхаць.

3. **Калі** ў сказе **колькі адмоўяў,** дык **пры выказьніку** пішацца **не(ня),** а **пры іншых** словах **ні,** прыкл.: **ні** гля́нуць **не** далі́; работа **ня** спыня́лася **ні** на часі́нку.

4. Часьцінка **"ні"** ўжываецца для ўзмоцненьня сьцьвярджальнага значаньня выказьніка. Такія сказы пачынаюцца выразамі: куды́ **ні**, як **ні**, за што **ні**, каго **ні** ды падобнымі, пры́кл.:

куды́ **ні** глянь — усю́ды лю́дзі; каго **ні** спыта́й — ніхто ня ве́дае;
дзе **ні былі́**, усю́ды нас гасьці́нна прыма́лі.

УВА́ГА. Часам сустракаюцца выказьнікі з падвойным адмаўленьнем, але маюць сьцьвярджальны сэнс, прыкл.:

Не магу́ **не** сказа́ць (г. зн. му́шу сказа́ць), **не́льга ня** це́шыцца.

***

I. a) The particle "не(ня)" is written together:

1. With words which don't exist without **"не(ня)"**, e.g.:

няна́вісьць, небара́ка, ненавідзець.

2. When "не(ня)" with nouns, adjectives or adverbs **form new words, e.g.:**

няшчасьцe — бяда́ (misfortune), **нялёгка — цяжка (hard),**
не́прыяцель — вораг (enemy).

3. With the long form of the **participles** when they stand by themselves and in **indefinite pronouns and adverbs, e.g.:**

незаве́шанае вакно but **нічы́м не** заве́шанае вакно;
не́хта, не́шта, некаторы, не́дзе, не́калі

b) **"Не(ня)" is written separately:**

1. With **verbs, verbal adverbs** and with **short participles**, e.g.:

ня чыта́ў, **не** зрабі́ўшы, **не** прачытаны.

2. With **nouns, adjectives** and **adverbs** when "не" is used for negation. Such words with **"не"** are usually **followed by a contrasting word** preceded by "а", e.g.:

ня пры́яцель, **а** вораг; **ня** лёгка, **а** цяжка.

II. a) The particle **"ні" is always written separately except in** negative pronouns and adverbs, e.g.: **ніхто, нідзе́, ніколі.**

b) **"Ні"** is used: 1. for emphasizing negation or instead of an **"і"** after the negative predicate or after the words **нямá, не́льга,** e.g.: **Ня** ўме́е **ні** піса́ць, **ні** чыта́ць. **Нямá ні** алавіка́, **ні** пяра́.

2. When there are several negations in the sentence, the particle **"не"** is used with the predicate and the particle **"ні"** is used with other words, e.g.:

Работа **ня** спыня́лася **ні** на часі́ну. Work didn't stop for a minute.
Ні гля́нуць **не** далі́. They didn't even let us look once.

3. **For emphasizing the affirmative predicate in expressions starting with:** куды́ **ні**, як **ні**, за што **ні**, каго **ні**, **e.g.:**

Куды́ **ні** глянь — усю́ды лю́дзі. Anywhere you look, there are people.
Каго **ні** спыта́й — ніхто **ня** ве́дае. Whomever you ask, they do not know.

NOTE. A double negation is sometimes used to express a confirmation, e.g.:

Я **ня** мог **не** сказа́ць (я павінен быў сказа́ць). I had to tell.
With both verbs **"не"** is used.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 280. а) Паўтара́йце за наста́ўнікам ці прачыта́йце ўго́лас слова́.
Запамята́йце, як яны́ пішуцца. (Гл. пра́вілa 27-26Ф, а, 1.)

1.	тэлефо́н	а́льгебра	ко́лер	2. сэнса́цыя	хэмія
	дэлега́т	геамэтрыя	фанэтыка	сэзо́н	рэспу́бліка
	буке́т	тале́рка	экспэрыме́нт	тэа́тар	кілішак
	ля́гер	шма́лец	экспэды́цыя	сэа́нс	кірма́ш

б) Перапішэце ска́зы із словамі з "2" пу́нкту.

Адкры́цьці экспэды́цыі на поўнач былі вялікай сэнса́цыяй. Сымон з ба́цькам за́ўтра е́дуць на рыбу. За́ўтра адчыне́ньне сэзону. У на́шым горадзе пабудава́лі новы тэа́тар. Фільм быў такі ціка́вы, што мы сядзе́лі два сэа́нсы. Экза́мен з хэміі ўсёй кля́се пайшоў ве́льмі добра. Скарот БНР зна́чыць Белару́ская Народная Рэспу́бліка. Зося, мы́ючы судзьдзё, пабіла кілішак. Усім дзе́цям падаба́лася пе́сьня "Ба́ба Е́ўка, дзед Тама́ш паехалі на кірма́ш".

в) Укладзе́це ска́зы, ужыва́ючы словы з пункту "1".

г) Перапішэце ска́зы, замі́ж кропак устаўля́ючы адпаве́дныя словы з пра́вага слупка́.

1. Моладзь на сходзе вы́брала новага старшыню́, засту́пніка старшыні й ска́рбніка, а ... заста́ўся той са́мы. — **рамонт**
2. ... "г" у белару́скай мове рэдка ўжыва́ецца. — **літара**
3. Уле́тку ў школе зрабілі .... — **літарату́ра**
4. ... разьвіва́ецца найле́пш у тых краёх, што ма́юць доступ да мора. — **сакрата́р**

5. Ігна́т пі́ша пра́цу на тэму лясное гаспада́ркі ў Белару́сі, цяпер ён зьбіра́е . . . . **га́ндаль**
6. На ле́кцыі белару́скае . . . кля́са разгляда́е твор Іва́на Ме́лежа "Лю́дзі на балоце". **матар'я́л**

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 281. а) Прачыта́йце ўго́лас ды запа́мятайце напіса́ньне гэтых слова́ў іншамо́ўнага паходжаньня (пра́вілa 27-26Ф 3.)

1. і [illegible] ы (пасьля зацвярдзе́лых ды зьи́чных **д, т, з, с**)

рэжы́м	канстыту́цыя	гісторыя	дырэктар	фізыка
рэжысэ́р	на́цыя	тып	дыктоўка	сыстэма
жыра́фа	паліцыя	тыра́н	універсыте́т	сымэтрыя

2. **і = і** (пасьля́ ўсіх іншых зы́чных, пасьля́ **з, с у канчатках ія, ійны** ды ў "ту́зін", "Сібір").

міні́стар	паэзія	камісія	гімназісты
капіта́л	гімна́зія	місія	ту́зін
архіў	фанта́зія	дывізійны	Сібір

б) Перапішэце ска́зы, а тады́ перакладзе́це іх у англе́льскую мову.

1. Ка́жны рэжысэ́р ста́віць п'е́су пасво́йму.
2. У Кана́дзе й Задзіно́чаных Шта́тах капіталісты́чны лад, або рэжым, а ў Саве́цкім Саю́зе — камуні́стычны. 3. У заалягі́чным па́рку мы ба́чылі жыра́фу.
4. Кана́дзкую, як і амэрыка́нскую, на́цыю ўтвары́лі лю́дзі шмат якіх этні́чных гру́паў. 5. Мой брат ціка́віцца гісторыяй. 6. Уважа́й, зза́ду е́дзе паліцыя́нт.
7. Асноўны закон дзяржа́вы заве́цца канстыту́цыяй. 8. Гімна́зіі калісь былі́ трох ты́паў: гуманісты́чнага, фізы́чна-матэматы́чнага й клясы́чнага.

в) Адкажэце пісьмова на пыта́ньні.

1. Як прозьвішча дырэктара ва́шае школы? 2. Ці вы пі́шаце дыктоўкі?
3. Ці ціка́віць вас фі́зыка? 4. Ці ёсьць у ва́шым горадзе ўнівэрсыте́т?
5. Як заве́цца міні́стар заме́жных спра́ваў? 6. Ці вы лю́біце чыта́ць ве́ршы-паэзію?
7. Ці вялі́кі архіў у ва́шай арганіза́цыі? 8. Адзін ту́зін я́йкаў, колькі гэта я́йкаў?
9. Дзе знаходзіцца Сібір? Якія яшчэ краі́ ўваходзяць у Арктыку?

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 282. а) Паўтара́йце ўголас за наста́ўнікам. Дома перапішэце ды запа́мятайце напіса́ньне гэтых словаў.

ia = ія (ыя): геній́а́льны, спэцыя́льны, ініцы́ятыва, па́ртыя
ie = іе (ые): кліе́нт, гігіе́на, аўдые́нцыя, дые́та
iu = ію (ыю): канцы́лію́м, калёквію́м, ра́дыюс, прэзы́дыюм, аква́рыюм, ната́рыюс, а́ле трыу́мф
io, калі пад націскам, = **іё (ыё)**: бі́ёляг, патрыёта, ідыёт, аксыёма
io, калі не пад націскам = **ія (ыя)**: бібліятэка, біялёгія, мэліяра́цыя, фізіялёгія, сацыялёгія, рацыяна́льны, нацыяна́льны, пэры́яд.

б) Карыста́ючыся адвольна вы́бранымі словамі з пу́нкту "а)", укладзе́це 15 ска́заў.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 283. Перапішэце ска́зы, заміж кропак устаўля́ючы адпаве́дныя словы з пра́вых слупкоў.

а)
1. Калі́ мы былі́ ў Ата́ве, мы зьве́далі будынак . . . .
2. На скрыжава́ньні ву́ліцаў паліцыя́нт . . . рух, бо папсава́ўся сьветлафор.
3. Мой ся́бра працу́е ў шпіта́льнай . . . .
4. На пісьмовым стале́ стаіць прыгожая новая . . . .
5. Ле́кар прыпіса́ў мне . . . .
6. Хлопцы гуля́юць у мя́чык на спартовым . . . .
7. Я бу́ду вывуча́ць рама́нскую . . . ды . . .

лёгіка
ля́мпа
філялёгія
лябараторыя
парля́мэнт
рэгулява́ць
пляц
акуля́ры

б)
1. Гэты журналі́сты заўсёды пі́ша ціка́выя . . . .
2. Золата й серабро - высакародныя . . . .
3. Ба́цька завёў дзяцёй на . . . .
4. Ву́чні рыхту́юць п'е́су, ужо падзялілі . . . .
5. Ён уме́е пла́ваць рознымі . . . .
6. Фільм, што мы ўчора глядзе́лі, зусім ня меў . . . .
7. У ча́се ле́тніх . . . яны́ пае́дуць у Лёндан, наве́даюць там Белару́скую Бібліятэку ды Музэй.

мэта́ль
стыль
артыку́л
карусэля
роля
фа́була
канікулы

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 284. Перапішэце пры́клады множаньня словамі. (Глядзе́це табліцу § 27-I.)

УЗОР: Двойчы пяць — дзе́сяць.

а)	2 . 5 = 10	3 . 9 = 27		б)	5 . 8 = 40	7 . 7 = 49
	2 . 9 = 18	4 . 5 = 20			5 . 7 = 35	7 . 8 = 56
	3 . 4 = 12	4 . 6 = 24			6 . 8 = 48	8 . 9 = 72
	3 . 7 = 21	5 . 5 = 25			6 . 7 = 42	9 . 9 = 81

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 285. а) Прачыта́йце ска́зы. Вы́пішце ў слупок **неазнача́льныя займе́ньнікі,** абазна́чце склон.

1. Сымон раска́зваў сваім сябром не́шта **ціка́вае.**
2. Чува́ць было, як не́хта йшоў па сходах.
3. Абы-каму́ гэтую спра́ву даручы́ць не́льга.
4. У не́ся[illegible] [illegible] галасы. Не́кага голасна **паклі́калі.**
5. Дык раскажы́ што-не́будзь **ціка́вае** пра **сваё падарожжа.**

б) Перапішэце ска́зы, дзе можна, **неазнача́льны займе́ньнік** замяня́ючы і**ншым з тым са́мым зна́чаньнем.**

УЗОР: Сымон раска́зваў сваім сябром штосьці **ціка́вае.**

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 286. Прачыта́йце ска́зы, устаўля́ючы ў вадпаве́днай форме неазнача́льныя займе́ньнікі: **не́хта, не́йкі, некаторы,** а тады запішэце ска́зы.

1. ... кліка́ў на дапамогу. 2. ... зробіць гэта. 3. ... ска́ўты сядзе́лі ка́ля вогнішча, а ... пайшлі́ да ракі. 4. Прыду́майце ... **ціка́вую** гульню́. 5. У ... ву́чняў зада́ча ня выходзіла. 6. Ён пайшоў да ....

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 287. а) Перапішэце ска́зы, вы́пішце займе́ньнікі, ды напішэце, **якія гэта займе́ньнікі.**

1. Само нішто ня прыходзіць у ру́кі.
2. За на́мі ўсьлед сіга́е, а́ле нам ні ў чым не дапамага́е (сьцень).
3. У пакоі нікога ня было.
4. Народ не сагне́ш, не пакорыш нічы́м, ніяки́м прыму́сам, ні зьдзе́кам.

5. Ён ішоў, ні аб чым ня ду́маючы, ні на вошта не зьвярта́ючы ўва́гі.
6. Ні ў кога нямá такога прыгожага са́ду, як мой дзядзю́ля ма́е.

б) Прачыта́йце ска́зы, а тады́ перапішэце, ста́вячы прыназоўнікі пе́рад **адмоўнай** часьці́нкай **"ні".**

УЗОР. 1. Учора я ў нікога ня быў.

1. Учора я ні ў кога ня быў. 2. На ме́сьце я ні зь кім ня ба́чыўся, ні аб чым не гаварыў. 3. Падарозе мы ні ў кога ня спыня́ліся. 4. Ну́дны чалаве́к, зь ім ні аб чым не пагаворыш. 5. З рыбалкі на́шыя рыбакі́ вярну́ліся ні з чым. 6. У гэтым возеры така́я студзёная вада́, як ні ў я́кім іншым.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 288. Фанэты́чнае. Наста́ўнік чыта́е ўголас па ска́зе з займе́ньнікам **"увесь"**, а ву́чні паўтара́юць, толькі займе́ньнік **"уве́сь"** адпаве́дна заме́ньваюць адмоўным займе́ньнікам. (**ніхто** або **нішто**)

УЗОР. Наста́ўнік: Ся́бра **ўсё** забы́ўся. **Ву́чань:** Ся́бра **нічога** не забы́ўся.

1. Хлапцы́ ўсё расказа́лі.
2. Сусе́д усіх тут зна́е.
3. Дзед Мароз усім даў падару́нкі.
4. Сёньня для ўсіх сьвя́та. (нямá сьвя́та)
5. Усе́ спазьні́ліся.
6. У яго ўва ўсім пара́дак. (ні ў чым нямá . . .).

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 289. а) Ад да́дзеных дзеясловаў утварэце дзеясловы **ўмоўнага ла́ду** адзіночнага ды множнага ліку.

УЗОР. вучы́ў — вучы́ў-бы, вучы́ла-б, вучы́лі-б.

Гаварыў, нёс, сьпява́ў, напіса́ла, рысава́ла, схадзіла, прыйшла́.

б) Ад да́дзеных неазнача́льнікаў утварэце дзеясловы ўсіх трох ладоў.

УЗОР. Напіса́ць - напішаш, напішы́, напіса́ў-бы.

Прынесьці, зрабіць, прачыта́ць, мы́цца, здаганя́ць, закрана́ць, будава́ць, пыта́цца, ве́даць.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 290. Навучыцца чыта́ць верш зь інтана́цыяй, а тады́ напа́мяць.

КАБ Я КНЯ́ЗЕМ БЫЎ . . .

Каб я кня́зем быў ўлада́рным
Гэтых ніў і хат, —
Быў-бы кня́зем гаспада́рным,
Вёў-бы добры лад;
На паса́дным ме́сцы-б се́лі
Пра́ва і закон.
Пра́ўду ве́чную ўсе-б ме́лі —
Вечавы́ свої
Не цягну́ў-бы
Кры́ўдай
Кожны сам

Каб я сон
Пла́ваў над зямлёй,
Быў-бы сонейкам вячы́стым
Ле́там і зімой.
Не лажы́ўся-б на разлогі
Непрагля́дны цень,
Асьвятля́ў-бы ўсе дарогі
Ў ночы і у дзень.

Гадава́ў-бы ў ве́чным цьве́це
Поле і лугі,
Распаліў-бы ўсе на сьве́це
Пу́ты-ланцугі.
Каб я пту́шкай быў крыла́тай,
Пець і лётаць мог,
Быў-бы пту́шкай не заклята́й,
Па расе́ ня сох,
Груганом-бы я ня кру́мкаў,
Не наводзіў сьлёз,
А на кры́льлях на́шу ду́мку
Да Бога-б панёс.
Кры́ўду — ве́дзьму на́шых ме́жаў
Беднату́ і цьму,
Ўсё-б па пра́ўдзе, як нале́жа,
Вы́лічыў яму́ . . .

Я́нка Купа́ла

Слоўнік (Vocabulary)

князь, -я (m.) prince
улада́рны, -ая, -ае sovereign
гаспада́рны, -ая, -ае thrifty
лад, -у (m.) order, concord
паса́днае ме́сца throne
пра́ва, -а (n.) right
закон, -у (m.) law
ве́чны, -ая, -ае eternal, everlasting
ве́ча, -а (n.) vyecha (popular assembly)
вечавы́ звон bell announcing the vyecha
падда́ны, -ага (m.) subject
кры́ўда, -ы (f.) offence, injury, wrong
малаці́ць (II); малачу́, малоціш, -яць to thrash
цэп, -а (m.) flail
вячы́сты, -ая, -ае everlasting
разлог, -у (m.) wide space of land
непрагля́дны цень impenetrable darkness
гадава́ць (I); гаду́ю, -еш to grow, to keep up
ланцу́г, -а́ (m.) chain
пу́ты-ланцугі́ (pl.) chains, fetters
крыла́ты, -ая, -ае winged
заклята́ны, -ая, -ае cursed
груга́н, -а́ (m.) raven
кру́мкаць (I); кру́мкае, -юць to croak
ве́дзьма, -ы (f.) witch
беднота́, -ы́ (f.) poverty
цьма, -ы (f.) darkness; ignorance
як нале́жа as it is due to
вы́лічыць (II) (pf. of **вылічы́ць, I**) fut. **вы́лічу, -ыш, -ыць** to name, to tell all, to list

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 291. а) Прачыта́йце па ска́зе ўголас ды азна́чце **ўмову** (рэа́льная ці нерэа́льная) ды час.

1. Калі́ ён гэта бу́дзе ве́даць, ён не прада́сьць дому.
2. Яны́ не працава́лі-б міну́лага ле́та, калі́-б я не памог ім даста́ць пра́цу.
3. Мы вас сустрэнем на ста́нцыі, калі́ вы ска́жаце нам, калі́ вы прые́дзеце.
4. Яны́ ўчора пайшлі́-б на канцэрт, калі́-б можна было даста́ць таньне́йшыя біле́ты.
5. Калі́-б у суботу было добрае надвор'е, дык мы пае́халі-б на Ты́сячу Абтокаў.
6. Калі́ за́ўтра бу́дзе дождж, дык я не пае́ду на ме́ста.
7. Калі́-б Я́нка Купа́ла ня любіў гэтак Белару́сь, не цярпе́ў гэтак за паку́ты белару́скага народу, ягоная паэзія ня была́-б така́я магу́тная.

б) Перапішэце па ска́зе, ды **перакладзе́це** іх у **анге́льскую мову.**

1. Яны́ ня чыта́лі-б гэтае кнігі. 2. Я быў-бы ве́льмі ра́ды іх ба́чыць. 3. Ты-б больш вучы́лася. 4. Было-б менш не́навісьці на сьве́це, і жыцьцё было-б куды́ лягчэйшае. 5. Мы-б вам піса́лі, а́ле ў нас ня было ва́шага а́дрысу. 6. Калі́-б яна́ ве́дала, што рабіць! (I wish). 7. Мець-бы волю — здабу́дзем долю. 8. Не сядзе́лі-б вы так шмат пры тэлевізары!

в) Прачыта́йце ска́зы. Перапішэце іх, **галоўныя** ска́зы ста́вячы на **пе́ршым** ме́сцы. (Глядзе́це пра́вілa 27-V, 2b, NOTE 2.)

1. Калі́ даста́нем біле́ты, дык мы пойдзем за́ўтра на футбольны мэч. 2. Калі́-б далі ямў добрую цану́, дык ён прада́ў-бы свой дом. 3. Калі́-б ты не напіса́ў, дык мы нічога ня ве́далі-б, што ты быў у Пары́жы. 4. Каб ён менш гаварыў, дык лю́дзі больш яго паважа́лі-б. 5. Каб вы прыйшлі́ крыху́ пазьне́й, дык нас ужо ня было-б дома. 6. Каб мы ме́лі ваш а́дрыс, дык мы вас паве́дамілі-б.

г) Запісаныя ска́зы з пу́нкту "в" перакладзе́це ў **анге́льскую** мову.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 292. а) Перапішэце ска́зы, пішучы часьцінкі **"не(ня), ні"**, дзе трэба, зьлі́та, а дзе — асобна.

1. На зямлі́ ляжа́лі **(не, ня)** выра́зныя сьце́ні. 2. **(Ні)** дзе **(не, ня)** было так шмат баравікоў, як у мікуліцкіх баравінах (К-с). 3. Пазна́ць **(не, ня)** тру́дна чалаве́ка па ўсіх паводзінах яго — ці ён гульта́й, ці **(не, ня)** дарэка, ці **(не, ня)** стае́ ямў чаго. (К-с). 4. Не́йкая ночная пту́шка **(не, ня)** магла́ супакоіцца. 5. Калі́ мы вы́йшлі

на (**не, ня**) вялікую сьцéжку, на ёй (**ні**) кога (**не, ня**) было. 6. Сымон сядзéў (**не, ня**) рухома, (**не, ня**) зводзячы вачэй з агню́. 7. З усіх бакоў (**ні**) чога (**не, ня**) было відáць, апрачá сьнéгу. 8. (**Не, ня**) прачытáныя брáтам газэты ляжáлі на сталé.

б) Прачытáйце перш скáзы, а тады́ перапішэце, устаўля́ючы адпавéдна **"не(ня)"** ці **"ні"**.

1. Малады́ й асьцярожны за рулём шафёр сядзíць, і каго (**не, ні**) стрэне, кáжны азірнéцца, паглядзíць. 2. А дождж усё мацнéў. За ягонай густой заслонай (**не, ня, ні**) было відáць ужо (**не, ня, ні**) сасоньніку, (**не, ня, ні**) дубоў кáля рэчкі, (**не, ня, ні**) вёскі. 3. Куды́ (**не, ня, ні**) заходзíліся калядні́кі, усю́ды іх шчы́ра прымáлі. 4. Каго мы (**не, ня, ні**) пыта́лі, ніхто (**не, ня, ні**) чуў пра такýю вёску. 5. У каго мы толькі (**не, ня, ні**) былі, што мы толькі (**не, ня, ні**) чýлі. 6. Ён (**не,ня,ні**) мог (**не, ня, ні**) прамóвіць ані́ слова. 7. Нéльга было (**не, ня, ні**) сказáць.

КРУГ 28

СІНЯЯ-СІНЯЯ...

(Паводля апавяда́ньня "Сіняя-Сіняя" Ўладзімера Караткéвіча)

I

— Адхалíб, піць.

— Пачака́й Джаміля, — сказа́ў ён шорхлым голасам. — Пацярпí. Дам, калí бу́дзе зусім дрэнна.

Ён адчу́ў роспач. Нічога ня было. Быў толькі бордж, ушчэнт разбу́раны два гады́ таму́. Была́ распа́леная патэльня, дзяўчы́нка й ён.

І тут, пад мура́мі борджа, ён павінен быў скончыць сваé днí. Пятрок Ясюкéвіч. Былы́ Белару́с, былы́ гімназісты Віленскае гімна́зіі, былы́ студэнт, былы́ паўста́нец, былы́ вандроўнік, былы́ ўдзéльнік ґеаґрафічнае экспэды́цыі Каміля дэ ля Брыса́ка.

Былы́ чалавéк.

Бо тут ляжа́ў жывы́ труп. Труп без радзімы, бязь éжы, без вады́...

Павінен быў падыйсьцí караван. Можа за́ўтра, а можа й пасьлязáўтра. Але яшчэ два днí ён ня вы́трывае. Яму́ пя́цьдзесят два гады́. За гэтыя два днí ён пастарэў на пятнáццаць. Так ýва ўся́кім ра́зе, яму́ здава́лася. Вочы былí каламу́тныя й чырвоныя ад неймавéрнай сьпёкі й сьляпу́чага сьвятла́. А калíсьцí былí чы́стыя, як раса́ на валошках.

"У гімна́зіі дзяўчы́нкай дражнілí", — успамінáў ён з абыя́кавай усьмéшкай. Што-б яны́ цяпéр сказа́лí, былы́я сябры́?

Зьбітыя чаравікі, падзёртыя нагавіцы, бéлая на лапáтках і пад пáхамі кашýля, запа́леныя сонцам ру́кі й гру́дзі, бяля́вая па́расьць на шчоках, збле́таныя ад пы́лу

кох. Загі́нуў шэйх ізь сям'ёю і ўсе ўдзе́льнікі экспэды́цыі. Загі́нулі ад дзі́даў і сма́гі... Учора загі́нуў Брыса́к. Напэ́ўна, не дажы́ву да ра́ніцы. Малю́ як аб апошняй літасьці: дзіця́, ма́быць, пагоняць у ра́бства, і, напэ́ўна, на паўдня́. Вы́купце! Мая́ пэньсія за год — у Гадамэсе. Малю́ вас!.. Гэта апошні мой за́піс".

Ён загарну́ў кні́жку ў бру́дную насоўку, прысы́паў пяском ля са́мае сьце́нкі, а на сьце́нцы надра́паў во́йстрым ка́менем крыж. Калі́ бу́дуць агляда́ць ме́сца апошняе бі́твы — здагада́юцца, ма́быць, што калі́ крыж, то пад ім павінна быць не́шта паха-ва́на. Та́ргві не здагада́юцца: яны́ не хава́юць пад кры́жам.

— Што ты робіш, адхалі́б?

— Не зварача́й ува́гі, — сказа́ў ён паара́бску. — І нікому не кажы́ пра гэта. Тут наш парату́нак. Што-б ні зда́рылася, тут наш парату́нак.

— Амуле́т?

— Амуле́т.

Дзяўчы́нка [illegible] до́ўгіх загну́тых ве́ек вільготна й су́мна, чор-нымі дзівоснымі вачы́ма.

"Тыповы бэрбэрскі твар", — паду́маў Пятрок...

Дзіўна, што адны́ бэрбэры рэжуць другіх.

Урэшце, што дзіўнога. Хіба́ на ягонай радзі́ме ня было таго са́мага? Што рабі́лі з мужыка́мі? А што з [illegible]? Загі́нуў Мацке́віч, загі́нуў Пацябня́, Кастусь Калі-ноўскага пове́сілі, Заторскі [illegible] невядома дзе й можа загі́нуў...

Паршы́вая зямля́! Каты́ й рабы́!

— У цябе́ дрэнныя ду́мкі, адхалі́б? — дзяўчы́нка смакта́ла кара́лі.

— Сяда́й да му́ру, нямы́тыя вочкі, —страшны́м агрубе́лым голасам сказа́ў ён, — тут яшчэ ла́пічак це́ню.

— Чаму́ нямы́тыя?

— Дык чорныя-ж.

У яго, Петрака́, ніколі ня было ні жонкі, ні дзяцей. Лёс судзі́ў яму́ адзін дзень пабы́ць ба́цькам.

Сма́га зрабі́лася нясьце́рпнай. Ад усяўла́днага сьвятла́, ад зьнішча́льнае гарачыні распу́хла й ста́ла бронзавай ску́ра. Засьвярбе́лі сьпіна́, ка́рак, ру́кі, бакі́. Ён ве́даў, гэта вы́сыпала на іх сьпякотная восыпка...

— Хочаш піць, маленькая?

Узьняла́ даўгія загну́тыя ве́і.

— Хачу́, адхалі́б.

Глыта́е, закі́нуўшы галаву́. Ён прымуша́е сябе́ глядзе́ць убок.

— А ты, адхалі́б?

— Не хачу́.

— А што бу́дуць піць ба́цька з ма́ці, калі́ прыйду́ць?

— Я-ж табе́ сказа́ў — адпачну́ць і прынясу́ць вады́.

— А та́ргві?

Ба́цька прывядзе́ людзе́й... Ты сядзь у мой цень.

Дзяўчы́нка перапаўзла́ ў цень ад ягонага вялізнага це́ла й прыціхла.

II.

Туарэгаў ня трэба было вінава́ціць...

Яны́ вольны народ, а іх гоняць у ярмо, каб былі, як Нэгры ў Старой Біскры, як апаты́чныя й вя́лыя ма́ўры Сэты́фу й Туні́су, якіх гэтулькі ганя́лі, што ім ужо ўсё адно.

"Як лю́дзям на маёй радзі́ме..."

Ах, як тады́ зьзяў Дняпро, калі́ яго ама́ль няпрытомнага, выносілі з кола ворагаў адпу́шчаныя камандзе́рам палонныя. Звыча́йныя хлопцы аднекуль...

Усё адно, така́я сма́га... Застрэліцца-б... Не́льга... Побач гэты камячок...

Адзі́н дзень трэба пратрыма́цца. А ра́птам здарыцца дзі́ва?..

Іх прыці́снулі тады́ да Доўгае Кру́чы. І гарма́ты раўлі́, вырыва́ючы мя́са, вырыва́ючы людзе́й, се́ючы змрок. А лю́дзі сы́палі́ся із стромы, па́далі ў ваду́ Дняпра́, у сі́ня-зялёнае прадоньне. Вада́ не́сла тру́пы й жывы́х. А гарма́ты раўлі́...

Не, ён ня пойдзе адсю́ль. Таму́, што ён чалаве́к без радзі́мы.

— Адхаліб, — нясьме́ла папыта́лася дзяўчы́нка, – ты адку́ль?

Таню́ткія, як пру́цікі, бронзава-чырвоныя ад сонца ру́кі сьці́снулі пля́шку з рэштай вады́.

— Ты ле́пей папі́, — пара́іў ён.

— Дзя́куй, адхаліб, — сказа́ла дзяўчы́нка, праглыну́ўшы ўсё, што заставалася на дне. — Ты раскажы́ мне, адку́ль ты. Дзе ляжы́ць твая́ зямля́? Мне трохі су́мна.

— Ды што табе́ сказа́ць? Мая́ зямля́ далёка адсю́ль. Яна́ няпрыгожая й ве́льмі бе́дная...

— А яка́я яна́, твая́ зямля́?

— Я-ж кажу́: каме́ньне, каме́нчыкі, камяні́скі, камяні́. І яшчэ балоты. Вялі́кія балоты.

— І вада́ горкая, як у Та́йбэ?

— Не, вада́ салодкая. Та́йбэ мале́нькае, а на́шы балоты ця́гнуцца ледзь ня сто гама́даў за на́мі.

— О-о! — прыкла́ла яна́ да шчокаў далонькі. — Як-жа вам пашанцава́ла! І колькі-ж гэта вярблю́даў можна зь іх напаіць?!

— Гм, ты́сячы ты́сячаў, і яны́ ніколі ня вы́п'юць.

Яна́ глядзе́ла на яго недаве́рліва, і ён папра́віўся:

— Ну, можа і менш.

— Якія вы шчасьлівыя. Падýмаць толькі, колькі-ж гэта балотаў! І лю́дзі зь іх п'юць?

— Не, лю́дзі гэтым грэбуюць. Лю́дзі п'юць з крыніцаў.

— І доўга трэба йсьці ад аднэй да другой?

— Найбольш гадзіну. Ча́сам толькі не́калькі крокаў.

— А між імі пясок?

— Не, між імі трава́... Як у аа́зісе ля са́мае сту́дні.

— І зна́чыцца, уся́ твая́ зямля́, адхаліб, зялёная?

Яму́ не хаце́лася гавары́ць пра так зва́ную "сваю́ зямлю́", але так дзяўчы́нка ле́пей забыва́лася пра сма́гу І таму ён гаварыў.

— Зялёная. А калі з узгоркаў, то на́вет сіняя.

— Сіняя? — захоплена пыта́лася яна́. – Сіняя-сіняя?..

— Сіняя-сіняя, — сказаў ён.

Не каза́ць-жа дзяўчы́нцы, што гэтую сінюю зямлю́ залілі крывёю, вы́палілі. Што яна́ чырвоная й чорная.

— А вярблю́ды? — пыта́лася яна́.

— У нас заміж іх коні.

— А фінікі?

— У нас заміж іх я́блыкі.

— Гэта ле́пей, — сказа́ла яна́. — Ад фінікаў хочацца піць. А я́блыкі сакаўныя.

Ясюке́віч даўно ўжо, зь вялікай трывогай, чуў не́дзе далёка, а потым бліжэй і бліжэй не́йкія дзіўны́я гу́кі, сьпяву́чыя.

Што гэта было?

І ра́птам ён із жа́хам, ад якога ўпа́ла сэрца, зразуме́ў. Сьпява́лі пяскі. Сьпява́ла сваю́ пе́сьню, лятучы на кры́лах пяшча́нае навальніцы, сьмерць.

Закуры́лася верхаві́на дзю́ны. А потым і іншыя...

"Сьмерць, — падýмаў ён і не адчýў ніякага болю. — Хутчэй-бы!" Ён зірнýў на дзяўчы́нку й паба́чыў чорнае вока.

— Сіняя-сіняя? — з ра́дасным недаве́рам папыта́лася яна́.

— Сіняя-сіняя...

— І балоты сінія? — папыта́лася дзяўчынка.

— І балоты сінія. Захýтай галаву́. — Яна́ захýтала.

— І вада́ сіняя?

— І вада́.

Слоўнік (Vocabulary)

шорхлы, -ая, -ае hoarse
пацярпе́ць (II) (pf.) fut. **пацярплю́, -пі́ш, -яць** to be patient
роспач, -ы (f.) despair
бордж, -у (m.) an area in the desert enclosed by a stonewall containing a spring and shelter for men and camels
паві́нен (паві́нна) one ought to...
былы́, -а́я, -ое former, past
труп, -а (m.) corpse
караван, -у (m.) caravan
у́ва ўся́кім ра́зе in any case
каламу́тны, -ая, -ае dull
дражні́ць (II); дражню́, -і́ш, -яць to name, to tease
па́расьць, -і (f.) hair, beard
пад па́хамі under arms
зблы́таныя валасы́ entangled hair
набрыня́лыя павёкі swollen eyelids
запісна́я кні́жка (f.) note book
а́ркуш, -у (m.) sheet, leaf
туарэгі (pl.) Arab tribe
шэйх, -а (m.) sheik(h)
дажы́ць (I) (pf.) fut. **дажыву́, -ёш, -у́ць** to survive
ра́бства, -а (n.) slavery
вёйка, -і (f.) eyelash
мужы́к, -а (m.) peasant
дзівосны, -ая, -ае wonderful, lovely
смакта́ць (I); смакчу́, смокчаш, -уць to suck
агрубе́лы, -ая, -ае coarse, hoarse
ля́пі́чак, ля́пі́чку (m) little patch
сма́га, -і (f.) thirst
нясьцёрпны, -ая, -ае unbearable, intolerable
зьні́шча́льны, -ая, -ае destroying
высыпала восыпка a rash broke out
та́ргві "Tuarehi" in the Arab language

II

вя́лы, -ая, -ае inert, dull, sluggish
пратрыма́цца (I); пратрыма́юся, -ешся, -юцца to hold out, to stand
сы́пацца (I); сы́пецца, -юцца to fall, to pour
прадоньне, -я (n.) abyss, gulf
камяні́ска, -а (n.) huge stone
прыкла́сьці (I) (pf.) fut. **прыкладу́, -дзе́ш, -у́ць** to put, to hold to
недаве́рліва (adv.) distrustfully, with distrust
грэбаваць (I); грэбую, -еш, -юць to abhor, to loathe
сту́дня, -і (f.) well
узгорак, узгорку (m.) small hill
фі́нік, -а (m.) date
сакаўны́, -а́я, -ое juicy
трывога, -і (f.) uneasiness
жах, -у (m.) horror
навальні́ца, -ы (f.) storm
дзю́на, -ы (f.) dune
верхаві́на, -ы (f.) top, peak

28 — I TRANSITIVE AND INTRANSITIVE VERBS ПЕРАХОДНЫЯ И НЕПЕРАХОДНЫЯ ДЗЕЯСЛОВЫ

Дзеясловы падзяляюцца на **пераходныя й непераходныя.**

1. **Пераходныя** дзеясловы гэта тыя, што абазначаюць дзеяньне, якое беспасярэдня пераходзіць на які-небудзь прадмет (асобу ці рэч). Назоўнік, які абазначае назоў гэтага прадмету, стаіць у **вінавальным** склоне **без прыназоўніка,** прыкл.:

Янка сустрака́е (каго?) ма́му.
Майстры́ будуюць (што?) дом.

УВА́ГА. Пасьля пераходных дзеясловаў назоўнік **заміж у вінавальным** можа стаяць і ў **родным** склоне:

а) **калі дзеяньне абыймае толькі частку прадмету,** прыкл.:
прынёс вады́; купіў хлеба, цукру; вы́піў малака́;
б) калі дзеяслоў ужываецца з адмоўем **не,** прыкл.:
ня скончыў работы, ня ма́ю ча́су.

2. У́се іншыя дзеясловы - **непераходныя,** прыкл.: іду́, сплю, хаджу́, сьмяю́ся . . . Нельга сказаць "іду́ каго, ці што."

**
*

A verb that carries [illegible] into an object is called a **transitive verb, e.g.:**

Янка **сустрака́е** ма́му.	**John is meeting his mother.**
Ён зрабіў човен.	**He built a boat.**

A verb that is [illegible] carry the action over is called an **intransitive verb, e.g.:**

Хлопец шпа́рка **бег.**	**The boy ran quickly.**

28 — II THE ACTIVE AND PASSIVE VOICE OF VERBS ДЗЕ́ЙНЫ (НЕЗАЛЕ́ЖНЫ) І ЗАЛЕ́ЖНЫ СТАН ДЗЕЯСЛОВАЎ

Формы **розных станаў** могуць прымаць **толькі пераходныя** дзеясловы.

I. **Дзе́йны або незале́жны** стан паказвае, што **прадмет** (асоба ці рэч) **сам выконвае дзе́яньне** й ягонае дзеяньне пераходзіць на **іншы** прадмет, назоў якога выражаецца **вінавальным** склонам без прыназоўніка, прыкл.:

Майстры́ **буду́юць** дом.
Пісьме́ньнік **напіса́ў** кні́гу.

II. а) **Залежны стан** паказвае, што **прадмет падлягае** дзеяньню **іншага прадмету.** Назоў гэтага іншага прадмету выражаецца **творным** склонам, прыкл.:

Дом **буду́ецца** майстра́мі.
Кні́га **напісаная** пісьме́ньнікам.

б) Два способы выражэньня залежнага стану:

1. **3-яй асобай зваротнага** дзеяслова, утворанага ад **пераходнага** дзеяслова даданьнем часьцінкі **ся (-ца, -цца)** з залежным значаньнем (гэта значыць, калі дзейнік падпадае **чужому** дзеяньню), прыкл.:

Цяп. час: Дом **буду́ецца** майстра́мі. Кні́га пішацца пісьме́ньнікам.
Прошлы час: Дом **будава́ўся** майстра́мі.
Бу́дучы час: Дом **бу́дзе будава́цца** майстра́мі.

2. **Дзеяпрыметнікам залежнага стану** (гл. правіла 28-III, I, 2 в) зь дзеясловам **"быць"** у вадпаведнай форме, прыкл.:

Цяперашні час: Дом **пабудава́ны** майстра́мі.
Кні́га **напі́саная** пісьме́ньнікам.
Прошлы час: Кні́га **была́ напі́саная** пісьме́ньнікам.
Бу́дучы час: Кні́га **бу́дзе напі́саная** пісьме́ньнікам.

УВА́ГА. У беларускай мове ёсьць яшчэ трэйці стан — **зваротна-сярэдні.** Гэтак завецца **зваротная форма** ад **пераходных дзеясловаў,** якая паказвае:

1. Што дзеяньне ськіраванае **не на іншы** прадмет, а на **самога выканальніка** дзеяньня, прыкл.:

Хлопчык **памы́ўся** й **апрану́ўся.**

2. Што дзейнік падлягае дзеяньню, **але ня чужому а свайму** собскаму, як у **ўзаемна-зваротных** дзеясловах, прыкл.:

Сябры **абняліся** й **пацалава́ліся.**
Дзе́ці **падзяліліся** кве́ткамі.

3. Або што дзеяньне замыкаецца ў сам**ы́**м выканальніку, прыкл.:

Канча́лася ле́та.

в) **Залежнага стану нельга** тварыць ад гэткіх дзеясловаў:

1. Ад усіх **непераходных** дзеясловаў, прыкл.: **хадзіць, ляжа́ць, спаць.**
2. Ад **зваротных** дзеясловаў, утвораных ад **непераходных** дзеясловаў, прыкл.: **сіне́цца, зелане́цца.**
3. Ад **зваротных** дзеясловаў, якія й бываюць **толькі ў зваротнай** форме, прыкл.: **сьмяя́цца, сьпяша́цца, стара́цца, спадзява́цца.**
4. Ад **зваротных безасабовых** дзеясловаў, утвораных ад асабовых дзеясловаў, прыкл.: **падаба́ецца, хочацца, хаце́лася, даводзілася.**

***

All **transitive** verbs can take the form of the **active voice** or the **passive voice.**

I. The **active** voice of the verb shows that the **person** or **object** is **performing** an **action** which is **carried** over **into an object** expressed in the **accusative** case **without a preposition**, e.g.:

Майстры **будую́ць** дом. — Skilled workmen are building the house.
Пісьме́ньнік **напіса́ў** кні́гу. — The writer wrote a book.

II. a) The **passive** voice of the verb shows that the subject does not perform an action, but is itself subjected to the action of another person or object which must be expressed in the instrumental case, e.g.:

Дом **будуецца** майстрáмі.	The house is being built by skilled workmen.
Дамы **будуюцца** майстрáмі.	The houses are being built by skilled workmen.
Кніга **напісаная** пісьмéньнікам.	The book is written by a writer.

b) The passive voice is expressed as follows:

1. Either by the third person (singular or plural) of a reflexive verb formed from a transitive verb, e.g.:

Pres. Дом будуецца майстрáмі.	The house is being built by skilled workmen.
Past Дом будаваўся майстрáмі.	The house was being built by skilled workmen.
Fut. Дом будзе будавáцца майстрáмі.	The house will be built by skilled workmen.

2. Or by the past participle passive (of either aspect) with the verb **"быць"** (to be expressed or implied, e.g.:

Pres. Кніга напісаная пісьмéньнікам.	The book (is) written by a writer.
Past Кніга была напісаная пісьмéньнікам.	The book was written by a writer.
Fut. Кніга будзе напісаная пісьмéньнікам.	The book will be written by a writer.

* The present tense of **"быць"** — **"ёсьць"** is understood.

NOTE. In the Byelorussian language, besides the active and passive voices, there is a third voice — the **reflexive-medium** voice. This voice is **expressed** by a **reflexive** verb which is formed **from the transitive** verb and denotes action "reflexed" and concentrated on the subject itself, e.g.:

1. Хлопец **памыўся** й **апрануўся**.	The boy washed and dressed himself.
2. Сябры **абняліся** й **пацалаваліся**.	The friends embraced and kissed each other.
3. **Канчáлася** лéта.	Summer was ending.

c) Note the verbs which **never take** the form of any voices:

1. all **intransitive** verbs such as: **хадзíць, ляжáць, спаць...**
2. the **reflexive** verbs formed from **intransitive** verbs, e.g.: **сінéцца, зелянéцца...**
3. the **reflexive** verbs which have **only** the **reflexive** form, e.g.: **сьмяяцца, сьпяшáцца, старáцца, спадзявáцца...**
4. the **reflexive impersonal** verbs formed from personal verbs, e.g.: **падабáецца, хацéлася, даводзілася...**

28 — III PARTICIPLES / ДЗЕЯПРЫМЕ́ТНІКІ

Дзеяпрыметнікі — гэта **прыметнікі, утвораныя ад дзеясловаў.** Ад звычайных прыметнікаў яны розьняцца тым, што **апрача асаблівасьцяў прыметніка** (зьмяняюцца ў родах, ліках і склонах) **маюць яшчэ і асаблівасьці дзеяслова** — паказваюць на час, трыванье й стан. Прыкл.:

	ДЗЕ́ЙНЫ СТАН	ЗАЛЕ́ЖНЫ СТАН
Цяп. час:	міна́**ючы** (які?) год	———
	ідзу́**чы** год	
	хвалю́**ючая** ве́стка	
Пр. час:	мінў**лы** год	Нез. тр.: абміна́**ны** горад
	прошл**ы** час	пі́са**ны** ліст
		Зак. тр.: абмі́**нуты** горад
		напі́са**ны** ліст

УВА́ГА. Дзеяпрыметнікі, як і дзеясловы, могуць мець пры сабе ў сказе залежныя словы. Прыкл.: школа, пабудава́ная на ўзгорку, так як: будава́ць на ўзгорку

Дзеяпрыметнік разам з залежнымі ад яго словамі завецца **дзеяпрыме́тным словазлучэньнем.**

Калі **дзеяпрыметнае** словазлучэньне стаіць **пасьля назоўніка,** да якога яно датычыць, дык аддзяляецца коскамі, прыкл.:

Школа, пабудава́ная на ўзгорку, відаць здалёку, **але** —
Пабудава́ная на ўзгорку школа відаць здалёку.

I. Утварэньне **дзеяпрыме́тнікаў.**

1. **У цяперашнім часе** дзеяпрыметнікі ў беларускай мове бываюць **толькі дзейнага** стану.

Дзеяпрыметнікі гэтыя творацца **ад 3-яй асобы мн. ліку цяперашняга часу** дзеяслова заменаю канцавога **"ць"** адпаведна да трох родаў на **-чы, -чая** або **-чае,** прыкл.: ідў**ць** — ідў**чы, -чая, -чае;** пяю́**ць** — пяю́**чы, -ая, -ае.**

Дзеяпрыметнікі цяперашняга часу ўжыва́юцца **рэдка,** бо **толькі** як азначэньні **без залежных словаў,** прыкл.:

ідў**чы** (бягў**чы**) год, хвалю́**ючая ве́стка**, але ня можна сказаць: "ідў**чы** за гэтым", толькі — "які (што) йдзе за гэтым".

2. У **прошлым часе** дзеяпрыметнікі бываюць **дзейнага** й **залежнага** стану.

а) Дзеяпрыметнікі **дзейнага** стану творацца ад **неазначальнай формы** дзеясловаў **закончанага** трыванья заменаю канцавога **-ць** на **-л-** ды даданьнем адпаведна прыметнікавых родавых канчаткаў, прыкл.:

мінў**ць** — мінў**лы**, мінў**лая**, мінў**лае**; адубе́**ць** — адубе́**лы**;
зазелянне́**ць** — зазелянне́**лы**; зьбялне́**лы**, шчарне́**лы**.

Гэтая форма **таксама рэдкая,** ня ўсе дзеясловы яе маюць.

б) **Найбольш ужываныя** ў беларускай мове дзеяпрыметнікі **прошлага** часу **залежнага** стану. Творацца яны **ад неазначальнае** формы ўсіх **пераходных дзеясловаў** пры дапамозе суфіксу **"-н-"*** або **"-т-"** даданага заміж канцавога **-ць** ды пры дапамозе прыметнікавых родавых канчаткаў, прыкл.:

чыта́ць	—	чыта́ны, -ая, -ае;	**мыць**	—	мы́ты (памы́ты)
купля́ць	—	купля́ны, -ая, -ае;	**біць**	—	бі́ты, -ая, -ае
купі́ць	—	ку́плены, -ая, -ае;	**шыць**	—	шы́ты, -ая, -ае

* Няма правіла, калі ўжываецца суфікс **"-н-"**, а калі **"-т-"**, а часам магчымыя паралельныя й раўнапраўныя формы з **"-н-"**, і **"-т-"**, як прыкл.: замкнёны й за́мкнуты.

в) Дзеяпрыметнікі [illegible] з адпаведнай формай дзеяслова **"быць" выражаецца залежны стан** дзеясловаў, прыкл.:

Кніга была́ [illegible] нікім не **прачы́таная** да канца́ (Гл. §28-II, IIб,2).

[illegible]. Скланеньне **дзеяпрыме́тнікаў.**

Дзеяпры[illegible] як і прыметнікі, прыкл.:

Бягу́чы [illegible] бягу́чага году, у бягу́чым годзе.
Прачы́таная [illegible] прачы́таная кнігі, прачы́танай кнізе,
прачы́таную [illegible] прачы́танай кнігай, у прачы́таных кнігах.

***

Participles are verbal adjectives, varying in gender, and declinable; they can qualify any noun in a sentence.

Unlike normal adjectives, they also show time, aspect, and voice.

a. Formation.

1. There is only **one present** participle—the **active.**
The **present active participle** is formed from the **3rd person plural** of the **present** tense of the verb by substituting **-чы (-чая, -чае)** for the final **-ць, e.g.:**

ідýць — ідýчы (ідýчая, ідýчае)	[who (what, which) is] going
бягýць — бягýчы (бягýчая, бягýчае)	(who is) running
хвалю́ць — хвалю́чы, **-чая, -чае**	(which is) exciting

This participle is rarely used and only when it stands without other descriptive words, e.g.:

бягýчы год	the present year
хвалю́ючая навíна	the exciting news

but: навíна, якáя ўсіх хвалю́е — **news which is exciting to everybody.**

When descriptive words are present, such as "усіх" in this case, instead of the participle, the relative pronoun "які/што" with the verb in the present or past tense must be used.

2. The **past** participles have two forms—the **active** and the **passive.**

I. The past **active** participle, also not often used, is formed from the **infinitive** of the verb by substituting **-л-** for the final **-ць** and adding the adjectival endings. Thus:

мінýць (to pass) — мінýлы, мінýлая, мінýлае
пачарнéць (to become black) — пачарнéлы, -ая, -ае, e.g.:
мінýлы год (last year); пачарнéлыя лісты́ (darkened leaves)

II. a') The **past** participle **passive** is characterized by either an "-н-" or "-т-" before the adjectival ending. The suffix "-н-" is the more common, but there are no absolute rules as to when "-т-" is used, e.g.:

чытáць - чытáны, чытáная, чытáнае	read
купля́ць (imperf.) — купля́ны, -ая, -ае купíць (pf.) — кýплены, -ая, -ае	bought
зрабíць — зроблены, -ая, -ае	made
мыць — мы́ты, мы́тая, мы́тае	washed
but: шыць — шы́ты, шы́тая, шы́тае	sewn/sewed
бíць — бíты, бíтая, бíтае	beaten

This participle is formed from transitive verbs of either aspect, though perfective forms are more common.

b') The **past passive** participle is used with the verb "быць" (=to be), to express the passive voice. (See § 28-II, II b, 2.)

b. **Declension.**

All participles are declined as hard adjectives, e.g.:

1. The **Present Active** Participle

	SINGULAR			PLURAL
Nom.	ідýчы	ідýчая	ідýчае	ідýчыя
Gen.	ідýчага	ідýчае	ідýчага	ідýчых
Dat.	ідýчаму	ідýчай	ідýчаму	ідýчым
Acc.	ідýчы or ідýчага	ідýчую	ідýчае	ідýчыя (ідýчых)
	. . . . .	. . . . .		. . . . .

2. The **Past Passive** Participle

Nom.	надрукава́ны	надрукава́ная	надрукава́нае	надрукава́ныя
Gen.	надрукава́нага	надрукава́нае	надрукава́нага	надрукава́ных
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
Loc.	у надрукава́ным	у надрукава́най	у надрукава́ным	у надрукава́ных

NOTE. The **participle used with descriptive words is separated by commas only** when it **follows** the noun it qualifies, e.g.:

Школу, пабудава́ную на ўзгорку, можна было ба́чыць здалёку.

The school built on the hill could be seen from a distance.

But Пабудава́ную на ўзгорку школу можна было ба́чыць здалёку.

28—IV VERBAL ADVERBS ДЗЕЯПРЫСЛОЎІ

1. **Дзеяпрыслоўі** [illegible], утвораныя ад дзеясловаў. У сказе дзеяпрыслоўі абазначаюць [illegible] ды паясьняюць выказьнік, які выражае галоўнае дзеяньне. [illegible] картáў кнігу, **разглядáючы** малю́нкі.
Параўнайце: [illegible] кнігу ды **разглядáў** малю́нкі.

2. **Дзеяпрыслоўі** [illegible] прыслоўяў і дзеясловаў:

   а) Як прыслоўі, якія [illegible] ды паясьняюць галоўны дзеяслоў, адказваюць на пытаньні **як? якім чынам? калі? чаму́?** Прыклады:

   Вýчань ішоў (**як?**) сьпяша́ючыся. Спацéў (**якім чы́нам?**) бéгаючы. Ня йдзі **далёка ў лес, (калі?)** ня вéдаючы добра дарогі.

   б) Як дзеясловы, ад якіх яны твораца, **дзеяпрыслоўі** быва́юць пераходныя й непераходныя, зваротныя й незваротныя ды закончанага або незакончанага трываньня.

3. а) Дзеяпрыслоўі **незакончанага** трываньня твораца ад дзеясловаў **незакончанага** трываньня, ад **3-яе** асобы **множнага** ліку, **цяперашняга** часу, пры чым:

   у I-ым спражэньні канчаткі **-уць (-юць)** замяняюцца на **-учы (-ючы)**;
   у II-ім спражэньні канчаткі **-аць (-яць)** замяняюцца на **-ачы (-ячы).** Прыкл.:

   I. спр. — пі́ш**уць** — пі́ш**учы**; хоч**уць** — хоч**учы**; пяю́**ць** — пяю́**чы**
   II. спр. — ляж**а́ць** — ле́ж**ачы**; лю́б**яць** — лю́б**ячы**; нос**яць** — нос**ячы**

   б) Дзеяпрыслоўі **незакончанага** трываньня паказваюць на **адначасовасьць** дзеяньня, выражанага дзеяпрыслоўем, і дзеяньня галоўнага дзеяслова, незалежна ад таго, ці галоўнае дзеяньне адбываецца ў цяперашнім, прошлым ці будучым часе. Прыкл.:

   Цяпер. ч. — Дзе́ці пяю́**ць, ідучы́** = Дзе́ці пяю́**ць** і **йду́ць**.

Прошл. ч. — Дзе́ці пяя́лі, **ідучы** = Дзе́ці пяя́лі і **йшлі**.
Буд. ч. — Дзе́ці **бу́дуць** пяя́ць, **ідучы** = Дзе́ці **бу́дуць** пяя́ць і йсьці.

4. а) Дзеяпрыслоўі **закончанага** трыванья твораца ад дзеясловаў **закончанага** трыванья **прошлага** часу (адзіночнага ліку мужчынскага роду) пры дапамозе суфіксу **"-шы"**. Прыкл.:

напіса́ў — напіса́**ўшы**
зрабіў — зрабі**ўшы**
прынёс — прынё**сшы**
пабе́г — пабе́**гшы**

б) Дзеяпрыслоўі **закончанага** трыванья **(напіса́ўшы)** выражаюць дзеяньне, **закончанае перад** цяперашнім, прошлым або будучым часам галоўнага дзеяслова. Прыкл.:

Цяпер. ч. **Напіса́ўшы** ліст, я йду на пошту. [Сьпярша́ напіса́ў (-ла), тады йду].
Прошл. ч. **Напіса́ўшы** ліст, я пайшоў на пошту.
Буд. ч. **Напіса́ўшы** ліст, я пайду́ на пошту.

5. **Дзеяпрыслоўе** можа быць у стане **дзейным і залежным.**

Дзейны стан	**Залежны стан**
Незакончанае трыванье — палохаючы	**бу́дучы** напалоха**ным, -ай, -ым**
Закончанае трыванье — напалохаўшы	**быўшы** напалоха**ным, -ай, -ым**

Прыклады: Дзейны стан — Сабака бе́гаў, палохаючы курэй.
Напалохаўшы курэй, саба́ка лёг.

Залежны стан — **Бу́дучы** напалохан**ай**, яна́ баялася ўве́чары хадзіць адна́.
Бы́ўшы напалоха**ным** у вайну́, хлопчык і пасьля́ баяўся самалётаў.

Формы **залежнага** стану ўжываюцца рэдка.

УВА́ГА. Дадатковае дзеяньне можна выразіць **дзеяпрыслоўем** толькі тады, калі яго выконвае той самы выканальнік, што й галоўнае дзеяньне, прыкл.: Я́нка працава́ў, **адпачыва́ючы.** (Я́нка працава́ў і Я́нка адпачыва́ў). Але — Я́нка працава́ў, а ся́бры **адпачыва́лі.**

6. **Дзеяпрыслоўныя словазлучэньні** заўсёды, г. зн. **незалежна** ад іхнага **месца** ў сказе **адносна дзеяслова-выказьніка, выдзяляюцца** коскамі. Прыкл.: Саба́ка падбе́г да мяне́, **памаха́ўшы** хвастом. Або – **Памаха́ўшы** хвастом, саба́ка падбе́г да мяне́.

7. **Адзіночныя** дзеяпрыслоўі ў васноўным таксама **аддзяляюцца коскамі, незалежна ад** іхнага **месца** ў сказе адносна дзеяслова-выказьніка, за выняткам толькі тых дзеяпрыслоўяў, што адказваюць на пытаньне **"як? якім чы́нам? у якім ста́не?"**, якія стаяць звычайна ў канцы сказу ды перад якімі коска ніколі ня ставіцца, прыкл.: Вы́чань ішоў (як?) **сьпяша́ючыся**. Трактары́ йшлі (як?) **грукочучы.**

Але й гэтыя дзеяпрыслоўі, калі ўжытыя два ці больш разам, трэба аддзяляць коскамі, прыкл.: Хлапцы́ слу́халі ся́бру, **зьдзіўля́ючыся** й **зайздросьцячы,** як шмат ён усяго ба́чыў.

Дзеяпрыслоўі, што адказваюць на пытаньне **"калі?",** заўсёды **аддзяляюцца** коскамі, прыкл.: **Памы́ўшыся,** (калі?) ён лёг спаць. **Сьне́даючы,** (калі?) разгавары́ліся.

***

1. A **verbal adverb** has the characteristics of **both verb** and **adverb.**

   a) Like an adverb, the verbal adverb is uninflected and modifies the main verb (i.e., it answers the question **how? when? why?**), e.g.:

   Хло́пец чыта́ў, **сядзячы** [illegible] ста́ле. — The boy was reading, (while) **sitting** at the table.

   b) Like a verb, the verbal adverb may be imperfective or perfective, transitive or intransitive, and reflexive or nonreflexive, e.g.:

   Ён ішо́ў, [illegible] — He walked, (while) reading something.
   Прачыта́ўшы, [illegible] — Having read (it), he smiled.
   Ён ішо́ў [illegible] і **ўсьміхаючыся.** — He walked toward us, waving his hand and smiling.

2. a) The **imperfective** verbal adverb is formed from the **present stem** of the **imperfective** verb by adding:

   the suffixes **-учы (ючы)** to the verbs of the **First Conjugation**
   and the suffixes **-ачы (ячы)** to the verbs of the **Second Conjugation,** e.g.:

   пі́шуць — **пішучы** (while) writing; **гавора́ць** — **гаворачы** (while) speaking.
   пяю́ць — **пяю́чы** (while) singing; **нося́ць** — **носячы** (while) carrying.

   b) The **imperfective** verbal adverb does not change, and itself does not express the tense. The main verb, however, with which the action expressed by the **imperfective** verbal adverb is always **simultaneous,** determines the tense, e.g.:

   PRESENT

   Дзе́ці пяю́ць, **ідучы́** ле́сам. — Дзе́ці пяю́ць і **йду́ць** ле́сам.

   The children are singing, (while) **walking** in the forest. — The children are singing and (are) **walking** in the forest.

   PAST

   Дзе́ці пя́лі, **ідучы́** ле́сам. — Дзе́ці пя́лі і **йшлі** ле́сам.

   The children were singing, (while they were) **walking** in the forest. — The children were singing and (were) **walking** in the forest.

FUTURE

Дзе́ці бу́дуць пяя́ць, **ідучы** ле́сам.	Дзе́ці бу́дуць пяя́ць і **йсьці** ле́сам.
The children will be singing (while they will be) **walking** in the forest	The children will be singing and (will be) walking in the forest.

3. a) The **perfective verbal adverb** is formed from the **past tense** of the **perfective verb** by adding the suffix **-шы** to the singular masculine form, e.g.:

Напіса́ў	—	напіса́**ўшы**	having written
Зрабі́ў	—	зрабі́**ўшы**	having done
Прынёс	—	прынёс**шы**	having brought
Пабе́г	—	пабе́г**шы**	having run

b) The **perfective verbal adverb** expresses action completed **before** the present, past. or future action of the main verb, e.g.:

Напіса́ўшы ліст, я **йду** на пошту.	Having written the letter, I am going to the post office.
Напіса́ўшы ліст, я **пайшо́ў** на пошту.	Having written the letter, I went to the post office.
Напіса́ўшы ліст, я **пайду́** на пошту.	Having written the letter, I shall go to the post office.

4. The **action expressed by the verbal adverb** and **the verb** it modifies **is always performed by the same subject,** e.g.:

Дзе́ці пяя́лі, **ідучы́**. (one subject — **дзе́ці**)

But in the sentence: Дзе́ці пяя́лі, калі́ мы **йшлі**. — the verbal adverb cannot be used because there are two different subjects — **дзе́ці** and **мы**.

5. **Verbal adverbs** when used **with descriptive words are always separated by commas,** e.g.:

Зрабі́ўшы ха́тняе зада́ньне, мы пайшлі ў кіно.	Having done our homework, we went to the movies.

Or: Мы пайшлі́ ў кіно, **зрабі́ўшы** ха́тняе зада́ньне.

6. **Verbal adverbs without descriptive words** excepting those which answer the question **"how?"**, and which usually stand at the end of the sentence, **are also separated by commas. For example:**

Ідучы́ (калі́?), мы пяя́лі.	While walking, we were singing.
Памы́ўшыся (калі́?), хлопчык лёг спаць.	**Having washed** himself, the little boy went to bed.
But: Яна́ гавары́ла не **хвалю́ючыся** (як?).	She talked without agitation (calmly).
Трактары́ йшлі **грукочучы** (як?).	The tractors moved noisily.

28—V THE PLUPERFECT TENSE AND THE FUTURE PERFECT TENSE
ЗАПРОШЛЫ ЧАС І ПРАДБЎДУЧЫ ЧАС

1. а) У беларускай мове ўжываецца і **запрошлы** час, якім выражаецца дзейнасьць, што здарылася перад другой дзейнасьцяй таксама **прошлага** часу, прыкл.:

Я **быў** ужо **зрабіўшы** лéкцыі, калі **прыйшоў** мой сябра.

б) **Запрошлы** час выражаецца прошлым часам ад дзеяслова **"быць"** і **дзеяпрыслоўем закончанага трыванья,** прыкл.:

Гáння былá ўжо паéхаўшы, калі я **быў** у іх.
Я быў **прачытáўшы, прынёсшы,пайшоўшы...**

2. а) **Прадбудучы** час выражаецца дзейнасьць, што станецца раней за другую будучую дзейнасьць, прыкл

Я бýду **ўстáўшы,** калі ты **прыйдзéш.**

б) Прадбудучы час утвараецца ад дзеясловам **"быць"** у будучым часе і **дзеяпрыслоўем** закончанага трыванья, прыкл.:

Янá ўжо бýдзе вярнýўшыся, калі мы да яé **паéдзем.**

***

1. a) To express an action which took place in the **past before another past** action **the pluperfect is used, e.g.:**

Янá **былá** ўжо **паéхаўшы**, калі мы **былі ў яé.** — She had already left when we came to visit her.

b) The **pluperfect** tense is formed with the **past** tense of **быць** and the **perfective verbal adverb**, e.g.:

Я **быў зрабіўшы** лéкцыі, калі **прыйшоў** мой сябра. — I had done my homework when my friend came.

2. a) The **future perfect** expresses an action which will happen in the future before another action, e.g.:

Я **бýду пайшоўшы,** калі мáма **вéрнецца** з работы. — I shall have gone when my mother will be back from work.

b) The **future perfect** is formed using the **future** tense of **быць (бýду, бýдзеш...)** with the **perfective verbal adverb.**

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 293. а) Прачыта́йце дзеясловы ды вы́пішце паводля ўзору: у пе́ршы слупок дзеясловы **непераходныя,** у другі́ **пераходныя** ды да пераходных дапішэце **дзеяпрыме́тнікі прошлага ча́су зале́жнага ста́ну.** (Глядзеце § 28-III, 2б.)

Напіса́ць, плысьці́, будава́ць, сьмяя́цца, заве́сьці, прачыта́ць, ру́хацца, апрацава́ць, падарава́ць, е́хаць, сьпяша́цца, знаходзіць, бе́гчы, пашы́ць, вы́браць, спаць, раскры́ць, хадзіць, пераплысьці́.

УЗОР.	**Непераходныя**	**Пераходныя**	**Дзеяпрыме́тнікі**
	плысьці́	напіса́ць	напі́саны, -ая, -ае

б) Укладзе́це ска́зы зь **дзеяпрыме́тнікамі** з пу́нкту а). Прыкладам: Напі́саны ліст збы́ліся зане́сьці ў паштовую скры́нку. Або: Ліст напі́саны та́там.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 294. а) Ад да́дзеных дзеясловаў паводля ўзору ўтварэце:

1. Дзеяпрыме́тнікі **цяпе́рашняга** ча́су **дзе́йнага** ста́ну.

УЗОР. **Ідзу́ць — ідзу́чы, ідзу́чая, ідзу́чае**

ідзу́ць	**надыходзяць**	**цьвітзу́ць**
бягзу́ць	**засына́юць**	**хвалю́юць**

2. Дзеяпрыме́тнікі **прошлага** ча́су **дзе́йнага** ста́ну.

УЗОР: **мінзу́ць — мінзу́лы, мінзу́лая, мінзу́лае**

мінзу́ць	**пачарне́ць**	**пажаўце́ць**	**абамле́ць**
адубе́ць	**зьбяле́ць**	**састарэць**	**ап'яне́ць**

3. Дзеяпрыме́тнікі **прошлага** ча́су **зале́жнага** ста́ну.

УЗОР: **чыта́ць — чытаны, чытаная, чытанае**

прачыта́ць	**піса́ць**	**мыць**	**кінуць**
разьбі́ць	**збудава́ць**	**наня́ць**	**забыць**
малява́ць	**раскіда́ць**	**шыць**	**схава́ць**

б) Перапішэце ска́зы, заміж кропак устаўля́ючы ў вадпаве́днай форме **дзеяпрыме́тнікі цяпе́рашняга ча́су дзе́йнага ста́ну** ад дзеясловаў з пункту "а, 1.".

1. Ён піша ў газэту пра . . . спра́вы. 2. Гэта ве́чна . . . гадзі́ньнік. 3. Мы ўжо рыхту́емся да . . . сьвя́таў. 4. Сёньня я чу́ла . . . ве́стку. 5. . . . дзіця́ ра́птам прахапі́лася й запла́кала. 6. Мы праяжджа́лі ля . . . садоў.

в) Укладзе́це ска́зы зь **дзеяпрыме́тнікамі,** утворанымі ад дзеясловаў з пу́нкту "а, 2", а тады́ з пу́нкту "а, 3".

г) Перапішэце ска́зы, ад дзеясловаў у дужках утварэце **дзеяпрыме́тнікі прошлага ча́** **су дзе́йнага ста́ну** да наступ[illegible] іх у вадпаве́днай форме.

1. (Міна́ць) год быў бага́ты на ціка́выя падзе́і.
2. (Адубе́ць) ад холаду пту́шка ска́ча па сьне́зе.
3. На ду́бе яшчэ трыма́лася крыху́ (пачарне́ць) лістоў.
4. [illegible] добра ня ба́чаць, у (пажаўце́ць) тва́ры ні кропелькі крыві.
5. (Абамле́ць) ад змучаньня ру́кі ледзь трыма́лі цяжкі паку́нак.
6. У́сім нам, (ап'яне́ць) ад па́ху чаромхі, пача́ла бале́ць галава́.
7. На (зьбяле́ць) тва́ры хлопчыка малява́ўся страх.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 295. а) Перапішэце ска́зы, ад дзеясловаў у ду́жках **утвара́ючы дзеяпрыме́тнікі прошлага ча́су зале́жнага ста́ну** ў вадпаве́днай форме.

1. Верш, (прачыта́ць) ім, не зрабіў на нікога ўра́жаньня. 2. Ра́туша, ня́да́ўна (збудава́ць) у Тароньце, ма́е імпаза́нтную архітэкту́ру. 3. Паля́на, (абступіць) з усіх бако́ў ле́сам, мле́ла ад гарачыні. 4. Пе́рад на́мі раскі́нулася мора, (залі́ць) святлом ме́сяца. 5. Капялю́ш, (забы́ць) не́кім, ляжа́ў на ла́ўцы ў па́рку. 6. Кашу́лі, ручнікі, (вы́шыць) рука́мі, каштую́ць ве́льмі дорага.

б) Ска́зы з пу́нкту "а)" перабудуйце так,каб ня трэба было ў іх ста́віць коскі, ды запішэце новыя ска́зы. (§ 28-III, **NOTE.**)

в) Перапішэце ска́зы, дзе трэба **ўстаўля́ючы коскі**.

1. Я добра па́мятаю ка́зкі чу́тыя мною ў маленстве. 2. Мы ма́ем партрэт Скары́ны намалява́ны белару́скім мастаком Пётрам Міра́новічам. 3. Ёсьць у нас і і́ншыя намалява́ныя Міра́новічам абразы́. 4. У атрыма́най ва́мі ўчора газэце ёсьць шмат ціка́вых артыку́лаў.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 296. а) Прачыта́йце ска́зы, а тады́ напішэце іх паводля ўзору ў **зале́жным ста́не. УЗОР:** Холад бу́дзе пераможаны сонцам.

1. Сонца пераможа холад. 2. Ву́чань напіса́ў практыкава́ньне. 3. Наста́ўнік прынёс сшыткі́. 4. Га́ля прачыта́ла ціка́вае апавяда́ньне. 5. Падарожнікі вы́пілі вады́. 6. Ма́ма адчыні́ла вакно. 7. Краўчы́ха пашы́ла суке́нку. 8. Міха́сь разьвяза́ў зада́чу.

б) Перапішэце ска́зы, дзеясловы ў ду́жках заме́ньваючы на **дзеяпрыме́тнікі зале́жнага ста́ну,** дапасава́ныя да падчы́ркнутых назоўнікаў.

1. (Акрапіць) расою **поле** па́хла вогкасьцяй. 2. Не́йкае яшчэ ня (знаць) **адчува́ньне** ахапі́ла Сьцёпку. 3. Грамада́ **камяні́цаў,** (раскі́нуць) на вялі́кай прасторы, ве́льмі прыгожа спушча́лася да дали́ны Сьві́слачы. 4. Цыба́ты сітні́к зьве́шваецца над смаліста-чорнай гла́дзяй "чортавых **вакон",** (аздобіць) кру́глымі вадзяны́мі лапуха́мі. 5. Так і ляжыць Гнілое **балота,** (засла́ць) туманом. 6. Сьцёпка рабі́ў ура́жаньне спакойнага **чалаве́ка,** (упэ́ўніць) у сваіх сі́лах. (Паводля Я. Коласа).

в) Прачыта́йце ска́зы ды перабудзу́йце іх паводля ўзору, паста́ўце **дзеясловы** ў **зале́жным ста́не.**

УЗОР. Абра́з намаля́ва́ў маста́к. Абра́з намаля́ва́ны мастаком.

1. Абра́з намаля́ва́ў маста́к. 2. Сьнег заве́яў усе́ сьце́жкі. 3. Ву́чні падрыхтава́лі п'есу. 4. Га́ля разьбі́ла ку́бак. 5. Зіма́ засла́ла зямлю́ бе́ленькім пухна́тым дыва́ном. 6. Та́та скасі́ў траву́. 7. Між Вяльлёй і Сьві́слачай пабудзу́юць кана́л 60 кілямэтраў удаўжкі́. Ля Вялі́йкі паста́ві́лі на Вяльлі́ зага́ту 2.3 кілямэтра ўдаўжкі́ ды створаць вадасховішча, што сваймі́ паме́рамі ма́ла ўступіць славу́тай На́рачы. Вадасховішча гэтае бу́дуць зваць Вялі́йскае мора.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 297. Перапішэце ска́зы. Часьці́нку **не (ня) пішэце** зь дзеяпрыме́тнікамі **адпаве́дна ра́зам або асо́бна** (§ 27-VI, I а, 3).

1. Ужо цямне́ла, яны́ кінулі **(не, ня)** закончаную работу й пайшлі́ дамоў.
2. **(Не, ня)** закончаная імі работа бу́дзе рабіцца дале́й за́ўтра.
3. Няпры́емна зайсьці́ ў **(не, ня)** праве́транае паме́шканьне.
4. **(Не, ня)** прасохлая ад расы́ трава́ бліш чэла на сонцы.
5. Адэса — **(не, ня)** замярза́ючы порт на Чорным моры.

6. Ка́жны спад ці прыбы́так вады́ ў Нёмане не праходзілі **(не, ня)** заўва́жнымі для сяля́наў.
7. **(Не, ня)** дасьле́даваная нікім мясцовасьць прыця́гвала ўва́гу геолягаў.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 298. Ад дзеясловаў паводля ўзору ўтварэце:

а) Дзеяпрыслоўі **незакончанага** трыва́ньня.

УЗОР: пі́шуць — пі́шучы; ляжа́ць — ле́жачы

е́дуць	сьмяю́цца	гляджу́ць
рысу́юць	разьві́ваюцца	сядзя́ць
малю́юць	кормяць	разыходзяцца
чыта́юць	сочаць	бароняцца.

б) Дзеяпрыслоўі **закончанага** трыва́ньня.

УЗОР: сказа́ў — сказа́ўшы; папыта́ўся — папыта́ў**шыся**

прачыта́ў	атрыма́ў	памы́ўся
пасадзі́ў	зрабі́ў	усхвалява́ўся
закле́іў	сабра́ўся	сустрэ́ўся

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 299. а) Замяне́це адзін зь дзеясловаў на **дзеяпрыслоўе.** Злу́чнік **"і"** прапусьце́це, **дзеяпрыслоўныя словазлучэньні** вы́дзельце коскамі.

1. Уве́сну Пры́пяць шы́рака разьліла́ся й затапі́ла берагі́. Уве́сну Пры́пяць шы́рака разьлива́ецца й затапля́е берагі́. 2. Шахцёры йшлі з пра́цы й гу́тарылі. Шахцёры йду́ць з пра́цы й гу́тараць. 3. Саба́ка бег папе́радзе мяне́ ды пама́хваў хвастом. Саба́ка падбе́г да мяне́ ды памаха́ў хвастом.

б) Перапішэце ска́зы, замяня́ючы дзеясловы ў ду́жках на адпаве́дныя **дзеяпрыслоўі; дзеяпрыслоўныя словазлучэньні** вы́дзельце коскамі.

1. Гуля́е паводка (адбіва́ць) у сабе́ чы́стае не́ба й бліску́чае сонца.
2. (Міну́ць) лясну́ю паля́ну зу́бар выходзіць на дарогу й спыня́ецца.
3. Дзівіў́ся дзя́дзька тут нема́ла (ісьці) тунэлем да вакза́ла.
4. Танцава́лі зоркі (пазіра́ць) на бе́лую зямлю́.

Lake Narach, pearl of Byelorussia

5. Кра́скі ніжай гнуць галовы (пачу́ць) косак звон сталёвы.
6. Сьцёпка доўга стаяў (любава́цца) горадам.

в) Замяні́це **дзеясловы** ў ду́жках на **дзеяпрыслоўі** або **дзеяпрыме́тнікі.**

1. Нярухома стаяў густы́ (амярцьве́ць) лес, шчыльна (прытуліць) верхаві́ны да верхаві́наў, (перапле́сьці) галі́ны, (акрыцца) бе́лымі ша́тамі крохкай шэрані. Толькі дзесь у гушча́ры галі́наў су́ха палу́скваў мароз, (пераскокваць) з дрэва на дрэва. Дзед Тала́ш і Мартын Рыль ішлі́ не (сьпяша́цца), (выбіра́ць) найболей глухія лясны́я дарожкі й сьце́жкі, (абыходзіць) небясьпе́чныя мясьці́ны. Не́ба (засла́ць) бе́лымі воблакамі, пазіра́ла няпрыве́тна й холадна. Ня ва́білі вока сяля́нскія сядзі́бы, (параськіда́ць) па засьне́жаных прасторах палёў. Няве́тла пазіра́лі (пачарне́ць) сьце́ны ха́таў і вокны, (вы́беліць) зімоваю сьцюжай.

(Паводля Я. Коласа)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 300. а) Прачыта́йце ска́зы. б) Вы́пішце ў слупок падчыркнутыя дзеясловы ды азна́чце, у які́м ча́се яны́ ўжы́тыя.

1. Яна́ **была́** у́жо ўсё начы́ста **перапіса́ўшы,** калі́ заўва́жыла, што прапусьці́ла цэлы абза́ц.
2. Я́нка й Га́ля, як **былі́ дамовіўшыся,** сустрэ́ліся ў Нью-Ёрку.
3. Калі́ прыйдзе́ш за́ўтра, я **бу́ду скончыўшы** чыта́ць гэтую кні́гу.
4. Тэлефану́й ра́на, мы **бу́дзем** ужо **ўста́ўшы.**
5. Ён **быў** ужо блізу́ **страціўшы** надзе́ю, калі́ чака́ны ліст нарэшце прыйшоў.

КРУГ 29

СІНЯЯ-СІНЯЯ...

(Праця́г з кру́гу 28)

III.

Ён сьхіліў галаву́. І тут ямý ра́птам не́шта сту́кнула. Вада́! Самý́м! Самý́му яшчэ нямá. Але́ ты́я за дзю́намі, напэ́ўна ле́глі, напэ́ўна захýталі галовы. Ат, чорт! Рызыкнýць апошні раз? Ста́ўка — пэ́ўная сьмерць, на якýю ямý́ наплява́ць. Вы́йгрыш — жыцьцё для дзіця́ці...

— Ляжы́ ці́ха, — сказа́ў ён. — Абяца́й мне, што ня бу́дзеш варушы́цца. У ймя́ не́ба!

— У ймя́ не́ба, — сказа́ла мала́я. Дык сіняя-сіняя?!!

— Сі́няя, — сказа́ў ён і, захапі́ўшы пля́шку, скокнуў це́раз мур.

Ніхто ня стрэліў... Пятрок дакла́дна заўва́жыў кірýнак на ручны́м компасе. Потым аддзёр рука́ў ад сарочкі й завяза́ў рот і нос. Дыхаць адра́зу ста́ла цярпі́ма. І тады ён бе́гма прыпусьціў у кірýнку да дзьвюх па́льмаў...

Ка́жнае сэкýнды чака́ючы сьпіною стрэлу, ён прывя́зваў да скуранога рамяня́, побач із скураным вядром, сваю́ пля́шку.

Мяшок паку́тліва доўга не тануў. А вакол гучэў ужо ня стогн, а рык...

Пе́ршыя глыткі́ адбі́ліся болем у горле. Але́ вада́ каці́лася ў горла, і ён піў, піў, піў, а над ім імча́лі хма́ры пяскý — самý́м піў ра́зам зь ім...

Іхны з Джамі́ляй заку́так ра́птам зьнік. Шум пяскоў напоўніў сьвет...

Ён стаў на кале́ны й папоўз. Але́ й так яго раз-пораз зьгіна́ла да зямлі́. Тады́ ён папоўз ле́жачы... Не́калькі разоў яго ссоўвала наза́д, як чарапа́ху.

Ён плазава́ў, адчува́ючы, што памі́ра́е...

Тры разы́ ве́цер зрыва́ў яго з му́ру, аж пакýль ямý́ не ўдалося перакуліцца ў яго. А там ён адшука́ў рука́мі напаўзасыпаны горбік, пакла́ў побач зь ім цёплы ўжо мяшок, а сам лёг побач... Не́шта падступа́ла павольна-павольна. Як сон. А потым бы́ццам не́хта дзьмýхнуў на сьве́чку. І стаў змрок.

...Ён ачуня́ў ра́птам, адра́зу-ж успомніўшы і небясьпе́ку, і самý́м, і стрэлы з-за дзю́наў... Была́ цішыня́. Паве́тра ачысьцілася.

Пятрок ве́даў: з пача́ткам ночы **яны́** могуць прыйсьці зноў. І ён пасьпе́шліва пача́ў пры́гаршчамі высыпа́ць пясок із свайго мале́нькага борджа. І ўрэшце адкапа́ў зь пяску́ мале́нькі запы́лены кокан. Адсу́нуў краёчак — сьпіць...

Ён доста́ў мяшочак з прыпа́самі й пералічы́ў іх. Узя́ў тры жме́ні мукі й замясі́ў іх на кроплі вады́, ра́зам із су́шаным мя́сам. Покла́ў фі́нікі. Нічога, пад'е́сьці можна, а сма́га ама́ль ня му́чыць уначы́...

— Маты́ль-маты́ль, на мукі, за гарою тры ваўкі, — сказа́ў ён, успомні́ўшы сваё мале́нства.

— Сіняя-сіняя? — прамармыта́ў маты́ль.

— Сіняя-сіняя, — бы́ццам у да́ўную гульню́ гуля́ючы, сказа́ў ён. — Еж.

Дзяўчы́нка прыпа́ла да пля́шкі.

— Ты ня пі многа, — папрасі́ў Пятрок. — Уначы́ бу́дзе холадна. — А сам падумаў, што ўначы́ бу́дзе ці не зана́дта горача.

— І тамарынд там сі́ні?

— Тамарынду там нямá, — сказа́ў ён. — А́ле там ёсьць лясы́. Не́шта накшта́лт гэтых па́льмаў, і там іх як зор на не́бе.

— А што ёсьць яшчэ?

— І яшчэ ёсьць рэкі.

— Што гэта?

— Ты ве́даеш, што такое Іхарха́р?

— Ве́даю. Шырокая суха́я лагчы́на.

— Ну вось. А там лагчына шырынёю ў тры Іхарха́ры. Толькі ня суха́я, а поўная вады́. І вада́ гэтая не стаіць. Яна́ плыве́, грукоча, цурчыць, або проста й пла́ўна ру́хаецца напе́рад. Удзе́нь на ёй гуля́е сонца. Уначы́ ў ёй адбіва́юцца зоры.

Яна́ маўча́ла, быццам абду́мваючы не́шта.

— Ты дарослы, — сказа́ла Джамі́ля, — і мне ня можна каза́ць такое дарасламу. А́ле мне здае́цца — ты хлу́сіш. Такога ня можа быць на зямлі́. Ты гэта, напэўна, каб мне было весяле́й. І яшчэ таму́, што ба́цька так доўга ня йдзе... А твая́ зямля́, напэўна, проста пясок, дзе нямá й лу́жыны. Сорам табе́ хлусіць. Лю́дзі пусты́ні ніколі ня хлу́сяць.

— Я ня хлушу́, — сказа́ў ён. — Ты-ж ба́чыла міра́ж? Гэта паве́тра прыносіць яго зь іншых краёў, дзе шмат дрэваў і вады́. Каб дзе́ці ве́рылі. Ты-ж ба́чыла? Рэкі, а над імі дрэвы.

— Гэта міра́ж, — як дарослая, сказа́ла яна́.

І тады ён стаў на кале́ны.

— Слу́хай, — сказа́ў ён. — Імём гэтага не́ба, тваім жыцьцём я прысяга́юся табе́, што ўсе маé словы — пра́ўда. Што запраўды́ ёсьць на сьве́це і балоты, і крыніцы праз ка́жны дзесяток крокаў, і рэкі, і лясы́, і така́я зямля́, што ўся сіняя.

Яна́ доўга маўча́ла. Ён чака́ў.

— Я хаце́ла-б туды́, — сказа́ла яна́. — Пэўна, гэта там і ёсьць рай Ала́ха. Чаму́-ж ты пайшоў адту́ль, адхалі́б?

— Мяне́ вы́гналі злыя ворагі.

— Я-б такога ніколі не аддала́, — ціха сказа́ла яна́.

— Таму́, што ты ве́даеш пусты́ню.

— А ты?.. Не, я не аддала́-б...

І тут гэтыя словы бы́ццам не́шта адпусьці́лі ў ім. Бы́ццам прарва́лася не́шта да́ўняе, да́ўкае, гнятўчае. І ён запла́каў. Бязгу́чна. Толькі сьлёзы каці́ліся па шчоках.

— Раскажы́, — ціха сказа́ла яна́. — І гэтыя... рэкі... зна́чыць, і яны сі́нія?

— І яны́ сі́нія, — гарта́нна сказа́ў ён. — Іх шмат. А між іх стая́ць лясы́. І лясоў такса́ма шмат. І кожны дрэ́ў бяжыць шмат ручаі́наў. А за́мест пяскоў там паплавы́, і на іх шмат розна́каляровых кве́так. А часа́мі на ўсё гэта па́дае сьнег... Ты ня ве́даеш, што гэта — сьнег. Ён падобны да бе́лае воўны зь міліёнаў мэха́ры (вярблюдоў)...

Дзяўчы́нка глядзе́ла на яго, як на таго, хто зьявіўся з ка́зкі. Абхапі́ла кале́ны ручаня́тамі, пакла́ла на іх падбародак, сьхілі́ла галаву́...

Ён расказваў, і перад забытымі вачы́ма, далёкае, жывое ўстава́ла тое, што ён тысячу разоў бачыў і адначасова нібы пазнава́ў пе́ршы раз.

Крыжы́ на ростанях, вескі ў барвяны́х кара́лях арабі́н, чырвоная шыпшы́на ля дарог, начле́жныя коні ў тума́не. Балаты́, імша́ры, балаты. Мястэчкі сярод сі́ніх лясоў, масткі над начны́мі ручаі́намі.

— Я-б хаце́ла туды.

— Ты пае́дзеш туды́, — сказа́ў ён.

— Добра, — перары́віста сказа́ла яна́.

Пятрок заху́таў яе́ й пакла́ў пад мур. Хай сабе́ пасьпі́ць. Стая́ла цішыня́.

... Ён сядзе́ў над ёю й пазіра́ў, як ясьне́е над бязьме́жнасьцю трапятка́я смуга́ чароўнага зьзя́ньня.

Не́дзе там, за пусты́няй, за морам, была́ другая́ зямля́. І ён ня мог безь яе́. Яе́ ня было́ тут, а́ле яна́ была́.

Зямля́-зямля́!..

Джаміля ду́мала, што ён зьявіўся з ка́зкі... Гэта пра́ўда... І трэба ратава́ць ка́зку, паку́ль яна́ ка́зка, а ня пустыня. Трэба бі́цца за яе́ на́вет з са́мым д'яблам і паме́рці на е́йных зялёных лугох, прыгажэйшых за ўсё на зямлі́.

Вярта́ньне. Толькі вярта́ньне. Няха́й там нікога нама́. Каму́сьці трэба пача́ць.

Ён вытрывае тут і два, і тры дні. Ён вытрывае тут... колькі спатрэбі́цца. Ён ня можа не зрабі́ць гэтага. Таму́ што ён ня можа адда́ць у ра́бства кудысьці на Чад або ў Танжэр гэты камячок жывога це́ла, які́ вярну́ў яму́ радзіму.

Радзіму, яку́ю таксама́ не́льга адда́ць.

І на́вет калі́ заб'ю́ць, ён памрэ́ з ду́мкаю пра дзяўчы́нку і з ду́мкаю пра яе́, бага-це́йшы, чым за ўсе сямна́ццаць пусты́х год.

"Сі́няя-сі́няя...".

За градою дзю́наў пачу́лася ча́стае пля́сканьне мазолі́стых вярблю́джых ног.

Слоўнік (Vocabulary)

сту́кнуць (I) pf. past **сту́кнуў, -ла, -лі** to strike, to hit
саму́м, -у (m.) simoom
заху́таць (I) pf. past **заху́таў, -ла, -лі** to wrap, to tuck up
рызыкну́ць (I) (pf. of **рызыкава́ць, I**) to risk
ста́ўка, -і (f.) stake
выйгрыш, -у (m.) gain, prize
захапі́ць (II) pf. past **захапі́ў, -ла, -лі** to take, to grab
компас, -у (m.) compass
сарочка, -і (f.) shirt
бе́гма прыпусьці́ць to start to run
паку́тліва (adv.) agonizingly
глыток, глытка́ (m.) drink, mouthful
заку́так, заку́тку (m.) corner
ссоўваць(I); ссоўваю, -еш, -юць to move back, to push back
ачуня́ць (I) (pf. of **ачу́ньваць, I**) (in this case) to regain consciousness
кокан, -у (m.) cocoon
прысяга́цца (I); прысяга́юся, -ешся, -юцца to swear
да́ўкі ,-ая, -ае astringent
гнятучы, -ая, -ае oppressive
гарта́нна (adv.) in a hoarse voice
абхапі́ць (II), pf. past **абхапі́ў, -ла, -лі** to clench, to clasp
на ростанях at the cross-roads
барвя́ны, -ая, -ае crimson, purple
перарывіста сказа́ць to speak in a broken voice
смуга́, -і (f.) haze
зьзя́ньне, -я (n.) radiance, aureole
це́ла, -а (n.) flesh, body
радзі́ма, -ы (f.) fatherland
града́, -ы (f.) ridge, range
мазолісты, -ая, -ае toil-hardened, horny

29 — I DATES / ДА́ТЫ

1. Год / Year

a) Цяпе́р ты́сяча дзе́вяцьсот се́мдзесят **чацьве́рты год.** — Now it is 1974 (lit. the 1974th year).

The year is . . . is expressed by the **ordinal numeral** in the **nominative** + **год.**

b) **У** ты́сяча дзе́вяцьсот се́мдзесят **чацьве́ртым годзе.** — In 1974 (lit. in the 1974th year).

In the year . . . (when the year only is given) is expressed by **"у"** + the **ordinal numeral** in the locative case + **годзе.**

2. **Мéсяц і год** / Month and Year

У сакавіку́ ты́сяча дзе́вяцьсот **васямна́ццатага году.**	In March of 1918.

In the month of the year . . . is expressed by **"у"** + **the name of the month** in the **locative** case + **the ordinal numeral** in the **genitive** + **году.**

3. **Дзень і мéсяц** / Day and Month

Каторага сёньня?	**What** is the date today?
Сёньня **пя́тага** лю́тага.	Today is the **5th of February.**

The date (of the month) is . . . expressed by **the genitive masculine** of the **ordinal numeral**, agreeing with "число" or "дня" . . . which is understood.

4. **Дзень, мéсяц і год** / Day, Month, and Year

Калі́ нарадзі́ў[ся]	On what date was Janka Kupala born?
Янка Купа[ла] нарадзі́ўся **ліпеня** тысяча восемсо[т] восемдзесят **другога году.**	Janka Kupala was born **on** July 8th, 1882.

On the . . . day of the month of . . . in the year . . . is expressed by the genitive masculine of the ordinal numeral for both the month and the year + **году.**

5. **Since** . . . is expressed by "ад" with the **genitive**, e.g.:

Яны́ жыву́ць у Кана́дзе **ад** ліпеня тысяча дзе́вяцьсот сорак **дзявя́тага году.**	They have lived in Canada **since** July, 1949.

6. **From . . . to . . .** is expressed by

"ад" (+ the **ordinal numeral** in the **genitive**)
"да" (+ the **ordinal numeral** in the **genitive**), e.g.:

Турыстыя былі́ ў Мі́нску ад **пя́тага** да **дванáццатага** тра́веня.	The tourists were in Miensk from the fifth to the twelfth of May.

29 — II EXPRESSIONS OF AGE / ВЫРАЗЫ ВЁКУ

a) The subject of the English sentence must be expressed in the dative (see § 11-I, 3. c), e.g.:

Колькі **табе́** гадоў?	How old are **you**?
Мне сямна́ццаць.	I am seventeen.

Дзіця́ці адзі́н год.	**The child** is one year old.
Яму́ тры гады́.	**He** is three years old.
Ёй дзе́вяць гадоў.	**She** is nine years old.

b) The past and future tenses are expressed by **было** and **бу́дзе** respectively, e.g.:

Ігна́тку **было** тры гады́.	Ihnatka **was** three years old.
Сымону **бу́дзе** два́ццаць пяць.	Symon **will be** twenty-five.

29 — III TIME OF DAY — ON THE HOUR / ВЫРАЗЫ ЧА́СУ

The **time of the day** is expressed in Byelorussian with **ordinal numerals**, e.g.:

1. **Каторая гадзі́на цяпе́р**? або **Колькі ча́су цяпе́р**?	**What time is it now?**
а) Цяпе́р **пе́ршая** (. . . **пя́тая, двана́ццатая**) гадзі́на.	It is one (. . . five, twelve) o'clock.
б) Чверць (**або** пятна́ццаць) да **трэ́йцяе.**	A quarter (or 15 minutes) to three.
Палаві́на **трэ́йцяе**.	Two thirty.
Тры чве́рці (**або** сорак пяць часі́наў) па **другой**. Або — чверць да **трэ́йцяе.** Ці — бя́з чве́рці **трэ́йцяя**.	A quarter to three.
Пяць (мінýтаў **або** часі́наў) да чацьве́ртае.	Five minutes to four.
Пяць (мінýтаў **або** часі́наў) па чацьве́ртай.	Five minutes after four.
2. **А каторай гадзі́не?**	**At what time?**
а) А двана́ццатай дня.	At twelve o'clock noon.
А другой (... пя́тай) дня.	At 2:00 (. . . 5:00) p.m.
А шостай (... адзіна́ццатай) ве́чара.	At 6:00 (. . . 11.00) p.m.
А двана́ццатай ночы. (А поўначы.)	At midnight.
А трэ́йцяй ночы.	At 3:00 a.m.
А палаві́не пя́тай ра́ніцы.	At 4:30 a.m.
б) Чверць да (па) пя́тай ве́чара.	At a quarter to (after) 5 p.m.
Два́ццаць пяць да (па) пе́ршай дня.	At twenty-five minutes to (after) 1:00 p.m.

NOTE: For the word "minute" either **часі́на** or **мінýта** can be used.
For the word "second" either **хві́лі́на** or **сэкýнда** can be used.

29 — IV THE PAST TENSE OF THE VERB WITH THE CONJUNCTION "КАБ" ПРОШЛЫ ЧАС ДЗЕЯСЛОВА З ЗЛУЧНІКАМ "КАБ"

1. У беларускай мове ў даданых сказах **мэты** або **ўмовы**, што пачынаюцца злучнікам **"каб"**, дзеяслоў **заўсёды** стаіць у **прошлым часе** незалежна ад таго, у якім часе выражана дзейнасьць галоўнага сказу, прыкл.:

Я **паліва́ю** кве́ткі,
Я **паліва́ла** кве́ткі, — **каб** добра расьлі.
Я **бу́ду паліва́ць** кве́ткі,

Каб каза́ не скака́ла, то-б нагі не зама́ла.

2. Прошлы час з злучнікам "каб" ужываецца і пасьля дзеясловаў, што выражаюць боязь, пажада́ньне, просьбу або зага́д, прыкл.:

Баю́ся, **каб** па́чка не прапа́ла.
Ён хоча, **каб** ягоны сын быў лекарам.
Яны́ прасі́лі, **каб** вы зайшлі да іх.
Наста́ўнік сказа́ў, **каб** ву́чні ціха сядзе́лі.

3. Калі-н. у галоўным дадатковым сказах **той сам дзейнік**, пасьля **"каб"** выказьнік выражаецца **неазначальнікам,** прыкл.:

Яны́ паехалі у Лідзу, **каб** адве́даць сяброў.
Мы ся́дзем, **каб** адпачы́ць.

***

1. In subordinate clauses of **purpose** or **condition** introduced by **"каб"**, the verb is used in the **past tense,** regardless of the tense in the main clause. Thus:

Наста́ўнік **тлума́чыць** ле́кцыю, **каб** мы ўсё **зразуме́лі**.
The teacher **explains** the lesson so that we **understand** everything.

Наста́ўнік **вытлумачыў** ле́кцыю, **каб** мы ўсё **зразуме́лі**.
The teacher **explained** the lesson so that we **understood** everything.

Наста́ўнік **вы́тлумачыць** ле́кцыю, **каб** мы ўсё **зразуме́лі**.
The teacher **will explain** the lesson so that we **shall understand** everything.

Вытлумачце ле́кцыю, **каб** мы ўсё **зразуме́лі**.
Explain the lesson so that we **understand** everything.

2. After verbs expressing **desire, request,** or **command** the conjunction **"каб"** followed by a verb in the **past tense** is also used, e.g.:

Ён **хоча**, **каб** ягоны сын **быў** ле́карам.
He wants his son to be a doctor.

Наста́ўнік **сказа́ў, каб** ву́чні ціха **сядзе́лі**.
The teacher said that the students should sit quietly.

3. The **infinitive** is used in the subordinate clause **instead** of the **past** tense **when the subjects** of the main and the subordinate clauses **are the same**, e.g.:

Яны́ паéхалі ў Атáву, **каб адвéдаць** сяброў.	They went to Ottawa **to see** their friends.
Мы ся́дзем, **каб адпачы́ць**.	We shall sit down **to rest**.

29 — V PUNCTUATION MARKS IN BYELORUSSIAN
ЗНАКІ ПРЫПЫ́НКУ ПАБЕЛАРУ́СКУ

1. Period (.) **кропка** або **пункт.**
2. Exclamation mark (!) **кліч́нік.**
3. Question mark (?) **пыта́льнік.**
4. Comma (,) **коска.**
5. Semicolon (;) **кропка з коскай** або **пункт з коскай.**
6. Colon (:) **двукроп'е** або **два пу́нкты.**
7. Dash (—) **праця́жнік.**
8. Dots (. . .) **шматкроп'е** або **недака́з.**
9. Brackets ( ) **ду́жкі.**
10. Quotation marks (“ ”) **двукосьсе.**
11. Hyphen (-) **злучок**

All these punctuation marks **except commas** are used in Byelorussian **according to rules** similar to those by which they are used in English.

The use of the comma in Byelorussian **substantially differs** from that in English. Look **at rule 29-VI.**

29 — VI SOME IMPORTANT RULES FOR THE USE OF THE COMMA IN BYELORUSSIAN
ВАЖНЕ́ЙШЫЯ ВЫПА́ДКІ, КАЛІ́ ТРЭБА СТА́ВІЦЬ КОСКУ

Коска ставіцца ў сказе:

1. Паміж **аднолькавымі часьцінамі сказу** (дзе́йнікамі, выка́зьнікамі, дапаўне́ньнямі, азначэньнямі, акалічнасьцямі) —

а) Калі яны **ня зьвязаныя** ніякім **злучнікам,** прыкл.:

Муры́, дзьве халу́пы, ста́йні былі разбу́раныя.
Восень халодная, чорная, хму́рная су́нецца ціха, нячу́тна штадзе́нь.

б) Калі яны зьвязаныя злучнікамі **а, а́ле** або **ды (= а́ле)**:

Болей слу́хай, **а** мне́й гавары́! Мы пойдзем, **а́ле** ня бу́дзем ба́віцца.
Брат прые́хаў, **ды** не надоўга.

в) Калі яны зьвязаныя злучнікамі: **і, ды (=і), ні, або, ці, то... ужытымі больш, як адзін раз,** прыкл.: Ідзём сягоньня ў школу **і** я, **і** ён, **і** ты. **Або** грай, **або** грошы аддай! **То** лясок, **то** луг, **то** поле, **то** лужок зялёны. У ра́ньнюю вясну́ **ні** ў полі, **ні** ў ле́се нама́ **ні** я́гад, **ні** грыбоў.

УВА́ГА 1. Калі **"і, ні, ці"** паўтараюцца **толькі два разы** й няма далей паясьняльных словаў, **коскі можна ня ставіць**, прыкл.:

І кабáн **і** воўк — каштоўны здабы́так.
Рыгор **ці** нічога не адка́заў **ці** жартава́ў.

УВА́ГА 2. Ня ставіцца коскі таксама перад **"і, ні, ці, то"** ў такіх выразах, як:

і так **і** сяк, **і** туды́ **й** сюды́, **і** сьмех **і** грэх; **ні** жывы́ **ні** мёртвы, **ні** ры́ба **ні** мя́са, **ні** канцá **ні** кра́ю; **ці** туды́ **ці** сюды́, **то** туды́ **то** сюды́, **то** так **то** сяк, **то** ўзад **то** ўпе́рад і г. д.

Калі-ж злучнікі і й, ды, то, а таксама разлучальныя **або, ці — ужыты толькі раз, коскі** перад імі **ня ставіцца**, прыкл.:

Сымон пішa й [illegible] ці Юрка? Мары́нка рысуе розныя кра́скі **ды** малюе іх алавікáмі **або** вадзяны́мі хвáрбкамі.

УВА́ГА 3. Перад [illegible] "або", **"ці"** (тымі, заміж якіх можна ўжыць словы **"гэта зна́чыць"**) **заўсёды** ставіцца коска, прыкл.:

Рэкі нале́жаць да двух вадазбораў, **або** басэйнаў (г. зн. басэйнаў).

2. На выдзяленьне **звароткам** завецца слова, што абазначае імя асобы або назоў прадмету, да яко[illegible] зварачаюцца з мовай), прыкл.:

Хочаш пiць, **маленькая**? Гэй ты, **Нёман,** на́ша рака́!
Бу́сел, бу́сел, клёка-клёка, дзе ты жыў?

3. На выдзяленьне **пабочных словаў** і **ска́заў** (гэта значыць такіх словаў, што выражаюць у сказе нейкую пабочную ўвагу, паясьненьне), прыкл.:

Садок быў, **пра́ўда,** невялічкі. Зачыні, **калі ла́ска**, дзьве́ры.
Гэта ты, **напэўна**, каб мне было весялéй.

4. Пасьля **выклічнікаў: ох, ой, гэй, о . . .**, калі пасьля іх не стаіць клічнік, прыкл.:

О, край родны, край прыгожы!
Ого-го-го, брат! — дзя́дзька ка́жа, – цяпе́р зімá напэўна ля́жа.

УВА́ГА. Калі выклічнік цесна зьвязаны ў вымаўленьні зь іншым словам, дык коска ставіцца не пасьля выклічніка, а пасьля гэтага слова, прыкл.:

Гэй ты, сонца, гары́ ад зары́ да зары́, . . .
Ой ты, ве́цер, ня шумí . . .

5. Коска ставіцца пасьля адмоўя **"не"**, што адказвае ангельскаму **"no"**, і пацьвярджальных словаў: **так, але́** = yes, прыкл.:

Не, гэта ня ён! **Так, так,** ináчай быва́ла, не называ́ўся забы́тым мой край.
Але́, гэта было так.

6. Коскамі выдзяляюцца **прыме́тныя** й **дзеяпрыме́тныя словазлучэньні** (прыметнікі й дзеяпрыметнікі разам з паясьняльнымі словамі), калі яны стаяць пасьля назоўніка, да якога яны датычаць, прыкл.:

Паабапа́л дарогі стаіць лес, **сівы́ ад шэрані**.
Дзед, **звыча́йна ве́льмі гаваркі́**, цяпе́р маўча́ў.
Стары́я хвоі, **аброслыя мохам**, гарэлі, як сьве́чкі.

УВА́ГА. Прыметныя й дзеяпрыметныя словазлучэньні **перад** словам, да якога датычаць, аддзяляюцца коскамі толькі тады, калі можна падставіць дзеяпрыслоўі **"бу́дучы"**, ці **"бы́ўшы"**, прыкл.: **поўны новых сіл і сьве́тлых надзе́яў,** я сьме́ла йшоў напе́рад.

7. **Дзеяпрыслоўныя словазлучэньні заўсёды** выдзяляюцца коскамі:

Пабачыўшы мяне́, Га́лас завіля́ў хвастом.
Ходзіць сьвёкар па двару́, **рашчаса́ўшы бараду́**.

УВА́ГА. Адзіночныя дзеяпрыслоўі таксама выдзяляюцца коскамі, за выняткам толькі тых дзеяпрыслоўяў, што адказваюць на пытаньне **"як? яки́м чы́нам? у яки́м ста́не?"**, прыкл.: Ён ішоў **кульга́ючы** (як?). Але — **Памы́ўшыся** (калі?), хлопчык лёг спаць. (Глядзеце § 28-IV, 7).

8. Коскамі выдзяляецца **прыда́так** (пры асаблівым падчыркненьні прыдатак выдзяляецца працяжнікамі). **Прыдатак** — гэта азначэньне, выражанае звычайна назоўнікам (адным або з паясьняльнымі словамі), які стаіць у тым самым склоне, як і тое слова, да якога ён датычыць, прыкл.:

Заста́ўся адзі́н сын, **сіраты́**. Або — Заста́ўся адзі́н сын — **сіраты́**.
Васіль, **брат майго ся́бры,** ве́льмі лю́біць палява́ньне.
У яго, **Пе́трака,** ніколі ня было ні жонкі, ні дзяце́й.

УВА́ГА 1. Прыдатак, выражаны **собскім** назоўнікам (імя, прозьвішча, назоў), **выдзяляецца** коскамі **толькі** пасьля **асабовых** займеньнікаў. **Пасьля** назоўнікаў коскі перад ім ня ставіцца, прыкл.:

Яго, **Антося, любі**лі ўсе дзе́ці.

Але: Дзя́дзьку **Антося** любілі ўсе дзе́ці. Рака́ **Дняпро** ўпада́е ў Чорнае мора. Горад **Ві́цебск** стаіць на рацэ Заходняй Дзьвіне́.

УВА́ГА 2. Прыдатак, калі выражаны адным **агульным назоўнікам** без паясьняльных словаў ды стаіць **пасьля назоўніка,** да якога датычыць, часта **далучаецца** да гэтага назоўніка **злучком,** прыкл.: Гуля́е ве́цер-**свавольнік.** Сьпе́вам-**гоманам** і звонам поўніцца ўвесь сьвет. Шуміць бярозка над Бярозай-**ракой.** Эй ты, Нёман-**рака́,** ці ты ду́маў, ці сьніў...

9. Коскамі выдзяляюцца **адасобненыя акалічнасьці,** што паясьняюць папярэднія акалічнасьці, прыкл.:

Нéдзе там, **за пустыняй, за морам,** былá другáя зямля́.
Калісьці, **даўны́м-даўно,** праз усю́ Эўропу прайшлí ледавікí.
Доўга, **нáвет цэлыя гады́,** чуваць пах ляснога пажáру.

10. Коскай **аддзяляюцца** сказы ў **складáна-злýчаных** сказах бяз розьніцы, ці гэтыя сказы зьвязаныя злучнікамі, ці бяз злучнікаў. **Складáна-злýчанымі** сказамі завуцца тыя сказы, што складаюцца з колькіх **раўназначных простых** сказаў, **незалежных** адзін ад аднаго, прыкл.:

Нéба сéяла цяпло, цёплы дожджык цярушы́ў.
У дýмках рáдасна было, бéглі пéсьні ад душы́. (Купáла)

Або: Тут рэчка пад бокам, і процьма ў ёй рыбы.

11. Коскамі аддзяляюцца **дадáныя** сказы ад **галоўнага** (у **складáна-залéжных** сказах), прыкл.:

Люблю́ я вечары́, што леглі між гор. Я ня вéдаю, **калí ён прыйдзé.** Тое мéста, **дзе мы плáвалі,** вéльмі мне спадабáлася.

УВÁГА 1. Складáны сказ, у якім адзін просты сказ незалежны, а рэшта простых сказаў залежаць ад яго й паясьняюць яго, завецца **складáна-залéжным.** Залежны сказ, што паясьняе незалежны сказ, завецца **дадáным** сказам, а незалежны сказ, які ён паясьняе, завецца **галоўным.**

УВÁГА 2. **Аднолькавыя даданыя** сказы, зьвязаныя **адзіночным** злучнікам **і (й), ды (=і), ці, або . . .** коскамі **не разьдзяляюцца,** прыкл.:

Добра было прыслухоўвацца, як адарвéцца камéнчык з высокага бéрагу і ўпадзé ў вадý ды прыўскочыць шчупáк з вады́ ў пагоні за палахлíваю рыбкаю.

12. Коскамі аддзяляюцца таксама —

а) **Няпоўныя сказы,** што пачынаюцца злучнікамі: **як, як-бы, бы, быццам-бы,** прыкл.:

Сьнег бліщчы́ць, **як** халодная сталь (М. Багдановіч).
Як-бы на колы вадá тáя, ідзé ды ідзé Міхáл у вабходы (Я. Колас).
Сэрца ны́ла, **бы** з нуды́ (Я. Купала).
Дзяўчынка не адыходзіла ад мáткі, **бы́ццам-бы** баючы́ся яé адну́ пакінуць (І. Мéлеж).

б) Склонавыя формы **назоўнікаў** або **займеньнікаў** з прыназоўнікамі: **апрачá, акрамя́, за вы́няткам, заміж** і іншыя, прыкл.:

У хáце, **апрачá** бáбкі Нáсты, нікога ня было (Я. Колас).
Усé прыйшлí на час, **за вы́няткам** двух хлапцоў.
Вазьмí шáпку, **заміж** капялюшá!

**
*

Commas are used in sentences in the following cases:

1. To separate identical parts of the sentence (**subjects, predicates, objects...**):

a) When there are no conjunctions between them, e.g.:

На сталé ляжáць кнíгі, сшыткí, алавікí. — There are books, notebooks (and) pencils on the table.

Зося напісáла лісты брáту, сястры, сяброўцы. — Zosia wrote letters to her brother, to her sister (and) to her girlfriend.

b) When identical parts of a sentence are joined with the conjunctions **а** (and), **але** (but), and **ды** (=**але**), e.g.:

Спачáтку падýмай, **а** потым адкáзвай. — Think first, **and** then answer.

Мы пойдзем да іх, **але** ня бýдзем доўга бáвіцца. — We shall go to them, **but** we shall not stay long.

Брат прыéхаў, **ды** не надоўга. — My brother came, but not for long.

c) When identical parts of a sentence are joined with the repeatable conjunctions: **і, ды** (=**і**), **ні, то, або** (or), **ці** (or)..., e.g.:

Гáнну праводзілі **і** мáма, **і** тáта, **і** Янка. — Mother, father and John were seeing Hanna off.

У лéсе ня было **ні** грыбоў, **ні** ягад. — There were no mushrooms or berries in the forest.

Ад шчáсьця янá **то плáкала, то** сьмяялася. — She was (now) crying and (now) laughing from happiness.

Або пазванí мне, **або** напішы. — Either phone me or write me.

NOTE 1. Commas are not used in such expressions as:

І так **і** сяк — (this way and that way),
ні туды **ні** сюды — (neither one way nor the other),
то так **то** сяк — (now like this, now like that), etc.

For more examples look at the Byelorussian text § 29-VI, 1в.

NOTE 2. When the conjunctions **і, ды** (=**і**), **ні, то, або** *(or), **ці** *(or) are used only once in the sentence, a comma is not needed, e.g.:

Зося **й** Марынка любяць рысавáць крáскі **ды** размалёўваць іх алавікáмі **або** вадзянымі хвáрбкамі. — Zosia and Marynka like to draw flowers and to colour them with either pencils or watercolours.

***NOTE 3.** **"Або, ці"** may also have the meaning "that is", and in this case they are always preceded by a comma, e.g.:

Беларýскія рэкі налéжаць да двух вадазбораў, **або** басэйнаў.

2. A comma precedes and follows **an address**, words denoting persons or things to which the speech is addressed, e.g.:

Кладзіся спаць, **сы́нку.**	Go to bed, my little son.
А псік, **коце.**	Go away, kitty.

3. A comma precedes and follows **parenthetic words** (words inserted in a sentence, which not being a part of the sentence, express only an additional remark or explanation), e.g.:

Дом быў, **пра́ўда,** невялікі.	The house, I must admit, was not big.
Калі́ ла́ска, зачыні́ дзве́ры.	Please shut the door.

4. Commas (or exclamation marks) follow interjections such as: — **ой, о, ох, гэй...**, e.g.:

О, край родны, [illegible]	Oh, my native country, beautiful country...
Ой ты, ве́цер, не [illegible]	Oh, wind, do not blow.

NOTE. When the interjection is pronounced jointly with the following word, a comma follows [illegible] of the interjection: **ой** ты, ве́цер.

5. A comma always follows the affirmative particles **"але́"** or **"так"** (yes) and the negative particle "не" meaning **"no"**, e.g.:

Так, так, былі [illegible]	Yes, yes, there have been different times.
Але́, гэта было так.	Yes, it was so.
Не, гэта ня ён.	No, it is not he.

6. Adjectives and participles, when they are **used with descriptive** words and **follow the noun** they qualify, **are separated by commas**, e.g.:

Дзед, **звыча́йна ве́льмі** гаваркі, цяпе́р маўча́ў.	The old man, usually very talkative, was now silent.
Стары́я хвоі, **аброслыя мохам,** гарэлі, як сьве́чкі.	Old pine trees, covered with moss, were burning like candles.

7. **Verbal adverbs**, when used **with descriptive verbs**, are **always separated by commas**, e.g.:

Зрабіўшы **ха́тняе зада́ньне,** мы пайшлі ў кіно.	Having done our homework, we went to the movies.
Or — Мы пайшлі ў кіно, **зрабіўшы ха́тняе зада́ньне.**	

NOTE. **Verbal adverbs without descriptive words**, excepting those which answer the question **"як (how)?"**, and which usually stand at the end of the sentence, **are also separated by commas**, e.g.:

Ён ішоў кульга́ючы (як?).	He walked limping.
But — Памы́ўшыся (калі?), хлопчык лёг спаць.	Having washed himself, the little boy went to bed.

8. Commas (or dashes) **separate appositions** — attributes expressed by nouns (with or without the descriptive words) which always agree in case with the words they qualify, e.g.:

Васíль, **брат** майго ся́бры, вéльмі лю́біць палява́ць.	Vasil, my friend's brother, really likes to hunt.
У яго, **Пéтрака**, ніколі ня было ні жонкі, ні дзяцéй.	He, Petrak, never had either a wife or children.

NOTE 1. Christian and family names or names of cities, rivers etc. are preceded with a comma only after personal pronouns. Otherwise commas are not used, e.g.:

Яго, **Антося**, усé любíлі.	He, Antos, was liked by everybody.
Дзя́дзьку **Антося** ўсе любíлі.	Everybody liked Uncle Antos.
Рака́ **Дняпро** ўпада́е ў Чорнае мора.	The Dniapro River runs into the Black Sea.

NOTE 2. When attributive nouns have no descriptive words and follow the noun they qualify, they are joined to those nouns with a hyphen, e.g.:

Уцяка́й, мароз-**дзядýля**!	Go away, Grandfather Frost!
Стаíць бярозка над Бярозай-**ракой**.	The small birch stands (grows) by the River Biaroza.

9. **Adverbial modifiers** describing other adverbs are separated by commas, e.g.:

Нéдзе там, **за пусты́няй, за морам**, былá другáя зямля́.	Somewhere beyond the desert and the sea, there was another land.
Калíсьці, **даўны́м-даўно**, праз усю́ Эўропу прайшлí ледавíкí.	Once upon a time, long, long ago, glaciers moved through all of Europe.

10. In **compound sentences** (складáна-злýчаных), commas separate independent clauses regardless of whether they are joined by a conjunction or not. For example:

Сьвяцíла сонца, цёплы дождж ішоў.	The sun was shining and a warm rain was falling.
Гáнна пайшлá ў тэатр, а Вéра засталáся дома.	Hanna went to the theatre, but Vera remained at home.

11. Commas are also used in **complex sentences** (склáдана-залéжных скáзах) to separate dependent clauses from the independent clause. For example:

Я ня вéдаю, дзе ён жывé.	I do not know where he lives.
Тое мéсца, дзе мы плáвалі, вéльмі мне спадабáлася.	I really liked the place where we swam.

NOTE. Between identical dependent clauses joined with the unrepeatable conjunctions **і (й), ды (=і), або** or **ці**, a comma is not used. For example:

Ён нічога ня пíша, калí прыéдзе ягоны ся́бра ды калí яны́ бýдуць у нас.	He does not write anything about when his friend will arrive and when they will come to us.

12. Commas always separate phrases beginning with the words **як, як-бы, бы́ццам-бы, апрача́, за вы́няткам, заміж..., e.g.:**

І кожны ве́сел, лёгкі, **як** пта́шка, хоць працу́е, **як** та́я мура́шка.	And everybody feels as happy (and) as light as a bird, although everyone works like an ant.
У ха́це, **апрача́** ба́бкі, нікога ня было.	Besides grandmother, there was no one at home.
Усе́ прыйшлі́ на час, **за вы́няткам аднаго** хлапца́.	Everybody came on time, except one boy.
Вазьмі́ ша́пку, **заміж** капялюша́!	Take a cap instead of a hat.
Дзяўчы́нка не адыходзіла ад ма́ткі, бы́ццам-бы баялася, што яна́ пакі́нуць.	The little girl did not move from her mother, as if being afraid to leave her alone.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 301. а) Ву́снае. Пе́ршыя два радкі наста́ўнік чыта́е ўго́лас, а ву́чні па адны́м паўтара́юць. Дале́йшыя радкі ву́чні чыта́юць са́мі.

1. 1905 год;	у 1905 годзе;	ад 1905 году да 1914.
2. 1916 год;	у 1916 годзе;	ад 1916 году да 1941.
3. 1937 год;	у 1937 годзе;	ад 1937 году да 1949.
4. 1954 год;	у 1954 годзе;	ад 1954 году да 1968.
5. 1863 год;	у 1863 годзе;	ад 1863 году да 1918.

б) Дома перапішэце ска́зы паводля ўзору.

УЗОР: 1. Тысяча дзе́вяцьсот пя́ты год; у ты́сяча дзе́вяцьсот пя́тым годзе; ад ты́сяча дзе́вяцьсот пя́тага году да ты́сяча дзе́вяцьсот чатырна́ццатага.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 302. а) У кля́се ву́чні па адны́м чыта́юць ска́зы ўго́лас, да́ты, пада́дзеныя паанге́льску, вымаўля́юць пабелару́ску. Дома ска́зы гэтыя запісваюць, лі́кі пі́шучы словамі.

1. Сёньня the 10th of July, а за ты́дзень on the 17th of July мы паляцём у Эўропу.
2. Ён нарадзі́ўся on the 29th of January 1952 г., а ягоны дзядзю́ля on the 10th of February 1889.
3. Маі́ сяброўка й я нарадзі́ліся ў адны́м годзе — 1954, толькі я нарадзі́лася on the 12th of March, а маі́ сяброўка on the 2nd of March.

б) Перапішэце ска́зы, да́ты напішэце словамі.

1. Два вялі́кія белару́скія паэты Я́нка Купа́ла й Яку́б Колас нарадзі́ліся ў тым са́мым годзе — у 1882-ім.
2. Пе́ршая друкава́ная кні́га ў белару́скай мове — Стары́ Запаве́т Бібліі — была́ вы́дадзеная ў 1517 годзе. Перекла́ў яе́ ў белару́скую мову й вы́друкаваў Франьці́шак Скары́на.
3. У 1905 годзе Я́нка Купа́ла надрукава́ў свой пе́ршы верш "Мужы́к".
4. 25 сакавіка́ 1918 году Белару́ская Ра́да Кангрэсу абве́сьціла Белару́сь незале́жнай дзяржа́вай — Белару́скай Народнай Рэспу́блікай ((БНР).
5. 30—X 1921 году ўрачы́ста быў адчы́нены ў Ме́нску Белару́скі Дзяржа́ўны Ўніве́рсытэт.
6. Друга́я сусьве́тная вайна́ пачала́ся ў ве́расьні 1939 году, а скончылася ў тра́вені 1945 году.

в) 1. У 1956 годзе выда́тнаму белару́скаму пісьме́ньніку й вучонаму Кандра́ту Крапіве́ скончылася 60 гадоў ад дня нараджэньня.
2. У 1973 годзе ўвесь белару́скі народ у Белару́сі і за е́йнымі ме́жамі адзнача́ў 800-тыя ўгодкі ад дня сьме́рці выда́тнае белару́скае асьве́тніцы й патронкі белару́скага народу — сьвятое Ефрасіньні Полацкае.
3. Паэт Максім Багдановіч нарадзіўся 9 сьне́жаня 1891 году, а памёр 25 тра́веня 1917 году, калі́ ямý было ўсяго 25 гадоў жыцьця́.

г) У кля́се вýснае. Дома перапішэце пыта́ньні ды адкажэце на іх пісьмова. Глядзе́це ўзор.

1. Калі́ ты нарадзіўся (нарадзілася)?
2. Калі́ нарадзілася твая́ сястра́?
3. Калі́ нарадзіўся твой брат?
4. Калі́ нарадзілася твая́ сяброўка (твой ся́бра)?

УЗОР. Я нарадзіўся сёмага красавіка́ ты́сяча дзе́вяцьсот шэсьцьдзесят другога году.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 303. Вýснае. Вýчні ўголас паўтара́юць за наста́ўнікам.

1. Колькі табе́ гадоў?	Мне 10 гадоў.
2. Колькі гадоў тваймý бра́ту?	Маймý бра́ту 17 гадоў.
3. Колькі гадоў ягонай сястры́?	Ягонай сястры́ 4 гады́.
4. Колькі гадоў ва́шаму саба́ку?	На́шаму саба́ку толькі 1 год.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 304. а) Перапішэце вы́разы ды зьмянéце іх паводля ўзору.

УЗОР. Адзіна́ццацігадовая дзяўчы́нка - дзяўчы́нцы адзіна́ццаць гадоў.

1. Дзесяцігадовы хлопчык.
2. Васьмімéсячнае дзіця́.
3. Стагадовы дуб.
4. Шасьцідзесяцігадовы чалавéк.

б) Утвораныя звароты напішэце перш у прошлым ча́се, а тады́ ў бу́дучым.

УЗОР. [illegible] гадоў. Дзяўчы́нцы бу́дзе двана́ццаць гадоў.

ПРАКТЫКАВА́ННЕ [illegible] фантычнае. Дома перапіса́ць пыта́ньні й адка́зы.

Каторая цяпе́р гадзі́на?

1. Цяпе́р чацьве́ртая гадзі́на.
2. Цяпе́р палаві́на другое.
3. Цяпе́р восьмая гадзі́на ве́чара.
4. Цяпе́р бяз чве́рці шостая.

Каторая гадзі́на была́, калі́ ты вярну́ўся дамоў?

1. Было пятна́ццаць часі́наў да двана́ццатай.
2. Было чверць да двана́ццатай.
3. Было тры чве́рці па адзіна́ццатай.

б) Напішэце, каторая гадзі́на была́ гадзі́ну пе́рад тым ча́сам, які́ да́дзены ў вадка́зах у пу́нкце а).

в) Каторая гадзі́на бу́дзе гадзі́ну пасьля́?

г) Ператлума́чце да́дзеныя вы́разы ча́су ў белару́скую мову. Усе́ лі́чбіны пішэце словамі.

1. 12:15
2. 1:22
3. 2:30
4. 3:45
5. 26 minutes to 4:00
6. 20 minutes to 6:00
7. a quarter to 5:00
8. 10 minutes to 11:00
9. 7 minutes past 1:00

г) Адкажэце на пытáньні, адвольна падбірáючы час з пýнкту г).

УЗОР. А каторай гадзíне адлятáе твой самалёт?

Мой самалёт адлятáе у 26 часíнаў пéрад чацьвéртай.

1. А каторай гадзíне адлятáе твой самалёт?
2. А каторай гадзíне пачынáецца лéкцыя?
3. А каторай гадзíне пачынáецца пéршы сэанс у кіно?
4. А каторай гадзíне прыйшоў цягнік?
5. А каторай гадзíне ты вярнýўся дамоў?
6. А каторай гадзíне скончыўся мэч?
7. А каторай гадзíне адплы́ў вадаплáў?
8. На каторую гадзíну йдзеш да лéкара?
9. А каторай гадзíне ў цябé спаткáньне з адвакáтам?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 306. У школе вýчні чытáюць гýтарку па ролях, дома вýчацца яé, каб на другí раз у школе магчы́ вéсьці гэтую гýтарку напáмяць.

КАТОРАЯ ГАДЗÍНА?

Васíль: Сымон, каторая гадзíна ў цябé?

Сымон: За дзéсяць пя́тая.

Васíль: А ў мянé пя́тая ўжо.

Сымон: Твой гадзíньнік сьпяшáецца.

Васíль: Ня можа быць, гэта хібá твой позьніцца.

Сымон: Не, і гэтага ня можа быць. Мой гадзíньнік добры. Заўсёды добра пакáзвае час. А сёньня я чуў сыгнáл у рáдыё, як пéршую гадзíну падавáлі. Гля́нуў, і на маім гадзíньніку былá якráз роўна пéршая.

Васíль: Ну, знáчыцца, мой сьпяшáецца. Пасьля́ таго, як я зрабíў экспэрымэнт, каб пабáчыць, які ваданепранікáльны мой гадзíньнік, ды даў зь ім нырцá, ён пачáў пакрысé позьніцца, а сёньня, бáчу, зьмяніў курс, сьпяшáецца.

Сымон: Ты брáтка, хутчэй нясí яго да мáйстра, да гадзíншчыка. Я знáю дзя́дзьку, які бязь ніякіх экспэрымэнтаў пайшоў плáваць з гадзíньнікам. Нуй бывáй. Гадзíньнік зусім стаў.

Слоўнік (Vocabulary)

гадзіньнік сьпяшáецца the watch (clock) is fast
гадзіньнік позьніцца the watch is slow
гадзіньнік добра пакáзвае час the watch shows the right time
сыгнáл, -у (m.) signal
экспэрымэнт, -у (m.) experiment
ваданепранікáльны, -ая, -ае waterproof
даць нырцá to dive
курс, -у (m.) course, (in this case) direction
máйстар гадзíньнікаў or гадзíншчык, -а (m.) watchmaker
гадзíньнік стаў the watch stopped

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 307. [illegible] скáзы, а тады́ перапíшэце. Падчыркнéце дзеясловы ў скáзах з "каб" ды азнáчце íхны час.

1. Дзéці паскладáлі [illegible] крáлі на сонцы. 2. Вазьмéце парасон, каб ня змоклі. 3. Ня зыч [illegible] давялося самому. 4. Ён надзéў шáпку й рукавíцы, каб было [illegible] паліваем гарод, каб усё добра расло.

б) Прачытáйце скáзы, [illegible] іх у прошлым і бýдучым чáсе.

1. Я́нка просіць тáту, каб тáта купíў ямý самакáт. 2. Гароднік падстрыгáе дрэ́ўцы, каб хораша выглядáлі. 3. Мы чáста хварбýем вокны, каб ня гнілí. 4. Трэба настáвіць будзíньнік, каб набудзíў за пятнáццаць шостая. 5. Яны́ просяць, каб мы чáста пісáлі. 6. Наш дзя́дзька хоча, каб сын быў земляробам. 7. Жадáем вам, каб вы ўсе былí здаровыя й шчасьлíвыя.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 308. Перапíшэце вéршыкі, стáвячы дзе трэба адпавéдныя знакí прыпы́нку.

1. ПÉСЬНЯ ВЯСЬНÉ

Уцякáй мароз дзядýля
Чýеш ты стары́ ці не
На пагорках бýлі гýлі
Пéсьні чýюцца вясьнé
Звоніць скáча як дзіця́тка
Гэты жэ́ўжык ручаёк.
На яго бы тáя мáтка
Сонца кíдае свой зрок

Я. Колас

2. ЛЯ́ГЕРНАЯ ПÉСЕНЬКА

Нас клíча вясёлае
поле і гай
бывáй-жа да восені
школа бывáй
А зáўтра цягнік наш
пакоціць удáль
дзе сонца гуля́е
дзе пéніць вадá.

ДОКТАР ФРАНЬЦІ́ШАК СКАРЫ́НА

Найсьвятлéйшая духовая постаць Беларýсі XVI стагодзьдзя, "залатога вéку" старое беларýскае культýры — гэта выдáтны вучоны-гуманíсты ды піянéр друку на беларýскай зямлí доктар Франьцішак Скарына.

Нарадзíўся ён калí 1485 году ў Полацку, у заможнай купéцкай сям'í. Пéршыя асновы навýкі ў мовах беларýскай, царкоўнаславя́нскай ды лацíнскай малады́ Скарына здабывáў у родным Полацку. У 1504 годзе падáўся ён на філязафíчны факультэт, ці як ён тады звáўся — факультэт "сямí навýкаў вызваленых", Крáкаўскага ўнівэрсытэ́ту. Вы́звaленыя навýкі тады абыймáлі грамáтыку, лéгіку, рыторыку, мýзыку, арытмэтыку, геамэтрыю й астраномію. Пасьля́ атрыма́ньня дактара́ту ў галіне вызваленых навýкаў, Скарына вывучáў і мэдыцыну ды ў 1512 годзе ў Італíі, на слáўным тады Падуáнскім унівэрсытэ́це, здабы́ў свой друг[illegible]

Высокая асьвéта, шматбаковыя зацікаўлéньні пры вялíкіх здольна[illegible] аснову для нязвычáйна шырокае дзéйнасьці доктара Скарыны, якáя [illegible] розныя галíны, як друкáрства, літаратýру, мову, маста[illegible] ну, астраномію, батáніку. Выдáтнага, высокае навýкі мýжа з [illegible]анаю сус[illegible] каралéўскіх дварох. А зьвéдаў Скарына за сваім жыцьцём каля дзесяцех кра[illegible] пы — ад Дáніі ды Італíі на зáхадзе да Маскоўшчыны на ўсходзе.

У караля́ Дáніі, Швэды́і й Нарвэгіі Гáнса доктар Скарына быў за сакратара[illegible] віленскага бíскупа Я́на — і за сакратарá, і за надворнага лéкара. Як выдáтнага мýжа прыймáў ды захапля́ўся ягонай вучонасьцяй прýскі гэрцаг Альбрэхт. Кароль і вялíкі князь Жыгімонт Казімéравіч адмысловымі прывілéйнымі грáматамі ўзяў Скарыну, як мýжа высокае навýкі, пад сваю́ асабíстую апéку. У караля́-ж Аўстры́і, Чэхіі й Вугормшчыны Фэрдынáнда I наш вучоны быў за садаўнікá-батáніка на Градчанах у Прáзе. Вялíкае няўдáчы затое дазнáў доктар Скары́на ў Масквé. Там, на загáд маскоўскага кня́зя Васíля́ Івáнавіча, кнíгі ягоныя сканфіскавáлі ды як гэрэты́чныя публíчна спалíлі.

Ня глéдячы на тое, што, дзéля высокае адукáцыі ды выдáтных здольнасьцяў, пéрад доктарам Скарынам былí адчыненыя й двары́ валадароў Эўропы, пачуцьцёва ён чýўся зьвя́заным на́йперш із сваім "лю́дам паспалíтым", із сваім народам. І здабы́тую высокую асьвéту, і ўсе сваé здольнасьці ён тамý й навáжыў аддáць для дабрá й павы́с

У 1520 годзе доктар Скарына перабра́ўся з Пра́гі на сваю́ ба́цькаўшчыну; каб тут, у сталіцы Белару́сі Вільні, у доме бу́рмістра Яку́ба Ба́біча заснава́ць пе́ршую на ўсім усходзе Эўропы друка́рню. У Вільні ў 1522 годзе й вы́йшла пе́ршая на белару́скай зямлі́ друкава́ная кніга — Скары́нава "Мала́я падарожная кніжка".

У гэтай кніжцы Франьці́шак Скарына зьмясьціў падбор малітваў, рэлігійных сьпе́ваў і чыта́ньняў, якія ва́жна мець з сабою падарожнаму, ды далучы́ў каляндар з дава́дкамі пра сьвя́ты, пасты́, зацьме́ньні сонца й ме́сяца, даўжыню́ дня й ночы ў па-асобныя дні ме́сяцаў дзе[illegible]. Вялі́кую патрэбу якра́з такое кніжкі адчува́ў сам доктар Скары́на, [illegible] прабы́ць у падарожжах.

Высакамэ[illegible]фіна аздобленыя ды ілюстрава́ныя дрэварытамі Скары[illegible]мі заставаліся недасяга́льным узорам для іншых выда[illegible]

Ідэ́йным р[illegible]ці доктара Скары́ны была́ ягоная вялі́кая прыва́занасьць [illegible]ны ды роднае мовы. Як сам Скарына піса́ў, ён [illegible]ногі моваю свайго народу "найболей з таé прычы́ны, [illegible]зыка́ на сьвéт пусьці́ў". І чытачоў ён заклі́ка́ў, каб [illegible]ў для паспалі́тага дабра́ й айчыны сваé не шкадава́лі, бо ад прыра[illegible]ходзяць у пустыні, зна́юць я́мы сваé; пту́шкі, што лётаюць па [illegible]ведаюць гнёзды сваé; рыбы, што пла́ваюць па моры і ў рэках, чу́юць віры сваé, пчолы и тым падобныя бароняць ву́льляў сваіх; — та́кжа й лю́дзі, дзе зрадзі́ліся і ўскормленыя па Бозе, к таму́ ме́сцу вялі́кую ла́ску й ма́юць".

Дзе́сьці да канца́ сваé выдаве́цкія пля́ны "для дабра́ й пажы́тку лю́ду паспалі́тага" Скары́на ня здолеў дзе́ля ияста́чы патрэбных на гэта сродкаў. Ка́ля 1535 году ён перабра́ўся да Пра́гі на становішча каралéўскага бата́ніка-садаўніка́. У Пра́зе, у 1540 годзе, доктар Франьці́шак Скары́на й памёр.

Выдаве́цкая ды літарату́рная спа́дчына доктара Скары́ны, хоць і не заве́ршаная ўва ўсёй шырыні ягонае вялі́кае заду́мы, займа́е выда́тнае ме́сца ў гісторыі белару́скага дру́ку й культу́ры. Выда́ньні Скары́ны ся́ньня — кні́гі ве́льмі рэдкія. Іх, як скарб каштоўны, рупліва перахоўваюць бібліятэкі й музэі сьве́ту.

Сымон Бра́га

Слоўнік (Vocabulary)

постаць, -і (f.) figure (personality)
"залаты век" (m.) golden age
вучоны-гуманісты (m.) humanist-scholar
заможны, -ая, -ае well-to-do, prosperous
асновы (pl.) fundamentals
"навукі вызваленыя" humanities, liberal arts
здабыва́ць (I), здабыва́ю, -еш, -юць to obtain
шматбаковы, -ая, -ае versatile
зацікаўле́ньне, -я (n.) interest
здольнасьць, -і (f.) ability, talent
аснова, -ы (f.) base
маста́цтва, -а (n.) art

тэалёгія, -і (f.) theology
астраномія, -і (f.) astronomy
батáніка, -і (f.) botany
сакратáр, -а (m.) secretary
бíскуп, -а (m.) bishop
надворны лéкар, -а (m.) court physician
захапля́цца (I); захапля́юся, -ешся, -юцца to admire
вучонасьць, -і (f.) erudition
адмысловы, -ая, -ае special
сканфíскавáць, I (pf. of **канфíскавáць, I**) to confiscate, to seize
прывілéйная грáмата charter of immunity
асабíсты, -ая, -ае personal
садаўнíк-батáнік, -а (m.) gardener-botanist
гэрэты́чны, -ая, -ае heretical
валадáр, -á (m.) sovereign
паспалíты, -ая, -ае common
надýмаць, (I), (pf.) fut. надýмаю, -еш, -юць to intend
вынахад, -у (m.) invention
майстэрства дрýку art of printing
паясьнéньне, -я (n.) comment
чытáч, -á (m.) reader
талеранцыйны, -ая, -ае tolerant
шчыра (adv.) sincerely
заснавáць, (I), (pf.) fut. заснýю, -éш, -ю́ць to found

“Малáя падарожная кнíжка” “Little Travelling Handbook”
аздоблены, -ая, -ае ornamented
графíчна (adv.) graphically
дрэвары́т, -у (m.) woodcut
выдáньне, -я (n.) (in this case) book
выдавéц, выдаўцá (m.) publisher
недасягáльны, -ая, -ае unattainable
рухавíк, -á (m.) motor
дзéйнасьць, -і (f.) activity
мíласьцíвы, -ая, -ае dear, kind
труд, -у (m.) = **высíлак, высíлку** effort
скарб, -у (m.) treasure
айчы́на = бáцькаўшчына (f.) fatherland
прыражэ́нне -я (n.) birth
вір, -у (m.) pool
вýлей, -я [illegible]
“ускормлены [illegible]
“вялíкую [illegible] affection
пажы́так, -у (m.) [illegible]
спáдчына, -ы (f.) heritage
завéршаны, -ая, -ае complete
задýма, -ы (f.) plan
руплíва (adv.) carefully

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 309. Прачытáўшы ўвáжна пра Францíшка Скарыну, пíсьмова адкажэце на настýпныя пытáньні:

1. Дзе й калí нарадзíўся Францíшак Скарына?
2. Што й дзе студыявáў ён?
3. Якíмі галíнамі навýкі займáўся Скары́на?
4. Паводля гэтага апавядáньня пералíчэце ўсе крáі Эўропы, дзе быў доктар Францíшак Скары́на.
5. Ці ўсю́ды прыязна прыймáлі нáшага вýчонага ды ягоную дзéйнасьць?
6. Якíя, дзе й калí галоўныя кнíгі вы́друкаваў Скары́на? У чым галоўная вáртасьць і выдáтнасьць гэтых кнíгаў?
7. Дзе заснавáў сваю́ друкáрню Скары́на ў Беларýсі?
8. Прачытáйце цытáту з твораў Скарыны, перапíшэце яé ды навучэцеся напáмяць.
9. Што можна меркавáць з гэтых словаў пра íхнага áўтара? Ці Скары́на запраўды́ быў беларýскі патрыёта, з чаго гэта відáць?

TABLES

Declension of Nouns

Table 1. Masculine: a) nouns ending in a **hard** or a **hardened** consonant.

SINGULAR

Case	Stress on ending	Stress on stem		Hardened		
				Stress on ending		
nom.	стол	сын	народ	кош	кравéц	зýбар
gen.	сталá	сы́на	народу	кашá	краўцá	зубрá
dat.	сталý	сы́ну	народу	кашý	краўцý	зубрý
acc.	стол	сы́на	народ	кош	краўцá	зубрá
instr.	сталóм	сы́нам	народам	кашóм	краўцóм	зубрóм
loc.	на сталé	пры сыну	у народзе	у кашы	пры краўцý	аб зубры

PLURAL

Case	Stress on ending		Stress on stem	Stress on ending		
nom.	сталы	сыны	народы	кашы́	краўцы	зубры
gen.	сталóў	сынóў	народаў	кашóў	краўцóў	зубróў
dat.	сталóм	сынóм	народам	кашóм	краўцóм	зубрóм
acc.	сталы	сынóў	народы	кашы	краўцóў	зубры (оў)
instr.	сталáмі	сынáмі	народамі	кашáмі	краўцáмі	зубрáмі
loc.	на сталáх	пры сынóх	у народах	у кашóх	пры краўцóх	аб зубрóх

For hard nouns irregular in the plural such as **селянíн, мянчáнін . . .** , see § 22-V, 1 and 1в.

b) Masculine nouns ending in a **soft** consonant or "й"

SINGULAR

Case	Stress on ending			Stress on stem		
nom.	конь	лось	верабе́й	край	локаць	ву́чань
gen.	каня́	лася́	вераб'я́	кра́ю	локця	ву́чня
dat.	каню́	ласю́	вераб'ю́	кра́ю	локцю	ву́чню
acc.	каня́	лася́	вераб'я́	кра́й	локаць	ву́чня
instr.	канём	ласём	вераб'ём	кра́ем	локцем	ву́чнем
loc.	на кані́	на ласі́	на вераб'і́	у краі́	на локці́	пры ву́чню

PLURAL

Case	Stress on stem	Stress on ending			Stress on stem	
nom.	коні	ласі́	вераб'і́	краі́	локці	ву́чні
gen.	коняй	ласёў	вераб'ёў	краёў	локцяў	ву́чняў
dat.	коням	ласём	вераб'ём	краём	локцям	ву́чням
acc.	коні (яй)	ласі́ (ёў)	вераб'і́ (ёў)	краі́	локці	ву́чняў
instr.	конямі (ьмі)	лася́мі	вераб'я́мі	края́мі	локцямі	ву́чнямі
loc.	на конях	на ласёх	на вераб'ёх	у краёх	на локцях	пры ву́чнях

c) Masculine nouns ending in the **back** consonants (г, к, х)

SINGULAR

Case	Stress on ending		Stress on stem	
nom.	кажу́х	пясо́к	наста́ўнік	луг
gen.	кажуха́	пяску́	наста́ўніка	лу́гу
dat.	кажуху́	пяску́	наста́ўніку	лу́гу
acc.	кажу́х	пясо́к	наста́ўніка	луг
instr.	кажухом	пяско́м	наста́ўнікам	лу́гам
loc.	у кажуху́ й кажу́се	у пяску́	аб наста́ўніку	на лу́зе

PLURAL

Case	Stress on ending		Stress on stem	Stress on ending
nom.	кажухí	пяскí	настáўнікі	лугí
gen.	кажухоў	пяскоў	настáўнікаў	лугоў
dat.	кажухом	пяском	настáўнікам	лугом
acc.	кажухí	пяскí	настáўнікаў	лугí
instr.	кажухáмі	пяскáмі	настáўнікамі	лугáмі
loc.	у кажухох	у пяскох	пры настáўніках	на лугох

d) Masculine nouns

Case	Stress on ending		Stress on stem	PLURAL		
				Stress on stem		
nom.	старшынń	Кузьмá	мужчына	старшынí	Кузьмы	мужчыны
gen.	старшынí	Кузьмы	мужчыны	старшыняў	Кузьмоў	мужчынаў
dat.	старшыню́	Кузьму́	мужчыну	старшыням	Кузьмом	мужчынам
acc.	старшыню́	Кузьму́	мужчыну	старшыняў	Кузьмоў	мужчынаў
instr.	старшынём (ёю)	Кузьмом (ою)	мужчынам	старшынямі	Кузьмáмі	мужчынамі
loc.	пры старшыню́	Кузьму́	мужчыну	пры старшынях	Кузьмох	мужчынах

Table 2. NEUTER NOUNS

a) Nouns with stems ending in a **hard** or a **hardened** consonant.

SINGULAR

Case	Hard		Hardened	
	Stress on ending	Stress on stem	Stress on ending	Stress on stem
nom.	вакно	слова	пяро	вогнішча
gen.	вакнá	слова	пярá	вогнішча
dat.	вакнý	слову	пярý	вогнішчу
acc.	вакно	слова	пяро	вогнішча
instr.	вакном	словам	пяром	вогнішчам
loc.	на вакнé	у слове	на пяры	пры вогнішчы

PLURAL

Case	Hard		Hardened	
	Stress on stem			
nom.	вокны	словы	пёры	вогнішчы
gen.	вокнаў	словаў	пёраў	вогнішчаў
dat.	вокнам	словам	пёрам	вогнішчам
acc.	вокны	словы	пёры	вогнішчы
instr.	вокнамі	словамі	пёрамі	вогнішчамі
loc.	на вокнах	у словах	на пёрах	пры вогнішчах

b) Nouns with stems ending in a **soft** consonant.

	SINGULAR				PLURAL	
	Stress on ending	Stress on stem			Stress on ending	Stress on stem
nom.	жыццё	поле	зада́ньне	здароўе	палі́	зада́ньні
gen.	жыцця́	поля	зада́ньня	здароўя	палёў	зада́ньняў
dat.	жыццю́	полю	зада́ньню	здароўю	палём	зада́ньням
acc.	жыццё	поле	зада́ньне	здароўе	палі́	зада́ньні
instr.	жыццём	полем	зада́ньнем	здароўем	палямі́	зада́ньнямі
loc.	у жыцці́	у полі́	у зада́ньні	аб здароўі	у палёх	у зада́ньнях

The nouns **жыццё, здароўе** are seldom used in the plural.

c) Declension of **вока, вуха** (irregular in the plural)

Case	SINGULAR		PLURAL	
nom.	вока	вуха	вочы	вушы
gen.	вока	вуха	вачэй	вушэй
dat.	воку	вуху	вачом	вушом
acc.	вока	вуха	вочы	вушы
instr.	вокам	вухам	вача́мі, вачмі́	вуша́мі, вушмі́
			or вачыма	or вушыма
loc.	у воку	у вуху or вусе	у вачох, у ваччу́	у вушох, у вушшу́

For the declension of **neuter nouns** such as **імя́, плямя́, дзіцё(я), куранё(я),** see § 22 — V, 1.

Table 3. FEMININE NOUNS

a) Nouns ending in **-а** or in a **hardened** consonant.

SINGULAR

Case	Hard			Hardened		
	Stress on ending	Stress on stem	Stress on ending	Stress on stem		
nom.	зімá	школа	гарá	вéжа	печ	мыш
gen.	зімы	школы	гары	вéжы	пéчы	мы́шы
dat.	зімé	школе	гары	вéжы	пéчы	мы́шы
acc.	зімý	школу	гарý	вéжу	печ	мыш
instr.	зімою(ой)	школаю(ай)	гарою(ой)	вéжаю(ай)	пéчаю(ай) or пéччу	мышаю(ай) or мы́шшу
loc.	аб зімé	у школе	на гары́	у вéжы	у пéчы	аб мышы

PLURAL

Case	Hard			Hardened			
	Stress on stem			Stress on stem			
nom.	зíмы	школы		горы	вéжы	пéчы	мышы
gen.	зíмаў	школаў		гораў	вéжаў	пéчаў	мышэй(мы́шаў)
dat.	зíмам	школам		горам	вéжам	пéчам	мы́шам
acc.	зíмы	школы		горы	вéжы	пéчы	мышэй(мы́шаў)
instr.	зíмамі	школамі		горамі	вéжамі	пéчамі	мы́шамі
loc.	аб зíмах	у школах		у горах	на вéжах	у пéчах	аб мы́шах

b) Nouns ending in **-я** or a **soft** consonant

SINGULAR

Case	Nouns ending in -я				Nouns ending in a soft consonant		
	Stress on ending	Stress on stem			Stress on stem	Stress on ending	
nom.	зямля́	пéсьня	лíнія	хвоя	соль	косьць	кроў
gen.	зямлí	пéсьні	лíніі	хвоі	солі	касьцí	крывí

dat.	зямлí	пéсьнi	лíнiї	хвоí	солí	касьцí	крывí
acc.	зямлю́	пéсьню	лíнію	хвою	соль	косьць	кроў
instr.	зямлёю	пéсьняю	лíнiяй	хвояй	соляю	касьцёю(ёй)	крывёю(ёй)
	or зямлёй	or пéсьняй			or сольлю	or косьцю	or кроўю
loc.	на зямлí	у пéсьнi	на лíнiї	на хвоí	у солí	на касьцí	у крывí

PLURAL

Case	Stress on stem					Stress on ending
nom.	зéмлi	пéсьнi	лíнiї	хвоí	солí	косьцí
gen.	зéмляў	пéсьняў	лíнiяў	хвояў	соляў	касьцéй
	or зямéль					
dat.	зéмлям	пéсьням	лíнiям	хвоям	солям	касьцём
acc.	зéмлi	пéсьнi	лíнiї	хвоí	солí	косьцí
instr.	зéмлямi	пéсьнямi	лíнiямi	хвоямí	солямí	касьця́мi
						or касьцьмí
loc.	на зéмлях	у пéсьнях	на лíнiях	на хвоях	у солях	на касьцёх

Declension of Adjectives (See § 16—I a, b and § 20—I)

Table 4. Hard and Hardened Declensions

a) With stress on ending

	SINGULAR						PLURAL	
Case	m.	f.	n.	m.	f.	n.	for all genders	
nom.	малы	мала́я	малое	чужы	чужа́я	чужое	малыя	чужыя
gen.	малога	малое(й)	малога	чужога	чужое(й)	чужога	малых	чужых
dat.	малому	малой	малому	чужому	чужой	чужому	малым	чужым
acc.	малы	малу́ю	малое	чужы	чужу́ю	чужое	малыя	чужыя
	or малога			or чужога			or малых	or чужых
instr.	малым	малою(й)	малым	чужым	чужою(й)	чужым	малымí	чужы́мí
loc.	малым	малой	малы́м	чужым	чужой	чужым	малых	чужых

b) With stress on stem

Case	SINGULAR m.	f.	n.	m.	f.	n.	PLURAL for all genders	
nom.	босы	босая	босае	шэры	шэрая	шэрае	босыя	шэрыя
gen.	босага	босае(й)	басага	шэрага	шэрае(й)	шэрага	босых	шэрых
dat.	босаму	босай	босаму	шэраму	шэрай	шэраму	босым	шэрым
acc.	босы or босага	босую	босае	шэры or шэрага	шэрую	шэрае	босыя or босых	шэрыя or шэрых
instr.	босым	босаю(й)	босым	шэрым	шэраю(й)	шэрым	босымі	шэрымі
loc.	босым	босай	босым	шэрым	шэрай	шэрым	босых	шэрых

Table 5. Soft Declension (Stress always on stem)

Case	SINGULAR m.	f.	n.	PLURAL for all genders
nom.	сíні	сíняя	сíняе	сíнія
gen.	сíняга	сíняе(й)	сíняга	сíніх
dat.	сíняму	сíняй	сíняму	сíнім
acc.	сíні or сíняга	сíнюю	сíняе	сíнія or сíніх
instr.	сíнім	сíняю(й)	сíнім	сíнімі
loc.	сíнім	сíняй	сíнім	сíніх

Table 6. Mixed declension (Adjectives with stems ending in г, к, х)

Case	SINGULAR Stress on ending m.	f.	n.	Stress on stem m.	f.	n.	PLURAL Stress on ending	stem
							for all genders	
nom.	сухí	сухáя	сухое	высокі	высокая	высокае	сухíя	высокія
gen.	сухога	сухое(й)	сухога	высокага	высокае(й)	высокага	сухíх	высокіх
dat.	сухому	сухой	сухому	высокаму	высокай	высокаму	сухíм	высокім
acc.	сухí or сухога	сухýю	сухое	высокі or высокага	высокую	высокае	сухíя or сухíх	высокія or высокіх
instr.	сухíм	сухою(й)	сухíм	высокім	высокаю(й)	высокім	сухíмі	высокімі
loc.	сухíм	сухой	сухíм	высокім	высокай	высокім	сухíх	высокіх

For the Comparative of Adjectives, see § 21—I, IIa, 1—5
For the Superlative of Adjectives, see § 21—IIa, b

Declension of Pronouns

Table 7. Personal pronouns: я, ты, ён, янá, яно — мы, вы, яны (See § 13—III)

Case	SINGULAR						PLURAL	
	1st person	2nd person	3rd person				1st p.	2nd p.
	for all genders		m.	f.	n.		for all genders	
nom.	я	ты	ён	янá	яно		мы	вы
gen.	мяне́	цябе́	яго	яе́	яго		нас	вас
dat.	мне	табе́	яму́	ёй	яму́		нам	вам
acc.	мяне́	цябе́	яго	яе́	яго		нас	вас
instr.	мною(ой)	табою(ой)	ім	ёю(ёй)	ім		на́мі	ва́мі
loc.	пры мне	пры табе́	пры ім	ёй	ім		пры нас	вас

Table 8. Interrogative and Relative Pronouns

Case	SINGULAR and PLURAL	SINGULAR			PLURAL
	for all genders	m.	f.	n.	for all genders
nom.	хто што	які́	яка́я	якое	які́я
gen.	каго чаго	якога	якое(й)	якога	які́х
dat.	каму́ чаму́	якому	якой	якому	які́м
acc.	каго што	які́ or якога	яку́ю	якое	які́я or які́х
instr.	кім чым	які́м	якою(й)	які́м	які́мі
loc.	пры кім чым	пры які́м	пры якой	пры які́м	пры які́х

a) The **demonstrative** pronoun "такі́" is declined like "які́".

b) For the declension of **indefinite** pronouns:

1. хтосьці, штосьці; 2. хтось, штось; 3. не́хта, не́шта; 4. які́сьці, яка́ясьці, якоесьці; 5. які́сь, яка́ясь, якоесь; 6. не́йкі, не́йкая, не́йкае; 7. не́чый, не́чыя, не́чые; 8. хто-не́будзь, што-не́будзь; 9. які́-не́будзь, яка́я-не́будзь, якое-не́будзь, see § 27-II, 2.

c) For the declension of **negative** pronouns:

1. **ніхто, нішто**; 2. **ніякі, ніякая, ніякае**, see **§ 27-III.**

Table 9. **The Interrogative Pronoun — чый?, чыя? чыё? and the Definite Pronoun — увéсь, уся́, усё**

	SINGULAR						PLURAL	
Case	m.	f.	n.	m.	f.	n.	for all genders	
nom.	чый	чыя́	чыё	увéсь	уся́	усё	чыé	усé
gen.	чыйго	чыé(ёй)	чыйго	усяго	усяé(ёй)	усяго	чыíх	усíх
dat.	чыйму́	чыёй	чыйму́	усяму́	усёй	усяму́	чыíм	усíм
acc.	чый or чыйго	чыю́	чыё	увéсь or усяго	усю́	усё	чыé or чыíх	усé or усíх
instr.	чыíм	чыéю(ёй)	чыíм	усíм	усёю(ёй)	усíм	чыймí	усімі
loc.	пры чыíм	чыёй	чыíм	пры ўсíм	усёй	усíм	пры чыíх	усíх

The **possessive** pronouns **мой, твой, свой** are declined like **"чый"**. **(See § 25—IV, 2.)**

Table 10. **Demonstrative Pronouns**

	SINGULAR						PLURAL	
Case	m.	f.	n.	m.	f.	n.	for all genders	
nom.	гэты	гэтая	гэтае	той	та́я	тое	гэтыя	ты́я
gen.	гэтага	гэтае	гэтага	таго	таé, тэй	таго	гэтых	тых
dat.	гэтаму	гэтай	гэтаму	таму́	тэй(той)	таму́	гэтым	тым
acc.	гэты or гэтага	гэтую	гэтае	той or таго	ту́ю	тое	гэтыя or гэтых	ты́я or тых
instr.	гэтым	гэтаю(ай)	гэтым	тым	тэй(тою)	тым	гэтымі	ты́мі
loc.	у гэтым	гэтай	гэтым	пры тым	тэй(той)	тым	у гэтых	тых

Also **гэны, гэткі**, the possessives **ягоны, éйны; на́ш(ы), ва́ш(ы), іхны, усíхны**, the definite pronouns **уся́кі, ка́жны (кожны), і́ншы**, the interrogative or relative **каторы** and the indefinite **некаторы** are declined like **гэты.**

Table 11. Definite Pronouns

Case	SINGULAR m.	f.	n.	m.	f.	n.	PLURAL for all genders	
nom.	сам	сама́	само	са́мы	са́мая	са́мае	са́мі	са́мыя
gen.	самога	самое(ой)	самога	са́мага	са́мае	са́мага	самі́х	са́мых
dat.	самому	самой	самому	са́маму	са́май	са́маму	самі́м	са́мым
acc.	самога сам	саму́ю	само	са́мы or са́мага	са́мую	са́мае	самі́х	са́мыя or са́мых
instr.	самы́м	самою(ой)	самы́м	са́мым	са́май	са́мым	самі́мі	са́мымі
loc.	пры самым	самой	самы́м	у са́мым	са́май	са́мым	самі́х	са́мых

Table 12. The Reflexive Pronoun — сябе́ (Singular and Plural, All Genders)

nom. none; gen. acc. **сябе́**; dat. loc. **сабе́**; instr. сабою(й). (See § 23—VII.)

VERBS

Table 13. The First Conjugation and the Second Conjugation (See § 4—IV b, c, and § 8—I b, c)

CONJUGATION I	CONJUGATION II
INFINITIVE	
a) пяя́ць, браць b) чыта́ць, піса́ць	a) стая́ць, маўча́ць b) хваліць, вучыць
PRESENT TENSE	
a) Stressed endings	
SINGULAR	SINGULAR
я пяю́ бяру́	я стаю́ маўчу́
ты пяе́ш бярэш	ты стаі́ш маўчыш
ён, яна́, яно пяе́(ць) бярэ(ць)	ён, яна́, яно стаіць маўчы́ць
PLURAL	PLURAL
мы пяём бяро́м	мы стаім маўчы́м
вы пеяцё(це́) бераце́(це́)	вы стаіцё маўчыцё
яны пяю́ць бяру́ць	яны стаяць маўча́ць

b) Unstressed endings

SINGULAR			SINGULAR		
я	чыта́ю	пішу́	я	хвалю́	вучу́
ты	чыта́еш	пі́шаш	ты	хва́ліш	ву́чыш
ён, яна́, яно	чыта́е(ць)	пі́ша(ць)	ён, яна́, яно	хва́ліць(е)	ву́чыць(а)
PLURAL			**PLURAL**		
мы	чыта́ем	пі́шам	мы	хва́лім	ву́чым
вы	чыта́еце	пі́шаце	вы	хва́ліце	ву́чыце
яны	чыта́юць	пі́шуць	яны	хва́ляць	ву́чаць

SECOND FUTURE TENSE
(Imperfective*)

SINGULAR			SINGULAR		
я	буду	пяя́ць, браць	я	бу́ду	стая́ць, маўча́ць
ты	бу́дзеш	чыта́ць, піса́ць	ты	бу́дзеш	хвалі́ць, вучы́ць
ён, яна́, яно	бу́дзе		ён, яна́, яно	бу́дзе	
PLURAL			**PLURAL**		
мы	бу́дзем	пяя́ць, браць	мы	бу́дзем	стая́ць, маўча́ць
вы	бу́дзеце	чыта́ць, піса́ць	вы	бу́дзеце	хвалі́ць, вучы́ць
яны	бу́дуць		яны́	бу́дуць	

PERFECTIVE* FUTURE TENSE

a) Stressed endings

SINGULAR			SINGULAR		
я	запяю́	забяру́	я	пастаю́	памаўчу́
ты	запяе́ш	забярэ́ш	ты	пастаі́ш	памаўчыш
ён, яна́, яно	запяе́(ць)	забярэ́(ць)	ён, яна́, яно	пастаі́ць	памаўчы́ць
PLURAL			**PLURAL**		
мы	запяём	забяро́м	мы	пастаі́м	памаўчым
вы	запеяцё(е́)	забераце́(е́)	вы	пастаі́цё	памаўчыцё
яны	запяю́ць	забяру́ць	яны́	пастаю́ць	памаўча́ць

* For the aspects — the imperfective and the perfective, see § 15-I and 15-II.

b) Unstressed endings

SINGULAR

я	прачыта́ю	напішу́	я	пахвалю́	навучу́
ты	прачыта́**еш**	напі́ша**ш**	ты	пахва́лі**ш**	нав**у́**чы**ш**
ён, яна́, яно	прачыта́**е(ць)**	напі́ша**(ць)**	ён, яна́, яно	пахва́лі**ць(е)**	нав**у́**чы**ць(а)**

PLURAL

мы	прачыта́**ем**	напі́ша**м**	мы	пахва́лі**м**	нав**у́**чы**м**
вы	прачыта́**еце**	напі́ша**це**	вы	пахва́лі**це**	нав**у́**чы**це**
яны́	прачыта́**юць**	напішу́**ць**	яны́	пахва́ля**ць**	нав**у́**ча**ць**

PAST TENSE** (see § 6-II, 1)

SINGULAR

я, ты, ён	бра**ў**	піса́**ў**	я, ты, ён	стая́**ў**
я, ты, яна́	бра́**ла**	піса́**ла**	я, ты, яна́	стая́**ла**
яно	бра́**ла**	піса́**ла**	яно	стая́**ла**

PLURAL

мы, вы, яны	бра́**лі**	стая́**лі**	мы, вы, яны́	піса́**лі**	маўча́**лі**

** **For the past tense of the verbs with the infinitive ending in: -сьці, -зьці, -чы (не́сьці — нёс, ве́зьці — вёз, бе́гчы — бег and ве́сьці — вёў, се́сьці — сеў...), see § 14-II, 1-3**

PLUPERFECT TENSE (see § 28-V, 1)

SINGULAR

я, ты, ён	**быў**	**забра́ўшы***** **напіса́ўшы**	я, ты, ён	**быў**	**пастая́ўшы***** **навучыўшы**
я, ты, яна́	**была́**		я, ты, яна́	**была́**	
яно	**было**		яно	**было**	

PLURAL

мы, вы, яны	**былі**	**забра́ўшы** **напіса́ўшы**	мы, вы, яны́	**былі**	**пастая́ўшы** **навучыўшы**

*** **For verbal adverbs, see § 28-IV, 1-4.**

FUTURE PERFECT TENSE (see § 28-V, 2)

SINGULAR

я	бу́ду	**забра́ўшы*** напіса́ўшы**	я	бу́ду	**пастая́ўшы*** навучы́ўшы**
ты	бу́дзеш		ты	бу́дзеш	
ён, яна́, яно	бу́дзе		ён, яна́, яно	бу́дзе	

PLURAL

[illegible]	[illegible]ем	**забра́ўшы напіса́ўшы**	мы	бу́дзем	**пастая́ўшы навучы́ўшы**
[illegible]	[illegible]еце		вы	бу́дзеце	
[illegible]	[illegible]уць		яны́	бу́дуць	

*** For verbal adverbs, see **§ 28-IV, 1-4.**

IMPERATIVE (see § 14-III, a-e)

SINGULAR	PLURAL

1. Чыта́ць, стая́ць (the present stem ends in a **vowel**)

1st per. none	1st per. чыта́йма, стойма
2nd per. чыта́й, стой	2nd per. чыта́йце, стойце
3rd per. **няха́й** чыта́е, стаі́ць	3rd per. **няха́й** чыта́юць, стая́ць

2. **Не́сьці, кры́кнуць, гавары́ць** (the present stem ends in a single **consonant** and the 1st per. singular **ending** is **stressed**, or the stem ends in a group of consonants.)

1st per. none	1st per. нясе́м(а), гаварэ́м(а), кры́кнем(а)
2nd per. нясі́, гавары́, кры́кні	2nd per. нясе́це, гаварэ́це, крыкне́це
3rd per. **няха́й** нясе́, гаворыць, кры́кне	3rd per. **няха́й** нясу́ць, гавораць, крыкнуць

3. **Се́сьці, рэзаць** (the present stem ends in a single **consonant** and the **stem is stressed.**)

1st per. none	1st per. ся́дзьма, рэжма
2nd per. ся́дзь, рэж	2nd per. ся́дзьце, рэжце
3rd per. **няха́й** ся́дзе, рэжа	3rd per. **няха́й** ся́дуць, рэжуць

CONDITIONAL (see § 27-V)

SINGULAR

я, ты, ён	пяя́ў-бы	піса́ў-бы	я, ты, ён	стая́ў-бы	маўча́ў-бы
я, ты, яна́	пяя́ла-б	піса́ла-б	я, ты, яна́	стая́ла-б	маўча́ла-б
яно	пяя́ла-б	піса́ла-б	яно	стая́ла-б	маўча́ла-б

PLURAL					
мы, вы, яны́	пяя́лі-б	піса́лі-б	мы, вы, яны́	стая́лі-б	маўча́лі-б

For the transitive and intransitive verbs, see § 28-I.
For participles, see § 28-III. For the **active** and **passive** voice of the verbs, see **§ 28-II.**

Table 14. Reflexive Verbs (see § 14-IV, 1-3)

INFINITIVE: мы́цца, пыта́цца

PRESENT TENSE			PAST TENSE		
я	мы́юся	пыта́юся	я, ты, ён	мы́ўся	пыта́ўся
ты	мы́ешся	пыта́ешся	я, ты, яна́	мы́лася	пыта́лася
ён, яна́, яно	мы́ецца	пыта́ецца	яно	мы́лася	пыта́лася
мы	мы́емся	пыта́емся			
вы*	мы́ецеся	пыта́ецеся	мы, вы*, яны́	мы́ліся	пыта́ліся
яны́	мы́юцца	пыта́юцца			

COMPOUND FUTURE TENSE

я	бу́ду	мы́цца	пыта́цца	мы	бу́дзем	мы́цца	пыта́цца
ты	бу́дзеш	мы́цца	пыта́цца	вы*	бу́дзеце	мы́цца	пыта́цца
ён, яна́, яно	бу́дзе́	мы́цца	пыта́цца	яны́	бу́дуць	мы́цца	пыта́цца

IMPERATIVE

1st person	none		мы́ймася	пыта́ймася*
2nd person	мы́йся	пыта́йся	мы́йцеся	пыта́йцеся*
3rd person	няха́й мы́ецца,	пыта́ецца	няха́й мы́юцца,	пыта́юцца

CONDITIONAL

я, ты, ён	мы́ўся-б	пыта́ўся-б	мы	мы́ліся-б	пыта́ліся-б
я, ты, яна́	мы́лася-б	пыта́лася-б	вы*		
яно	мы́лася-б	пыта́лася-б	яны́		

* All second person pl. forms are also used as polite forms of the singular and plural.

VERBAL ADVERBS (present tense): **мы́ючыся, пыта́ючыся**
(past tense pf.): **памы́ўшыся, папыта́ўшыся**

For the impersonal verbs ending in **-цца, -ся, see § 26 V a, b.**
For the reflexive verbs in expression of the **passive voice,** see **§ 28-II, II b 1.**

Table 15. The conjugation of "быць" and the Irregular Verbs "е́сьці" and "даць" pf.

INFINITIVE

быць (to be) **е́сьці (to eat)** **даць (to give)**

PRESENT TENSE

	SINGULAR		PLURAL		
я	**ем**		мы	**ямо, ядзём**	
ты	**ясі́**		вы	**ясьцё(е́), ядзіцё**	None
ён, яна́, яно	**есьць**		яны́	**ядзу́ць**	

PAST TENSE

	SINGULAR			PLURAL	
я	**быў**	**еў**	**даў**	мы, вы, яны́	**былі́, е́лі, далі́**
ты, яна́	**была́**	**е́ла**	**дала́**		
яно	**было**	**е́ла**	**дало**		

PERFECTIVE* FUTURE TENSE

	SINGULAR			PLURAL		
я	**бу́ду**	**зьем**	**дам**	мы	**бу́дзем**	**зьямо**	**дамо, дадзём**
ты	**бу́дзеш**	**зьясі́**	**дасі́**	вы	**бу́дзеце**	**зьясьцё(е́)**	**дасьцё(е́), дадзіцё**
ён, яна́, яно	**бу́дзе**	**зьесьць**	**дасьць**	яны́	**бу́дуць**	**зьядзу́ць**	**дадзу́ць**

* Only the verb "**е́сьці**" has the COMPOUND FUTURE tense: я **бу́ду** е́сьці, ты **бу́дзеш** е́сьці, . . . яны́ **бу́дуць** е́сьці.

IMPERATIVE

	SINGULAR			PLURAL		
1st per.		None		**бу́дзьма**	**е́жма**	**да́йма**
2nd per.	**будзь**	**еж**	**дай**	**бу́дзьце**	**е́жце**	**да́йце**
3rd per.	**няха́й бу́дзе,**	**есьць,**	**дасьць**	**няха́й бу́дуць,**	**ядзу́ць,**	**дадзу́ць**

PARTICIPLE

Present Active:	**бу́дучы, -ая, -ае**	None
Past Active:	**былы́, -а́я, -ае**	None
Past Passive:	None	**зье́дзены, -ая, -ае; да́ны or да́дзены, -ая, -ае**

Table 16. Numerals

a) Cardinal* and Ordinal** Numerals

CARDINAL / КОЛЬКАСНЫЯ	ORDINAL / ПАРАДКАВЫЯ
1. адзі́н, адна́, адно	пе́ршы, -ая, -ае
2. два, дзьве	другі́, -а́я, -ое
3. тры	трэйці, -яя, -яе
4. чатыры	чацьве́рты, -ая, -ае
5. пяць	пя́ты, -ая, -ае
6. шэсьць	шосты, -ая,
7. сем	семы.
8. восем	восьмы. -ая.
9. дзе́вяць	дзявяты, -ая,
10. дзе́сяць	дзясяты, -ая, -ае
11. адзіна́ццаць	адзіна́ццаты, -ая, -ае
12. двана́ццаць	двана́ццаты, -ая, -ае
13. трына́ццаць	трына́ццаты, -ая, -ае
14. чатырна́ццаць	чатырна́ццаты, -ая, -ае
15. пятна́ццаць	пятна́ццаты, -ая, ае
16. шасна́ццаць	шасна́ццаты, -ая, -ае
17. сямна́ццаць	сямна́ццаты, -ая, -ае
18. васьміна́ццаць or васямна́ццаць	васьміна́ццаты or васямна́ццаты, -ая, -ае
19. дзевятна́ццаць	дзевятна́ццаты, -ая, -ае
20. два́ццаць	двацца́ты, -ая, -ае
21 два́ццаць адзі́н, адна́, адно	два́ццаць пе́ршы, ая, -ае
22 два́ццаць два, дзьве	два́ццаць другі́, -а́я, -ое
23 два́ццаць тры	два́ццаць трэйці, -яя, -яе
. . . . .	. . . . .
29 два́ццаць дзе́вяць	два́ццаць дзявя́ты, -ая, -ае
30 трыццаць	трыцца́ты, -ая, -ае
40 сорак	саракавы, -а́е, -ое або сараковы, -ая, -ае
50 пя́ць**дзесят**	пя́ць**дзяся́ты**, -ая, -ае
60 шэсьць**дзесят**	шэсьць**дзяся́ты**, -ая, -ае
70 се́м**дзесят**	се́м**дзяся́ты**, -ая, -ае
80 восем**дзесят**	восем**дзяся́ты**, -ая, -ае
90 дзе́вяць**дзесят**	дзе́вяць**дзяся́ты**, -ая, -ае
100 **сто**	**сотны** (або соты), -ая, -ае
101 **сто** адзі́н (адна́, адно)	сто **пе́ршы**, -ая, -ае
199 **сто** дзе́вяць**дзесят** дзе́вяць	сто дзе́вяць**дзесят** дзявя́ты, -ая, -ае

* For the formation of **cardinal numerals 11-19** and **20, 30 . . . 100,** see § 11-IIIa, b, and § 23-I, 1.
For the formation of **cardinals above 100,** see § 25-Ia.

** For the formation of **ordinal numerals 1-20,** see § 21-IVb 1, 2.
For the formation of **ordinal numerals above 20,** see § 23-I, 2 and § 25-I b-d.

200 дзьвéсьце	дву́х**сотны** or двух**соты** and дву**соты, -ая, -ае**
300 трыста	трох**сотны** or трох**соты** and тры**соты, -ая, -ае**
400 чатырыста	чатырох**сотны** or чатырох**соты** and чатры**соты, -ая, -ае**
500 пя́ць**сот**	пя́ць**сотны** or пя́ць**соты, -ая, -ае**
600 шэсьць**сот**	шэсьць**сотны** or шэсьць**соты, -ая, -ае**
700 се́м**сот**	се́м**сотны** or се́м**соты, -ая, -ае**
800 восем**сот**	восем**сотны** or восем**соты, -ая, -ае**
900 дзе́вяць**сот**	дзе́вяць**сотны** or дзе́вяць**соты, -ая, -ае**
[illegible] тысяча	тысячны, **-ая, -ае**
[illegible]	двухтысячны or двутысячны, **-ая, -ае**
[illegible]	пяцьтысячны, **-ая, -ае**
[illegible]	міліённы, **-ая, -ае**
[illegible]	двухміліённы or двуміліённы, **-ая, -ае**
мілія́рд	мілія́рдны, **-ая, -ае**
(амэрыка́нскі біліён)	

b) For the declension of **cardinal numerals 1-100,** see § 23-III, 1-6.
For the declension of **cardinals above 100,** see § 25-II, 1-4.

c) For the declension of **ordinal numerals 1-20,** see § 21-IV c.
For the declension of **ordinals above 20,** see § 23-II.

d) For the declension of the **collective** numerals **двое, трое, чацьвёра...,** see § 26-I, 3 а, б.

e) For the agreement of **cardinal numerals** with **nouns,** see § 25-IIIa, b.

f) For the agreement of **numerals** with **verbs,** see § 26-IIa, b.

g) For **numerals-fractions** and their declension, see § 26-III 1, 2.

The dance Lavonikha

GUIDE TO THE USE OF THE VOCABULARIES

1. The vocabularies in "Book 2" are designed to complement those of "Book 1". They include all new words used in "Book 2" and some from "Book 1", which were not included in its vocabularies. Thus, when looking for meanings of words, the vocabularies of **both books** should be consulted.

   Byelorussian-English vocabularies should also be consulted whenever there is any doubt about stress, gender, the declension of nouns (the genitive endings are given for all nouns), or any verb forms.

2. As has already been stated in "Book 1", in words containing the vowels "о", "э" or "ё" (excepting those of foreign origin) the stress is not marked. It is indicated by the vowels themselves as in Byelorussian they only appear under stress.

3. Two stresses in one-stem words signify that the word may be used with the either of these stresses.

4. In the entries such as:
   a) **ачы́сьціць (II)** (pf. of **ачышча́ць, I**) fut.... to clear, vacate, clean—the "to" before the first verb refers to and defines the infinitive form for all the listed verbs.
   b) **вы́капаць (I)** (pf. of **выкопваць**) fut.... the unmarked conjugation of the verb "**выкопваць**" signifies that this verb belongs to the same conjugation as the preceding one.
   c) lick, to **лізáць (I), аб-** pf. — a hyphen after the prefix "**аб**" represents the headword "**лізáць**", i.e., perfective aspect of "**лізáць**" is "**аблізáць**".
   d) prosperous **квітнéючы, багáты, заможны, -ая, -ае** — the endings "**-ая, -ае**" refer not only to "**заможны**" but also to the preceding adjectives.
   e) **дву(х)сотны, . . .** — the brackets enclosing letter "**х**" signify that both forms without and with "**х**" are in use.

Abbreviations / СКАРАЧЭНЬНІ

The following abbreviations are used throughout the text and in the vocabularies. Parts of speech are indicated only when confusion might arise.

A. English

acc.	accusative	inter(rog).	interrogative
act.	actual verb	irr.	irregular
adj.	adjective	lit.	literally
adv.	adverb	loc.	locative
arch.	archaic	m.	masculine
c.	century	math.	mathematics
B.	Byelorussian	mus.	music

cf.	compare
coll.	collective
colloq.	colloquial
comp.	comparative
conjunc.	conjunction
dat.	dative
decl.	declined
def.	definite
dim.	diminutive
e.g.	[illegible]mple
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]ive
[illegible]	[illegible]
[illegible]	grammar
[illegible]	habitual verb
[illegible]	that is
[illegible]	imperative
[illegible]	imperfective
impers.	impersonal
indecl.	indeclinable
indef.	indefinite
instr.	instrumental

n.	neuter
neg.	negative
nom.	nominative
num.	numeral
part.	participle
pf.	perfective
pl.	plural
poet.	poetical
pol.	polite
pred(ic).	predicative
prep.	preposition
pres.	present
pron.	pronoun
reflex.	reflexive
rel.	relative
sing.	singular
smb.	somebody
smth.	something
t(erm) of endear.	term of endearment
v. adv.	verbal adverb
voc.	vocative
I	First Conjugation
II	Second Conjugation

B. Byelorussian

адз. л.	адзіночны лік
буд.	бу́дучы
В(ін).	вінава́льны
г. зн.	гэта зна́чыць
Д(ав).	дава́льны
ж. род	жаноцкі род
зак. тр.	закончанае тр.
і г.д.	і гэтак дале́й
і да т. п.	і да таго падобнае
м. род	мужчынскі род
М(ес).	ме́сны
мн. л.	множны лік

н. род	ніякі род
Н(аз).	назоўны
нез. тр.	незакончанае тр.
пр(ошл). ч.	прошлы час
прыкл.	прыкладам
Р(од).	родны
Т(в).	творны
тр(ыв).	трыва́ньне
хто-н.	хто-не́будзь
цяп(ер).	цяпе́рашні
што-н.	што-не́будзь

ЯК КАРЫСТАЦЦА СЛОЎНІКАМ

1. Абодва слоўнікі з другое часткі кнігі становяць **дапаўненьне** да слоўнікаў зь першае часткі. Яны зьмяшчаюць усе новыя словы з часткі **другое** ды **толькі некаторыя** словы зь **першае**, асабліва тыя, што ня ўведзеныя ў слоўнікі першае кнігі. Гэтак, пры шуканьні словаў трэба карыстацца **абодвума** слоўнікамі.

2. І ў гэтых слоўніках, як у слоўніках першае кнігі, у беларускіх словах з галоснымі "**о, э, ё**" (за выняткам словаў іншамоўнага паходжаньня) націскі не абазначаныя — на націск паказваюць ужо гэтыя галосныя, бо яны ў беларускай мове бываюць толькі пад націскам.

   У назоўніках пададзены род ды канчатак роднага склону, у прыметніках родавыя канчаткі, у дзеясловах абазначанае рымскай лічбінай спражэньне ды пададзеныя формы цяперашняга часу, а ў дзеясловах закончанага трыванья — формы простага будучага часу.

3. Два націскі ў ваднакарэнным слове абазначаюць, што абодва націскныя, кажны зь іх правільны.

4. У гэткіх пазыцыях, ды падобных да іх як:

   а) **ачысьціць (II)** (pf. of **ачышча́ць, I**) fut.... to clear, vacate, clean "to" шым дзеясловам датычыць і да ўсіх далей пададзеных дзеясло
   б) **вы́капаць (I)** (pf. of **выкопваць**) fut.... — прапушчанае абазн жэньня пры "**выкопваць**" паказвае, што гэты дзеяслоў належыць мага спражэньня, што й папярэдні дзеяслоў.
   в) lick, to **лiза́ць (I), аб-** pf. злучок пасьля прыстаўкі "**аб**" замяняе г. зн. што закончанае трыванье ад "**лiза́ць**" — "**аблiза́ць**".
   г) meet, to **сустрака́ц-ь(ца) (I), сустрэц-ь(ца)** pf. бел. дзеясловы **сустрака́ць, сустрака́цца (I), сустрэць, сустрэцца.**
   г) substantial **істотны, ва́жны; галоўны, -ая, -ае** — канчаткі "**-ая, -ае**" датычацца толькі да "**галоўны**", але й да ўсіх папярэдніх прыметнікаў.
   д) **дву(х)сотны . . .** — дужкі каля літары "**х**" паказваюць на тое, што гэтае ўжываецца і з "**х**" і безь яго.

BYELORUSSIAN-ENGLISH VOCABULARY

БЕЛАРУ́СКА-АНГЕ́ЛЬСКІ СЛОЎНІК

А

аа́зіс, -а (m.) oasis
абавя́зак, -зку (m.) duty; business
  уважа́ць за свой а. to make it one's duty/business
абагна́ць (II) (pf. of **абганя́ць**, I), fut. **абгоню́, гоніш, -гоняць** to outrun, leave behind
абаграва́цца (I), **-граю́ся, -е́шся, -ю́цца** to warm oneself
абаграва́ць (I), **-граю́, -е́ш, -ю́ць** to warm; heat
  а. кварти́ру, дом to heat a flat/house
абагрэ́цца (I) (pf. of **абаграва́цца**), fut. **-грэ́юся, -е́шся, -ю́цца** to warm oneself
абагрэ́ць (I) (pf. of **абаграва́ць**), fut. **-грэ́ю, -е́ш, -ю́ць** to warm
  абагрэ́ць ру́кі to warm one's hands
абадра́ць (I) (pf. of **абдзіра́ць**), fut. **-дзяру́, -э́ш, -у́ць** to peel; scratch; to rob, fleece
абазнача́ць (I), **-ча́ю, -е́ш, -ю́ць** to mark
абамле́ць (I) (pf. of **млець**), fut. **-мле́ю, -е́ш, -ю́ць** to faint
абаро́на, -ы (f.) defence
  а. ад варо́жых напа́даў defence against enemy attacks
абе́чліва (adv.) deliberately, with precaution; sympathetically; tactfully, thoughtfully
  абе́чліва дзе́яць to act deliberately with precaution
абве́сны лад indicative mood
абве́стка, -і (f.) advertisement, poster
абве́сьціць (II) (pf. of **абвяшча́ць**, I), fut. **-ве́шчу, -ве́сьціш, -яць** to proclaim; declare
  а. самастойнасьць to proclaim independence
  а. каму́-чаму́ вайну́ to declare war (on, upon)
абве́шчаньне, -я (n.) proclamation; announcement
абві́ваць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** to wind around
абві́ць (I) (pf. of **абві-ва́ць**), fut. **абві́ю, -е́ш, -ю́ць** to wind around
абвяшча́ць (I), **-ча́ю, -еш, -юць** to announce; proclaim; declare
абгарэлы, -ая, -ае burnt, charred
абдзіра́ць (I), **-ра́ю, -еш, -юць** to peel; scratch; fleece
  а. шку́рку з аранжы́ка to peel an orange
  а. ту́шу, ры́бу to skin
  абдзіра́ць кару́ to bark
абду́маць (I) (pf. of **абду́мваць**), fut. **ду́маю, -еш, -юць** to consider, think over
  гэта пыта́ньне трэба **абду́маць** this question must be considered
  ямý трэба гэта **а.** he must think it over
абду́мваць (I), **-ду́мваю, -еш, -юць** to consider, think over
абдыма́цца (I), **-ма́юся, -ешся, -юцца** to embrace
абды́мкі, -аў (pl. only) embrace; arms
  кі́нуцца каму́ ў **ва-кі** to throw oneself into someone's arms
аб'е́кт, -у (m.) object
абіва́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** (лён) to remove (seeds of flax)
абкружа́ць (I) (яны́ **-а́юць**) to surround
аблама́цца (I) (pf. of **абломвацца**), fut. **-ма́юся, -ешся, -юцца** to break off, snap
  сук **аблама́ўся** the bough (branch) broke off
абломвацца (I), **абломваецца, -юцца** to break off, snap

абмінáць (I), **-нáю, -еш, -юць** to pass; to avoid
абмываць (I), **-вáю, -еш, -юць** to wash, to bathe
абмы́ць (I) (pf. of **абмываць**), fut. **-мы́ю, -еш, -юць** to wash, to bathe
абмялéць (I), (pf.) fut. **-мялéе, -юць** to become (grow) shallow
абніжáцца (I) **-жáецца, -юцца** to go down
абні́зіцца (II) (pf. of **абніжáцца**, I), fut. **абні́зіцца, -яцца** to go down
абняцца (I) (pf. of **абдымáцца**), fut. **абдымýся, -ешся, -уцца** to embrace
абодва or абодвы (m. & n.) **абéдзьве** (f.) both
абодва хлапцы́, пяры́ both boys, pens
абéдзьве сястры́ both sisters
абое both (for mixed genders)
жонка **й** муж **абое** працýюць both wife and husband are working
абрабля́ць (I), **-ля́ю, -еш, -юць** to work; process
абрабля́ць зямлю́ to till/cultivate the field
абрáд, -у (m.) ceremony; rite
усходні **абрáд** eastern rite
абражáны, -ая, -ае insulted, offended
абражáць (I), **-жáю, -еш, -юць** to insult, to offend
абразá, -ы́ (m.) icon, holy picture; painting; movie
абрáза, -ы (f.) insult, affront
абразíцца (II) (pf. of **абражáцца**, I), fut. **абражýся, -зíшся, -яцца** to take offence
абразíць (II) (pf. of **абражáць**, I), fut. **абражý, -зíш, -яць** to insult, to defame
грýба **абразíць** to outrage
абразьлівы, -ая, -ае insulting, outrageous
аброслы, -ая, -ае covered (with), overgrown (with)
аброслы мохам covered/overgrown with moss
абручы́, -á (m.) hoop
качáць **абручы́** to trundle hoops
абры́днуць (I) (pf. of **абры́дваць**), fut. **абры́дну, -еш, -уць** (каму́-н.) to become odious, hateful; repulsive
ямý ўсё **абры́дла** he is tired of
абсáджаны, -ая, -ае planted
абсáджаны дрэвамі lined with
абслугоўваць (I), **-ваю, -еш, -юць** to attend, operate
абстáвіны, -аў (pl. only) circumstances
пры ніякіх **абстáвінах** under no circumstances; in no case
зьмянíліся **абстáвіны** the circumstances are altered
абступáць (I), **абступáе, -юць** to enclose; surround; crowd
абступíць (II) (pf. of **абступáць**, I), fut. **абсту́піць, -яць** to surround
абсыпáць (I), **-áю, -еш, -юць** to sprinkle
абсы́паць (I) (pf. of **абсыпáць**), fut. **-сы́плю, -(л)еш, -(л)юць** to sprinkle
а. мукóй, цýкрам to sprinkle with flour, sugar
у яго **абсы́пала** вýсны his lips are sore
абток, -а (m.) island
абурэньне, -я (n.) indignation
выклікáць **абурэньне** to arouse (excite), provoke indignation
абýты, -ая, -ае shod
хадзíць **абýтым** to wear shoes
абхапíць (II) (pf. of **абхапля́ць**, I), fut. **-хаплю́, -хопіш, -яць** to clench; grapple; clasp
а. каго рукáмі за шы́ю to clasp around the neck, embrace
абхапля́ць (I), **-ля́ю, -еш, -юць** to clench, clasp; surround
абходзіць (II), **-ходжу, -дзíш, -яць** to go around; sprout

доктар **абходзіць хворых** — the doctor makes his rounds
квéткі ўжо абходзяць — flowers are sprouting already

абцáс or **абсáц, -а** (m.) — heel (of a shoe)
абшáр, -у (m.) — space, expanse, area
глыб абшáру — into the depth of the country/area

абшáрнік, -а (m.) — [illegible]e-holder, landlord
абшарпáны
абы́

[illegible] say
абы́ [illegible] as soon as
[illegible] y she would come

[illegible] soon as she came

абы́ [illegible] o around; spread; sprout
абхо[illegible]
абыйдý[illegible], **-уць**
вéстка абыйшлá ўвесь горад — the news spread all over the town
абыйсьцíся (I) (pf. of **абыходзіцца**, II), fut. **абыйдýся, -ешся, -уцца** — to treat; manage (with)
абыйдýся зь пяцьмá даля́рамі — I can manage with five dollars
абыйсьцíся без дапамогі — to manage without any help/assistance
без падрýчнікаў не абы́йдземся — we cannot do without textbooks
абыходзіцца (II), **-ходжуся, -дзішся, -яцца** (з + instr.) — to treat (smb.), handle (smth.); manage
а. зь кім-н. як з роўным — to treat smb. as an equal
а. з чым-н. рупліва — to handle smth. carefully

абыя́кавы, -ая, -ае — indifferent (to)
абы-які́ — any
абяцáнка, -і (f.) — promise
авéц = **авéчак** — (pl. gen.) of sheep
авéчка, -і (f.) — sheep
авёс, аўсá (m.) — oats
агéнчык, -а (m.) — (small) light, fire
блукáючы **агéнчык** — will-o'-the-wisp

агíда, -ы (f.) — aversion, abomination
выклікáць агíду — to disgust
агíдны, -ая, -ае — disgusting, loathsome, abominable; odious

аглéдзець (II) (pf. of **аглядáць**, I), fut. **аглéджу, -дзіш, -яць** — to see, view; examine, survey, inspect
а. памéшканьне — to see/inspect the flat
аглéдзець ваколіцу — to view surroundings
а. хáту на зімý — to prepare/make ready the house for winter

аглобля, -і (f.) — shaft
аглядáць (I), **-дáю, -еш, -юць** — see **аглéдзець**
аглядáць вы́стаўку — to see the exhibition
а. дакумэнты — to examine/inspect documents/papers

агняны́, -áя, -ое — fire (adj.)
агонь, агню́ (m.) — fire; light
агорнуты, -ая, -ае — wrapped up, enveloped; seized (with)

аграваáньне, -я (n.) — heating
аграваáць (I), **аграю́, -éш, -ю́ць** — to heat

агрубéлы, -ая, -ае — coarse, hardened
агýльнаадукацы́йны, -ая, -ае — of general education
а-ая школа — school providing a general education

агýльны, -ая, -ае — general; common, public; total
а-ы сход — general meeting
а-ае абурэньне — general indignation
для а-ага дабрá — for the common good
а-ае ймя́ (gram.) — common name
а-ы назоўнік — common noun
агýльная сýма — total sum
а-ая даўжыня́ рэкаў — total length of the rivers
агýльны найбольшы дзéльнік (math.) — the greatest common measure
агýльны наймéншы рáзавы лік — the lowest (least) common multiple

адабráць (I) (pf.of **адбіráць**), fut. **-бяру́, -эш, -ýць** — to take away

адарвáцца (I) (pf. of **адрывáцца**), fut. **-рвýся, -éшся, -ýцца** — to break away

адбіра́ць (I), **-ра́ю, -еш, -юць** (ад + gen.) to take away; choose, select, pick out
адбі́так, -тку (m.) reflection; imprint
адбудава́ны, -ая, -ае rebuilt, restored
адбыва́цца (I), **-ва́ецца, -юцца** to happen, occur, take place, to be going on
адбы́цца (I) (pf. of **адбыва́цца**), fut. **-бу́дзецца, -уцца** to happen, occur, take place, go on
а-лі́ся вялі́кія зьме́ны great changes took place
адва́га, -і (f.) boldness, courage
адва́жны, -ая, -ае courageous, daring
адва́жыцца (II) (pf. of **адва́жвацца**, I), fut. **-ва́жуся, -ышся, -ацца** to dare, venture
адвака́т, -а (m.) solicitor, lawyer, advocate
адве́чны, -ая, -ае eternal, everlasting, perpetual
адгавары́ць (II) (pf. of **адгаворваць**), fut. **-вару́, -ворыш, -аць** (каго ад чаго) to dissuade (smb. from + ger.), talk smb. out of + ger.
адгаварыць каго-н. ісьці́ ў кіно to talk smb. out of going to the movies
адгалосак, -ску (m.) echo
аддзе́л, -у (m.) section, department, branch
аддзе́л паўста́нцаў squad
аддзялі́цца (II) (pf. of **аддзяля́цца**, I), fut. **-дзялю́ся, -дзе́лішся, -яцца** to separate; be separated, part with
жаўто́к **аддзялі́ўся** ад бялка́ the yolk separated from the white
аддзялі́ць (II) (pf. of **аддзяля́ць**, I), fut. **-дзялю́, -дзе́ліш, -яць** to separate, divide, detach, disjoin
аддзялі́ць сад ад гароду to separate the orchard from the garden
аддзяля́цца (I), **-ля́юся, -ешся, -юцца** to separate, be separated
дзеяпрыслоўі **аддзяля́юцца** коскамі verbal adverbs are separated by commas
аддзяля́ць (I), **-дзяля́ю, -еш, -юць** to separate, detach, disjoin
а. перасьце́нкам to partition off

ад'е́хаць (I) (pf. of **ад'яжджа́ць**), fut. **ад'е́ду, -дзеш, -дуць** to drive off; leave; move away
ад'е́хаць ад дарогі to drive off the road
ён ура́ньні **ад'е́хаў** he left in the morning
крыга **ад'е́хала** the ice floe moved away
адза́дзя or **зза́ду** (adv.) behind
адза́дні or **за́дні, -яя, -яе** back
адзе́жа, -ы (f.) clothes (
адзе́жына, -ы (f.) dress
адзі́н, адна́, адно one; a
яны́ засталі́ся **адны́** they
адзі́н (адно) аднаго; адна́ адну́ each other
адзіна́ццаты, -ая, -ае eleventh
адзіно́тны, -ая, -ае lonely
адзява́ць (I), **адзяю́, -е́ш, -ю́ць** to put on one's clothes; dress smb.; supply smb. with clothes
адка́з, -у (m.) answer
адка́знасьць, -і (f.) responsibility
адказны́, -а́я, -ое responsible
адка́зны or **адносны займе́ньнік** relative pronoun
адкі́дны́, -а́я, -ое folding, collapsible
адкі́дное сядзе́ньне collapsible seat
адкі́дны́ борт flap
адкі́нуць (I) (pf. of **адкіда́ць**), fut. **-кі́ну, -еш, -уць** to abandon, reject, dismiss, discard
адкладда́ць (I), **-да́ю, -еш, -юць** to put/set aside; put off, postpone, adjourn
адкладда́ць пастанову to put off the decision
адкладда́ць перамовы to adjourn the talks
адкла́сьці (I) (pf. of **адкладда́ць**), fut. **-кладу́, -дзе́ш, -ду́ць** to put aside; postpone; adjourn
адкліка́ць (I), **клі́ка́ю, -еш, -юць** to recall
адкліка́ць (I), (pf. of **адкліка́ць**), fut. **-кліч, -аш, -уць** to recall
адкліка́цца (I), **-ка́юся, -ешся, -юцца** (на + acc.) to answer; echo
а. з пахвалою to give praise

адкліка́нуцца (I), **-кліка́ну́ся, -ну́ешся, -ну́ццa** (на + acc.) to answer; echo; respond
адкры́ты, -ая, -ае discovered; open
адкры́цца (I) (pf. of **адкрыва́цца**), fut. **-кры́юся, -ешся, -юцца** to open; come to light
а. пе́рад кім-н. to confide to smb.
ра́на адкры́лася the wound opened
адкры́ць (I) (pf. of **адкрыва́ць**), fut. **-кры́ю, -еш, -юць** to discover; open; bare
адкры́ць [illegible] bare one's back
адкры́ць [illegible] unveil a monument
адкры́ць сакрэт to let out/reveal a secret
адкры́ць конта to open an account
адкрыццё, -я discovery; unveiling, inauguration
а. ўнівэрсытэ́цкага году inauguration
адкрышы́цца (II) (pf. of **крышы́цца**), fut. **адкры́шыцца, -ацца** to break off
адку́ль where from
адкупі́ць (II) (pf. of **адкупля́ць**, I), fut. **-куплю́, -ку́піш, -яць** to buy
адле́га or адлі́га, -і (f.) thaw
адле́жнасьць or адле́гласьць, -і (f.) distance
адлуча́цца (I), **-луча́юся, -ешся, -юцца** to separate
адлуча́ць (I), **-ча́ю, -еш, -юць** (+ acc.) to separate
адлучы́цца (II) (pf. of **адлуча́цца**, I), fut. **-лучу́ся, -ышся, -ацца** to separate
адлучы́цца ад гру́пы to separate from a group
адлучы́ць (II) (pf. of **адлуча́ць**, I), fut. **-лучу́, -ыш, -аць** to separate
адлюстрава́ньне, -я (n.) reflection; image
адмаўле́ньне, -я (n.) negation
адмаўля́цца (I), **-ля́юся, -ешся, -юцца** (ад + gen.) see **адмовіцца**
а. ад сваіх словаў to retract one's word
адме́ньваць (I), **-ваю, -еш, -юць** to exchange
адмовіцца (II) (pf. of **адмаўля́цца**, I), fut. **-моўлюся, -мовішся, -яцца** to refuse, decline, repudiate; relinquish; renounce
адмовіцца ад свае́ ча́сткі to relinquish one's share
адмовіцца ад станові́шча to resign one's position
адмоўе, -я (n.) negative particle
адмоўны, -ая, -ае negative
адмоўны займе́ньнік negative pronoun
адмыка́ць (I), **-мыка́ю, -еш, -юць** to unlock
адмыслова (adv.) specially
адмысловы, -ая, -ае special
адмяня́ць (II) (pf. of **адме́ньваць**, I), fut. **-мяня́ю, -ме́ніш, -яць** to exchange
аднагорбы, -ая, -ае one-humped
аднагорбы вярблю́д Arabian camel
адна́к (conjunc.) however, but
адна́к знайшоўся не́хта there was someone, however
аднакарэнныя словы words with one root
аднатонна (adv.) monotonously
аднаўля́ць (I), **-ля́ю, -еш, -юць** to restore, re-establish; renew
дрэвы **аднаўля́юць** кісларо́д у паве́тры trees restore oxygen to the air
аднаўля́ць кні́гу ў бібліятэцы to renew a book at the library
аднаўля́ць падпі́ску to renew a subscription
аднача́сна (adv.) simultaneously
аднача́снасьць, -і (f.) simultaneousness
адне́сьці (I) (pf. of **адно́сіць**, II), fut. **-нясу́, -е́ш, -у́ць** to take away, to put away, move away
адно only; one thing
аднолькава (adv.) equally, identically
а. пра́вільны equally correct
аднолькавы, -ая, -ае the same (as), identical (with)
яны́ **аднолькавага** росту they are of the same height
адно́сіць (II), **-ношу, -сіш, -яць** to take, put, carry away

а. што-н. на мéсца — to put smth. in its place
вéцер (плынь) **а-іць** — the wind/current carries away

адносны займéньнік — see **адкáзны займéньнік**
адняць (I) (pf. of **адымáць**), fut. **адымý, -меш, -уць** — to take away; take from, bereave
а. у каго-н. надзéю — to bereave smb. of hope
ад пяцёх **а.** тры (math.) — from five take away/subtract three
у яго **а-яло** ногі (imprs.) — he has lost the use of his legs
адпавéдна (adv.) — accordingly, correspondingly; conformably (to)

адпавéдны, -ая, -ае — corresponding, suitable, proper, appropriate

адпісáць (I) (pf. of **адпíсваць**), fut. **-пішý, -аш, -уць** — to reply

адплы́ў, -ву (m.) — ebb, ebb tide, low tide
адплю́шчыць вочы — to open one's eyes
адпраўля́ць (I), **-ля́ю, -еш, -юць** — to send; dispatch
адпра́віць у поле — to send out to the field
адпу́шчаны, -ая, -ае — freed
адпушчáць (I), **-пушчáю, -еш, -юць** — to let go, set free, release

адпушчáць валасы́ — to grow one's hair
адпушчáць сукéнку — to let down the dress
адпушчáць грахí — to forgive one's sins
адпушчэньне, -я (n.) — remission
а. грахоў — absolution
адраджэнскі, -ая, -ае — rebirth (adj.), renascence (adj.)

адраджэньне, -я (n.) — rebirth, renascence; regeneration

адра́зу (adv.) — at once, right away
напíшы мне **адра́зу** — write me right away
адрозьніць (II) (pf. of **адрозьневаць**, I), fut. **-розьню, -ішь, -яць** — to distinguish

адрэзаць (I) (pf. of **адразáць**), fut. **-рэжу, -аш, -уць** — to cut off

адсоўвацца (I), **-ваюся, -ешся, -юцца** — to move aside/away; make room
адсоўваць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to move aside, draw away, shove/push away
адстáць (I), (pf. of **адставáць**), fut. **-стáне, -уць** — to come off

адступáцца (I), **-пáюся, -ешся, -юцца** — to give up, renounce
адступáць (I), **-пáю, -еш, -юць** — to step back, move back; have; retreat
адступáць за паўцаны́ — to let have
а. ад свайго пагля́ду — to abandon

адступíцца (II) (pf. of **адступáцца**, I), fut. **-ступлю́ся, -пішся, -яцца** — to give up, renounce

адступíць (II) (pf. of **адступáць**, I), fut. **-ступлю́, -сту́піш, -яць** — see адступаць

адступлéньне, -я (n.) — retreat (milt.)
а. ад прáвіла — deviation from the rule
адсу́нуцца (I) (pf. of **адсоўвацца**), fut. **су́нуся, -ешся, - уцца** — to move aside/away, to make room
адсу́нуць (I) (pf. of **адсоўваць**), fut. **-су́ну, -еш, -уць** — to move aside, draw away, push away

адсю́ль (adv.) — from here, hence
адту́ль (adv.) — from there, thence
адубéлы, -ая, -ае — numb, stiff with cold
адубéць (I) (pf.) fut. **-бéю, -еш, -юць** — to be cold; to become/get numb with cold
адхіліць (II) (pf. of **адхіля́ць**, I), fut. **адхілю́, -іш, -яць** (убок) — to deflect
а. просьбу — to refuse the request
адхíліцца or **адхіну́цца** ад тэмы — to get off the subject
ад(х)лы́нуць (I) (pf.) fut. **ад(х)лы́не, -уць** — to recede
адхон, -у (m.) — slope
упáсьці ў **вадхон** — to roll/fall down a slope
пусьціць пад **адхон** — to derail
адцéньне, -я (n.) — nuance, shade
адцéньне (колеру) — tint, hue

а. (інтанáцыі)	inflection
а. (знáчаньня)	nuance
адцягáць (I), **-áю, -еш, -юць**	to draw off, drag/pull away
адцягáць наза[illegible]	to drag/pull back
а[illegible]	to distract/divert smb's attention
адцягнуць (I) (pf. of **адцягáць**), fut. **-цягнý, -еш, -уць**	to draw off, drag/pull away
адцягнýць сан[illegible]	to pull the sleigh away
адцягнýць д[illegible]	to gain time
ад'[illegible]	[illegible]sation
адчувáцца (I), **адчувáецца, -юцца**	to be felt
адчуваць (I), **-вáю, -еш, -юць**	to feel; have sensation; sense, become aware
а. голад, [illegible]ту, [illegible]му	to be hungry, thirsty, tired
а. [illegible]	to feel one's guilt
а. [illegible] у чым-н.	to be in need
адчýць (I) (pf. of **адчувáць**), fut. **адчýю, -еш, -юць**	to feel, sense, become aware, experience
адчынéньне, -я (n.)	founding, establishment, opening
а. ўніверсытэ́ту	founding of the university
а. новых школаў	establishment of new schools
а. сэзону	opening of the season
адчынíць (II) (pf. of **адчыняць**, I), fut. **-чыню́, -іш, -яць**	to open
а. дзьвéры, дарогу, сход	to open a door, road, meeting
а. універсытэ́т	to found/establish the university
адштурхáць (I), **-áю, -еш, -юць**	to push away
адштурхнýць (I) (pf. of **адштурхáць**), fut. **-штурхнý, -éш, ýць**	to push away
адыймáньне, -я (n.)	subtraction (math.)
адыймáць (I), **-мáю, -еш, -юць**	to take away; take from

адыйсьцí (I) (pf. of **адыходзíць**, II), fut. **адыйдý, -дзеш, -дуць**	to walk away, move away
цягнíк **адыйшоў**	the train departed
адыйсьцíся (I) (pf. of **адыходзíцца**, II), fut. **-дýся, -ешся, -уцца**	to walk away; move away; leave
адыходзíцца (II), **-ходжуся, -ішся, -яцца**	to walk away
адыходзíць (II), **-ходжу, -дзíш, -яць**	to walk away, move away
адыходзíць ад тэмы	to digress (from)
ад'яжджáць (I), **-джáю, -еш, -юць**	to drive off; leave
мы зáўтра **а-ем**	we are leaving tomorrow
аж	even, right
ён **аж** зьбянтэжыўся	he looked quite confused
аж да стáнцыі	right up to the station
аж да рáньня	right up to the morning
ажанíцца (II) (pf. of **жанíцца**) зь кім	to marry someone, get married (for a man)
ажывíць (II) (pf. of **ажыўляць**, I), fut. **ажыўлю́, -віш, -яць**	to revive, revitalize; brighten up
а. гандлёвы пункт	to revive a trade centre
ажыўлéньне, -я (n.)	revival
ажы́ўлены, -ая, -ае	revived, revitalized; animate (gram.)
а-ы прадмéт (gram.)	animate object
азалацíць (II) (pf. of **азалачáць**, I), fut. **азалачý, -лоцíш, -яць**	to load with money (smb.)
аздабляць (I), **-ля́ю, -еш, -юць**	to decorate; beautify, adorn, ornament
аздоба, -ы (f.)	decoration, ornament
аздобíць (II) (pf. of **аздабляць**, I), fut. **аздоблю, -бíш, -яць**	to decorate, ornament
аздоблены, -ая, -ае	ornamented
аздобленьне, -я (дзéйнасьць)	decoration, ornamentation, adorning
багáтае а. кнíгі	splendid ornamentation of the book
азірáцца (I), **-рáюся, -ешся, -юцца**	to glance back
азірнýцца (I) (pf. of **азірáцца**), fut. **-нýся, -éшся, -ýцца**	to glance back

Азія, -і (f.) Asia
азіяцкі, -ая, -ае Asiatic, Asia (adj.)
азначáльны займéньнік definite pronoun
азначáць (I), **-чáю, -еш, -юць** to define

азначэньне, -я (n.) definition; attribute
азярына, -ы (f.) pool
айчына, -ы (f.) fatherland
акалічнасьць, -і (f.) circumstance; (gram.) adverbial modifier

а. чáсу, мéсца, спосабу дзéяньня adverbial modifier of time, place, manner
аквáрыюм, -а (m.) aquarium
аколіца or **ваколіца, -ы** (f.) region, vicinity

акрáец, акрáйца (m.) crust, end of a loaf
акрапíць (II) (pf. of **акрапляць**, I), fut. **акраплю́, акропіш, -яць** to sprinkle

акрапляць (I), **-ляю, -еш, -юць** to sprinkle

аксамітны, -ая, -ае velvet (adj.)
акт, -у (m.) act; statement, document

акт п'éсы act of a play
актор, -а (m.) actor
акулісты, -ага (m.) oculist
акурáтны, -ая, -ае accurate, careful; conscientious

а-ы працаўнік accurate worker
а-ы чалавéк (у вопратцы) neat, tidy person

алáдка, -і (f.) pancake
алéй, -ю (m.) oil
алéшнік, -а (m.) alder grove
алéшына, -ы or **вольха, -і** (f.) alder (tree)

алíва, -ы (f.) olive oil
альбом, -а (m.) album
а. для рысавáньня sketchbook
а. для мáрак stamp album
áльгебра, -ы (f.) algebra
альфабэт, -у (m.) alphabet
альфабэтны, -ая, -ае alphabetic/alphabetical
у альфабэтным парáдку in alphabetic(al) order

альшы́на, -ы (f.) alder

амулéт, -а (m.) amulet, charm
Амэрыка, -і (f.) America
Амэрыкáнец, -нца (m.) American
амэрыкáнскі, -ая, -ае American
ананáс, -у (m.) pineapple
англамоўны, -ая, -ае English-speaking
ані (adv.) not at all, not in the least

ён **ані** нічога ня вéдае he does n… anyth…

ямý сёньня **ані** ня лепш he is n… today

ані . . . ані (conjunc.) neith… …
ня можа **ані** éсьці, **ані** піці (he) can… drink
Антон, -а (m.) Anthony
Антось, -я (m.) Anthony
анýчка, -і (f.) cloth
анямéньне, -я (n.) dumbness, …
апавяшчáльнік (праграмы) announcer
апавяшчáць (I), **-шчáю, -еш, -юць** to announce

апáлены, -ая, -ае burnt; baked; …
а-ая цэгла burnt/baked brick
а-ае (пажáрам) дрэва a charred tree
апарáт, -у (m.) device
апáрыцца (II) (pf.) fut. **апáруся, -ышся, -ацца** to scald/burn oneself
апáрыцца кіпнём to scald/burn oneself with boiling water

апáрыць (II) (pf.) fut. **апáру, -ыш, -аць** to scald, to burn

апатычны, -ая, -ае apathetic
апісáць (I) (pf. of **апíсваць**), fut. **апішý, -аш, -уць** to describe
апíсваць (I), **-ваю, -еш, -юць** to describe
аплява́ны, -ая, -ае (part.) spat upon, abused, humiliated

аплятáць (I), **-тáю, -еш, -юць** (colloq.) to eat with a great appetite
апранáцца (I), **-нáюся, -ешся, -юцца** to dress oneself
яна́ прыгожа **а-ецца** she is well dressed
апранáць (I), **-нáю, -еш, -юць** to put on one's clothes; dress smb.

апрану́ цца (I) (pf. of **апрана́цца**), fut. **-ну́ся, е́шся, -у́цца** — to get dressed

апрану́ць (I) (pf. of **апрана́ць**), fut. апрану́, **-е́ш, -у́ць** — to put on one's clothes; to dress someone
апрану́ць паліто — to put on one's coat
апрану́ць дзіця́ — to dress a child

апраўля́ць (I), **апраўля́ю, -еш, -юць** — to frame
апраўля́ць абра́з — to frame a picture

апрацава́ць (I) (pf. of апрацо́ўваць), fut. апрацу́ю, апрацу́еш, апрацу́юць — to work (up, out)
апрацава́ць ка́мень — to polish a stone

апрацо́ўваць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to work (on); process
апрацо́ўваць прамо́ву — to prepare a speech

апте́ка, -і (f.) — pharmacy, chemist's shop
апте́чны магази́н — drugstore
апте́чка, -і (f.) — medicine box

апусьце́ць (I) (pf. of **пусьце́ць**), fut. **апусьце́е, -юць** — to become deserted, empty

апусьці́цца (II) (pf. of апушча́цца, I), fut. апушчу́ся, апу́сьцішся, **-яцца** — to sink, fall, drop
а. мара́льна — to degenerate
у яго ру́кі а-лі́ся — he lost heart

апушча́цца (I), **-ча́юся, -ешся, -юцца** — to drop, sink, fall
а. ў фатэ́ль — to drop/sink into a chair

апушча́ць (I), **-ча́ю, -еш, -юць** — to lower, sink
апушча́ць заслону — to draw/pull down a curtain

апыні́цца or **апыну́цца** (II) (pf. of **апыня́цца**, I), fut. **апыну́ся, -і́шся, -яцца** — to come up, turn up, find oneself

апэра́тар, -а (m.) — operator

апява́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** (pf. **апе́ць**) — to sing, glorify, celebrate

ап'яне́ць (I) (pf. of **п'яне́ць**), fut. **-не́ю, -еш, -юць** (ад + gen.) — to be intoxicated, to be drunk/tipsy (with)

ап'яня́ць (I), **-ня́ю, -еш, -юць** — to intoxicate, make drunk; (fig.) to make dizzy
уда́ча **а-ні́ла** яго — success turned his head

ап'яня́ючы or **ап'яня́льны, -ая, -ае** — intoxicating, heady

Ара́б, -а (m.) — Arab

араві́на (рабі́на) or **гарабі́на, -ы** (f.) — mountain ash

ара́нжы, -ая, -ае (колер) — orange (colour)
ара́нжыкавы сок — orange juice

арганіза́цыя, -і (f.) — organization

аргані́зм, -у (m.) — organism

аргані́сты, -ага (m.) — organist

аркестра́, -ы (f.) — orchestra
а. наводзіць сваё інстру́манты — the orchestra is tuning up

А́рктыка, -і (f.) — Arctic

а́ркуш, -а (m.) — sheet, leaf

а́рмія, -і (f.) — army

арты́кул, -у (m.) — article

арты́сты, -ага (m.) — artist, actor

архі́ў, -і́ву (m.) — archives, records

асабі́сты, -ая, -ае — individual
асабліва (adv.) — particularly
асабліва́сьць, -і (f.) — peculiarity; feature
асабліві́ы, -ая, -ае — particular
нічога **асабліва́га** — nothing of particular importance

асабо́вы, -ая, -ае — personal
а-ы займе́ньнік — personal pronoun

асало́да, -ы (f.) — delight; treat, enjoyment

асачы́ць (II) (pf.) fut. **асачу́, асо́чыш, -аць** — to trace, track
а. лі́саву нару́ — to trace a fox hole

асе́лы, -ая, -ае — settled
асе́лае жыцьцё — settled way of life

аси́лак, -лка (m.) — athlete

аси́на, -ы (f.) — asp (tree)
дрыжэць як **асі́навы** ліст — to tremble like an aspen leaf

аслупяне́ць (I) (pf. of **аслупяня́ць**), fut. **-не́ю, -еш, -юць** — to be dumbfounded

аснова, -ы (f.) — basis, base (math.) stem (gram.)
прыня́ць за **а-ву** — to assume as a basis
аснова трыку́тніка — base of a triangle

аснова слова — stem of a word
аснова ў тканіне — warp
асновы, -аў (pl. only) — principles, fundamentals
асновы хэміі — fundamentals of chemistry

асноўны, -ая, -ае — basic, fundamental
асобна (adv.) — separately
гэта пішацца **а.** — it is written separately
асобны, -ая, -ае — separate, detached, private
асобны пакой — separate room
асобны ўваход — private entrance
аставáцца (I), **астаюся, -éшся, -юцца** — to be behind
аставáцца ад іншых у дарозе — to be behind the others
не **а.** ні на крок ад каго-н. — to keep pace with smb.
астаўпéць (I) (pf.) fut. **астаўпéю, -еш, -юць** — to be dumbfounded
астáцца (I) pf. of **аставáцца**), fut. **астанýся, -éшся, -ýцца** (ад+gen.) — to be behind

астраном, -а (m.) — astronomer
астраномія, -і (f.) — astronomy
астрог, -у (m.) — jail
астыгáць (I), **астыгáю, -еш, -юць** — to get cold; to calm down, cool down
асфáльт, -у (m.) — asphalt
асьвéта, -ы (f.) — education
асьвéтчаньне, -я (n.) — declaration; proposal
асьвéтчыцца (II) (pf.) fut. **асьвéтчуся, -ышся, -ацца** — to propose/request to get married to someone
асьвятлáць (I), **-лáю, -еш, -юць** — to light up, illuminate; throw light upon
асьцéнь, -я́ (m.) — spear
асьцярожна (adv.) — carefully, cautiously; guardedly, warily

Асьцярожна! — Look out!
Асьцярожна! (нáпіс на пáчцы) — Handle with care

асьцярожнасьць, -і (f.) — care, caution, prudence
абыходзіцца з **а-яй** — to handle with care
праз **асьцярожнасьць** — out of prudence
асьцярожненька (adv.) — very carefully, cautiously

асьцярожны, -ая, -ае — careful, cautious, wary; prudent
бýдзьце **а-ыя!** — Be careful! Take care!
занáдта **асьцярожны** — overcautious, too cautious

асяліцца (II) (pf. of **сяліцца**), fut. **асялюся, асéлішся, -яцца** — to settle; take up one's residence/quarters
асяродзьдзе, -я (n.) — surrounding, environment
сацыяльнае **а.** — social environment
у нáшым **а-дзі** — in our mid-t, amid-t us
атлéт, -а (m.) — athlete
атлусьцéлы, -ая, -ае — fat
ато (conj.) — usually i- [illegible]
ато ба! — look (at not ...)
атракцыён, -у (m.) — attraction
атрымáць (I) (pf. of **атрымвáць**), fut. **атрымáю, -еш, -юць** — to receive
аўдыéнцыя, -і (f.) — audience, hearing, interview

Аўстралíец, -лíйца (m.) — Australian
Аўстралíйка, -і (f.) — Australian
аўстралíйскі, -ая, -ае — Australian
аўсянка, -і (f.) — oatmeal
аўсянка салома (f.) — oat straw
аўтабáза, -ы — motor depot
аўтамабільны, -ая, -ае — automobile (adj.)
аўтаматычная рýчка — fountain pen; ball-point pen
аўтамашына, -ы (f.) — automobile, car
áўтар, -а (m.) — author
аўтáр, -а (m.) — altar
аўтарытэт, -у (m.) — prestige; authority
аўтастрáда, -ы (f.) — highway
аўтэнтычна (adv.) — authentically
аўтэнтычны, -ая, -ае — authentic
аўчына, -ы (f.) — sheepskin
афіцыйна (adv.) — officially
афіцыйны, -ая, -ае — official; public
а-ае паведамлéньне — official information/communication

афіцыйныя дáдзеныя — official data
афіцыйнае сьвя́та — public holiday
ахáпак, -пку (m.) — bunch
ахапíць (II) (pf. of **ахапля́ць**, I), fut. — to clasp, clench; (fig.) to envelop, seize; cover,

ахаплю́, ахопіш, -яць include
полымя **ахапі́ла** дом the house was enveloped in flames

адчува́ньне **а-ла** the feeling seized
мяне́ **ахапіў** жаль I felt sorry for myself
ахапіць розумам to comprehend
ягоная дзе́йнасьць **ахапі́ла** розныя галі́ны he was active in various fields
ахапля́ць (I), **-ля́ю, -еш, -юць** see **ахапіць**

ахво[illegible] [illegible]lingly, readily
[illegible] will be glad to do it

[illegible]ifice; offer
[illegible]apegoat
[illegible]ection
[illegible]led, consumed, striken
[illegible]onsumed with envy
[illegible]rror-striken
ахо[illegible] enveloped in flames

ацаніць (II) (pf. of **ацэньваць**, I), fut. **ацаню́, -і́ш, -яць** to value, estimate; appreciate
а. на сто дале́раў to value at a hundred dollars

ацэньваць (I), **-ваю, -еш, -юць** to evaluate

ацяпле́ньне, -я (n.) heating
ацяпліць (II) (pf. of **ацяпля́ць**, I), fut. **ацяплю́, -е́пліш, -яць** to heat
ацяпля́ць (I), **-ля́ю, -еш, -юць** to heat
ацяпля́ць дом вуга́льлем to heat the house with coal

ачарава́ньне, -я (n.) spell, enchantment; fascination

ачу́ньваць (I), **-ваю, -еш, -юць** to recover; regain consciousness
ачуня́ць (I) (pf. of **ачу́ньваць**), fut. **-ня́ю, -еш, -юць** to recover; regain consciousness

ачы́сьціцца (II) (pf. of **ачышча́цца**, I), fut. **-шчуся, -ці́шся, -яцца** see **ачышча́цца**

ачы́сьціць (II) (pf. of **ачышча́ць**, I), fut. **ачы́шчу, -сьці́ш, -яць** to clear; vacate; clean
а. памёшканьне to clear/vacate the premises
а. ваду́ to clean the water
а. сумле́ньне to clear one's conscience
а. паштовую скры́нку to empty the mail box

ачышча́цца (I), **-ча́юся, -ешся, -юцца** to clear oneself (from), to be cleaned
ачышча́ць (I), **-ча́ю, -еш, -юць** to clean; vacate/clear; purify
ачышча́ць дно ракі to clean the bottom of the river

ачышча́ць дарогу to clear the way
лес **а-ае** паве́тра the forest purifies the air

ашука́нства, -а (n.) fraud, deception
ашука́ць (I) (pf. of **ашу́кваць**), fut. **ашука́ю, -еш, -юць** see **ашу́кваць**
вы мяне́ не **ашука́еце** you can't fool me

ашу́кваць (I), **-ваю, -еш, -юць** to cheat, trick, fool

ашчаджа́ць (I), **-джа́ю, -еш, -юць** to save, spare

ашча́дны, -ая, -ае thrifty
ашча́дная гаспады́ня thrifty housewife

Б

бага́ты, -ая, -ае rich
бага́ты на што-н. rich in smth.
ба́гра, -ы (f.) red dawn
бада́й (parenth.) may (+inf.), I think (that)
б. бу́дзе дождж it may rain
бада́й (што) perhaps, very likely
Вы скончыце? **Бада́й (што).** Will you finish it? Perhaps. It is very likely.
бада́й (што), так бу́дзе лепш. Perhaps it will be better so.
бада́й, што не probably not
бада́й (adv.) almost, nearly
б. аднолькавыя кні́гі nearly identical books
б., што я не пае́ду I will probably not go
бажы́цца (II), **-жу́ся, божышся, -ацца** to swear

бадзя́ньне, -я (n.) wandering
ба́ечнік, -а (m.) fabulist
бай, ба́я (m.) storyteller

балазе́ (conj.) since, once, seeing/considering that
  купі́ла ўсяго, **б.** ме́ла грошы she bought many things since she had money
балацяны, -ая, -ае boggy, marshy, swampy
  б-ая мясцовасьць marshland
  балацяная гле́ба swampy soil
бале́т, -у (m.) ballet
бале́ць (II), **балі́ць, -я́ць** to ache, hurt
  мне **балі́ць** зуб or I have a toothache
  у мяне́ **балі́ць** зуб
  няха́й табе́ галава́ пра гэта не **балі́ць** never mind about that
бале́я, -і (f.) tub
балотны, -ая, -ае marsh (adj.)
  балотны газ marsh gas
  балотная вада́ stagnant water
  балотная пту́шка wader (bird)
Ба́лты, -аў (pl.) Baltic people, tribes
Балты́цкае мора Baltic Sea
ба́лцкі, -ая, -ае Baltic
балькон, -у (m.) balcony; porch
бальшыня́, -і́ (f.) majority
  бальшыня́ галасоў majority of votes
  б-ня ягоных сяброў most of his friends
  вялі́кая **бальшыня́** vast majority
  у бальшыні́ mostly, predominantly
  у б-ні́ выпа́дкаў in most cases
бана́н, -а (m.) banana
банк, -у (m.) bank
банке́т, -у (m.) banquet
банкно́т, -у (-а) (m.) bill, bank note
  двудаляровы **б.** two-dollar bill
бант, -а (m.) bow
  завяза́ць **б-ам** to tie in a bow
бараві́к, -а́ (m.) (type of) mushroom
бараві́на́, -ы (f.) pine forest
барада́, -ы́ (f.) beard; chin
бараніць (ll), **-ню́, бароніш, -яць** to defend
барвяны́, -а́я, -ое crimson, purple
барджэй (adv.), comp. of **борзда** faster; rather
басано́ж (adv.) barefoot
басаножка, -і (f.) sandal
басаножка (m. & f.) bare-legged one
басэ́йн, -у (m.) basin
  рэчны **басэ́йн** river basin
  каменявуго́льны б. coal basin, coal field
бата́нік, -а (m.) botanist
бата́ніка, -і (f.) botany
батані́чны, -ая, -ае botanical
  батані́чны сад botanical gardens
баўга́рскі, -ая, -ае Bulgarian
Баўга́рыя, -і (f.) Bulgaria
ба́цькаў, -ава (poss.adj.) father's
бач (parenth.) he say[illegible]
  ён, **бач**, ня ве́даў he [illegible]
ба́чыць (II), **ба́чу, -ыш, -а́ць** to [illegible]
  як **ба́чыш** [illegible]
бая́цца (II), **баю́ся, і́шся, -я́цца** to be [illegible]
  бая́цца за каго-н. to fear [illegible]
  баю́ся, што ён ня прыйдзе I fear [illegible] that) he will [illegible]
  ня **бойся (бойцеся)** don't [illegible]
бе́гла (adv.) fluently
  бе́гла гаварыць to speak fluently
бе́глы, -ая, -ае fluent; [illegible]
  бе́глае чыта́ньне cursory reading
  бе́глы галосны an unstable vowel
бе́гма пусьці́ца to start to run
беднота́, -ы́ (f.) poverty
безасабовы, -ая, -ае impersonal (gram.)
  безасабовы дзеяслоў impersonal verb
безгаспада́рны, -ая, -ае no man's
  б-ая зямля́ no man's land
безразва́жлівасьць, -і (f.) recklessness, rashness, imprudence
безразва́жлівы, -ая, -ае rash, reckless, imprudent
бе́ла (adv.) white
белабокі, -ая, -ае with white sides
бе́лагаловы, -ая, -ае with fair hair
белару́ска-анге́льскі, -ая, -ае Byelorussian-English
Белару́ская Саве́цкая Сацыялісты́чная Рэспу́бліка (БССР) Byelorussian Soviet Socialist Republic
бе́ленькі, -ая, -ае (dim.) white
беражо́к, -жку́ (m.) bank; coast, shore
  dim. of **бе́раг**
берасьця́нка, -і (f.) finch (bird)

бервяно, -á (n.) (pl. **бярвéньні**) log, log of wood

бескары́сны, -ая, -ае useless; purposeless

беспасярэдня (adv.) immediately; directly

бесстаронна (adv.) impartially, without bias

бесстароннасьць, -і (f.) impartiality

бесстаронны, -ая, -ае impartial, unbiased

бесхаці́мны, -ая, -ае [illegible]less

бесьперапы́нна [illegible]ntinuously, uninterruptedly

б. н[illegible] [illegible]an hour without [illegible]se

бесьперапы́нны [illegible]ntinuous, [illegible]nterrupted

бзы́каньне [illegible]zz(ing)

[illegible] to waste one's time

[illegible] [illegible]logist

бі́лет or **бяле́т** ticket

б. у вабодвы бакі return ticket

бі́лéцік, -а (m.) (dim.) ticket

біліён, -у (m.) billion

біліённы, -ая, -ае billionth (ord. num.); worth a billion

бі́скуп, -а (m.) catholic bishop

бі́твá, -ы (f.) battle

бі́ты, -ая, -ае (part.) beaten

бі́цца (I), **б'ю́ся, б'е́шся, б'ю́цца** to fight (with), struggle (with)

хлапцы́ **б'ю́цца** the boys are fighting/ hitting

сэрца моцна **б'е́цца** the heart is thumping/ beating

бі́цца з ворагам to struggle with the enemy

бі́цца, як ры́ба аб лёд to struggle desperately to make both ends meet

біялёгія, -і (f.) biology

біялагі́чны, -ая, -ае biological

бла́га (adv.) badly; unhealthily, sickly;

благі́, -а́я, -ое bad, sinister; unhealthy. sickly; lean, thin

блакі́тны, -ая, -ае azure, sky blue

блаславіць (II), **-слаўлю́, -сла́віш, -вяць** to bless

блеск, -у (m.) shine

блёк, -у (m.) block

бліза́к (short of **блізкі**) close

блізіня́, -і (f.) nearness

бліза́ка (што) (adv.) almost; nearly

блізказна́чны, -ая, -ае synonymous

бліза́касьць, -і (f.) nearness

блізкі́, -а́я, -ое close, intimate

блізкі́ ся́бра close friend

быць у **б-і́х** to be intimate with smb.

дачыне́ньнях зь кім-н.

блінéц, -нцá/блін (m.) pancake

бліскуць (I) (pf. of **бліскаць,** I), fut. **бліс́ну, -еш, -уць** to glitter, flash

маля́нка **бліснула** there was a flash of lightning

ён **бліснуў** вачы́ма his eyes flashed (fire)

блішча́сты, -ая, -ае glossy, shiny, glittering

блішчэць (II), **блішчу́, -ы́ш, -а́ць** to shine

блішчэцца (II), **-чу́ся, -ы́шся, -а́цца** to shine, glitter

блытаніна, -ы (f.) confusion

блыха́, -і́ (f.) (pl. **блохі**) flea

блю́за, -ы or **блю́зка, -і** (f.) blouse, shirt

бляша́нка, -і (f.) can, tin

бляя́ць (I), **бляé, -ю́ць** to bleat

авéчка **бляé** the sheep is bleating

бо (conjunc.) because

Бог, -а (m.) God

дзя́куй **Богу** thank God

бой, бою (m.) battle

поле **бою** battlefield

бок, -у (m.) (pl. **бакі**) side; part; place; party; aspect

з пра́вага, ле́вага **боку** on the right, left side

на тым **баку́** ву́ліцы across the street

добры/пра́вы, (ле́вы) **бок** матэрыі the right (wrong) side of the fabric

дзя́дзька з **б-у** ма́ці uncle on my mother's side

ён на на́шым **баку́** he is on our side

з майго **боку** on my part

заціка́ўлены **бок** interested party

родныя **бакі** birth place

розныя **бакі** жыцьця́ — various aspects of life
бок, -а (m.) (pl. **бокі/бакі**) — side, flank; pitch/slope
у яго з **бока** йшла кроў — his side was bleeding
узя́цца ў **бокі/бакі** — to put one's hands on one's hips
узя́ць за **бакі** каго-н. — to put the screw on smb. (fig.)
пад **бокам** — quite near
бок да́ху — pitch/slope of the roof
бокам (adv.) — sideways
стаяць **бокам** — to stand sideways
праці́снуцца **бокам** у дзьве́ры — to edge oneself through the door sideways
боль, -ю (m.) — ache, pain, grief
боль галавы́, зубоў — headache, toothache
успаміна́ць пра што з **болем** — to think of smth. with pain/grief
больш-менш (adv.) — more or less
борзда (adv.) — quickly, fast
борзьдзенька (adv.) — (very) quickly
босы, -ая, -ае — barefoot
бот, -а (m.) — boot
бохан, -а (m.) or **боханка, -і** (f.) — loaf
бочак, -чку (m.) — bacon
боязь, -і (f.) — apprehension
разьве́яць **боязь** — to allay an apprehension
бра́зґаць (I), **-ґаю, -еш, -юць** — to bang, slam
бра́зґаць дзьвяры́ма — to slam a door
бра́зґаць судзьдзём — to clatter
бра́ма, -ы (f.) — gate, arch
трыумфа́льная **бра́ма** — triumphal arch
бра́мка, -і (f.) — little gate
бра́таў, -това (adj.) — brother's
браха́ць (I), **брэша, -уць** — to bark
бра́цца (I), **бяру́ся, -эшся, -уцца** — to undertake; take up, begin to...
бра́цца за чыта́ньне — to begin to read
ён ня **бра́ўся** за кні́гу — he never started on the book
бра́цца за пяро, пэндзаль — to take up the pen, the brush
бра́цца за ру́кі — to join hands
ры́ба **бярэцца** — fish are biting
бярэцца на зіму́, дзень — the winter/morning is coming
брашу́ра, -ы (f.) — booklet, pamphlet
бровар, -у (m.) — distillery
брод, -у (m.) — ford, shallow spot in the river
бронзавы, -ая, -ае — bronzed
бруд, -у (m.) — dirt
бру́дны, -ая, -ае — filthy, dirty
брукава́ць (I), **бруку́ю, -еш, -юць** — to pave
брыгадзе́р, -а — brigade-leader
бры́дка (adv.) — not nice, ugly
брыдкі́, -а́я, -ое — ugly
брыдэзны, -ая, -ае — most ugly
брыль, -я́ (m.) — peak (of a cap)
брыта́нскі, -ая, -ае — British
будава́цца (I), **буду́юся, -ешся, -юцца** — to build a house for oneself; to be built
будава́ць (I), **-ду́ю, -еш, -юць** — to build; to construct
будава́ць дом, дзяржа́ву — to build a house, a state
будава́ць сказ, трыку́тнік — to construct a sentence, a triangle
будаўні́к -а́ (m.) — builder
будаўні́цтва, -а (n.) — building; construction
будаўні́цтва дарог — road building
працава́ць на **б-тве** — to work at construction
будаўні́чы, -ая, -ае — building, construction (adj.)
будаўні́чая тэхніка — construction engineering
будзіньні́к, -а (m.) — alarm clock
бу́дзька, -і (m.) — alarm clock
бу́дучны, -ая, ае — future
бу́дучы, -ая, -ае — future, next
бу́дучае пакале́ньне — next (future) generation
бу́дучы час — the future (tense)
бу́дучыня, -і (f.) — future
буйны́, -а́я, -ое — big, large, large-scale, massive
буйное зе́рне — large seeds
буйны́ пясок — coarse sand
буйны́ дождж — rain in large drops
буква́р, -а (m.) — ABC book, primer
буке́т, -а (m.) — bouquet
бу́льба, -ы (f.) coll. — potatoes

бу́лькаць (I), **-каю, -еш, -юць** to gurgle
бура́к, -а́ (m.) beet
бура́лом, -у (m.) wind-fallen wood
бурачо́к, -чка́ (m.) dim. of **бура́к** beet
Мане́й Бура[illegible] [illegible]nym of Byel. poet Fr. Bahushevich
буржу́й, -я (m.) bourgeois
бурле́ць (II), **бурлі́ць, -я́ць** to seethe
бурлі́вы, -ая, -ае stormy; seething; [illegible]ulent
[illegible] river
[illegible] meeting
бу́рна (adv.) stormily
бу́рны, -ая, -ае stormy, rough, rapid
бу́рнае мо́ра stormy/rough sea
бу́рная [illegible]tuous, rapid river
бу́рны парт ве́тру violent gust of wind
бу́рны [illegible] loud cheers, storm of applause
бурна́тны, -ая, -ае brown
бы as
бы ў цёмную ноч as dark as night
быва́й (sing.) good-bye
быва́й здаро́ў, здарова farewell
быва́йце (pl. and polite) good-bye
быва́йце здаровы farewell
быва́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** to be (occasionally); be found; happen
ня быва́е is/are not found
былі́на, былі́ца -ы (f.) epic
былога былі́ны (pl.) epic of the past
былы́, -а́я, -ое former, past; late
былы прэм'е́р former/late prime minister
бы́ццам (conjunc.) as if; like; it seems that; allegedly
бы́ццам не́хта йзноў сьпява́е it seems that smb. is singing again
вочкі бы́ццам зоркі ў не́бе the eyes are like stars in the sky
як бы́ццам (conjunc.) as though; as it appears/seems
выглядае, як бы́ццам бу́дзе дождж it appears as though it will rain
ён як бы́ццам зусі́м здаровы he is quite well, as it appears/seems
бэнзы́на, -ы (f.) gasoline, petrol(eum)
бэто́н, -у (m.) concrete
бэтонамяша́лка, -і (f.) concrete mixer
бюджэт, -у (m.) budget
праект бюджэту budget estimates
прыбытковая ча́стка б-у a revenue
выдатковая ча́стка б-у an expenditure
бюджэтны год fiscal (budget) year
бюро, -а́ (n.) bureau, office
бюро дове́дак inquiry office
бюст, -а (m.) bust
бягу́н, -а́/бягуне́ц, -нца́ (m.) runner
бягу́чы, -ая, -ае running; present-day, current
бягу́чая вада́ running water
бягу́чы год the present/current year
бягу́чыя спра́вы current affairs/business
бяда́, -ы́ (f.) trouble, misfortune
бяда́ адна́ ня ходзіць troubles/misfortunes never come singly
бяжы́, -эце! (imper. of **бе́гчы**) run!
бязглу́зды, -ая, -ае senseless, reckless; foolish, silly
бязглу́зды ўчы́нак senseless action
бяздомны, -ая, -ае homeless
бяздушны, -ая, -ае callous, heartless
бязла́дзьдзе, -я (n.) disorder, confusion
бязма́ла (adv.) almost
бязмэтны, -ая, -ае purposeless
бязуда́чны, -ая, -ае unsuccessful
бязупы́нна (adv.) incessantly, continually
бязупы́нны, -ая, -ае incessant, continual; uninterrupted
бяле́ць (I), **-ле́ю, -еш, -юць** to become white, whiten; to show white
падсьне́жнікі бяле́юць у траве́ the snowdrops show white in the grass
бялок, -лка́ (m.) white; protein
бялок вока white of the eye
бялок яйка́ white of an egg, egg white
у мя́се ёсьць бялкі́ there is protein in the meat

ілю́ткі, -ая, -ае (purest) white
ляя́вы, -ая, -ае blond, fair, fair-haired; whitish

бяля́вы хлапе́ц blond/fair-haired boy
бяля́вы колер whitish colour
ярэзіна, -ы (f.) birch
ярэмя, -я (n.) or **бярэма, -а** (n.) armful
ясконца (adv.) endlessly, without end; infinitely

ясконцасьць, -і (f.) endlessness; infinity (math.)
ясконцы, -ая, -ае endless, infinite
яскра́йнасьць, -і endlessness, infinity
яскра́йны, -ая, -ае endless, infinite
яспа́нскі, -ая, -ае no man's
яспрыту́льны, -ая, -ае homeless
ясспрэчна (adv.) undoubtedly, beyond question

ясспрэчны, -ая, -ае undeniable, indisputable
ясьпе́ка, -і (f.) security
Ра́да Бясьпе́кі Security Council
у поўнай **бясьпе́цы** in perfect security

В

ва́біць (II), **ва́блю, ва́біш, -яць** to beckon, wave (to); attract, draw; fascinate, charm; lure, decoy

вага́, -і (f.) weight; scale; importance

падзе́я вялі́кае **в-і** event of great importance

вагон, -у (m.) railroad car
вадазбор, -у (m.) river basin
вадала́з, -а (m.) diver
ваданепранікальны or **ваданепрасяка́льны, -ая, -ае** waterproof

вадарод, -у (m.) hydrogen
вадасховішча, -а (n.) reservoir, storage lake
вадзі́ць (II), **ваджу́, водзіш, -яць** to take, lead
в. дзяце́й у парк to take children to the park

в. за нос to make a fool (of)
вадзяны́, -а́я, -ое water (adj.)
вадзяна́я пту́шка water bird
вадзяна́я расьці́на water plant
вадзяны́ млын/мліи water mill
в-ое награва́ньне hot-water heating
вае́нны флёт marine
ва́жна (adv.) with an air of importance, primly, stiffly

ва́жна (impers.) it is important
ва́жна ве́даць it is important to know
ва́жнасьць, -і (f.) importance
важне́цкі, -ія, -ае (colloq.) fine
ва́жны, -ая, -ае important; valid; primary

білє́т **в-ы** адзін дзень the ticket is valid for one day

вазі́ць (II), **важу́, возіш, -яць** to convey, to carry, to drive
кры́га **вазі́ла** хлопчыка па рацэ the ice floe carried the boy along the river
конь **возіць** воз the horse draws the carriage

вайсковая слу́жба military service
вакза́л, -у/а (m.) railway station
вакол (prep.) round
вакол гароду плот round the garden (there is) a fence

вакол (adv.) around, all round
вакол ля́сы there are forests around
валада́р, -а́ (m.) lord, ruler, sovereign
валада́р дум ruler of men's minds
валачы (I), **валаку́, -чэш, -ку́ць** to drag
валёнак, -нка (m.) (kind of) felt boot
валодаць (I), **-аю, -еш, -юць** to be able to use; to be master of; to control
валодаць заме́жнай мовай to speak/know a foreign language
валодаць сабо́й to control oneself
ён **не валодае** нага́мі he has lost the use of his legs

валошка, -і (f.) or **васі́лёк** cornflower

вальнаду́мны, -ая, -ае liberal
валю́та, -ы (f.) currency
вандрава́ць (I), **-дру́ю, -еш, -юць** to wander
вандроўнік, -а (m.) wanderer; nomad
вандроўніцкі, -ая, -ае nomadic

вандроўніцтва, -а (n.) wandering; nomadic way of life
вар = варáтак (m.) boiling water
вараньнё, -я (n.) (coll.) crows
варатáр, -á (m.) goalie
варожа (adv.) hostilely, in an unfriendly manner
варожасьць, -і (f.) hostility
варожы, -ая, -ае hostile, unfriendly
варонін, -а, -а (adj.) of a crow
вароты, -аў (pl.) gate, gates
[illegible] to stand in the gateway
вароты ў футболе, гакеі goal
[illegible] the ball missed the goal
варочацца, -ачу́ся, -е́шся, -ю́цца to return, go/come back; revert
варочацца дамóў to go/return home
варочацца да тэмы to revert/return to the subject
варочаць (I), **-чаю, -еш, -юць** to send (back); refund, make up
варочаць чыéсьці выдáткі to refund to smb. his expenditures
вáрта, -ы (f.) post
вáрта, гэта (impers.) it is worth while
вартавы́, -ога (m.) guard; sentry
варухну́цца (I) (pf. of **варушы́цца**, II), fut. **-ну́ся, -е́шся, -у́цца** to stir, move once
варушы́цца (II), **-шу́ся, -ру́шышся, -ацца** to stir, move
варэньне, -я (n.) cooking; jam
васíлёк, -лькá (m.) cornflower
васьмá (adv.) eight times
васьмá восем eight times eight, eight eights
васьмёра (coll. num.) eight
ад усіх васьмярох from all eight
іх васьмёра they are eight, there are eight of them
васьмігадовы, -ая, -ае eight-year-old; of eight years
в-ая дзяўчы́нка eight-year-old girl
васьмігадовы пэрыяд period of eight years
васьмінáццаты or **васямнáццаты, -ая, -ае** eighteenth
васьмінáццаць or **васямнáццаць, -ёх** eighteen
ваўня́ны, -ая, -ае woolen
вáш(ы), вáша(я), вáша(е) (pron. adj.) your, yours
гэта вáшая кнíга this is your book
Гэта кнíга вáшая? Is this book yours?
мая́ кнíга тут, а вáшая там my book is here and yours is there
Як мáюцца вáшыя? How are your people?
вáшага мне ня трэба I don't want anything of yours
ваяк, -á (m.) warrior
вéда, -ы (f.) knowledge
вéдама, -а (n.) notice, consideration
давéсьці што-н. да чыйго-н. вéдама to inform smb. of smth., to bring smth. to smb's notice
прыймáць нéшта да вéдама to take smth. into consideration
вéдама or вядома it is known; of course
вéдзьма, -ы (f.) witch
вéйка, -і (f.) eyelash
век, -у (m.) century; age; lifetime
на маíм вякý in my lifetime
на наш век стáне it will last through our lifetime
каменны век the Stone Age
бронзавы век the Bronze Age
сярэднія вякí = сярэднявéчча the Middle Ages
на вéкі вéчныя for ever
век (adv.) for ages
век з табою мы ня бáчыліся we have not seen each other for ages
век жывí, в. вучыся live and learn
вéка, -а (n.) lid, cover
вераб'ёў, -ва, -ва sparrow's
вербалоз, -у (m.) osier, bay-leaf willow
вéрны, -ая, -ае loyal, faithful
верх, -у (m.) top, summit; brim
поўны да вéрху brimful
верх кар'éры the summit of a career
верхавíна, -ы (f.) top; summit, peak
верхавíна гары́ peak/summit of the mountain
вéрхні, -яя, -яе upper, top

Зе́рхняя Кана́да Upper Canada
зе́рша, -ы (f.) fishing-basket, creel
зе́села or **вясёла** (adv.) happily
абодвум **весяле́й** both feel happier
зе́стка, -і (f.) information; returns
мець **зе́сткі** пра каго-н. to have information about smb.
згодна з атрыма́нымі **зе́сткамі** according to information received
зе́сьці (I) (act.), **вяду́, -дзе́ш, -ду́ць** to take; keep; manage; lead
зе́сьці гаспада́рку to keep house (for smb.), to manage the household
зе́сьці сход to preside over a meeting
куды́ **вядзе́** гэтая дарога? Where does this road lead to?
зе́сьці рэгуля́рны спосаб жыцьця́ to lead a regular way of life
зе́сьці змага́ньне (з + instr.) to struggle (against, with), combat
зе́сьці сяброўства to be friends
зе́сьці прапага́нду to carry on propaganda
зе́сьці навуковую дзе́йнасьць to do scientific work
зе́сьці перамовы to negotiate
зе́сьці лік to count
зе́сьці кні́гі to keep accounts
зе́сьці пача́так ад чаго-н. to originate from
зе́сьці асе́лае жыцьцё to lead a settled way of life
зе́сьціся (I) to be found
так **вядзе́цца** it is the custom
весяліцца (II), **-лю́ся, -і́шся, -я́цца** to enjoy oneself
ве́тла (adv.) affably, kindly
ве́тласьць, -і (f.) affability, kindness
ве́тлы, -ая, -ае affable, kind
ве́тразь, -і (f.) sail
ве́тразьнік, -а (m.) sailboat
ве́цер, ве́тру (m.) wind
ве́ча, -а (n.) vetcha, popular assembly
вечавы́ звон bell calling the vetcha together
ве́чар, -а (m.) evening; party
Добры ве́чар. Good evening.
сёньня **ўве́чары** this evening
у яе́ на **ве́чары** было шмат моладзі at her party there were many young people
сяброўскі **ве́чар** party
вечары́на, -ы dance party
ве́чна (adv.) always, eternally, for ever; perpetually
гадзі́ньнік в. йдзе the clock works perpetually
ве́чнасьць, -і (f.) eternity
ве́чны, -ая, -ае eternal, everlasting
ве́яць (I), **ве́ю, -еш, -юць** to winnow (grain); to fan; to blow
ве́цер ве́е the wind blows
ве́ялка, -і (f.) winnowing machine
відавочна (adv.) apparently
відаль, -і (f.) view
відаць (predic.) (it) is seen; evidently
мне **відаць** I can see; there is light enough for me
відно, -а́ (n.) light
ад відна́ да відна́ from night to morning, all night long
відовішча, -а (n.) sight, spectacle, show
візыт, -у (m.) visit
скла́сьці в. каму́-н. to pay a visit to smb.
віленскі, -ая, -ае Vilna (adj.), of Vilna
вільгаць, -і (f.) dampness
вільготна (adv.) damp
вільготны, -ая, -ае damp
Ві́льня, -і (f.) Vilnia (Vilna)
вільня́нін, -а (m.) pl. **зільня́не** inhabitant of Vilnia
вільня́нка, -і (f.) inhabitant of Vilnia
вінава́ты, -ая, -ае guilty
вінава́ты позірк guilty look
быць **вінава́тым** пе́рад кім-н. to be guilty before smb.
я(ён) **вінава́ты** I am (he is) to blame; it is my (his) fault
вінава́ты, -а (predic.) to owe
ён **вінава́ты** мне дзе́сяць даля́раў he owes me ten dollars
вінава́ціць (II), **вінава́чу, -ціш, -яць** to blame
ві́нны, -ая, -ае owing; indebted, due
вір, -у (m.) pool; whirlpool, whirl
віск, -у (m.) yell, scream

Вíсла, -ы (f.) Wisla (river)
вітáльны гудок
вітáльня or **вітáльны пакой** front/living room
вітáльны or **прывітáльны**
вітáць (I), **-тáю, -еш, -юць** to greet, welcome; congratulate, wish
вітáць гасцяй to welcome the guest
вітáць [illegible]
[illegible]
Новым Годам New Year
вітрúна, -ы (f.)
віхор, -ру (m.) [illegible]; tornado, whirlwind; storm
[illegible]
віхрыць, -ры, -рыць to wag; prevaricate, shuffle
віхляць хвастом to wag one's tail
Віцебск (Vitebsk) Viciebsk (Vitebsk)
віцябля́нін, -а (m.) inhabitant of Viciebsk
віцябля́нка, -і (f.) inhabitant of Viciebsk
вішнёвы, -ая, -ае cherry (adj.); cherry-coloured
вішнёвае дрэва/сочыва or варэньне cherry tree/jam
вішнёвы сад cherry orchard
вішчэць (II), **вішчу́, -ыш, -а́ць** to yell, scream
воблака, -а (n.) (pl. **воблакі** or **аблокі**) cloud
вобмірам (adv.) in a blink
вобраз, -у (m.) image
вогка (adv.) damp
вогкасьць, -і (f.) dampness
вогкі, -ая, -ае damp
воддаль (adv.) far from, far off
воддаль ад вёскі far from the village
ён адыйшоўся й стаў **воддаль** he went away and stopped at a distance
возьме ля́жа, пойдзе (he) will lay down, go
войска, -а (n.) army
войстраносы, -ая, -ае sharp-nosed
вока, -а (n.) pl. **вочы** eye
кі́дацца ў **вочы** to strike one's eyes, to be striking
за **вочы** behind someone's back
хоць **вока** вы́калі it is pitch-dark
кі́нуць **вока** на не́шта to glance at smth.

вокамгне́ньне, -я (n.) blink
воласьць, -і (f.) small rural district in Byelorussia before the First World War
волыа (adv.) freely; at ease
Вольна! (кама́нда) Stand at ease!
вольны, -ая, -ае free; vacant
вольха, -і (f.) alder tree
ў вомірг or **воміргам** (adv.) in no time
вонкавы, -ая, -ае external; superficial; outdoor
вонкі (adv.) out of doors
ў вонках (adv.) outside, outdoors
вопратка, -і (f.) = ве́рхняе адзе́ньне apparel, clothing
ворная зямля́, -і (f.) arable land
восемдзесят, -ёх or **восьмідзесят** eighty
в-дзесят даля́раў eighty dollars
у васьмідзесяцёх кілямэтрах (ад) eighty kilometres (from)
восемдзяся́ты or **васьмідзяся́ты, -ая, -ае** eightieth
в-дзяся́тая балонка page eighty
ямý пайшоў he is in his eighth year
восемдзяся́ты год year
восемсот or **восьмісот** eight hundred
восемсот(н)ы or **восьмісотны, -ая, -ае** eight-hundredth
в-сотная балонка page eight hundred
восемсотны год the year eight hundred
в-сотныя ўгодкі eight-hundredth anniversary
восенскі, -ая, -ае autumnal
востраў, востpава (m.) island
восыпка, -і (f.) rash, eruption; flour/bran used with cattle food
вы́сыпала **восыпка** a rash broke out
вось-вось, во-во (adv.) just about, on the point
ён **вось-вось** пойдзе he is just about to go
вось-вось! (particle) that's it!
восьмы, -ая, -ае eighth
восьмага сту́дзеня the eighth of January, January the eighth
восьмая балонка page eight
в-ы радок, разьдзе́л line (chapter) eight
ямý пайшоў **в-ы** год he is in his eighth year

ужо **восьмая** гадзіна — it is eight o'clock
палавіна **восьмае** — half past seven
адна́ **восьмая** — one-eighth
ят (=вось) цяпе́р — right now
ячка, -а (n.) — dim. of **вока**; stitch in knitting, crocheting

очнік, -а (m.) — oculist
очны, -ая, -ае — eye (adj.); ocular, optic
вочны ле́кар — eye specialist
очы, вачэй (pl.) — eyes (see **вока**)
ошчуп, -у (m.) — touch (sense)
уга́льле, каме́ннае — coal
уж, -а́ (m.) — snake
ужа́ка, -і (f.) — snake
узёл(ву́зел), вузла́ (m.) — knot
завя́зваць **вузёл** — to tie/make a knot
разьвя́зваць **вузёл** — to undo a knot
зу́лей, вульля́ (m.) — hive
ву́лічны, -ая, -ае — street (adj.)
ву́нія, -і (f.) — union
вуніят, -а (m.) and **вуніятка, -і** (f.) — member of the Uniat(e) Church
вуніяцкі, -ая, -ае — uniat(e) (adj.)
ву́сьцішна (predic.); ямý **ву́сьцішна** — he is terrified

ву́сьцішны, -ая, -ае — terrifying, sinister
вучнёўскі, -ая, -ае — pupil (adj.)
вучнёўская форма — school uniform
вучнёўская моладзь — students
вучонасьць, -і (f.) — erudition
вучоная, -ае (f.) and **вучоны, -ага** (m.) — scientist, scholar

вучоны, -ая, -ае — educated, erudite
вучы́цца (II), **вучу́ся, -ышся, -ацца** (+gen.) — to learn, study
вучы́цца мовы (матэма́тыкі) — to learn language (mathematics)
вучы́цца чыта́ць — to learn to read
добра **вучы́цца** — to study well, to do well at school

вучы́цца ў школе — to go to school
вучы́цца на ўнівэрсыце́це — to study at the university
вучэньне, -я (n.) — learning; studies; teaching

гады́ **вучэньня** — school years
час **вучэньня** — classes (pl.)
філязафі́чнае в. — teaching

вуша́к, -а́ (m.) — doorpost
вуша́к вакна́ — jamb
ву́шка, -а (dim. of **ву́ха**) — ear; eye; handle
ву́шка (і)голкі — eye of a needle
ву́шка збанка́ — handle of a jug
вушны́, -а́я, -ое — ear (adj.), aural
вушны́ боль — earache
ву́шы, -эй (pl. of **ву́ха**) — ears
па **ву́шы** — over head
пусьці́ць па́ міма **ву́шы** — to

выбача́й, выбача́йце (pl. and polite) — [illegible]
вы́бег, -у (m.) — [illegible]
вы́беліць or **вы́бяліць** (II) (pf. of **бяліць**), fut. -белю, -бе́ліш, -яць — [illegible]
выбіра́цца (I), -ра́юся, -е́шся, -юцца — to move out; [illegible]
вада́ **выбіра́ецца** — all water is being taken out
выборны, -ая, -ае — finest, choicest; first-rate/grade
вы́бірацца (I) (pf. of **выбіра́цца**), fut. **вы́беруся, -а́шся, -уцца** — to move out (of the house); get out
вы́браць (I) (pf. of **выбіра́ць**), fut. **-беру, -аш, -уць** — to choose, select, pick out; elect; take everything out
вы́бух, -у (m.) — explosion; outbreak; eruption
вы́бух бомбы — a bomb explosion
вы́бух эпідэ́міі — outbreak of an epidemic
вы́бух гне́ву — gust of temper
выбуха́ць (I), **-ха́ю, -еш, -юць** — to explode, burst out
выбуха́ць сьме́хам — to burst out laughing
вы́бухнуць (I) (pf. of **выбуха́ць**), fut. **-бухну, -еш, -уць** — to explode, burst out, break out
бомба **вы́бухнула** — the bomb exploded
вайна́ **вы́бухнула** — the war broke out
вывуча́ць (I), **-ча́ю, -еш, -юць** — to study
выгаворваць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to rebuke; reprimand; lecture
вы́ган, -у (m.) — common pasture

выганя́ць (I), **-ня́ю, -еш, -юць** to drive out
выганя́ць з ха́ты to turn out of the house
выганя́ць із школы to expel from school
выганя́ць ста́так у поле to drive the cattle out to the pasture
выгара́ць (I), **-ра́е, -юць** to burn out
выгара́ць на сонцы to fade in the sun
выглада́ць (I), **-да́ю, -еш, -юць** to look; expect (imp.)
добра, бл[illegible] to look well, bad
выгляда́ш[illegible] to expect someone
выглада́ць з [illegible] to look out of the window
выглада́ць зза чаго-н a) to peek out from behind smth. b) to emerge from behind smth.
выглядае́, што (impers.) it seems that
вы́глянуць (I) (pf. of **выглада́ць**), fut. **-гляну, -еш, -уць** to look out, emerge from behind smth.
вы́гнаць (II) pf. of **выганя́ць** (I), fut. **-ганю, -і́ш, -яць** to drive out, expel
выгода, -ы (f.) advantage; commodity
выгодна (adv.) comfortably, at ease
сёсьці **выгодна** to seat down comfortably/at ease
выгодны, -ая, -ае comfortable; advantageous, profitable; remunerative
выгрыва́ць (I), **-граю́, -е́ш, -ю́ць** to win; gain
выдава́цца (I), **выдаю́ся, -е́шся, -ю́цца** to seem, appear
выдава́ць (I), **-даю́, -е́ш -ю́ць** to give out, hand; betray; publish
выдава́ць каму́-н. **паквітава́ньне** to give smb. a receipt
выдава́ць грошы to spend money
выдава́ць кні́гі to publish books
выдава́ць за́муж каго-н. за каго-н. to give smb. to smb. in marriage
выдаве́ц, выдаўца́ (m.) publisher
выдаве́цкі, -ая, -ае publishing (adj.)
выдаве́цтва, -а (n.) publication; publishing
выда́ньне, -я (n.) published book; edition (of a book); delivery (of a person)
выда́так, -тку (m.) expense
выда́тна (predic.) it is excellent
Выда́тна! (выкліч́нік) Excellent!
выда́тна (adv.) excellently, perfectly
выда́тна не́шта ве́даць to know smth. perfectly well
выда́тна (noun indecl.) excellent (mark in school)
скончыць школу на **выда́тна** to finish school with excellent marks
наста́ўнік паста́віў **выда́тна** the teacher gave an excellent mark
выда́тны, -ая, -ае excellent, very good; outstanding; prominent
выда́тны твор an excellent book
выда́тны вучоны an outstanding/prominent scientist/scholar
вы́даўблены, -ая, -ае hollow
вы́дацца or **зда́цца** (pf.) fut. **вы́дамся, вы́дасца, вы́дадуцца** to seem, appear
вы́даць (irr.) (pf. of **выдава́ць**, I), fut. **вы́дам, -дасі, -дадуць** to give, distribute; publish
вы́даць таямні́цу to betray/reveal/disclose a secret
вы́дзелены, -ая, -ае separated
слова **вы́дзеленае** коскамі a word separated with commas
вы́дзьма, -ы (f.) (sand) dune
вы́друкаваны, -ая, -ае printed
вы́друкаваць (I) (pf. of **друкава́ць**), fut. **-кую, -еш, -юць** to print
вы́думка, -і (f.) invention, fiction, fable; device
вы́жыць (I) (pf. of **выжыва́ць**), fut. **-жыву, -еш, -уць** to survive
вы́звалены, -ая, -ае liberated
вы́зваленыя наву́кі liberal arts, humanities
вызна́ньне, -я (n.) denomination, faith

вы́йграць or **вы́граць** (I) (pf. of **выграва́ць**), fut. **вы́(й)граю, -еш, -юць** — to win; gain

вы́йгрыш, -у (m.) — winning, gain; prize

вы́йшла, што — it turned out that...

выка́знік, -а (m.) — predicate

выкана́льнік, -а (m.) — performer, executor

вы́капаць (I) (pf. of **выкопваць**), fut. **вы́капаю, -еш, -юць** — to dig out

выкіда́ць (I), **-да́ю, -еш, -юць** — to throw out; (fig.) to discard

выкіда́ць праз вакно — to throw out of the window

вы́кінуць (I) (pf. of **выкіда́ць**), fut. **вы́кіну, -еш, -уць** — to throw out

выкла́дчык, -а (m.) — teacher, professor

выкліка́ць (I), **-ка́ю, -еш, -юць** — to call; to send for

выкліка́ць ле́кара — to call the doctor

выкліка́ць ву́чняў да дошкі — to call students to the blackboard

выкліка́ць з пакою — to call out of the room

выкліка́ць ціка́васьць — to excite the curiosity

вы́клікаць (I) (pf. of **выкліка́ць**), fut. **вы́-клічу, -аш, -уць** — to call; entail, involve

вы́клікаць у каго-н. сьлёзы — to move smb. to tears

в. падазрэньне — to arouse suspicion

выклічнік, -а** (m.) — interjection

выключа́ць (I), **-ча́ю, -еш, -юць** — to exclude, except, rule out, eliminate

вы́ключыць (II) (pf. of **выключа́ць**, I), fut. **-ключу, -ыш, -аць** — to expel, exclude; rule out; eliminate

вы́ключыць із школы — to expel from school

выключэньне, -я (n.) — exclusion; expulsion; (math.) elimination

выконваць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to carry out; to act (as)

выконваць пра́цу — to do the work

выконваць дзе́яньне — to perform an action

выконваць просьбу — to comply with a request

выкопваць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to dig out

вы́купіць (II) (pf. of **выкупля́ць**, I), fut. **вы́куплю, -піш, -яць** — to ransom; make amends for, redeem

вы́купіць віну́ — to make amends for one's fault

вы́купіць палонных — to ransom prisoners of war

выкупля́ць (I), **-ля́ю, -еш, -юць** — see **вы́купіць**

вы́курыць (II) (pf. of **куры́ць**), fut. **-куру, -ыш, -аць** — to smoke

вы́лечыць (II) (pf. of **вылéчваць**, I), fut. **-лечу** (or **-ляч**[illegible]), **-аць** — to cure

вы́лечыцца (II) (pf. gen.) — to be cured (of smth.), recover from

вы́лічыць (II) (pf. of **вылічáць**, I), fut. **-лічу, -ыш, -аць** — to calculate; name, list

вы́лічыць каму́ ўсе́ кры́ўды — to list to smb. all injuries/wrongs

вы́мавіць (II) (pf. of **вымаўля́ць**, I), fut. **-маўлю, -віш, -яць** — to pronounce, articulate; utter, say

ён ледзь **вы́мавіў** па́ру словаў — he could hardly say/utter a few words

вымаўле́ньне, -я (n.) — pronunciation

вымéньваць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to trade

вымова, -ы (f.) — reprimand; pronunciation

дава́ць **вымову** — to reprimand

вы́мушаны, -ая, -ае — forced

вы́нахад, -у (m.) — invention

вынаходлівы, -ая, -ае — inventive

вы́несьці (I) (pf. of **выно́сіць**, II), fut. **вы́несу** (or **-нясу**), **-еш, -уць** — to carry out, take out; remove

вынікáць (I), **-ка́е, -юць** — to follow

з гэтага **вынікáе**, што... — it follows from this that...

як **вынікáе** із ска́занага — as it appears from the above

выно́сіць (II), **выношу, -сіш, -яць** — to carry out, take out, remove

выносіць над нябёсы — to extol to the skies
вы́нятак, -тку (m.) — exception
за выняткам (+gen.) — with the exception (of)
вы́няткавы, -ая, -ае — exceptional, particular
[illegible] — particular
ва́жнасьці — importance
выпа́дак, -дку (m.) — occurrence, incident; [illegible]t; case; chance
у нія́кім выпа́дку — on no account
няшча́сны выпа́дак — accident
выпада́ць (I), [illegible] — to fall out, slip out; [illegible] — [illegible]oper/fit
валасы́ выпада́юць — hair is falling out
выпадае пайсці туды́ — it is proper/fit to go
[illegible] — [illegible]s not proper
— b) it is inconvenient
[illegible] — to burn out, to burn down
выпа́льваць, I), fut. **-палю, -іш, -яць**
вы́пасьці (I) (pf. of **выпада́ць**), fut. **-паду, -дзеш, -уць** — to fall out, slip out; to happen, occur
вы́пала з рук — it dropped out of (one's) hands
вы́пала так, што — it happened that
ня вы́пала нам прыйсьці — it was inconvenient for us to come
выпераджа́ць (I), **-джа́ю, -еш, -юць** — to outrun
вы́перадзіць (II) (pf. of **выпераджа́ць**, I), fut. **-пераджу, -дзіш, -яць** — to outrun
вы́перадкі, -аў (pl. only) — competition, contest
вы́перадкі ў бе́гу — race
вы́пісацца (I) (pf. of **выпі́свацца**), fut. **вы́пішуся, -ашся, -уцца** — to be signed out
вы́пісацца із шпіта́лю — to be signed out of the hospital
вы́пісаць (I) (pf. of **выпі́сваць**), fut. **вы́пішу, -аш, -уць** — to write out; order; subscribe; send for; sign out
вы́пісаць няве́дамыя словы — to write unknown words
выпі́свацца (I), **-ваюся, -ешся, -юцца** — to be signed out
выпі́сваць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to write out/extract; order; subscribe
выпі́сваць газэту — to subscribe to a newspaper
вы́піць (I) (pf. of **выпіва́ць**), fut. **вы́п'ю, -еш, -юць** — to drink (out, off, up)
вы́піць малака́ — to drink/have some milk
вы́піць усё малако — to drink all the milk
вы́плата, -ы (f.) — payment; pay
вы́плата даўгу́ — payment of a debt
сёньня **вы́плата** — today is payday
выплыва́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** — to swim out; come to the surface, emerge
в. у вадкры́тае мора — to swim out to sea
ха́та пачала́ **выплыва́ць** зь ле́су — the house began to appear from the forest
вы́плысьці (I) (pf. of **выплыва́ць**), fut. **-плыву, -еш, -уць** — to swim out; come to the surface, emerge
ме́сяц **вы́плыў** зза хма́раў — the moon emerged/appeared from behind the clouds
выпрабава́ньне, -я (n.) — test, trial; (fig.) ordeal
быць на **выпрабава́ньні** — to be on trial, probation
вы́правіць (II) (pf.), fut. **-праўлю, -віш, -яць** — to send; to correct
вы́правіць сы́на вучы́цца — to send one's son to school
вы́правіць памы́лкі — to correct mistakes
вы́прадаж, -у (m.) — sale
вы́прастаць (I) (pf. of **выпрастоўваць**), fut. **-стую, -еш, -юць** — to straighten
вы́прастаць ногі — to stretch one's legs
выпраўля́ць (I), **-ля́ю, -еш, -юць** — to send; correct, rectify
вы́пусьціць (II) (pf. of **выпушча́ць**, I), fut. **-пушчу, -сьціш, -яць** — to let out
выпушча́цца (I), **-ча́ецца, -юцца** — to be let out/omitted
выпушча́ць (I), **-шча́ю, -еш, -юць** — to let go; to let out; to set free; to publish
выпушча́ць ваду́ з басэ́йну — to let the water out of the pool
выпушча́ць з рук — to let go

выпушча́ць газэту — to publish/issue a newspaper

вы́раб, -у (m.) — article; make
вырабля́ць (I), **выраблю́, -е́ш, -юць** — to produce

вы́радак, -дка (m. & f.) — degenerate
вы́ражаны, -ая, -ае — expressed
выража́ць (I), **выража́ю, -е́ш, -юць** — to express

вы́разіць (II) (pf. of **выража́ць**, I), fut. **-ражу, -зіш, -яць** — to express

выраста́ць (I), **выраста́ю, -е́ш, -юць** — to grow; grow (up, out), increase
дзе́ці ху́тка **выраста́юць** — children grow up quickly
ён **выраста́е** з вопраткі — he grows out of his clothes
вы́расьці (I) (pf. of **выраста́ць/выростаць**), **-расту, -цеш, -туць** — to grow; grow (up, out); increase
тут **вы́рас** новы горад — a new town has sprung up here

вы́ратавацца (I) (pf. of **ратава́цца**) — to save oneself; escape
ён ледзь **в-ваўся** — he had a narrow escape
вы́ратаваць (I) (pf. of **ратава́ць**), fut. **-ратую, -еш -юць** — to save; rescue
в. каму́ жыцьцё — to save smb's life
в. ад небясьпе́кі — to rescue from danger

вы́рваць (I) (pf. of **вырыва́ць**), fut. **-рву, -е́ш, -уць** — to pull out; snatch, tear out
вы́рваць моркву — to pull up a carrot
вы́рваць не́шта з рук у каго-н. — to snatch smth. out of smb's hands

выростаць (I) — see **выраста́ць**

вырыва́цца (I), **-ва́юся, -е́шся, -юцца** — to tear oneself away, break away

вырыва́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** — to tear out, pull (out, up)
вырыва́ць ліст з кнігі — to tear a page out of a book
вырыва́ць зуб — to pull out/extract a tooth

высакародны, -ая, -ае — noble; rare; noble/precious
высакародны ўчы́нак — noble action
высакародныя мэта́лі — noble/precious metals

высакосны/пераступны́ год — leap year

выснова, -ы (f.) — conclusion, deduction
зрабіць **выснову** — to draw a conclusion, to infer
прыйсьці да **высновы** — to come to conclusion

высозны, -ая, -ае — very high, tall, lofty
высок, -а, -а (short of **высокі**) — tall, high
высока́ць, … — to rise, …
вы́стаўка … — exhibition, …
вы́страіць, … — to …
-стро́ю, -… — …
вы́сіць, … — to …
вы́сіць (I), **-пе́ю, -е́ш, -юць** — to empty, …
высыпа́ць пясок — to empty/pour out the sand

вы́сыпаць (I) (pf. of **высыпа́ць**), fut. **-сыплю, -п(л)еш, -(л)юць** — to empty, pour out; break out
вы́сыпаць незнарок — to spill
у яго **вы́сыпала** на тва́ры — a rash has broken out on his face

высь, -і (f.) — height
у **высь** глядзе́ць — to look up at the heights

высьме́йваць (I), **-ваю, -еш, -юць** (каго) — to ridicule, make fun; deride/scoff (at)

вы́твараны, -ая, -ае — formed

вы́тлумачыць (II) (pf. of **тлума́чыць**, II), fut. **-тлумачу, -ыш, -аць** — to explain

вытока, -і (f.) — source
вытокі ракі — source of the river

вы́трываць (I) (pf. of **вытры́мваць**, I), fut. **-трываю, -еш, -юць** — to survive; endure, bear, stand; to refrain, contain oneself
ён ня мог **вы́трываць** гэтага — he could not bear/stand it
ён ня **вы́трываў** і расьсьмяя́ўся — he could not refrain from laughing

вы́трыманасьць, -і (f.) — firmness, steadfastness; self-control; consistency

вы́трыманы, -ая, -ае self-possessed, self-restrained; steadfast; consistent

вытры́мваць (I), **-ваю, -еш, -юць** to bear, sustain, endure; survive; refrain

вы́хапіць (II) (pf. of **выхапля́ць**, I), fut. **-хаплю, -іш, -яць** to snatch out

вы́цяг, -у (m.) excerpt

выця́гваць (I), **-ваю, -еш, -юць** to draw out, extract; stretch, pull out

выця́гваць рукі, ногі to stretch out one's arms, legs

вы́цягнуты, -ая, -ае drawn out; stretched, pulled out

вы́цягнуць (I), **-цягну, -еш, -уць** to draw out; extract; stretch, hold out

ён доўга ня вы́цягне he will not stand it for long

выцяка́ць (I), **выцяка́е, -юць** to flow out

вы́шка, -і (f.) derric; tower

вы́шні, -яя,-яе upper

вы́шні Дняпро Upper Dniapro

вышняві́ны, -аў (pl. only) upper reaches

вышыва́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** to embroider

вышыня́, -і (f.) height

вы́шыць (I) (pf. of **вышыва́ць**), fut. **-шыю, -еш, -юць** to embroider

вышэй (adv. comparative of **вы́сака**) higher (up)

падыма́й **вышэй**! Lift higher up!

вышэй (prep. + gen.) above, over, beyond

вышэй за нуля́ above zero

як сказа́на **вышэй** as stated above

гэта в. за маі́ сі́лы it is beyond my power

вышэйшасьць, -і (f.) superiority

вы́явіць (II) (pf. of **выяўля́ць**, I), fut. **-яўлю, -віш, -яць** to show, display; discover, find out, reveal

вы́явіць пава́жныя недахопы to discover/reveal serious shortcomings

выяўля́ць (I), **-ля́ю, -еш, -юць** see **выявіць**

выяўля́ць ра́дасьць/ініцыя́тыву to show joy/initiative

вэра́нда, -ы (f.) porch, veranda(h)

вэлюм, -у (m.) veil

вядро, -а́ (n.) (pl. **вёдры**) pail

вяза́ць (I), **вяжу́, -аш, -уць** to bind, tie up

вяза́ць клу́нкі to bind parcels

вяза́ць на пруткох to knit

вяза́ць кручком to crochet

вя́зка, -і (f.) pack

вя́ла (adv.) limply, sluggishly, inertly

вя́ла працава́ць to work without spirit

вялі́зны, -ая, -ае huge; vast

Вялі́кдзень, -кадня (m.) Easter

вялі́кі, -ая, -ае big; well-grown; great; important; grand

вялі́кі стол big table

вялі́кі (выда́тны) чалаве́к great man

вялі́кі пісьме́ньнік, вучоны prominent/outstanding writer, scientist

вялі́кі князь (m.) Grand Duke

вялікодны, -ая, -ае Easter (adj.)

вялічыня́, -і (f.) size; magnitude; (math.) quantity

якой **вялічыні**? How big?

нявёдамая **вялічыня́** unknown quantity

вя́лы, -ая, -ае flabby, flaccid; sluggish, limp, slack; inert, dull

вя́лая йгра арты́стых dull performing

Вяльля́, -і (f.) Vialla, tributary of Nioman River

вярну́ць (I) (pf. of **варочаць**), fut. **вярну́, ве́рнеш, -уць** to return; compensate, refund, make up

вяроўка, -і (f.) rope, cord

вяртáньне, -я (n.) recurrence; return

вяршáліна, -ы (f.) top, peak

вяршáліна дрэва top of the tree

вясёла or **ве́села** (adv.) merrily, gayly, cheerfully

в. правёсьці час to have a good time

было ве́льмі **в.** there was lots of fun

вясёла (predic.): мне **в.** I am enjoying myself

табе́ в., а мне су́мна — you are gay while I am sad
вясло, -а́ (n.) — paddle
вясьня́ны, -ая, -ае — spring (adj.)
вятра́к, -а́ (m.) — windmill
вячо́рны, -ая, -ае — evening (adj.)
вячы́сты, -ая, -ае — everlasting
вяшча́ць (I), **вяшча́ю, -еш, -юць** — to announce

Г

газ, -у (m.) — gas
га́за, -ы (f.) — petroleum
геаграфі́чны, -ая, -ае — geographical
геалёгія, -і (f.) — geology
генера́л, -а (m.) — general
генера́льны, -ая, -ае — general (adj.)
генера́льскі, -ая, -ае — general's
геоляг, -а (m.) — geologist

Г

гаваркі́, -а́я, -ое — talkative
гаворка, -і (f.) — talk; dialect
гадава́ць (I), **-ду́ю, -еш, -юць** — to grow, cultivate; raise, breed; bring up, train
гадава́ць дзе́ці — to bring up children
гадава́ць жывёлу — to raise/breed cattle
гадава́ць расьці́ны — to grow/cultivate plants
гадаві́на, -ы (f.) — anniversary
га́дзіна, -ы (f.) — viper
гадзі́на, -ы (f.) — hour
каторая г. цяпе́р? — What time is it now?
цяпе́р пе́ршая (пя́тая) **гадзі́на** — it is one (five) o'clock
а каторай **гадзі́не?** — At what time?
гадзі́ншчык, -а (m.) — watchmaker
гадзі́ньнік, -а (m.) — watch, clock
г. добра йдзе — the watch/clock shows/ tells the right time
г. позьніцца — the watch/clock is slow
г. стаў — the watch/clock stopped
г. сьпяша́ецца — the watch/clock is fast
гадзю́ка, -і (f.) — adder, viper
гаі́цца (II), **гоіцца, -яцца** — to heal
ра́на **гоіцца** — the wound is healing
Га́йна, -ы (f.) — Hajna River
галава́р, -а́ (m.) — chief
галасава́ць, галасу́ю, -еш, -юць — to vote
галасі́ць (II), **галашу́, галосіш, -яць** — to cry, to scream
гале́ча, -ы (f.) — poverty
галё! — hello!
галі́на, -ы (f.) — branch
галі́на дрэва — branch of a tree
галіна́, -ы (f.) — branch, field
галіна́ ве́ды — field of knowledge
галі́ны дрэ́ва (ве́ды) — branches of a tree (of knowledge
галі́ны эканомікі — branches of economics
галі́цца (II), **галю́ся, голішся, -яцца** — to shave oneself
галі́ць (II), **галю́, голіш, -яць** — to shave
галоўна (adv.) — chiefly, above all; principally
галоўнае, -ага (n.) — the chief/main thing
галоўны, -ая, -ае — chief; principal; head (adj.); main
галоўнае ме́ста — chief city, capital
галоўная ву́ліца — main street
галоўны сказ — main clause
галоўным пара́дкам — mainly, principally
галу́б or **голуб, -а** (m.) — pigeon
галу́бка, -і (f.) — female pigeon; my dear
га́льштук, -а (m.) — necktie, tie
завяза́ць **га́льштук** — to tie one's necktie
галярэя, -і (f.) — gallery
гама́да, -ы (f.) — Arab measure of length
гаманлі́вы, -ая, -ае — talkative, loquacious
гаманкі́, -а́я, -ое — noisy, talkative
гаманкі́ лес — murmuring forest
гамонкі, -ая, -ае — see **гаманкі́**
ганаровы, -ая, -ае — honorary
ганаровы ся́бра — honorary member
ганары́стасьць, -і (f.) — hautiness, arrogance; disdain
ганары́сты, -ая, -ае — vain; haughty, arrogant
га́ндаль, -длю (m.) — trade, commerce
гандлёвы, -ая, -ае — trading, commercial
г-ае прадпрыёмства — business
г-ая пляцоўка — trading post

гандлёва-прамысловы, -ая, -ае commercial and industrial
ганец, -нца (m.) messenger
ганіць (II), ганю, -іш, -іць to reprove
ганяцца (I), -яюся, -ешся, -юцца to chase, pursue
дзеці ганяюцца з матылямі dren chase butterflies
ганяць (, drive away
om place to
nd is driving the
urch bell-tower
site of an ancient town
inhabitant of Horadna
inhabitant of Horadna
heat
tea
strong tea
gardener
garden (adj.)
in a hoarse voice
larynx
mustard
pot
horizontal
horizon
host; landlord; master, owner; sovereign
master, owner of the house
masters of their own lives
host
landlord
thrifty
master's; economic
a thrifty master's eye
economy of the country
apartment
in a hospitable way
hospitable

гатовы, -ая, -ае ready, prepared (for); willing; finished
вячэра ўжо **гатовая** supper is ready
гатовы на ўсякія ахвяры ready/prepared to make any sacrifice
гатовая вопратка ready made clothes
гатунак, -нку (m.) grade, sort, kind
геніяльны, -ая, -ае of genius; great
г-ы кампазытар composer of genius
г-ае адкрыццё great discovery
гераічны, -ая, -ае heroic
гераічная эпоха heroic age
германскія мовы Germanic languages
герой or **гэрой, -я** (m.) hero
геройскі, -ая, -ае heroic
геройскі ўчынак act of heroism
гібець (I), гібею, -еш, -юць to vegetate
гігіена, -ы (f.) hygiene, hygienics
гімназістка, -і (f.) secondary-schoolgirl/high-schoolgirl
гімназісты, -ага (m.) secondary-schoolboy/high-schoolboy
гімназія, -і (f.) high school, secondary school
гімнастыка, -і (f.) gymnastics
гістарычны, -ая, -ае historic
гістарычны помнік (m.) historic monument
гісторык, -а (m.) historian
гітара, -ы (f.) guitar
гітарысты, -тага (m.) guitarist, guitar player
Гішпанец, -нца (m.) Spaniard
гладак, -дка, -дка (short of **гладкі**) smooth; well-fed, well-nourished, plump
гладзь, -і (f.) glassy mirrorlike surface
гладкі, -ая, -ае smooth; well-fed, well-nourished
гладкі камень smooth stone
гладкі чалавек well-nourished/plump person
глеба, -ы (f.) soil
гледзішча, -а (n.) point of view, view
глыб, -і (f.) depth, heart
у **глыбі** акіяну in the depths of the ocean
у **глыбі** краю in the heart of the country

глы́бака or **глыбока** (adv.) — deep, deeply
глыбіня́, -і́ (f.) — depth
  глыбіня́ рэчкі — depth of the river
  глыбіня́ ле́су (кра́ю) — heart of the forest (country)
глыбока (adv.) — deeply, deep
глыбокенькі, -ая, -ае (term of endearm.) — deep
глыта́ць (I), **глыта́ю, -еш, -юць** — to swallow; to gulp down
глыток, -тка́ (m.) — mouthful sip, drink
  піць малы́мі **г-ка́мі** — to sip slowly
гляда́ч, гляда́ча́ (m.) — spectator
глядзе́ць (II), **-джу́ся, -і́шся, -я́ць** — to look
гна́ць (II), **ганю́ся, гонішся, -яць** (за + instr.) — to pursue; (fig.) to seek (after), strive (for)
  гна́ць за кім — to pursue smb.
  гна́ць за сла́вай — to seek fame
гнаць (II), **ганю́, гоніш, -яць** — to drive, turn out; urge, drive (on); distil
  гнаць ста́так — to drive a herd
  гане́це яго! — Turn him out!
  гнаць сьпірт — to distil alcohol
гне́вацца (I), **-ваюся, -ешся, -юцца** — to be angry, to be cross with smb.
гнеў, гне́ву (m.) — anger, wrath, temper
гнілы́, -а́я, -ое — rotten
гніць (I), **гнію́, -е́ш, -ю́ць** — to rot, putrefy, decompose
гну́ткі, -ая, -ае — flexible
гну́цца (I), **гнуся, гне́шся, -у́цца** — to bend, be flexible
гнуць (I), **гну, -еш, -уць** — to inflect, bend
гнюсі́ць (I), **гнюсіць, -яць** — to stain, make filthy
гняту́чы, -ая, -ае — oppressive
год, -у (m.) — year
  ямý два́цца два **гады́** — he is twenty-two (years old)
  ямý пайшоў пя́ты **год** — he is in his fifth year
годна (adv.) — in appropriate/proper manner, appropriately
годны, -ая, -ае — appropriate
гож, -а, -а (short of **гожы**) — beautiful, handsome
гойданка, -і (f.) — swing
гойдацца or **гайда́цца** (I), **гойдаюся, -ешся, -юцца** — to rock, swing
  човен **гойдаецца** — a boat is rocking
голка, -і (f.) — needle
гоман, -у (m.) — sound of voices, noise; (fig.) drone, hooting, buzz(ing)
  ціхі **гоман** — low murm[illegible]
  гоман ле́су — [illegible]
  галасны гоман — [illegible]
гонар, -у (m.) — [illegible]
гонкі, [illegible] — [illegible] nd slender
гора, -[illegible] — [illegible]
Гор[illegible] — [illegible] ity
  Г[illegible]
горб, [illegible] — [illegible] h
горбік, -а (dim. of **горб**) — [illegible] hill
горка, -і (f.) (dim. of **гара́**) — hill
горка (adv.) — bitterly
горш (adv.) — worse
госьць, гасьця́ (m.) — guest, visitor; company
  быць ра́дым/-ай **гасьцю́** — to be glad of a guest
града́, -ы (f.) — garden bed
  града́ гораў — ridge/range of mountains
гра́дус, -а (f.) — degree (temp.)
  адзін **гра́дус** марозу — one degree below freezing
гразіць (II), **гражу́, грозіш, -яць** — to threaten, imperil, jeopardize
гра́зкі, -ая, -ае — muddy
  гра́зкая дарога — muddy road
грамада́, -ы́ (f.) — crowd; band; community
  жыць **грамадою** — to live in community
грама́дзкасьць, -і (f.) — community, public; public opinion
грама́дзкі, -ая, -ае — public, social
  г-ая собскасьць — public property
  грама́дзкія навýкі — social sciences
  грама́дзкае жыцьцё — public life
  грама́дзкая пра́ца/дзе́йнасьць — public activities

грама́дзтва, -а (n.) society
грамадзя́нін, -а (m.) citizen
грамадзя́нка, -і (f.) citizen
грамадзя́нства, -а (n.) citizenship
гра́мата, -ы (f.) charter, deed; reading and writing
вучы́цца гра́маты to learn to read and write
графі́ць (II), **графлю́, -фі́ш, -я́ць** to rule (make lines)
графі́чна [illegible]ghically
грашаві́ты noneyed, having a lot of money
[illegible] man of means, moneyed man
[illegible] terrible
[illegible]
[illegible] terrible
грозьба́, -ы (f.) threat, menace
грубія́нскі, -ая, -ае ill-bred; impolite, rude
грубія́н, -а (m.) ill-bred man
грубія́нскія словы impolite/rude uncivil words
гругá́н, -а́ (m.) raven
грузаві́к, -а́ (m.) truck
грузі́цца (II), **гружу́ся, -зі́шся, -яцца** to embark
грузі́ць (II), **гружу́, гру́зіш, -яць** to load (on); to embark (people)
груката́ць (I), **грукачу́, -кочаш, -уць** to knock, make a noise; crash, roar
грунтоўны, -ая, -ае basic
гру́па, -ы (f.) group; grade (in school)
грыбны́, -а́я, -ое mushroom (adj.)
грыбны́ суп mushroom soup
гры́ва, -ы (f.) mane
грыва́стая галава́ head with a mane
грымоты, -аў (pl. only) thunder
грып, -а (f.) influenza, (colloq.) flu
ён ма́е **грып** he has the flu
грэбаваць (I), **грэбую, -еш, -юць** (+instr.) to despise; be squeamish about
грэбаваць кім to despise smb.
грэбаваць чым to be squeamish about
грэблівы, -ая, -ае squeamish
грэх, -у or **граху́** (m.) sin
грэцца (I), **грэюся, -ешся, -юцца** to warm oneself
грэцца на сонцы to bask in the sun
губа́, -ы́ (f.) lip
гу́ба or **гу́бы** (pl.) lips
губля́цца (I), **губля́юся, -ешся, -юцца** to lose one's presence of mind
ня губля́цца ў бядзе not to lose one's presence of mind in trouble
губля́ць (I), **губля́ю, -еш, -юць** to lose
губны́, -а́я, -ое lip (adj.)
губны́ зы́чны (gram.) labial consonant
губэрна́тар, -а (m.) governor
гуд, -у (m.) drone
гудзе́ньне, -я (n.) buzzing, hooting, toot, honk
гудок, -дка́ (m.) hooter, whistle, horn
гуж, -а́ (m.) tug (at a horse collar)
гуле́ц, -льца́ (m.) player
гульта́й, -ая́ (m.) lazy person/bones; idl
гу́ма, -ы (f.) rubber
гумані́сты, -ага (m.) humanist
гумані́стыка, -і (f.) humanities
гуманісты́чны, -ая, -ае humanities (adj.)
гума́нны, -ая, -ае humane
гумарысты́чны, -ая, -ае humoristic, comic
гу́мка, -і (f.) elastic, rubber band; eraser
гумовы, -ая, -ае rubber (adj.), rubbery
гумовыя боты rubber boots
гу́рба, -ы (f.) snow-drift; crowd
гурт, -у (m.) crowd, bunch; flock, herd
гуртава́цца (I), **гуртую́ся, -ешся, -юцца** to unite
гу́ртам, гуртом (adv.) together, jointly
гуртовы, -ая, -ае wholesale (adj.)
гу́ста (adv.) thickly, densely
гу́ста пасе́яць to sow densely
г. замясі́ць це́ста to make thick dough
гу́сьлі, -яў (pl. only) psaltery
гусьці́ (I), **гуду́, -е́ш, -у́ць** to buzz; to hoot
камары́ **гуду́ць** mosquitoes are buzzin
самалёт **гудзе́** the plane is droning
гу́тарка, -і (f.) conversation; speech, talk; discussion, debate; interview

ня можа быць **гу́таркі** it is out of the question
пра гэта
гу́таркавы, -ая, -ае colloquial
гу́чны, -ая, -ае resounding, sonorous
гу́чны голас sonorous/rich voice
гу́чны/санорны зы́чны sonant (gram.)
гушча́р, -у (m.) thicket
лясны́ **гушча́р** thick forest
гэкта́р, -а (m.) hectare
гэрцаг пру́скі duke of Prussia
гэрэты́чны, -ая, -ае heretical
гэтак (adv.) so; in this manner; thus; like this, as follows
і **гэтак** дале́й (іг.д.) etc.
гэтак стра́шна so terrible
ён адказа́ў **гэтак:...** he answered as follows...
гэткі, -ая, -ае such

Д

дабрадзе́й, -дзе́я (m.) benefactor; philanthropist
дабраду́шны, -ая, -ае kind-hearted, good-natured
дабра́нач! Good night!
дабрая́касны, -ая, -ае of good quality
дабро, -а́ (n.) good, benefit; belongings, property
жада́ць каму́ **дабра́** to wish smb. well
для агу́льнага **дабра́** for the common benefit/good
дабудзі́цца (II) (pf.) fut. **дабуджу́ся, -і́шся, -яцца** to manage to wake up/rouse
дава́цца (I), **даю́ся, -е́шся, -ю́цца** to let, allow
лёгка **дава́цца** to come easy
не **дава́цца** to evade, dodge
дава́ць (I), **даю́, -е́ш, -ю́ць** to give; let, allow
яму́ не **дава́лі** гаварыць they did not let him speak
дава́й(це) гуля́ць let us play
даве́дка, -і (f.) information, reference; certificate, mid-term (school) report
даве́р, -у (m.) confidence
мець **даве́р** (да + gen.) to have faith/confidence in; to trust
даве́сьці не́шта да канца́ to complete smth., carry smth. through
даве́сьціся (I) (pf. of **даводзіцца**, II) to happen; have to; have occasion/opportunity
мне **давялося** йсьці a) I happened to walk, b) I had to go
мне не **даводзілася** ба́чыць... I did not have the opportunity to see
дагары́ (adv.) up
дагары́ нага́мі upside down
дном **дагары́** upside down
дагістары́чны час prehistoric times
дагле́джаны, -ая, -ае looked after
дагле́дзець (II) (pf. of **даглядаць**, I), fut. **-гле́джу, -дзіш, -яць** to look after, nurse, attend
даглядаць (I), **-да́ю, -еш, -юць** to look after
дагэтуль (adv.) up to here
дадава́ць (I), **-даю́, -е́ш, -ю́ць** to give; to add
дада́ны, -ая, -ае (part.) added; subordinate (gram.)
д-ы сказ мэты, ча́су subordinate clause of purpose, time
дадатковы, -ая, -ае additional, supplementary
дада́ць (irr.) (pf. of **дава́ць**, I), fut. **-да́м, -дасі́, -даду́ць** to give; to add
да́дзены, -ая, -ае (part.) given; present
дадолу (adv.) down
дажджаны́ or **дажджавы́, -а́я, -ое** rain (adj.)
д-а́я вада́ rain water
дажджы́сты or **дажджлі́вы, -ая, -ае** rainy
д-ае надвор'е rainy weather
дажы́ць (I) (pf. of **дажыва́ць**), fut. **-жыву́, -е́ш, -у́ць** to survive
дазна́ць (I), (pf. of **дазнава́ць**), fut. **-зна́ю, -еш, -юць** to endure, undergo; experience
дакара́ць (I), **-ра́ю, -еш, -юць** to reproach, rebuke

дакары́ць (II) (pf. of **дакара́ць**, I), fut. **-ру́, дакорыш, -аць** — to reproach, rebuke

дакла́д, -у (m.) — report; lecture

дакладна́ць (I), **-да́ю, -еш, -юць** — to add, report on; announce

[illegible] — exactly, precisely; punctually

дакла́дна а пя́тай гадзі[illegible] — at five (o'clock) sharp

[illegible] — exact, precise

дакла́дчык, -а (m.) — speaker, lecturer

дакла́сьці (I) (pf. of да-[illegible]) — to add; to report (on)

[illegible]

закончыць (II) (pf. of [illegible]) — to end, finish

дакор, -у (m.) — reproach

[illegible] — reproachfully, reprovingly

дакрану́цца (I) (pf. of **дакрана́цца**), fut. **-ну́ся, -не́шся, -ну́цца** — to touch

дактара́т, -у (m.) — degree of doctor, doctorate

дакуча́ць (I), **-ча́ю, -еш, -юць** — to harass, trouble

даку́члівы or даку́чны, -ая, -ае — bothersome, bothering, tiresome, annoying

далажы́ць (II) (pf. of **дакладна́ць**, I), fut. **-лажу́, -ложыш, -аць** — see **дакла́сьці**

дале́йшы, -ая, -ае — farther

далёкі, -ая, -ае — distant, remote; long

далёкія краі — distant lands

далёкая мінýўшчына — remote/distant past

далёкая дарога — long way

далібог — honestly, I swear

далічы́ць (II) (pf. of **далічваць**, I), fut. **-лічу́, -ыш, -аць** — to finish counting, to count

далічы́м грошы — we shall finish counting the money

далічы́ць да сотні — to count to a hundred

далонька, -і (f.) (dim. of **даланя́**) — palm

далуча́ць (I), **-ча́ю, -еш, -юць** — to join, add

далучы́ць (II) (pf. of **далуча́ць**, I), fut. **-лучу́, -ыш, -аць** — to add, join

далучы́цца (II) (pf. of **далуча́цца**, I), fut. **-чу́ся, -ышся, -ацца** — to join

даля́р, -а (m.) — dollar

дамовіцца (II) (pf. of **дамаўля́цца**, I), fut. **-моўлюся, -вішся, -яцца** — to agree; arrange, settle

дамэтны, -ая, -ае — expedient, suitable, advisable

данізу (adv.) — down

Да́нія,-і (f.) — Denmark

да́ны, -ая, -ае (part.) — see **да́дзены**

дапамагчы́ (I) (pf. of **дапамага́ць**), fut. **-магу́, -можаш, -гуць** — to help

дапаўне́ньне, -я (n.) — addition, supplement; object (gram.)

простае д. — direct object

ускоснае д. — indirect object

дапіса́ць (I) (pf. of **дапі́сваць**), fut. **-пішу́, -аш, -уць** — to finish writing, to write/add to

дапіса́ць ліст — to finish writing a letter

да прыме́тнікаў д. назоўнікі — to write/add the nouns to the adjectives

дапі́сваць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to finish writing; to write, add

дапоўніць (II) (pf. of **дапаўня́ць**, I), fut. **-поўню, -ніш, -яць** — to supplement

дапусьці́ць (II) (pf. of **дапушча́ць**, I), fut. **дапушчу́, -сьціш, -яць** — to admit; allow, tolerate; assume, suppose

не д. да +gen. — to bar from

дапусьце́м or дапусьце́ма — let us assume/suppose

дапушча́цца (I), **-пушча́ецца, -юцца** — to be admissible

дапушча́льны, -ая, -ае — admissible

дапушча́ць (I), **-ча́ю, -еш, -юць** — to admit, allow, tolerate

дапушча́ць да экза́мену — to admit to an examination

гэтага не́льга д. — it can not be allowed
дапыта́цца (I) (pf. of **дапы́твацца**), fut. **-та́юся, -ешся, -юцца** — to find out (by inquiring)
дапы́твацца (I), **-ваюся, -ешся, -юцца** — to inquire
дапы́тліва (adv.) — inquisitively
дар, -у (m.) — gift
дарагоўля, -і (f.) — see **даражыня́**
даражыня́, -і (f.) — high prices/cost of living
даражэнькі, -ая, -ае (term of endearment of **дарагі́**) — dear, beloved (sometimes merely polite or ironical)
дарма́ (adv.) — in vain
дарога, -і (f.) — road, way
у дарозе — on the way
дарожка, -і (f.) — small/narrow road
дарожны, -ая, -ае — road (adj.); travelling
дарожны знак — road sign
дарожная вопратка — travelling dress
дарослая, -ае (f.) — adult/grown up
дарослы, -ага (m.) — adult/grown up
даручэньне, -я (n.) — commission, assignment; instruction; message
перада́ць д. — to deliver an instruction, a message
дарыхтава́цца (I) (pf. of **рыхтава́цца**), fut. **дарыхту́юся, -ешся, -юцца** — to prepare oneself
дарыхтава́ць (I) (pf. of **рыхтава́ць**), fut. **-рыхту́ю, -еш, -юць** — to make ready, to prepare
дары́ць (II), **дару́**, **дорыш, дораць** (каго чым) — to present
дарэмна (adv.) — in vain
дарэмны, -ая, -ае — vain
даскана́льны, -ая, -ае — perfect, excellent
даслоўны, -ая, -ае — literal, word for word
д-ае зна́чаньне — literal meaning/sense
дастава́ць (I), **дастаю́, -е́ш, -ю́ць** — to receive, get; reach; get out
доста́тны, -ая, -ае — sufficient
доста́ць (I) (pf. of **дастава́ць**), fut. **-ста́ну, -еш, -уць** — see **дастава́ць**

доста́ча, -ы (f.) — wealth
дастача́ньне, -я (n.) — delivery
дастача́ць (I), **-ча́ю, -еш, -юць** — to deliver, supply
доста́чыць (II) (pf. of **дастача́ць**, I), fut. **-ста́чу, -ыш, -аць** — to deliver, supply
досту́пны, -ая, -ае — accessible; available, open; simple, [illegible] understood, [illegible] approachable [illegible] person
досту́пныя [illegible] — reasonable, moderate prices
[illegible] (part.) — explored
[illegible] — explorer
[illegible] — researcher
[illegible] — research
досю́ль (adv.) — up to here
да́та, -ы (f.) — date
датарнава́цца (I) (pf. of **датарноўвацца**), fut. **-ну́юся, -ешся, -юцца** — to adapt adjust oneself
датарнава́ць (I) (pf. of **датарноўваць**), **-ну́ю, -еш, -юць** — to adjust
датуль, пакуль (conjunc.) — until
даты́чыць (II), **-ты́чу, -ыш, -аць** — to apply
гэтае пра́віла да ўсіх даты́чыць — this rule applies to all

даўгаве́чны, -ая, -ае — long living; long lasting
даўганосы, -ая, -ае — long-nosed
Даўгое возера — Lake Dowhoe
даўжыня́, -і (f.) — length
да́ўкі́, -ая, -ае — astringent
даўне́й (adv.) — in former times
даўне́йшы, -ая, -ае — old, ancient, bygone; previous, former
даўне́йшыя часы́ — old/bygone times
даўне́йшы плян — previous plan
даўны́м-даўно (adv.) — very long ago, long long ago

дах, -у (m.) — roof
даць (irr.) (pf. of **дава́ць**, I), fut. **дам, дасі́, -ду́ць** — to give; let, allow

не далі́ паспа́ць — (they) did not let (me) sleep

даць каму́-н. добра — to beat hit smb.
дачака́ць (I) (=дачака́цца), fut. **-чака́ю-(ся), -еш(ся), -юць (юцца)** — to wait till

дачу́шка, -і (f.) — little daughter/girl
дачыне́ньне, -я (n.) — relation; connection; respect; ratio (math.)

у д-ні [illegible] — in relation to him
[illegible] — in this respect

дачыта́ць (I) (pt. of да-чыта́ць) **-ыта́ю, -еш, -юць** (да+gen.) — to read to/ as far as
[illegible] — to read to the end (to the middle)

дачы́тваць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to read to/as far as

дашчэ́нту (adv.) — completely
дба́йна (adv.) — carefully
дба́йны, -ая, -ае — thoughtful; diligent
дванаццаты, -ая, -ае — twelfth
д-га сакавіка́ — the twelfth of March
дванаццатая балона — page twelve
адна́ **дванаццатая** — one-twelfth
дваццаты, -ая, -ае — twentieth
дваццатага лі́пеня — the twentieth of July
дваццаты разьдзе́л — chapter twenty
два́ццаць адзі́н (два) — twenty-one (-two)
двое (coll. num.) — two
нас **двое** — there are two of us
для **дваі́х** дзяце́й — for two children
двойчы (adv.) — twice, doubly; two times
двойчы пяць — two times five, two fives
двор, двара́ (m.) — yard; outdoors; court; estate

на **двары́** от **дварэ** — outside, out of doors
на **дварэ** мароз — it is freezing out of doors

на **двары́** вясна́ — spring has come
двукроп'е, -я (n.) — colon
дву(х)гадзі́нны, -ая, -ае — two-hour
д-ая работа — two-hour job
дву(х)гадовы, -ая, -ае — two-year, two-year-old; biennial

д-ы хлопчык — two-year-old boy
д-ая сустрэча — biennial convention

дву(х)даляровы, -ая, -ае — two-dollar
д-ы банкнот — two-dollar bill
дву(х)ме́сячны, -ая, -ае — two-month
д-ыя вака́цыі — two-month holiday
д-ае кацянё — two-month-old kitten
дву(х)паве́рхавы, -ая, -ае — two-storied

дву(х)сотны or **дву(х)соты, -ая, -ае** — two-hundredth
д-ы ну́мар — number two hundred
двухсотныя ўгодкі — two-hundredth/bicentennial anniversary

дву(х)ты́сячны or **дзьвюхтысячны, -ая, -ае** — two-thousandth
джгаць (I), **-а́е, -юць** — to sting
джу́нглі, -яў (pl. only) — jungle
дзевятна́ццаты, -ая, -ае — nineteenth
дзевятна́ццатага лю́тага — the nineteenth of February, February the nineteenth

дз-ты радок — line nineteen
дзевяцёра (coll. num.) — nine
іх **дзевяцёра** — there are nine of them
для ўсіх **дзевяцярох** — for all nine
дзе́вяцьдзесят, -цёх — ninety
дз. даля́раў — ninety dollars
дз. адзі́н і г.д. — ninety-one, etc.
дзевяцьдзяся́ты, -ая, -ае — ninetieth
дз-ая балона — page ninety
дзевяцьма́ (adv.) — nine times
дзевяцьма́ дзе́вяць — nine times nine, nine nines
дзевяцьсот — nine hundred
дзевяцьсотны or **дзевяцьсоты, -ая, -ае** — nine-hundredth
дзевяцьсотны ну́мар — number nine hundred
дзевяцьсотны год — the year nine hundred
дз-ыя ўгодкі — nine-hundredth anniversary

дзе́іць (I), **дзе́ю, -еш, -юць** — to act
дзе́йнасьць, -і (f.) — activity, action
дзе́йнік, -а (m.) — subject (gram.); factor
дзе́йны, -ая, -ае — active
дзе́йны стан — active voice
дзе́ліва, -а (n.) — dividend (math.)
дзель, -і (f.) — quotient

дзе́льнік, -а (m.) divisor
дзе-не́будзь (adv.) somewhere; anywhere
дзе-ні-дзе́ or **дзе-нідзе́** here and there
дзе́рава or **дрэва, -а** tree; wood
дзе́сь(ці) (adv.) somewhere
дзесяток, -тка́ (m.) ten (noun)
дзесяток гадоў ten years
дзесяцёра (coll. num.) ten
іх дзесяцёра there are ten of them
з усіх дзесяцярох/ дзесяцёра from all ten

дзесяцігадовы, -ая, -ае ten-year, of ten years
дз-гадовы хлопчык a boy of ten, a ten-year-old boy
дзесяцьма́ (adv.) ten times
дзесяцьма́ дзе́сяць ten times ten, ten tens
дзе́тка, -і (f.) child
скажы́, дзе́тка tell me, my child
дзе́ўка, -і (f.) maid, girl
дзе́ці, дзяце́й (pl. of **дзіця́**) children

дзе́яньне, -я (n.) action, activity; operation
чаты́ры арытмэты́чныя дзе́яньні (math) the four rules of arithmetic
дзе́япрыме́тнік, -а (m.) participle
дзе́япрыслоўе, -я (n.) verbal adverb
дзе́яч, -а (m.) worker
грама́дзкі, культу́рны дзе́яч public, cultural worker

дзёньнік, -а (m.) diary
дзёўбаць (I), **дзёўбае, -юць** to peck (see **дзяўбці**)

дзіва, -а (n.) miracle; wonder, marvel
ня дзіва, што ён ня прыйшоў no wonder that he did not come
дзівосны, -ая, -ае wonderful, lovely, beautiful; odd, strange, queer, funny

дзіда, -ы (f.) spear
дзіра́, -ы́ (f.) hole
дзірка, -і (f.) hole; cavity
на рукаве́ дзірка a hole in a sleeve
дзірка ў зу́бе cavity
дзіўна (adv.) strangely
дзіўна (predic.) it is strange
дзіўна, што... it is strange/funny that...

дзіця́тка, -а (n.) (dim. of **дзіця́**) child
дзіця́чы, -ая, -ае child's, infantile, childish
дзіця́чы вазок baby carriage
дз-ы садок (садочак) kindergarten (nursery school)
дзіця́чыя гады́ childhood
дзьве́сце two hundred
дзьму́хнуць (I) (pf. of **дзьму́хаць**), fut. **-хну, -еш, -уць** to blow once
дз. на сьве́чку to blow out the candle
дзьмуць (I), **дзьму, -еш, -уць** to blow
ве́цер дзьме the wind is blowing
дзю́на or **качагора, -ы** (f.) dune

дзявя́ты, -ая, -ае ninth
дзявя́тага сту́дзеня January the ninth
дзявя́ты радок line nine
а дзявя́тай гадзіне at nine o'clock
адна́ дзявя́тая one-ninth
дзя́дзечка, -і (m.) (dim. of **дзя́дзька**) uncle; a polite form of addressing any male adult

дзя́каваць (I), **дзя́кую, -еш, -юць** to thank

дзяле́ньне, -я (n.) division (math.)
дзяліць (I), **дзялю́, дзе́ліш, -яць** to divide

дзяліцца (II), **дзялю́ся, дзе́лішся, -яцца** to be divided into/by; share
пяць ня дзе́ліцца на тры five cannot be divided by three
дзяля́нка, -і (f.) parcel; section
дзяля́нка лесу parcel of forest
дзяржа́ва, -ы (f.) state
дзяржа́ўны, -ая, -ае state (adj.)
дзярно, -а (n.) sod
дзяся́ты, -ая, -ае tenth
дзяся́тага сакавіка́ March the tenth
дзяся́ты разьдзе́л chapter ten
дзяся́тая гадзіна ten o'clock
адна́ дзяся́тая one-tenth
дзяўбці́ (I), **дзяўбе́, -у́ць** to peck
птушка дзяўбе́ the bird is pecking
дзяўча́ткі (pl.) (dim of **дзяўча́ты**) girls

дзяўчо, -чáці (n.) girl
дзяцюк, -á (m.) young man
дзяцíнства, -а (n.) childishness
днець (I) to dawn
днéе it is dawning
Дняпро, -á (m.) Dniapro (Dniepr) River
добранькі, -ая, -ае good
term of endearment of
добры
добры, -ая, -а
Добры дз[illegible] day!/morning!
[illegible] dence, proof, argument
[ол. -\] bottom; ground; open grave
to dig a grave
expensively, dearly
rather, enough
досыць шырокі rather wide
досыць (predic.) enough
досьвітак, -тку (m.) daybreak, dawn
на **досьвітку** at daybreak, at dawn
досьлед, -у (m.) test, experiment; research

доўг, даўгý (m.) debt
доўга (adv.) (for) a long time, long
драбязьлíвы, -ая, -ае fussy
дражнíць (II), **дражню́, -íш, -яць** to tease

дрáтва, -ы (f.) waxed thread
дроб, -у (m.) fraction (math.)
дробавы, -ая, -ае fractional
дробна (adv.) fine, small
дробна пісáць (малоць) to write (grind) small

дробны, -ая, -ае small, fine
дробныя дзéці small children (for their age)
дробныя грошы change
дробны шляхціц miner nobleman
дробязь, -і (f.) trifle, small things; change (money)

дрогнуць (I), **дрогну, -еш, -уць** to shake

дрозд, драздá (m.) thrush
другагоднік, -а (m.) pupil repeating a grade
другí, -áя, -ое second
другога трáвеня May the second

другáя балонка page two
а **другой** гадзíне at two o'clock
дружна (adv.) simultaneously, together; in friendly manner
жыць **дружна** to live in peace and friendship
яны ўсé **дружна** ўзяліся за спрáву they all set to work together
дружны, -ая, -ае harmonious, unanimous friendly, living in accord

дружная сям'я united family
друк, -у (m.) printing
майстэрства/ майстроўства **друку** art of printing

друкавáны, -ая, -ае printed
друкавáць (I), **-кýю, -еш, -юць** to print

друкáр, -á (m.) printer
друкáрня, -і (f.) print shop
дрыготка, -і (f.) trembling, shivering
дрыготкі, -ая, -ае trembling, shivering
дрыжыкі pl. shivering (chill)
дрымýчы, -ая, -ае dense, thick
дрэварыт, -у (m.) woodcut
дрэнна (adv.) badly, bad (adv.)
дрэнь, -і (f.) rubbish, trash; rotter
дрэўца, -а (n.) little tree
дубíнка, -і (f.) club, cudgel
дубовы, -ая, -ае oak (adj.)
дубовы стол oak table
дуброва, -ы (f.) oak grove
дýдачка, -і (f.) horn (mus. instrument)
"Дýдка Беларýская" "Byelorussian Pipe" (collected poems of Fr Bahushevich)

дýжка, -і (f.) bracket
адчыніць,зачыніць **дýжкі** to open, close the brackets
дужэць (I), **дужэю, -еш, -юць** to get stronger

дýмацца (I), **дýмаецца, -юцца** to appear
дýмаецца, што ямý, ёй **дýмаецца** it appears that he, she thinks
дýмка, -і (f.) idea, concept, thought
дýрань, -рня (m. & f.) fool, stupid person
дурнíла, -ы (m. & f.) fool, idiot

дурніна́, -ы (f.) nonsense, rubbish
духата́, -ы (f.) stuffiness
душа́, -ы (f.) soul
ду́шна (predic.) it is stuffy/stifling
  ду́шна ў ха́це it is stifling indoors
ду́шны, -ая, -ае stuffy, close; foul
  ду́шны дзень sultry day
  ду́шны праклён foul curse
ды (conjunc.) and; but
дывізійны, -ая, -ае divisional
дывізія, -і (f.) division
дые́та, -ы (f.) diet
дыжу́рны ста́нцыі (m.) assistant stationmaster
дыктоўка, -і (f.) dictation
дым, -у (m.) smoke
дымавы́, -а́я, -ое smoke (adj.)
дырэктар, -а (m.) director, principal; superintendent
  дырэктар школы school principal
  дырэктар шпіта́лю hospital superintendent
дых, -у (m.) breath
ды́ханьне, -я (n.) breathing, respiration
ды́хаць (I), **дыхаю, -еш, -юць** to breathe
дэкара́цыя, -і (f.) decoration
дэлега́т, -а (m.) delegate
дэпрэ́сія, -і (f.) depression
д'я́бал, д'я́бла (m.) devil

Е

е́йны, -ая, -ае (pron.) her
е́льнік, -у (m.) fir /spruce grove; fir/spruce branches
епіскап, -а (m.) bishop

Ё

ёкат, -у (m.) yell, cry; wail; howl
ёмка (adv.) deftly, comfortably
  ёмка ўсе́сьціся to seat oneself comfortably
ёмка (pred.) it is comfortable, it is proper
  Ці **ёмка** гэтак зрабіць? Is it proper to do so?
ёмкасьць, -і (f.) comfort
ёмкі, -ая, -ае deft, comfortable

Ж

жада́ньне, -я (n.) wish, desire
  згодна з ва́шым **ж-ем** at your wish
  супроць **ж-ня** against one's will
жада́ны, -ая, -ае wanted, wished for; awaited, welcome
жада́ць (I), **-да́ю, -еш, -юць** to wish; to desire
  і ба́чыць яго не **жада́ю** I do not even wish to see him
  ж. каму́-н. дабра́ [illegible]
  жадаць [illegible]
  жадаць [illegible]
  [illegible]
  [illegible]

жы́ва (adv.) fast, quick(ly), promptly
жываплот, -у (m.) hedge
жыве́цца (impers.):
ім до́бра жыве́ цца they live well
нам вель ма жыве́цца we are having a good time
як вам **жыве́цца?** how is life?
жывёла, -ы (f.) (coll.) animals
жывёлагадоўля, -і (f.) cattle-breeding, cattle-raising
жывёліна, -ы (f.) animal
жывот, жыва́т (m.) stomach
жыра́фа, -ы (f.) giraffe
Жыровіцы, -аў Zyrovicy (Zhyrovitsy) (town in Byelorussia)
жытнёвы колас (m.) ear of rye
жыхар, -а (m.) inhabitant, resident, dweller
жыха́рства, -а (n.) inhabitants, population
жы́харства, -а (n.) residence, domicile
ме́сца жы́харства place of residence
жыццёвы, -ая, -ае vital, of life
жыццёвыя інтарэсы vital interests
жыццёвы ўзровень standard of life
жыццяпі́с, -у (m.) biography
жэрабе, -я (n.) (pl. **жэрабі**) lot
кі́нуць жэрабі to draw lots
жэўжык, -а (m.) little imp, mischievous child

З

з (із, са) (prep.) + gen. from, of, off
зроблены **з** папе́ры (**із/са** шкла) made of paper (glass)
з усі́х from all
ве́цер **з** усходу wind from the east
зьняць **з** па́льца to take off the finger
з (із, са) + instr. with
з цу́крам with sugar
зь дзе́цьмі with children
із/са зброяй with arms
за (prep.) (+ **instr.** — where? + **acc.** — where to?) behind, over, beyond, outside
за ша́фаю (дзе?), **за ша́фу** (куды́?) behind the wardrobe
за ракою (дзе?), **за раку́** (куды́?) over the river
за бра́маю (дзе?), **за** бра́му (куды́?) outside the gate
за пустыняй, за морам beyond/over the desert (and) the sea
сядзе́ць за сталом to sit at the table
сяда́ць за стол to sit down at the table
за (prep.) + acc. for, in, than
дзя́каваць (каму́-н.) **за** што-н. to thank (smb.) for smth.
змага́цца за што-н. to fight for smth.
галасава́ць за каго-што to vote for smb. (smth.)
за ме́сяц in a month
бо́льшы за ката́ bigger than a cat
за (prep.) + instr. after, by, for
гна́цца за кім-н. to run after smb.
за шу́мам нічога ня **чува́ць** one can not hear anything for the noise
заалягі́чны, -ая, -ае zoological
забавяза́цца (I) (pf. of **-вя́звацца**), fut. **-вяжу́ся, -ашся, -уцца** to pledge, to commit oneself
забавяза́ць (I) (pf. of **-вя́заць**), fut. **-вяжу́, -аш, -уць** to oblige
забараня́ць (I), **-ня́ю, -еш, -юць** to forbid, prohibit, interdict
забарона, -ы (f.) interdiction, prohibition
забаронены, -ая, -ае forbidden, prohibited
забастоўка, -і (f.) strike
забіва́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** to kill, murder, slay; drive in
забіва́ць кол to drive in a pole/stake
забі́цца (I) (pf. of **забіва́цца**), fut. **заб'ю́ся, -е́шся, -ю́цца** to kill oneself; begin to beat
сэрца **забі́лася** the heart began to beat
забі́ць (I) (pf. of **забіва́ць**), fut. **заб'ю́, -е́ш, -ю́ць** to kill, murder, slay; drive in
забурле́ць (II) (pf. of **бурле́ць**), fut. **забурлі́ць, -я́ць** to begin to seethe

забыва́ца or **забыва́ць, -ва́юся, -ешся, -юцца** to forget
забы́цца (I) (pf. of **забыва́ць**), fut. **забу́дуся, -ешся, -уцца** to forget
забяспе́чаньне, -я (n.) protection, security; supply
забяспе́чыць (II) (pf. of **забяспе́чваць**, I), fut. **-пе́чу, -ыш, -аць** to ensure, to secure
матар'я́льна **забяспе́чыць** to provide (for), supply
завадзкі́, -а́я, -ае of a good breed, thoroughbred
за́вадзь, -і (f.) creek, backwater
зава́лены, -ая, -ае (part.) blocked up
заварочвацца (I), **-ваюся, -ешся, -юцца** to turn
заварушы́цца (II) (pf. of **варушы́цца**), fut. **-шу́ся, -ышся, -ацца** to begin to stir/to move
завезьці (I) (pf. of **вазіць**, I), fut. **-вязу́, -е́ш, -у́ць** to drive, to convey
заве́ршаны, -ая, -ае completed
завесьці (I) (pf. of **вадзіць**), fut. **-вяду́, -дзе́ш, -ду́ць** каго-н. to bring/lead smb.
заве́шаны, -ая, -ае (part.) curtained, covered; veiled
заве́шваць (I), **-ваю, -еш, -юць** to curtain off, to cover
(за)ве́я, -і (f.) snowstorm
заве́яць (I) (pf.) fut. **заве́е, -юць** to cover (with snow)
сьнег **заве́яў** дарогу the road is snow-bound
за́відна (adv.) before nightfall
завіру́ха, -і (f.) snow-storm
завіхля́ць (I) (pf. of **віхля́ць**), fut. **-віхля́е, -юць** to begin to wag
саба́ка **з-яў** хвастом the dog began to wag his tail
заводзкі, -ая, -ае of the plant
завозіць (II), **-вожу, -зіш, -яць** to drive, take
завозіць дзе́ці ў школу to drive children to the school
заву́лак, -лку (m.) lane, back-street, alley
завяза́ць (I) (pf. of **завя́зваць**), fut. **-вяжу́, -аш, -уць** to tie up
завяліка́і, -ая, -ае too big
завяршы́ць (II) (pf. of **завяршы́ць**, I), fut. **-вяршу́, -ве́ршыш, -аць** to complete, finish
за́гадзя́ (adv.) in advance, in good time
зага́дны, -ая, -ае imperative
зага́дны лад imperative mood
зага́дчык, -а (m.) manager
зага́дчык шко́лы principal of the school
загаі́ць (I) (pf. of **гаі́ць**), fut. **-гою́, -ои́ш, -яць** to heal
заганары́цца (II) (pf. of **ганары́цца**), fut. **-ру́ся, -ы́шся, -а́цца** to become proud. turn up
заганя́ць (I), **-ганя́ю, -еш, -юць** to drive in; tire out
зага́ра, -ы (f.) or **зага́р, -у** (m.) (sun-) tan, sunburn
загара́ць (I), **-ра́ю, -еш, -юць** to tan; bathe in the sun
загарну́ць (I) (pf. of **загортваць**), fut. **-гарну́, -горнеш, -уць** (у што-н.) to wrap up
загарну́ць пяском to cover with/bury under the sand
загарэлы, -ая, -ае tanned, sunburnt
зага́та, -ы (f.) dam
загіна́цца (I), **загіна́ецца, -юцца** to turn up (down)
загіна́ць (I), **-на́ю, -еш, -юць** to bend, turn up (down) (+acc.)
заглушы́ць (II) (pf. of **заглуша́ць**, I), fut. **-глушу́, -ыш, -аць** to subdue
заглыбле́ньне, -я (n.) hollow; depression (of the land)
заглыбля́цца (I) (**-ля́юся, -ешся, -юцца**) ў лес to go deep into the forest
заглада́ць (I), **-да́ю, -еш, -юць** to peep in, glance, look

загля́нуць (I) (pf. of **заглядáць**), fut. **-гля́ну, -е́ш, -уць** — to peep in, look
загнáць (II) (pf. of **заганя́ць**, I), fut. **-ганю́, -го́ніш, -яць** — to drive in
загну́ты, -ая, -ае (part.) — bent, turned up (down)
загну́ць (I) (pf. of **загі-нáць**), fut. **загну́, -е́ш** — to bend, turn up (down)
загортваць (I), **гортва-** — o wrap up; close, fill up
-еш, -юць
— wrap up with
загразнуць (I) (pf. of **загразаць**), fut. **-гра́з-ну, -еш, -уць** — to get stuck
— to begin to hoot/drone
задавальненне, -я (n.) — satisfaction
задава́ць (I), **-даю́, -е́ш, -ю́ць** — to give, to set
задава́ць *ле́кцыю/ ха́тняе зада́ньне* — to assign homework
задава́ць *за́гадку* — to set/ask a riddle
за́дам (да) (adv.) — with one's back to
стаяць **за́дам** *да не́кага* — to stand with one's back to smb.
ісьці́ **за́дам** — to move backwards
задарагі́, -а́я, -ое — too expensive
зада́ча, -ы (f.) — problem
разьвя́зваць **зада́чы** — to solve problems (math.)
задняязы́чны *зы́чны* — back consonant
задорага (adv.) — too expensively
за́дума, -ы or **за́думка, -і** (f.) — plan; project; intention; conception
заду́маны, -ая, -ае — musing, contemplating; planned, conceived
заду́мацца (I) (pf. of **заду́мвацца**), fut. **-маюся, -ешся, -юцца** — to be lost in thought; to ponder; muse, contemplate
за́думка, -і (f.) — see **за́дума**
зае́зны двор (m.) — inn, motel
зажынкі, -аў (pl. only) — the beginning of harvesting
зажы́ць (I) (pf. of **жыць**), fut. **зажыву́, -е́ш, -у́ць** — to begin to live
зажы́ць пановаму — to begin a new life
зазелянéлы, -ая, -ае — turned green, green
зазірну́ць (I) (pf. of **зазіра́ць**), fut. **-зірну́, -е́ш, -у́ць** — to peep in; look
зазлава́цца (I) (pf. of **злава́цца**), fut. **-злую́-ся, -е́шся, -ю́цца** — to get angry
зазлава́ць (I) — see **зазлава́цца**
за́йздрасьць, -і (f.) — envy
зайздросны, -ая, -ае — envious; enviable
зайздросьціць (II), **-дрошчу, -сьці́ш, -яць** (каму́ каго-чаго) — to envy, to grudge
зайздроўства, -а (n.) — jealousy
зайздроўны, -ая, -ае — jealous
займа́цца (I), **-ма́юся, -ешся, -юцца** — to be occupied with
займе́ньнік, -а (m.) — pronoun
зайржа́велы, -ая, -ае — rusty, rusted
зайсьці́ (I) (pf. of **заходзіць**, II), fut. **-йду́, -е́ш, -у́ць** — to get, come; find one self
куды́ мы **зайшлі́?** — where have we got to?
зайсьці́ *задалёка* — to go too far
сонца **зайшло** — the sun has set
зайсьці́ся (I) (pf. of **заходзіцца**, II), fut. **-йду́ся, -ешся, -уцца** — to turn; drop in
зайсьці́ся *за рог* — to turn a corner
зайшлі́ся-б *да нас* — you ought to drop in on us
зайчанё, -ня́ці (n.) — young hare, leveret
за́йчык-белячок (m.) — small white hare
зайчы́ха, -і (f.) — a female hare
зака́зваць *надвор'е* — to forecast the weather
закідáць (I), **-да́ю, -еш, -юць** (каго-што) — to fill up, cover; shower
закі́даць (I) (pf. of **закідáць**), fut. **-кі́даю, -еш, -юць** — to fill up; shower
закі́даць *я́му* — to fill up a hole
закідáць (I) (*каму́ што*) — to reproach, impute
закі́нуць (I) (pf. of **закідáць**), fut. **-кі́ну, -еш, -уць** — to throw hurl far away; mislay; neglect, give up; impute
закладáць (I), **-кладáю, -еш, -юць** — to cover up; pile, heap

закладáць нару́ to cover up a hole
закладáць стол кні́гамі to pile the table with books
заклáсьці (I) (pf. of **закладáць**), fut. **-кладу́, -е́ш, -у́ць** to put, lay; cover up
заклéіць (II) (pf. of **заклéйваць**, I), fut. **-клéю, -іш, -яць** to glue up, stick up
заклéіць канвэ́рт to seal an envelope
зáклік, -у (m.) appeal, call
на чый-н. **зáклік** at the call of
закля́ты, -ая, -ае cursed; sworn
закля́тая пту́шка cursed bird
закля́ты вораг sworn enemy
закон, -у (m.) law; act, statute
асноўны **закон** basic law
закончаны, -ая, -ае finished, completed
закончаны дом finished/completed house
закончанае трыва́ньне (gram.) perfective aspect
закончыць (II) (pf. of **канчáць**, I), fut. **-кончу, -ыш, -аць** to end/finish; complete
закрáсіць (II), **-крáшу, -сіш, -яць** (стрáву) to add fat, season
закружы́ цца (II) (pf. of **кружы́ цца**), fut. **-кружу́ся, -ышся, -ацца** to begin to whirl/spin
закруці́цца (II) (pf. of **круці́цца**) to turn; twist
закруці́ць (II) (pf. of **закру́чваць**, I), fut. **-кручу́, -ці́ш, -яць** to turn off; wrap up; twirl, twist, wind round
закруці́ць кран to turn off the tap
закруці́ць ша́лік на ша́ю to wrap the scarf around one's neck
закрыва́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** to cover (up)
закрыча́ць (II) (pf. of **крыча́ць**), fut. **-крычу́, -ы́ш, -а́ць** to begin to cry/shout; to raise a cry; give a shout
зáкуп, -у (m.) purchase
закуры́ цца (II) (pf. of **куры́ цца**), fut. **-ку́рыцца, -ацца** to go on fire; become lit; be blackened with smoke
закуры́ць (II) (pf. of **курыць**), fut. **-куру́, -ы́ш, -аць** to light up, begin to smoke (a cigarette)
закурэцца (II) (pf.) fut. **заку́рыцца, -ацца** to be blackened with smoke; begin to smoke /emit dust
закурэць (II) (pf.) fut. **заку́рыць, -аць** see **закурыцца**
зáкутак, -тку (m.) corner
залацíсты, -ая, -ае golden
залéжны, -ая, -ае dependent (on)
залéжны [illegible] passive voice
залéзьці (I) (pf. of **залáзіць**, II), fut. **-лéзу, -[illegible]** to get on (into); steal [illegible]; penetrate
заліва́ць (I), **заліва́ю, -еш, -юць** to spill (ink, water); flood; extinguish
заліва́ць пажа́р to put out a fire
залі́ць (I) (pf. of **заліва́ць**), fut. **-лію́, -е́ш, -ю́ць** see **заліва́ць**
залі́ты поплаў flooded pasture
залічы́ цца (II) (pf. of **залічáцца**, I), fut. **-лічу́ся, -ышся, -ацца** to enroll, enter
залічы́ цца на ўнівэрсытэт to enroll in the university
залічы́ць (II) (pf. of **зали́чваць**, I), fut. **-лічу́, -ы́ш, -аць** to include; enlist; accept; pass
заляпі́ць (II) (pf. of **залéпваць**, I), fut. **-ляплю́, -лéпіш, -яць** to seal
зáмак, зáмку (m.) castle
замáла (adv.) not enough, scarce
зáмаразак or **замарозак, -зку** (m.) frost
восенскія **замарозкі** the first autumn frosts
веснавы́я **замарозкі** late frosts
ночныя **замарозкі** night frosts
замахáць (I) (pf. of **махáць**, I), fut. **-махáю, -еш, -юць** to begin to wave, flap

замацава́ць (I) (pf. of **замацо́ўваць**), fut. **замацу́ю, -юцца** — to be associated with

заме́жны, -ая, -ае — foreign
з-ыя спра́вы — foreign affairs

заме́ньваць (I), **-ме́ньваюся, -ешся, -юцца** — to be changed, to exchange by mistake

заме́ньваць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to substitute, replace; exchange by mistake

заме́рзлы, -ая, -... — frozen

заме́рзнуць (I) (pf. ... **замярзаць**), fut. **-ме́рзну, -еш, -уць** — to be frozen; freeze to death, to die of cold
ён зусі́м заме́рз — he is very cold
...замерз — the river is/has frozen

замерці (pf. of **замі-ра́ць**), fut. **...замру, -эш, -у́ць** — to come to a standstill; decline, deteriorate; to die down
сэ́рца заме́рла — (the) heart sank
наро́д заме́р — the nation declined

заме́сьці (I) (pf. of **замята́ць**), fut. **-мяту́, -це́ш, -ту́ць** — to sweep
даро́гу **з-ло** сьне́гам — the road is blocked with snow

замі́гаце́ць (II) (pf. of **мігаце́ць**), fut. **-міга-ці́ць, -я́ць** — to start to twinkle

замі́ра́ць (I), **замі́ра́ю, -еш, -юць** — to die down; decline; come to a standstill

замкнёны or **замкну́ты, -ая, -ае** — closed, locked

замкну́ць (I) (pf. of **замыка́ць**), fut. **замкну́, -е́ш, -у́ць** — to lock

заможны, -ая, -ае — rich, well-to-do, prosperous

замо́к, -мка́ (m.) — lock

замо́чак, -чка (m.) (dim. of **замо́к**) — lock

за́муж (adv.): **вы́йсьці** or **зайсьці́ за́муж** (за каго) — to get married to smb. (for a woman)
быць за́мужам за кім-н. — to be married to smb. (for a woman)

заму́жняя — married (of a woman)

заму́чыцца (II) (pf. of **заму́чвацца**, I), fut. **-му́чуся, -ышся, -ацца** — to tire oneself

замыка́ць (I), **замыка́ю, -еш, -юць** — to lock

замяні́ць (II) (pf. of **заме́ньваць**, I), fut. **-мяню́, -ме́ніш, -яць** — to substitute; take the place (of); exchange (by mistake)
замяні́ць капялю́ш зь не́кім — to exchange a hat for smb. else's

замярза́ць (I), **-мярза́ю, -еш, -юць** — to freeze, become froze

замята́ць (I), **-мята́ю, -еш, -юць** — to sweep

зана́дта (adv.) — too
зана́дта горача — too hot

занепада́ць (I), **-пада́ю, -еш, -юць** — to decline

зане́сьці (I) (pf. of **заноси́ць**, II), fut. **-нясу́, -е́ш, -у́ць** — to take, carry
з. каму́ полудзень — to take lunch to smb.

заноси́ць (II), **заношу, -сі́ш, -яць** — to carry, take
з. кні́гі да бібліятэкі or ў бібліятэку — to take books to the library

занядба́ны, -ая, -ае — neglected

занядба́ць (I) (pf. of **занядбо́ўваць**), fut. **-нядба́ю, -еш, -юць** — to neglect

заняпа́д, -у (m.) — decline, decay; breakdown

заняпа́сьці (I) (pf. of **занепада́ць**), fut. **-непаду́, -е́ш, -у́ць** — to decline, deteriorate

заня́ць (I) (pf. of **займа́ць**), fut. **займу́, зойме́ш, -уць** — to occupy
заня́ць ме́сца — to keep/secure a seat

запаве́т, -у (m.) — precept, behest; testament
ста́ры, но́вы **запаве́т** — old, new testament

запа́дзіна, -ы (f.) — hollow, cavity; depression in the land

запазы́чаньне, -я (n.) — adoption, borrowing

запазы́чаны, -ая, -ае — adopted, loan (adj.)
запазы́чанае слова — loan word

запа́л, -у (m.) — ardour, fervour; heat, f

запале́ньне лёгкіх — pneumonia
запалохаць (I) (pf. of запалохваць), fut. -лохаю, -еш, -юць — to intimidate
запа́лы, -ая, -ае — hollow
з запа́лымі вачы́ма — hollow-eyed
запа́с, -у (m.) — stock, supply: store
у запа́се — in store/reserve
за́піс, -у (m.) — record, note
за́пісы, -аў (pl.) — note(s)
запіса́цца (I) (pf. of запі́свацца), fut. запішу́ся, -ашся, -уцца — to register, join; make an appointment
запіса́ць (I) (pf. of запі́сваць), fut. -пішу́, -аш, -уць — to write down, note; to put/take down
запіса́ць ле́кцыю — to make/take notes
запі́сваць (I), -пі́сваю, -еш, -юць — to write down, to put down
за́пі́ска, -і (f.) — note
запі́сна́я кні́жка (f.) — notebook
заплі́сьці валасы́ — to braid one's hair
заплю́шчыць (II) (pf. of заплю́шчваць), fut. -плю́шчу, -ыш, -аць — to close (one's eyes tightly)
запоўна (adv.) — too full
запрасі́ць (II) (pf. of запрашаць, I), fut. -прашу́, -просіш, -яць — to invite, ask
запрашаць (I), запрашаю, -еш, -юць — to invite, ask
запра́ўднасьць, -і (f.) — reality
запра́ўдны, -ая, -ае — real, actual, true
запрошлы час — pluperfect tense
запылены, -ая, -ае (part.) — covered with dust
запыліцца (II) (pf.) fut. -лю́ся, -ылі́шся, -яцца — to become dusty
запыліць (II) (pf.) fut. -пылю́, -і́ш, -яць — to cover with dust; make dusty
запячата́ваць (I) (pf. of запячата́ць), fut. запячата́тую, -еш, -юць — to seal up
зара́, -ы (f.) — twilight
ра́ньняя зара́ — dawn, daybreak
вячорная зара́ — sunset, evening glow
зарабі́ць (II) (pf. of зарабля́ць, I), fut. -раблю́, -робіш, -яць — to earn
зара́дны, -ая, -ае — efficient
зара́на (adv.) — too early
за́расьнік, -у (m.) — brushwood, undergrowth
зарослы, -ая, -ае — overgrown
за́сень, -ю (m.) — shadow
засе́сьці (I) (pf. of заседа́ць, I), fut. -ся́ду, -еш, -уць — to sit down, to set to
засе́сьці ў балоце — to become stuck in the mud
засла́ць (I) (pf. of засцілаць, I), fut. -сьцялю́, -сьце́леш, -юць — to cover; cloud, screen
заслона, -ы (f.) — curtain (in the theatre); veil, screen
дымовая заслона — smoke screen
засмаліць, -ю, -ыш, -яць — to tar, to pitch
смаліць, -лю, -ліш, -ліць — смалю́,
як засмаліў, як прыпаў — an expression to describe very fast running
засмуці́цца (II) (pf. of смуці́цца), fut. -смучу́ся, -ці́шся, -яцца — to become upset
засмуці́ць (II) (pf. of засмуча́ць, I), fut. -смучу́, -ці́ш, -яць — to upset
засмуча́ць (I), засмучаю, -еш, -юць — to make sad, to upset
заснава́ць (I) (pf. of заснова́ць), fut. -сную́, -е́ш, -ю́ць — to found
заснуць (I) (pf. of засына́ць), fut. -сну́, -е́ш, -у́ць — to fall asleep
заспа́ны, -ая, -ае — heavy with sleep
заставаць (I), застаю́ся, -е́шся, -ю́цца — to remain; stay
за́ставаць (I), за́стую, -еш, -юць — to intercept light, stand in smb's light
Ня за́стуй! — Do not stand in the light!
заста́цца (I) (pf. of заставаць), fut. застану́ся, -е́шся, -у́цца — to remain, stay
з. на другі́ год у кля́се — not to be promoted (from one grade to the next)
заста́цца начава́ць — to stay overnight

застрэлі́цца (II) (pf. of страля́цца, I), fut. -стрэлю́ся, -і́шся, -яцца — to shoot oneself
засту́да, -ы (f.) — cold
засту́джвацца (I), -ваюся, -ешся, -юцца — to catch cold
застудзі́цца (II) (pf. of засту́джвацца, I), fut. -джу́ся, -дзі́шся, -яцца — to catch cold
засту́пнік, -а (m.) — deputy
[illegible] — [illegible]ident, vice-irman
[illegible] -юць — [illegible]ll up, cover (with), bury
[illegible] -сы́плю, -[illegible]п(л)еш, -(л)юць — [illegible]ll up, to cover with
засьвярбе́ць (II) (pf. of сьвярбе́ць), fut. -сьвярбі́ць, -яць — to begin to itch
засьпе́ць (I) (pf. of засыпа́ць), fut. -сьпе́ю, -еш, -юць — to find
засыпа́ць (I), засыпаю́, -е́ш, -ю́ць — to find
засыпа́ць/засьпе́ць каго ўдома — to find smb. at home/in
засьці́ла́ць (I), -ла́ю, -еш, -юць — to cover
з. туманом — to cloud, screen
засяли́ць (II) (pf. of засяля́ць, I), fut. -сялю́, -се́лі́ш, -яць — to populate; settle
засяля́ць (I), -сяля́ю, -еш, -юць — to populate, settle
засяля́ць новыя прасторы — to populate new regions/areas
затое (conjunc.) — for it, in return; on the other hand
затока, -і (f.) — bay
затонуць (I) (pf. of тонуць), fut. затону, -еш, -уць — to sink
затрыма́цца (I) (pf. of затры́мвацца), fut. -ма́юся, -ешся, -юцца — to stop; stay longer (than usual)
з. за што-н. — to hold on to smth.
затрыма́ць (I) (pf. of затры́мваць), fut. -трыма́ю, -еш, -юць — to retain; detain, delay
затры́мвацца (I), -ваюся, -ешся, -юцца — to pause, stop; stay
затым (adv.) — that is why; therefore
заўважа́ць (I), заўважа́ю, -еш, -юць — to notice; observe, remark
не заўважа́ць — to take no notice
заўва́жна (adv.) — noticeably
захава́ны, -ая, -ае — preserved, retained; hidden
захава́цца (I) (pf. of захоўвацца), fut. захава́юся, -ешся, -юцца — to remain; be preserved; hide oneself
захава́ць (I) (pf. of захоўваць), fut. -хава́ю, -еш, -юць — to preserve, retain; hide; conceal
захапі́цца (II) (pf. of захапля́цца, I), fut. -плю́ся, -хопішся, -яцца (кім-чым) — to be carried away, take great interest in smth.
захапі́ць (II) (pf. of захапля́ць and захопліваць, I), fut. -хаплю́, -хопіш, -яць — to delight, ravish; catch, grab, take; seize
захапле́ньне, -я (n.) — admiration, delight
захапля́цца (I), захапля́юся, -ешся, -юцца (кім-чым) — to admire
захапля́ць (I), -хапля́ю, -еш, -юць — to take; thrill, carry away
захаце́цца (pf. of хаце́ць, I) (imper.): ямý захаце́лася спаць — he wants to sleep
захаце́ць (I) (pf. of хаце́ць), fut. -хачу́, -хочаш, -уць — to want, like
ён не захаце́ў — he did not want
заходні, -яя, -яе — western
захопліваць (I), -леваю, -еш, -юць — to capture, seize, take
захоплена (adv.) — with admiration
захоплены, -ая, -ае — enraptured, carried away
захоўвацца (I), -ваюся, -ешся, -юцца — to remain; be well preserved
захоўваць (I), -хоўваю, -еш, -юць — to preserve, retain; hide; keep
заху́таць (I) (pf. of захо́ўтваць), fut. -ху́таю, -еш, -юць — to muffle, tuck up, wrap

ахýтвацца (I),- **хýтваюся, -ешся, -юцца** to wrap/muffle oneself up
ацікáўлéньне, -я (n.) interest
.ацьмéньне, -я (n.) eclipse
з. сонца, мéсяца solar, lunar eclipse
ачапíцца (II) (pf. of **зачапля́цца**, I), fut. **-чаплю́ся, -чэпíшся, -яцца** (за + acc.) to catch (on)
зачапля́цца (I), **-чапля́юся, -ешся, -юцца** to catch on
зашмáт (adv.) too much
заявá, -ы (f.) application; statement
збажынá, -ы́ (f.) (coll.) grains
збан, -á (m.) pitcher, jug
збанок, -нкá (m.) pitcher
збліжáцца (I), **-жáюся, -ешся, -юцца** to draw together; become good friends
зблíзіцца (II) (pf. of **збліжáцца**, I), fut. **зблíжуся, -зíшся, -яцца** to draw together
зблíзіць (II) (pf. of **збліжáць**, I), fut. **зблíжу, -зíш, -яць** to draw/bring closer
зблытаны, -ая, -ае entangled; confused
збоку (adv.) aside, at the side; on one side
глядзéць **збоку** to look on one side/from the side
стаяць **збоку** to stand aside
клáсьці кнíгу **збоку** to put the book aside
збоку ўбок from side to side
збольшага (adv.) roughly, more or less
збольшыць (II) (pf. of **збольшваць**, I), fut. **збольшу, -ыш, -аць** to enlarge
зборнік вéршаў collected poems
зброя, -і (f.) arms
Зважай! (камáнда) Attention!
зважáць (I), **зважáю, -еш, -юць** (на + acc.) to take notice of
не **зважáючы** disregarding, in spite of, notwithstanding
званíць (II), **званю́, звонíш, -яць** to ring; to phone
званок, -нкá (m.) bell
звáны, -ая, -ае called
гэтак **звáны** so called
зварот, -у (m.) turn; return; address; phrase
зварот кола turn of a wheel
з. на бáцькаўшчыну homecoming
зваротак, -тку (m.) (gram.) address
зваротны, -ая, -ае (gram.) reflexive
зваротны дзеяслоў reflexive verb
з-ы займéньнік reflexive pronoun
звар'яцéць (I) (pf. of [illegible]) to go mad, insane
[illegible] to be called/named
[illegible] What is your name?
[illegible] his name is
званць (I), **заву, -éш, -ýць** to call; ask, invite
[illegible] **на дапамогу** to cry for help
звон, звана́ (m.) bell
званíць ува ўсе званы́ to ring the bells; to gossip/talk
звон, -у (m.) ringing, peal
чувáць звон you can hear the ringing of the bells
звонка (adv.) loud
звонкі, -ая, -ае ringing, clear
звонкі зы́чны voiced consonant
звонку (adv.) from outside
звычáйна (adv.) usually
звычáйны, -ая, -ае usual, common
згáдваць (I), **згáдваю, -еш, -юць** to mention, refer
згаджáцца (I), **згаджáюся, -ешся, -юцца** to consent; agree
прымéтнікі **з-юцца** з назоўнікамі ў родзе adjectives agree in gender with the nouns
згадзíцца (II) (pf. of **згаджáцца**, I), fut. **згаджýся, згодзішся -яцца** to consent; agree
згарáць (I), **згарáе, -юць** see **згарэць**
згарэць (II) (pf. of **згарáць**, I), fut. **згары́ць, -áць** to be burnt down; be consumed (while burning)
згніць (I) (pf. of **гніць**), fut. **згнію́, -éш, -ю́ць** to rot, decompose; decay; become stagnant

згода, -ы (f.) agreement
  згода прыме́тнікаў з **назоўнікамі** agreement of adjectives with nouns
згодна (adv.) in accord, in harmony
згодна (prep.) (**з**+ instr.) according to, under
  згодна з мода́й according to fashion
  згодна з пра́вам under the law
згоднасьць, -і (f.) concordance; (mus.) harmony

згубі́ца (II … бі́ца) … get lost
  згу́бі́шся, … the book has disappeared/is lost
згу́блен… lost
здабыва́… ваю, … to obtain

здабы́так, -т… property; spoil; conquest; product (math.)

здабыць (I) (pf. of **здабыва́ць**), fut. **здабу́ду, -еш, -уць** to get, obtain

здабы́ча, -ы (f.) spoils, loot (from war); hunter's bag

здавальне́ньне, -я (n.) pleasure, delight
здагада́цца (I) (pf. of **здага́дваць**), fut. **-да́юся, -ешся, -юцца** to suspect, surmise, conjecture; guess

здага́дваць (I), **здага́дваюся, -ешся, -юцца** to guess, suspect

здага́дка, -і (f.) conjecture, surmise; guesswork

здаганя́ць (I), **-ганя́ю, -еш, -юць** (+acc.) to catch up

здагна́ць (II) (pf. of **здаганя́ць**, I), fut. **-ганю́, -гоніш, -яць** to catch up

здалёк(у) (adv.) from afar

здараве́нны, -ая, -ае very strong/big/heavy; robust

Здароў! (m.) **Здарова!** (f.) Hello!

здарэньне, -я (n.) event; occurrence
зда́тнасьць, -і (f.) aptitude, capability
зда́тны, -ая, -ае (**да**+ gen.) able (of), apt (at); suitable

зда́цца (I) (pf. of **здава́цца**), fut. **зда́сца, здаду́цца** to seem, to appear
  ямý здалося it seemed/appeared t… him

зда́ча: даць зда́чы to hit back

здолець (I) (pf. only), fut. **здолею, -еш, -юць** to be able, to master, manage; overpower, conquer

здольнасьць, -і (f.) (**да** + gen.) ability, aptitude (fo… faculty; talent

здольны, -ая, -ае (**да** + gen.) able, bright, clever (… gifted (for); capabl… (of)

здранцьве́ласьць, -і (f.) numbness
здранцьве́лы, -ая, -ае numb; asleep
  з-ая нага́ numb leg

здурне́ць (I) (pf. of **дурне́ць**), fut. **здурне́ю, -еш, -юць** to grow/be stupefied

здымак, -мку (m.) photo(graph), pictur…
здыма́ць (I), **здыма́ю, -еш, -юць** to take away/down; to take off (clothes); to photograph

зелене́ць (I), **зелене́ю, -еш, -юць** to grow/turn green; show green
  ужо **зелене́юцца** дрэвы the trees are turning green already
  здалёк **зелене́юцца** дрэвы the trees appear gre… from a distance
зелене́ць (I), **зелене́е, -ю́ць** to grow/turn green
  зелене́юць лугí the meadows are tur… ing green

земляро́бства, -а (n.) agriculture
  займа́цца **з-м** to be occupied with agriculture

землятру́с, -у (m.) earthquake
землячарпа́лка, -і (f.) or **землячэрпалка** excavator

зза́ду (prep.) + gen. behind
  зза́ду дому behind the house
зза́ду (adv.) behind, from behind
  паки́нуць **зза́ду** to leave behind
злава́цца (I), **злуюся, -е́шся, -ю́цца** to be angry

злава́ць (I), **злую́, -е́ш, -ю́ць** (+ acc.) to annoy; make angr…

злава́ць/злава́цца на каго-н. (на што-н.) — to be angry with smb. (at/about smth.)
злавéсны, -ая, -ае — sinister
злажы́ць (II) (pf. only), fut. **злажу́, зложыш, -аць** — to put (together), pile; (math.) to add, sum up; to compose, make up
злажы́ць сказ — to make up a sentence
зла́зіць (II), **зла́жу, -зіш, -яць** (з + gen.) — to come/get down; come off, peel
зла́зіць з дрэва — to come down from the tree
хва́рба **зла́зіць** — the paint is coming off/is peeling
злама́цца (II) (pf. of **лама́цца**), fut. **злама́юся, зломішся, -яцца** — to break
злама́ць (II) (pf. of **лама́ць**), fut. **злама́ю** or **зламлю́, зломіш, -яць** — to break
злачынства, -а (n.) — crime
зложна or **скла́дна** (adv.) — well, harmoniously
злосна (adv.) — angrily, with anger/irritation; maliciously
злосны, -ая, -ае — angry, malicious
злосны твар — angry face
злосны паклёп — malicious slander
злосць, -і (f.) — anger, fury; spite, malice
яго **злосць** бярэ — it makes him furious
пачуццё **злосьці** — feeling of irritation
злуча́льны галосны — joining vowel
злу́чнік, -а (m.) — conjunction
злучок, -чка́ (m.) — hyphen
злучэньне, -я (n.) — joining, junction; group
мéсца **злучэньня** — junction, joint
з. галосных — group of vowels
злы, -а́я, -ае — sinister
змага́ньне, -я (n.) — struggle, fight
змага́цца (I), **-га́юся, -ешся, -юцца** (з + instr. за + acc.) — to struggle, fight
зма́лку (adv.) — from one's childhood
змата́ць (I) (pf. of **змо́тваць**), fut. **змата́ю, -еш, -юць** — to wind
змова, -ы (f.) — plot
быць у **змове** — to plot
змокнуць (I) (pf. of **мокнуць**), fut. **змокну, -еш, -уць** — to get wet/soaked
змора, -ы (f.) — tiredness, fatigue
змораны, -ая, -ае — tired, fatigued, weary
зморшчына, -ы (f.) — wrinkle (on the face)
змрочны, -ая, -ае — cheerless; dark
змýчаны, -ая, -ае — see **змораны**
зна́вéц, знаўца́ (m.) — expert, connoisseur
знадво́ркy (adv.) — on the outside; from the outside
знадво́рны, -ая, -ае — outward, external
знаёміць (II), **знаёмлю, -міш, -яць** (каго зь кім-нім) — to acquaint (with), to introduce (to)
знаёмства, -а (n.) — acquaintance
знаёмы, -оя, -ае — familiar; acquainted (with)
знаёмы, -ага (m.) — acquaintance (person)
ён мой **знаёмы** — I know him
знайсьціся (I) (pf. of **знаходзіцца**, II), fut. **знайду́ся, знойдзешся, -уцца** — to be (present); to be found
знайшла́ся згу́бленая кні́га — the lost book has been found
знарок (adv.) — purposely
знаходжаньне, -я (n.) — being (at a place); finding, discovering
знаходзіцца (II), **-хо-джуся, -дзішся, -яцца** — to be, turn up; be found; be located
дзе мы **знаходзімся?** — Where we are?
Сьвятáя гарá **з-іцца** недалёка ад Мéнску — Sviataya Mountain is (located) not far from Miensk
зна́чаньне, -я (n.) — meaning, sense; significance
зна́чны, -ая, -ае — noticeable, significant
зна́чыцца (parenthesis) — so, well, well then
з., ты паéдзеш? — So (then) you are going?
значэньне, -я (n.) — see **зна́чаньне**
зносіць (II), **зношу, -сіш, -яць** — to fetch/bring down; blow off, sweep away; endure
золак, -лку (m.) — daybreak, dawn
зорны, -ая, -ае — starry; starlit
зорнае нéба — starry sky
зорная ноч — starlit night

зо́сну (adv.) half-awake
зрадзі́ цца (II) (pf. of **радзі́ цца**) to be born
зра́дзіць or **здра́дзіць** (II) (pf.) fut. **зра́джу, -дзі́ш, -яць** to betray, be unfaithful
зра́зу (adv.) at once, right away
зра́нку (adv.) since morning
зра́нку да ве́чара from morning until night
зра́ньня (n.) [illegible] morning
зраўнава́жаны, -ая, -ае with a steady/even temper
[illegible]
[illegible] readily
[illegible] convenient
[illegible] ience
[illegible] ove
-ешся, -юцца
зру́шыцца (II) (pf. of **[illegible]** to move
зру́швацца, I), fut. **зру́шуся, -шышся, -шацца**
зрыва́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** to tear away (down),
зрыва́ць кве́ткі to pick/gather flowers
зрэ́дку (adv.) now and then, from time to time
зубны́, -а́я, -ое tooth (adj.); dental
зубны́ боль toothache
зубны́ ле́кар dentist
зубна́я шчотка toothbrush
зубны́ зы́чны (gram.) dental consonant
зубранё, -я́ці (n.) calf of an aurochs
зужыва́ць (I), **зужыва́ю, -еш, -юць** to use up
зусі́м (adv.) quite, entirely, completely
зычлі́вы, -ая, -ае well wishing
зы́чыць (II), **зы́чу, -ыш, -аць** to wish
зьбе́гаць (I) (pf.) fut. **зьбе́гаю, -еш, -юць** to run all over; to run for
зьбе́гаць усё балота to run all over the swamp
зьбе́гай у кра́му run to the store
зьбе́гчы (irr.) (pf. of **зьбяга́ць**, I), fut. **зьбягу́, -жы́ш, -гу́ць** to run down
ён **ху́тка зьбег** са сходаў he ran quickly downstairs
зьбелару́шчыцца (II) pf. to become Byelorussianized
зьбелару́шчаны, -ая, -ае Byelorussianized
зьбелару́шчанае слова Byelorussianized word
зьбіва́цца (I) (**-ва́юся, -ешся, -юцца**) з дарогі to lose one's way
зьбіва́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** to knock together/down
зьбіра́ньне, -я (n.) collection
зьбіра́цца (I), **-ра́юся, -ешся, -юцца** to get/make ready; get together, meet
зьбі́ты, -ая, -ае knocked/shaken down
зьбі́тыя чаравікі worn out shoes
зьбіць (I) (pf. of **зьбіва́ць**), fut. **саб'ю́, -е́ш, -ю́ць** to knock down; knock together
зьбяга́ць (I), **-га́ю, -еш, -юць** to run down
зьбяга́ць з гары́ to run down a hill
зьбяга́ць зьве́рху to run down
зьбяле́лы, -ая, -ае grown white, white
зьбяле́ць (I) (pf. of **бяле́ць**), fut. **-ле́ю, -еш, -юць** to turn white
зьбянтэ́жана (adv.) perplexed, taken aback, embarrassed
зьбянтэ́жаны, -ая, -ае confused, perplexed; embarrassed
зьверане́ or **зьвераня́, -я́ці** (n.) young wild animal
зьве́рху (adv.) from the top
зьве́сіць (II) (pf. of **зьве́шваць**, I), fut. **зьве́шу, -сіш, -яць** to let down, to lower
зьве́швацца (I), **-ваюся, -ешся, -юцца** to lean over; to hang over
зьве́шваць (I), **-ваю, -еш, -юць** to let down, lower; hang
зьвя́заны, -ая, -ае (adj.) constrained; (chem.) combined
зьвя́заныя ру́хі constrained behaviour
зьвяза́ны, -ая, -ае (part.) connected with smb.
зь кім
быць **зьвяза́ным** з чым to be bound up with smth.

словы **з-ыя** злу́чнікам — words joined with a conjunction

зьвяза́ць (I) (pf. of **зьвя́зваць**), fut. **зьвяжу́, -аш, -уць** — to tie up, to bind

зьвяза́ць (I) (pf. of **вяза́ць**), fut. **зьвяжу́, -аш, -уць** — to knit, crochet

зьвя́зваць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to tie together, bind; connect (with)

зьвя́зваць канцы́ вяроўкі — to tie together the ends of the rope

зьв. абяца́ньнем — to bind by promise

зьвярну́цца (I) (pf. of **зварача́цца**, I), fut. **-ну́ся, -ешся, -уцца** — to turn (to)

зьвяру́га́, -і (m. & f.) — beast

зьгіна́ць (I), **-на́ю, -еш, -юць** — to bend, curve; inflect; fold up

зьгі́нуць (I) (pf. of **гі́нуць**, I), fut. **-гі́ну, -еш, -уць** — to perish, disappear

зьдзек, -у (m.) — mockery, scoffing (at); abuse, ill treatment, persecution

зьдзе́квацца (I), **-куюся, -ешся, -юцца** (з каго-чаго) — to jeer/scoff (at); outrage; abuse, oppress, persecute; torture

зьдзіўля́цца (I), **-ля́юся, -ешся, -юцца** — to wonder; be astonished /surprised/ amazed

зьдзіўля́ць (I), **-ля́ю, -еш, -юць** — to astonish, surprise, amaze

зьезд, -у (m.) — conference, convention; arrival; exit

зьезд гасьце́й — arrival of guests

зьезд з гары́ — road down the slope

зьезд з аўтастра́ды — the exit from the highway

зьзя́ньне, -я (n.) — shine, glittering; radiance, aureole

паўночнае **зьзя́ньне** — northern lights

зьзяць (I), **зьзя́ю, -еш, -юць** — to shine, glitter

зьзяць ра́дасьцяй — to beam/shine with joy

зьле́ва (adv.) — on the left

зьле́зьці (I) (pf. of **зла́зіць**, (II)), fut. **зьле́зу, -еш, -уць** — to come/get down; to peel

хва́рба **зьле́зла** — the paint has peeled

зьліва́цца (I), **-ва́юся, -ешся, -юцца** — to merge, blend

рэкі **зьліва́юцца** — the rivers flow together

зьлі́та or **зьлі́тна** (adv.) — together

зьлі́цца (I) (pf. of **зьліва́цца**), fut. **зьлію́ся, -е́шся, -ю́цца** — to merge, blend

зьлята́ць (I), **зьлята́е, -юць** — to fly down/away, fall down

зьляце́ц[illegible] — fly down/away; fall down/off (colloq.)

зьлята́[illegible] **-ці́ш,** [illegible] — flew down

[illegible] — fell off the

хло́пчык з-[illegible] — boy fell off the tree

зьляце́цца (irr.) (p[illegible] **зьлята́цца**, I), fut. **зьляці́цца, -ту́цца** — to fly together; come running together

зьме́на, -ы (f.) — turn; change

зьме́на на ле́пшае (го́ршае) — a turn for the better (for the worse)

зьме́на галосных — change of vowels

зьме́нены, -ая, -ае — changed

зьме́нны, -ая, -ае — inconstant, unsteady; variable, mutable

зьме́ннае надво́р'е — unsettled weather

зьме́рзнуць (I) (pf. of **ме́рзнуць**), fut. **зьме́рзну, -еш, -уць** — to freeze, be frozen; die of cold, be frostbitten

зьмеркава́цца (I) (pf.) fut. **зьмяркую́ся, -ешся, -юцца** — to agree

зьмест, -у (m.) — content; subject summary

зьмяня́цца (I), **-ня́юся, -ешся, -юцца** — to be changed; take turns

зьмяня́ць (I), **-ня́ю, -еш, -юць** — to change

зьмярка́ньне, -я (n.) — dusk, nightfall

зьмясьці́ць (II) (pf. of **зьмяшча́ць**, I), fut. **зьмяшчу́, зьме́сьціш, -яць** — to place; feature, insert; lodge, accommodate

зьмяшча́ць (I), **-ча́ю, -еш, -юць** — see "**зьмясьці́ць**"

зьмяя́, -і (f.) viper
зьнемашчэлы, -ая, -ае enfeebled
зьнёсьці (I) (pf. of **зносіць**), fut. **зьнясу́, -нясе́ш, -нясу́ць** to fetch take down; blow off, sweep away; abolish; endure
зьнясе́ньні (I) (pf. of **-нясе́сьці, I**) (пра птушак) to lay eggs
курыца зьнесла яйко the hen has laid an egg
зьніжаная цана́ reduced price
зьнішча́льны, -ая, -ае destroying
зьнішча́ць (I), **-ча́ю, -еш, -юць** to destroy
зьнішчы́ць (II) pf. of **зьнішча́ць, I** to destroy
зьнява́га, -і (f.) insult, humiliation, abasement
зьнява́жыць зьнява́гі to stand/bear humiliation
зьнява́жаны, -ая, -ае insulted
зьнява́жлівы, -ая, -ае insulting
зьнява́жыць (II) (pf. of **зьневажа́ць**, I), fut. **-ва́жу, -ыш, -аць** to insult
зьнямо́лы (=**анямо́лы**) numb
зьняна́цку (adv.) unawares, by surprise
засьпе́ць зьняна́цку to take by surprise
зьняць (I) (pf. of **здыма́ць**), fut. **здыму́, -ме́ш, -муць** to take off, take down
зьяжджа́цца (I), **зьяжджа́емся, -юцца** to meet; assemble, come together
зьяўля́цца (I), **-ля́юся, -ешся, -юцца** to appear, occur
зялёная дуброва green oak grove
зялёненькі, -ая, -ае green
зямля́нка, -і (f.) mud hut
зярня́тка, -а (dim. of **зе́рня**) (n.) seed

І(Й)

ігла́к, -а́ (m.) porcupine
і́глю (indecl.) (n.) igloo
ідыёт, -а (m.) idiot
ідыётка, -і (f.) idiot
ідыятычны, -ая, -ае idiotic
ідэа́л, -у (m.) ideal
ідэйны, -ая, -ае ideological; high principled
ідэйны чалаве́к man of high principles
ідэя, -і (f.) idea; notion, concept
ілжа́, -ы́ (f.) lie
ілга́ць (I), **ілгу́, ілжэш, ілгу́ць** to lie
ілюстрава́ны, -ая, -ае illustrated
іме́нны, -ая, -ае nominal; personal
іме́нны сьпіс nominal list
іме́нныя запросіны personal invitation
імкліві, -ая, -ае rushing, restless; swift
імкне́ньне, -я aspiration, striving; tendency
імкну́цца, -кну́ся, -не́шся, -ну́цца to strive, to long for
імпаза́нтны, -ая, -ае impressive, striking, imposing
імя́, -я́ (n.) name
індыя́к, -а́ (m.) turkey
Індыя́нін, -а (m.) Indian
індыя́нскі, -ая, -ае Indian (adj.)
інжынэ́р, -а (m.) engineer
ініцыяты́ва, -ы (f.) initiative
інтана́цыя, -і (f.) intonation
інтарэс, -у (m.) interest
інтэлігэ́нтны, -ая, -ае intelligent, bright
інтэрна́т, -у (m.) school residence
іншамоўны, -ая, -ае another language; belonging to/speaking another language
іншы, -ая, -ае another; different
іншы хлапе́ц another boy
і́ншыя часы́ different times
іржа́вець (I), **іржа́вее, -юць** to rust
іржа́вы, -ая, -ае rusty
існава́ньне, -я (n.) existence
істотны, -ая, -ае substantial
істрыво, -а́ (n.) edge
істрыво нажа́ edge of a knife
Іта́лія, -і (f.) Italy

К

кабан, -а́ (m.) wild boar
кабе́та, -ы (f.) woman
кабінэт, -у (m.) study, office

кабы́ла, -ы (f.) mare
кава́лак, -лка (m.) piece
кава́льскі, -ая, -ае blacksmith's, forge
кава́ць (I), **кую́, -ёш, -ю́ць** to forge

кавоўнік, -а (m.) coffee pot, coffee percolator

каго́ ні whomever
ка́дар, -дру (m.) sequence (of a movie)
кадэ́нцыя, -і (f.) term
казёл, -зла (m.) goat, billy goat
к. адпушчэ́ньня scapegoat
казыры́цца (I), **казыру́ся, -ышся, -а́цца** to flaunt

казьля́нё, -я́ці (n.) kid
кайданы́ (pl. only) shackles, handcuffs
каламу́тны, -ая, -ае dull; cloudy; muddy
каламу́тныя вочы dull eyes
каламу́тная вада́ muddy/turbid water
калаці́цца (II), **калачу́ся, -лоці́шся, -яцца** to shiver, tremble, shake; thump; quarrel
к. ад хо́ладу to shiver with cold
калаці́цца ад стра́ху to shake/tremble with fear
сэ́рца **калоціцца** the heart thumps
калга́с, -у (m.) collective farm
кале́ка, -і (m. & f.) cripple

калектывіза́цыя, -і (f.) collectivisation
кале́кцыя, -і (f.) collection
кале́на, -а (n.) knee
па **кале́ны** knee deep
стаць на **кале́ны** to kneel down

кале́цтва, -а (n.) mutilation
калёквіюм, -а (m.) colloquy, examination
калёнія, -і (f.) colony
калёсы, -аў (pl. only) cart
калі́-ні-калі́ or **калі́-нікалі́** (adv.) now and then

калі́сь(ці) (adv.) once (upon a time); formerly

калі́шні, -яя, -яе previous, former
у **калі́шніх** часо́х in old days, in former times

калода, -ы (f.) thick log; bee-hive
калодзеж, -а (m.) well
калыха́цца (I), **калышу́ся, -ашся, -уцца** to move, swing

калядні́к, -а́ or **каляда́ўшчык** (m.) caroller

каля́дны, -ая, -ае Christmas (adj.)
каля́іна, -ы (f.) rut, track, gauge
каляндар, -а́ (m.) calendar
кама́нда, -ы (f.) command
камароў, -рова mosquito's
камба́йн, -у (m.) combine
каме́ль, -мля́ (m.) bole, trunk, stem
каме́нны, -ая, -ае stone (adj.), stony
каме́нны ве[illegible] the Stone Age
каме́нныя прыла́ды stone implements
каме́нне сэ́рца stony heart
каме́нчык, -а (m.) small stone
ка́менядрабі́лка, -і (f.) stone-breaker, stone-crusher

камісі́йны, -ая, -ае commission (adj.)
камі́сія, -і (f.) commission; committee
камода, -ы (f.) dresser
кампазы́тар, -а (m.) composer
кампот, -у (m.) stewed fruit
камунікацыя, -і (f.) communication
шляхі́ **камунікацыі** means of communication
камуністы́чны, -ая, -ае communist
камяні́ца, -ы (f.) (brick) house
камячо́к, -чка (m.) lump
dim. of **камя́к, -а**
сьне́жны **камячо́к** snowball
Канады́ец, -ы́йца (m.) Canadian
канады́йскі or **кана́дзкі, -ая, -ае** Canadian

кана́л, -у (m.) canal
капа́ць **кана́л** to dig a canal
кана́т, -у (m.) rope, cable
канду́ктар, -а (m.) conductor; guard
кане́чнасьць, -і (f.) necessity
кане́чны, -ая, -ае necessary
кангрэ́с, -у (m.) congress
канстыту́цыя, -і (f.) constitution, charter
кансы́ліюм, у (m.) consultation
кантра́кт, -у (m.) contract
кантралёр, -а (m.) controller, inspector
канфіскава́ць (I), **-ку́ю, -еш, -юць** to confiscate, seize

канцавы́, -а́я, -ое end (adj.), standing at the end
канцавы́ радо́к end line
канцыля́рыя, -і (f.) office
канцэ́рт, -у (m.) concert

канча́льна (adv.) finally, once and for all
канча́льны, -ая, -ае final, definite
канчатко́вы, -ая, -ае final, definite
к-ая пастано́ва final decision
канча́цца (I), **канча́ецца, -юцца** to end, to come to an end, to be finished
канча́ецца ле́та summer is ending
канягадоўля, -і (f.) horse-breeding
капе́йка, -і (f.) copeck (= 1/100 of a ruble)

капіта́л [illegible] ital; fund, stock
капіта[illegible] [illegible]list, financier
капіта[illegible] [illegible]italist(ic)
к-ы [illegible]italist system
[illegible] [illegible]m
капры[illegible] [illegible]pricious, whimsical; [illegible]uasy
капі[illegible] law
(m.
караван, -у (m caravan
ка́рак, -рку (m.) neck, nape
карале́ўскі, -ая, -ае royal
к-ая гра́мата Royal Charter
каранава́ць (I), **караную́, -еш, -юць** to crown
кардон, -у (m.) cardboard
кардонны, -ая, -ае cardboard (adj.)
кароль, -я́ (m.) king
карона, -ы (f.) crown
каротак, каротка short, brief
кароткатэрмі́новы -ая, -ае short-term
кароткі, -ая, -ае short, brief
кароценькі, -ая, -ае very short
карп, -а (m.) carp (fish)
Карпа́цкія го́ры Carpathians
картатэка, -і (f.) card index
карысна́ (adv.) usefully
карысна (predic.) it is useful
карыста́цца (I), **карыста́юся, -ешся, -юцца** to make use (of); to enjoy (the use of)
карыста́цца слоўні́кам to make use of a dictionary
карыста́цца права́мі to enjoy rights
карысьць, -і (f.) benefit, good, advantage; use
для агу́льнае **к-ці** for the public benefit
на **карысьць** (+gen.) in favor (of), for

карэнчык, -а (m.) little root
карэньне, -я (n.) coll. roots
касавіца, -ы (f.) haymaking
касавокі, -ая, -ае cross-eyed
касір, -а (m.) cashier
касманаўт, -а (m.) cosmonaut, astronaut, spaceman
касьба́, -ы́ (f.) haymaking
season
касьмічны, -ая, -ае cosmos (adj.)
касьмічная цаліна́ (fig.) outer space
касьцёл, -а (m.) catholic church
касьцю́м, -а (m.) suit
ка́тава́ньне, -я (n.) torture
ка́тарга, -і (f.) penal servitude, hard labour
каторы, -ая, -ае which (one), what
каторая кні́га? which book?
каторага сёньня? What is the date today?
каторая гадзі́на цяпе́р What time is it now?
каха́ная, -ае (f.) sweetheart, one's love
каха́ны, -ая, -ае beloved
каха́ны, -ага (m.) one's love
каціць (II), **качу́, коціш, -яць** to roll
качагора, -ы (f.) (sand)dune
качанё or **качаня́, -я́ці** (n.) duckling
ка́чка, -і (f.) duck
кашма́р, -у (m.) or **мара́** (f.) nightmare
каштава́ць (I), **каштую́, -еш, -юць** to cost; to taste, experience
колькі гэта **к-у́е**? how much is it?
каштава́ць я́блык to taste an apple
каштоўны, -ая, -ае valuable
кашу́ля, -і (f.) shirt
квадра́тны, -ая, -ае square
кварта́л, -у (m.) district, section, quarter
ква́шані́на, -ы (f.) jellied meat, head-cheese
квітне́ць (I), **квітне́е, -юць** to flourish, to prosper
край **квітне́е** the country is prospering
ке́пска (adv.) bad (adv.)
ке́пскі, -ая, -ае bad

ківа́ць (I), **ківа́ю, -еш, -юць** to nod, shake
ківа́ць галавой to shake one's head
ківок, кіўка́ (dim. of **кіў**) (m.) nod
кідацца (I), **кідаюся, -ешся, -юцца** to throw oneself (on, upon), to rush to
кідацца ў вочы to be striking
к. адзі́н на аднаго to throw at each other
кіёск, -у (m.) booth, news-stand, bookstall
кілягра́м, -а (m.) kilogram
кілямэтар, -тра (m.) kilometer
кінатэа́тр, -у (m.) cinema
кінуцца (I) (pf. of **кідацца**), fut. **кінуся, -ешся, -уцца** to throw oneself (on, upon), fall upon, rush to
кінуцца да каго to rush to
кінуцца на зямлю to throw oneself on the ground
кінуцца наўцёкі to start to run
кіпе́нь, кіпню́ (m.) boiling water
кіпе́ць (II), **кіплю́, -іш, -я́ць** to boil, seethe
кіпе́ць ад злосьці to boil with anger
вада́ **кіпіць** the water is boiling
кіпець, кіпця (m.) nail
кіпцю́р, -а́ (m.) claw
кіраваць а́ўта to drive a car
кіраўні́к, -а́ (m.) leader, manager
кіру́нак, -нку (m.) direction; course
кірылічны, **-ая, -ае** cyrillic
кісе́ль з журавінаў cranberry jelly
кісларод, -у (m.) oxygen
кісьленькі, -ая, -ае (t. of endearm. of **кіслы**) sour
кіт, -а́ (m.) whale
кіт, -у (m.) putty
кіў, ківа (m.) nod
кіўну́ць (I) (pf. of **ківаць**), fut. **кіўну́, -е́ш, -у́ць** to nod, shake
к. галавой для паклону, згоды to nod one's head in salutation, assent
кішаня́, кішэня or **кішэнь, -і** (f.) pocket
клапатлівы, -ая, -ае troublesome, vexatious; fussy
кла́сьці (I), **кладу́, -дзе́ш, -ду́ць** to lay, put
кла́сьціся (I), **-ду́ся, -дзе́шся, -у́цца** to lie down
кла́сьціся спаць to go to bed
не **кла́сьціся** спаць to sit up
кле́іць (II), **кле́ю, -іш, -яць** to glue, to paste
клей, -ю (m.) glue, paste
кле́нчыць (II), **кле́нчу, -ыш, -ае** to kneel
клёпаць, to be drowsy
клі́ент, er, visitor
клі́ч, mark
клу́б, pack
клубо́к,
клу́нак, pack
клустасьц
клу́сты, -ая, -ае rich, greasy; plump
клу́стая rich food
клу́сты друк bold type, bold face
клык, -а́ (m.) fang
клявіш, -а́ (m.) key
кляновы, **-ая, -ае** maple (adj.)
клясы́чны, -ая, -ае classic(al)
клясьці́ (I), **кляну́, -е́ш, -у́ць** to swear
кніга́рня, -і (f.) bookstore
княгі́ня, -і (f.) duchess
княжо or **княжа́, -а́ці** (n.) young duke
князёўна, -ы (f.) princess
князь, -я (m.) prince
вялі́кі **князь** (m.) duke
кожны, -ая, -ае every
Койданаў, -ва (n.) Kojdanau (town)
кокан, -у (m.) cocoon
колькасны, -ая, -ае quantitative
колькасны лічэбнік cardinal numeral
колькасьць, -і (f.) quantity, amount, number
колькасьць вуча́ў number of pupils
колькі (adv.) how much, how many
колькі кні́гаў how many books
колькі табе́ гадоў how old are you
колькі (pron.) some
комін, -а (m.) chimney; flue
компас, -у (m.) compass

кон, -у (m.) fate, destiny; doom
конік, -а (m.) small horse; grasshopper; hobbyhorse
конкурс, -у (m.) competition
конна (adv.) on horseback
конны, -ая, -ае horse (adj.), horse-drawn; mounted
конная паліцыя mounted police
конны, -ага (m.) horseman
конскі, -ая, -ае horse (adj.)
коньнік, -а (m.) horseman; cavalryman
копія, -і (f.) copy, duplicate; reproduction
здыма́ць копію to make a copy
друга́я копія duplicate
копія аб reproduction
космас, -у cosmos; outer space
котка, -і (f.) female cat
коўдра, -ы (f.) comforter, quilt
коўзацца (I), **-заюся, -ешся, -юцца** to skate; to slip, slide
коўзанка, -і (f.) skating rink
кошка or **котка, -і** (f.) female cat
кпіць (II), **кплю́, -і́ш, -я́ць** (з + gen.) to scoff, sneer, mock at
краёчак, -чку (m.) border, end
край, -ю (m.) country; edge, end; outskirts
край стала́ edge of the table
край ле́су outskirts of the forest
Кра́каў, -ва (m.) Cracow (city)
кракта́ць (I) (or **крахта́ць**), **кракчу́, крэкчаш, -уць** to groan
кра́ма, -ы (f.) store
кран, -у (m.) tap, faucet; crane
вадаправодны **кран** tap, faucet
уздымны/пад'ёмны **кран** crane
крана́ць (I), **крана́ю, -еш, -юць** to touch
крану́ць (I) (pf. of **крана́ць**), fut. **кран**у́, **-е́ш, -у́ць** to touch
крапіва́, -ы́ (f.) nettle
крапіва́ пячэ the nettle stings
крапі́ла, -а (n.) sprinkler
крапі́ць (II), **краплю́, кропіш, -яць** to sprinkle
краса́, -ы́ (f.) beauty
красава́ць (I), **красу́е -юць** to bloom, blossom, to in bloom, blossom
кра́ска, -і (f.) flower
красу́ня, -і (f.) beauty
кра́таць (I), **кра́таю, -еш, -юць** to move, touch
краўчы́ха, -і (f.) dressmaker
краяві́д, -у (m.) landscape
крокам (adv.) at a walk
кроманскі, -ая, -ае Kroman (adj.)
Кромань, -і (f.) Kroman (lake)
кропка, -і (f.) point, dot; period
кропка з коскаю or **кропка-коска** semicolon
крохкі, -ая, -ае fragile, frail; brittle
крохкая шэрань brittle hoarfrost
крошка, -і (f.) crumb
крошка хле́ба bread crumb
круг, -у (m.) circle
круглалі́цы, -ая, -ае round-faced
кружы́цца (II), **-жу́ся, -ышся, -ацца** see **круці́цца**
кружы́цца ў ва́льсе to whirl in a waltz
кру́мкаць (I), **кру́мкае, -юць** to croak
круці́цца (II), **кручу́ся, -і́шся, -яцца** to turn, revolve; whi spin
у мяне́ **кру́ціцца** галава́ I am/feel dizzy
крыву́ля, -і (f.) scrawl
піса́ць **крыву́лямі** to scrawl, scribble
кры́га, -і (f.) ice floe
крыж, -а́ (m.) cross
не́сьці свой **крыж** to bear one's cross
паста́віць **крыж** на + instr. to abandon (smth.), give up as a bad jol
кры́жам (adv.) crosswise
кры́жык, -а (m.) small cross
вышыва́ць **кры́жыкам** to cross-stitch
крыкліві, -ая, -ае loud, noisy, shrill
крыклівае дзіця́ noisy child
крыкліві голас shrill voice
крыкліві ўбор loud/flashy clothes
крыла́ты, -ая, -ае winged
крыло, -а́ (n.) wing

крыльле, -я (n.) coll. wings
крыніца, -ы (f.) spring; source, document

крынічначы́сты, -ая, -ае clear as spring-water
кры́ўда, -ы (f.) offence, injury, wrong
пачу́ццё **кры́ўды** resentment
крыўдна да сьлёз enough to make one cry
кры́ўдзіць (II), **кры́ўджу, -дзіш, -яць** to abuse, to hurt; to offend
крыху́ or **кры́шку** (adv.) a little, for a short time
крычэць (II), **крычу́, -ы́ш, -а́ць** to cry, shout, scream, yell
крычэць на каго-н. to scold smb.
кры́шка or **крошка, -і** (f.) crumb
крышы́ца (II), **кры́шыца, -ацца** to crumble

хлеб **кры́шыцца** the bread is crumbling

ку́бак, -бка (m.) cup
кудла́ты, -ая, -ае shaggy, messy-haired
кудою or **кудэю** (adv.) by what route
кудэю мы пае́дзем by what route shall we go

куды́ (adv.) where, which way
куды́ ён ідзе? where is he going?
куды́ (particle) much, far
куды́ больш much more
ён **куды́** вышэйшы he is much taller
хоць **куды́**! couldn't be better
куды́ там! there was no question of that

куды́ ні wherever
куды́-б ён **ні** пайшоў wherever he may go
куды́сь(ці) (adv.) somewhere
ку́жаль, -ю (m.) the finest flax linen
кужалёк, -льку (m.) term of endearment of **ку́жаль**

кула́к, -а́ (m.) fist; wealthy peasant (soviet)

сьціска́ць **кула́к** to clench one's fist
трыма́ць у **кулаку́** to hold in one's fist
кулём (adv.) headlong, impetuously
кі́нуцца **кулём** да + gen. to rush headlong at...

ку́ля, -і (f.) bullet; sphere
зе́мная **ку́ля** globe
куніца, -ы (f.) marten
купе́цкі, -ая, -ае merchant (adj.)
куп'ё, -я́ (n.) coll. hummocks, mounds

ку́плены, -ая, -ае (part.) bought
куранё or **кураня́, -я́ці** (n.) chick

курга́н, -а́ (m.) burial mound, hill
курс, -у (m.) course; direction
курта́ты, -ая, -ае cut short
куртаты за́яц dock-tailed hare
куртатая вопратка clothes which are too tight and too short

куры́ца, -ы (f.) hen
куса́ць (I), **кусаю́, -еш, -юць** to bite; to bite off
к. мале́нькімі кава́лачкамі to nibble

куса́цца (I), **куса́ецца, -юцца** to bite
саба́ка **куса́ецца** the dog bites
кусочак, -чка (m.) a small piece
куфэрак, -рка (m.) suitcase
кухонная ра́кавіна kitchen sink

Л

лавіць (II), **лаўлю́, ловіш, -яць** to catch; to pick up; to chase after
лавіць мя́чыка to catch a ball
ху́тка **л.** новыя словы to pick up new words quickly

лагодны, -ая, -ае gentle, mild; good-natured

ла́дзіць (II), **ла́джу, -дзіш, -яць** to repair; organize
ла́дна or **ла́дне** (adv.) considerably, fairly
ла́дны, -ая, -ае siz(e)able, considerable
ла́дная трава́ rather long/high grass
у **ла́днай** ме́ры to a considerable extent
лазовы куст osier bush
ла́зіць (II), **ла́жу, -зіш,** to climb, to get in
ла́йба, -ы (f.) barge
лама́чча, -а (n.) scrap; branches
ланцу́г, -а́ (m.) chain
ла́паць, -пця (m.) bast shoe, type of moccasin

ла́пік, -а (dim. **ла́пічак, -чка**) (m.) small patch
лапу́х, -а́ (m.) bur(dock)
ла́ска, -і (f.) kindness; caress; favour; affection

ла́ска́вы, -ая, -ае kind, amiable, obliging; affectionate, tender
  бу́дзьце **ла́скавы** would you be so kind (as + to inf.)
  ла́скавае дзіця́ affectionate child
  ла́скавы пагля́д tender look
ласка́льны, -ая, -ае pet (adj.)
  ласка́льнае йме́ pet name
  ласка́льнае [illegible] term of endearment (gram.)
ла́таць (I), ла́таю, -еш, -юць to patch
ла́тка, -і (f.) patch
Латы́ш, -а (m.) Latvian
лаха́к, -а (m.) salmon
лаці́нскі, -ая, -ае Latin
  лаці́нская мо́ва Latin
  лаці́нскі алфа́віт Latin alphabet
ла́яцца (і), ла́юся, -ешся, -юцца to swear at smb.
  ла́яцца зь кім-н. to quarrel (with), to abuse each other
ла́яць (I), ла́ю, -еш, -юць to scold, reprove, rebuke
ле́гчы (I) (pf. of **лягáць**, I), fut. **ля́гу, -жаш, -гуць** to lie (down)
  сьнег **лёг** на зямлю́ the snow covered the ground
ледавік, -á (m.) glacier
ледаход, -у (m.) drifting of ice
ледзь (adv.) hardly, slightly
  ледзь відáць it can hardly be seen
  ледзь-ледзь a little, slightly
  ледзь не nearly, almost
  ён **ледзь** не паваліўся he nearly fell
  ледзь зна́чная ўсьме́шка a faint smile
  ледзь толькі just; scarcely
ле́жачы in a lying position
  паўзьці́ **ле́жачы** to crawl in a lying position
ле́зьці (I), **ле́зу, -еш, -уць** to get (into); to thrust oneself (upon)
  крыгі **ле́зьлі** адна́ на адну́ the ice floes were running into one another
  ле́зьці ў ваду́ to get into the water
  ша́пка ня **ле́зе** на галаву́ the cap is too small
  кнігі ня **ле́зуць** у ша́фу the books do not fit into the bookcase
ле́карскі, -ая, -ае physician (adj.)
ле́кі (pl. only) medicine
ле́кцыя, -і (f.) lesson
  рыхтава́ць **ле́кцыі** to do homework
лемента́р, -á or **буква́р** (m.) ABC book, primer
Ле́пель, -ю (m.) Lepel (city)
ле́пельскі, -ая, -ае Lepel (adj.)
ле́тапіс, -у (m.) chronicle, annals
ле́тась (adv.) last year
ле́тні, -ая, -ае summer (adj.)
  ле́тні дом summer house
лёгенькі, -ая, -ае very light
лёгіка, -і (f.) logic
лёгка (adv.) easy, easily; lightly; gently
  гэта яму́ **л.** дае́цца it comes easily to him
  л. дакрану́цца to touch gently
лёгка (pred.) it is easy
  лёгка сказа́ць it is easy to say
лёгка (adj.) short of **лёгкая, -ае** light; easy
лёгкаатле́т, -а (m.) (track and field) athlete
лёгкаатлетычны, -ая, -ае athletic
лётаць (I), **лётаю, -еш, -юць** (hab.) to fly; (fig.) to run, walk fast
лётнік, -а (m.) pilot
Лі́да, -ы (f.) Lida a) feminine name b) city in Byelorussia
лізáць (I), **ліжу́, -аш, -уць** to lick
лізну́ць (I) (pf. of **лізáць**) fut. **-ну́, -е́ш, -у́ць** to lick (once)
лімо́н, -а (m.) lemon
лі́па, -ы (f.) linden, lime tree
лі́пенскі, -ая, -ае July (adj.)
лі́повы, -ая, -ае linden (adj.)
  лі́повы цьвет linden blossom
лісі́чка, -і (f.) young fox; chanterelle (mushroom)
лісьце, -я (n.) see **лісьце**
лісто́ўка, -і (f.) leaflet

лісто́чак, -чка (m.) dim. of **ліст** — (small) leaf; letter
лі́сьце or **лі́сьцё, -я** (n.) coll. — leaves
лісяно́ or **лісяня́, -я́ці** (n.) — young fox
лі́тар, -тра (m.) — litre
літарату́ра, -ы (f.) — literature
літасьці́ва (adv.) — mercifully, compassionately

літасьці́вы, -ая, -ае — merciful
лі́тасьць, -і (f.) — mercy, pity
  пачуцьцё **лі́тасьці** — feeling of pity
Літва́, -ы́ (f.) — Litva or Lithuania — a) old name of Byelorussia (13th - 19th c.), b) present-day name of one of the Baltic states

літо́ўскі, -ая, -ае — Lithuanian
  Вялі́кае Кня́ства Літо́ўскае — Grand Duchy of Lithuania/Great Lithuanian Principality

Літо́ўскі Стату́т — Lithuanian Statute (1588), the law code of the Duchy of Lithuania

лі́хі, -а́я, -ое — wicked, vicious, bad
  ліха́я доля — bad luck
ліхта́рык, -а (m.) — lantern
лі́чба, -ы (f.) — account
  здава́ць **лі́чбу** — to give account
лі́чбіна, -ы (f.) — figure, cipher
  ара́бскія **лі́чбіны** й ры́мскія — Arabic figures/ciphers and Roman figures
лі́чнік, -а (m.) (math.) — numerator
лічы́ць (II), **лічу́, -ыш, -аць** — to count
  дзіця́ ўме́е **лічы́ць** да сту — the child can count to one hundred
лічэ́бнік, -а (m.) — numeral
  колькасны **лічэбнік** — cardinal numeral
  пара́дкавы **лічэбнік** — ordinal numeral
  зборны **лічэбнік** — collective numeral
  дробавы **лічэбнік** — fractional numeral
лічэ́ньне, -я (n.) — counting
  лічэ́ньне да сту — counting to a hundred
лішні, -яя, -яе — superfluous, spare
лог, -у (m.) — ravine, hollow, depression

  ляскі́ **лог** — glen, dell

лухта́, -ы́ (f.) — absurdity, nonsense, rubbish
  гаварыць **лухту́** — to talk nonsense
луча́цца (I), **луча́ецца, -юцца** — to be found/met with
  луча́юцца ча́сам — sometimes are met with
лу́чнасьць, -і (f.) — contact, communication; relation

лы́сіна, -ы (f.) — bald spot
любы́, -а́я, -ое (short of [illegible]) — dear

[illegible] — it is pleasant
[illegible] — it is a pleasure/pleasant to look at
[illegible] **любу́ю-ся** [illegible] — to admire, look at with pleasure
любо́ў, -о́ві (f.) — love
любо́сна or **лю́басна** (adv.) — affectionately

люд, -у (m.) — people, folk
лю́дзі (pl. of **чалаве́к**) — people
людзкі́, -а́я, -ое — human
  людзкі́ розум — the human mind
лю́дзкі, -ая, -ае — decent, good; humane
лю́дцы (colloq. = **лю́дзі**) — people
лю́та (adv.) — furiously, violently, fiercely

лябараторыя, -і (f.) — laboratory
ля́гер, -у (m.) — camp
ля́герны, -ая, -ае — camp (adj.)
лядзі́на, -ы (f.) — block of ice
ляжа́чы, -ая, -ае (part.) — lying
лязо, -а́ (n.) — blade (of a knife)
ля́лечка, -і (f.) — dolly
ля́лька, -і (f.) — doll
лямантава́ць (I), **-ту́ю, -еш, -юць** — to lament, to scream

ляпі́цца (II), **ле́піцца, -яцца** — to cling

лясі́сты, -ая, -ае — wooded, woody
  л-тая мясцовасьць — woodland(s)
лясны́, -а́я, -ое — forest (adj.)
  ляснáя гаспада́рка — forestry
  ляскі́ запаве́тнік — forest reserve
ляснік, -а́ (m.) — ranger
лясьні́чы, -ага (m.) — forester
лятарэя, -і (f.) — draw, lottery

Лятýва, -ы (f.) present-day Lithuania
лячы́ць (ll), **лячу́, ле́чыш, -аць** to cure
ляяліcты, -ага (m.) loyalist

М

мага: як **магá** as possible
як **магá** хут[illegible] as soon as possible
як **магá** [illegible] as well as possible
магазы́н, -у [illegible] store
магніт, -у [illegible] magnet
магнітны, -ая, -ае magnetic(al)
магнэс, -у magnet, loadstone
магутнасць, -і (f.) power
магчы́ possible; it is possible, it may be
[illegible] if possible?
[illegible] as far as possible
магчы́ма (parenth.) possibly, perhaps
магчы́ма, прыйду́ perhaps I shall come
магчы́масьць, -і (f.) possibility, convenience
нямá ніякай **магчы́масьці** there is no possibility
пры пе́ршай **магчы́масьці** at one's earliest convenience
магчы́мы, -ая, -ае possible
зрабіць усё **м-ае** to do one's utmost
мадзе́ць (I), **мадзе́ю, -еш, -юць** to vegetate
ма́емасьць, -і (f.) property
маёвы жук chafer
ма́заць (I), **ма́жу, -аш, -уць** to spread (on); apply; oil, lubricate; smear, daub
хлеб **ма́заць** ма́слам to spread butter on bread
мазгí, -оў (pl.) brains
мазолісты, -ая, -ае toil-hardened, horny
мазу́та, -ы (f.) thick black oil
ма́йстар foreman; master, expert; skilled worker
гадзі́ннікавы **ма́йстар** watchmaker
ма́каўка, -і (f.) poppyhead
Македонія, -і (f.) Macedonia
македонскі, -ая, -ае Macedonian
ма́ла (indef. num.) little, few
ма́ла кні́гаў, людзе́й few books, people
ма́ла (adv.) little, not enough
мы **ма́ла** яго ба́чым we see little of him
ма́ла таго, што it is not enough that
маладзі́к, -á (m.) new moon
малады, -áя, -ое young, youthful
маладое пакале́ньне the young(er) generation
малады́ запа́л youthful enthusiasm
малайчы́на, -ы (m. & f.) good boy, girl
малале́тні, -яя, -яе young
малапісьме́нны, -ая, -ае almost illiterate, uneducated
малаток, -тка́ (m.) hammer
малаточак, -чка (m.) small hammer
малаці́ць (ll), **малачу́, -лоціш, -яць** to thrash
мала́я, малое (f.) small girl
мале́нства, -а (n.) childhood
мале́ньне, -я (n.) prayers, praying
малі́тва, -ы (f.) prayer
малі́цца (ll), **малю́ся, молішся, -яцца** to pray
малі́ць (ll), **малю́, моліш, -яць** to implore, supplicate (for), beseech
малы́, -ога (m.) little boy
малява́ньне, -я (n.) drawing; painting
малява́цца (I), **-лю́юся, -ешся, -юцца** to be drawn; use make up; show, appear
на ягоным тва́ры **малява́ўся** страх his face showed fear/terror
маляне́ -ня́ці (n.) small child
мамэнт, -у (m.) moment, instant
мана́, -ы́ (f.) lie
мана́рх, -а (m.) sovereign
мара́, -ы́ (f.) nightmare
маркотна (adv.) sad, lonely, lonesome
мне ста́ла **маркотна** й сьці́шна I felt lonely and terrified
маркотны, -ая, -ае sad, cheerless, lonely
марксызм, -у (m.) marxism
ма́рмур, -у (m.) marble
ма́рна (adv.) vainly, for nothing
ма́рнасьць, -і (f.) vanity; futility, uselessness
ма́рны, -ая, -ае vain
марозіва, -а (n.) ice cream
марозны, -ая, -ае frosty
марш, -у (m.) march

маршру́т, -у (m.) route
Марыя or **Марыля, -і** (f.) Mary
маскоўскі, -ая, -ае Moscow (adj.); Russian
Маскоўшчына, -ы (f.) Muscovy
масто́к, -тка́ (m.) (dim. of **мост**) bridge
масьці́ць (II), **машчу́, мосьціш, -яць** to pile up; lay
масьці́ць кні́гі to pile up the books
масьці́ць падло́гу to lay a floor
масьць, -і (f.) colour (in regard to animals); ointment
ужыва́ць масьць to apply ointment
матар'я́л, -у (m.) material, stuff; fabric
мата́ць (I), **мата́ю, -еш, -юць** to wind, to reel
матацы́кль, -я (m.) motorcycle
маток, -тка (m.) skein
ма́тчын, -а, -а mother's
ма́тчыны, -ая, -ае motherly, maternal
матылёчак, -чка (m.) (dim. of **матыль**) butterfly
маты́ль, -я́ (m.) butterfly
за матыля́мі ганя́цца to chase butterflies
маўляў (adv.) like
Маўр, -а (m.) Moor
маўча́ць (II), **маўчу́, -ы́ш, -а́ць** to be/keep silent
упа́рта маўча́ць to refuse to utter a word
ма́ці (indecl.) (f.) mother
мацне́ць (I), **мацне́ю, -еш, -юць** to get stronger; intensify; gain strength
дождж мацне́е the rain becomes stronger/intensifies
гу́кі мацне́юць the sounds grow louder
пачуццё мацне́е the feeling deepens
мацярды́нскі, -ая, -ае motherly, maternal
ма́чта or **ма́шта, -ы** (f.) mast, tower
ма́чтавы or **ма́штавы, -ая, -ае** mast (adj.)
ма́штавы лес mast, timber
мачы́ць (II), **мачу́, мочыш, -аць** to soak
машы́на, -ы (f.) machine; car
пляцоўка стаўля́ць машы́ны/а́ўты parking place
машыні́сты, -ага (m.) engine driver, engineer
машы́нны, -ая, -ае machine (adj.)

межава́ць (I) (or **межава́цца**), **мяжу́е, -юць з** + instr. to border (with)
менш (adv.) less
як мага́ менш as little as possible
ня больш, ня менш як neither more nor less than...
меркава́ць (I), **мяркую́, -еш, -юць** to reason, discuss; suppose, assume; intend
меркава́лі, як зрабі́ць they discussed how to do it
я мяркую́ так I assume so
што вы мяркуе́це рабі́ць? What are you going to do?
мёртвы, -ая, -ае or **мяртвы́, -а́я, -ае** dead
месцазнаходжаньне, -я location, situation; whereabouts
ме́сячны, -ая, -ае monthly; lunar, moonlit, moon (adj.)
ме́сячны заработак monthly earning
ме́сячная ноч moonlit night
ме́сячнае зацьме́ньне lunar eclipse
ме́сячнае сьвятло moonlight
мігаце́ць (II), **мігаці́ць, -я́ць** to twinkle; to sparkle
мі́гаць (I), **мі́гае, -юць** to flicker
між (+ instr.) between
між на́мі between ourselves
між і́ншым by the way
між (+ gen.) among, amongst
нехта між нас someone among us
міжзорны, -ая, -ае interstellar
міжзорны карабе́ль spaceship
міжвольна (adv.) involuntarily, automatically
міжнародны, -ая, -ае international
міжпляме́нны, -ая, -ае intertribal
міласьці́вы, -ая, -ае or **міласьлі́вы** kind, dear; gracious
мілі́ён or **мільён, -а** (m.) million
мілі́ённы, -ая, -ае (ord. num.) millionth
мілі́ённы, -ая, -ае (adj.) worth millions; a million strong
мілі́ённае ме́ста city with a population of at least a million
мілья́рд, -а (m.) milliard (amer. billion)

міліярдны, -ая, -ае (ord. num.) milliardth (amer. billionth)
міліярдны, -ая, -ае (adj.) worth a milliard
мілы, -ая, -ае nice, sweet; dear
міля, -і (f.) mile
міма (adv.) by
мімаволі (adv.) see **міжвольна**
мінаць (I), **міна́ю, -еш, -юць** to pass by

міністар, -тра (m.) ...ister
міністар ... ...ster of the Marine ...d Colonies

мінулы ...ous, former, past
у мінул... ...former times, in the old days

мін... ...inute
мін... minute (adj.)
... minute hand
мінуўш... past
мінуць (I) (pf. of **мінаць**), fut. **міну́, -е́ш, -у́ць** to pass (by)

міра́ж, -у (m.) mirage, optical illusion
мірга́ць (I), **мірга́ю, -еш, -юць** to blink; wink at; flicker
мірга́ць вачы́ма to blink
мірга́ць каму-н. to wink at smb.
лямпа́чка **мірга́е** the light/lamp is flickering

міргну́ць (I) (pf. of **мірга́ць**), fut. **міргну́, -е́ш, -у́ць** to wink at/blink/flicker once

місія, -і (f.) mission
місіяне́р, -а (m.) missionary
мітусьлі́вы, -ая, -ае fussy, fidgety, bustling
мітынг, -у (m.) mass meeting, rally
млець (I), **мле́ю, -еш, -юць** to faint

млын or **млін, -а́** (m.) mill
вадзяны́ **млын** water mill
мля́вы or **мля́ўкі, -ая, -ае** dull, sluggish
многа see **шмат**
множаньне, -я (n.) multiplication
табліца **м-ня** multiplication table
множнік, -а (m.) multiplier
множыва, -а (n.) multiplicand
мноства, -а (n.) great number, a quantity of...
іх было **мноства** there were many of th
мноства турботаў a great deal of troubl
мо perhaps
мова, -ы (f.) language
ура́давая **мова** official language
мовазна́ўства, -а (n.) linguistics
мовазна́ўчы, -ая, -ае linguistic(al)
могілкі, -аў (pl. only) cemetery
мозаг, мозгу (m.) brain
мой, мая́, маё my, mine
мой алавік my pencil
гэты алавік **мой** this pencil is mine
маé бацькі my parents
мокну́ць (I), **мокну, -еш, -уць** to get wet
мокнуць у вадзе́ to soak
мокры, -ая, -ае wet
мокрае надвор'е rainy weather
молада (adv.) young (adv.)
молада выглядáць to look young
моль, -і (f.) moth
момант, -у (m.) moment, instant
у гэты са́мы **момант** at that very instant
у вадзі́н **момант** in a moment
зру́чны **момант** opportunity
Монтрэаль, -ю (m.) Montreal
мордачка, -і (f.) snout
моршчыцца (II), **моршчуся, -ышся, -ацца** to frown
моўчкі (adv.) silently
моўны, -ая, -ае lingual, linguistic
моўныя ры́сы lingual/linguistic features

моцны, -ая, -ае strong, firm; solid, vigorous
моцная тканіна strong/tough fabric
моцны буды́нак solid/firm building
мошка, -і (f.) midge, small fly
мудзёр (short of **му́дры**) wise
мудрава́ць (I), **мудру́ю, -еш, -юць** (colloq.) to philosophize; pon
му́драсьць, -і (f.) wisdom
му́дры, -ая, -ае wise
му́жны, -ая, -ае brave, courageous
мужчы́на, -ы (m.) man
мужчы́нскі, -ая, -ае masculine; male; me

мужы́к, -á (m.) peasant; (colloq.) husband
мужы́цкі, -ая, -ае peasant (adj.)
музэ́й, музэ́ю (m.) museum
муніцыпа́льны, -ая, -ае municipal
мур, -у (m.) (stone)wall
му́ркаць (I), **му́ркае, -юць** to purr; to hum
муркну́ць (I) (pf. of **му́ркаць**), fut. **муркне́, -у́ць** to purr (once)
му́сіць (II), **му́шу, -сіш, -яць** to must, be obliged/forced, have (to)
я **му́шу** гэта зрабі́ць I must do it, I have/am obliged to do it
мускулі́сты, -ая, -ае muscular
мутэ́рка, -і (f.) screw-nut
мучны́, -а́я, -ое flour (adj.)
му́шка, -і (f.) little fly; bow tie
мы́ла, -а (n.) soap
мы́ліца, -ы (f.) crutch
мы́та, -а (n.) duty, custom
мы́ты, -ая, -ае (part.) washed
мэдыцы́на, -ы (f.) medicine
мэліяра́цыя, -і (f.) melioration
мэню́ (indecl.) menu
мэрыдыя́н, -у (m.) meridian
мэта, -ы (f.) purpose; aim, goal
з **мэтаю** for the purpose of
ягонай **мэтай** было his goal/aim was...
дада́ны сказ **мэты** (gram.) clause of purpose
мэтазгоднасьць, -і (f.) expediency, advisability
мэтазгодны, -ая, -ае expedient, suitable; advisable
мэта́ль, -ю (m.) metal
мэтаськірава́ны, -ая, -ае purposeful
мэтар, -тра (m.) metre
мэч, -у (m.) match
футбо́льны **мэч** football match
мяжа́, -ы́ (f.) border, limit
мяжа́ дзяржа́вы frontier
мяке́нькі, -ая, -ае (dim. of **мяккі**) soft
мякі́на, -ы (f.) chaff
мякчыня́, -і (f.) softness
мяне́ = gen. & acc. of **я** me
што да **мяне́** as far as I am concerned
мянýшка or **мянюшка, -і** (f.) nickname; pen name
мянча́нін, -а (m.) (pl. **мянча́не**) inhabitant of Miensk
мяня́цца (I), **мяня́юся, -ешся, -юцца** (+instr.) to change, exchange; switch
мяня́цца ролямі to switch roles
мяня́ць (I), **мяня́ю, -еш, -юць** to change, shift
мясі́ць (II), **мяшу́, ме́сіш, -яць** to knead
мясі́ць цеста to knead dough
мястэ́чка, -а (n.) small town
мясцо́васьць, -і (f.) locality, district; country
[illegible] hilly/mountainous country
[illegible] -ая, -ае local
[illegible]овая гаворка local dialect
[illegible]ловы час local time
мясьці́на, -ы (f.) place, spot
мясьці́ца (II), **ме́сьціца, -яцца** to go in; there is room for; take shelter
універсыте́т **м-іцца** ў дзесяцёх будынках the university occupies ten buildings
у за́лю **м-іцца** дзьве ты́сячы людзе́й there is room for two thousand people in the hall
мятла́, -ы́ (f.) broom
мяша́ць (I), **мяша́ю, -еш, -юць** to stir, agitate; mix/blend with
мяшэ́чак, -чка (m.) pouch, little bag

Н

на (prep.) + acc. to, on (direction)
сядзь **на** ла́ўку sit down on the bench
на (prep.) + loc. on (location)
ён сядзі́ць **на** ла́ўцы he is sitting on a bench
на па́льцах лік ве́сьці to count on one's fingers
На! Take/have it!
на табе́! Here you are!
набіра́ць (I), **набіра́ю, -еш, -юць** to take; gather; recruit, dial
набіра́ць е́жы to take some food
н. ну́мар тэлефону to dial a number
набок (adv.) on one side; aside

зачаса́цца **набок** — to comb one's hair on one side
зъе́хаць **набок** — to go to the side
адкла́сьці **набок** — to put aside
набра́ць (I) (pf. of **набі-ра́ць**), fut. **набяру́, -эш, -уць** — to take, gather, collect; dial
набра́ць ху́ткасьць — to gather speed
набра́ць бэнзы́ны — to fill up with/take gas
набрыня́лы, -ая, -ае — swollen
набрыня́лыя [illegible] — swollen eyelids
[illegible] -бываю, — to acquire, gain; buy, purchase; obtain
[illegible] — to acquire knowledge
[illegible] набы- — to acquire, gain; buy, purchase
[illegible] — Navavialejka (city in northwest. Byelorussia)
нава́жваць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to plan, intend; weigh (a quantity of)
нава́жны, -ая, -ае — decisive
нава́жыцца (II) (pf. of **нава́жвацца**, I), fut. **-жуся, -ышся, -уцца** — to decide
нава́жыць (II) (pf. of **нава́жваць**, I), fut. **-ва́жу, -ыш, -аць** — to decide; weigh
навакол (adv.) — around
навалі́цца (II) (pf. of **на-ва́львацца**, I), fut. **-ва-лю́ся, -ішся, -яцца** — to fall on; attack
навалі́цца на е́жу — to eat greedily
Наваполацак, -цку (m.) — Navapolacak (city in northeast. Byelorussia)
наве́двальнік, -а (m.) — visitor
наве́дваць (I), **-ве́дваю, -еш, -юць** — to visit; attend
наве́рсе (adv.) — above, upstairs (where?)
наве́сьці (I) (pf. of **наво-дзіць**, II), fut. **-вяду́, дзе́ш, -у́ць** — to bring; direct, aim
наве́сьці дзяце́й — to bring many children
навіна́, -ы́ (f.) — news
наводзіць (II), **-воджу, -дзіш, -яць** — to bring; aim, direct
наводзіць сьлёзы — to make sad, to depress
наводзіць пара́дак — to put in order
навокал or навакол (adv. & prep.) — (a)round
навуковы, -ая, -ае — scientific, scholarly
наву́шнік, -а (m.) — earmuff; ear-flap (of cap); ear-phone
навы́перадкі (adv.) — competing in speed; vying with each other
бе́гаць **навы́перадкі** — to race on foot
нагару́ (adv.) (куды?) — upstairs, upwards
нагару́ і ўніз — up and down
нагары́ (adv.) (дзе?) — upstairs, up
нагіна́ць (I), **-гіна́ю, -еш, -юць** — to bend
нагле́дзецца (II) (pf. only), fut. **-гле́джуся, -дзішся, -яцца** — to see enough of
нагну́ты, -ая, -ае (part.) — bent
надава́цца (I), **надае́цца, -ю́цца** — to suit, fit, be of use; be imparted, be attached
надава́ць (I), **-даю́, -е́ш, -ю́ць** — to impart; add, give
надава́ць форму — to shape
н. цьвярдзіню́ — to stiffen
надава́ць каму́-н. грошай — to supply smb. with money
надакуча́ць (I), **-куча́ю, -еш, -юць** — to pester, bother
надаку́чыць (II) (pf. of **надакуча́ць**, I), fut. **-ку́чу, -ыш, -аць** — to bore; pester, bother
ён (яна́) **н-ыў(-ла)** мне — I am bored with him (her)
яму́ **надаку́чыла** зіма́ — he is fed up with the winter
нада́ць (irr.) (pf. of **на-дава́ць**, I), fut. **нада́м, -дасі́, -дадзу́ць** — to give, to award, to grant
яму́ **надалі́** ступе́нь доктара — he was awarded the degree of Doctor
нада́ць гораду муні-цыпа́льныя правы́ — to grant municipal rights to the town
надвор (adv.) — outside
вы́йсьці **надвор** — to come out

надворны, -ая, -ае court (adj.)
надворны лéкар court physician
надзвычáйны, -ая, -ае extraordinary; particular
надзвычáйны сход extraordinary meeting
кнíга не **надзвычáйнай** цікáвасьці book of no particular interest
надзімáны, -ая, -ае pneumatic; haughty, pompous

надзімáцца (I), **-мáюся, -ешся, -юцца** to distend, sulk; swell, be elated
надзімáць (I), **-мáю, -еш, -юць** to inflate, swell

надзьмýты, -ая, -ае sulky; haughty; puffed out, inflated

надзьмýць (I) (pf. of **надзімáць**), fut. **-дзьмý, -éш, -ýць** to inflate, puff out

надзявáць (I), **надзяю́, -éш, -ю́ць** to put/get on
надзявáць капоту (капялю́ш) to put on a coat (a hat)

надкроманскі, -ая, -ае situated on Lake Kroman

надмéрны, -ая, -ае exorbitant, superfluous
надоўга (adv.) for long
нáдпіс, -у (m.) superscription
надрáпаць (I) (pf. of **драпáць**), fut. **-драпаю, -еш, -юць** to scratch

надрукавáны or **вы́друкаваны, -ая, -ае** printed

надсы́паць (I) (pf. of **надсыпáць**), fut. **-сы́плю, -сы́п(л)еш, -(л)юць** to take a little off, pour out a little
надсы́п кры́шку take a little off

надýмацца (I) (pf. of **надýмвацца**), fut. **-маюся, -ешся, -юцца** to make up one's mind; decide, set one's mind

надýмаць (I) (pf. of **надýмваць**), fut. **-дýмаю, -еш, -юць** to decide, conceive (an idea)

надыход, -у (m.) arrival, coming
надыходзіць (II), **надыходзіць, -яць** to come, set in
надыходзіць лéта summer is coming

наéхаць (I) (pf. of **наяжджáць**), fut. **-éду, -еш, -уць** to run/drive into/against; collide (with); come (in large numbers)
на чалавéка **наéхала** áўта the man was knocked down by a car
наéхаць на слуп to drive into a post
наéхала шмат гасьцéй a crowd of visitors guests arrived

нажніцы, -аў (pl. only) a pair of scissors
назáд (adv.) back, backwards
назáўтра(е) (adv.) (for) the next day
названы, -ая, -ае named, mentioned
назвáць (I) (pf. of **называ́ць**), fut. **назавý, -éш, -ýць** to call, name; ask invite
сы́на **назвáлі** Вітаўт(ам) the son was named Vitaut
назвáць гасьцéй to ask/invite many guests

назіráць (I), **назіráю, -еш, -юць** to observe
назіráльны, -ая, -ае observant
назольнасьць, -і (f.) obtrusiveness, importunity

назольны, -ая, -ае obtrusive, importunate
назольная дýмка fixed idea, obsession
назоўнік, -а (m.) noun; denominator
называ́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** to call, to name
называ́ць старадáўнымі імёнамі to call by the ancient names
найбольшы, -ая, -ае the largest
найвышэйшая ўлáда supreme power
нáйперш (adv.) at the first
накармíць (II), (pf. of **кармíць**), fut. **-кармлю́ -корміш, -яць** to feed

накідáцца (I), **-дáюся, -ешся, -юцца** (камý) to thrust oneself (upon smb.)
накіраváць (I) (pf. of **накіроўваць**, I), fut. **-кіру́ю, -еш, -юць** to direct

накладáць (I), **-кладáю, -еш, -юць** to put on/over, lay in /on/over; impose, introduce
н. сабé на талéрку to help oneself (to)
н. вялікія падáткі to introduce/impose high taxes

накла́сьці (I) (pf. of **накладáць**), fut. **-кладу́, -дзе́ш, -у́ць** — see **накладáць**

накрыва́цца (I), **-ва́юся, -ешся, -юцца** — to cover oneself, to be covered

накрыва́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** — to cover

накры́ты, -ая, -ае — covered

накры́паць **індыка́** — to stuff a turkey

накшта́лт (ad — [illegible]se, in the shape of

нала́ж — [illegible]ready, get right,

ваюся, -еш — to return to normal

нала́дзіць (II) [illegible] **ладзіць**), fut. **-ладжу,** — to adjust, repair; organize, arrange

нала́дзіць — to repair shoes

наладзіць — to arrange/stage a concert

налажы́ць (II), pf. of **накладаць**, I), fut. **-лажу, -ложыш, -аць** — to put on/over; impose

нале́ва (adv.) — to the left

нале́жаць (II), **-ле́жу, -ыш, -нць** — to belong, be one of

нале́жаць да арганіза́цыі — to be a member of an organization

як **нале́жа** (= **нале́жыць**) (impers.) — as it is due, properly

нале́жна (adv.) — appropriately

нале́жны, -ая, -ае — appropriate, proper

н-ым спосабам — in the proper way

нале́жыцца (impers.) — one is supposed (to+inf.), one ought (to+inf.)

тут не **нале́жыцца** кури́ць — you are not supposed to smoke here

усё зрабілі, як **нале́жыцца** — they did everything properly

нале́та (adv.) — next year

налічваць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to count, number

налічы́ць (II) (pf. of **налічваць**, I), fut. **-лічу́, -ыш, -аць** — to count

Дзе́ці **налічы́лі** адзін даля́р. — The children counted one dollar.

налу́чыцца (II) (pf. of **лучáцца**, I) — to come across, turn up; happen

наляпíць (II) (pf. of **наляпля́ць**, I), fut. **-ляплю́, -ле́піш, -яць** — to stick on

наляпля́ць (I), **-ляпля́ю, -ля́еш, -юць** — to stick on

намага́ньне, -я (n.) — effort

намачы́ць (II) (pf. of **намочваць**, I), fut. **-мачу́, -мочыш, -аць** — to soak

наме́р, -у (m.) — intention, goal; purpose

Наме́сьнік-губэрна́тар, -а (m.) — Lieutenant Governor

на́метка or **на́мітка, -і** (f.) — headdress of a Byelorussian woman

на́нава (adv.) — anew

на́нач (adv.) — for the night, overnight

напа́д, -у (m.) — attack

напалоханы, -ая, -ае — frightened, scared

напамі́н(ак), -(нк)у (m.) — reminder

напаўзасыпаны, -ая, -ае — half covered

напе́радзе (adv.) — in front, before

напіра́ць (I), **-ра́ю, -еш, -юць** — to press

напіра́ць ззаду — to press from behind

на́піс, -у (m.) — inscription

наплява́ць (I) (pf.) fut. **наплюю́, -е́ш, -ю́ць** — to spit on

напоўнач (adv.) — (to the) north

напоўніцца (II) (pf. of **напаўня́цца**, I), fut. **-поўнюся, -ішся, -яцца** — to fill, be filled

напра́ва (adv.) — to the right

напява́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** — to hum

напярэ́ймы (adv.) — toward(s)

нарадзі́ны, -аў (pl. only) — birth

дзень **нарадзі́наў** — birthday

нарадзі́цца (II) (pf. of **радзі́цца**), fut. **-раджу́ся, -родзішся, -яцца** — to be born

нарадзі́ць (II) (pf. of **радзі́ць**), fut. **-раджу́, -родзіш, -яць** — to bear

Нарвэ́гія, -і (f.) — Norway

народны, -ая, -ае — folk (adj.); popular; people's; national

народная творчасьць — folklore
народная дэмакра́тыя — people's democracy
народны паэт — national poet
насоўвацца (I), **насоўваецца, -юцца** — to approach, be near
наставáць (I), **настаé, -ю́ць** — to come, begin
настáвіць (II) (pf. of **наста́ўляць**, I), fut. **-ста́ўлю, -віш, -яць** — to set; place (a quantity of); point
н. будзíньнік — to set an alarm clock
настáвіць талéрак на стол — to set a table with plates
настáць (I) (pf. of **наставáць**), fut. **-стáне, -уць** — to come, begin
настáла лéта — summer came
настáла ноч — night came/fell
насýнуцца (I) (pf. of **насоўвацца**), fut. **-нецца, -уцца** — to approach, become near; pull over
шáпка **насýнулася** на вочы — a cap slipped down over the eyes
насьледавáць (I), **насьлядýю, -еш, -юць** — to imitate
насьмéліцца (II) (pf. of **-мéльвацца**, I), fut. **-сьмéлюся, -ішся, -яцца** — to dare, venture
насьмéшка, -і (f.) — mockery
насьміхáцца (I), **-хáюся, -ешся, -юцца** — to mock (at), jeer (at); chaff
н. адзíн з аднаго — to mock each other
насьцéнны, -ая, -ае — wall (adj.); mural
насьцéнная газэта, шáфка — wall newspaper, wall cupboard
насьцéнныя фрэскі — mural frescoes
насьцярожаны, -ая, -ае — watchful
Натáльля, -і (dim. **Натáлька**) (f.) — Natallie
натáрыюс, -а (m.) — notary
натоўп, -у (m.) — crowd, multitude
натхнéньне, -я (m.) — inspiration
наўкола (adv.) — round-about
наўмы́сна (adv.) — purposely, on purpose
наўмы́сны, -ая, -ае — deliberate, intentional
нáўскáч (adv.) — at a gallop
нáўцёкі (adv.): кíнуцца **наўцёкі** — to take to one's heels

нахáбства, -а (n.) — impudence
нахадзíцца (II) (pf.), fut. **-хаджýся, -ходзішся, -яцца** — to tire oneself by walking
нахíлены, -ая, -ае — bent, stooped
нацéліва, -а (n.) — undergarments
нáцыя, -і (f.) — nation
нацыянáльнасьць, -і (f.) — nationality
нацыянáльны, -ая, -ае — national
начлéг, -у (m.) — night's lod[illegible]
[illegible] watch [illegible]
[illegible]: night [illegible]
grazing horses
начлéжны, -ая, -ае — [illegible]
начлéжны [illegible]
начорнавíк, -а (m.) — rough [illegible]
нáш(ы), нáша(й), нáша(е) — our, ours
нашчáсьце (adv.) — fortunately, [illegible]
наядáцца (I), **-дáюся, -ешся, -юцца** — to eat one's [illegible]
наяжджáць (I), **-джáю, -еш, -юць** — to run into/against; drive over, [illegible] over
наяўны, -ая, -ае — available
неадукавáны, -ая, -ае — uneducated
неадчэпны, -ая, -ае — obtrusive, importunate
неажы́ўлены прадмéт (gram.) — inanimate object
неазначáльнік, -а (m.) — infinitive
неазнáчаны, -ая, -ае — indefinite
неапéты, -ая, -ае — not celebrated/glorified
неапéтая слáва — glory not celebrated by anybody
неасьвéтлены, -ая, -ае — dark
неасьвéтлены пакой — dark room
неасьвéчаны, -ая, -ае — uneducated
н-ы чалавéк — uneducated person
неахвотна — see **неахвоча**
неахвоча (adv.) — reluctantly, with reluctance; unwillingly
неахвочы, -ая, -ае — reluctant, unwilling
неблагí, -áя, -ое — not bad, quite good
неблагáя дýмка — not a bad idea
небясьпéчны, -ая, -ае — dangerous
нéвуцтва, -а (n.) — ignorance
невядома — see **нявéдама**
невядомы, -ая, -ае — unknown, obscure
невялíчкі, -ая, -ае — small, little, slight

невясёлы, -ая, -ае gloomy, dark
недакáз, -у (m.) (gram.) dots
недалёка (adv.) ад+gen. not far from...
недалікáтны, -ая, -ае indelicate, coarse; immodest, tactless
недамагáньне, -я (n.) indisposition
недамагáць (I), **-магáю, -еш, -юць** not to feel quite well
недарэка, -і (m. & f.) muff, gawk
недарэчнасьць, -і (f.) absurdity
недарэчны, -ая, -ае absurd
недасол, -у (m.) insufficient salting
недасягальны, -ая, -ае unattainable
недаўгавечнасьць, -і (f.) short life
недаўгавечны, -ая, -ае short-lived
недахоп, -у (m.) defect, shortcoming; shortage, deficit
недзе (adv.) somewhere
незабýдка, -і (f.) forget-me-not
незабы́ўнае відовішча unforgettable sight
незаве́шаны, -ая, -ае not curtained
незакончаны, -ая, -ае incomplete; unfinished; imperfective (gram.)
незакончаная кні́га incomplete book
незакончаная пра́ца unfinished work
н-ае трыва́ньне imperfective aspect
незале́жна (adv.) regardless (of), irrespective (of)
незале́жнасьць, -і (f.) independence
незале́жны, -ая, -ае independent
незале́жны сказ independent clause (gram.)
незаму́жная, -ае (f.) single, unmarried girl
нездавальня́юча (adv.) unsatisfactorily
нездавальня́юча (noun) unsatisfactory mark
нездарма́ (adv.) not without reason
нездаровіцца, яму, ёй (impers.) he, she does not feel well
нездаровы, -ая, -ае unhealthy, sickly; unwholesome
нездаровая е́жа unwholesome food
незлапомны, -ая, -ае forgiving
незнаёмы, -ая, -ае unknown, strange
незнаёмыя словы unknown words
незнарок (adv.) unintentionally, accidentally

неймаве́рны, -ая, -ае incredible, unbelievable, inconceivable
не́калі or калі́сь(ці) (adv.) at one time, once
некаторы, -ая, -ае some
не́куды (adv.) somewhere, (to) some place
немагчы́мы, -ая, -ае impossible; inconceivable
ненавідзець (II), **-ві́джу, -дзіш, -яць** to hate, detest, abhor
ненавíдны, -ая, -ае hated, hateful, odious
ненадзе́йны, -ая, -ае unreliable
ненадо́ўга (adv.) not for long
ненатура́льны, -ая, -ае unnatural, artificial; stiff
ненаці́сьнены, -ая, -ае (gram.) unstressed
непадалёк (adv.) not far
не́навісьць, -і (f.) hatred
непадаўкі́, -а́я, -ое unyielding, tenacious; difficult
непакоіцца (II), **-коюся, -ішся, -яцца** to worry; to be anxious about
непасе́дліва (adv.) restlessly
непасе́длівы, -ая, -ае restless, fidgety
непахíсны, -ая, -ае unshakable, decisive; resolute, firm; steadfast
неперахóдны дзеяслоў intransitive verb
непрагля́дны, -ая, -ае pitch-dark, impenetrable
непрагля́дны цень impenetrable shadow
непраходны, -ая, -ае impassable, impenetrable
непраходны лес impenetrable forest
непраходная гразь impassable mud
не́прыяцель, -я (m.) enemy
неразва́жліва or неразва́жна (adv.) unreasonably
неразва́жлівы or неразва́жны, -ая, -ае foolish, stupid
неразу́мны, -ая, -ае unreasonable; lacking common sense
не́руш, -у (m.) foolish, stupid
нерэа́льны or нярэа́льны, -ая, -ае virgin forest
неславя́нскі, -ая, -ае unreal
неспадзе́ўкі or неўспадзе́ўкі (adv.) non Slavonic/Slavic
by surprise, unawares

н. засьпе́ць — to take by surprise/unawares

неспадзява́на (adv.) — unexpectedly, unawares, by surprise

неспакойна (adv.) — restlessly
неспакойны, -ая, -ае — restless, troubled
неспакойныя часы́ — troubled times
несправядлі́ва (adv.) — not fair
несьмяротнасьць, -і (f.) — immortality
несьмяротны, -ая, -ае — immortal
нетактоўны, -ая, -ае — tactless
неўзгадава́ны, -ая, -ае — ill-bred, unmannerly, coarse

неўспадзе́ўкі (adv.) — by surprise
неўтаймо́ўна (adv.) — indomitably
нехлямя́жа (adv.) — awkwardly
нехлямя́жы, -ая, -ае — clumsy
не́хта (indef. pron.) — someone, somebody; anyone, anybody

нечака́на (adv.) — unexpectedly
не́чы(й), не́чыя, -ые or **не́чая, -ае** (indef. pron.) — somebody's, someone's

не́шта (indef. pron.) — something; anything
я ма́ю **не́шта** — I have something
Ці ён напіса́ў **н.**? — Has he written anything?

не́як (adv.) — somehow
не́які or **не́йкі, -ая, -ае** — some
Нёман, Нёмна (m.) — Nioman (Neman River)
ні (conjunc.): **ні... ні** (+ **не**) — neither . . . nor
ні за, **ні** су́праць — neither for nor against
ні я́е, **ні** яго яны́ **ня** ба́чылі — they saw neither him nor her
ні (particle) — not a
ні кроку дале́й! — Not a step farther!
ні́ва, -ы (f.) — cornfield; arable land
ні́дзе (adv.) — nowhere
Ні́жняя Кана́да (f.) — Lower Canada
ні́зава́я плынь ракі — the lower reaches of the river

ні́зка (adv.) — low
ні́ку́ды (adv.) — to nowhere
ніра́зу (adv.) — not once, never
ён **ніра́зу** не спазьні́ўся — not once was he late

ніхто (neg. pron.) — nobody, no one
нішто, нічога (pron.) — nothing, anything
нішто or **нічога** не памагло — nothing could help
ніхто **нічога** ня ве́даў — nobody knew anything
нішто (adv.) — passably, so-so
нішто сабе́ — so-so
нішто (predic.) — not bad
чалаве́к ён **нішто** сабе́ — he is not bad
Ніягара́скі вадаспа́д — Niagara Falls
ніяк (adv.) — in no way, by no means
ніяк не — nowise, in no way
ніякі, -ая, -ае (pron.-adj.) — no, none
ніякага адка́зу — no answer
Якія пыта́ньні? — **Ніякіх!** — Any questions? — None.
ніякім пара́дкам — by no means
ніякі род (gram.) — neuter gender
новаасе́лы, -ая, -ае — newly arrived, newly settled
новапаўста́лы, -ая, -ае — newly formed
новенькі, -ая, -ае — new
ножны, -аў (pl. only) — a pair of scissors
норма, -ы (f.) — work quota
ноч, -ы (f.) — night
Добрай **ночы.** — Good night.
ночны, -ая, -ае — night (adj.)
ночная кашу́ля — nightgown
ношка, -і (f.) — bundle
ну — and; well
Ну, а дзе мой? — And where is mine?
Ну, пойдзем! — Well, let's go!
нуда́, -ы́ (f.) — boredom
наганя́ць **нуду́** — to bore
нудзьга́, -і (f.) — boredom
нуль, -я́ (m.) — zero
нутраны́, -а́я, -ое or **нутра́ны, -ая, -ае** — inside, interior, inner, inward; internal; home, inland
нутра́ны́я дзьве́ры — inner door
нутра́ны́ сьвет — inner life
нутра́ны́ га́ндаль — home/inland trade
нырэц, -рца́ (m.) — dive
даць **нырца́** — to dive
Нэгр, -а (m.) — Negro
Нэгрыця́нка, -і (f.) — Negro

-i (m. & f.) one who pretends not to see anything
нябёсны, -ая, - heavenly
heavenly manna (biblical)
of нéба) sky, heaven
not bad, rather well, quite good
poor fellow/boy/thing

нябыва́лы, -ая, -ае unprecedented
нявéдама or **нямá вéдама** it is unknown (predic.)
нявéдама куды́ no one/God knows where
нявéдамы, -ая, -ае unknown; obscure
нявéдамыя краі unknown countries
нявéдамы паэт unknown/obscure poet
нявéрны, -ая, -ае unfaithful; faithless
нявéтла (adv.) unkindly
ня вéтла (pred.) it is not kind
нявéтлы, -ая, -ае unkind
няволіць (ll), **-волю, -іш, -яць** to force

нявольнік, -а (m.) slave
нявольніцтва, -а (n.) slavery
няволя, -і (f.) bondage; slavery
нявыра́зны, -ая, -ае indistinct; vague, dim; slipshod; illegible

нявыра́знае вымаўлéньне indistinct, defective pronunciation
н-ае ўяўлéньне vague/dim idea
нявыра́зны почырк illegible handwriting
нявы́сака or **нявысока** not high, low (adv.)
нявысокі, -ая, -ае not tall, short; not high, low

нягну́ткі, -ая, -ае stiff
нягодны, -ая, -ае bad
нягу́чна (adv.) quietly, in a low voice
нядба́йна (adv.) carelessly
нядба́йны, -ая, -ае careless
нядоўга (adv.) not long
ён жыў **нядоўга** he did not live long
форт стаяў **н.** the fort did not last long
няёмка (adv.) uneasily, awkwardly; embarrassed/embarrassingly

ён чýўся **няёмка** he felt uneasy/embarrassed
мне было **няёмка** I felt embarrassed
няёмка (pred.) it is embarrassing; it does not become/fit
няёмка спазьні́ца it is embarrassing to be late; it is awkward to be late
няёмкі, -ая, -ае awkward, embarrassing
н-ае палажэньне or **няёмкая** сытуа́цыя awkward situation

нязвыча́йна (adv.) unusually, uncommonly; exceptionally
нязвыча́йны, -ая, -ае unusual, uncommon; exceptional
нязгода, -ы (f.) discord
нязлосны, -ая, -ае amiable, good-natured; forgiving, placable
нязна́чны, -ая, -ае slight, scant
нязьлічоны, -ая, -ае countless, innumerable, numberless
нязьме́нны, -ая, -ае invariable, unalterable; constant, irremovable, permanent
нязьме́ннае слова uninflective word (gram.)
нема́ла (adv.) not a little, much; not a few
нямі́лы, -ая, -ае disagreeable, disliked, unpleasant; unloved
нямы́ты, -ая, -ае not washed, unwashed
нянáвісьць or **не́навісьць -і,** (f.) hatred
няпісьме́ннасьць, -і, (f.) illiteracy
няпра́ўда, -ы (f.) untruth, falsehood, lie
няпрывéтны краявід cheerless landscape
няпрыгожа (adv.) ugly
няпрыгожа (pred.) it is not nice
няпрыгожы, -ая, -ае plain, not pretty; uncomely, ugly

няпрыéмна (adv.) unpleasantly
няпрыéмна (pred.) it is unpleasant
няпрыéмнасьць, -і (f.) mishap
няпрыкмéтна (adv.) imperceptibly; insignificantly, inconspicuously
н. для сябé unwillingly

няпрыкме́тны, -ая, -ае imperceptible, unostentatious, [illegible] inconspicuous
няпрытомны, -ая, -ае unco[illegible]
няпэ́ўнасьць, -і (f.) uncert[illegible]
няпэ́ўны, -ая, -ае uncer[illegible] insecure
н-ае становішча indefinite/uncertain position/circumstances
няпэ́ўныя ве́сткі doubtful information
няпэ́ўны работнік unreliable worker
нярухома (adv.) immovably, motionless (adv.)
нярухомы, -ая, -ае immovable, motionless
нярэ́альны, -ая, -ае unreal
нярэ́дка (adv.) not infrequently, often
няспрыя́льны, -ая, -ае unfavourable
няспрыя́льныя абста́віны unfavourable circumstances
неста́ча, -ы (f.) lack/shortage (of), deficiency (in)
адчува́ць **неста́чу** to be short (of), to be in want (of)
нясуве́рны, -ая, -ае disloyal; unfaithful
нясьме́лы, -ая, -ае shy, diffident
нясьце́рпна (adv.) unbearably
нясьце́рпны, -ая, -ае unbearable
нясьці́ха́на (adv.) unceasingly, incessantly
нясьці́ха́ны дождж incessant rain(s)
няўгі́нны, -ая, -ае unbending, inflexible, stiff
няўда́лы, -ая, -ае unsuccessful, unfortunate; awkward, clumsy
няўда́ча, -ы (f.) failure, misfortune; rebuff
няўжо (adv.) not really
няўзна́к (adv.) imperceptibly
няўме́ка, -і (m. & f.) inept, clumsy (one)
няўпынна (adv.) irrepressibly, incessantly
няўпы́нны, -ая, -ае irrepressible, unpausing; active
няўры́мсьлівы, -ая, -ае capricious; restless
няўхі́льны, -ая, -ае unavoidable
няцотны лік odd number
няцэ́лы, -ая, -ае not quite
н-ыя дзьве ты́сячы not quite two thousand
няця́жка (adv.) not difficult, easy, easily
нячу́тка, -і (m. & f.) one who pretends not to hear anything
нячу́тна (adv.) inaudibly, noiselessly
нячу́тны, -ая, -ае inaudible
няя́сны, -ая, -ае obscure; vague

О

опэра, -ы (f.) opera

П

па (prep.) + acc. for; up to
пайсьці па ся́бру to go for a friend
па шы́ю up to one's neck
па + loc. after, on, along, in, by
па абе́дзе after dinner
лічыць па па́льцах to count on one's fingers
ісьці́ па траве́ to walk on the grass
(па дарозе) (along the road)
хадзі́ць па ле́се to walk in the forest
крок па кроку step by step
сваякі́ па ба́цьку relations on the father's side
паабдзіра́ць (I) (pf. of **абдзіра́ць**, I), fut. **-ра́ю, -еш, -юць** to scratch in many places
паангельску (adv.) in English, English
напі́сана п-ку written in English
ён гаворыць п-ку he speaks English
паасобку (adv.) separately, apart
жыць паасобку to live separately
дамы́ стаяць п. the houses stand apart from one another
паасобны, -ая, -ае individual; separate
паасобныя краі́ individual/separate countries
паблі́зу (adv.) close by, near by
паблі́зу ад гораду not far from the town, near the town
пабольшыць (II) (pf. of **пабольшваць**, I), fut. **-большу, -ыш, -аць** to enlarge
пабочныя словы (gram.) parenthesis
пабудава́ць (I) (pf. of **будава́ць**) fut. **-буду́ю, -еш, -юць** to build, construct

пабудзіць (II)(pf. of **будзіць**), fut. **-буджу́, -дзіш, -яць** — to wake, awake(n), call
  п-дзе́це мя́не а сёмай — wake me at seven
пабудова, -ы (f.) — building, erection
  план **пабудовы** гораду — plan for the building of a town
пабы́ць (I) (pf. of **быць**), fut. **-бу́ду, -дзеш, -дуць** — to be; stay awhile, remain
пава́га, -і (f.) — respect
[illegible] -а (m.) — guide, leader
[illegible] I, **-важа́ю, -еш, -ае** — to respect
  [illegible] adv. — seriously, earnestly
  [illegible], **-ая, -ае** — serious, earnest
[illegible] (I), **-рочваюся, -ешся, -ююцца** — to turn; revolve
  паварочвацца за́дам — to turn one's back
паварочваць (I) + acc. — see **паварочвацца**
паведамля́ць (I), **-ля́ю, -еш, -юць** — to announce; inform; report
пavéк (adv.) — for ages, for ever
пavéка, -і (f.) — eyelid
пavéр, -у (m.) — credit
пavéрх (adv.) — over
пavéрхня, -і (f.) — surface
пavéрыць (II) (pf. of **ве́рыць**), fut. **-ве́ру, -ы́ш, -аць** — to believe, trust
пavéсьці апавяда́ньне — to tell a story
пavéтра, -а (n.) — air
  падыхаць сьве́жым **пavéтрам** — to take a breath of fresh air
пavéтраны, -ая, -ае — airy, (of the) air
павільгатне́лы, -ая, -ае — wet, moist
павіснуць (I) (pf.) fut. **-ві́сну, -еш, -уць** — to hang (by, on)
паволі — slowly
павольна (adv.) — slowly
павольны, -ая, -ае — slow
павук, -а́ (m.) — spider
павыскокваць з ха́таў — to run out of the houses
павыходзіць (II) (pf. of **выходзіць**), fut. **-дзіць, -яць** — to get out, come out (up)
  зь гімна́зіі **павыхо-дзіць шмат паўста́нцаў** — many of the participants in the uprising will come from this high school
павялічвацца (I), **-вялі́чваюся, -ешся, -юцца** — to increase, to grow
павялічыць (II) (pf. of **павялічваць**, I), fut. **-вялічу, -ыш, -аць** — to enlarge, magnify; raise
павярну́цца (I) (pf. of **паварочвацца**), fut. **-ну́ся, -е́шся, -у́цца** — to turn/revolve once
павярну́ць (I) (pf. of **паварочваць**) + acc. — see **павярну́цца**
павярхо́ўны, -ая, -ае — superficial
пага́рда, -ы (f.) да+gen. — contempt, scorn, disdain; disregard
пагарджа́ць (I), **-гарджа́ю, -еш, -юць** (+ instr.) — to despise, disdain
пагашаць ма́ркі — to cancel stamps
паглы́біць (II) (pf. of **паглыбля́ць**, I), fut. **-глыблю́, -глы́біш, -яць** — to deepen; dredge
паглыбля́цца (I), **-глыбля́юся, -ешся, -юцца** — to deepen; become deeper/more profound
пагля́д, -у (m.) — look, stare; opinion
пагна́цца (II) (pf. of **гна́цца**), fut. **-ганю́ся, -го́нішся, -яцца** — to run (after), start in pursuit (of); strive
пагна́ць (II) (pf. of **гнаць**), fut. **-ганю́, -го́ніш, -яць** — to drive, turn out
пагодны, -ая, -ае — fair, fine, bright
пагорак, -рку (m.) — hill, hillock
пагроза, -ы (f.) — threat, menace
пад (prep.) + acc. — towards, to, before
  пад'е́хаць **пад** Ві́льню — to drive up to Vilna
  пад ве́чар — towards evening
  танцава́ць **пад** му́зыку — to dance to music
  браць **пад** ахову — to protect
пад (prep.) + instr. — under, of, on
  быць **пад** ахо́вай — to be under the protection of
  бі́тва **пад** Койданавам — the battle of Kojdanava
  пад умо́вай, што — on the condition that
падава́цца (I), **-даю́ся, -е́шся, -ю́цца** — to set off/out

пада́дзены, -ая, -ае given; served
пада́дзеныя словы given words
вячэра ўжо **п-на** supper is already served
падазрава́ць (I), **-зраю́, -е́ш, -ю́ць** to suspect
падазрэ́ньне, -я (n.) suspicion
пада́ньне, -я (n.) legend
пада́ны, -ая, -ае or **пада́дзены** (part.) given
як **пада́ны** прыклад as the given example shows
падарожжа, -а (n.) trip, journey
падарожнік, -а (n.) traveller
падарожнічаць (I), **-чаю, -еш, -юць** to travel
падарожны, -ая, -ае travelling, travel (adj.)
падарожны, -ага = **падарожнік** traveller
падасьпе́ць (I) (pf. of **падасьпява́ць**), fut. **-сьпе́ю, -еш, -юць** to come/arrive (in time)
пада́так, -тку (m.) tax
падаўкі́, -а́я, -ое submissive; flexible; apt, fit
пада́цца (irr.) (pf. of **пада-ва́цца**, I), fut. **-да́мся, -дасі́ся, -ду́цца** to set off/out; draw, move
ён **пада́ўся** на філязофію he took up the study of philosophy
падбародак, -дка or **падбародавіч, -а** (m.) chin
падбе́гчы (irr.) (pf. of **падбяга́ць**, I), fut. **-бягу́, -бяжы́ш, -гу́ць** to run up
падбі́ць (I) (pf. of **падбіва́ць**), fut. **падаб'ю́, -е́ш, -ю́ць** to subdue
падбі́ць падноскі to resole (shoes)
падбор, -у (m.) selection
падва́жнік, -а (m.) lever
падве́зьці (I) (pf. of **падвозіць**, II), fut. **-вязу́, -е́ш, -у́ць** to bring (smth.); give a ride (to smb.)
падвоз, -у (m.) ride, lift; transport, supply
падвозіць (II), **-вожу, -зіш, -яць** to bring; give a ride
падвозіць конна to give a ride on horseback
падвыша́ць заработкавую пла́ту to raise wages
падганя́ць (I), **-ганя́ю, -еш, -юць** to prompt
паддава́цца (I), **-даю́ся, -е́шся, -ю́цца** to yield, move
падда́ны, -ага (m.) subject
падзе́л, -у (m.) division, partition
падзе́лены, -ая, -ае (part.) divided
падзе́рты, -ая, -ае (part.) torn, worn out, shabby
падзе́рці (I) (pf. of дзе́рці). fut. -дзяру́, -эш, -у́ць to tear, wear out
падзяліць (II) (pf. of дзяліць). fut. -дзялю́, -дзе́ліш, -яць (на) to divide into (by)
падзяліць на дзве гру́пы to divide into two groups
падзяліць на два to divide by two
падкочвацца (I), **-кочваецца, -юцца** to roll/get unto
падкра́сьціся (I) (pf. of **падкрада́цца**, I), fut. **-краду́ся, -е́шся, -у́цца** to sneak up/on, to steal up
падкрэсьлены, -ая, -ае or **падчы́ркнуты** underlined
падлічы́ць (II) (pf. of **падлічва́ць**, I), fut. **-лічу́, -ыш, -аць** to count, figure out
падляга́ць (I), **-ляга́ю, -еш, -юць** to be subjected to
падма́нлівы, -ая, -ае deceptive, delusive
падме́на, -ы (f.) substitution
падмяні́ць (I) (pf. of **падмяня́ць**), fut. **-мяню́, -ме́ніш, -яць** to substitute
падмяня́цца (I), **-мяняецца, -юцца** to be substituted
падня́ць (I) (pf. of **падымаць**), fut. **падыму́, -еш, -уць** to pick up
падобна (adv.) like
ён піша **п.**, як ягоны брат he writes like his brother

падобнае, -ага:
і **падобнае** — and the like

падобны, -ая, -ае (да + gen.) — resembling, alike; similar
быць **п-ым** (да+gen.) — to be like, resemble
і да таго **п-ае** — and so on

[illegible] (I), **-падаю, -еш, -юць** (пад+acc.) — to fall (under)
падпадаць пад чый-н. — to fall under smb's influence

падпарадкавацца (I) — to submit, obey

падпарадкоўваць (I), **-коўваю, -коўваеш, -коўвае, -коўваем, -коўваеце, -коўваюць** — to subordinate, subdue

падпарадкоўвацца (I), **-коўваюся, -коўваешся, -коўваецца, -коўваемся, -коўваецеся, -коўваюцца** — to submit, obey

падпасьці (I) (pf. of **падпадаць**), fut. **-паду́, -дзе́ш, -ду́ць** — to fall under

падпісацца (I) (pf. of **падпісвацца**), fut. **-пішу́ся, -ашся, -уцца** — to sign; subscribe

падпісаць (I) (pf. of **падпісваць**), fut. **-пішу́, -аш, -уць** — to sign, write under

падпісвацца (I), **-ваюся, -ешся, -юцца** — to sign; subscribe

падпісваць (I),**-пісваю, -еш, -юць** — to sign, write under

падплываць (I), **-плываю, -еш, -юць** (да + gen.) — to swim/sail/row up (to)

падраны or **падзе́рты, -ая, -ае** — torn; worn out, shabby

падрастаючы, -ая, -ае — growing up

падрацца (I) (pf. of **драцца**), fut. **-дзярэцца, -у́цца** — to be torn; get worn out
сукенка **падралася** — the dress is torn/worn out

падраць (I) (pf. of **драць**, I), fut. **-дзяру́, -эш, -у́ць** — to tear, wear out
падраць ліст на кавалачкі — to tear a letter to pieces

падраць чаравікі — to wear out shoes
(па)другое (adv.) — secondly
падру́чнік, -а (m.) — textbook; manual
падстры́гчы (I) (pf. of **падстрыга́ць**), fut. **-стрыгу́, -жэш, -гу́ць** — to cut; clip, trim, prune

падступа́ць (I), **-ступа́ю, -еш, -юць** — to approach, come up (to) (fig.), come to
падступі́ць (II) pf. of **падступа́ць**), fut. **-ступлю́, -пі́ш, -яць** — to draw near; approach; come

Падуа́нскі, -ая, -ае — of Padua
падхапі́ць (II) (pf. of **-хапля́ць**, I), fut. **-хаплю́, -хопіш, -яць** — to take up

падцягваць (I), **-ваю, -еш, -уць** — to pull (to, up); bring up, move closer
падця́гваць човен да бе́рагу — to pull the boat to shore

падыйсьці (I) (pf. of **падходзіць**, II), fut. **падыйду́, -дзе́ш, -у́ць** (да + gen.) — to come up to, approach

падыма́ць (I), **-ма́ю, -еш, -юць** — to pick up

падды́хаць (I) (pf. of **дыхаць**), fut. **-ды́хаю, -еш, -юць** — to breathe (for a while)

падыход, -у (m.) — approach
падэшва, -ы (f.) — sole

пае́сьці (irr.) (pf. of **е́сьці**), fut.**пае́м, -ясі, -ядзе́, -ядзі́м, -ядзе́це, -ядзя́ць** — to eat (some), have a meal; eat up
пае́сьці су́пу — to have some soup

пажада́на (pred.) — it is desirable/advisable
пажада́ны -ая, -ае — desirable, advisable
пажада́ньне, -я (n.) — wish; desire
найле́пшыя **п-ні** — best wishes

пажада́ць (I) (pf. of **жада́ць**), fut. **-жада́ю, -еш, -юць** — to wish; desire

пажаўце́лы, -ая, -ае — turned yellow, yellowed

пажаўце́ць (I) (pf. of **жаўце́ць**), fut. **-жаўце́е, -юць** — to turn yellow

пажы́ва or **спажы́ва, -ы** (f.) — nourishment, food; gain, profit

пажы́так, -тку (m.) benefit, welfare
пазайздросьціць (II) (pf. of **зайздросьціць**), fut. **-здрошчу, -ціш, -яць** to envy
пазаўтра (adv.) the day after tomorrow
пазаўчора (adv.) the day before yesterday
пазахо́ўваць (I) (pf.) fut. **-хо́ўваю, -еш, -юць** to cover up, tuck in
пазба́віць (I) (pf. of **пазбаўля́ць**), fut. **-зба́ўлю, -віш, -яць** to deprive, bereave
пазбы́цца (I) (pf. of **пазбыва́цца**), fut. **-дуся, дзешся, -уцца** to get rid of
пазва́ць (I) (pf. of **зваць**), fut. **-зову́, -зо́ве, -зо́вуць** to call
пазнаёміцца (II) (pf. of **знаёміцца**), fut. **-ёмлюся, -мішся, -яцца (з** + instr.) to meet smb., make smb's acquaintance; become familiar with
пазнаёміць (II) (pf. of **знаёміць**), fut. **-ёмлю, -міш, -яць** to acquaint (with), to introduce (to)
пазнаёмце мяне́ зь ёю! Introduce me to her!
пазрыва́ць (I) (pf. of **зрыва́ць**), fut. **-ва́ю, -еш, -юць** to tear away
пазы́ка, -і (f.) loan
пазьні́цца (II), **-зьнюо́ся, позьнішся, -яцца** to be late
гадзі́ньнік **позьніцца** the watch (clock) is slow
пакава́цца (I), **-ку́юся, -ешся, -юцца** to pack up
пака́з, -у (m.) show
паказа́цца (I) (pf. of **пака́звацца**), fut. **-кажу́ся, -ашся, -уцца** to show oneself
пака́звацца (I), **-ваюся, -ешся, -юцца** to show oneself, come in sight
пака́зьнік, -а (m.) index
пакале́ньне, -я (n.) generation
пакаці́ць (II) (pf. of **каці́ць**), fut. **-качу́, -коціш, -яць** to roll off
цягні́к наш **пакоціць** уда́ль our train will roll far away
паквітава́ньне, -я (n.) receipt
пакіда́ць (I), **-кіда́ю, -еш, -юць** to leave; abandon
паклон, -у (m.) bow
аддава́ць каму-н. **паклон** to return smb's bow (salutation)
перадава́ць **паклон** to send one's (best) regards
пакора, -ы (f.) humility, submi
пакорны, -ая, -ае humble, submi
пакрапі́ць (II) (pf. of **крапі́ць**), fut. **-краплю́, кропіш, -яць** to sprinkle
пакруці́ць (II) (pf. of кр[illegible] -[illegible] -[illegible]
пакры́сé (adv.) little; a little at a time; litt[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [

палíцыя, -і (f.) police
палíць (II), **палю́, па́ліш, -яць** to burn; heat
палíць папе́ры to burn papers
палíць у пе́чы to heat the oven
палíць (I) (pf. of **палі-ва́ць**), fut. **палію́, -е́ш, -ю́ць** to pour on
палíць вадою to water
па́лка, -і (f.) stick
па́лкі, -ая, -ае ardent, flaming
[illegible] ardent speech
[illegible] colonel
[illegible] captivity, war prison
[illegible] ice hole
[illegible] to be frightened
[illegible] **-ею, -еш, -юць** to crackle/clink from time to time
па́льма, -ы (f.) palm
па́льчык, -а (m.) (dim. **па́лец**) finger
паляце́ць (irr.) (pf. of **ляце́ць**), fut. **-лятý, -ці́ш, -тýць** to fly off, fly forth; fall
памале́ньку (adv.) slowly; gradually, little by little
памаха́ць (I) (pf. of **маха́ць**), fut. **-маха́ю, -еш, -юць** to wave
памáхваць (I), **-мáхваю, -еш, -юць** to wave from time to time
памéр, -у (m.) size
памéраць (I) (pf. of **мéраць**), fut. **-мéраю, -еш, -юць** to try on
памéрці (I) (pf. of **паміра́ць**), fut. **-мрý, -эш, -ýць** to die
памéшканьне, -я (n.) flat, apartment
памірáць (I), **-мірáю, -еш, -юць** to die
памойму (adv.) in (according to) my opinion, as I want/wish
пампýшка, -і (f.) bun, doughnut; plump person
памсьцíцца (II) (pf. of **імсьцíцца**) fut. **-мшчýся, -мсьцíшся, -я́цца** to take vengeance
памы́ць (I) (pf. of **мыць**) fut. **-мы́ю, -еш, -юць** to wash
памя́кчаны, -ая, -ае softened
памякчáцца (I), **памякчáецца, -юцца** to become soft
памяншáльны, -ая, -ае diminishing; diminutive
памяня́ць (I) (pf. of **мяня́ць**), fut. **-мяня́ю, -еш, -юць** to change, exchange
памяшáны, -ая, -ае mixed; mad, insane, crazy
памяшáныя роды (gram.) mixed genders
пан, -а (m.) gentleman; landowner; lord
вялíкі пан lord
панáдны, -ая, -ае attractive; charming
панáшаму in/according to our opinion; as we wish
панéсьці (I) (pf. of **нéсьці**), fut. **-нясý, -éш, -ýць** to carry, carry along
пановаму (adv.) in a new fashion
пáнскі, -ая, -ае lord's, lordly; (fig.) gentle, grand
пантофаль, -фля or **пантопаль** (m.) slipper
панýры, -ая, -ае sullen, gloomy, cheerless; unsociable, sad; (fig.) gloomy, dark
панýры лес gloomy/dark forest
панюхáць (I) (pf. of **нюхáць**), fut. **-нюхáю, -еш, -юць** to sniff, smell
папáрныя гоні fallow field
папаўзьцí (I) (pf. of **паўзьцí**), **-паўзý, -éш, -ýць** to begin to crawl
папацёмку (adv.) in the dark
(па)пéршае (adv.) first of all; for one thing; firstly
папíць (I) (pf. of **піць**), fut. **-п'ю́, -п'éш, -п'юць** to drink some/a bit
паплы́сьці (I) (pf. of **плы́сьці**), fut. **-плывý, -éш, -ýць** to swim; float, drift

мы **паплылі** далéй — we went on swimming
крыга **п-ла** далéй — the ice floe continued to drift away

папра́віць (II) (pf. of **па-праўля́ць**, I), fut. **-пра́ўлю, -віш, -яць** — to correct, put/set right
папра́ўдзе (adv.): **п.** сказа́ць — to tell the truth
папросту (adv.) — without ceremony
папсава́ць (I) (pf. of **псава́ць**), fut. **-псую́, -е́ш, -ю́ць** — to spoil, upset
папяроса, -ы (f.) — cigarette
папярэдні, -яя, -яе — previous
папячы́ (I) (pf. of **пячы́**), fut. **-пяку́, -пячэш, -ку́ць** — to fry/roast/grill; to burn, scorch
папячы́ сабе́ па́льцы — to burn one's fingers
сонца **папякло** — the sun burned/scorched
пара́, -ы́ (f.) — time; a day (24 hours)
пара́ (pred.) — it is time
пара́ дамоў — it is time to go home
паравоз, -у (m.) — engine, locomotive
парадзе́ць (I) (pf. of **радзе́ць**), fut. **-радзе́е, -юць** — to thin (out); get thin/sparce
пара́дкавы лічэ́бнік — ordinal numeral
паражэ́ньне, -я (n.) — defeat
паралéль, -і (f.) — parallel (of latitude)
параплáў, -ва or **параход, -а** (m.) — boat, steamer, steamship
параськіда́ць (I) (pf. of **раськіда́ць**), fut. **-раськіда́ю, -еш, -юць** — to scatter, disperse, throw about
па́расьць, -і (f.) — hair; beard
паратýнак, -нку (m.) — rescue, assistance, aid; salvation
параўна́льна (adv.) — comparatively, in comparison
параўна́ньне, -я (n.) — comparison
параўна́ць (I) (pf. of **раўна́ць**), fut. **-раўна́ю, -еш, -юць** — to compare
парва́ць (I) (pf. of **парыва́ць**), fut. **-рву́, -е́ш, -у́ць** — to break off (with), sever
парлямэ́нт, -у (m.) — parliament

па́рны, -ая, -ае — hot and humid, stuffy; (gram.) dual
па́рны дзень — stuffy/sultry day
п-ы лік (gram.) — dual number
пароўну (adv.) — evenly
партфэль, -ю (m.) — briefcase; schoolbag
па́ртыя, -і (f.) — party; game, set; (mus.) part
паршы́вы, -ая, -ае — nasty, wretched
парыжа́нін, -а (m.) — inhabitant of Paris
пасáд, -у (m.) — throne
пасáднае мéсца — throne; the most important place
пасажы́р, -а (m.) — passenger
пасажы́рскі, -ая, -ае — passenger (adj.)
пасéяць (I) (pf. of **сéяць**), fut. **-сéю, -еш, -юць** — to sow
пасівéлы, -ая, -ае — grown grey; grizzled
пасíлак, -лку (m.) — reinforcement
паскладáць (I) (pf. of **складáць**), fut. **-складáю, -еш, -юць** — to put, lay together; fold (up)
паслýга, -і (f.) — service
паспалíты, -ая, -ае — common
паспáць (II) (pf. of **спаць**), fut. **-сплю́, -сьпíш, -я́ць** — to sleep for a while
пастанóва, -ы (n.) — decision
пастарáцца (I) (pf. of **старáцца**), fut. **-старáюся, -ешся, -юцца** — to try; strive
пастарэ́ць (I) (pf. of **старэ́ць**), fut. **-старэ́ю, -еш, -юць** — to grow old, to age
пастарэ́ць на дзéсяць гадоў — to age ten years
пастýх, -á (m.) — shepherd
пасьвéтчаньне, -я (n.) — certification, certificate
школьнае **п.** — school report
пáсьвіць (II), **пасý, пáсьвіш, -яць** — to tend grazing domestic animals
пасьлізнýцца (I) (pf.) fut. **-сьлізнýся, -éшся, -ýцца** — to slip
пасьпéшлівы, -ая, -ае — hasty, hurried

пасьпява́ць (I) (pf. of **сьпява́ць**), fut. **-сьпява́ю, -еш, -юць** — to sing a little

пасяброўску (adv.) — in a friendly way, as a friend

пасяліць or **асяліць** (II) (pf. of **сяліць**), fut. **-сялю́, -се́ліш, -яць** — to settle, lodge

патаёмны, -ая, -ае

патвойму (adv.)

[illegible]ttle: a little at a time

ее патроху

to make trouble, harass

[illegible]ш, -аць

патрыёта, -ы [illegible] **патрыет, -а** (m.) — patriot

патрэба, -ы (f.) — need; necessity

(па)трэйцяе (adv.) — thirdly

патрэсьці (I) (pf. of **трэсьці**), fut. **-трасу́, -е́ш, -у́ць** — to shake

паўваcьма́ (m. & n.), **паўвасьмы́** (f.) — seven and a half

паўго́ду (adv.) — half a year, half-year

паўдаля́ра — half a dollar

паўдзевята́ (m. & n.), **паўдзевяты́** (f.) — eight and a half

паўдзесята́ (m. & n.), **паўдзесяты́** (f.) — nine and a half

паўдзённа-заходні, -яя, -яе — southwestern

Паўдзённая Амэрыка — South America

паўз (prep.) — by, past

паўзьве́рх (adv.) — over

па́ўзьці (I), **паўзу́, -е́ш, -у́ць** (act.) — to crawl; to creep (referring to a plant)

паўзьці пла́зам — to crawl flatways

паў-Кана́ды — half of Canada

паўме́сяца — half a month

паўмэтра — half a metre

паўночна-амэрыка́нскі, -ая, -ае — North American

паўночна-заходні, -яя, -яе — northwestern

паўпята́ (m. & n.), **паўпяты́** (f.) — four and a half

паўрубля́ — half a rouble

паўстагодзьдзе, -я (n.) — half-century

паўста́нец, -нца (m.) — insurgent

аддзе́л **паўста́нцаў** — squad

паўста́ньне, -я (n.) — uprising; formation

узьня́ць **паўста́ньне** — to start an uprising, to rebel

паўста́ць (I) (pf. of **паўстава́ць**), fut. **-ста́ну, -еш, -уць** — to arise, appear, spring up, be formed; rebel

паўста́ла новая правінцыя — a new province was formed

паўсямá (m. & n.), **паўсямы́** (f.) — six and a half

паўсямы́ ты́сячы — six and a half thousand

паўтара́ (m. & n.), **паўтары́** (f.) — one and a half

паўтара́ стагодзьдзя — a century and a half

у **п-ра́** разы́ больш — half as much again

паўтара́ста — one/a hundred and fifty

паўтарэньне, -я (n.) — repetition; review

паўторлівы дзеяслоў (gram.) — habitual verb

паўтраця́ (m. & n.), **паўтраці** (f.) — two and a half

паўтраця́ году — two and a half years

паўты́сячы — half a thousand

паўчварта́ (m. & n.), **паўчварты́** (f.) — three and a half

паўшаста́ (m. & n.), **паўшасты́** (f.) — five and a half

пафранцу́ску (adv.) — in French, French

напісана **п-ку** — written in French

гаварыць **п-ку** — to speak French

пах, -у (m.) — smell, odour, scent

па́ха, -і (f.) — armpit

пад **па́хай (-амі)** — under arm(s)

пахава́ны, -ая, -ае — buried

пахава́ць (I) (pf. of **хава́ць**), fut. **-хава́ю, -еш, -юць** — to hide; bury

па́хнуць (I), **па́хну, -еш, -уць** — to smell (pleasantly)

паходжаньне, -я (n.) — origin, birth, descent

з **паходжаньня** — by birth

паходзіць (II), **-ходжу, -дзіш, -яць** to come (from), be originated; descend (from), come (of)
паходня, -і (f.) torch
пацалава́цца (I) (pf. of **цалава́цца**), fut. **-цалу́юся, -ешся, -юцца** to kiss each other
па́церка, -і (f.) bead
па́церкі pl. necklace
паце́ць (I), **паце́ю, -еш, -юць** to perspire, sweat
паціху (adv.) quietly, slowly
пацягну́ць (I) (pf. of **цягну́ць**), fut. **-цягну́, -еш, -уць** to pull; tow; haul
пацяпле́ць (I) (pf. of **цяпле́ць**), fut. **-цяплее, -юць** to grow/get warm
пацячы́ (I) (pf. of **цячы́**), fut. **пацячэ, -ку́ць** to leak, be leaky; begin to flow/run, run
у яго слёзы **пацяклі** the tears began to run (down his cheeks)
пачапля́цца (I) (pf. of **чапля́цца**) to tag (on); catch (on); clutch (at); cling (to)
пачарне́лы, -ая, -ае darkened, dark
пачасту́нак, -нку (m.) treat
пачу́ць (I) (pf. of **чуць**), fut. **-чу́ю, -еш, -юць** to hear; feel, sense
тут нас ніхто не **пачу́е** there is nobody here to hear us
ён **пачу́ў** боль у назе́ he felt a pain in his leg
пачуццё or **пачу́цьце, -я** (n.) feeling, sentiment; sense
пачына́ць (I), **-на́ю, -еш, -юць** to begin, start; commence
пачэсны, -ая, -ае honourable, of honour
пачэсны госьць guest of honour
пачэснае ме́сца place of honour
пашанцава́ла мне (яму́, нам) I (he, we) had the luck
пашкодзіць (II) (pf. of **шкодзіць**), fut. **-шкоджу, -дзіш, -яць** to injure, harm, hurt; damage
паштовая ка́ртка or **паштоўка** postcard
пашыра́цца (I), **пашыра́ецца, -юцца** to widen, broaden; spread, circulate
пашыра́ць (I), **пашыра́ю, -еш, -юць** to enlarge, widen; expand; extend
пашыра́ць дарогу to widen the road
пашыра́ць уля́ду to expand one's rule
пашыра́ць ве́сткі to spread information
пашыра́ць кні́гі to distribute books
пашы́рыць (II) (pf. of **пашыра́ць**, I), fut. **-шы́ру, -ыш, -аць** to widen, enlarge; expand
пашы́ць (I) (pf. of **шыць**), fut. **-шы́ю, -еш, -юць** to [illegible] while
пашэньціць (II) (pf.) fut. **пашэньці́м, -ці́ш** to [illegible]
мне **пашэньці́ла** I had [illegible]
паэ́зія, -і (f.) poetry
паэ́ма, -ы (f.) long poem
паяда́ць (I), **паяда́ю, -еш, -юць** to eat up
паясьне́ньне, -я (n.) comment; explanation, elucidation
паясьні́ца, -ы (f.) waist, waistband
паясьні́ць (II) (pf. of **паясьня́ць**, I), fut. **паясню́, -ясні́ш, -я́ць** to explain, elucidate
паясьня́льны, -ая, -ае explanatory
паясьня́ць (I), **-ня́ю, -еш, -юць** to explain, to elucidate
паясьня́ць пры́кладам to illustrate by an example
пе́кла, -а (n.) hell
пе́на, -ы (f.) foam, spume; lather (on horses)
пе́ніцца (II), **пе́ніцца, -яцца** to foam, to froth
пе́ніць (II) to froth, to foam
пераборлівы, -ая, -ае fastidious, squeamish; whimsical, capricious, fanciful
перава́га, -і (f.) superiority
перава́жна (adv.) mainly, chiefly
пераварача́цца (I), **-ча́юся, -ешся, -юцца** to turn over
пераве́сьці (I) (pf. of **пераводзіць**, II), fut. **-вяду́, -е́ш, -у́ць** to transfer, move; take across; promote (to the next grade)
перавозіць (II), **перавожу, -возіш, -яць** to transport; move

перавозіць тавáры па рэках — to carry freight by water
перавозіцца (II), **-возіц-ца, -яцца** — to be transported/carried
перавярну́ццa (I) (pf. of **пераварачáцца**) — to turn over
[illegible] п-ну́ўся — the boat turned over
перавярну́ць (I) (pf. of **пераварачáць**), fut. **-вярну́, -ве́рнеш, -уць** — to turn over
[illegible] (I), **-гінáю,** [illegible] — to bend; fold the corner
[illegible] -у (m.) — section of bus/train route; skim milk
[illegible] Мінск- [illegible] — on the Miensk-Pukhavichy route
[illegible], -ая, -ае — passed, handed down
[illegible] (I), **-даéц-ца, -юцца** — to be inherited; be passed; be rendered
перадавáць (I), **-даю́, -éш, -ю́ць** — to pass, give; hand down; tell
перадавáць па тэлефоне or тэлефонам — to tell over the telephone
перадáць (irr.) (pf. of **перадавáць**, I), fut. **-дáм, -дасí, -ýць** — to pass, render; tell; pay too much
перадýмаць (II) (pf. of **перадýмваць**), fut. **-дýмаю, -еш, -юць** — to change one's mind, think over
пераéсьціся (I) (pf. of **пераядáцца**) — to be eaten (up)
пераéўся хлеб да кры́шкі — all the bread was eaten
пераймáць (I), **-мáю, -еш, -юць** — to adopt; imitate
перайменавáць (I) (pf. of **пераймяноўваць**), fut. **-ймянýю, -еш, -юць** — to rename, give a new name
перайсьцí (I) (pf. of **пераходзіць**, II), fut. **-йдýу, -éш, -ýць** — to walk across; be promoted; turn into
вýліца **перайшлá** ў аўтастрáду — the street turned into a highway
перакáз, -у (m.) — narration, exposition; summary
пераканáцца (I) (pf. of **-конвацца**), fut. **-канáюся, -ешся, -юцца** — to be convinced
перакáты грымотаў — peals of thunder
пералівáцца (I), **-лівáецца, -юцца** — to glitter
пералíк, -у (m.) — enumeration; list
пералічэньне, -я (n.) — enumeration (action); transferring (fin.)
перамагáць (I), **-магáю, -еш, -юць** — to overcome; conquer, to defeat
перамагчы́ (I) (pf. of **перамагáць**), fut. **-магý, -можаш, -могуць** — to overcome; conquer; triumph
перамéшвацца (I), **-мéшваецца, -юцца** — to get mixed
перамовы (pl. only) — negotiations
вéсьці **перамовы** — to negotiate
пераможац, -жца (m.) — victor
пераназвáць (I) pf., fut. **-назавýу, -éш, -ýць** — to rename, give a new name
перанасíцца (II), **-носіцца, -яцца** — to be carried
пераносны, -ая, -ае — portable; figurative/metaphorical
перапаўзьцí (I) (pf. of **-паўзáць**), fut. **-паўзýу, -éш, -ýць** — to crawl over, creep over
перапéчка, -і (f.) — small loaf of bread
чарнíльная **п.** — ink blot
перары́віста сказáць — to say in a broken voice
перасадзíць (II) (pf. of **-сáджваць**, I), fut. **-саджýу, дзíш, -яць** — to make smb. change his seat; transplant
пераскокваць (I), **-скокваю, -еш, -юць** — to jump over
п. з дрэва на дрэва — to jump from tree to tree
перасохлы, -ая, -ае — dried up
пераступны́ год — leap year
перасядáць (I), **-сядáю, -еш, -юць** — to change one's seat; change one's cars/trains/buses
перасяле́ньне, -я (n.) — migration; emigration, immigration
перасялíцца (II) (pf. of **-сяля́цца**, I), fut. **-сялю́ся, -сéлíшся, -яцца** — to move, migrate

перасяля́цца (I), **-сяля́юся, -ешся, -юцца** to move, migrate
перахапі́ць (II) (pf. of **-хопваць**, I), fut. **-хаплю́, -хопіш, -яць** to seize; intercept
пераходны, -ая, -ае transitive
п-ны дзеяслоў transitive verb
перахоўваць (I), **-хоўваю, -еш, -юць** to keep, preserve, to hide
перш (adv.) before, first, firstly
перш-на́перш (adv.) first of all, to begin with
першадрука́р, -а́ (m.) first printer
пе́ршапача́тны, -ая, -ае original, initial
піетызм, -у (m.) pietism
пілёт, -а (m.) pilot
пінча́нін, -а (m.. pl. **пінча́не**) inhabitant of Pinsk
пірожына or **пірожынка** (f.) fancy cake
піса́ньне and **напіса́ньне, -я** (n.) writing
піса́цца (I), **пішу́ся, -ашся, -уцца** to write/spell; to be spelled
як **пі́шацца** гэтае слова? how do you spell this word?
пісьме́нны, -ая, -ае literate
пісьме́ннасьць, -і (f.) literacy
пі́ці = піць (I), **п'ю, п'еш, п'юць** to drink
піяне́р, -а (m.) pioneer
плазава́ць (I), **-зу́ю, -еш, -юць** to crawl flatways
пла́зам (adv.) flat, flatways, flatwise
пласт, -а́ (m.) layer
пла́та, -ы (f.) pay
пла́ўна (adv.) smoothly; fluently
пла́ўны, -ая, -ае smooth, fluent
плач, -у (m.) weeping, crying
плошча, -ы (f.) area; square
плывец, плыўца́ (m.) swimmer
плынь or **плыня, -і** (f.) current, stream, reaches; trend, tendency
вышняя **плы́нь (я)** riverhead, upper reaches
ніжняя **плынь (я)** lower reaches
моцная, цёплая **плынь** strong, warm current
з **плы́няй** ракі downstream
су́праць **плы́ні** ракі upstream

плы́сьці (I), **плыву́, -е́ш, -у́ць** to swim; float, drift; flow
раkа́ **плыве́** the river flows
плыт, -а́ (m.) raft, float
пля́ма, -ы (f.) spot
пляме́нны, -ая, -ае tribal
пляме́ньнік, -а (m.) nephew
пляме́ньніца, -ы (f.) niece
плямя́, -я́ (n.) tribe
плян, -у (m.) plan
пля́сканьне, -я (n.) clap
пля́скаць (I), **пля́скаю, -еш, -юць** to clap
пля́скаць у далані to clap one's hands
пля́стыкавы, -ая, -ае plastic
пляцоўка, -і (f.) ground
п. для гу́льняў playground
пля́шка, -і (f.) bottle
повен, поўна (short of **поўны**) full
погляд or **пагля́д, -у** (m.) look, stare; opinion
подступам (adv.) insidiously, treacherously
Познань, -я (m.) Poznan
пойла, -а (n.) swill, hogwash
полка, -і (f.) diaper; full width of a fabric
спадні́ца ў дзьве **полкі** a double width skirt
полымя, -я (n.) flame
полюс, -а (m.) pole
паўночны **полюс** north pole
помнік, -а (m.) monument; statue, tombstone
поначы (adv.) by night
попел, -у (m.) ashes
поплаў, поплаву (m.) pasture, water meadow
поплеч (adv.) side by side
порт, -у (m.) harbour, port
порткі, -так (pl. only) pants
поруч (adv.) side by side
постаць, -і (f.) figure; stature; personality
потым (adv.) afterwards
поўна (adv.) fully
поўна (predic) it is full
поўны, -ая, -ае full, packed; absolute; complete; total
п-ны да ве́рху full to the brim

п-ны збор законаў	complete code of law
п-ны супакой	absolute rest
п-ны прыме́тнік (gram.)	long adjective
поцемкам (adv.)	in the twilight /dark
почырк, -у (m.)	handwriting
пошукі́, **-аў** (pl. only)	search
п-ках (+gen.)	in search of
..забава́ць (I), **прабу́ю, -еш, -юць**	to attempt; try
прабача́ць (I), **-бача́ю,**	[illegible]
	f. of [illegible] by; run through; [illegible] run along
	[illegible] stay, remain, spend (time)
	law, right
	[illegible]маўра́д right to self-government
	[illegible]е пра́ва he has no right
	[illegible]ада́ір, **-а́** (m.) leader
права́львацца (I), **-ваюся, -ешся, -юцца**	to fall through
правы́етраны, -ая, -ае	aired
правы́етрыцца (II) (pf. of **вы́етрыцца**), fut. **-вы́етруся, -ышся, -аюцца**	to get fresh air; be ventilated
правы́етрыць (II) (pf. of **вы́етрыць**), fut. **-вы́етру, -ыш, -аюць**	to air, ventilate
пра́вільны, -ая, -ае	correct; proper
правінцыя, -і (f.)	province
правочыць (II) (pf.) fut. **-вочу, -ыш, -аць**	to overlook, miss
правочыць памы́лку	to miss/overlook the mistake
Пра́га, -і (f.)	Prague
пра́га, -і (f.)	thirst; longing, desire, wish
пра́гна (adv.)	greedily
праглы́джаны, -ая, -ае (part.)	looked through
праглы́дзець (II) (pf. of **праглядаць**, I), fut. **-глы́джу, -дзіш, -яць**	to look through; glance/run over
праглядаць (I), **-гляда́ю, -еш, -юць**	to look over; glance/run over

прагра́ць (I) (pf. of **прагрыва́ць**), fut. **-гра́ю, -еш, -юць**	to lose
прагрыва́ць (I), **-граю́, -е́ш, -ю́ць**	to lose
прадаве́ц, -ўца́ (m.)	salesman
прадба́члівы, -ая, -ае	foreseeing, prudent
прадбу́дучы час	future perfect tense
прадзна́чаньне, -я (n.)	predestination
прадме́сьце, -я (n.)	suburb
прадмова, -ы (f.)	preface, foreword
прадоньне, -я (n.)	abyss, gulf
прадпрыёмства, -а (n.)	enterprise, business
прадста́віць (II) (pf. of **прадстаўля́ць**, I), fut. **-ста́ўлю, -віш, -яць**	to introduce; submit
прадстаўля́цца (I), **-ля́юся, -ешся, -юцца**	to introduce oneself
прадстаўля́ць (I), **-ля́ю, -еш, -юць**	to introduce, represent
прае́хаць (I) (pf. of **праязджа́ць**), fut. **-е́ду, -дзеш, -уць**	to pass by/through; cover
прае́хаць дзе́сяць кілямэтраў	to cover ten kilometres
пра́жыць (II), **пра́жу, -ыш, -аць**	to roast (e.g., coffee)
пражэльнік, -а (m.)	roaster
празьме́рны, -ая, -ае	see **надме́рны**
пракладаць (I), **-кладаю, -еш, -юць** п. дарогу	to lay; build, construct pave to build/construct a road
праклася́ці (I) (pf. of **пракладаць**), fut. **-кладу́, -дзе́ш, -у́ць**	see **пракладаць**
праклён, -у (m.)	curse
дзю́шны **праклён**	foul curse
праклінаць (I), **-клінаю, -еш, -юць**	to curse
праклятый, -ая, -ае	damned, cursed
пра́ктыка, -і (f.)	experience; practice
практыкава́ць (I), **-ку́ю, -еш, -юць**	to practice
практы́чна (adv.)	practically
практы́чны, -ая, -ае	practical; applied
пралажы́ць (I) (pf. of **пракладаць**, I), fut. **-лажу́, -ложыш, -аць**	to lay, build, construct

праламáцца (II) (pf. of **праломвацца**, I), fut. **-ломіцца, -яцца** — to break through
пралéска, -і (f.) — early spring forest flower
праліваць (I), **-ліваю, -еш, -юць** — to shed
праляцéць (irr.) (pf. of **пралятáць**, I), fut. **-лятý, -цíш, -тýць** — to fly by (past, through); pass rapidly; cover
праляцéць вялíкую адлéжнасьць — to cover a long distance
прамакáльны, -ая, -ае — not waterproof
праменчык, -а (m.) (dim. of **прамень**) — ray, beam
праменьь, промня (m.) — ray, beam
праменяваць (I), **-мяняю, -еш, -юць** — to radiate
прамовец, -оўца (m.) — speaker
прамысловасьць, -і (f.) — industry
прамысловы, -ая, -ае — industrial
пранізьлівы, -ая, -ае — piercing, strident
пранікáць (I), **-кáю, -еш, -юць** — to penetrate (into)
пранікнуць (I) (pf. of **пранікáць**), fut. **-нікну, -еш, -уць** — to penetrate
прапанова, -ы (f.) — proposal, offer; motion
праплываць (I), **-ваю, -еш, -юць** — to flow, run; swim, sail
рака **праплывáе** — the river flows
праплы́сьцí (I) (pf. of **праплываць**), fut. **-плывý, -éш, -ýць** — to swim (by, past, through); sail by; cover
ён **праплыў** два кіламэтры — he swam two kilometres
прарвáцца (I) (pf. of **прарываццa**), fut. **-рвýся, -éшся, -ýцца** — to burst open; break through
прарэзьлівы, -ая, -ае — shrill, sharp, piercing
п-вым голасам — in a shrill voice
прасохнуць (I) (pf. of **прасыхáць**), fut. **-сохну, -еш, -уць** — to become dry, dry (up)
праспэкт, -у (m.) — avenue
прастора, -ы (f.) — region, area; space
прастýпак, -пку (m.) — fault, offence
зрабíць **прастýпак** — to commit an offence, be at fault
прасыхáць (I), **-сыхáю, -еш, -юць** — to get dry, dry (up)
пратакол, -у (m.) — record, statement; minutes
п. пасéджаньня — minutes of the meeting
пратрáціць (II) (pf. of **пратрáчваць**, I), fut. **-трáчу, -ціш, -яць** — to lose
у гульнí можна выйграць, або **пратрáціць** — you can win ... game
пратрымáцца (I) (pf.) fut. **-трымáюся, -ешся, -юцца** — to hold out, stand
прáўда, -ы (f.) — truth
прáўда (predic.) — (it is) true ...
прáўда (parenth.) — I must admit
прафэсія, -і (f.) — profession; ...
прахапíцца (II) (pf. of **прахапляцца**, I), fut. **-хаплюся, -хопішся -яцца** — to wake up
праходзіць (II), **-ходжу, -дзіш, -яць** — to walk, go; pass (by)
праходзіць праз лес — to walk through the forest
дарога п. праз лес — the road leads through a forest
праходзіць фізыку — to study physics
працаўнік, -á (m.) — worker; toiler
працерабíць (II) (pf. of **працярэбваць**, I), fut. **-цераблю́, -цярэбіш, -яць** — to hack/hew/cut through
працерабíць дарогу — to cut a road through the forest
працéрты, -ая, -ае — strained; worn through, frayed; wiped
працірáць (I), **-рáю, -еш, -юць** — to wipe, to rub (dry); to wear through, to fray
працíўнік, -а (m.) — see **супрацíўнік**
працэнт, -у (m.) — per cent, percentage; interest
давáць працэнт — to bear interest
працэс, -у (m.) — process; trial

праця́г, -у (m.) extent, stretch; continuation
на **працягу́** кілямэтра for a distance of one kilometre
на **працягу́** дня during the day
на **працягу́** году in the course of a year
працяг бу́дзе to be continued
працяжлівы дзеяслоў actual (form of a) verb (gram.)
працяжнік, -а (m.) dash
працяка́ць (I), **-цяка́е,** to flow, run; leak
[illegible] the boots are leaky
п-ко́ны, -ая, -ае hewed, cut through
[illegible] hewed/cut through forest
[illegible] established trail
праязджа́ць (I), **-яжджу́, -е́ш, -ю́ць** to pass by/through (by conveyance)
праясьніцца (II) (pf. of **праясьня́цца**, I), fut. **праясьні́цца, -яцца** to clear up
продаж, -у (m.) sale
кве́ткі на продаж flowers for sale
пройма, -ы (f.) draught
промень (or **праме́нь**), **-мня** (m.) ray, beam
прорва, -ы (f.) precipice
проста (adv.) straight; frankly, openly, bluntly
простка (adv.) straight, directly
прості, -ая, -ае straight, direct
про́сты, -ая, -ае simple, common, plain, ordinary; straight; direct
п-ая or **простая** лі́нія straight line
про́сты чалаве́к common man
простае дапаўне́ньне (gram.) direct object
простая мова direct speech
прошлы час (gram.) past tense
пры (prep.) + loc. by; after
дзень **пры** дні day after day
прыбе́гчы (II) (pf. of **прыбяга́ць**, I), fut. **-бягу́, -жы́ш, -гу́ць** to come running
прыбіра́ць (I), **-біра́ю, -е́ш, -ю́ць** to put in order, tidy up; dress up; decorate, beautify; ornament

прыбліза́льна (adv.) approximately, roughly
прыблу́да, -ы (m. & f.) stranger, outsider
прыбра́ць (I) (pf. of **прыбіра́ць**), fut. **-бяру́, -эш, -у́ць** see **прыбіра́ць**
прыбыва́ць (I), **-ва́ю, -еш, -юць** to arrive; increase
прыбы́так, -тку (m.) income, profit, gain; rise, increase
прыбы́так і выда́так income and expenditures
чы́сты **прыбы́так** net profit
прыбы́так вады́ rise of water
прыбы́ць (I) (pf. of **прыбыва́ць**), fut. **-бу́ду, -дзеш, -уць** to arrive, increase
прыбяга́ць (I), **-бяга́ю, -е́ш, -ю́ць** to come running
прывакза́льная плошча railway station square
прыва́рак, -рку (m.) victuals
прыва́тны, -ая, -ае private
прыве́сьці (I) (pf. of **прыводзіць**, II), fut. **-вяду́, -дзе́ш, -у́ць** to bring (smb.)
прыве́тны, -ая, -ае kind, benevolent, gracious
прывіле́й, -ю (m.) privilege, right; licence deed
прывіта́ньне, -я (n.) greeting; regards, compliments
з прывіта́ньнем (у канцы́ ліста́) yours truly
прывіта́ць (I) (pf. of **віта́ць**), fut. **-віта́ю, -е́ш, -ю́ць** to greet, welcome, hail
прывіта́ць з днём нарадзі́наў to wish one a happy birthday
прыводзіць (II), **-воджу, -дзіш, -яць** to bring (smb.)
прывозіць (II), **-вожу, -возіш, -яць** to bring (by conveyance)
прывуча́ць да добрых на́выкаў to train
прыва́занасьць, -і (f.) да + gen. attachment (to, for), affection (towards)
прыва́зваць (I), **-ваю, -еш, -юць** to tie, bind, fasten; attach
пры́гарад, -у (m.) suburb
пры́гарадны, -ая, -ае suburban; local

пры́гарадны цягні́к local train
пры́гарадны рух local traffic
пры́гаршчы, -аў (pl.) handful
прыгаство or прыгоства, -а (n.) beauty
прыглушы́ць (II) (pf. of **прыглуша́ць**, I), fut. **-глушу́, -ыш, -аць** to subdue
прыгне́чаньне, -я (n.) depression
прыгнята́ць (I), **-гнята́ю, -еш, -юць** to oppress
прыгож, -а, -а (short of **прыгожы**) pretty, beautiful; handsome
прыгожанькі, -ая, -ае pretty, nice
прыгожасьць or прыгажосьць, -і (f.) beauty
прыгон, -у (m.) serfdom
прыгонны, -ага (m.) serf
прыгонная, -ае (f.) serf
прыдарожны, -ая, -ае roadside (adj.), wayside (adj.)
прыда́так, -тку (m.) (gram.) apposition
прыдняпроўскі, -ая, -ае (situated) on the Dniepr River
прыду́маць (I) (pf. of **прыду́мваць**), fut. **-ду́маю, -еш, -юць** to think (of); devise, invent
прызнава́ць (I), **прызнаю́, -е́ш, -ю́ць** to recognize; admit, acknowledge
прызнава́ць сваé памы́лкі to acknowledge one's mistakes
прызна́ць (I) (pf. of **прызнава́ць**), fut. **-зна́ю, -еш, -юць** to recognize, admit, plead, acknowledge; to consider
прызна́ць за патрэбнае to consider it necessary
прызна́чаны, -ая, -ае appointed
прыкіда́цца (I), **-да́юся, -ешся, -юцца** to pretend
прыкі́нуцца (I) (pf. of **прыкіда́цца**), fut. **-кі́нуся, -ешся, -уцца** to pretend
прыкладда́ць (I), **-кладда́ю, -еш, -юць** to put to, apply; enclose
прыкладда́ць масьць to apply ointment
п. усé намага́ньні to make every effort
п. да лістá to enclose in a letter
прыкла́сьці (I) (pf. of **прыкладда́ць**), fut. **-кладу́, -дзе́ш, -у́ць** to put/hold to
прыкме́та, -ы (f.) sign; attribute, quality
пры́кра (adv.) unpleasantly
пры́кра мне I am sorry
пры́красьць, -і (f.) displeasure (feeling); mishap, unpleasant experience
пры́кры, -ая, -ае disagreeable, unpleasant
прыкрыва́ць (I), **-крыва́ю, -еш, -юць** to cover (up)
прыла́да, -ы (f.) tool, gadget
прылуча́ць (I), **-луча́ю, -еш, -юць** to join
прылучы́ць (II) (pf. of **прылуча́ць**, I), fut. **-лучу́, -ы́ш, -аць** to join
прыляпі́цца (II) (pf. of **прыляпля́цца**, I), fut. **-ле́піцца, -яцца** to stick to
прыме́та, -ы (f.) attribute, quality; (natural) property
прыме́тнік, -а (m.) adjective
поўны прыме́тнік long adjective
кароткі п. short adjective
прынале́жны п. possessive adjective
прыму́с, -у (m.) compulsion
прымуша́ць (I), **-муша́ю, -еш, -юць** to compel, force
прына́да, -ы (f.) attraction; enticement, lure
рыба́цкая **прына́да** bait
прына́дны, -ая, -ае tempting; lovely
прынале́жнасьць, -і (f.) possession
прынале́жны, -ая, -ае possessive
п-ны займе́ньнік possessive pronoun
прына́мся (adv.) at least
прыно́сіць (II) **-ношу, -сіш, -яць** to bring
прыня́ты, -ая, -ае accepted, admitted, adopted
прыня́ць (I) (pf. of **прыйма́ць**), fut. **прыйму́, -е́ш, -у́ць** to accept, admit; adopt
прыпа́сы, -аў (pl.) provisions, victuals; supplies

прыпе́чак, -чку (m.) a type of counter built from brick at the front of an oven

прыплы́ў, -плы́ву (m.) flow; tide
прыплы́ў мора tide
прыплы́ў сі́лаў a fit of energy
прыпомні́ца, мне (ямý...) (pf. of мне (ямý...) прыпамінáецца)
[illegible]-ку (m.) stop, halt; refuge, shelter
[illegible]прыпы́нак bus stop
[illegible]ны́нак to find refuge
[illegible]ку punctuation marks
[illegible] (pf. of [illegible]. fut. [illegible], -яцца to pause
[illegible] (pf. of [illegible]ць I), fut. -[illegible], -і́ш, -я́ць to stop, halt; suspend
[illegible]пыня́цца (I), -ня́юся, -ешся, -юцца to pause
Прыпяць, -і (f.) Prypiac (Pripyet), tributary of the Dniepr River

прыраджэ́ньне, -я (n.) birth, nature
ад прыраджэ́ньня by nature
прыродаве́да, -ы (f.) natural science
прыродаве́дны, -ая, -ае of natural science
прырост, -у (m.) increase
пры́сак, -у (m.) hot ashes
прыслу́га, -і (f.) favour, service

прысе́сьці (I) (pf.) fut. прыся́ду, -дзе́ш, -уць to sit down, take a seat
прыслу́жлівы, -ая, -ае complaisant, obliging
прыслухоўвацца (I), -ваюся, -ешся, -юцца to listen

прыстава́ць (I), прыстаю́, -ю́ць to stick (to), adhere
пры́стань, -і (f.) pier, harbour; dock
прыстасава́цца (I) (pf. of прыстасоўвацца), fut. -су́юся, -ешся, -юцца to adjust; accommodate oneself

прыста́ўка, -і (f.) prefix
прыстойны, -ая, -ае decent, proper
прысу́д, -у (m.) sentence, verdict; doom

прысьні́ць (II) (pf. of сьні́ць) to dream
яму́ прысьні́лася he has dreamed

прысыпа́ць (I), -сыпа́ю, -е́ш, -ю́ць to cover; add, put more

прысы́паць (I) (pf. of прысыпа́ць), fut. -сы́плю, -плеш, -люць to put/pour some more; cover
прысы́паць пяском to cover with sand
прысы́паць яшчэ мукі to add some more flour

прысягну́ць (I), -сягну́ся, -не́шся, -нуцца to swear

прытарнава́цца (I) (pf. of прытарно́ўвацца), fut. -ну́юся, -е́шся, -юцца to adjust oneself, adapt oneself

прытока, -і (f.) tributary
прытомнасьць, -і (f.) consciousness
прыту́лак, -лку (m.) shelter, refuge
прытулі́ць (pf. of прытуля́ць, I), fut. прытулю́, -і́ш, -я́ць to cuddle, hug

прыўскочыць (II) (pf.) fut. -скочу, -ы́ш, -а́ць to jump up
прыўста́ць (I) (pf. of прыўстава́ць), fut. -ўста́ну, -е́ш, -уць to raise oneself, stand up

прыхава́ны, -ая, -ае concealed
прыхі́льны, -ая, -ае disposed, inclined, well-wishing

прыход, -у (m.) coming, arrival; accession
пе́рад прыходам гасьце́й before the coming/arrival of guests
прыход цягні́ка arrival of the train
прыходзіць (II), -ходжу, -дзіш, -яць to come (on foot)

прыце́рпліва (adv.) tolerably
прыце́рплівы, -ая, -ае tolerant
прыціска́ць (I), -ціска́ю, -е́ш, -ю́ць to press, clasp
прыціска́ць каго да сьця́ны (fig.) to drive smb, up/against the wall
прыці́снуцца (I) (pf. of прыціска́цца) to press oneself, snuggle up, cuddle up
прыці́снуць (I) (pf. of прыціска́ць), fut. -ці́сну, -е́ш, -уць to press to, clasp; hold down
прыціха́ць (I), -ціха́ю, -е́ш, -ю́ць to grow quiet, quiet down; hush

прыці́хнуць (I) (pf. of **прыціха́ць**), fut. **-ці́хну, -еш, -уць** — to quiet down; abate; stop
прыця́гваць (I), **-ця́гваю, -еш, -юць** or **прыцяга́ць** — to draw; attract; fetch, bring, drag
прыцягну́ць (I) (pf. of **прыця́гваць**), fut. **-цягну́, -ця́гнеш, -уць** — to attract, draw
прычаса́ны, -ая, -ае — combed
прычаса́цца (I) (pf. of **прычэсвацца**), fut. **-чашу́ся, -чэшашся, -уцца** — to comb/do one's hair
прычы́м (conj.) — is usually not translated
прычы́м ве́дама, што... — it being known that...
прычы́на, -ы (f.) — cause, reason, motive
прычыня́цца (I), **-ня́юся, -ешся, -юцца** — to contribute (to)
прычэп, -у (m.) — trailer
прычэплівы, -ая, -ае — nagging
прыяда́цца (I), **-ядаецца, -юцца** — to pall (on); be fed up with, be sick of
прыяжджа́ць (I), **-яжджа́ю, -еш, -юць** — to come (by conveyance)
прыя́зна (adv.) — in a friendly way
прыя́целька, -і (f.) — girl or lady friend
прэзы́дыюм, -у (m.) — presidium
прэзэнтава́ць (I), **-ту́ю, -еш, -юць** — to present
прэм'е́р, -а (m.) — Prime Minister
прэсны, -ая, -ае — fresh, sweet
птах, -а (m.) — see **пту́ха**
пту́ха or пту́шка, -і (f.) — bird
птушанё(я), -я́ці (n.) — nestling, young bird
птушы́ны, -ая, -ае — bird's
публі́чна (adv.) — publicly; in public, openly

пу́га, -і (f.) — whip
пужа́цца (I), **пужа́юся, -ешся, -юцца** — to be scared/frightened (usually of animals)
пу́жка, -і (f. dim. of **пу́га**) — small whip

пу́за, -а (n.) — belly
пульс, -у (m.) — pulse
пункт, -у (m.) — full stop, period; point; paragraph, item
пункт/кропка з коскаю — semicolon
пустацьве́т, -у (m.) — barren/sterile flower
пусты́, -а́я, -ое — empty, hollow
пусты́ня, -і (f.) — desert
пусьце́ць (I), **пусьцее, -юць** — to become empty/deserted
пу́ты, ланцугі́ (pl.) — chains, fetters
пушы́нка, -і (f.) — bit of fluff
пушы́нка сьне́гу — snowflake
пушы́сты, -ая, -ае — fluffy
пчала́ or пчаліна, -ы (pl. **пчолы**) — bee
пыл, -у (m.) — dust
пыліна, -і (f.) — particle
пы́лны, -ая, -ае — dusty
пы́рска, -і (f.) — speck
пыта́льнік, -а (m.) — question mark
пыта́льны займе́нік — interrogative pronoun
пэйза́ж, -у (m.) — landscape
пэньсія, -і (f.) — pension; pay, salary
пэрыя́д, -у (m.) — period
пэ́ўна (adv.) — with confidence, surely; of course

пэ́ўна (parenth.) — most likely, probably
пэ́ўна, ён пайшоў — most likely he has gone, left

пэ́ўны, -ая, -ае — assured, sure, confident; positive

пялёстак, -тка (m.) — petal
п'яне́ць (I), **п'янею, -еш, -юць** (ад + gen.) — to grow drunk/tipsy (with), to grow/become intoxicated (with)
п'яні́ць (II), **п'я́ніць, -яць** — to make drunk, to intoxicate
пярсьцёнак, -нка (m.) — ring
пасту́н, -а́ (m.) — pet
пасту́ха, -і (f.) — pet
пята́, -ы (f.) — heel (of a foot)
пятна́ццаты, -ая, -ае — fifteenth
пя́ты, -ая, -ае — fifth
пя́тага сту́дзеня — the fifth of January or January the fifth

пя́ты ну́мар — number five
пя́тая балонка — page five
пя́тая гадзіна — it is five o'clock
адна́ пя́тая — one-fifth

пяцёра (coll.) five
  іх **пяцёра** there are five of them
  для ўсіх **пяцярох** for all five
пяцідаляро́вы, -ая, -ае five-dollar (adj.)
пяцімэтро́вы, -ая, -ае five-metre long
пяцьдзесят, -цёх fifty
  п. адзін і г. д. fifty-one etc.
  п. першы, -ая, -ае fifty-first
  п. гадоў таму́ fifty years ago
  ён п. гадоў he is fifty years old
  [illegible] пяцьдзесяцёх кіля- fifty kilometres (from)
  [illegible] + gen.)
  [illegible], -ая, -ае fiftieth
  [illegible] page fifty
  [illegible] chapter fifty
  [illegible] the fifties
  [illegible] he is in his fiftieth year
  сі́ні год
пяцьма́ five times
  пяцьма́ пяць five times five, five fives
пяцьсот five hundred
пяцьсотны (or пяцьсо-ты), -ая, -ае five-hundredth
  пяцьсотная балонка page five hundred
  пяцьсотны год the year five hundred
  пяцьсотныя ўгодкі five-hundredth anniversary
пяцьты́сячны, -ая, -ае five-thousandth; worth five thousand
  пяцьты́сячны год the year five thousand
  пяцьты́сячны горад a town with a population of five thousand
пячы́ (I), **пяку́, -чэш, ку́ць** to bake; burn; sting
  пячы́ хлеб to bake bread
  сонца **пячэ** the sun burns
  крапіва́ **пячэ** the nettle stings
пячы́ся (I) (see **пячы́**) to be baked; bask, burn oneself
  хлеб **пячэцца** ў пе́чы bread is baked in the oven
  п. на сонцы (colloq.) to bask in the sun
пяшча́ны, -ая, -ае sandy
  пяшча́ная гле́ба sandy/light soil

Р

раб (or нявольнік), -а́ slave (m.)
рабі́на ,-ы (f.) mountain ash
рабі́цца (II), **робіцца, -яцца** to be made; become/get/grow; happen, go on
  шкля́нкі **р-ца** із шкла glasses are made from glass
  робіцца цёмна it is getting/growing dark
  што тут **робіцца**? What is going on here?
работнік, -а (m.) worker, labourer
ра́бства (or нявольніцтва), -а (n.) slavery
рагавы́, а́я, -ое corner (adj.)
  рагавы́ дом corner house
  or рагава́я ха́та
рагата́ць (I), **рагачу́, гочаш, -уць** (colloq.) to laugh (loudly)
раговы, -ая, -ае horn (adj.)
  раговая ра́мка horn frame
рад, -у (m.) row; number
  рад народаў a number of nations
ра́да, -ы (f.) council
ра́дасна (adv.) joyfully
радзі́ма, -ы (f.) motherland; family
радзі́ць (II), **раджу́, родзіш, -яць** to bear (born)
  радзі́ць дзіця́ to bear a child
  сад добра **родзіць** the orchard is bearing well
ра́д(ы), -а(я), -а(е) (pred.) to be glad
  ён **ра́д(ы)** вас ба́чыць he is glad to see you
  яны́ **ра́ды(я)** гасцю́ they are glad of the guest
раён, -у (m.) administrative district in Byelorussia (similar to a county)
раённы, -ая, -ае adj. of **раён**
раз, -у (m.) time; case; one
  апошні **раз** for the last time
  апошнім **ра́зам** last time
  і́ншым **ра́зам** some other time
  ка́жны **раз** every/each time
  у́ва ўся́кім (or ка́жным) **ра́зе** in any case

ні ў я́кім **ра́зе** — on no account, by no means

раз, два, тры — one, two, three
раз (adv.) — once
яшчэ **раз** — once more/again
раз на дзень — once a day
раз-пораз(у) (adv.) — time after time; continually

разабра́цца (I) (pf. of **разьбіра́цца**), fut. **-бяру́ся, -эшся, -у́ццa** — to look into; investigate; figure out

разбой, -ю (m.) — robbery
разбойнік, -а (m.) — robber
разборлівы, -ая, -ае — legible
р-вы почырк — legible handwriting
разбудава́ны, -ая, -ае — extended; developed
разбудава́цца (I) (pf. of **разбудоўвацца**), fut. **-буду́ецца, -юцца** — to be built/developed
горад **разбудава́ўся** — the town was built; the town has grown

разбудава́ць (I) (pf. of **разбудоўваць**), fut. **-буду́ю, -еш, -юць** — to extend; develop

разбу́раны, -ая, -ае (part.) — destroyed; wrecked, demolished
разбура́ць (I), **-бура́ю, -еш, -юць** — to destroy; demolish

разбу́рыць (II) (pf. of **разбура́ць**, I), fut. **-бу́ру, -ыш, -аць** — to destroy; demolish

разбэшчаны, -ая, -ае — dissolute, outrageous
разважа́ньне, -я (n.) — reasoning, discourse
разважа́ць (I), **-важа́ю, -еш, -юць** — to reason, contemplate; discuss
разводзьдзе, -я (n.) — flood, high water
разгара́цца (I), **-гара́юся, -ешся, -юцца** — to glow, flame up; flare up
разгарэцца (II) (pf. of **разгара́цца**, I), fut. **-гару́ся, -ы́шся, -а́цца** — flare up; break out
агонь **разгарэ́ўся** — the fire flared up
спрэчка **р-лася** — an argument broke out
паўста́ньне **р-лася** — an uprising flared up

разгла́дзіць (II) (pf. of **разгла́джваць**, I), fut. **-гла́джу, -дзіш, -яць** — to smooth over

разгле́дзець (II) (pf. of **разглядаць**, I), fut. **-гле́джу, -дзіш, -яць** — to see, discern; make out
цяжка было р. ягоны твар — it was difficult to see his face
разглядацца (I), **-гляда́юся, -ешся, -юцца** — to look about, examine one's surroundings
разглядаць (I), **-гляда́ю, -еш, -юць** — to consider, examine; look at
разглядаць заяву — to examine, consider application

раззлава́ны, -ая, -ае — annoyed; angry
раззлава́цца (I) (pf. of **злава́цца**), fut. **-злую́ся, -е́шся, -ю́цца** (на + acc.) — to become, get angry (with)

разлог, -у (m.) — wide space of land
разложысты, -ая, -ае — branchy
размаўля́ць (I), **-маўля́ю, -еш, -юць** — to talk/converse (with)
размахну́цца (I) (pf. of **разма́хвацца**), fut. **-махну́ся, -е́шся, -у́ццa** — to swing one's arm

разнаскланя́льны, -ая, -ае — irregularly declined

разнаста́йнасьць, -і (f.) — diversity, variety
разнаста́йны, -ая, -ае — diverse, varied; various
разная́касьць, -і (f.) — variety
разнаякі, -ая, -ае — various
разраста́цца (I), **-раста́ецца, -юцца** — to grow, spread; flourish
разрасьці́ся (I) (pf. of **разраста́цца**), fut. **-расьце́цца, -ту́цца** — to grow, spread; grow thick

разростацца (I) — see **разраста́цца**
разуме́ецца (impers.) — (it) is understood
разу́мнік, -а (m.) — clever man, clever/good boy

разу́мніца, -ы (f.) — clever/smart woman (girl)

разу́мны, -ая, -ае — clever, intelligent; sensible
разу́мны чалаве́к — clever man, man of sense

разыйсьці́ся (I) (pf. of **разыходзіцца**, II), fut. **-зыйду́ся, -ешся, -уцца** — to go away; disperse; break up

разы́нка, -і (f.) — raisin, currant

разьбіва́ца (I), **разьбіва́ецца, -юцца** to break up, divide

разьбіва́ць (I), **-біва́ю, -еш, -юць** to break, smash; divide; defeat

р[illegible]віва́ца (I), **-ва́юся, [illegible]ся, -юцца** to develop; unroll, unfold

[illegible]ць (I), **-віва́ю, [illegible], -юць** to develop, stimulate; promote; untwist, spread out

[illegible] (I) (pf. of **[illegible]**), fut. **[illegible]ся, -юцца** to say good-bye (to), bid farewell

[illegible]), **-ві́т-[illegible], -юцца** to say good-bye, bid farewell

[illegible], -ае developed, intelligent, bright

[illegible] (pf. of **разьві[illegible]ца**), fut. **разьві́юся, -е́шся, -ю[illegible]ца** to develop; untwist

валасы́ разьві́ліся the hair lost its curls

разьві́ць (I) (pf. of **разьвіва́ць**), fut. **разьві́ю, -е́ш, -ю́ць** to develop, stimulate; untwist

разьві́цьцё, -я (n.) development

разьвяза́ць (I), **разьвяжу́, -аш, -уць** to untie, unknot/undo; solve

разьвяза́ць зада́чу to solve the problem

разьвя́зваць (I), **-вя́зваю, -еш, -юць** see **разьвяза́ць**

разьдзяля́ць (II) (pf. of **разьдзяля́ць**, I), fut. **-дзе́лю, -е́ліш, -е́ліць, -е́лім, -е́ліце, -е́лять** to divide (into)

разьле́гчыся (I) (pf. of **разьлягда́ццa**), fut. **-ля́гуся, -жашся, -гуцца** to lie (down), sprawl; make oneself comfortable; resound

разьле́гчы (I) pf. to lie, sprawl

там гарады́ **разьляглі́** выгодна the cities lie comfortably there

разьліва́ць (I), **-ліва́ю, -еш, -юць** to spill; overflow; spread

разьліва́ць ракой to cry, to weep

разьлі́к, -у (m.) calculation; prospects

разьлі́ць (I) (pf. of **разьліва́ць**), fut. **разлі́ю, -е́еш, -ю́ць** to spill; overflow

разьляга́ць (I), **-ляга́ецца, -юцца** to lie, sprawl; make oneself comfortable

разьме́ньваць (I), **-ме́ньваю, -еш, -юць** to change

разьме́ньваць грошы to change money

разьмеркава́ньне, -я (n.) distribution

разьмеркава́ны, -ая, -ае distributed

разьміна́ць (I), **-міна́юся, -ешся, -юцца** to pass each other

разьміну́ць (I) (pf. of **разьміна́ць**), fut. **-мі-ну́ся, -е́шся, -у́цца** to pass each other

разьмясьці́ць (II) (pf. of **разьмяшча́ць**, I), fut. **-мяшчу́ся, -ме́сьцішся, -яцца** to quarter; be located

разьмясьці́ць (II) (pf. of **разьмяшча́ць**, I), fut. **-мяшчу́, -ці́ш, -яць** to quarter, to locate

ра́іцца (II), **ра́юся, -ішся, -яцца** (з + instr.) to consult, seek the advice (of)

раі́цца (II), **раі́ць, раі́ццa, -яцца** to swarm; crowd

пчолы **раяцца** the bees are swarming

ду́мкі **раяцца** thoughts are crowded

ра́іць (II), **ра́ю, ра́іш, -яць** to advise, recommend

Я ня **ра́ю** табе́ I do not advise you

рай, ра́ю (m.) Eden, paradise, heaven

рак, -а (m.) crawfish, lobster; cancer

раке́та, -ы (f.) (tennis) racket; sky-rocket

ра́ма, -ы (f.) frame

раман́, -у (m.) novel

раманскія мовы Romance/Romanic languages

раме́нны, -ая, -ае leather (adj.)

рамонт, -у (m.) repair; maintenance

ра́на, -ы (f.) wound

перавяза́ць ра́ну to dress the wound

ра́на (adv.) early; in the morning

ён прыйшоў **ра́на** he came early

за́ўтра **ра́на** tomorrow (early) in the morning

ра́на (predic.) it is early

яшчэ **ра́на** спаць it is too early to go to sleep

яшчэ **ра́на** палу́днаваць it is not yet time for lunch

ранéйшы, -ая, -ае previous, former
рáнены, -ая, -ае wounded
раніцой (adv.) in the morning
рáнішні, -яя, -яе morning (adj.)
рáнішняе сонца morning sun
рáнішняя газэта morning paper
рáнішнік, -а (m.) morning performance, matinee
рáнкам (adv.) in the morning
рáньне, -я (n.) morning
рáньні, -яя, -яе early
рапт, -у (m.) gust
рапт вéтру gust of wind
раптоўна (adv.) suddenly, unexpectedly; sharply
раптоўна павярнýць to turn around sharply
рáптам suddenly, all of a sudden
рапýха, -і (f.) toad
рáса, -ы (f.) race
расá, -ы́ (f.) dew
рáнішняя **расá** morning dew
расéйскі, -ая, -ае Russian
расíнка, -і (f.) dewdrop
раскáз, -у (m.) story, tale; relation
раскладáцца (I), **-дáюся, -ешся, -юцца** to unpack; deteriorate; decompose
расколíна, -ы (f.) crack
раскрывáць (I), **-вáю, -еш, -юць** to reveal, disclose; discover; expose
раскры́ць (I) (pf. of **раскрывáць**), fut. **-кры́ю, -еш, -юць** to open, lay bare, + see **раскрывáць**
раскры́ць прáўду to lay bare the truth
расол, -у (m.) stock of vegetables (and meat); clear soup, broth; brine

распáлены, -ая, -ае burning hot
распáлены пясок scorching sand
распалíць (II) (pf. of **распáльваць**, I), fut. **-палю́, -íш, -яць** to kindle; arouse, awaken, excite; melt
распалíць у пéчы to light the fire in the stove
распалíць жадáньне to arouse/excite a desire
р. усé пýты-ланцугí to melt all fetters, chains
распáльваць (I), **-пальваю, -еш, -юць** to kindle; rouse; make burning hot; melt
распáльваць агонь to kindle the fire
распáльваць нянáвісьць to kindle/rouse hatred
расплаўляць (I) (-плаўляю, -еш, -юць) **мэтáль** to melt the metal
расплю́шчыць (II) (pf. of **расплю́шчваць**, I; fut. **-плю́шчу, -ыш, -аць**) **вочы** to open one's eyes
распýхнуць (I) (pf. of **распухáць**), fut. **-пýхну, -еш, -уць** to swell
расставáцца (I; **-стаю́ся, -éшся, -éцца**) to part
расстраля́ны, -ая, -ае (part.) shot
рассýнуцца (I; pf. of **рассоўвацца**), fut. **-сýнуся, -ешся, -уцца** to move/slide apart; make way
рассýнуць (I) (pf. of **рассоўваць**), fut. **-сýну, -еш, -уць** to move/slide apart; pull/draw apart
рассýнуць стол to extend/fold out a table
растáяць (I) (pf. of **растáйваць**), fut. **-тáю, -еш, -юць** to melt, thaw
растáяў сьнег the snow has melted
растлумáчыць (II) (pf. of **растлумáчваць**, I), fut. **-мáчу, -ыш, -аць** to explain, explicate
расы́зм, -у (m.) racism
расы́сты, -ага (m.) racist
расы́сцкі, -ая, -ае racist (adj.)
раськідáць (I), **-кідáю -еш, -юць** see **раськідаць**
раськíдаць (I) (pf. of **раськідáць**), fut. **-кíну, -еш, -уць** to scatter/throw about, strew; destroy/demolish/wreck
раськíданае гняздо ruined/destroyed nest
раськíнуцца (I) (pf. of **раськідáцца**), fut. **-кíнуся, -ешся, -уцца** to stretch/spread (out)
раськíнуць (I) (pf. of **раськідáць**), fut. **-кíну, -еш, -уць** to throw/strew about; scatter; stretch, spread
раськíнуць рэчы па куткох to throw/scatter things about the room

раскі́нуць ру́кі to spread one's arms
расьпіса́ць (I) (pf. of **расьпі́сваць**), (colloq.) to write smth. long
расьсяле́ньне, -я (n.) settling (in a new place); settling apart
расьсяліцца (II) (pf. of **расьсяля́цца**, I), fut. **-селіцца, -яцца** to settle separately
расьсяля́ць (I), **расься-** [illegible] to settle separately
[illegible] (II) (pf. of [illegible], I), fut. [illegible], **-бі́ш, -яць** to hew out
[illegible] (f.) plant
[illegible] (pf. of [illegible]), fut. [illegible], **-ве́ш, -ту́ць** to bloom; flourish, prosper
расьцьвіта́ць (I), **-та́ю, -еш, -юць** see **расьцьві́сьці**
ратун́ак, -нку (m.) rescue, escape, salvation; help
ра́туша, -ы (f.) city hall
раўнапра́ўны, -ая, -ае having equal rights
раўна́ць (I) or **раўнава́ць, раўну́ю, -еш, -юць** to compare
ра́цыя, -і (f.) reason
рацыяна́льны, -ая, -ае rational
рашу́чы or **нава́жны, -ая, -ае** decisive
рашчапіць (II) (pf. of **рашчэпваць**, I), fut. **-чаплю́, чэпіш, -яць** to split, cut
рашчаса́ць (I) (pf. of **рашчэсва́ць**), fut. **-чашу́, -чэшаш, -уць** to comb
рашчыня́ць (I), (**-ня́ю, -еш, -юць**) **це́ста** to start/mix dough
рашчы́сьціць (II) (pf. of **рашчышча́ць**, I), fut. **-чы́шчу, -чы́сьціш, -яць** to clear
рашчышча́ць (I), **-ча́ю, -еш, -юць** to clear
рашчэпіна, -ы (f.) crack
рашэньне, -я (n.) liquidation

род, -у (m.) family, clan; birth, origin; generation; kind; (gram.) gender
увесь наш род all our family/clan
ён родам Белару́с he is of Byelorussian origin
з роду ў род from generation to generation
усяля́кага роду of all kinds
родавы, -ая, -ае ancestral; tribal; (gram.) gender (adj.)
родавыя канча́ткі gender endings
родавы лад tribal system
рознаскланя́льны, or **разна-ны, -ая, -ае** irregularly declined
розны, -ая, -ае different, various
розьніца, -ы (f.) difference
розьніцца (II), **розьнюся, -ішся, -яцца** to differ
ролікі (pl.) roller skates
роспач, -ы (f.) despair
ростань, -і (f.) crossroads (pl.)
на ростанях at the crossroads
роў, рову (m.) ditch
роўна (adv.) evenly, steadily; equally; exactly
рубе́ль, -бля́ (m.) rouble (= 100 copecks)
рубін, -у (m.) ruby
руда́, -ы́ ore; red stain on a swamp
рудава́ценькі, -ая, -ае brownish
руды́, -а́я, -ае brown
руі́на, -ы (f.) ruin
рукавіца, -ы (f.) mitten; glove
рукаві́чка, -і (f.) glove
рукаво, -а (n.) sleeve; arm/branch
рукаво ракі arm of the river
ру́капіс, -у (m.) manuscript; copy
руплі́ва (adv.) carefully, thoughtfully
руплі́вы, -ая, -ае thoughtful, diligent
рухаві́к, -а́ (m.) motor
ру́хацца (I), **-хаюся, -ешся, -юцца** to move, start; advance
ру́хаць (I), **-хаю, -еш, -юць** (+acc.) to move, set in motion; advance
ручаёк, ручайка́ (m.) small stream
ручаі́на, -ы (f.) stream
ручаня́ты, -аў (pl. dim. of **ру́кі**) little hands

ручні́к, -а́ (m.) towel
ручны́, -а́я, -о́е hand (adj.)
  ручны́ гадзі́ньнік watch
ру́шыць (II) (or **ру́шыц-ца**) (pf. of **ру́хаць**), fut. **ру́шу, -ыш, -аць** to move, start, set out; (only for **ру́шыць**) set in motion
рыбакоў, -кова, -ова fisherman's
рыба́цкі, -ая, -ае fishing (adj.)
  рыба́цкі човен fishing boat
  рыба́цкія се́ці fishing net
  рыба́цкі промысел fishery
рыба́цтва, -а (n.) fishery; fishing
ры́бін, -а, -а fish (adj.)
  ры́бін тлушч cod-liver oil
рыбны, -ая, -ае fish (adj.)
  ры́бны суп fish soup
  ры́бны ры́нак fish market
  р-ая прамысловасьць fishing industry
Рыгор, -а (m.) Gregory
рызыкава́ць (I), **-ку́ю, -еш, -юць** to risk
рызыкну́ць (I) (pf. of **рызыкава́ць**), fut. **рызыкну́, -е́ш, -у́ць** to risk
рык, -у (m.) growl, snarl; roaring
рыпе́ць (II), **рыпі́ць, -я́ць** to creak, crunch
рыхтава́ньне, -я (n.) preparation(s)
рэальны, -ая, -ае real; workable
рэгулява́ць (I), **-гулю́ю, -еш, -юць** to regulate, adjust; control
  р. ву́лічны рух to control traffic
рэдка (adv.) seldom, rarely; thinly, sparsely; far-between
  рэдка наве́дваць to visit seldom
  морква абыйшла́ **рэдка** the carrots sprouted sparsely
  дамы́ стая́лі **рэдка** the houses stood far-between

рэдкі, -ая, -ае thin, sparse; rare, uncommon; occasional
  рэдкія зу́бы widely spaced teeth
  рэдкія дрэвы a) thinly growing trees, b) rare trees

  рэдкі матар'я́л flimsy fabric
  рэдкае красы́ of uncommon beauty
  рэдкі госьць an occasional guest
рэжы́м, -у (m.) regime; policy
  шпіта́льны р. hospital regime/routine
рэжысэ́р, -а (m.) producer
рэзка (adv.) sharply; abruptly
рэйка, -і (f.) (railway) track
  пракла́даць рэйкі to build/construct a railway
рэканструява́ны, -ая, -ае reconstructed
рэкорд, -у (m.) record
рэкордавы, -ая, -ае record (adj.)
рэлігі́йны, -ая, -ае religious; pious
рэмень, рэмня (m.) leather strap, belt
рэспу́бліка, -і (f.) republic
рэха, -а (n.) echo
рэч, -ы (f.) thing
  добрая рэч (пра кні́гу, п'е́су) this is a good thing (book or play)
рэчаі́снасьць, -і (f.) reality
рэчаі́сны, -ая, -ае actual; real, true
рэчны, -ая, -ае river (adj.)
  рэчны басэйн river basin
рэшта, -ы (f.) rest; change

С

сабачанё(я), -я́ці (n.) puppy
сабра́цца (I) (pf. of **зьбіра́цца**), fut. **зьбяру́ся, -эшся, -у́цца** to get ready; get together, meet
  сабра́цца ра́зам to meet
Саве́цкі Саю́з (m.) the Soviet Union
сагну́ць (I) (pf. of **зьгіна́ць**), fut. **сагну́, -е́ш, -у́ць** to bend; fold; curve
садавіна́, -ы́ (f.) (coll.) fruits
садаўні́к, -а́ (m.) gardener
  садаўні́к-бата́нік gardener-botanist
садок, -дка́ (m.) kindergarten; dim. of **сад**

садочак, -чка (m.) small orchard; nursery school
са́жа, -ы (f.) soot
сакаві́ты, -ая, -ае juicy, sappy, succulent; rich
  сакаві́ты стыль rich style
сакаўны́, -а́я, -о́е see **сакаві́ты**
  сакаўны́ я́блык juicy apple
  сакаўна́я трава́ rich/succulent grass
сакрата́р, -а́ (m.) secretary

сакрэт, -у (m.) secret
саламя́ны, -ая, -ае straw (adj.)
саламя́ны капялю́ш straw-hat
саламя́ная страха́ thatch
сам, самога (m., def. [illegible]) myself, yourself, himself
[illegible] I shall go myself
[illegible] yourself
[illegible] himself
сама́, самое (f., def. [illegible]) myself, yourself, herself
[illegible] myself
[illegible] yourself
[illegible] she was not at home
[illegible] the most
[illegible] most beautiful/handsome/attractive
[illegible], -я (n.) see **са́мапанава́ньне**
[illegible], -ае portly, of stately appearance; bulky, corpulent
[illegible], -а (m.) self-taught/self-educated person
самагу́бства, -а (n.) suicide
самазва́л, -а (m.) dump truck
самапанава́ньне, -я (n.) self-control, self-mastery
самапэ́ўна (adv.) with self-confidence, with self-assurance
самапэ́ўны, -ая, -ае self-confident
самастойна (adv.) independently; without assistance, on one's own
самастойнасьць, -і (f.) independence; self-dependence/-dependency
сама́ўпэ́ўнены, -ая, -ае see **самапэ́ўны**
самаўра́д, -у (m.) self-government
правы́ на самаўра́д rights to self-government
са́мі (pl. of **сам, сама́**) a) themselves, b) polite form of address equivalent to "вы" (sing. & pl.)
са́мі Францу́зы the French themselves
Калі са́мі прые́халі? When did you arrive?
само (n.) (pron.) itself, by itself
яно само itself
са́мы, -ая, -ае (pron.) the very
у с-ай сярэдзіне in the very centre
да с-ага дому all the way home
санда́ль, -я (m.) sandal
са́ні, -е́й (pl. only) sleigh (esp. drawn by horses)
сараковы, -ая, -ае or **саракавы́, -а́я, -ое** fortieth
сарва́ць (I) (pf. of **зрыва́ць**), fut. **сарву́, -е́ш, -у́ць** to tear away (down)
сарва́ць кве́тку to pick a flower
паводка сарва́ла мост the flood washed out a bridge
сарочка, -і (f.) shirt; small magpie
сарочын, -а, -а of a magpie
сасонні́к, -у (m.) pine forest, pinery
састарэцца (I) (pf. of **старэцца**), fut. **-рэю́ся, -е́шся, -ю́цца** to become old
сасьлізну́ць (I) (pf. of **сасьлі́згваць**), fut. **-лізну́, -е́ш, -у́ць** to slide down/off; glide down
саха́, -і (f.) wooden plough
Саха́ра, -ы (f.) Sahara
сацыялёгія, -і (f.) sociology
сацыялі́стка, -і or **сацыялі́стая, -ае** (f.) socialist
сацыялі́сты, -ага (m.) socialist
сацыялі́стычны, -ая, -ае socialist (adj.)
сачы́цца (II), **сочыцца, -ацца** to ooze, exude; trickle
сачы́ць (II), **сачу́, сочыш, -аць** (+acc.) to watch, spy on/upon
Саю́з Саве́цкіх Сацыялісты́чных Рэспублі́каў (СССР) Union of Soviet Socialist Republics (USSR)
свабо́дны, -ая, -ае free
сва́рка, -і (f.) quarrel
свары́цца (II), **-ру́ся, -ры́шся, -ацца/зь кім сварыцца** на каго to quarrel, argue with somebody
сваяцца to scold, reprove smb.
сваяасабліві, -ая, -ае original, distinctive; peculiar
сваячасны, -ая, -ае well-timed
се́лішча, -а (n.) settlement
сельскагаспада́рскі, -ая, -ае agricultural
се́льскі, -ая, -ае rural; village (adj.); country (adj.)

сéльская гаспадáрка agriculture; rural economy
сéльскае жыццё country life
селядзéц, -дцá (m.) herring
селянíн, -а (m., pl. **сяля́не**) peasant
сéмдзесят, -дзесяцёх seventy
семдзясóты, -ая, -ае seventieth
с-ая бачы́на page seventy
у пачáтку **с-ых** гадоў in the early seventies
семсот seven hundred
семсотны or **семсоты, -ая, -ае** seven-hundredth
семсотны нýмар number seven hundred
семсотныя ўгодкі seven-hundredth anniversary
сенажáць, -і (f.) meadow
сéні, сянéй (pl. only) entrance hall, vestibule
сéрнік, -а (m.) match
сéялка, -і (f.) seeding-machine
сёмы, -ая, -ае seventh
сёмага лíпеня, жнíвеня і г. д. the seventh of July, August, etc.
сёмы разьдзéл chapter seven
ямý пайшоў **сёмы** год he is in his seventh year
ужо **сёмая** гадзíна it is seven o'clock
а **сёмай** гадзíне at seven o'clock
адна́ **сёмая** one-seventh
сёньнешні, -яя, -яе today's
сёньнешняя газэта today's newspaper
сібéрны, -ая, -ае cruel, brutal; wicked, malicious
сівéць (I), **сівéю, -еш, -юць** to grow grey
сівы́, -а́я, -ое or **сívы** grey
сівы́я валасы́ grey hair
сíламоц or **сílком** (adv.) by force
сíненькі, -ая, -ае (dim. of **сíні**) blue
сінéцца (I), **сінéецца, -юцца** to show blue
сінéць (I), **сінéю, -еш, -юць** to grow/turn/become blue
сінявокі, -ая, -ае blue-eyed
сітнíк, -ý (m.) rush
скакáць (I), **скачý, -аш -уць** to jump, leap, spring; dance
скакáць пад чыю́-н. дýдку to dance to smb's tune/piping

сканфíскавáць (I) (pf. of **канфíскавáць**) to confiscate; seize
скарачáць (I), **-чáю, -еш, -юць** to shorten; cancel
скарачáць дроб to cancel a fraction
скарачэньне, -я (n.) shortening; cutting down; reduction
скарачэньне слова abbreviation
скарб, -у (m.) treasure
скáрбнік, -а (m.) treasurer
скарот, -у (m.) shortage
скарочаны, -ая, -ае shortened
с-ае апавяда́нн… an abbreviated story
скарчанéлы, -ая, -ае stiff
с-ы ад хо…ду stiff with cold
Скары́на, Франьцíшак (approx. 1485-1540) Skaryna, Frantsishak; Byelorussian scholar, humanist and first printer
скары́нка, -і (f.) crust
скарыстоўваць (I), **-рыстоўваю, -еш, -юць** to use
скары́цца (II) (pf. of **кары́цца**), fut. **скару́ся, скорышся, -ацца** to submit
скасíць (II) (pf. of **касíць**), fut. **скашу́, скосíш, -яць** to mow
скаці́на, -ы (f.) cattle
сквáрка, -і (f.) fried bacon, crackling
складáны, -ая, -ае compound; complicated; folding
складáнае слова (gram.) compound word
складáны лíчэбнік compound numeral
складáнае пытáньне complicated question
складáнае крэсла folding chair
складáна-злýчаны сказ (gram.) compound sentence
складáна-залéжны сказ complex sentence
складáньне, -я (n.) folding; addition (math.)
складáць (I), **-дáю, -еш, -юць** to put/lay (together), pile; fold; pack (up); (math.) add, sum up
дзéці ўмéюць **скла-** children know how to

да́ць і адыма́ць — add and subtract
склада́ць рэчы пе́рад ад'е́здам — to pack up
склада́ць газэту — to fold a newspaper
склада́ цца (I), **-да́юся, -е́шся, -юцца** — to pack (up); contribute; make collection
склада́цца ў дарогу — to pack for a journey
склада́цца з + gen. — to consist/be made up (of); include
склада́ецца з [illegible] — the sentence consists/is made up of two words
склада́ецца з [illegible] — the class includes boys and girls
[illegible], -ая, -ае — formed, built
[illegible] — well, harmoniously
[illegible] (II) (pf. of [illegible], I), fut. [illegible], **склонішся, -яцца** — to bow (to, before); bend forward
скланя́цца (I), **-ня́ецца, -юцца** — to be declined
скланя́цца (I), **скланя́юся, -ешся, -юцца** — to bow, bend
скланя́ць (I), **-ня́ю, -еш, -юць** — to decline; bow
скла́сьці (I) (pf. of **склада́ць**), fut. **складу́, -е́ш, -у́ць** — to fold (up); pile; pack; compose, make up
скла́сьці пе́сьню — to compose a song
скла́сьціся (I) (pf. of **склада́цца**), fut. **склад зе́цца, -у́цца** — to contribute (collectively); pack (up); form, turn out, take shape
у яго **скла́ўся** (or **злажы́ўся**) пагля́д — he formed an opinion
скла́сьціся добра (бла́га) — to turn out well (badly); be fortunate (unfortunate)
склі ка́ць (I), **склі ка́ю, -еш, -юць** — to call (together)
скліка́ць (I) (pf. of **склі ка́ць**), fut. **скліч у, -аш, -уць** — to call (together)
скок, -у (m.) — leap, jump
скокнуць (I) (pf. of **ска ка́ць**), fut. **скокну, -еш, -уць** — to take a leap/jump
скончыцца (II) (pf. of **канча́цца**, I), fut. **-чу ся, -ышся, -ацца** — to end, come to an end; be over
ле́та **скончылася** — summer is over
скончыць (II) (pf. of **канча́ць**, I), fut. **скон чу, -ыш, -аць** — to finish
скончыць работу — to finish work (for the day)
скончыць універсытэт — to graduate from university
скрозь (adv.) — everywhere; throughout
скронь, -і (f.) — temple
скру́так, -тка (m.) — ring; roll
скру́ткі кілбасы́ — rings of sausage
скру́ткі папе́ры — rolls of paper
скру́шліва (adv.) — with sorrow, with grief
скры́нка, -і (f.) — box
скры́ня, -і (f.) — trunk
скрэбці (I), **скрабу́, -е́ш, -у́ць** — to scratch
ску́ль (adv.) — where from
скупні́к, -а́ (m.) — buyer, trader
скупні кі́ ску́раў — fur buyers/traders
ску́ра, -ы (f.) — skin; leather
ску́ра шорхне — it makes one's flesh creep
скураны́, -а́я, -ое — skin (adj.); leathery
сла́ба (adv.) — faintly, feebly, weak(ly); poorly, bad(ly)
ён чу́ецца **сла́ба** — he feels weak
ён чыта́е **сла́ба** — he reads poorly
слабе́ць (I), **слабе́ю, -еш, -юць** — to weaken, grow weak; decline
сла́ва, -ы (f.) — glory
сла́ва пераможца — victor's glory
Слава́к, -а (m.) — Slovak
Слава́ччына, -ы (f.) — Slovakia
слава́цкі, -ая, -ае — Slovak (adj.)
сла́вен, сла́ўна, сла́ўна (short of **сла́ўны**) — glorious, famous
Славе́нія, -і (f.) — Slovenia
славе́нскі, -ая, -ае — Slovenian
сла́віцца (II), **сла́ўлюся, -вішся, -яцца** (+ instr.) — to be famous (for), have a reputation (for)

сла́віць (II), **сла́ўлю, -віш, -яць** to glorify, celebrate
славу́та (adv.) famously, illustriously
славу́ты, -ая, -ае famous; celebrated, illustrious

Славянін, -а, (m., pl. **Славя́не**) Slav
славя́нскі, -ая, -ае Slavic, Slavonic
сланёвая косьць ivory
слані́ха, -і (f.) elephant cow
сланянё, -я́ці elephant calf
сла́ўны, -ая, -ае glorious, famous
слова, -а (n.) word
даю́ **слова**/маё **с.** upon my word
словазлучэ́ньне, -я (n.) combination of words
дзеяпрыме́тнае **с.** participle with descriptive words

слоік, -а (m.) (glass) jar
слой, слоя (m.) = **вялі́кі слоік**
слонь, слана́ (m.) elephant
слу́жба, -ы (f.) service; work, job
быць на **слу́жбе** ў каго-н. to be in smb's service
шукаць **слу́жбы** to look for work/a job
слу́жбы (pl.) outbuildings
слу́хацца (I), **слу́хаюся, -ешся, -юцца** to obey, listen

слых, -у (m.) hearing (sense)
сма́га, -і (f.) thirst
сма́жаніна, -ы (f.) roast
сма́жаныя сухі́я скры́лікі бу́льбы potato chips

сма́жыць (II), **сма́жу, -ыш, -аць** to fry; roast
смак, -у (m.) taste
смакта́ць (I), **смакчу́, смокчаш, -уць** to suck

смалі́сты, -ая, -ае resinous, resinaceous
смалі́ста-чорны pitch-black
Смаля́нін, -а (m., pl. **Смаля́не**) inhabitant of Smalensk (Smolensk)
сму́га́, -і (f.) haze
смурод, -у (m.) unpleasant odour, stink, nasty smell

сму́так, -тку (m.) sadness, grief
смык, -а́ (m.) bow (used with a string instrument)
"Смык Белару́скі" "Byelorussian Bow" — the title of a book of poetry by Fr. Bahushevich

снава́цца (I), **снуюся, -е́шся, -ю́цца** to unfold, develop; swarm
снава́ць (I), **сную́, -е́ш, -ю́ць** to go to and fro
снава́ць ні́ткі to warp
снасьць, -і (f.) tackle
собскасьць, -і (f.) property
собскі, -ая, -ае (one's) own; proper
собскі назоўнік proper noun
собскае ймя proper name
собсьнік, -а (m.) owner, proprietor
совы — pl. of **сава́** owls
соладка (adv.) sweetly
сом, -а (m.) sheatfish
сон, сну (m.) sleep; dream
моцны **сон** sound sleep
сонны, -ая, -ае sleepy
сопкі, -ая, -ае friable, starchy
сорак, сараку́ forty
сотны or соты, -ая, -ае hundredth
сотня, -і (f., noun of **сто**) one hundred
сотня гадоў a hundred years, century
соты, -ая, -ае hundredth
сохнуць (I), **сохну, -еш, -уць** to dry, get dry; (fig.) waste away, pine
расьці́на **сохне** the plant is withering
спаборніцтва, -а (n.) competition, contest
с. між дружы́намі match
спаборнічаць (I), **-чаю, -еш, -юць** (зь кім у чым) to compete (with in), contend (with for)
спагада́ць (I), **спагада́ю, -еш, -юць** to sympathize
спаганя́ць (I), **-ганя́ю, -еш, -юць** (што ад каго) to exact (+acc. from, of)
с. доўг ад каго to exact a debt of smb.
спагна́ньне, -я (n.) penalty, punishment
спагна́ць (II) (pf. of **спаганя́ць,** I), fut. **спагану́, -гоніш, -яць** to recover (+acc. from)
спагна́ць доўг to recover a debt
спад, -у (m.) slope, pitch; slump; abatement

спад да́ху — pitch/slope of a roof
спад гары́ — the steep slope of the mountain
спад вады́ (гарачыні) — abatement of the water (heat)
спад (prep.) — from (under)
спад маста (сьнéгу) — from under the bridge (the snow)
спад Ві́цебску — he comes from the Vitebsk region
[illegible] -ы (f.) — sympathy
[illegible] (pf. of [illegible] fut. -бу́-[illegible], -[illegible] — to please
[illegible] с. — he may like it
-[illegible]ся — I did not like him
[illegible]а, -а (n.) — competition
[illegible] (f.) — heritage
[illegible], -ы (f.) — nourishment, food; gain, profit
спазня́цца (I), -ня́юся, -е́шся, -юцца — to be late; be overdue
спазьні́цца (II) (pf. of спазьня́цца, I and пазьні́цца, II), fut. спазню́ся, спозьні́шся, -яцца — to be late, be overdue
спакой, -ю (m.) — peace, calm, calmness; tranquility; rest; self-mastery, coolness, composure
пакі́нуць каго у с-кої — to leave smb. alone/in peace
спакойна (adv.) — quietly, calmly; composed; at ease
спакойны, -ая, -ае — quiet, calm, tranquil; peaceful, composed
спакон ве́ку/вякоў — from time immemorial
спаку́са, -ы (f.) — temptation
спаку́сьлівы, -ая, -ае — tempting
спаласава́ны, -ая, -ае — beaten unmercifully
спаліць (II) (pf. of спа́льваць, I and паліць, II), fut. спалю́, -і́ш, -яць — to burn down/up
Францу́зы спалі́лі форт — the French burned down the fort
спалу́чаны, -ая, -ае — combined
спалучы́ць (II) (pf. of спалуча́ць, I), fut. спалучу́, -ы́ш, -аць — to combine; blend; link
спалучэньне, -я (n.) — combination
спа́льны пакой — bedroom
спаміж (prep.) + gen. — among
спаражні́ць (II) (pf. of спаражня́ць, I), fut. спаражню́, -рожні́ш, -яць — to empty, vacate,
спатка́ньне, -я (n.) — meeting, appointment
спатка́цца (I) (pf. of спатыка́цца), fut. -ка́юся, -ешся, -юцца (з + instr.) — to meet (with)
спатыка́цца (I), -ка́юся, -ешся, -юцца (з + instr.) — to meet (with), come across
спатыка́цца на + acc. (pf. спатыкну́цца, I) — to stumble
ісьці спатыка́ючыся — to stumble/stagger along
спаце́ць (I) (pf. of паце́ць), fut. спаце́ю, -еш, -юць — to sweat, perspire
спачува́льны, -ая, -ае — compassionate
спачува́ньне, -я (n.) — sympathy, condolence; compassion
выка́зваць or выража́ць сваё с. — to express sympathy (for)
ста́віцца да каго-н. із с-нем — to have/take compassion (on, for)
сплаў, спла́ву (m.) — float (of timber); alloy; fusion
сплаўля́ць (I), сплаўля́ю, -еш, -юць — to float, raft; alloy, melt
спосаб, -у (m.) — way, mode, method; manner
такім спосабам — in this way
спосаб выражэньня — manner of expressing oneself
спрабава́ць (I), спрабу́ю, -еш, -юць — to try
спра́ва, -ы (f.) — matter, affair; business, cause
у гэтай спра́ве — in this matter
мець спра́ву з — to deal with
не твая́ спра́ва — (this is) none of your business

быць у **спра́вах** — to be on business
працава́ць для **с-вы** — to work for a cause
спра́ва (adv.) — on the right
справядлі́ва (adv.) — evenly, fairly
справядлі́ва (pred.) — it is fair, just
гэта не **справядлі́ва** — it is not fair
спрадве́чны, -ая, -ае — immemorial, primordial
спра́ўна (adv.) — quickly, efficiently, with promptness
спра́ўны, -ая, -ае — in good shape; quick, prompt, efficient
с-ны гадзі́ньнік — punctual watch
спра́ўная гаспады́ня — efficient housewife
спружы́на, -ы (f.) — spring
спрыт, -у (m.) — adroitness, smartness, cleverness
спры́тнасьць, -і (f.) — skill
спры́тны, -ая, -ае — clever, dodgy, smart
спрычыні́цца (II) (pf. of **спрычыня́цца**, I), fut. **-ню́ся, -і́шся, -яцца** — to contribute (to)
спушча́цца (I), **-ча́юся, -ешся, -юцца** — to go/come down, descend
спушча́ць (I), **спушча́ю, -еш, -юць** — to lower, draw down
спушча́ць цану́ — to reduce the price
спушча́ць дрэва — to fell a tree
спыня́цца (I), **-ня́юся, -ешся, -юцца** — to stop, come to a stop; pause, discontinue
с. ў зае́зным дварэ́ — to stop at the motel
спыня́ць (I), **-ня́ю, -еш, -юць** — to stop
спыні́ць (II) (pf. of **спыня́ць**, I), fut. **спыню́, -і́ш, -яць** — bring to a stop; discontinue
спыні́ць газэту — to discontinue publication of the paper
спэкта́кль, -ю (m.) — performance, show
спэцыя́льна (adv.) — specially, especially; particularly
спэцыя́льны, -ая, -ае — special, particular
сродкі, -аў (pl. of **сродак**) — means
ссоўвацца (I), **-ваюся, -ешся, -юцца** — to come/slip/glide down
ссоўваць (I), **ссоўваю, -еш, -юць** — to move; push together
ссу́нуцца (I) (pf. of **ссоўвацца**, I), fut. **ссу́нуся, -ешся, -уцца** — to slip/come down
ссу́нуць (I) (pf. of **ссоўваць**), fut. **ссу́ну, -еш, -уць** — to push/bring together
ставáцца (I), **стаю́ся, -е́шся, -ю́цца** — to happen; grow
ставáць (I), **стаю́, -е́ш, -ю́ць** — to stand; stand!
ставáць на калéны — to kneel
ставáць на крэсла — to get on a chair
вады́ ў рацэ **ставáла** ўсё больш — the river grew bigger and larger
ставáць (I) + gen. — to be ... supplies
ім **стаé** прáцы — they have enough work
не **ставáла** яго — he was missed
ямý **стаé** турботаў — he has enough ...
стáвіцца (II), **стáўлюся, -вішся, -яцца** — to treat
стáвіць (II), **стáўлю, -стáвіш, -яць** — to put, place, set
стáвіць талéркі на стол — to put/place plates on the table
стáвіць дáту (подпіс) — to put the date (one's signature)
стáвіць умовы — to make/lay down conditions/terms
стагадовы, -ая, -ае — hundred-year-old; centennial, centenary
стадыён, -у (m.) — stadium
стажок, -жкá (m.) — small haystack
стáйня, -і (f.) — stable
сталёвы, -ая, -ае — steel (adj.)
сталёвыя рэйкі — steel (railway) tracks
сталíчны, -ая, -ае — capital, metropolitan
сталоўка, -і (f.) — cafeteria, canteen
стáлы, -ая, -ае — steady; constant; unalterable; permanent; grown up
стáлыя цэны — fixed prices
стáлае надвор'е — settled weather
стамíцца (II) (pf. of **стамля́цца**, I), fut. **стамлю́ся, стомішся, -яцца** — to be tired

стамля́цца (I), -ля́юся, -ешся, -юцца to get tired
стан, -у (m.) figure, bodywaist; state, condition; voice (gram.)
у яго кароткі **стан** he has a short body
тонкі **стан** slender waist/figure
цвёрды (вадкі) **стан** solid (liquid) state
у добрым **стане** in good condition
дзе́йны **стан** active voice
пасіўны **стан** passive voice
зваротна-сярэдні **стан** reflexive-medium voice
становішча, -а (n.) position
фінансавае с. financial position
станцыя, -і (f.) railway station
старажытны, -ая, -ае ancient
старажытнасць, -ы (f.) ancient time
старагрэцкі, -ая, -ае Grecian
с-ая святы́ня Grecian temple
Старадуб, -а (m.) Staradub (B. city)
старанны or старэнны, -ая, -ае diligent
стара́нне, -я (n.) attempt, effort, endeavour
ста́раста, -ы (m. & f.) headman
ста́раста гру́пы monitor
ста́раста кля́сы class president
старасьве́цкі, -ая, -ае antique; old world (adj.); old-fashioned
старасьве́ччына, -ы (f.) olden times; old world; antiquities
стара́цца (I) **-ра́юся, -ешся, -юцца** to try, endeavour; strive
стара́я, -ое (f.) old woman
старт, -у (m.) (sport) start
стары́, -ога (m.) old man
старэнькі, -ая, -ае dim. of **стары́, -а́я, -ое** old
старэцца (I) or **старэць** (I), **старэю(ся), -еш-(ся), -ц-ь(-ца)** to age, grow old, advance in age
ста́ту́т, -у (m.) regulations; statutes
с. арганіза́цыі constitution
статы́сячны, -ая, -ае hundred-thousandth (ord. num.); of a hundred thousand
с-ыя аблічэньні statistics of a hundred thousand

ста́ўка, -і (f.) stake
ста́ўленьне, -я (n.) attitude; treatment
ува́жнае **ста́ўленьне** careful consideration (for)
да + gen.
нядба́йнае **ста́ўленьне** careless attitude
стаўля́ць (I), **стаўля́ю, -еш, -юць** to put, place
стаўля́ць дамы to build houses
ста́цца (I) (pf. of **става́цца**), fut. **ста́нецца, -уцца** to become, happen
ён **ста́ўся** наста́ўнікам he became a teacher
стаць (I) (pf. of **става́ць**), fut. **ста́ну, -еш, -уць** to stop, take one's stand; become, grow
гадзіньнік **стаў** the watch has stopped
усім **ста́ла** су́мна everyone became sad
яго не **ста́ла** he is no longer (here); he has passed away
стаць + inf. to begin
валасы́ **ста́лі** пады-ма́цца hair began to rise
стая́ць (II), **стаю́, -і́ш, -я́ць** to stand; stop; be
гадзіньнік **стаі́ць** the watch has stopped
цягнік **стаі́ць** пяць мінў́таў the train stops for five minutes
стой! Stop!
мясцовасьць, дзе **стая́ў** форт the locality of the fort
стварыць (II) (pf. of **ствара́ць**, I), fut. **ствару́, створыш, -аць** to create, make
стварэньне, -я (n.) formation, creation; creature
стог, -у (m.) haystack
столка, -і (f.) fold
скла́сьці ў дзьве **с-кі** to fold in two
стома, -ы (f.) tiredness, fatigue
стомлены, -ая, -ае tired; weary, fatigued
стра́ва, -ы (f.) food, meal; course, dish (of a meal)
гара́чая **стра́ва** hot food/meal
друга́я **стра́ва** second course
розныя **стра́вы** various dishes
страйк, -у (m.) strike
страла́, -ы́ (f.) arrow
паймча́ў **стралою** he flew like an arrow

страляцца (I) to shoot oneself; fight a duel
страляць (I), **страляю, -еш, -юць** to shoot, fire
страта, -ы (f.) loss
стравуня, -і (f.) restaurant, cafeteria
страціцца (II) (pf. of **траціцца**), fut. **страчуся, -ішся, -яцца** to be lost; to get lost
кніга **с-цілася** the book was lost
страціць (II) (pf. of **траціць**), fut. **страчу, -ціш, -яць** to lose, waste
страціць прытомнасьць to lose consciousness
вы нічога ня **страцілі** you have missed nothing
страчаны, -ая, -ае lost, wasted
страшэнны, -ая, -ае terrible, horrible; awful, ghastly
стродкі, -ая, -ае severe
стройна (adv.) harmoniously; in an orderly manner
строма, -ы (f.) stream; steep slope; precipice
стромка (adv.) steeply
струменчык, -а (m.) small stream
струмень, -я (m.) stream
стрымана (adv.) with restraint, coolly
стрыманы, -ая, -ае cool, composed; restrained, reserved
стрымацца (I) (pf. of **стрымвацца**), fut. **-маюся, -ешся, -юцца** to keep from, refrain; control oneself
стрымацца ад курэньня to refrain from smoking
ён ледзь **стрымаўся** he could hardly contain himself
стрымаць (I) (pf. of **стрымваць**), fut. **стрымаю, -еш, -юць** to keep from; hold back; keep down, restrain
стрымаць каго-н. ад рызыкі to keep smb. from taking a risk
стрымаць гнеў to keep down/restrain one's anger
стрымаць коняй to hold back horses
ён ня мог **стрымаць** сьлёзаў he couldn't keep from crying
стрымвацца (I), **-ваюся, -ешся, -юцца** to control oneself; keep/refrain from
стрымваць (I), **-ваю, -еш, -юць** to hold in, keep (back), restrain; moderate, keep down, control
с. сваё слова to keep one's word
стрымваць свой апэтыт to keep down one's appetite
стрымваць сябе to control oneself
стрэл, -у (m.) shot
стрэлачнік, -а (m.) switchman (on railway)
стрэліць (II) (pf. of **страляць**, I), fut. **стрэлю, -іш, -яць** to fire once
стрэлка, -і (f.) hand; dragonfly, (small) arrow
с. гадзіньніка hand of a clock
стрэнуць (I) (pf. of **страчáць**), fut. **стрэну, -еш, -уць** to meet
стýдзенскі, -ая, -ае January (adj.)
стýкнуцца (I) (pf. of **стýкацца**), fut. **стýкнуся, -ешся, -уцца** to knock; bump against
стýкнуцца галавой аб што to bump one's head against something
стýкнуць (I) (pf. of **стýкаць**), fut. **стýкну, -еш, -уць** to strike, hit
стýкнуць па сталé to bang the table
ступá, -ы (f.) foot (12 inches)
ступáць (I), **-пáю, -еш, -юць** to step
ступéнь, -і (f.) degree
навуковая **с.** academic degree
с-ні параўнаньня: degrees of comparison
звычáйная **ступéнь** the positive degree
вышэйшая **с.** the comparative d.
найвышэйшая **с.** the superlative d.
ступéнь (math.) power
уводзіць у трэйцюю **ступéнь** to raise to the third power
ступіць (II) (pf. of **ступáць**, I), fut. **ступлю́, -піш, -яць** to make/take a step, set foot
ступіць на бéраг to set foot on the shore
ступіць (II) (pf. of **тупіць**) to blunt, make blunt

ступіць нож — to blunt the knife
ступня́, -і (f.) — foot (lower part)
пляска́тая **ступня́** — flat foot
ступою (adv.) — at a slow pace
…хаць **ступою** — to go slowly/at a slow pace
…ль, -ю (m.) — style
…ыпэндыя, -і (f.) — grant, scholarship
стырно, -а (n.) — steering wheel
стырно … — steering wheel
… — rudder
… — handle bars
…ы, -ае — loyal
… (f.) — tie, bond, connection; relation
… — to have connections
… **су́вязі** — friendly relations
… **сувязь** — to lose touch
… **ная су́вязь** — telephone communication
суд, -у or **-а́** (m.) — law court; trial
аддава́ць пад **суд** — to sue
судзі́на, -ы (f.) — dish; vessel
крывяносная **судзі́на** — blood vessel
судзі́ць (II), **суджу́, -дзі́ш, -яць** — to judge, try (in court)
судзі́ць су́дам — to try
судзьдзё, -я́ (n.) coll. — dishes
кухоннае **судзьдзё** — kitchen utensils
сук, -а́ (m.) — bough, branch
сум, -у (m.) — sadness; grief, sorrow
сумёт сьне́гу — snowdrift
сумле́нна (adv.) — honestly
гэта ня **сумле́нна** — that is not honest
сумле́ннасьць, -і (f.) — honesty, integrity
сумле́нны, -ая, -ае — honest, fair
сумле́нныя лю́дзі — people of integrity
сумле́ў, -е́ву or **сумлява́ньне** (n.) — doubt
сумы́сьля or **сумы́сна** (adv.) — on purpose
су́нуцца (I), **су́нуся, -ешся, -уцца** — to drag oneself along; butt in
су́нуцца за кім — to walk slowly behind (someone)
восень **су́нецца** (fig.) — fall is slowly approaching
су́нуцца з ра́дамі — to butt in

супа́дак, -дку (m.) — coincidence
супада́ць (I), **супада́е, -юць** — to coincide (with); agree
канча́ткі **супада́юць** — the endings agree/are the same
супакоіцца (II) (pf. of **супакойвацца**, I), fut. **-кою́ся, -ішся, -яцца** — to calm down, become quiet
дзе́ці **супакоі́ліся** — the children became quiet
гоман **супакоі́ўся** — the noise ceased
бу́ра **супакоі́лася** — the storm subsided, abated
супако́й, -ю (m.) — peace, calm; tranquility
супакойвацца (I), **-кой-ваюся, -ешся, -юцца** — to calm, quiet, settle down
супакойвальны лек — sedative
супольны, -ая, -ае — common, joint, combined
супраці́віцца (II), **супраці́ўлюся, -ці́вішся, -яцца** — to resist
супраці́ў, -ву (m.) — resistance
супраці́ўнік, -а (m.) — enemy
су́праць or **супроць** (prep.) — against
супрацьле́жны, -ая, -ае — opposite; contrary, opposed
супрацьле́жны бе́раг — opposite bank
с-ы пагля́д — contrary/opposed opinion
супрацьстаўле́ньне, -я (n.) — opposition; contrasting, contraposition
супроць (prep.) — against
супярэчны, -ая, -ае — contradicting
супярэчыць (II), **-пярэ-чу, -ыш, -аць** (+dat.) — to contradict
сусе́дзі, -яў (coll. of **су-се́д**) — neighbours
сусе́дзкі, -ая, -ае — neighbour's, neighbourly
с-ія дачыне́ньні — neighbourly relations
сусе́дка, -і (f.) — neighbour
сусе́дні, -яя, -яе — neighbouring, neighbour (adj.); adjacent
сусе́днія краі — neighbouring countries
сусе́дні пакой — next/adjacent room
устрака́цца (I), **-ка́юся, -ешся, -юцца** — to meet/see smb.; be met/found

рэдка (ча́ста) **с.** зь кім-н. — to see little (much) of smb.
гэтыя расьці́ны тут ня **сустрака́юцца** — these plants are not found here
сустрака́ць (I), **сустрака́ю, -еш, -юць** — to meet (+acc), receive, greet
сустрака́ць Новы Год — to greet/celebrate the New Year
сустрэцца (I) (pf. of **сустрака́цца**), fut. **-стрэнуся, -ешся, -уцца** (з + instr.) — to meet with, come across
сустрэцца зь цяжкасьцямі — to encounter difficulties
сустрэць (I) (pf. of **сустрака́ць**), fut. **-стрэну, -еш, -уць** — to meet, receive, greet
суступі́ць (II) (pf. of **суступа́ць**, I), fut. **-ступлю́, -пі́ш, -яць** — to yield
сусьве́тны, -ая, -ае — world (adj.)
сусьве́тная вайна́ — world war
су́танкі (pl.) — see **сутоньне**
сутане́ць (I): **сутане́е** (impers.) — it is getting dark
су́тарга, -і (f.) — cramp, convulsion, fit
су́таргава (adv.) — in a convulsive way
сутоньне, -я (n.) — dusk
сутыка́цца (I), **-ка́юся, -ешся, -юцца** — to meet; come into contact; border (on)
сутычка, -і (f.) — battle, encounter
су́ха (adv.) — dryly; coldly; stiffly
сухава́ты, -ая, -ае — dryish
сухазе́мны, -ая, -ае — land (adj.)
сухе́дні (pl.) — dry fasting
сухе́нькі, -ая, -ае dim. of **сухі́** — dry
сучасны, -ая, -ае — contemporary
сучасьнік, -а (m.) — contemporary
сфінкс, -а (m.) — sphinx
сфэра, -ы (f.) — sphere
схадзі́ць (II) (pf. of **хадзі́ць**), fut. **схаджу́, сходзіш, -яць** (да + gen.) — to go, visit
сходзім да іх — we shall go to see them
схадзі́ць па + acc. — to go to get/fetch
сховішча, -а (n.) — storage

сход, -у (m.) — meeting, assembly
сходаць (I) (pf. of **хадаць**), fut. **сходаю, -еш, -юць** — to conquer, overcome
сходаць дрымоту — to overcome sleepiness/drowsiness
схон, -у (m.) — slope
схру́мстаць (I) (pf. of **хру́мстаць**), fut. **схру́мстаю, -еш, -юць** — to chew with a crunch
сшыва́ць (I), **сшыва́ю, -еш, -юць** — to sew together
сыгна́л, -у (m.) — signal
сынок, сынка́ (m., voc. **сы́нку!**) t. of endearm. — son
сы́пацца (I), **сы́п(л)ецца, -(л)юцца** — to fall, pour (not liquid)
лісты́ **сы́п(л)юцца** — leaves are falling
пясок **сы́п(л)ецца** — sand is running (pouring) out
сы́паць (I), **сы́плю, сы́п(л)еш, -(л)юць** — to strew, pour (not liquid)
сы́пкі, -ая, -ае — loose; granular
с-кі пясок — quicksand
сы́пкія це́лы — dry substances
сыр, -а (m., pl. **сыры**) — cheese
сыровадка, -і (f.) — whey
сы́тасьць, -і (f.) — satiety, satiation
сы́тны, -ая, -ае — nourishing
сы́тная е́жа — nourishing food
сыты, -ая, -ае — well-nourished/-fed, plump, fat, stout; not hungry

сьве́дама (adv.) — consciously; deliberately
сьветагля́д, -у (m.) — world outlook; ideology, attitude
сьве́тла (adv.) — brightly; (in compound adj-s) light
сьве́тла (predic.) — it is light, there is light enough
сьве́тласі́ні, -яя, -яе — light-blue
сьве́тлажоўты, -ая, -ае — light-yellow
сьве́тлазялёны, -ая, -ае — light-green
сьветлафор, -у (m.) — light signal; traffic light
сьве́тчаньне, -я (n.) — evidence
сьвёкар, -кра (m.) — father-in-law (husband's father)

сьвіньня́, -і (f.) pig
Сьві́слач, рака́ (f.) Svislatch River
сьві́снуць (I) (pf. of **сьві-ста́ць**), fut. **сьві́сну, -еш, -уць** to whistle (once)
сьвіта́ць (I) to dawn
сьвіта́е (impers.) dawn is breaking
сьвітка, -і (f.) peasant's cloth coat
сьвярбе́ць (II), **сьвярбі́ць, -я́ць** to itch
сьвя́та, -а (n.) holy day, holiday
сьвята́, -о́е (f.) saint
сьвяткава́ць (I), **-ку́ю, -уе́ш, -ую́ць** to celebrate
Сьвята́ Лаўрэна, рака́ (f.) St. Lawrence River
сьвяты́ня, -і (f.) temple, sanctuary; church
ськіраваны, -ая, -ае directed, aimed
ськірава́цца (I) (pf. of **ськіро́ўвацца**), fut. **ськіру́юся, -ешся, -юцца** to make one's way to (towards, into); to direct one's steps
ськірава́ць (I) (pf. of **ськіро́ўваць**), fut. **ськіру́ю, -еш, -юць** to direct; turn; send, refer; assign
ськіро́ўваць (I), **-ваю, -еш, -юць** to direct; turn; send, refer
сьлед, -у (m. pl. **сьляды́**) footprint, track, trace
ісці́ па **сьлядох** to trace, to follow
сьле́дчы, -ага (m.) investigator, interrogator
судовы **сьле́дчы** judicial investigator
сьле́пнуць (I), **сьле́пну, -еш, -уць** to become blind
сьлі́ва, -ы (f.) plum
сьлі́на, -ы (f.) saliva
сьлі́ніць (II), **сьлі́ню, -і́ш, -яць** (pf. **пасьлі́ніць**) to moisten with spittle
сьлі́нка, -і (f., dim. of **сьлі́на**) saliva
глыта́ць **сьлі́нку**, гле́дзячы на што-н. to have an appetite for smth.
сьлядзі́ць (II), **сьляджу́, -дзі́ш, -я́ць** (pf. **насьлядзі́ць**) to leave footmarks/tracks
сьляпі́ць (II), **сьляплю́, сьле́піш, -яць** to blind, dazzle
сьнег **сьляпі́ць** or **сьле́піць** вочы the snow is dazzling/blinding
сьляпу́чы, -ая, -ае blinding, dazzling
сьме́лая, -ае (f.) / **сьме́лы, -ага** (m.) courageous/daring person
сьме́тнік, -а (m.) dump, dunghill
вы́кінуць на с. to dump
сьмята́на, -ы (f.) cream
зьбі́тая сьмята́на whipped cream
сьмяхотны, -ая, -ае ridiculous, laughable, absurd
сьмяці́ць (II) (**насьмяці́ць** pf.), **сьмячу́, сьме́ціш, -яць** to litter
сьмяцьцё, -я́ (n.) coll. garbage, rubbish; fig. trivia
скры́нка на с-цё (на ву́ліцы) garbage can
сьне́жка, -і (f.) litter box
сьні́цца: ямý/ёй **сні́лася** (impers.) snowball
мне **с-іўся** родны дом he dreamed
I dreamed about my home
сьняда́нак, -ку (m.) = **сьне́даньне** breakfast
сьняжок, -жку́ (m.) dim. of **сьнег** snow
сьняжы́нка, -і (f.) snowflake
сьпе́раду (adv.) before, in front, at/from the front
сьпе́ў, -ву (m.) singing; song
сьпе́вы, -аў (pl.) singing lesson in school
сьпіс, -у (m.) list
с. памы́лак дру́ку errata
сьпі́сак, -ску (m.) copy
сьпі́скі ле́тапісаў copies of annals/chronicles
сьпява́к, -а́ (m.) singer
сьпява́чка, -і (f.) singer
сьпява́ючы, -ая, -ае singing
сьпякота, -ы (f.) heat
сьпя́чы, -ая, -ае asleep
сьхіл, -у (m.) slope; decline
сьхіл гары́ slope of the mountain
на **сьхі́ле** дзён in one's declining years
сьхіліцца (II) (pf. of **сьхіля́цца**, I), fut. **сьхілю́ся, -і́шся, -яцца** to bow, stoop, bend; incline

сьцень, -ю (m.) shadow
сьцерагчы́ся (I), **сьцерагу́ся, -жэшся, -гу́ццa** to be careful, avoid
Сьцеражы́ся! Watch out! Be careful!
сьцёгны pl. see **сьцягно**
сьцёк, -у (m.) drain; sink
сьці́плы, -ая, -ае modest
сьці́рка, -і (f.) dishcloth, dishtowel; eraser
сьціскáцца (I) (pf. **сьці́снуцца**) to shrink, press together, clench
сьціскáць (I), **-скáю, -еш, -юць** to squeeze; clench
сьціскáць зу́бы, кулакі́ to clench one's teeth, fists
с. каго ў абды́мках to hug someone
сьці́снуць (I) (pf. of **сьціскáць**) fut. **сьці́сну, -еш, -уць** to grip + see **сьціскáць**
сьці́шны or **ву́сьцішны́, -ая, -ае** terrifying; uncanny, sinister
сьці́шыцца (II) (pf. of **сьцішáцца**, I), fut. **сьці́шуся, -ышся, -ацца** to calm/quiet/settle down; grow quiet
сьцюдзенавáты, -ая, -ае cool
сьцюдзёна or **сцю́дзена** (adv.) coldly
мне **сьцюдзёна** I am cold
прыня́ць каго-н. **с.** to receive smb. coldly
сьцюдзёны, -ая, -ае cold
сьцю́жа, -ы (f.) cold, hard frost
сьцьвярджа́льны, -ая, -ае affirmative
сьцябліна, -ы (f.) stem; stalk
сьцябліна, -і (f.) (dim. of **сьцябліна**) stem; stalk
сьцягно, -á (n.) (pl. **сьцёгны**) tendon; thigh, leg, round
сьцягно му́скула tendon
сьцягно нагі́ thigh
сь. мясное ту́шы leg, round
сэа́нс, -у (m.) seance, performance, sitting
сэзон, -у (m.) season
сэку́нда, -ы (f.) second
сэнс, -у (m.) sense, meaning
сэнса́цыя, -і (f.) sensation
сэрбалужы́цкі, -ая, -ае Lusatian or Wendish
Сэрбія, -і (f.) Serbia
сэрбскі, -ая, -ае Serbian
сэрца, -а (n.) heart
сэрца замле́ла heart sank
сюды́ (adv.) over here, this way
ні туды́ ні **сюды́** neither one way nor the other
сюжэт, -у (m.) subject, plot
сябе́ oneself
сябрава́ць (I), **сябру́ю, -еш, -юць** (з + instr.) to be friends (with)
сяброўскі, -ая, -ае friendly
с-ая паслу́га friendly service
сяброўства, -а (n.) friendship
сяга́ць (I), **сяга́ю, -еш, -юць** (за + instr.) to step, walk, stride
сяга́ць (па + acc.) to reach
сядзі́ба, -ы (f.) dwelling place, seat, abode
сяды́-тады́ (adv.) sometimes
сяк (adv.): **сяк-так** somehow
і так і **сяк** this way, that way, and every way
то так то **сяк** now like this, now like that
сяліцца (II), **сялю́ся, се́лішся, -яцца** to settle, take up one's residence
сяло, -á (n.) village
сяля́не, -аў (pl. of **селяні́н**) peasants
сяля́нства, -а (n.) peasantry
сям (adv.): **сям-там** here and there
і там і **сям** here, there and everywhere
ні там ні **сям** neither here nor there
сямá (adv.) seven times
сямá сем seven times seven, seven sevens
сямёра (coll.) seven
нас **сямёра** there are seven of us
з усіх **семярох** дзяце́й from all seven children
сямна́ццаты, -ая, -ае seventeenth
ся́ньня or **сёньня** (adv.) today
ся́ньняшні, -яя, -яе today's
на **ся́ньняшні** дзень today, at present
сярдзі́та. (adv.) with anger (angrily)

сярдзі́ты, -ая, -ае (на + acc.) angry/cross with smb. (at, about smth.)
быць **с-тым** на каго to be angry/cross with smb.
[illegible] **с-ым** на што to be angry about/at smth.
[illegible] (prep. + gen.) in the middle of; among, amongst, amidst
сярод [illegible] in the middle of the night
сярод вуліцы in the middle of the street
[illegible] among the books
[illegible] among friends
[illegible] amidst enemies
[illegible] -ы (f.) middle
[illegible] рэдзіна the golden mean
[illegible], -не middle, medium, central; average
сярэдні павéрх middle story
сярэдні рост medium height
с-ні прыбы́так average income
зваротна-**сярэдні** стан reflexive-medium voice (gram.)
сярэднія вякі the Middle Ages
сярэдняя школа secondary school, high school
сярэднявéчча, -а (n.) the Middle Ages
сярэдняе, -яга (n.) average
ніжэй (вышэй) за **с.** below (above) average
у **сярэднім** at an average
сястры́н, -á, -о sister's

Т

табáка, -і (f.) tobacco
тавáр, -у (m.) goods; freight; material
тавáрны, -ая, -ае freight (adj.)
тавáрны цягні́к freight train
тавáрыскі, -ая, -ае sociable; social
тавáрыства, -а (n.) company; society
Навуко́вае **т.** Learned Society
тавáрыш, -á (m.) friend; pal; comrade
тагачáсны, -ая, -ае of that time
тайко́м = упота́й (adv.) secretly, on the sly, by stealth
тайфу́н, -у (m.) typhoon
так (adv.) so; thus; like this; as it is
ці гэта **так?** Is that so?
зрабéце **так** do it like this
тут нéшта **ня так** there is something wrong here
няхáй **так застанéцца** let it remain as it is
так (particle) yes
так, гэта ён yes, it is him
тáкжа (adv.) also, as well, too
такі́ сáмы (вялі́кі) **як** as (big) as
таксáма (conjunc.) also, as well
былі́ там вýчні а **т.** настáўнікі there were students and teachers as well
ён **т.** пойдзе he is also going
таксáма не not . . . either, neither
ён **т.** ня вéдае he does not know either
у мянé **т.** нямá neither have I
таксі́ (indecl.) (n.) taxi, cab
такт, -у (m.) time, bar (musical)
талеранцы́йны, -ая, -ае tolerant
тáлія, -і (f.) waist
тáмака (adv.) there
тамары́нд, -у (m.) tamarind (large tropical tree)
тамý (pron.) to that
тамý (adv.) that's why; therefore; ago
т. ён прыéхаў адрáзу that's why he came immediately
два гады́ **тамý** two years ago
а **тамý** and therefore
тамý што (conjunc.) because
танéйшы or танчэйшы, -ая, -ае thinner
Танжэр, -у (m.) Tangier
тáнна (adv.) cheap, cheaply
таньнéй (adv. comp.) cheaper
таньнéйшы, -ая, -ае cheaper
гэты дом **таньнéйшы** за другі́ this house is cheaper than the other
тáнны, -ая, -ае cheap
т-ы матар'я́л cheap fabric
тануць (or тонуць) (I), **тану́, тонеш, -уць** to sink
танюткі, -ая, -ае very thin
тапі́цца (II), **таплю́ся, топішся, -яцца** to drown oneself; melt
таполя, -і (f.) poplar
Тáргві (pl.) name of Arab tribe

тарнава́ць (I), **тарну́ю, -еш, -юць** (да+gen.) — to refer (to), apply
тарнава́ць назоў да + gen. — to refer the name to
таронтаўскі or **тароцкі, -ая, -ае** — Toronto (adj.)
та́та, -ы (m.) — father, dad
та́тка, -і (m.) — daddy
таўсты́, -а́я, -ое — thick; stout; heavy
таўсты́ пласт — thick layer
таўсты́ дыва́н — heavy/thick carpet
таўсты́ чалаве́к — stout man
таямні́ца, -ы (f.) — secret
та́яць (I), **та́е, -юць** — to melt, thaw
тваé, тваíх (pl.) — your people
як ма́юцца **тваé**? — How is your family?
тварыць (II), **тварý, творыш, -аць** — to create, make
твой (sing. and familiar form) — your, yours
гэта **твой** алавíк — this is your pencil
гэта мой алавíк, а гэта **твой** — this is my pencil, and that is yours
твор, -у (m.) — work, production; composition
тканíна, -ы (f.) — fabric, material
то . . . то (conj.) — now . . . now
то лясок **то** луг — now the forest, now the meadow

то-ж бо — That's what it is.
той сáмы — the same
той сáмы, што — the same as
токар, -а (m.) — turner, lathe operator
тон, -у (m.) — tone, tune; sound
тона, -ы (f.) — ton
тонак, тонка, (short of **тонкі**) — thin
торгацца (I), **-гаюся, -ешся, -юцца** — to twitch
трады́цыя, -і (f.) — tradition
трагéдыя, -і (f.) — tragedy
трáктар, -а (m.) — tractor
трáктарны, -ая, -ае — tractor (adj.)
тралéйбус, -а (m.) — trolley bus
транспартáцыя, -і (f.) — transportation
трáпіць (II) (pf. of **трапля́ць**, I), fut. **трáплю, -трáпіш, -яць** — to get (to, into)
трáпіць у бядý — to get into trouble
трапяткí, -áя, -ое — trembling, palpitating; lively
трахá (adv.) — almost
траціна́, -ы́ (f.) — one-third (noun)
дзьве **траціны́/трэйція** — two-thirds
трáціцца (II), **трáчуся, -цішся, -яцца** — to be lost, get lost; lose one's presence of mind
трáціць (II), **трáчу, -ціш, -яць** — to lose; waste
трáціць надзéю — to lose hope
трáціць час — to waste time
трашчэць (II), **трашчыць, -áць** — to crack; crunch, clackle
лёд **трашчы́ць** — the ice is cracking
падлога **трашчы́ць** — the floor is creaking
дровы **трашчáць** — wood is crackling
у мянé галавá **трашчы́ць** — I have a splitting headache
мароз **трашчы́ць** — there is a hard ringing frost

трое (coll.) — three
нас **трое** — there are three of us
для ўсíх **траíх (трайгá, траёх)** — for all three

тройчы (adv.) — three times
тройчы чаты́ры — three times four, three fours

трохпавéрхавы, -ая, -ае — see **трыпавéрхавы**
трохсот(н)ы or **трысот(н)ы, -ая, -ае** — three-hundredth
т-ы нýмар — number three hundred
трохсотныя ўгодкі — three-hundredth anniversary

трубá, -ы́ (f.) — pipe; trumpet, horn
вадзяны́я **трýбы́** — water pipes
граць на **трубé** — to play the trumpet
трубíць (II), **трýбіць, -яць** — to honk

труд, -у (m.) — effort
труп, -а (m.) — corpse
трус, -á (m.) — rabbit
трушком (adv.) — at a trot
бéгчы **трушком** — to run at a trot
трывáлы, -ая, -ае — durable, strong, firm; stable, settled

трывáньне, -я (n.) — duration; aspect (gram.)
закончанае **т.** — perfective aspect

незакончанае т. imperfective aspect
трывожна (adv.) uneasily, troubled (adv.)

трывожны, -ая, -ае troubled, anxious
трывожнае сэрца troubled/heavy heart
трыкýтнік, -а (m.) triangle
трыкýтны, -ая, -ае three-cornered; triangular (math.)

трымáньне, -я (n.) behaviour, conduct
трымáцца (I), **трымáюся, -ешся, -юцца** to hold (on, to), stick to; behave
трымáцца за + acc. to hold on to
трымацца свайго to hold/stick to one's opinion
[illegible] добра **трымáліся** the children behaved well
[illegible] трымáецца на [illegible] the button is hanging by a thread
Трымáйся! Stand firm!
трымáцца ўбакý to stand aside/off
трымáць (I), **трымáю, -еш, -юць** to hold, keep
трымáць у руцэ to hold in one's hand
трымáць у таямніцы to keep a secret
трынáццаты, -ая, -ае thirteenth
трыпавéрхавы, -ая, -ае three-storied, three stories high

трыста three hundred
трысьнёг, -у (m.) see **трысьцё**
трысьцéнны, -ая, -ае triangular
трысьцéнная піраміда triangular pyramid
трысьцё, -я (n.) reed, rush
цукровае трысьцё sugar cane
трысьцёвы or **трысьняговы, -ая, -ае** reed (adj.), rush (adj.)
трысьцёвы цýкар cane sugar
т-вы зáрасьнік reeds
трыýмф, -у (m.) triumph
трыумфáльны, -ая, -ае triumphal
трыццáты, -ая, -ае thirtieth
трыццáтага сакавікá the thirtieth of March, March the thirtieth

трыццáты разьдзéл chapter thirty
адна́ трыццáтая one-thirtieth
трыццаць, -цёх thirty
трыццаць адзін і г. д. thirty-one etc.
трыццаць пéршы thirty-first
ямý трыццаць гадоў he is thirty years old

трэйці, -яя, -яе third
трэйцяга красавікá the third of April, April the third

трэйці радок line three
трэйцяя гадзíна it is three o'clock
адна́ трэйцяя/траціна́ one-third
трэнавáцца (I), **трэнýюся, -ешся, -юцца** to train oneself

трэск, -у (m.) crash, crack, crackle; (fig.) fuss
трэск сýчча snapping of twigs
трэск агнió crackling of a fire
трэска, -і (f.) chip, splinter
трэснуцца (I) (pf.) (colloq.) to knock (against), bang
трэснуцца галавой аб стол to bang/knock one's head against the table
трэснуць (I) (pf. of **трэскаць** and **трашчэць**, II), fut. **трэсну, -еш, -уць** to burst, crack once

трэсьціся (I), **трасýся, -éшся, -ýцца** to shake; tremble; shiver; grudge
трэсьціся ад сьмéху to shake with laughter
т. ад холаду to shiver with cold
т. ад стрáху to tremble with fear
т. над кáжным цэнтам to grudge every penny
Туарэгі, -аў (pl.) Arab tribe
тýга (adv.) tightly, tight (adv.); with difficulty, slowly

тугí, -áя, -ое tight; stiff
туды́ (adv.) there; over there, that way
ідзéце **туды́** go that way
туды́ й назáд there and back
білéт **туды́** й назáд return ticket
туды́ й сюды́ here and there
ні **туды́** ні сюды́ neither one way nor the other

туды́-сюды́ (adv.) back and forth
тужлíвы, -ая, -ае melancholy, sad
тýзін, -а (m.) dozen
тук, -у (m.) fat
туліпáн, -а (m.) tulip
туліцца (II), **тулюся, -ішся, -яцца** to nestle; snuggle

туман, -у (m.) fog

тума́н разыходзіцца — the fog is clearing up
тупі́к, -у́ (m.) — blind alley; dead end, siding; deadlock
тупі́ца, -ы (m. & f.) — dullard; dunce
тупі́ца (II), **ту́піца, -яцца** — to grow blunt
тупі́ць (II), **туплю́, -і́ш, -яць** — to blunt
тупы́, -а́я, -ое — blunt; dull; obtuse; meaningless; stupid, slow-witted
тупы́ нож — blunt knife
тупы́ кут (math.) — obtuse corner
тупы́ боль — dull pain
тупы́ позірк — meaningless look
тупы́ чалаве́к — dull/obtuse/stupid/slow-witted person
Ту́раў, Ту́рава (m.) — Turau (Turow) (old city in southeastern Byelorussia)
турбава́цца (I), **турбу́юся, -ешся, -юцца (пра** + acc. — to worry about; be concerned/anxious about; bother
ён пра ўсё **турбу́ецца** — he is concerned about everything
ня **турбу́йцеся** — don't bother/trouble; don't worry
турбава́ць (I), **турбу́ю, -еш, -юць** — to worry; trouble, disturb, bother
мяне́ гэта **турбу́е** — it worries me; it bothers me
ня **турбу́йце** яго — don't disturb/bother him
турбота, -ы (f.) — trouble; anxiety, concern
у яе́ стае́ **турботаў** — her hands are full
нарабі́ць каму́ **турботаў** — to give smb. (a lot of) trouble
выбача́йце за **турботы** — I am sorry to trouble you
Нія́кіх **турботаў!** — No trouble at all!
дзя́кую за ва́шыя **турботы** — thank you for your concern
турботы пра дзяце́й — anxiety/concern about one's children
тутэйшы, -ая, -ае — local; of this place, native
тутэйшы жыха́р — a resident of this place
ён ня **тутэйшы** — he is a stranger here
ту́фаль, ту́фля (m.) — shoe
тушані́на, -ы (f.) — stew
тымча́сам (adv.) — meantime, meanwhile; so long
тымча́сам, як (conj.) — while, whereas
тынк, -у (m.) — plaster
тынкава́ць (I), **тынку́ю, -еш, -юць** — to plaster
тып, -у (m.) — type; character
што за **тып!** — What a character!
тыра́н, -а (m.) — tyrant
ты́сяча, -ы (f.) — one thousand
дзьве **ты́сячы** — two thousand
пяць **ты́сячаў** — five thousand
Ты́сяча Абтокаў — Thousand Islands
ты́сячны, -ая, -ае — thousandth; of many thousands
ты́сячная ча́стка — one-thousandth
ты́сячны натоўп — a crowd of many thousands
тэалёгія, -і (f.) — theology
тэлегра́ма, -ы (f.) — telegram
тэлефанава́ць (I), **-фа-ну́ю, -еш, -юць** — to (tele)phone
тэлефані́сты, -ага (m.) — telephone operator
тэлефані́стка, -і (f.) — telephone girl
тэлефон, -у (m.) — (tele)phone
гавары́ць праз т. or **тэлефонам** (зь кім-н.) — to speak/talk on the phone
пазвані́ць каму́-н. **(тэлефонам)** — to phone smb., to ring smb. up
паклі́каць да **т-ну** — to call to the telephone
прыня́ць **тэлефон** — to answer the telephone
тэлефонны, -ая, -ае — telephone (adj.)
т-ая гу́тарка — telephone call/conversation
т-ая ста́нцыя — telephone exchange
т-ая тру́бка — telephone receiver
т-ая бу́дка — telephone booth
т-ая кні́га — telephone directory
тэмп, -у (m.) — pace
задава́ць **тэмп** — to set a pace
тэрмін, -у (m.) — term
тэрыторыя, -і (f.) — territory, land; region
тэстамэ́нт, -у (m.) — will, testament

У/Ў

убліцца (I), **убліваюся, -ешся, -юцца** — to involve

ува́га, -і (f.) — note; attention

[illegible] **ва́ць на ўва́гу** — to note

[illegible] **ага, калі ла́ска!** — Attention please!

[illegible] (I), **уважа́ю, -еш, -юць** — to pay attention; be attentive; consider, suppose

[illegible] **чаю я** [illegible] — I consider him to be a clever man

[illegible], **-ае** — thoughtful, considerate

[illegible] — attentively, closely

[illegible] — to listen attentively

[illegible] — to watch closely

[illegible], **-ае** — attentive, considerate

[illegible] (II) (pf. of **[illegible]вацца, I**), fut. **[illegible]ю́ся, -лі́шся, -яцца** — to fall/tumble in/into; come down, to fall through, collapse

у. ў ваду́ (я́му) — to fall/tumble into the water (hole)

хлапцы́ ўвалі́ліся ў пако́й — the boys burst into the room

сто́ль увалі́лася — the ceiling has come down

мост увалі́ўся — the bridge collapsed

ува́львацца (I), **-ваюся, -ешся, -юцца** — see **увалі́цца**

уварва́цца (I) (pf. of **урыва́цца**), fut. **уварву́ся, -е́шся, -у́цца** — to burst into; intrude

уваход, -у (m.) — entrance

уваходзіць (II), **уваходжу, -дзіш, -яць** — to walk in; be part of

уве́рсе (adv.) — above, over(head)

уве́рх (adv.) — up, upwards

уве́рх па рацэ — up the river

увосень (adv.) — in the fall, in autumn

увы́сь (adv.) — up, upwards

увы́шкі (adv.) — high, in height

узгорак сто мэтраў **увы́шкі** — a hill a hundred metres high

увэрту́ра, -ы (f.) — overture

увя́знуць (I) (pf.) fut. **увя́ну, -еш, -уць** — see **угру́знуць**

угаварыць (II) (pf. of **угаворваць, I**), fut. **угавару́, угаворыш, -аць** — to persuade; talk smb. into smth.

угавор, -у (m.) — persuasion

угаворваць (I), **угаворваю, -еш, -юць** — to try to persuade/talk into

угару́ (adv.) — up, upwards

угару́ па сходах — upstairs

глядзе́ць угару́ — to look up(wards)

угары́ (adv.) — up, above

угодкі, -аў (pl. only) — anniversary

угрубкі́ (adv.) — thick

адзі́н цэнтымэтар **у.** — one centimetre thick

угрузнуць (I) (pf.) fut. **угрузну, -еш, -уць** — to get stuck

машы́на **у-ла** ў гразі́ — the car got stuck in the mud

удаль (adv.) — far, into the distance

ударыць (II) (pf. of **удара́ць, I**), fut. **удару́, -ыш, -аць** — to hit

удасканальвацца (I), **-ваюся, -ешся, -юцца** — to be improved

удача, -ы (f.) — success

удвух (pron. m.) — the two of them

яны́ **ўдвух** пайшлі́ — the two of them went

удзе́л, -у (m.) — part; participation

браць удзе́л — to take part, participate

удзе́льнік, -а (m.) — participant

удзе́нь (adv.) — in the day

удома (adv.) — at home

удосыць(це) (adv.) — in plenty, in abundance

пад'е́сьці ўдосыць — to eat one's fill

ужо (adv.) — already; now

ужо даўно — long since

ён **ужо** ня дзіця́ — he is no longer a child

ён **ужо** дарослы — he is grown up now

ужы́ты, -ая, -ае — used

ужы́ць (I) (pf. of **ужыва́ць**), fut. **ужыву́, -е́ш, -у́ць** — to use; apply; utilize

узае́мны, -ая, -ае — mutual; reciprocal

узае́мная дапамога — mutual aid/help

узае́мная пашана́ — mutual respect

узае́мная карысьць — mutual benefit/advantage

узае́мны дове́р — mutual confidence

узае́мны дзеяслоў, займе́ньнік (gram.) — reciprocal verb, pronoun

узапраўды́ (adv.) — actually

узарва́ цца (I) (pf. of **узрыва́цца**), fut. **-ве́ц-ца, -у́цца** — to burst, explode; blow up

узбуджэ́ньне, -я (n.) — excitement; stimulation

узвы́шша, -а (n.) — height, hills

Ме́нскае ўзвы́шша — Minsk Hills

узгодненасьць, -і (f.) — consistency

уздоўж (prep.) + gen. — along

уздоўж дзяля́нкі — along the length of the parcel of land

уздоўж (adv.) — lengthwise, lengthways

уздоўж і ўпоперак — far and wide

уздыма́ць (I), **уздыма́ю, -еш, -юць** — to lift up; raise, hoist

уздыма́ць ру́кі, вочы — to raise one's arms, eyes

уздыма́ць сьцяг — to hoist a flag

уздыха́ць (I), **уздыха́ю, -еш, -юць** — to sigh

узла́зіць (II), **узла́жу, -іш, -яць** — to climb

узмацня́цца (I), **-ня́юся, -ешся, -юцца** — to grow stronger, intensify; gain strength

узмацня́ць (I), **узмацня́ю, -еш, -юць** — to strengthen; reinforce; intensify

узмацня́ць гук — to amplify the sound

узмор'е, -я (n.) — (sea) coast/shore, seaside

узмоцненьне or узмацне́ньне, -я (n.) — reinforcement; intensification

узмацні́цца (II) (pf. of **узмацня́цца**, I), fut. **-нюся, -ішся, -яцца** — to become stronger/ intensified; gain strength

узмацні́ць (II) (pf. of **узмацня́ць**, I), fut. **узмацню, -іш, -яць** — to strengthen; reinforce; intensify

у. голад, сма́гу — to increase smb's hunger, thirst

у. нагля́д за + instr. — to double the watch (for, over)

узнагарода, -ы (f.) — reward, recompense; prize, decoration

грашовая у. — gratuity, money reward

узор, -у (m.) — pattern, design; model, example

нарысава́ць узор — to draw a design

паводля ўзору — after/on/upon the pattern; following the pattern

узраста́ць (I), **узраста́ю, -еш, -юць** — to increase; grow up

лік жыхароў у-тае — the number of inhabitants is increasing

узраста́ючы or узраста́льны, -ая, -ае (part. pres.) — increasing

узрасьці́ (I) (pf. of **узраста́ць**), fut. **узрасьце́, -ту́ць** — to increase; grow up

жыха́рства у-ло да міліёну — the population increased to one million

ён тут узрос — he grew up here

узровень, узроўню (m.) — level, standard

узровень вады́ — water level

жыцьцёвы узровень — living standard

узыйсьці́ (I) (pf. of **узыхо́дзіць**, II), fut. **узыйду́, -дзе́ш, -у́ць** — to mount; ascend, to come up

сонца ўзыйшло — the sun rose

узыйсьці́ на пасад — to ascend the throne

узьдзе́яньне, -я (на) — influence

фізы́чнае ў. — force, coercion

узьле́сьсе, -я (n.) — edge of a forest

узьляце́ць (II) (pf. of **узьлята́ць**, I), fut. **узьлячу́, -ці́ш, -ту́ць** — to fly up, take off

самалёт у-цеў — the plane took off

у. у паве́тра (fig.) — to blow up

узьнима́цца (I), **узьнима́юся, -ешся, -юцца or уздыма́цца** — to rise, climb

узьнима́цца на гару́ — to climb the mountain

узьня́цца (I) (pf. of **уздыма́цца**), fut. **узьніму́ся, -ешся, -уцца** — to rise; take off

узьня́ць (I) (pf. of **уздыма́ць**), fut. **узьніму́, -еш, -уць** — to raise, to lift

узьня́ць цану́ — to raise the price

узьня́ць крык — to make a noise

узьня́ць пыта́ньне — to raise a question

узьня́ць настрой — to cheer up

узьня́ць паўста́ньне — to rise up, start an uprising

узя́ць (I) (pf. of **браць**), fut. **вазьму́, возьмеш, -уць** — to take; a form of emphasis usually not translated e.g.:

ён **узя́ў** і пайшоў — he had left
яна́ **ўзяла́** ї сказа́ла — she has told
укладаць (I), **укладаю, -еш, -юць** — to put; pack up; pile up; plan, compile
укладаць у шафу — to put in the closet
у. рэчы ў куфэрак — to pack up the suitcase
укладаць план — to make a plan
укладаць слоўнік — to compile a dictionary
укла́сьці (I), (pf. of **укладаць**, I), **fut. укладу́, -зе́ш, -у́ць** — see **укладаць**

[illegible] — to form/make a sentence
[illegible] укладзены план — a plan was made/worked out

[illegible] (f.) — power, authority; rule
[illegible] ўлада — state power
[illegible] пад уладай — to be under the rule
[illegible] **ўла́да** — supreme/sovereign power

уладанні (pl.) — possessions
уладар, -а́ (m.) — lord, ruler, master; sovereign

уладарны, -ая, -ае — sovereign (adj.)
ула́дны, -ая, -ае — imperious; commanding, authoritative

ула́сны, -ая, -ае — own
уласьці́васьць, -і (f.) — characteristic, property, peculiarity; attribute

улёва, -ы (f.) — heavy rain, downpour
улёва (adv.) — to the left
улява́цца (I), **улява́ецца, -юцца** — to flow (into); (fig.) join the ranks

умёльства, -а (n.) — skill; ability
умёрці (I) (pf. of **умі-ра́ць**), fut. **умру́, -эш, -уць** — to die

умёць (I), **умёю, -еш, -юць** — to know how

умёшваць (I), **умёшваю, -еш, -юць** (**каго ў што**) — to involve

умова, -ы (f.) — contract, agreement; condition; circumstances
палітычная **ўмова** — treaty, pact
пад якой **умовай**? — under what condition
умоўна (adv.) — conditionally, under the condition

умоўны, -ая, -ае — conditional; conventional
умоўная згода — conditional consent
умоўны лад (gram.) — conditional mood
умоўны знак — conventional sign
уначы́ or **уночы** (adv.) — at night
унёсьці (I) (pf. of **уносіць**, II), fut. **унясу́ -ёш, -у́ць** — to carry in; submit
унёсьці рэчы — to carry the things in
у. прапанову — to submit/make a motion
у. папра́ўкі — to make corrections
універсыте́т, -у (m.) — university
універсыце́цкі асяродак/гарадок — campus, university community
уніз (куды́?) — down
уніка́ць (I), **уніка́ю, -еш, -юць** (+ gen.) — to avoid
уніка́ць у што — to try to understand, go deep (into)

уніклі́ва (adv.) — attentively, carefully
уносіць (II), **уношу, -сіш, -яць** — to carry in; to submit
уночы (adv.) — at night
упада́ць (I), **упада́ю, -еш, -юць** — to fall in; become hollow/sunken
ракá **ўпадáе/ўплывáе** ў мора — the river flows into the sea
упада́ць у роспач — to give oneself up to despair

упа́рта (adv.) — obstinately; passionately
упа́ртасьць, -і (f.) — obstinacy
упа́рты, -ая, -ае — stubborn, obstinate
упа́сьці (I) (pf. of **упада́ць**), fut. **упаду́, -дзе́ш, -у́ць** — to fall (down), drop; sink
кні́га **ўпа́ла** са сталá — the book fell off the table
у яго сэрца **ўпа́ла** — his heart sank
упе́рад (adv.) — forward
упе́рцiся (I) (pf. of **упіра́цца**), fut. **упру́ся, упрэшся, -у́цца** — to rest/set against; persist (in); stand obstinately (by)
упе́рцiся рукáмі ў сьцяну́ — to set one's hands against the wall
упіка́ць (I), **упіка́ю, -еш, -юць** — to reproach, rebuke

упікну́ць (I) (pf. of **упіка́ць**), fut. **упікну́, -е́ш, -у́ць** to reprove, rebuke

упіра́цца (I), **упіра́юся, -ешся, -юцца** to rest/set against; persist in

лес **упіра́ецца** ў возера the forest borders on the lake

упіра́цца пры сваім to persist in one's opinion

уплы́ў, уплы́ву (m.) influence

уплята́ць (I), **та́ю, -еш, -юць** to braid in

упорыста obstinately

упарыстасьць obstinacy

упорысты, -ая, -ае obstinate; stubborn

уполтай(кі) (adv.) secretly, by stealth

упра́віцца (II) (pf. of **упраўля́цца**, I), fut. **упра́ўлюся, -вішся, -яцца** to manage, handle

упрыгожваць (I), **-гожваю, -еш, -юць** to decorate; ornament

упэўнена (adv.) with conviction

ураджа́й, -ю (m.) crop; harvest

ураджа́йнасьць, -і (f.) fertility

ураджа́йны, -ая, -ае fertile; fruitful

урадзі́ць (II) (pf. of **радзі́ць**), fut. **ураджу́, уродзіш, -яць** to bear; give/yield a good crop

сады́ добра **ўрадзі́лі** the orchards yielded a good crop

бу́льба **ўрадзі́ла** there was a good potato crop

ура́льскі, -ая, -ае Ural (adj.)

Ура́н, -а (m.) Uranus

урачы́ста (adv.) solemnly

урачы́сты, -ая, -ае festive, formal; solemn

у́рна, -ы (f.) urn

урыва́к, урыву́ку (m.) fragment, extract; excerpt

урыва́цца (I), **урыва́юся, -ешся, -юцца** to break in, burst into; intrude

урэшце (adv.) finally; after all, in the end; at last

урэшце, што дзіўнога after all, it is no wonder

усебелару́скі, -ая, -ае all-Byelorussian

усеканада́зкі, -ая, -ае all-Canadian

усе́сьціся (I) (pf. of **уся-да́цца/уса́джвацца**), fut. **уся́дуся, -ешся, -уцца** to take a seat, take seats; find a seat/room

яны́ ўсе **ўсе́ліся** they all took their seats

усё-ж all the same; nevertheless; however

ускладне́ньне, -я (n.) complication

ускосны, -ая, -ае indirect, oblique; circumstantial

у-ае дапаўненьне indirect object (gram.)

ускосная мова indirect speech

ускосны склон oblique case

ускосныя довады circumstantial evidence

ускры́ты, -ая, -ае covered

услон, -а (m.) stool

успамінáць (I), **-на́ю, -еш, -юць** to recall, recollect; think/talk of

успомніць (II) (pf. of **успамінáць**, I), fut. **успомню, -іш, -яць** to recall, recollect; mention

устáвіць (II) (pf. of **устаўля́ць**, I), fut. **устáўлю, -віш, -яць** to put (into, in), fix into; insert; set, cover

устáвіць стол у пакой to put a table into the room

устáвіць слова to put in a word

устáвіць літару, су́фікс to insert a letter, suffix

устáўка, -і (f.) or **су́фікс, -у** (m.) suffix

устаўля́ць (I), **-ля́ю, -еш, -юць** to put into/in; fix (in), insert; set (with)

устойлівы, -ая, -ае steady; firm, stable

устойлівы човен steady boat

устойлівыя цэны firm/stable prices

уступáць (I), **-па́ю, -еш, -юць** to enter; step in

уступíць (II) (pf. of **уступáць**, I), fut. **уступлю́, -пíш, -яць** to step in(to)

у. у лу́жыну to step into a puddle

усхвалява́ны, -ая, -ае excited

усхвалява́цца (I) (pf. of **хвалява́цца**), fut. **-лю́юся, -ешся, -юцца** to become excited/disturbed/worried

усьціша́ць (II) (pf. of **усьціша́ць**, I), fut. **усьціша́ю, -ы́ш, -аць** to quell

усьці́шыць паўста́ньне to quell/put down an uprising
усьця́ж (adv.) all the time; along
усяго́ (adv.) only; in all, sum total, all together
[illegible] **ўсяго́** пяць he was only five years old
[illegible] -ая, -ае any; every; all sorts of
[illegible] **ўсе́мі** ча́с at any time
усе́мі [illegible] everytime
[illegible] **ўсякі́** патрэ́бы beyond any need
[illegible] all sorts of flowers
[illegible] anyone, everyone, everybody
[illegible] not everyone would do it
[illegible] all the same; just the same; anyhow
[illegible] **ўсе́ як** жы́лы just like veins
[illegible] **усяро́ўна** it does not matter to me
[illegible] **усяро́ўна** ня **вучыцца** he does not study anyhow/just the same
усяўла́дны, -ая, -ае omnipotent
утапі́цца (II) (pf. of **тапі́цца**), fut. **утаплю́ся, утопішся, -яцца** to drown, to be drowned
утвары́ць (II) (pf. of **тварыць**), fut. **утвару́, утворыш, -аць** to form
утварэ́ньне, -я (n.) formation; generation
утока, -і (f.) **ракі** the mouth of the river
утрыма́ньне, -я (n.) maintenance, upkeep; living, livelihood, support
утрыма́ць (I) (pf. of **трыма́ць**), fut. **утрыма́ю, -еш, -юць** to hold, keep; see **трыма́ць**
утрыма́ць (I) (pf. of **утры́мваць**), fut. **утрыма́ю, -еш, -юць** to support; maintain
утры́мваць (I), **-мваю, -еш, -юць** to support; maintain
уту́льна (adv.) cosily; comfortably
уту́льны, -ая, -ае comfortable, cosy
ухвале́ньне, -я (n.) approval
ухіля́цца (I), **-ля́юся, -ешся, -юцца** (+ gen.) to evade, elude, avoid
ухмы́лка, -і (f.) grin, smirk
уце́ха, -і (f.) joy, delight, pleasure; charm, enjoyment; consolation, comfort
уце́хі жыцьця́ на вёсцы the charm of country life
уцёкі, -аў (pl. only) flight, escape
уця́гвацца (I), **уця́гваюся, -ешся, -юцца** (у) to be/become absorbed in
учара́шні or **ўчорашні, -яя, -яе** yesterday's
увесь у-ні дзень the whole of yesterday
учора ўве́чары last evening
учора ўна́чы last night
учора ўра́ньні yesterday morning
учы́нак, -нку (m.) action, act; deed, conduct
сьме́лы ўчы́нак bold deed
учыні́ць (II) (pf.) to commit
у. злачы́нства to commit a crime
ушчэнт (adv.) completely; to pieces
ушчэнт разьбі́ць to put/break to pieces
ушы́ркі (adv.) wide
тры мэтры ўшы́ркі three meters wide
уявіць (II) (pf. of **уяўля́ць**, I), fut. **уяўлю́, уя́віш, -яць** to imagine
уяўле́ньне, -я (n.) imagination; idea; conception
уяўля́ць (I), **уяўля́ю, -еш, -юць** to imagine, conceive

Ф

фа́була, -ы (f.) plot, story
факт, -у (m.) fact
фактычна (adv.) actually
факультэт, --у (m.) faculty; department
фальва́рак or **хвальва́рак, -рку** (m.) farmstead
фамільярны, -ая, -ае familiar; unceremonious
фане́ра, -ы (f.) plywood
фанта́зія, -і (f.) fantasy, imagination; fancy, whim
фанта́н, -у (m.) fountain
на́фтавы фанта́н oil gusher
фанэтыка, -і (f.) phonetics
фармава́ньне, -я (n.) forming; formation

фатагра́фія, -і (f.) photo, picture; photography
фатазды́мак, -мку (m.) photo, picture
фізіялёгія, -і (f.) physiology
фізы́чна-матэматы́чны, -ая, -ае physico-mathematical, physical and mathematical
фі́кцыя, -і (f.) fiction
філязофія, -і (f.) philosophy
філялёгія, -і (f.) philology
фі́нік, -а (m.) date
фока, -і (f.) seal
форма, -ы (f.) form; uniform
форт, -у (m.) fort
Францу́з, -а (m.) Frenchman
Францу́зы, -аў (coll.) the French
францу́скі, -ая, -ае French
фунт стэрлінгаў pound (sterling)
банкнот у пяць **фу́нтаў** five-pound note/bill
фэрма, -ы (f.) farm

Х

хава́ньне, -я (n.) storage; hiding (action)
хава́цца (I), **хава́юся, -ешся, -юцца** to hide oneself
хава́ць (I), **хава́ю, -еш, -юць** to hide; store; bury
халадзі́льнік, -а (m.) refrigerator
халадзі́льня, -і (f.) cold storage
халаднава́ты, -ая, -ае cool
халадок, -дку (m.) cool, coolness
вячорны **халадок** evening freshness
халу́па or **ха́та, -ы** (f.) hut
хапа́ць (I), **хапа́ю, -еш, -юць** to catch, snatch, seize; grasp; suffice, be sufficient
хапа́ць за руку́ to seize/grasp someone by the hand
хапі́ць (II) (pf. of **хапа́ць**, I), fut. **хаплю́, хопіш, -яць** see **хапа́ць**
хара́ктар, -у (m.) character; nature; temper, disposition
благі **хара́ктар** bad character
пану́ры **хара́ктар** sullen disposition
цяжкі **хара́ктар** difficult/stubborn nature
характэрны, -ая, -ае characteristic
хараство, -а (n.) beauty
харва́цкі, ая, -ае Croatian
Харва́ччына, -ы (f.) Croatia
харош, -а, -а (short of **харошы**) beautiful, pretty, nice; handsome
харошы, -ая, -ае beautiful, pretty, nice; handsome
харчы́, -оў (pl.) food
ха́тні, -яя, -яе home; domestic; household
ха́тняя прыла́да household
хаце́цца (I) (impers.) to want
ямý/ёй **хочацца** пагу́тарыць з ва́мі he/she wishes to speak to you
ямý **хаце́лася-б** he would like
мне **хочацца** піць, **е́сьці** I am thirsty, I want
ня так, як **хаце́лася-б** not as one would like it to be
хаце́ць (I), **хачу́, хочаш, -уць** to want, like, wish
хаце́ць малака́ to want some milk
ён робіць, што ён **хоча** he does what he likes
ён толькі **хаце́ў** ісьці he was just about to go
хочаш ня **хочаш** like it or not
як **хочаце/хочаш** just as you like
хаўту́рны звон knell
хваі́на́, -ы (f.) (dim. **хваі́нка**) pine tree
хвалі́сты, -ая, -ае wavy
хвальва́рак, -рку (m.) farmstead
хвалю́ючы, -ая, -ае exciting
хвалю́ючая навіна́ exciting news
хвалю́ючыся (verbal adv.) with emotion/excitement; excitedly
хвалява́ньне, -я (n.) agitation; choppiness
духовае **х.** emotion, nervousness; anxiety, concern
у **хвалява́ньні** agitated, excited
ма́тчыныя **х-ні** за дзяце́й mother's anxiety/concern for her children
хвалява́ньне на моры roughness, choppiness
хвалява́ньні, -яў (pl. only) riot, disturbance

хвалява́цца (I), **хвалю́юся, -ешся, -юцца** to be agitated; be upset disturbed/worried; be choppy, rough
хвалява́цца за + acc. to worry about
вада́ **х-ецца** the water is choppy/ wavy
мора **х-ецца** the sea is rough
хвалява́ць (I), **хвалю́ю, -еш, -юць** to move in waves; move to and fro; sway
хва́рба, -ы (f.) paint, dye, tinge
алёйная **хва́рба** oil paint
друка́рская **хва́рба** printing ink
хварбава́ць (I), **хварбу́ю, -еш, -юць** to paint
хва́рбка, -і (f.) paint
вадзяны́я **хва́рбкі** water colours
хвароба, -ы (f.) illness, disease
хвартух, -а́ (m.) apron
хвартух у гарошак polka-dotted apron
хварэц, -рца́ (m.) patient
хварэць (I), **хварэю, -еш, -юць** to be sick/ill
хві́ліна, -ы (f.) second; moment, instant
у вадну́ **хві́ліну** in a moment
хві́лінка, -і (f.) (dim. of **хві́ліна**) moment, instant; second
на **хві́лінку** for a moment
адну́ **хві́лінку, калі́ ла́ска** one moment, please
хвойнік, -а (m.) pine forest
хіба́ (particle) I think, I suppose; unless, except
ён **хіба́** ня прыйдзе́ I do not think he will come
ніхто ня ве́дае, **хіба́** толькі ён Nobody knows unless he does.
хіба́ пайсьці ему́ да ле́кара perhaps he had better go to the doctor
хіба́ (in questions) is usually not translated
хіба́ ён іх ня ба́чыў? Has he not seen them?
хіба́ можна ему́ йсьці? Do you think he should go?
хіста́цца (I), **хіста́юся, -ешся, -юцца** to be unstable
хлапе́ц, -пца́ or **хлопец** (m.) boy
хлеў, хлява́ (m.) cattle shed
хляве́ц, -ўца = **хлеў** cattle shed
хма́рны, -ая, -ае cloudy, overcast
хма́рнае не́ба cloudy sky
хму́рны, -ая, -ае gloomy; cloudy, overcast
хму́рная восень gloomy fall
хованкі, -аў (pl. only) hide and seek
ход, -у (m.) motion, run; course; speed, swing
ход падзе́яў course of events
поўным **ходам** at full speed
рыхтава́ньне йдзе поўным **ходам** the preparations are in full swing
ваш **ход** (у гу́льні) it is your move
знаць усе́ **хады́** й вы́хады to know all the ins and outs
холадна or **халодна** (adv.) cold
хораша (adv.) beautifully, fine, nicely
хораша (predic.) it is nice
як **хораша** тут how nice it is here
хорам, -у (m.) palace; mansion; temple
харомы, -аў (pl. only) farm buildings
хоцькі-няхоцькі like it or not
храбусьце́ньне, -я (n.) crunch
хру́мстаньне, -я (n.) crunch
хрушч, -а́ (m.) cockchafer (bug)
хры́плы, -ая, -ае hoarse
хры́пнуць (I), **хры́пну, -еш, -уць** to become hoarse
хрысьці́цца (II), **хрышчу́ся, -ішся, -яцца** to cross oneself
хрысьці́ць (II), **хрышчу́, -ціш, -яць** to baptize
хто (pron. inter. & rel.) who
хто гэта такі́? Who is that?
ня было нікога, **хто** ему́ сказаў-бы there was no one who could tell him
хто (indef.) some
хто чака́ў лістоў, **хто** газэтаў some waited for letters, some for newspapers
хто што лю́біць tastes differ
хто-не́будзь somebody, someone; anybody, anyone
падайце мне **хто-не́будзь**, калі́ ла́ска somebody pass it to me please
ці **хто-н.** прыйшоў? Did anyone come?
хто ні whoever
хто ні прыйдзе́ whoever comes
хтось(ці) (pron. indef.) someone, somebody

худы́, -а́я, -ое lean, thin
хунт, -а (m.) pound (weight)
ху́стка, -і (f.) kerchief
хутчэй (comp. of **ху́тка**) rather
хэмік, -а (m.) chemist
хэмія, -і (f.) chemistry

Ц

цадзі́лка, -і (f.) strainer; filter
цадзі́ць (II), **цаджу́, цэдзіш, -яць** to strain
ца́ля, -і (f.) inch
цаля́ць (I), **цаля́ю, -еш, -юць** to hit
цані́ць (II), **цаню́, цэні́ш, -яць** to value; to estimate; to appreciate
цані́ць каго паводля заслу́гаў to value smb. according to his merits
яго ня **цэняць** he is not appreciated
вы́сака **цані́ць** каго to think highly of smb.
цані́ць зана́дта вы́сака to overrate/overestimate
цар, -а́ (m.) tsar
царава́ньне, -я (n.) reign
царкоўнаславянскі, -ая, -ае Church Slavonic
ца́рскі, -ая, -ае tsar's; royal; tsarist
ца́рскі ўрад tsarist government
ца́рскія вароты holy gates
ца́рства, -а (n.) kingdom
ца́цка, -і (f.) toy, plaything
це́ла, -а (n.) body, flesh; substance
нябёснае **це́ла** heavenly body
цьвярдое/ва́дкае **це́ла** (phys.) solid/liquid substance
це́лаахоўнік, -а (m.) bodyguard
це́мра, -ы (f.) darkness
це́мя, -я (n.) sinciput, top of the head, crown
цень or **сьцень, -ю** (m.) shadow
цеплавоз, -у (m.) diesel locomotive
церабі́ць дарогу to cut a road (through a forest)
це́рты, -ая, -ае grated
це́сна (adv.) tightly, closely; intimately
це́сна (predic.) тут it is crowded here
це́ста, -а (n.) dough
цесьць, -я (m.) father-in-law (wife's father)
це́ча, -ы (f.) leak
це́ча ў гаршку́ (караблі́) a leak in a pot (a ship)
це́шыцца (II), **це́шуся, -ышся, -ацца** to be glad; enjoy
це́шуся, што вы прыйшлі I am glad, you have come
це́шыцца жыццём to enjoy one's life
це́шыць (II), **це́шу, -ыш, -аць** to cause joy
цёмна (adv.) dark
цёмна (predic.) it is dark
ужо **цёмна** it is dark already
цёмназялёны, -ая, -ае dark-green
цёмнасі́ні, -ая, -ае dark-blue
цёмначырвоны, -ая, -ае dark-red
цёмнашэры, -ая, -ае dark-grey
ціка́васьць, -і (f.) interest
ціка́віцца (II), **ціка́ўлюся, -вішся, -яцца** (+ instr.) to be interested (in)
ціка́віць (II), **ціка́ўлю, -віш, -яць** to interest
ціка́ўнасьць, -і (f.) curiosity
узбудзі́ць **ц.** to stir up/excite curiosity
ціка́ўны, -ая, -ае curious
ціма́ла (adv.) much; many
цірэдка = **цірэдчас** (adv.) not infrequently, often
ці́снуць (I), **ці́сну, -еш, -уць** to press; squeeze
ці́ха (adv.) quietly, silently, still, in a soft voice; slowly
я пайшоў **ці́ха** й ва́жна I began to walk slowly and primly
ці́хенька (adv.) very quietly; very slowly
ці́хе́нькі, -ая, -ае very quiet; very low/silent/still
ці́хі, -а́я, -ое or **ці́хі, -ая, -ае** quiet, silent, still; low; soft, gentle
ці́хое цурчэньне gentle murmur
ці́хія крокі quiet/noiseless steps
ці́ха́я ноч silent night
гавары́ць **ці́хім** голасам to speak in a low voice

ціхое дзіця́ — quiet child
ціха́я хада́ — slow speed
ці́хая вада́ бераг і ры́е — still waters run deep
ці́шыня́, -і́ (f.) — quiet, silence; calm, peace
…ахоўваць **ці́шыню́** — to keep quiet
…ны лік — even number
цуд, -у (m.) — miracle
цу́кар, цу́кру (m.) — sugar
цукровы, -ая, -ае — sugar (adj.)
…ра́ціца (I), **цура́юся,** …**юцца** (+gen.) — to shun, keep away (from); avoid
…е, -я (n.) **ручаі́** — bubble/murmur of a brook
…**-ая, -ае** — long-legged; lanky, tall
…**мбалі́сты, -ага** (m.) — cymbalist
…**ба́лы, -аў** (pl. only) — cymbals (mus. instrument), dulcimer
…дыраваць (I), **цыру́ю,** …**еш, -юць** — to darn
…**рк, -у** (m.) — circus
цыта́та, -ы (f.) — quotation
цьвет, -у (m.) — blossom, bloom
цьвет я́блыні — apple blossom
у ве́чным **цьве́це** — in everlasting bloom
у **цьве́це** гадоў — in the prime of life
цьвет моладзі — the flower/pick of youth
цьвік, -а́ (m.) — nail
цьвіль, -і (f.) — mould
цьвілы́, -а́я, -ое — mouldy
цьвінта́р, -а́ (m.) — fenced yard around a church
цьвяліцца (II), **цьвялю́ся, цьве́лішся, -яцца** — to tease
цьвярдзіня́, -і́ (f.) — hardness
цьвярдзіня́ зы́чных — hardness of consonants
цьма́, -ы (f.) — darkness
цэгліна, -ы (f.) — brick
цэль, -і (f.) — mark, goal
у **цэль** цаля́ць — to hit the mark
цэнт, -а (m.) — cent
цэнтар or **цэнтр, -нтру** (m.) — centre
цэнтыме́тар, -тра (m.) — centimetre also centimeter
цэп, -а (f.) — flail
ця́глы, -ая, -ае — continual, incessant

цягні́к, -а́ (m.) — train
тава́рны **цягні́к** — freight train
пасажы́рскі **цягні́к** — passenger train
цягну́цца (I), **цягну́ся, -ешся, -уцца** — to reach out; stretch, extend; last; drag on
лес **ця́гнецца** — the forest stretches out
час **ця́гнецца** — time is dragging
гу́тарка нядоўга **ц-лася** — the conversation did not last long
цягну́ць (I), **цягну́, -еш, -уць** — to pull; haul, tow
цягну́ць слова́ — to drawl words
цягну́ць пе́сьню — to sing a slow song
цягну́ць жэ́рабі — to draw lots
яго **ця́гне** (impers.) — he longs (+ inf.)
яго **ця́гне** дамо́ў — he longs to go home
яго **ця́гне** да пра́цы — he is longing to work
цяжа́р, -у (m.) — weight; load, burden
ця́жка (adv.) — hard, difficult
ця́жка працава́ць — to work hard
ця́жка даць ве́ры — it is difficult to believe
цялё(я́), -я́ці (n.) (pl. **цяля́ты**) — calf
цяля́ціна, -ы (f.) — veal
цяля́чы, -ая, -ае — calf's; veal (adj.)
цяля́чыя но́гі — calves' feet
цяля́чая смажаніна — roast veal
цяме́нны, -ая, -ае — sincipital
цяме́нная ко́сьць — parietal bone
цямнота, -ы (f.) — ignorance
цяні́сты, -ая, -ае — shady
цяпе́лца, -а (n.) — (small) bonfire
цяпе́рашні, -яя, -яе — present; present-day
цяпе́рашнім ча́сам — at the present time
цяпе́рашнія лю́дзі — people of today
цяпе́рашні час (gram.) — present tense
цяпло, -а́ (n.) — warmth; bonfire
цярпе́ць (II), **цярплю́, це́рпіш, -яць** — to suffer; endure; tolerate, stand
ён шмат **цярпе́ў** — he suffered a great deal
цярпе́ць бо́ль — to endure pain
ён ня бу́дзе гэ́тага **цярпе́ць** — he won't stand/tolerate that
цярплівосьць, -і (f.) — patience
цяснота, -ы (f.) — cram, crush
цясьля́р, цесьляра́ (m.) — carpenter

Ч

чай, ча́ю (m.) tea
чалаве́цтва, -а (n.) humanity; mankind
чалаве́чнасьць, -і (f.) humaneness
чапа́ць (I), **чапа́ю, -еш, -юць** to touch; disturb, bother
не **чапа́й**! Do not touch!
не **чапа́й** яго! Leave him alone!
чапля́цца (I), **-пля́юся, -ешся, -юцца** (за + acc.) to catch on; clutch (at), cling (to)
крыга **ч-лася** за кусты́ the ice floe was catching on the bushes
чапля́цца да каго-чаго to nag at; pick (at); find fault
чаравік, -а (m.) shoe
зьбітыя **чаравікі** worn down shoes
чарада́, -ы́ (f.) row, line, train; crowd, throng
даўгой **чарадою** in a long train
чарада́ дзяце́й crowd of children
чарада́ кароваў herd of cows
чарада́ ваўкоў pack of wolves
чараўні́к, -а́ (m.) magician
чарвя́к, -а́ (m.) worm
чарга́, -і (f.) (pl. **чэргі**) queue, line; turn
ставáць у **чаргу́** to queue/line up
чака́ць на сваю́ **чаргу́** to wait one's turn
чаргава́ньне, -я (n.) interchange, alternation
ч. галосных vowel gradation
ч. зы́чных interchange of consonants
чарговасьць, -і (f.) sequence
чарнавалосы, -ая, -ае with black/dark hair
чарнава́ты, -ая, -ае blackish
чарнавокі, -ая, -ае black-/dark-eyed
чарнагаловы, -ая, -ае with black hair
Чарнаморскі, -ая, -ае Black Sea (adj.)
чарне́ць (I), **чарне́ю, -еш, -юць** to turn/become/grow black; blacken, tarnish
воддаль **ч-неў** лес the forest showed black in the distance
нажы́ **чарне́юць** knives tarnish
чарні́ла, -а (n.) or **чэрня** ink
чаромха, -і (f.) bird-cherry tree
чарот, -у (m.) cane, rush
парослы **чарата́мі** rushy
чароўны, -ая, -ае charming; delightful, lovely; fascinating
ча́ры, -аў (pl. only) bewitchment, spell
кінуць **ча́ры** to cast a spell
чарэмха see **чаромха**
час, -у (m.) time; tense
часа́мі = **ча́сам** (adv.) sometimes; at times
часа́нае дрэва squared timber
часі́на or мінýта, -ы (f.) minute
у вольныя **часі́ны** in one's spare time
часі́нка, -і (f.) (dim. of **часі́на**)
часова (adv.)
ча́ста (adv.)
ча́стка, -і (f.)
ча́сты, -ая, -ае frequent; quick
ча́стыя адве́дкі frequent visits
ча́сты пульс quick pulse
час-часом from time to time
часьці́на, -ы (f.) part
часьці́ны мовы (gram.) parts of speech
часьці́ны ска́зу parts of sentence
часьці́нка, -і (f.) particle
чатырма́ (adv.) four times
чатырма́ чаты́ры four times four, four fours
чатырна́ццаты, -ая, -ае fourteenth
чатырохсот(н)ы or чатырысотны, -ая, -ае four-hundredth
ч-ая бачы́на page four hundred
ч-ы год the year four hundred
ч-ыя ўгодкі four-hundredth anniversary
чатырохты́сячны or чатырыты́сячны, -ая, -ае four-thousandth
чаты́рыста four hundred
чацьве́рты, -ая, -ае fourth
ч-га чы́рвеня the fourth of June, June the fourth
ч-ты разьдзе́л chapter four
ч-ая гадзі́на it is four o'clock
дзе́сяць па **ч-тай** it is ten past four
палаві́на **ч-тае** half past three
адна́ **чацьве́ртая or чверць** one-fourth
чацьвёра (coll.) four

іх **чацьвёра** there are four of them
для ўсіх **чацьвярох** for all four
чверць, -і (f.) quarter; one-fourth
чверць да трэйцяе a quarter to three
чверць кілягра́ма a quarter of a kilogram
чоран, чорна (short of **чорны, -ая, -ае**) black
Чорнае мора Black Sea
чорт, чарта́ (m.) devil
"чортава вока or вакно" deep hole/opening in a swamp
ў балоце
чуваці = чува́ць to be heard
чува́ць было сьпеў the singing was heard
чува́ць/ёй I/he/she can hear
мне нічога ня **чуваць** I cannot hear anything from here
чува́ць? What's the news? Any news?
чужазе́мец, -мца (m.) foreigner, alien
чужы́нец, -нца (m.) stranger
чу́лы, -ая, -ае sensitive, delicate
чу́цца (I), **чу́юся, -ешся, -юцца** to be heard; feel
чу́ецца не́чы голас someone's voice is heard
ён **чу́ецца** ле́пей he is feeling better
чый, чыя́, чыё whose
чый гэта ча́сапіс? Whose magazine is it?
чыя́ гэта кні́га? Whose book is it?
чыё гэта пяро? Whose pen is it?
чым or чы́мся (conjunc.) than
чым... тым the... the...
чым большы, тым ле́пшы the bigger... the better

з **чым** instr. & loc. of што with what
у **чым** in what
у **чым** ты пойдзеш? What will you wear?
чы́рван, -а, -а (short form of **чырвоны, -ая, -ае**) red
Чырвоны крыж Red Cross
чы́сьценькі, -ая, -ае very clean
чсьцю́сенькі, -ая, -ае purest
чысьцю́ткі, -ая, -ае very clean/pure
чыта́нка, -і (f.) reader (book); story in a school reader
чы́таны, -ая, -ае (part.) read
чыта́ч, -а́ (m.) reader (person)

чэк, -у (m.) cheque
вы́пісаць **чэк** to draw/write a cheque
вы́мяняць **чэк** to cash a cheque
чэрня, -і (f.) ink
чэрці (coll.) devils
чэскі, -ая, -ае Czech (adj.)
чэсны, -ая, -ае honest, chaste
Чэх, -а (m.) Czech

Ш

ша́бля, -і (f.) sabre
шаве́цкі, -ая, -ае shoemaker's
ша́йба, -ы (f.) puck
шале́нства, -а (n.) rage
шалёны, -ая, -ае furious, fierce, violent
шалупі́на, -ы (f.) peel
шанава́цца (I), **шану́юся, -ешся, -юцца** to take care of oneself
шарава́ры, -аў (pl. only) wide pants gathered at the bottom
шарава́ценькі, -ая, -ае greyish
шасна́ццаты, -ая, -ае sixteenth
шасьцёра (coll.) six
іх **шасьцёра** there are six of them
для ўсіх **шасьцярох** for all six
шасьцідзесяцігадовы, -ая, -ае see **шэсьцьдзесятгадовы**
шасьціножка, -і (f.) insect
шасьцьма́ (adv.) six times
шасьцьма́ шэсьць six times six, six sixes
шафёр, -а (m.) driver; chauffeur
шаша́, -ы́ (f.) macadam road, highway
шво, -а (n.) seam, stitch
швэдзкі, -ая, -ае Swedish
Швэдыя, -і (f.) Sweden
шкадава́ць (I), **шкаду́ю, -еш, -юць** (+ gen.) to feel sorry (for); regret
яна́ **шкаду́е** бра́та she feels sorry for her brother
я не **шкаду́ю**, што I do not regret that
шкадава́ць (I) каму-н. чаго-н. to grudge
шкло, -а́ (n.) glass
шкляны́, -а́я, -ое glass (adj.)
шкодзіць (II), **шкоджу, -дзіш, -яць** to harm, hurt; be injurious (to)

шкодзіць здароўю — to be injurious to the health
ш. чыёй-н. спра́ве — to harm smb's interests
шко́льнік, -а (m.) — pupil
шлях, -у (m.) — way, trail
індыя́нскі **шлях** — Indian trail
шляхоцкі, -ая, -ае — nobleman's
шля́хціц, -а (m.) — nobleman
шляхця́нка, -і (f.) — noblewoman
шма́лец, -льцу (m.) — lard
шмат (adv.) — much, a great deal
ён **шмат** працу́е — he works a great deal
шмат ве́даць — to know a great deal
ве́льмі/на́дта **ш.** — very much
шмат (indef. num.) — many, plenty
шмат разо́ў — many times
у нас **шмат** ча́су — we have plenty of time
шмат ча́су прайшло — a long time passed
ве́льмі **шмат** кні́гаў — a great many books
шмат які́я — many
шмат які́я словы — many words
шматбако́вы, -ая, -ае — versatile
шматво́дны, -ая, -ае — abounding in water
шматзна́кавы, -ая, -ае — multiciphered
шматзна́чна (adv.) — significantly
шматзна́чны, -ая, -ае — significant; having different meanings
шматкро́п'е, -я (n.) — dots
шматкульту́рнасьць, -і — multiculturalism
шматлю́дны, -ая, -ае — populous; crowded
шматмо́ўны, -ая, -ае — multilingual
шматпаве́рхавы, -ая, -ае — many-storied, multi-storied
шорхлы, -ая, -ае — hoarse
шорхнуць (I), **шорхне, -уць** — to creep
ску́ра **шорхне** — it makes one's flesh creep
шосты, -ая, -ае — sixth
шостага сту́дзеня — the sixth of January, January sixth
шосты радок — line six
шостая гадзі́на — six o'clock
палаві́на **шостае** — half past five
адна́ **шостая** — one-sixth
шпа́рка (adv.) — rapidly
шпурну́ць (I) (pf. of **шпура́ць**), fut. **шпурну́, -е́ш, -у́ць** — to hurl
шру́ба, -ы (f.) — screw
штагадзі́ны (adv.) — every hour, hourly
штагоду (adv.) — yearly
штадзе́нь (adv.) — daily, every day
штадзённы, -ая, -ае — everyday, daily
штадня́ — see **штадзе́нь**
штамплява́ць (I), **-плюю, -еш, -юць** — to stamp
штаночы or **штаначы́** (adv.) — nightly
штасерады́ (adv.) — every Wednesday
штат, -у (m.) — state; staff
залічыць у **штат** — to take on a staff
штахві́лі́ны (adv.) — every second
што (conjunc.) — that
што (pron.) — what
што-колечы — something; anything
што-не́будзь — something; anything
штось(ці) — something; anything
штурхну́ць (I) (pf. of **шту́рхаць**), fut. **штурхану́, -е́ш, -у́ць** — to push once, shove, kick; brush against
шумлі́вы, -ая, -ае — noisy
шупля́да, -ы (f.) — drawer
шчабятлі́вы, -ая, -ае — chattering
шчабяту́н, -а́ (m.) — warbler; chatterbox
шчанё(я), -я́ці (n.) — puppy
шчарне́лы, -ая, -ае — blackened
шча́сны or **шчасьлі́вы, -ая, -ае** — happy, lucky, fortunate
шча́сьце, -я (n.) — luck, happiness, good fortune
шчачы́на, -ы or **шчака́, -і** (f.) — cheek
шчокі, -аў (pl. of **шчака́**) — cheeks
шчупа́к, -а́ (m.) — pike
шчупе́нь, -пня́ (m.) — tentacle, palpus
шчу́плы, -ая, -ае — slender
шчыгол, -гла́ (m.) — goldfinch (bird)
шчы́лі́на, -ы (f.) — crack
шчы́льны, -ая, -ае — tight
шчы́ра (adv.) — sincerely, truly, frankly, openly; cordially, warmly
шчы́ра ка́жучы — speaking frankly

ш. адда́ны Вам — yours truly, sincerely yours
шчы́ра прыма́ць — to extend a cordial/warm reception (to)
шчы́расьць, -і (f.) — frankness
...ытны, -ая, -ае — tight
...ба or шы́бі́на, -ы (f.) — windowpane
...ва́ць (I), шыбу́ю, -еш, -юць — to walk/move quickly; speed
шыбені́ца, -ы (f.) — gallows, gibbet
...(f.) — see шы́ба
...) — awl
... — tire
... — widely
..., -ая, -ае — wide in the shoulders
...ка (short of ..., -ае) — broad, wide
... (adv.) — see шы́рака
шырокі́, -ая, -ае — wide, broad
шырыня́, -і́ (f.) — width
...ы́рыць (II), шы́ру, -ыш, -аць — to spread
шы́тная машы́на (f.) — sewing machine
шы́ты, -ая, -ае (part.) — sewn/sewed
шы́я, -і (f.) — neck
шэйх, -а (m.) — sheikh (Arab chief)
шэравокі, -ая, -ае — grey-eyed
шэрсьць, -і (f.) — hair of an animal; woollen (fabric)
шэры, -ая, -ае — grey
шэ́сьцьдзесят, -цёх — sixty
шэсьцьдзесятгадовы, -ая, -ае — sixty-year-old, of sixty years
ш-гадовы чалаве́к — man of sixty
ш-гадовы юбіле́й — sixtieth anniversary
шэсьцьдзяся́ты, -ая, -ае — sixtieth
ш-дзяся́ты ну́мар — number sixty
ямý пайшоў ш-ы год — he is in his sixtieth year
ш-дзяся́тыя гады́ — the sixties
шэсьцьсот — six hundred
шэсьцьсотны or шэсьцьсоты, -ая, -ае — six-hundredth
ш-сотная бачы́на — page six hundred
ш-сотны год — the year six hundred
ш-сотныя ўгодкі — six-hundredth anniversary

Э

эканамі́чны, -ая, -ае — economic(al)
экзэмпля́р, -у (m.) — copy
экіпа́ж, -у (m.) — crew
экспэды́цыя, -і (f.) — expedition
экспэрымэ́нт, -у (m.) — experiment
электраста́нцыя, -і (f.) — (electric) power station
электры́чны, -ая, -ае — electric
эміграва́ць (I), эмігру́ю, -еш, -юць — to emigrate
энтузія́зм, -у (m.) — enthusiasm
эпізод, -у (m.) — episode
эра, -ы (f.) — era
этыка, -і (f.) — ethics
этні́чны, -ая, -ае — ethnic
Эўропа, -ы (f.) — Europe
эўрапе́йскі, -ая, -ае — European (adj.)
эўрапе́ец, -пе́йца (m.) — European

Ю

юрыды́чны ліцэй — Lyceum of Law

Я

я́блыня, -ы (f.) — apple tree
ягнё(я), -я́ці (n.) — lamb
ягоны, -ая, -ае — his, its
ядá, -ы́ (f.) — eating; meal; food
у ча́се яды́ — while eating, during a meal
прыда́тны да ядзы́ — suitable for eating
пасьля́ ядзы́/е́жы — after a meal
язы́к, -á (m.) — tongue; language
я́йка, -а or яйко, -á (n.) — egg
яйцо, -á (n.) — see я́йка
як ні — however
як ні позна — however late it is
як ніяк or як-ні-як — after all
як такі́ — as such
я́касны, -ая, -ае — qualitative
я́касны прыме́тнік — qualitative adjective
я́касьць, -і (f.) — quality
які́, -а́я, -ое — what; which
якога колеру? — of what colour?
у які́ бок мы паéдзем? — Which way shall we go?

які́ . . . ні
яку́ю кні́гу ён ні возьме — whatever book he takes
які́сь(ці), яка́сь(ці), якоесь(ці) — some
які́-хаця́ — any
якра́з — exactly; the very
якра́з пяць — exactly five
якра́з тое, што мне трэба — the very thing I need
я́ма, -ы (f.) — hole
Ян, -а (m.) — John
Я́нка, -і (m.) — Johnny
яр, -у (m.) — ravine
я́сна (adv.) — clearly, clear
я́сна гаварыць — to speak clearly/ distinctly
я́сна (predic.) — it is clear
усё я́сна — everything is clear
я́сны, -ая, -ае — bright; clear [illegible]
я́сны дзень — [illegible]
я́сная [illegible]
я́сная [illegible]

Skaryna in his print shop, from the painting by Piotra Siarhijevich

Bust of Byelorussian Poet Janka Kupala in Radashkovichy

ENGLISH-BYELORUSSIAN VOCABULARY

АНГЕ́ЛЬСКА-БЕЛАРУ́СКІ СЛОЎНІК

A

abandon, to	пакі́да́ць (I), -кі́нуць pf.; адступа́ць (I), -ступі́ць (II) pf.
abandonment	спад, зьме́ншаньне, зьніжэньне
abbreviation	скарачэньне, скарот
abc-book	лемантáр, буквáр
abdicate, to	гі́дзіцца (II)
ability	здольнасьць, уме́льства
able-bodied	жытло, жыльлё; сядзі́ба
abolish, to	скасава́ць (I) pf.
abomination	агі́да
above	угары́, уве́рсе; вышэй, ране́й; над
as stated above	як сказа́на ране́й/вышэй
above zero	вышэй за нуля́
abridged story	скарочанае апавяда́ньне
abruptly	рэзка
absolute	поўны, абсалю́тны, -ая, -ае
a. rest	поўны адпачынак
absorbed, to be	заглыбля́цца (I); уця́гвацца (у+acc.)
absurd	недарэчны, бязглу́зды, неразу́мны, -ая, -ае
absurdity	недарэчнасьць, лухта́, бязглу́зьдзіца
abundance	даста́так, бага́цьце; вялі́кая колькасьць
in abundance	удосыць(це)
abuse	зьдзек
abuse, to	зьдзе́кваццa (I), зьневажа́ць
abyss	прадоньне, прорва
accessible	дасту́пны, -ая, -ае
accidentally	выпа́дкам, незнарок
accommodate, to	зьмяшча́ць (I), зьмясьці́ць (II) pf.
accompany, to	суправаджа́ць (I), праводзіць (II); -ве́сьці (I) pf.; даводзіць (II)
accord	згода
in accord	згодна (adv.)
according to	паводля (+gen.) згодна з (+instr.)
account	рахýнак, конта; лік, падлі́к
accurate	акура́тны, дакла́дны, -ая, -ае
ache	боль
I have a toothache	мне/у мяне́ балі́ць зуб
acknowledge, to	прызнава́ць (I), -зна́ць pf.
acquaint with, to	знаёміць (II), па- pf.
acquaintance	знаёмства
acquainted, to become	пазнава́ць (I), -зна́ць pf. знаёміцца (II), па- pf.
acquire, to	набыва́ць (I), -бы́ць pf.
act	учы́нак; пастанова, акт; дакумэнт, дакýмант; акт/дзе́я (п'е́сы)
act, to	трыма́цца (I), дзе́яць; граць на сцэне
action	дзе́яньне; учы́нак
active	дзе́йны, -ая, -ае
active voice (gram.)	дзе́йны стан
activity	дзе́йнасьць
actor	актор, арты́сты
actual	запра́ўдны, рэчаі́сны, -ая, -ае
actual verb	працяжлівы дзеяслоў
adapt oneself, to	прытарноўвацца (I), -тарнава́цца pf., датарнава́цца
add, to	дадава́ць (I), -да́ць (irr.) pf., дакладаць (I), дакла́сьці pf., далажыць (II) pf.
to add some sugar	дасы́паць цýкру
to add some milk	даліць малака́
to add a few lines	дапіса́ць колькі радкоў
add, to (math.)	склада́ць (I), скла́сьці pf., злажы́ць (II) pf.
added	дада́дзены, дада́ны, -ая, -ае

adder — **гад, га́дзіна, гадзю́ка**
addition — **дапаўне́ньне;** (math.) **складза́ньне**
additional — **дадатковы, -ая, -ае**
address — **а́дрыс; дакла́д; зваротак** (gram.)
a. to the congress — **дакла́д** на зье́зьдзе
address, to — **адрысава́ць (I); прамаўля́ць**
to a. the meeting — **зрабі́ць дакла́д, прамаўля́ць** на пасе́джаньні
adhere, to — **прыстава́ць (I), прыліпа́ць**
adjacent — **сусе́дні; сuméжны, -ая, -ае**
adjourn, to — **адкладза́ць (I), -кла́сці**
adjust, to — **датарнава́ць (I)** pf.; **рэгулява́ць**
adjust oneself, to — **прыстасава́цца (I)** pf.
admissible — **дапушча́льны, -ая, -ае**
it is a. — **дапушча́ецца**
admit, to — **прызнава́цца (I), прызнава́ць; прыйма́ць, -ня́ць; дазваля́ць, -зволі́ць (II)** pf.
adopt, to — **прыйма́ць (I), прыня́ць** pf.; **перайма́ць, -ня́ць (I)** pf.
adopted child — **прыймовае/прыёмнае дзіця́**
adoption — **прыняцьцё, запазы́чаньне**
adoptive parents — **прыймоўныя/прыёмныя бацькі́**
adorn, to — **прыбіра́ць (I), -бра́ць** pf.; **упрыгожыць (II)**
adroit — **спра́ўны, -ая, -ае**
adult — **дарослы** (m.), **дарослая** (f.); **выросльі, -ая**
advance, to — **ісьці/ру́хацца** напе́рад; **ру́хаць (I), ру́шыць**
the crowd a-ed — натоўп **ру́шыў** напе́рад
to a. science — **ру́хаць** наву́ку напе́рад
advantage — **перава́га; кары́сьць**
advantageous — **выгодны, -ая, -ае**
adverbial modifier (of time, manner...) — **акалі́чнасьць (ча́су спосабу...)**
advertisement — **абве́стка**
advisable — **пажада́ны; дамэтны, мэтазгодны, -ая, -ае**
advise, to — **ра́іць (II), па-** pf.
advisory — **дара́дны, -ая, -ае**
advocate — **адвака́т**
afar, from — **здалёк(у)**
affable — **ве́тлы, -ая, -ае**
affably — **ве́тла** (adv.)
affair — **спра́ва**
affection — **прывя́занасьць; лю́басьць**
affectionate — **ласка́вы, -ая, -ае**
a. child — **ласка́вае** дзіця́
affectionately — **лю́басна, любосна**
affirmative — **сьцьвярджальны, -ая -ае**
after (conjunc.) — **па** (+loc.), **пры**
after dinner — **па абе́дзе**
day after day — **дзень пры дні, дзень у дзень**
after all — **як-ніяк**
against — **су́праць**
agenda — **пара́дак дня**
agitate, to — **мяша́ць (I); падбу́рваць**
ago — **таму́** (=пе́рад гэтым)
two years ago — **два гады́ таму́**
agonizingly — **паку́тліва**
agony — **агонія, кана́ньне; паку́та**
agree, to — **дамовіцца (II)** pf.; **згаджа́цца (I), згадзі́цца (II)** pf., **дапасоўвацца** (gram.)
verbs agree with nouns — дзеясловы **дапасоўваюцца** да назоўнікаў
agreeable — **прые́мны, -ая, -ае**
agreeably — **прые́мна**
agreement — **згода; умова**
agriculture — **земляробства**
agricultural — **земляробскі; сельскагаспада́рскі, -ая, -ае**
aid — **дапамога; парату́нак**
aim — **мэта**
aimed — **ськірава́ны, -ая, -ае**
air — **паве́тра; вы́гляд**
fresh air — сьве́жае **паве́тра**
to assume a solemn air — прыня́ць урачы́сты **вы́гляд**
air, to — **ве́трыць (II), пра-** pf.
aired — **праве́траны, -ая, -ае**
airplane — **самалёт**

airy — паве́траны; падзіма́ны, -ая, -ае
album — альбом
alder (tree) — вольха, але́шына
alder grove — але́шнік
[illegible] — а́льгебра
[illegible] the nation — іншазе́мец, чужазе́мец
[illegible] all — уве́сь, уся́, усё; усе́
[illegible] books — уве́сь наро́д
— гэта ўсё
— усе́ гэтыя кні́гі
— добра
— а ўсё-ж, тым ня менш
— тым ня менш, дзя́кую вам
[illegible] time — усё, усю́ пару́
— ён усё (усю́ пару́)
— працу́е
— усяго
[illegible] n — усебелару́скі, -ая, -ае
[illegible] p — усеканадзкі, -ая, -ае
[illegible]rful — усяўла́дны, -ая, -ае
Allah — Ала́х
allegedly — быццам
almost (adv.) — бліза́ка/бліза́ (што); ма́ла/ледзь/траха́ не; бязма́ла
alone — адзі́н, адна́, адно; сам адзі́н
she remained alone — яна́ засталася адна́
to leave smb. alone — пакі́нуць каго-н. у супако́і
to leave smth. alone — не чапа́ць чаго-н.
along (prep.) — уздоўж
along the river — уздоўж ракі́
alongside (adv.) — уздоўж
alphabet — альфабэт
alphabetic(al) — альфабэтны, -ая, -ае
already — ужо
alternately — наперамённу, упераме́шку
alternation — чаргава́ньне, чародаваньне
amalgamate, to — злуча́цца (I), злучы́цца (II); зьліва́цца (I), зьлі́цца
amaze, to — зьдзіўля́ць (I)
to be amazed — зьдзіўля́цца (I), дзівава́цца
American — Амэрыка́нец, -ка́нка; амэрыка́нскі, -ая, -ае
amiable — ласка́вы, нязлосны, -ая, -ае
amicably — дру́жна
amidst — сярод (+gen.)
amidst enemies — сярод ворагаў
among — між/паміж/сярод (+gen.)
among books — паміж кні́гаў
among friends — сярод сяброў
amongst — (па)між; сярод
amount — колькасьць; су́ма
amount, to — даходзіць (II), дайсьці́ (I)
amplify, to — узмацня́ць (I), узмоцніць (II)
amulet — амуле́т
amusement — заба́ва, уцёха; гу́лі
anatomy — анатомія
ancient — старавёчны, да́ўны, даўне́йшы, -ая, -ае
and — і, ды; а
and so on — і да таго падобнае, і гэтак далёй
anew — нанова, на́нава
anger, to — злава́ць pf., раз-; угнявіць (II) pf.
angle — кут (math.)
angrily — злосна
animate — ажы́ўлены, -ая, -ае
annals — ле́тапіс
anniversary — угодкі, гадавіна
announce, to — паведамля́ць (I), -міць pf., апавяшча́ць
announcement — паведамле́ньне, абве́шчаньне
annoy, to — дакуча́ць (I), назаля́ць, абры́днуць; злава́ць
it annoys me — гэта злуе́ мяне́
annoyed — раззлава́ны, -ая, -ае
annoying — даку́члівы, -ая, -ае
annually — штагоду
answer — адка́з
Anthony — Антон, Антось
antique — старасьве́цкі, -ая, -ае

anxiety — **трывога**
anxious — **заклапочаны, трывожны, неспакойны, моцна жада́ючы, -ая, -ае**
to be anxious about — **непакоіцца/турбава́цца пра** (+acc.)
I am anxious to see him — мне **ве́льмі хочацца** ба́чыць яго
any — **які́-не́будзь/-колечы; які́-хаця́; хоць-які́, абы́-які́, -а́я, -ое; уся́кі, -ая, -ае**
give me any book — дай мне **хоць-яку́ю** кнігу
in any case — у́ва **ўся́кім** ра́зе
anybody — **хто-не́будзь, не́хта, хтось(ці)**
did a. come? — ці **хто-не́будзь**/не́хта прыйшоў?
anybody's — **не́чы(й), -ая, -ае** or **-ыя, -ые**
anyone — see **anybody**
anyone's — see **anybody's**
anything — **што-не́будзь, не́шта, штось(ці)**
did you do a.? — ці **што-не́будзь**/не́шта вы зрабілі?
anywhere — **дзе-не́будзь**
apart (adv.) — **паасобку**
apartment — **памеш́канье, гаспо́да, кватэ́ра**
apathetic — **апаты́чны, -ая, -ае**
apparently — **відавочна; бы́ццам**
he has gone away a. — **відавочна/відаць** ён вы́ехаў
appeal — **за́клік**
appeal, to — **выступа́ць/зварача́цца з за́клікам**
appears, it (impers.) — **здае́цца (што)**
apple tree — **я́блыня**
applicant — **заяўнік, просьбіт; кандыда́т**
application — **заява**
applied — **практы́чны, -ая, -ае**
a. medicine — **практы́чная** мэдыцы́на
apply, to — **ужыва́ць** (I); **тарнава́ць** (II) да+gen.; **даты́чыць** да+gen.
this rule applies to all — гэтае пра́вілa **даты́чыць** да ўсіх
to a. for a job — **пада́ць заяву** на пра́цу
appointed — **прызна́чаны, -ая, -ае**
appointment — **прызна́чаньне; дзелавое спатка́ньне**
apposition (gram.) — **прыда́так**
appreciate, to — **цаніць, а-** (II) pf.; **быць удзя́чным**
apprehension — **боязь**
approach — **падыхо́д**
approach, to — **падходзіць** (II)
appropriat — **нале́жны, го́ды, адпаве́дны, мэтазго́дны, -ая, -ае**
approval — **нале́жна, го́дна**
apron — **ухвале́ньне**
apt (about a thing) — **хварту́х**
apt (about a person) — **прыго́дны, прыда́тны, -ая, -ае**
apt (to) — **зда́тны, здо́льны, сьхі́льны, -ая, -ае**
apt (at) — **сьхі́льны да** +gen.; **падаўкі́, -а́я, -ое**
aptitude — **зда́тны, здо́льны да** +gen.
aquarium — **здо́льнасьць, зда́тнасьць; прыда́тнасьць**
Arab — **аква́рыюм**
arable land — **Ара́б**
arch — **ворная зямля́**
archives — **бра́ма, а́рка**
Arctic — **архі́ў**
ardent — **А́рктыка**
ardent speech — **па́лкі, -ая, -ае**
ardour — **па́лкая** прамова
area — **запа́л**
area of the lake — **плошча; прастора, абша́р**
argue, to (with) — **плошча** возера
argument — **спрача́цца з** +instr.; **разважа́ць** (I)
довад

arise, to — **паўстава́ць (I), паўста́ць** pf.
arm — **рука́; рукаво**
  under arms — пад **рука́мі/па́хамі**
  arm of the river — **рукаво** ракі́
  arm of the windmill — **крыло** ветрака́
armful — **бярэмя, бярэма**
armpit — **па́ха**
arms — **зброя; абды́мкі**
  to throw oneself into s.b's arms — кі́нуцца не́каму ў **абды́мкі**
army — **войска, а́рмія**
around (adv. & prep.) — **вакол, навокал, наўкол(а)**
  there are people around — **навокал** лю́дзі
  around the garden — **навокал** гароду
arouse, to — **выклі́каць (I)**
  to a. indignation — **выклі́каць** абурэ́нне
arrival — **прыход; надыход**
arrive, to — **прыбыва́ць (I), -бы́ць** pf.
  to arrive (on foot) — **прыходзіць (II), -йсці́ (I)** pf.
  to a. (by conveyance) — **прыязджа́ць (I), -е́хаць** pf.
arrow — **страла́; стрэлка** (пака́заць кіру́нак)
  bow and arrow — **лук і страла́**
art — **маста́цтва; майстэрства** or **майстроўства**
  art of printing — **майстэрства** дру́ку
article — **артыкул; прадме́т**
  a. for the paper — **арты́ку́л** для газэты
  a. of consumption — **прадме́т** ужы́тку
Byelor. nouns have no articles — белару́скія назоўнікі ня ма́юць **арты́кулаў**
artistic — **маста́цкі, -ая, -ае**
  highly artistic — **высакамаста́цка**
as (conjunc.) — **як; бо**
  he did as you told him — ён зрабі́ў, **як** вы сказа́лі ямў
  as he had no time — **бо** ён ня меў ча́су
as such — **як такі́**
as though/as if — **бы́ццам**
as well — **таксама́**
as . . . , as — **такі́ са́мы, як; таксама́, як**
  as wide as it is long — **такі́ са́мы** ўшыркі́, **як** удаўжкі́
  he writes as well as he reads — ён пі́ша **таксама́** добра, **як** чыта́е
  as soon as — **як толькі**
ascend, to — **узыходзіць (II), узыйсьці (I)** pf.

ashes — **попел**
  hot ashes — **пры́сак**
aside — **набок; збоку**
  to put aside — адкла́сьці **набок**
  to stand aside — стаць **збоку**
ask, to — **пыта́цца (I), па- pf.; прасі́ць (II); запраша́ць (I), запрасі́ць (II)** pf.; **зваць (I), па-** pf.
  to ask many guests — **запрасі́ць** (шмат)/ **назва́ць** гасьце́й
asleep — **сьпя́чы, здраньцьве́лы, -ая, -ае; тупы, -а́я, -о**
  to fall asleep — **заснў́ць (I)** (pf.)
  my arm is asleep — у мяне́ **здраньцьве́ла/ зьмярцьве́ла** рука́
asp leaf — **асі́навы** ліст
aspect — **гле́дзішча: трыва́ньне** (gram.)
asphalt — **асфа́льт**
aspiration — **імкне́ньне**
assemble, to — **зьбіра́цца (I), зьяжджа́цца**
assign, to — **прызнача́ць (I); ськіроўваць, ськірава́ць**
  to a. to work at... — **ськірава́ць** на пра́цу
assistance — **дапамога; парату́нак**
assistant director — **заступнік дырэктара**
assistant station-master — **дыжу́рны ста́нцыі**
associated with, to be — **замацава́цца (I)** pf. **за** + instr.; **быць звя́заным з** + instr.
  the name is a. with... — імя́ **замацава́лася за...**
assume, to — **дапушча́ць (I), дапусці́ць (II)** pf.; **мерка-ва́ць (I), прыйма́ць, прыня́ць** pf.
  I assume that — я **дапушча́ю/мяркў́ю,** што

to **a.** an air — **прыня́ць** выгляд
assumption — **дапушчэньне**
assured — **пэўны, -ая, -ае**
astringent — **да́ўкі, -ая, -ае (а́я, -ое)**
astronaut — **астрана́ўт, касмана́ўт**
astronomy — **астраномія**
athlete — **атле́т, асі́лак**
attach, to — **прымацава́ць (I) pf.; наляпі́ць (II), накле́іць pf., надава́ць (I), -да́ць (irr.) pf.**
to **a.** a stamp — **накле́іць** ма́рку
to **a.** importance — **надава́ць** зна́чаньне
attachment (to, for) — **прывя́занасьць**
attempt — **спроба, стара́ньне**
attempt, to — **прабава́ць (I), с- pf.**
Attention! — **Зважа́й! Ува́га!**
attentive — **ува́жны, -ая, -ае**
to be attentive — **уважа́ць (I)**
attentively — **уні́кліва, ува́жна**
attic — **гара́; пакой на падстрэшшы**
attitude — **ста́ўленьне, дачыне́ньне; настаўле́ньне**
attract, to — **на́дзіць (II); прыцяга́ць (I), прыця́гваць, -цягну́ць pf.**
attractive — **пана́дны, прыгожы, -ая, -ае**
attribute — **прыме́та, уласьці́васьць**
attributive (gram.) — **азначэньне**
August — **жні́вень**
August (adj.) — **жні́венскі, -ая, -ае**
aural — **вушны, -а́я, -ое**
aureole — **зьзя́ньне**
Australian — **Аўстралі́ец; аўстралі́йскі, -ая, -ае**
authentic — **аўтэнты́чны, -ая, -ае**
authentically — **аўтэнты́чна**
author — **а́ўтар**
automatically — **аўтаматы́чна, міжвольна**
autumnal — **восенскі, -ая, -ае**
available — **дасту́пны, наяўны, -ая, -ае**
all **a.** funds — усе́ **наяўныя** сродкі
by all **a.** means — усі́мі **дасту́пнымі** сродкамі
this book is not **a.** — гэтай кнігі **не́льга дста́ць**
avenue — **праспэкт, а́вэню**
average (adj.) — **сярэдні, -яя, -яе**
average income — **сярэдні** прыбы́так
average (noun) — **сярэдняе, -яга**
on the average — **у сярэднім**
aversion — **агі́да**
avoid, to — **уніка́ць (I), цура́цца + gen.; ухіля́цца (ад+gen.), абміна́ць, -мінну́ць pf.**
award — узнагарода
aware (of, that) — **сьве́дамы, -ая, -ае** (чаго)
to be a. of — **усьведамля́ць (I), ра́зумець**
I am a. that — **ве́дама мне, што**
to become a. — **адчува́ць (I), -чу́ць**
awful — **страшэнны, -ая, -ае**
awkward — **дзіўны́, -а́я, -ое; няўда́лы, нехлямя́жы; няёмкі, -ая, -ае**
awkward situation — **няёмкае** становішча
awkwardly — **няёмка**
awl — **шы́ла**
azure (sky-blue) — **блакі́т**
azure (adj.) — **блакі́тны, -ая, -ае**

B

babble — **бу́лькат, цурчэньне; зюзю́каньне, лапата́ньне, балбата́ньне**
b. of a stream — **цурчэньне** струмяня́
old man's b. — **балбата́ньне** старога, старэчая **балбатні́на**
child's b. — дзіця́чае **зюзю́каньне**
back — **зад; аза́дак, сьпіна́**
back (adv.) — **наза́д**
back and forth — **туды́-сюды́**
back (adj.) — **за́дні, адза́дні, -ая, -ае**
back, to — **пада́цца наза́д/уза́д**
to back up a car — **пада́ць** машы́ну **ўзад**
backwards (to) — **за́дам (да)**
backwater — **за́вадзь**
back way — **глуха́я дарога**

bait — прына́да (на ры́бу)
bake, to — пячы́ (I) (ў духоўцы), сь- or па- (усё) pf.
ballet — бале́т
[illegible] — ба́лцкі; балты́цкі, -ая, -ае
[illegible] — ба́лцкія плямёны
[illegible] — Балты́цкае мора
[illegible] — аркéстра; грамада́
[illegible] — перавя́зваць (I), -вяза́ць pf.
[illegible] — перавяза́ць ра́ну
[illegible] — сту́каць, сту́кнуць (I) pf.; трэснуцца (I) (аб + acc.) pf.
[illegible] — хрост
[illegible] — хрысьці́ць (II)
[illegible] — не дапусьці́ць (II) (да + gen.) pf.
adj.) — босы, -ая, -ае
arefoot boy — босы хлопец
arefoot (adv.) — басано́ж
to go barefoot — хадзі́ць басано́ж
barefooted (one) — басано́жка
barge — ла́йба
barrel — бочка
barren/sterile flower — пустацьве́т
base — аснова; ба́за
to assume as a b. — прыня́ць за аснову
basic — асноўны, грунтоўны, -ая, -ае
basin — басэ́йн
river basin — вадазбор, рэчны басэйн
basis (pl. bases) — аснова; ба́за (mil.)
bask (in), to — грэцца (I), выграва́цца (на сонцы, ля агню́); це́шыцца (II) (+ instr.)
bast (inner flexible bark of the linden tree) — лы́ка
bast-shoe — ла́паць (лыковы)
battle — бі́тва, суты́чка, бой
battlefield — поле бою
bay-leaf willow — вербало́з
beads (pl.) — кара́лі, па́церкі (pl.)
beak — дзю́ба
beam — бэ́лька; праме́нь, (dim.) праме́нчык
bear, to (bore, borne) — трыва́ць (I), вы- pf.; трыма́ць, вы- pf.; не́сьці
Will the ice b.? — Ці вы́трымае лёд?
bear, to (bore, born) — радзі́ць, на- (II) (pf.)
orchard bears fruit — сад родзіць садавіну́
beast — зьве́р, зьвяру́га
beaten — бі́ты, зьбі́ты, -ая, -ае
beaten egg — зьбі́тае я́йка
beaten unmercifully — спаласава́ны, -ая, -ае
beautifully — хораша, прыго́жа
beauty — краса́, харство, прыгажо́сьць or прыго́жасьць, прыгаство; красу́ня, прыгажу́ня
sense of b. — пачуцьцё кра́сы/ хараства́
because — бо, таму́ што
beckon, to — на́дзіць (II), пры- pf.
bedroom — спа́льня, спа́льны пако́й
bee — пчаліна́ or пчала́; (pl.) пчолы
beet — бура́к
beetle — жук
before (adv.) — ране́й
before (prep.) — пе́рад, прад (+ instr.)
beg, to — праці́ць (II), праці́ца; жабрава́ць (I)
begin with, to — перш-на́перш
behave, to — трыма́цца (I), трыма́ць сябе́
behaviour — трыма́ньне
proper behaviour — прыстойнае трыма́ньне
bell — звон (gen. звана́); зва́нок
bell-ringer — звана́р
belly — чэрава, пу́за, бру́ха, жывот
belong, to — нале́жаць (II) (да + gen.)
beloved — каха́ны, лю́бы, -ая, -ае
bend, to — зьгіна́ць (I), сагну́ць pf.; нагіна́ць, -гну́ць pf.; загіна́ць, -гну́ць pf.; перагіна́ць, -гну́ць pf.; сьхіля́ць, сьхіліць (II) pf.
to bend a nail — загну́ць цьвік
to bend one's head — сьхіліць галаву́
benefactor — дабрадзе́й

benefit — **карысьць, пажы́так**
bent — **нагну́ты, загну́ты; пахі́лены, -ая, -ае**

bereave, to — **адыйма́ць (I), -ня́ць** pf.
to b. smb. of hope — **адня́ць** у каго надзе́ю
beside — **збоку, ка́ля, побач**
(be)sprinkle, to — **акрапля́ць (I), акрапі́ць (II)** pf.

between (prep.) — **(па)між** (+instr.)
beyond (prep. & adv.) — **за, па-за; вышэй**
it is b. my power — гэта **вышэй** за маé сі́лы
bible — **бі́блія**
biblical — **бібле́йны, -ая, -ае**
biennial — **двугадовы, -ая, -ае**
biennial convention — **двугадовая сустрэ́ча**
big — **вялі́кі, -ая, -ае; буйны́; грубы́, таўсты́, -а́я, -ое**
big seeds — **буйное** зе́рне
very big — **вялі́зны, вялічэзны, здарове́нны, -ая, -ае**

bill — **раху́нак; банкнот**
bill of fare — **мэню́, сьпі́с стра́ваў**
billion — **біліён or більён**
billion (adj.) — **біліённы or більённы,**
billion (amer.) — **мілія́рд (мілья́рд)**
bind, to — **вяза́ць (I), зь- pf.; забавя́зваць, забавяза́ць** pf.

biography — **жы́цьцяпі́с**
biological — **біялагі́чны, -ая, -ае**
biologist — **біёляг**
biology — **біялёгія, прыродаве́да**
birch grove — **бярэзьні́к**
bird — **пту́ха, пту́шка, птах**
bird's — **птушы́ны, -ая, -ае**
bird-cherry tree — **чаромха**
birth — **нараджэньне, нарадзі́ны**
birthday — **дзень нарадзі́наў**
bishop — **бі́скуп, епі́скап**
bitter — **горкі, -ая, -ае; злы, -а́я, -ое**

bitterly — **горка**
black — **чорны, -ая, -ае**
with b. hair — **чарнавалосы, -ая, -ае**
to turn/become b. — **чарне́ць (I), шчарне́ць**
grown black — **шчарне́лы, -ая, -ае**
black-eyed — **чарнавокі, -ая, -ае**
Black Sea — **Чорнае мора**

Black Sea (adj.) — **чарнаморскі, -ая, -ае**
blacken, to — **чарне́ць (I), па- pf.**
blackened — **шчарне́лы, -ая, -ае**
to be b. with smoke — **закуры́цца/пачарне́ць** ад ды́му

blacksmith's — **кава́льскі, -ая, -ае**
blade — (anat.) **лапа́тка; лязо**
blade of a knife — **лязо** нажа́
blame, to — **вінава́ціць (I)**
he is to blame — **ён вінава́ціцца**
blanket — **плед**
homewoven b. — **дарожка; посцілка**

blaze, to — **палаць (I)**
blazing flame — **полымя**

bleach, to — **бялі́ць (II), -ці́ць pf.**
bleat, to — **бляя́ць (I), -ці́ць (II)**
blend, to — **змяша́ць (I), -ша́ць pf.; змеша́ць (I), -ша́ць pf.**

пераход

blind — **сьляпы́, -ая, -ае**
to become blind — **сьле́пнуць (I), а- pf.**
blinding light — **сьляпу́чае** сьвятло́
blink — **міг, вокамгне́ньне; міга́ньне, мірга́ньне**

in a blink — **вомірг, вобмігам,** як вокам **міргну́ць**

blink, to — **мі́гаць (I), мігце́ць (II); мірга́ць (I), міргну́ць** pf.; **плю́шчыць** вочы

block — **блёк; кварта́л**
block of ice — **кры́га, лядзі́на́**
block, to — **загарадзі́ць (II), заступі́ць** pf.

to block smb's way — **загарадзі́ць/заступі́ць** каму́ дарогу

blond — **бляя́вы, бляндзы́н**
blonde — **бляя́вая, бляндзы́нка**
bloom, to — **цьвісьці́ (I); расьцьві-та́ць, расьцьвісьці** pf.

blossom — **цьве́т** на дрэвах
blossoming — **красава́ньне, росквіт**
blow off, to — **зносіць (II), зьнесьці (I)** pf.

blow up, to — **узарва́ць (I); (-ца)** pf.
the ship blew up — карабе́ль **узарва́ўся**

blue	сі́ні, сі́ненькі, -ая, -ае
to grow/turn b.	сіне́ць (I)
to turn b. from cold	пасіне́ць/сьсіне́ць ад холаду
to show blue	сіне́цца (I)
[illegible] shows b. in the distance	здалёк сіне́ецца мора
blue-eyed	сінявокі, -ая, -ае
blunt	тупы́, -а́я, -ое
to grow blunt	тупі́цца (II)
	тупі́ць (II), с- pf.
	целаахоўнік
	гоніці, -ая, -ае
	кіпе́ць, за- pf.
	пабе́гчы (II) pf.
	суп пабе́г
	каза́н, кацёл
	ва́ратак, кі́пень
	клу́сты друк
	каме́ль
	кнігі
booklet	брашу́ра
bookstore	кніга́рня
bookworm	кнігае́д
boot	бот
booth	кіёск
booty	здабы́ча
border	мяжа́; край
border of the forest	край ле́су
border, to	межава́ць (I), межава́цца
bore, to	надакуча́ць (I), -ку́чыць (II) pf.; сьвідрава́ць (I)
I am bored	мне надаку́чыла/ну́дна
boredom	нуда́ or нудзьга́; туга́
borer	сьвідроўнік/буравік (man); сьве́рдзел (tool), сьвярдзёлак
borrowing	запазы́чаньне
botanical gardens	батані́чны сад
botanist	бата́нік
botany	бата́ніка
both	абодва (m. & n.), абе́дзьве (f.); абое (for mixed genders)
both John and Hania have left	Я́нка й Га́ня абое пае́халі
bother, to	турбава́ць (I), турбава́цца; дакуча́ць
don't bother	ня турбу́йся (турбу́йцеся)
bothering	турбу́ючы, даку́члівы, -ая, -ае
bothersome	даку́члівы, -ая, -ае
bough	сук
bought	ку́плены, -ая, -ае
bounce, to	скака́ць (I), падска́кваць
the ball is bouncing	мя́чык ска́ча
bound (part.)	спалу́чаны, зьвяза́ны, -ая, -ае
boundlessness	бязьме́жнасьць
bouquet	буке́т
bourgeois	буржу́й
bow	лук; дуга́; смык; паклон; кука́рда
bow tie	му́шка
bow, to	кла́ня́цца (I), пакланіцца (II) pf. сьхіля́ць(ца) (I), сьхілі́ць(ца) (II) pf.
boy	хлапе́ц, хлопе́ц
good boy (or girl)	маладзе́ц, малайчына
bracket	ду́жка
braid one's hair, to	запле́сьці валасы́
braid in, to	уплята́ць (I)
branchy	разложысты, галіна́сты, -ая, -ае
break away, to	адрыва́цца (I), адарва́цца pf.
break in, to	урыва́цца (I), уварва́цца pf.
break off, to	абломваца (I), абла-ма́цца pf., адлама́цца pf.; адкрышы́цца (II)
break through, to	прарыва́цца (I), -рва́цца pf.; праламаць (II)
break up, to	разыходзіцца (II), -йсьціся (I) pf.
breakdown	зьнясі́леньне, заняпа́д сі́лаў
breakfast	сьне́даньне, сьняда́нак
breathe, to	ды́хаць (I), па- pf.
brick house	камяні́ца
bride	маладая, -ое
bridegroom	малады́, -ога

bridge — **мост, (dim.) масто́к**
brief — **кароткі, абе́глы, -ая, -ае**
briefcase — **партфэ́ль**
brighten (up), to — **ажывіць (II)** pf.
brightly — **сьве́тла, зы́рка**
brilliant — **бліску́чы; геніяльны, выда́тны, -ая, -ае**
  brilliant talent — **бліску́чы** та́лент
  brilliant student — **выда́тны** студэнт
  brilliant plan — **геніяльны** плян
brim — **край, верх; поле** (капялюша́)
brimfull — **поўны, -ая, -ае; поўна** (adv.)
bring, to (smth.) — **прыносіць (II), -не́сьці (I)** pf., **падносіць (II), -не́сьці (I)** pf.
bring, to (smb.) — **прыводзіць (II), -ве́сьці (I)** pf.
  to bring by conveyance — **прывозіць (II), -ве́зьці (I)** pf.
bring to a stop, to — **спыня́ць (I), спыні́ць (II)** pf.
bring together/closer to — **збліжа́ць (I), зблі́зіць (II)** pf.
British — **брыта́нскі, -ая, -ае**
brittle — **крохкі, -ая, -ае**
broad — **шырокі, -ая, -ае**
broadcast, to — **перадава́ць па ра́дыё**
broaden, to — **пашыра́ц-ь/ца (I), -шы́рыц-ь/ца (II)** pf.
  to broaden one's outlook — **пашыра́ць** кругагля́д
broken (part.) — **паламаны́, парва́ны; перары́вісты, -ая, -ае**
  to say in a broken voice — **перары́віста** сказа́ць
brother's — **бра́таў, бра́тава**
brown — **бу́ры, бурна́тны, -ая, -ае; руды́, -а́я, -ое**
brownish — **рудава́ты, рудава́ценькі, -ая, -ае**
bruise — **сіня́к**
brushwood — **за́расьнік**
brutal — **сібе́рны, брута́льны, -ая, -ае**
bud — **пупы́шка, за́вязь**
budge, to — **варухну́цца (I)** pf.
  he did not b. — ён не **варухну́ўся** зь ме́сца
budget — **бюджэ́т**
builder — **будаўні́к**
building — **будынак** (object); **будаўні́цтва, будава́ньне, пабудова, будоўля** (process)
building (adj.) — будаўні́чы, будаўні́чны, -ая, -ае
built — збудава́ны, сабра́ны, -ая, -ае
  the town has been built — разбудава́ўся го́рад
Bulgarian — балга́рскі, -ая, -ае
bulky — грувасткі, грузаві́ты, грузны́, -ая, -ае
bump (oneself), to — стукну́ць (I) pf.
bunch — бу́рмас, ахапак; гурбо́й
bundle — клу́нак, пачка
bundle up, to — зьвяза́ць у клу́нак
burden — цяжа́р
  b. of responsibility — цяжа́р адка́знасьці
bur(dock) — лапу́х
burial mound — курга́н
buried — пахава́ны, -ая, -ае
burn, to — **паліць (II); гарэць; папячы́ (I) pf.; папа́рыць (II) pf.**
burn down, to — **спаліць (II)** pf.; **згарэць** pf.
burn out, to — **згарэць (II)** pf.; **вы́гарэць, дагарэць**
  the candle has burnt out — сьве́чка **дагарэ́ла**
burn oneself, to — **папячы́ся (I)** pf.; **апа́рыцца (II)**
burnt — **спа́лены, абгарэ́лы, -ая, -ае**
burst, to — **трэснуць (I)** pf.; **узрыва́ць, узарва́ць** pf.
  the boiler burst — кацёл **узарва́ўся**
burst into, to — **урыва́цца (I), уварва́цца** pf.; **ува́львацца (I), увалі́цца (II)** pf.
  to burst into a room — **ува́львацца** ў пако́й
bury, to — **хава́ць, па- (I)** pf.; **схава́ць (I)** pf.; **уткну́ць**

business	спра́ва; заня́так; гандлёвае прадпрыёмства
business hours	гадзі́ны га́ндлю/прыйма́
bust	гру́дзі (pl.); бюст
[illegible]	сумятлі́вы, -ая, -ае
[illegible]	сава́цца (I), су́нуцца (не ў сваё), ула́зіць
[illegible]	ма́заць ма́слам
butterfly	маты́ль, матылёк, мятлі́к, мятлу́шка
[illegible]	купі́ць (II) pf.; адкупі́ць
[illegible]	скупні́к
[illegible]	гусьці́ (I); бзычэць (II)
[illegible]	ву́хі бзыча́ць
[illegible]	камары́ гуду́ць
[illegible]	гудзе́ньне, бзы́каньне
[illegible]	паўз, мі́ма
[illegible]	Белару́с, -ска; белару́скі, -ая, -ае; пабелару́ску
[illegible]	белару́ская мова
to speak B.	гаварыць пабелару́ску
"Byelorussian Bow" (poems by F. Bahushevich)	"Смык белару́скі"
Byelorussian-English	белару́ска-анге́льскі, -ая, -ае
"Byelorussian Pipe" (see B. Bow")	"Ду́дка белару́ская"
Byelorussian Soviet Socialist Republic (BSSR)	Белару́ская Саве́цкая Сацыялісты́чная Рэспу́бліка (БССР)
Byelorussianized	зьбелару́шчаны, -ая, -ае
to become B-nized	зьбелару́шчыцца (II) pf., зьбелару́сіцца

C

cafeteria	стра́ўня, сталоўка
calamity	няшча́сьце, бяда́
calculation	падлі́к, разьлі́к
calendar	каляндар
calf (adj.)	цяля́чы, -ая, -ае
call	за́клік; кліканьне
call on, to	заходзіцца (II), зайсьці́ся (I) pf.
call (out), to	выкліка́ць (I), вы́клікаць pf.
to call a student to the blackboard	выкліка́ць ву́чня да дошкі
call together, to	склі́ка́ць (I), склі́каць pf.
called	зва́ны, кліканы, -ая, -ае
the so-called	гэтак зва́ны, -ая, -ае
calm	спакой, заці́шша
calmly	спакойна
calm down, to	суці́швацца (I), паці́шэць pf.; астыга́ць; супакойвацца, -коіцца (II) pf.
camp	ля́гер
camp (adj.)	ля́герны, -ая, -ае
campaign	кампа́нія
campus	універсытэ́цкі асяродак/гарадок
can	бляша́нка
Canadian	Канады́ец, -йка; кана́дзкі, канады́йскі, -ая, -ае
cancel, to	адкліка́ць (I), -кліка́ць pf.; вы́чыркнуць pf.; скарача́ць
to cancel a trip	адкліка́ць падарожжа
to c. stamps	пагаша́ць ма́ркі
to c. fractions	скарача́ць дробы
cancellation	адкліка́ньне; скарача́ньне
cancer	рак (хвароба)
cane	трысьцё, трысьнёг; па́лачка, трысьці́на
cap	ша́пка
(cap) peak	брыль
capable	здольны, здатны, -ая, -ае
capital	сталі́ца; капіта́л
capital (adj.)	сталі́чны, -ая, -ае
capitalist	капіталі́сты, -ага; капіталісты́чны, -ая, -ае
capricious	няўры́мсьлівы, капры́сны, -ая, -ае
capture, to	захоплеваць (I), -хапіць (II) pf.
car (adj.)	аўтамабі́льны, -ая, -ае
caravan	карава́н
card index	картатэка
cardboard	картон
cardboard (adj.)	картонны, -ая, -ае
cardinal numeral	колькасны лічэбнік

career — **заня́так, прафэ́сія**
careful — **асьцярожны; ува́жлівы; руплі́вы, -ая, -ае**
to be careful — **сьцерагчы́ся (I), пілнава́цца**
carefully — **руплі́ва, асьцярожна, ува́жна**
careless — **нядба́йны, -ая, -ае**
c. treatment of smth. — **нядба́йнае** абыходжанне з чым-н.
caroller — **калядні́к, калядоўшчык**
carp — **карп**
Carpathians — **Карпа́цкія горы**
carpenter — **цясьля́р**
carpet — **дыва́н, кілі́м**
carry, to — **насі́ць (I) hab.; не́сьці (I) act.**
he is carrying two books — ён **нясе́** дзьве кнігі
carry away/off to — **адносіць (II), аднесьці (I) pf.; панесьці**
carry for a while, to — **панасіць (II) pf.**
carry in, to — **уносіць (II), унесьці (I) pf.**
carry over, to — **пераносіць (II), -не́сьці (I) pf.**
the word is carried over — слова **пераносіцца**
carry out, to — **выносіць (II), вы́несьці (I) pf.; выконваць (I), вы́канаць** pf.; **праводзіць (II), -ве́сьці (I) pf.**
to carry out a plan — **выканаць** плян or **правесьці** плян у жыцьцё
carry, to (by conveyance) — **вазіць (II)** hab.; **ве́зьці (I)** act.
cart — **калёсы**
case — **склон; выпа́дак, раз**
in any case — **ў(ва) ўся́кім ра́зе/ выпа́дку**
cashier — **касі́р**
catch, to — **лавіць (II), з- pf.; падхопваць (I), -хапіць (II) pf.; схапіць pf.**
to catch a ball — **злавіць** мя́чык
the current caught the ice floe — плы́ня **падхапіла** кры́гу
to catch cold — **застудзіцца (II) pf.**
catch on, to — **(за)чапля́цца (I), -чапі́цца (II) pf.**
to c. on the bushes — **чапля́цца** за кусты́
catch up, to — **здаганя́ць (I), здагна́ць (II) pf.; падця́гвацца (I), -цягну́цца pf.; падхопваць, -хапіць (II) pf.**
to catch up in school — [illegible]
they caught up with the song — [illegible]
Catholic — [illegible] (f.); [illegible]
cattle — [illegible]
cattle [illegible] — [illegible]
cattle [illegible] — [illegible]
caution — [illegible]
cave — [illegible]
cavity — [illegible]
cease, to — **пакіда́ць (I), перастава́ць, -ста́ць pf., спыня́ць, спыні́ць (II) pf.; прыціха́ць (I), -ці́хнуць pf.**
to cease talking — **змо́ўкнуць (I) pf.**
celebrate, to — **сьвяткава́ць (I); апява́ць, сла́віць (II)**
cemetery — **магілкі** (pl. only)
cent — **цэнт**
per cent — працэнт
ten per cent — дзе́сяць **працэнтаў**
centennial — **стагодзьдзе; стагадовы, -ая, -ае**
centimeter/centimetre — **цэнтыме́тар**
centre — **цэнтар, асяродак**
cereals — **збажына́** (coll.)
ceremony — **абра́д; цырымонія**
certificate — **пасьве́тчаньне** (даку́мант); **дове́дка**
certification — **пасьве́тчаньне**
chafer — **маёвы жук**
challenge, to — **выкліка́ць (I), вы́клікаць pf.**
chance — **магчы́масьць; выпа́дак**
by chance — **выпа́дкам**
to take one's chance — **спрабава́ць (I), зарызыкава́ць pf.**

change	**зьме́на; рэшта; дробныя грошы**
changed	**зьме́нены, заме́нены, -ая, -ае**
chanterelle	**лісі́чка** (грыб)
char, to	**абгарэць (I)** pf.
a charred tree	**абгарэлае** дрэва
character	**хара́ктар**
characteristic	**ры́са, асабліва́сьць, хара́ктар**
ch. of the locality	**хара́ктар** мясцовасьці
	уласьці́васьць
	уце́ха, чар, прыва́б-насьць; замова (зна́-харская)
	прына́джваць (I); чарава́ць
	пана́дны; прыгожы; мі́лы, чароўны, -ая, -ае
charred	**абгарэлы, -ая, -ае**
charter	**ка́рта; гра́мата; канстыту́цыя**
chase, to	**ганя́ц-ь(ца) (I); гнаць (II), па-** pf.
to chase a beast	**гнаць** зьвяра́
to ch. butterflies	**ганя́цца** за матыля́мі
chase away, to	**праганя́ць (I), -гна́ць (II)** pf.
chaste	**чэсны, -ая, -ае**
chatter	**шчэбет, шчабята́ньне**
chattering	**шчабятлі́вы, -ая, -ае**
cheap	**та́нны, -ая, -ае**
cheaper (comp.)	**таньне́йшы** or **тане́йшы, -ая, -ае**
cheap(ly)	**та́нна**
cheaper (adv.)	**тане́й** or **таньне́й**
cheat, to	**ашу́кваць (I), ашука́ць** pf.; **махлява́ць**
cheek	**шчака́, шчачы́на**
cheer up, to	**узьня́ць настрой; разьвесяліць (II)** pf.
cheerless	**маркотны, су́мны, змрочны, пану́ры, няпрыве́тны, -ая, -ае**
cheese	**сыр**
chemist	**хэмік**
chemistry	**хэмія**
cheque	**чэк**
to draw a ch.	**вы́пісаць/вы́ставіць чэк**
to cash a ch.	**вы́мяняць чэк**
cherry (adj.)	**вішнёвы, -ая, -ае**
chest	**гру́дзі** (pl. only)
chew, to	**жваць (I)**
chewing gum	**жва́льная гу́мка**
chick	**куранё, кураня́**
chief	**галаўні́к, правады́р, лі́дер, камандзі́р**
chief(tain) of a tribe	**правады́р** плямя́
chief of police	**камандзі́р паліцыі**
chief (adj.)	**галоўны, асноўны, найважне́йшы; кіраўні́чы, -ая, -ае**
chiefly	**галоўна, пераважна**
child	**дзіцё, дзіця́; (dim.) дзіця́тка, дзе́тка**
childbirth	**роды** (pl. only)
childhood	**маленства**
from one's ch.	**змалку** (adv.)
childish	**дзяці́нны, дзіця́чы, -ая, -ае**
children	**дзе́ці**
child's	**дзіця́чы, -ая, -ае**
chilled	**ахалоджаны, -ая, -ае**
I am chilled	**я зьме́рз, -ла; я прадрог, -ла**
chime	**звон** (sound)
chin	**барада́; падбародак, падбародавіч**
china	**парцаля́на**
chip	**трэска**
choose, to	**выбіра́ць (I), вы́браць** pf.
Christian Orthodox	**праваслаўны, -ая, -ае**
Christmas	**Каля́ды**
Christmas tree	**каля́дная ялі́нка**
chronicle	**ле́тапіс, хроніка**
Church Slavonic	**царкоўна-славя́нскі, -ая, -ае**
cinema	**кінатэа́тр, кіно**
circulate, to	**пашыра́ць (I), -ра́цца**
circumstance	**абста́віны** (pl. only), **акалі́чнасьць**
circus	**цырк**
citizen	**грамадзя́нін, -дзя́нка** (f.)
citizenship	**грамадзя́нства**
city	**ме́ста**

city hall — **ра́туша**
claim — **пратэ́ньсія**
claim, to — **заяўля́ць (I), -яві́ць (II)** pf.
to c. a right (to) — **заяві́ць** пра́ва на
clamorous — **гаманкі́, -а́я, -ое; крыкліві́, -ая, -ае**
clamour — **крык**
clan — **род**
clasp, to — **абхапля́ць (I), -хапі́ць (II)** pf.; **прыціска́ць (I), -ці́снуцца** pf.; **зашпіля́цца**
classic(al) — **клясы́чны, -ая, -ае**
clause (gram.) — **сказ**
main clause — галоўны **сказ**
subordinate **c.** — дада́ўны/зале́жны **сказ**
claw — **капцю́р, кіпцю́р**
clean — **чы́сты, чы́сценькі, -ая, -ае**
clean, to — **чы́сціць (II); ачышча́ць (I)**
to clean clothes — **чы́сціць** вопратку
to c. water — **ачышча́ць** ваду́
clean up, to — **прыбіра́ць (I),-бра́ць** pf.
clear — **я́сны, выра́зны, -ая, -ае**
clear (predic.) — **я́сна**
everything is **c.** — усё **я́сна**
clear, to — **ачышча́ць (I), ачы́сціць (II)** pf.; **ачышча́цца (I); рашчышча́ць, рашчы́сціць (II)** pf.
to clear the way — **ачышча́ць** дарогу; **зыходзі́ць** з дарогі
the air cleared — паве́тра **ачы́сцілася**
clear up, to — **праяснява́цца (I), -я́сні́цца (II)** pf.; **распагадзі́цца**
clench, to — **сьціска́ц-ь(ца) (I), сьці́снуц-ь(ца)** pf.; **абхапі́ць (II)** pf.
clever — **разу́мны, здольны, -ая, -ае**
cling, to — **ляпі́цца (II)** да + gen.; **чапля́цца (I)** за + acc.
to c. together — **трыма́цца** ра́зам
clip, to — **стры́гчы (I); падстры-га́ць, -стры́гчы** pf.
clock — **гадзі́ньнік** (будзі́льнік, насьце́нны, ве́жавы)
close, to — **зачыня́ць (I), -чыні́ць (II); заплю́шчыць** (вочы)
close by (adv.) — **паблі́зу**
closed — **замкнёны** or **за́мкнуты, -ая, -ае**
closely — **бліска, це́сна; ува́жна**
cloth — **(г)ану́чка, суконка; сукно**
clothes — **вопратка, адзе́жа**
to put on one's **c.** — **апрана́цца (I), -ну́цца** pf.
cloud — **воблак**
rain cloud — **хма́ра**
cloudy — **хма́рны;** (fig.) **каламу́тны, -ая, -ае**
clumsy — **няўме́ка**
clumsy (adj.) — **нехлямя́жы, няўда́лы, -ая, -ае**
clumsily — **нехлямя́жа, нязгра́бна**
coarse — **буйны́, грубы́, -а́я, -ое; агрубе́лы; грубія́нскі, недалі́ка́тны, -ая, -ае**
c. sand (salt) — **буйны́** пясок, (**-ая** соль)
c. voice — **агрубе́лы/шорхлы/ахрыплы**
c. man — **грубія́нскі** чалаве́к
cocoon — **кокан**
code — **збор; кодэкс**
code of laws — **збор законаў**
code of annals — **збор ле́тапісаў**
cod-liver oil — **ры́бін тлушч**
coffee percolator — **ка́ўнік** (для варэньня ка́вы)
coffee pot — **ка́ўнік**
coincide (with), to — **супада́ць (I), -па́сьці** pf.
coincidence — **супа́дак, супадзе́ньне**
collected poems — **зборнік ве́ршаў**
collected works — **збор твораў**
collection — **кале́кцыя; зьбіра́ньне, збор**
c. of funds — **збор/зьбіра́ньне** грошай
collective — **калекты́ўны, супольны, -ая, -ае**
c. numeral (gram.) — **зборны лічэ́бнік**

c. noun — **зборны** назоўнік
collide, to — **сутыкну́цца (I), сту́кнуцца, наéхаць** адзін на аднаго
collegial — **гу́таркавы, -ая, -ае**
c. language — **гу́таркавая** мова
colloquy — **калёквіюм**
colon — **двукроп'е**
colonel — **палкоўнік**
colony — **калёнія**
color — **колер; масьць**
colors — **вадзяны́я хва́рбы**
combination — **злучэньне, спалучэньне; камбіна́цыя**
combine, to — **спалуча́ць (I), -лучыць (II)** pf.
combined — **спалу́чаны, супольны, -ая, -ае**
come, to (by conveyance) — **прыяжджа́ць (I), -е́хаць**
come, to — **прыходзіць (II), -йсьці (I)** pf.; **наста́ваць, -ста́ць** pf.
to c. in sight — **пака́зацца (I), -каза́ць-ца (I)** pf.
to c. in time — **падасьпе́ць (I)** pf.
to c. first — **прыбе́гчы/прыйсьці** пе́ршым
come across, to — **налу́чыцца (II)** pf.; **сустрака́цца (I), спатыка́цца; сустрэцца** pf.
come back, to — **варочацца, вярну́цца (I)** pf.
come down, to — **сыходзіць (II), сыйсьці (I)** pf.; **зьяжджа́ць (I), зла́зіць (II)**
come forward, to — **выступа́ць (I), вы́ступіць (II)** pf. напе́рад
come in, to — **уваходзіць (II), -йсьці (I)** pf.; **заходзіцца (II)**
Come in! — **Уваходзьце!** (pl. and polite)
come of, to — **паходзіць** з + gen.
come off, to — **адкле́йвацца (I), -кле́іцца (II)** pf.; **адстава́ць (I), -ста́ць** pf.
come out, to — **выходзіць (II), -йсьці (I)** pf.; **выпада́ць, вы́пасьці** pf.
the tooth came out — **выпаў** зуб
to come running — **прыбяга́ць (I), -бе́гчы (II)** pf.
come together, to — **сыходзіцца (II), сыйсьці́ся (I)** pf., **зьяжджа́цца**
come up, to — **узыходзіць (II), узыйсьці (I)** pf.
comfort — **выгода; зру́чнасьць, ёмкасьць; уце́ха**
comfortable — **выгодны, зру́чны, ёмкі; уту́льны, -ая, -ае**
comfortably — **выгодна, зру́чна, ёмка, уту́льна**
comforter — **ва́тная/ваўня́ная коўдра**
comic — **гумарысты́чны, -ая, -ае**
coming — **надыход**
command — **зага́д; кама́нда**
command, to — **зага́дваць (I), -гада́ць** pf. + dat.; **кама́ндаваць** + instr.
commemorate, to — **адзнача́ць (I), -зна́чыць (II)** pf.
comment — **паясне́ньне**
commission — **каміcія; даручэньне**
commission (adj.) — **камісійны, -ая, -ае**
commercial and industrial — **гандлёва-прамысловы, -ая, -ае**
commit, to — **зрабіць (II)** pf.; **забавяза́ць (I)**
to c. an error — **зрабіць** памы́лку, **памыліцца (II)** pf.
it does not c. me to anything — гэта мяне́ да нічога не **забавя́звае**
commit oneself, to — **забавя́зваць (I), -вяза́ць-ца** pf.
committee — **камітэт, камісія**
common — **звыча́йны, просты, паспаліты; агу́льны, грама́дзкі, -ая, -ае**
c. name (noun) — **агу́льнае йме́** (-ы назоўнік)
c. honesty — **звыча́йная** сумле́ннасьць
by c. consent — за **агу́льнай** згодай
c. land — **агульнаграма́дзкая** зямля́
communication — **су́вязь, лу́чнасьць; камуніка́цыя**

communist (adj.) **камуністы́чны, -ая, -ае**
community **грамада́; грама́дзкасьць; супольнасьць**

company **тава́рыства; госьці; рота**
comparative (gram.) **вышэйшая ступе́нь**
comparatively **параўна́льна**
compare, to **раўна́ць (I), па- pf.**
comparison **параўна́ньне**
compass **компас**
compassion **спага́да, спачува́ньне**
compassionate **спачува́льны, -ая, -ае**
compete, to **спаду́жнічаць (I)**
competition **спаду́жніцтва, спабо́рніцтва; вы́пе-радкі; конкурс**

complaint **жа́льба, ска́рга**
complaisant **прыслу́жлівы, -ая, -ае**
complete **поўны, -ая, -ае**
complete works **поўны** збор твораў
complete, to **закончыць (II)** pf.
completed **закончаны, -ая, -ае**
completely **дашчэнту, зусі́м**
complex sentence (gram.) **складана́-зале́жны** сказ

complicated **складаны́, заблы́таны, -ая, -ае; цяжкі́, -а́я, -ое**

complication **ускладне́ньне**
composed **устры́маны, спако́йны, -ая, -ае**

composer **кампазы́тар**
compound **складаны́, -ая, -ае**
c. numeral **складаны́** лічэбнік
c. sentence **складана́-злу́чаны** сказ
compromise **усту́пка, кампрамі́с**
compulsion **прыму́с, прыну́ка**
comrade **тава́рыш, ся́бра**
conceited **саманадзе́йны, зазна́йка**
concept **ду́мка, ідэя; паня́цьце; канцэпцыя**

concern, to **датычыць (II)** да..., **мець дачыне́ньне**

concern with, to **клапаці́цца, непако́іцца; ру́піцца, турбава́цца (I)** пра + acc.

as far as I am concerned **што** да мяне́

concert **канцэрт**
conclusion **выснова**

concord **згода, лад**
concordance **згоднасьць**
concrete **бэтон**
concur (with), to **супада́ць (I)**
condemn, to **асуджа́ць (I), асудзі́ць (II); ганьбава́ць (I)**

condescending **пабла́жлі́вы; ласка́вы, -ая, -ае**

condescension **паблажлі́васьць**
condition **умова; стан**
in what c. **у які́м ста́не**
[illegible] **умо́ўны, -ая, -ае**
conditional [illegible] **умо́ўны лад**
conditionally [illegible] **умо́ўна**
[illegible] **[illegible]зчува́ньне**
[illegible] **[illegible]ма́ньне, паводзіны**
[illegible] **[illegible]ндукта́р; дырыге́нт**
[illegible] **надава́ць (I), -да́ць (irr.)**
[illegible] **[illegible]былі́ нада́дзены правы́**

[illegible] **падзяліцца сакрэтам**
confidence **дове́р**
confident **пэўны, -ая, -ае**
confiscate, to **канфіскава́ць (I), с- pf.**
congratulate, to **віта́ць (I), пры- pf.; віншава́ць, па- pf.** (каго з чым), **зы́чыць (II)** (каму́ чаго)

congress **кангрэс**
conjecture **здага́дка, здогад, дапушчэньне**

conjunction **злу́чнік**
connect (with), to **зьвя́зваць (I), зьвяза́ць** (з + instr.)

connection **су́вязь; палучэньне**
connoisseur **знаве́ц**
consciousness **прытомнасьць; сьве́дамасьць**

consecutive **насту́пны, пасьлядоўны, -ая, -ае**

consent, to **згаджа́цца (I), згадзі́цца (II)** pf.

consequently **зато́м; такі́м пара́дкам**
consider, to **разгляда́ць (I), абмяркоўваць; уважа́ць; прызнава́ць; лічы́цца (II)** з + instr.

considerable **ла́дны, -ая, -ае**

considerably ла́дна
considerate (towards) ува́жны, ува́жлівы (да +gen.)
consist, to склада́цца (I)
consistency пасьлядоўнасьць, узгодненасьць
consistent пасьлядоўны, узгоднены, -ая, -ае
consolation суце́шаньне
conspiracy змова, кансьпіра́цыя
constant ста́лы, нязьменны, -ая,

constitution канстыту́цыя; арганізм
construction будаўні́цтва; будава́ньне
consult, to ра́іцца (II), па- pf.
to c. a dictionary загля́нуць/зазірну́ць у

contact канта́кт; сутыка́ньне
contemplate, to разважа́ць (I)
contemporary сучасьні́к; сучасны, -ая, -ае
contempt пага́рда
contend, to спаду́жнічаць (I), спаборнічаць
content зьмест
contest спаду́жніцтва, спаборніцтва; змага́ньне; вы́бары
continual ця́глы, бязупы́нны, -ая, -ае
continually бязупынна, ця́гла; раз-пораз
continuation праця́г
continuous бязупы́нны, бесьперапы́нны, -ая, -ае
continuously бязупы́нна, бесьперапы́нна
contract умова, кантра́кт
contraction скарачэньне, звужэньне; сьця́гваньне (gram.)
contradict, to супярэчыць (II)
contradicting супярэчны, -ая, -ае
contraposition супрацьста́ўленьне
contrary супрацьле́жны, -ая, -ае
contribute, to спрычыня́цца (I), -чыні́цца (II) pf.
control panel пульт кірава́ньня

convenience зру́чнасьць; ула́джанасьць
convenient зру́чны, выгодны, -ая, -ае
conventional умоўны, -ая, -ае
convinced, to be перакана́цца (I) pf.
convulsive су́таргавы, -ая, -ае
in a c. manner су́таргава
coolness халадок; стры́манасьць
copeck капе́йка
copy копія; экзэмпля́р; ру́капіс
copy out, to выпі́сваць (I), вы́пісаць pf.
cord шпага́т, тонкая вяроўка
cordial сардэчны, шчы́ры, -ая, -ае
cordially сардэчна, шчы́ра
cornflower васілёк; валошка
corpse труп
correct пра́вільны, -ая, -ае
correction выпраўле́ньне, карэкта; пакара́ньне
corrupt папсава́ны, папсу́ты, прада́жны, -ая, -ае; гні́лы, -а́я, -ое
cosily ути́льна
cosmos космас
cosy ути́льны, -ая, -ае
cotton бавоўна
cotton print парка́ль
cotton (adj.) баваўня́ны, паркалёвы, -ая, -ае
cough, to ка́шля́ць (I)
council ра́да
count, to (on fingers) лічы́ць (на па́льцах)
countless нязьлічоны, -ая, -ае
course курс, кіру́нак, ход
of course ве́дама
court суд; двор
royal court каралеўскі двор
court (adj.) прыдворны, -ая, -ае
cover вокладка; пакрыцьцё
cover, to засьці́ла́ць (I), -сла́ць pf.; накрыва́ць, накры́ць pf.
to cover a distance прае́хаць/прайсьці́, праля́це́ць (адле́жнасьць)

to cover up — **закрыва́ць (I), -кры́ць** pf.; **прысы́паць засы́паць** pf.; **прыкрыва́ць, -кры́ць** pf.; **пазаху́тваць**

covered — **ускры́ты, засы́паны, -ая, -ае**

crack — **трэск; рашчэпіна, расколіна, шчы́ліна**

crackling — **трэск; сква́рка**

c. of a fire — **трэск** агню́

Crackow — **Кра́каў**

cramp — **курч**

crane — **жураў; уздымны кран**

crash — **трэск, крах**

crash, to — **разьбіц-ь/ца (I)** pf.

crawl, to — **поўзаць (I)** hab.**паўзьці́, па-** act., **плазава́ць**

crawl over, to — **перапаўза́ць (I), -паўзьці́** pf.

creak, to — **трашчэць (II), рыпе́ць**

the floor is c-ing — падлога **рыпі́ць**

cream — **сьмята́на**

whipped cream — зьбі́тая **сьмята́на**

create, to — **тварыць (II), с-** pf.; **рабіць**

creek — **за́вадзь**

creel — **ве́рша**

creep, to — **паўзьці́ (I); украсьці́ся** pf.

creeping plant — **паўзу́чая** расьці́на

to creep into smb's favour — **украсьці́ся** ў не́чыю ла́ску

crew — **экіпа́ж**

crime — **злачы́нства**

crimson — **барвяны, кармазы́навы, -ая, -ае**

cripple — **кале́ка**

Croatia — **Харва́ччына**

Croatian — **харва́цкі, -ая, -ае**

crop — **ураджа́й**

cross — **крыж**

to make a sign of the c. — **хрысьці́цца (II)**

crossing of the street — **пераход праз** ву́ліцу

cross-eyed — **касавокі, -ая, -ае**

cross roads — **ростань**

cross-stitch, to — **вышыва́ць кры́жыкам**

crosswise — **кры́жам, крыж-на́крыж**

crow — **варона**

crow's — **варані́н, -а, -а**

crows (coll.) — **вараньнё**

crowd, to — **сьціска́цца (I), грамадзі́цца (II)**

they all c-ed at the door — усе́ **зграмадзі́ліся** ля дзьвярэй

crowded meeting — **шматлю́дны** схо́д

crowded apartment — **перанасе́ленае** памяшка́ньне

crown — **карона**

crown, to — **каранава́ць (I), у-** pf.

crucify, to — **раскрыжава́ць (I)** pf.

cruel — **лю́ты, сі́лены, жорсткі, -ая, -ае**

crumb — **крошка**

crunch, to — **хру́мстаць (I), с-** pf.

crush, to — **крышы́цца (II); разьбі́ць (I)** pf.

crust — **скары́нка, акра́ец**

cry, to — **крычэць (II); пла́каць (I)**

to begin to cry — **закрычэць (II); запла́каць (I)** pf.

cuddle, to — **туліць (II), пры-** pf.

cudgel — **дубі́нка**

cure, to — **лячы́ць (II)**

curiosity — **цікаўнасьць**

curious — **цікаўны, -ая, -ае**

curly — **кучара́вы, -ая, -ае**

currant — **разы́нка**

currency — **валю́та**

current — **ток; плынь**

river current — рэчная **плынь**

current (adj.) — **бягу́чы, -ая, -ае**

c. events — **бягу́чыя** падзе́і

curse — **праклён**

curse, to — **праклі́на́ць (I)**

cursed — **праклёны, -ая, -ае**

curtain — **хві́ра́нка, за́стка; заслона** (ў тэа́тры)

curtain, to — **заве́шваць (I), заве́сіць (II)** pf.

curtained — **заве́шаны, ая, -ае**

curve, to — **зьгіна́ць (I), сагну́ць** pf.

cushion — **паду́шка**

custom — **звы́чай; мы́та**

to be a custom — **ве́сьціся (I)**

customer	пакупе́ц, паку́пніца; кліе́нт
cut, to	рэзаць (I); падстрыга́ць, -стры́гчы (I) pf.
to cut someone's hair	падстры́гчы каго-н.
to cut a road through forest	церабі́ць дарогу
Cyrillic	кіры́лічны, -ая, -ае
Czech	Чэх
Czech (adj.)	чэскі, -ая, -ае

D

	тату́ля, тату́лька, та́тка
	штадзённы, -ая, -ае
	штадня́
	зага́та, гаці́на, гаць
	праклятый, -ая, -ае
	вогкі, -ая, -ае
damp (adv.)	вогка, вільготна
dampness	вогкасьць
dancing party	вечары́на
dangerous	небясьпе́чны, -ая, -ае
dare, to	насьме́львацца (I), насьме́ліцца (II) pf.
dark	цёмны, -ая, -ае
dark-red	цёмначырвоны, -ая, -ае
it is dark (predic.)	цёмна (predic.)
it is getting dark	(ужо) зьмяркае́цца impers.
darkened	пацямне́лы, пачарне́лы, шчарне́лы, -ая, -ае
darkness	це́мра; змрок, цьма
darn, to	цыраваць (I), за- pf.
dash	працяжнік
daughter-in-law	нявёстка
dawn	золак, сьвіта́ньне, сьвіта́нак, досьвітак, ра́ньняя зара́
dawn, to	сьвіта́ць (I), днець, разьві́дняць, віднёць
daybreak	see dawn
daylight	дзённае сьвятло; дзень
dazzling	сьляпу́чы, -ая, -ае
dead	мярцвы́, няжывы́, -а́я, -ое, мёртвы, -ая, -ае
deal with, to	мець спра́ву з
a great deal	шмат
dearly	дорага
debt	доўг
decay	заняпа́д; псава́ньне
decay, to	псава́цца (I), па- pf.
decent	прыстойны, лю́дзкі, -ая, -ае
deception	ашука́нства, падма́н
deceptive	ашука́нскі; падма́нлівы, зводны, зма́нлівы, -ая, ае
decide, to	пастанаўля́ць (I), -нави́ць (II) pf.; нава́жыць, наду́мац-ь(ца) (I)
decision	пастанова
decisive	станаўкі́, -а́я, -ое; нава́жны, рашу́чы, -ая, -ае
declaration	асьве́тчаньне, абве́шчаньне; дэкляра́цыя
declare, to	абвяшча́ць (I), -ве́сьціць (II) pf. прызна́ць (I); заяві́ць
declension	скланёньне
decline	заняпа́д; сход, сьхіл
decline, to	адхіля́ць (I), адмаўля́ць; занепада́ць, заміра́ць; скланя́ць
declined, to be	скланя́цца (I)
decompose, to	расклада́цца (I), -кла́сьціся pf.
decorate, to	прыбіра́ць (I), -бра́ць pf., аздабля́ць, аздобіць (II)
deed	учы́нак; гра́мата
deep	глыбокі, глыбокенькі; паўнаводны, -ая, -ае
deep (adv.)	глы́бака, глыбока
deepen, to	паглыбля́ць (I), -глыбі́ць (II) pf., заглыбля́цца (I)
deer (f.)	казу́ля, ла́ня
defeat	пара́за, паражэньне
defeat, to	перамагчы́ (I), разьбіць pf.
to be defeated	быць пераможаным
defence	абарона
deficiency (in)	ня́ста́ча + gen.

define, to — **азнача́ць (I), азна́чыць (II)** pf.
definite — **канча́льны, канча́ткавы, -ая, -ае**
definite (gram.) — **азнача́льны, -ая, -ае**
deft — **ёмкі, -ая, -ае**
deftly — **ёмка**
degree — **гра́дус; ступе́нь**
delay, to — **затры́мваць (I), -трыма́ць; адця́гваць, -цягну́ць** pf.
delegate — **дэлега́т**
deliberately — **сьве́дама, з наме́рам, знарок, сумысля́**
delight — **асало́да, задавальне́нье, уце́ха; захапле́ньне**
deliver, to — **дастача́ць (I); выдава́ць, вы́даць** irr. pf.; **перадава́ць (I)**
to **d.** a message — **перада́ць** дуручэньне
delivery — **дастача́ньне, разнос** (лістоў прыкл.); **роды**
special **d.** — сьпе́шнае/тэрміновае **дастача́ньне**
dell — **лагчы́на**
deluge — **патоп, патопа**
demand — **вымога, вымага́ньне, патрабава́ньне; ход**
this article is in demand — на гэты тава́р ёсьць **ход**
demand, to — **вымага́ць (I); дамага́цца, патрабава́ць**
demolish, to — **разбура́ць (I), -бу́рыць (II)** pf.; **раскіда́ць (I), -кі́даць** pf.; **разабра́ць**
to **d.** a house — **раскі́даць/разабра́ць** ха́ту
demolished — **разбу́раны, -ая, -ае**
Denmark — **Да́нія**
denominator — **назоўнік** (у дробе)
denote, to — **зна́чыць (I), пака́зваць** (на)
dense — **густы́, глухі́, -а́я, -ое;**
dense forest — **гушча́рны** лес, **пагуда́стая** пу́шча
densely — **гу́ста**
dental — **зубны́, -а́я, -ое**
dental technician — **зубны́** тэхнік
d. consonant — **зубны́** зы́чны
denture — **зубна́я** пратэза
deny, to — **запярэчыць (II), адмовіць**
department — **аддзе́л**
dependent — **зале́жны, -ая, -ае**
depression — **зьне́марашчаньне, прыгне́чаньне; запа́дзіна, лог; застой, дэ[illegible]**
deprive, to — **пазбаўля́ць (I), -збу́віць (II)** pf
depth — **[illegible]і, глыб**
derrick — **[illegible]**
descend, to — **[illegible]**
descent — **[illegible]**
describe, to — **[illegible] (I), -[illegible]** pf.
desert — **[illegible]**
deserted — **[illegible], -ая, -ае**
to become d-ed — **[illegible] (I)**
design — **узор**
design, to — **праекта́ваць (I), афармля́ць**
desirable — **пажада́ны, -ая, -ае**
desire — **жада́ньне, пра́га**
despair — **адча́й, роспач**
despise, to — **пагарджа́ць (I), грэбаваць**
destiny — **кон, лёс, доля**
destroy, to — **зьнішча́ць (I), зьні́шчыць (II)** pf.; **разбу́рыць (II), раскі́даць (I)**
destroyed — **зьні́шчаны, разбу́раны, -ая, -ае**
destroying — **зьнішча́льны, -ая, -ае**
detach, to — **адлуча́ць (I), -чы́ць (II)** pf. **аддзяля́ць (I), -лі́ць (II)** pf.
detached — **асобны, -ая, -ае**
deteriorate, to — **занепада́ць (I), псава́цца, раскла́дацца**
determined — **нава́жны, непахі́сны, -ая, -ае; станаўкі́, -а́я, -ое**
develop, to — **разьві́ва́ць (I), -ві́ць** pf.; **разбудоўваць, -будава́ць** pf.

developed — разьві́ты; разбудава́ны, -ая, -ае
development — разьві́цьцё
devise, to — вы́найсьці (I) pf., прыду́маць
devour, to — е́сьці (irr.), зьяда́ць (I); пажыра́ць
dew — раса́
dewdrop — расі́нка
dexterous — спра́ўны, -ая, -ае
[illegible]mber), to — набра́ць (ну́мар тэлефону))
[illegible]t — дыяле́кт, гаворка
[illegible]e — полка
[illegible] — дзёньнік
[illegible] — дыктоўка
[illegible] — слоўнік
[illegible]y, to — заме́рці (I) pf.
die down, to — замі́ра́ць (I), заме́рці pf.
diet — е́жа, дые́та
differ, to — розьні́цца (II)
difference — розьні́ца
difficult (adv.) — ця́жка
dig out, to — выкопваць (I), -капаць pf.
dig up, to — адкопваць (I), -капа́ць pf.
diligent — стара́нны, руплі́вы, шчы́ры, -ая, -ае
dim — цьмя́ны, няя́сны, -ая, -ае
dim idea — цьмя́нае (-ое)/няя́снае ўяўле́ньне
diminish, to — ме́ншаць (I); зьмянша́ць
diminishing glass — зьмянша́льнае шкло
diminutive — здрабне́лы; (gram.) зьмянша́льны
dinner — абе́д, банке́т
direct, to — кірава́ць (I); ськірава́ць pf., накірава́ць
direct — просты, простк і, -ая, -ае
direct object — простае дапаўне́ньне
directed — ськірава́ны, -ая, -ае
direction — кіру́нак
directly — беспасярэдня
dirt — бруд
disagree, to — не згаджа́цца (I), -дзі́цца (II) pf.; не супада́ць (I)
disappear, to — зьні́ка́ць (I); зьні́кнуць, дзе́цца (I) pf.
disaster — няшча́сьце
discard, to — адкі́нуць (I), зьне́сьці pf.
discharge, to — выпі́сваць (I), -пі́саць pf.
to be d-d — выпі́свацца (I), вы́пісацца pf.
discord — нязгода
discover, to — адкры́ць (I) pf.; выяўля́ць, вы́явіць (II) pf.; раскрыва́ць (I), -кры́ць pf.
discovery — адкрыцьцё
discuss, to — дыскутава́ць (I), спрача́цца
discussion — дыску́сія, спрэчкі
disdain, to — пагарджа́ць (+ instr.), глядзе́ць згары на + acc.
disgust, to — выклі́ка́ць агі́ду
disgusting — агі́дны, -ая, -ае
dish — судзі́на
dishes (coll.) — судзьдзё
disjoin, to — аддзяля́ць (I), -дзяліць (II) pf.
disloyal — нявёрны, насувёрны, -ая, -ае
dismal — пану́ры, -ая, -ае
dismiss, to — адпусьці́ць (II) pf., адкі́нуць (I)
dismount (from a horse), to — сьсяда́ць (I), сьсе́сьці pf. (з каня́)
disorder — бязла́дзьдзе
dispatch, to — адпра́ві́ць (II) pf.
disperse, to — разагна́ць (I) pf., разьве́яць, раськідаць, пераськіда́ць, разасла́ць, расьцярушы́ць (II)
to be dispersed — расьцярушы́цца (II) pf.
display — вы́стаўка, пака́з
disposed — прыхі́льны, -ая, -ае
disposition — настрой, гу́мар; хара́ктар
disregard, to — не зважа́ць (I)
d-ing the rules — не зважа́ючы на пра́ві́лы
dissent, to — не згаджа́цца (I), не згадзі́цца (II) pf.
dissipate, to — разьве́яць (I) pf., разагна́ць

dissolute — **разбэшчаны, -ая, -ае**
distance — **адлéжнасьць, воддаль**
distant — **далёкі, -ая, -ае**
distend, to — **надзімáцца (I)**
distinct — **выразны, я́сны, -ая, -ае**
distinctive — **сваяасабліvы, -ая, -ае**
distinctly — **выразна, я́сна**
distinguish, to — **адрозьневаць (I), -розьніць (II)** pf.

distract, to — **адця́гваць** увя́гу
district — **кварта́л, раён; мясцовасьць**

disturb, to — **перашкаджа́ць (I), трывожыць (II)**

disturbance — **хвалява́ньні** (pl.)
student disturbances — студэнцкія **хвалява́ньні**
ditch — **роў**
dive, to — **нырáць (I), нырну́ць** pf., **дава́ць/даць нырцá**

diver — **нырэц, вадала́з**
divert, to — **адця́гваць уваґу**
dividend — **дзе́ліва** (math.); **дывідэнд**

division — **дзяле́ньне, падзе́л; дывізія**

d. by two — **дзяле́ньне** на два
d. of property — **падзе́л ма́емасьці**
divisional — **дывізі́йны, -ая, -ае**
divisor — **дзе́льнік** (math.)
divorce, to — **разводзіць (I), разьвéсьці (I)** pf.; **аддзяліць, II разьвéсьціся (I)** pf.

to get divorced — у мяне́ **кру́ціцца** ў галаве́
dizzy: I am dizzy — **рака́** Дняпро
Dniapro (Dniepr) River — **рабіць (II), выконваць (I)**
do, to — ён гэта **зрабіў**

he did it — дапаможны дзеяслоў ў адмоўных і пытальных формах незакончанага трыва́ньня
do, did (in questions and negations) — **Ці** вы (ты) гаворыце (-ыш) пафранцу́ску?

Do you speak French? — Не, я **не** (гавару́).
No, I don't (do not). — Ён **ня** ба́чыў мяне́.
He did not see me. — **вэрф**
dockyard — **ля́лька**
doll — **даля́р**
dollar — domestic

d. affairs — **ха́тні, -яя, -яе; нутраны́, -а́я, -ое**
doom — **нутраны́я спра́вы**

doorpost — **кон, наканава́ньне, канава́ньне**
dormitory — **вушáк**
doss house — **інтэрна́т**
dots — **начу́лішча**
doubt — **шматкроп'е, недака́з**
doubtful — **сумлява́ньне, сумле́ў**
няпэўны, сумле́ўны, -ая, -ае

dough — **це́ста**
to start/mix d. — **раскліва́ць це́ста**
downpour — **улéва**
dozen — **тузін**
drag, to — **цягну́ць** (I), пры- pf.; **валачы́**, пры- pf.

to d. (oneself) along — **су́нуцца** (I), **валачы́ся, цягну́цца**

to drag away — **адця́гваць** (I), **-цягну́ць** pf., **адвалачы́**

to drag (oneself) behind — **су́нуцца** (I), **валачы́ся, цягну́цца** за + instr.

drain — **сьцёк**
draught — **пройма, праця́г**
draw — **лятарэя**
draw, to, — **цягну́ць (I), прыцяга́ць, прыця́гваць; прыцягну́ць** pf.

to draw apart — **рассу́нуць(ца) (I)** pf.
to draw away — **адсоўваць (I), -су́нуць** pf.
to draw down — **сьцягну́ць (I)** pf., **спу́сьціць (II)** pf.

to draw together — **збліжа́цца (I), збліzіцца (II)** pf.

to draw lots — **кідаць, кінуць жэрабе**
draw, to — **рысава́ць (I), на-** pf.
drawer — **рысава́льнік; шупля́да, прыстолак**

drawing — **малява́ньне**
dream — **сон; лятуце́ньне, лятýнак, мроя**

dream, to — **сьніць (II), прысьніцца** pf.; **мроіць, лятуце́ць (I)**

dress, to — **апрана́ць (I), апрану́ць** pf.

to **d.** a wound — **перавя́зваць** ра́ну
dress oneself, to — **адзява́цца (I), адзе́цца** pf.; **апрана́цца, апану́цца** pf.
dress up, to — **прыбра́цца (I)** pf.
dresser — **камода**
dressmaker — **краўчы́ха**
dried — **су́шаны, -ая, -ае**
drift, to — **пла́ваць (I), плысьці** (пра няжывое)
log is drifting — **плыве́** калода
drift, to — **праплыва́ць (I), -плы́ць** pf.
snow drift — **ледаход**
to d. in a nail — **сьвідрава́ць (I)**
drive off, to — **су́ха**
drive out, to — **піць (I)**
driver — **папіць (I)** pf. + gen.
drop — **е́хаць** а́ўтам, **кірава́ць** (а́ўта); **гнаць (II), за-** pf. **забі́ць (I)**
drop, to — **загна́ць/забі́ць** цьвік
I'll **d.** you at your door — **ад'яжджа́ць (I), -е́хаць** pf.
drop in, to — **выяжджа́ць (I), выганя́ць, вы́гнаць (II)** pf.
drown, to — **шафёр**
drowsiness — **зьні́жэньне, зьмяншэньне**
drowsy — **апушча́ць (I), апусьці́ць (II)** pf.
to be drowsy — я **падвязу́** вас пад ва́шую ха́ту
drugstore — **заходзіцца (II), зайсьці́ся (I)** pf.
drunk — **утапі́цца (II)** pf.
dry — **дрымота, санлі́васьць, асаве́ласьць**
dry, to — **санлі́вы, асаве́лы, -ая, -ае**
dryly — **клёваць** носам (fig.)
— **аптэкарскі магазы́н**
— **п'яны́, -а́я, -ое**
— **сухі́, -а́я, -ое, сухе́нькі, несалодкі, -ая, -ае**
— **сохнуць (I), высыха́ць** pf.; **сушы́ць (II), вы-сушыць** pf.
— **су́ха**

dual number (gram.) — **па́рны лік**
duchess — **княгі́ня, гэрцагі́ня**
duchy — **кня́ства**
duck — **ка́чка**
duckling — **качанё, качаня́**
duke — **вялі́кі князь, гэрцаг**
young duke — **княжо, княжа́**
dulcimer — **цымба́лы** (pl. only)
dull — **тупы́, -а́я, -ое**
dull eyes — **каламу́тныя/асаве́лыя** вочы
dumbfounded, to be — **астаўпе́ць (I)** pf.
dumbness — **зьняме́ньне, аняме́ньне**
dump truck — **самазва́л**
dune — **качагора, дзю́на**
durable — **трыва́лы, -ая, -ае**
during — **напрацягу́**
dusk — **зьмярка́ньне, змрок, су́танкі, сутоньне**
dust — **пыл**
covered with dust — **запы́лены, -ая, -ае**
dust of rotten wood — **парахно**
dusty — **пы́лны, -ая, -ае**
dwell, to — **жыць (I)**
dwelling place — **сядзі́ба**
dye — **хва́рба** (да матар'я́лу)
dye, to — **хварбава́ць (I)**
Dzvina River — **Дзьві́на**

E

each other — **адзі́н (адно) аднаго, адна́ адну́**
eagerness — **запа́л, заўзя́тасьць**
earache — **вушны́ боль**
earmuff — **наву́шнік**
earring — **завушні́ца**
early (adj.) — **ра́ньні, -яя, -яе**
early (adv.) — **ра́на**
too early — **зара́на**
earn, to — **зарабля́ць (I), -рабі́ць (II)** pf.
earthquake — **землятру́с**
easily — **лёгка, няця́жка**
e. frightened — **палахлі́вы, пужлі́вы** (пра жывёлу толькі) **-ая, -ае**
eaten up, to be — **перае́сьці́ся (irr.)** pf.

ebb — **адплы́ў**
echo — **рэха, адгалосак, водгалас, водгульле**

eclipse — **зацьме́ньне, за́цьма**
economic(al) — **гаспада́рскі эканамі́чны, -ая, -ае**

economy — **гаспада́рка**
Eden — **рай**
edition — **выда́ньне**
educate, to — **адукава́ць (I) pf.**
educated — **адукава́ны, -ая, -ае**
education — **адука́цыя, асьве́та**
educational — **навуча́льны, -ая, -ае**
efficiency — **спра́ўнасьць, прадукцыйнасьць**

efficient — **спра́ўны, эфэктыўны; прадукцы́йны, -ая, -ае**

effort — **намага́ньне, стара́ньне**
egg — **яйко, яйцо**
eight — **восем; васьмёра, васьмёх**

eight and a half — **паўдзевята́ (m. & n.); паўдзевяты́ (f.)**

eight hundred — **восемсот, васьмі́сот**
eight-hundredth — **восемсотны, васьмі́сотны, -ая, -ае**

eight-month — **васьмімі́есячны, -ая, -ае**
eight times — **васьма́; восем разоў**
eight-year (-old) — **васьмігадовы, -ая, -ае**
eighteenth — **васьміна́ццаты, -ая, -ае**
eighth — **восьмы, -ая, -ае**
eightieth — **восемдзяся́ты, васьмідзяся́ты, -ая, -ае**

eighty — **восемдзесят, восьмідзесят**

elastic (band) — **гу́мка**
elated — **надзіма́ны, -ая, -ае**
elect, to — **выбі́ра́ць (I), вы́браць pf.**
electric — **электры́чны, -ая, -ае**
e. power station — **электраста́нцыя**
electricity — **эле́ктрыка**
to install e. — **праводзіць эле́ктрыку**
elephant — **слонь**
e. cow — **слані́ха**
e. calf — **сланяня́**
elevator — **ліфт**
eleven-year (-old) — **адзіна́ццацігадовы, -ая, -ае**

eleventh — **адзіна́ццаты, -ая, -ае**
embarrassed — **зьбянтэжаны, -ая, -ае**
embarrassed (adv.) — **зьбянтэжана, няёмка**
I felt e. — **мне было няёмка**
embrace — **абды́мкі**
embrace, to — **абдыма́ць (I), абня́ць pf.**

embroider, to — **вышыва́ць (I), вы́шыць pf.**

emerge from, to — **выхо́дзіць (I), [illegible] pf., выгляда́ць [illegible] pf., з'яўля́ць[illegible] pf.**

emigrate, to — **[illegible]**
emotion — **[illegible]**

emphasize, to — **падкрэ́сьліваць (I), -кре́сьліць pf.**

empire — **імпе́рыя; [illegible]**
empty, to — **спаражня́ць (I), спарожні́ць (I) pf.**

encounter — **сусты́чка**
end (adj.) — **канцавы́, -ая, -ае**
end vowel — **канцавы́ [illegible]**
endearment — **пяшчота, ла́ска**
term of e. (gram.) — **пяшчотная/ласка́льная форма**

endless — **бясконцы, бяскра́йны, бязьме́жны, -ая, -ае**

endlessly — **бясконца**
endure, to — **трыва́ць (I), вы- pf. перажы́ць, дазна́ць; цярпе́ць (II), зносіць, перане́сьці (I) pf.**

enemy — **вораг, не́прыяцель супраціўні́к**

enfeebled — **зьнемашчэлы, саслабе́лы, -ая, -ае**

engine — **паравоз**
engine driver — **машыні́сты, -ага**
engineer — **інжыне́р; машыні́сты**
English-speaking — **англамоўны, -ая, -ае**
enjoy, to — **це́шыцца (I); мець/даставаць асалоду**

How did you e. the book? — **Як вам спадаба́лася кні́га?**
to e. good health — **мець** добрае здароўе

enjoy oneself, to — весяліцца, праводзіць добра час
how did you e. yourself? — Як вы правялі час?

enjoyable — прыéмны, -ая, -ае
enjoyment — прыéмнасьць, асалода, уцéха

enlarge, to — збольшыць (II), павялічыць, пашы́рыць pf.

enough — годзе, досыць, даволі
not enough — замáла
covered — захоплены, -ая, -ае
crowded — зблы́таны, -ая, -ае

enter — уваходзіць (II), увайсьці (I) pf., уéхаць
e. university — залічы́цца на ўнівэрсытэ́т

enterprise — прадпрыёмства
enthusiasm — энтузія́зм
entire — увéсь, уся́, усё
entirely — зусім
entrails of the earth — нéтры зямлі
entrance — уваход
entrance hall — сéні
(en)trap, to — лавіць (I) (з- pf.) пáсткаю

enveloped — ахоплены, агорнуты, -ая, -ае

enviable — зайздросны, -ая, -ае
envious — see enviable
environment — асяродзьдзе, навакольле
envy — зáйздрасьць
envy, to — зайздросьціць (II) па- pf.

epic — эпічная паэма
episode — эпізод
equal — роўны, аднолькавы, -ая, -ае

equally — аднолькава, роўна
e. correct — аднолькава пráвільна
equitable — справядлівы; адкры́ты, шчы́ры, -ая, -ае

era — эра
eraser — гу́мка, сьцірка
err, to — мыля́цца (I), па-; бадзя́цца, блудзіць (II)

errata — сьпіс памы́лак дру́ку
erudition — эруды́цыя, вучонасьць

eruption — вы́бух вулкáну
escape — ратýнак; уцёкі
there is no e. — нямá ратýнку
escape, to — уцячы (I), выратавацца, уратавáцца; усьцерагчыся

especial — асобны, спэцыя́льны, -ая, -ае

especially — асабліва
establish, to — наладзіць (II) pf.
to e. relations — наладзіць сувязі
established trail — працярэбленая дарога
estate — двор, маёнтак
real estate — нярухомая мáемасьць

estimate, to — ацаніць (II) pf.
etc. — і гэтак далéй (і г.д.); і да таго падобнае (і да т.п.)

eternal — вéчны, вячы́сты, адвéчны, -ая, -ае

eternally — вéчна
eternity — вéчнасьць
ethics — этыка
ethnic — этнічны, -ая, -ае
Europe — Эўропа
European — эўрапéец; эўрапéйскі, -ая, -ае

evade, to — не давáцца (I)
even — роўны, аднолькавы, гладкі, -ая, -ае
even surface — гладкая/роўная павéрхня

even number — цотны лік
even if/though — нáвет калі, хаця́-б
evening — вéчар
Good evening! — Добры вéчар!
evenly (adv.) — роўна, пароўну; раўнамéрна
to divide e. — разьдзяліць пароўну
event — здарэньне, выпáдак
ever, for — павéк
everlasting — вéчны, -ая, -ае
every — кáжны (кожны), усякі, -ая, -ае

every hour — штагадзіны
every Monday — штапанядзéлку
every Saturday — штасыботы

every second — штасэкýнды; кáжны другí
everybody — усé
everybody's — усíхны, -ая, -ае
everyday (adj.) — штадзённы, -ая, -ае
in everyday life — у штадзённым жыццí
everything — усё
everywhere — усюдóы, скрозь
evidence — сьвéтчаньне
evil — зло, лíха
evil (adj.) — злы, -áя, -ое
exact — дакладны, -ая, -ае
exactly — дакладна, роўна
e. half a dollar — роўна паўдаляра
exactness — дакладнасьць; спрáўнасьць

examination — экзáмен; разглядз
examine, to — аглядáць (I), разглядáць

to e. a patient — аглядáць хворага
excavator — зéмлячарпáлка
excellent — выдáтны, дасканáльны, -ая, -ае

to get an e. grade in history — дастáць выдáтна зь гісторыі
excellently — выдáтна; дасканáльна
exception — вы́нятак
with the exception of — за вы́няткам (+gen.)
exceptional — нязвычáйны, -ая, -ае
exceptionally — нязвычáйна
excerpt — урывáк, вы́цяг
exchange, to — мяняць (I), выменьваць; адмéньваць

to e. shoes — адмяніць чаравікі
excite, to — выклікáць (I), распáльваць; усхвалёўваць

to e. envy — выклікáць зáйздрасьць
to e. desire — распáльваць жадáньне
excited — усхваляванý, -ая, -ае
excitement — узбýджаньне
exciting — хвалюючы, -ая, -ае
exclamation mark — клíчнік
exclude, to — выключáць (I), вы́ключыць (II) pf.

exclusion — выключэньне
exhibition — вы́стаўка
existence — існавáньне
exorbitant — надмéрны, -ая, -ае

expand, to — пашыráць (I), -шы́рыць (II) pf.

to e. one's rule — пашы́рыць улáду
expedient — мэтазгодны, дамэтны, -ая, -ае

expedition — экспэды́цыя
expel, to — выганя́ць (I), вы́гнаць (II) pf.; вы́ключыць, вы́кінуць (I) pf.

expenditure — выдáтак
expense — конт
at one's own e. — на сваí конт
expensively — дорага
expensiveness — дарагúзна, дарагоўля
experience — дазнáньне, перажывáньне; прáктыка

to know by e. — ведáць на прáктыцы

experience, to — дазнавáць (I), дазнáць pf.; перажывáць, -жы́ць pf.

experiment — досьлед
expert — знáвéц, мáйстра
expire, to — скончыцца (II) pf., прайсьцí

explanatory — паясьня́льны, -ая, -ае
explode, to — узарвáцца (I) pf., вы́бухнуць

explored — дасьлéдаваны, -ая, -ае
explorer — дасьлéднік
explosion — вы́бух
exposition — вы́стаўка; тлумачэньне
express, to — выражáць (I), вы́разіць (II) pf.

expressed — вы́ражаны, -ая, -ае
extend, to — збольшыць (II) pf., пашы́рыць; разбудавáць pf.

to e. a table — рассýнуць стол
to e. one's hand — працягнýць (I) рукý
external — знадворны, вонкавы; замéжны, -ая, -ае

extract — урывáк, вы́цяг
extract, to — вырывáць (I), -рваць pf.
extraordinary — надзвычáйны, -ая, -ае
extremely — вéльмі
eye — вока
eye of a needle — вýшка голкі

eye and hook	га́фтачка й гапліk
eyebrow	бры́во
eyelash	ве́йка, ве́я
eyelid	паве́ка
eyes	во́чы
to close one's e.	заплю́шчыць во́чы
to squint one's e.	прыплю́снуць во́чы
with black eyes	чарнаво́кі, -ая, -ае
with blue eyes	сінявокі, -ая, -ае

F

	тканіна, матар'я́л
	факт
	факультэт, аддзе́л; здольнасьць
	вя́нуць (I), бле́кнуць; выгара́ць (на сонцы)
f[illegible] away, to	паступова зьніка́ць (I)
faint, to	млець (I), абамле́ць pf.
fair	прыго́жы; сьве́тлы, бяля́вы, ла́дны; справядлі́вы, -ая, -ае
fair lady	прыгажу́ня, красу́ня
fair amount	ла́дная колькасьць
it is fair to say	справядлі́васьць вымага́е сказа́ць
fairly	справядлі́ва; досыць, даволі
fairly well	досыць/даволі добра
faithful	ве́рны, -ая, -ае
fall	во́сень; упа́дак; спад
fall, to	па́даць (I), упа́сьці pf.; сы́пацца, лі́цца
leaves are falling	лісты́ сы́пяцца/асыпа́юцца/апада́юць
fall in, to	упада́ць (I), упа́сьці; ува́львацца, увалі́цца (II) pf.
to f. into the water	увалі́цца ў ваду́
fall off, to	зьлята́ць (I), зьляце́ць (II) pf.; паляце́ць (colloq.); звалі́цца
fall out, to	выпада́ць (I), вы́пасьці pf.
fall through, to	права́львацца (I), -вали́цца (II) pf.
fall under, to	падпада́ць (I), -па́сьці pf.
familiar	знаёмы; фамілья́рны, -ая, -ае
fanciful	капры́сны, пераборлівы; дзівосны, -ая, -ае
far (adv.)	уда́ль, далёка
far from	воддаль
far, not	нездалёк
far (particle)	куды́
far better	куды́ ле́пшы
Farewell!	Быва́й здароў (-ва)! Быва́йце здаровы!
fascinating	захапля́ючы, чароўны, пана́дны, -ая, -ае
fashion	мода; спосаб
in a new f.	пановаму
fast (adj.)	шпа́ркі, борзды, ху́ткі, -ая, -ае
fate	доля, кон
father-in-law	сьвёкар; цесьць
father's	ба́цькаў, -кава
fatherland	ба́цькаўшчына
fatigue	змора, зму́чаньне
faucet	кран
fear, to	бая́цца (II)
feature	асабліва́сьць; ры́са (тва́ру)
feed, to	карміць (II), на- pf.
feeling	пачуцьцё; адчува́ньне
fell, to	спушча́ць (I), спусьці́ць (II) pf.; зрэзаць (I)
felt boot	валёнак (pl. валёнкі)
fertile	ураджа́йны; плодны, -ая, -ае
fertility	ураджа́йнасьць, плоднасьць
fever	гара́чка, ліхама́нка
field	по́ле; галіна́ (pl. галіны)
fallow field	папа́р, папа́рныя гоні (poetic.)
fierce	лю́ты, шалёны, -ая, -ае
fierce revenge	шалёная по́мста
fifteenth	пятна́ццаты, -ая, -ае
fifth	пя́ты, -ая, -ае
two-fifths	дзьве пя́тыя
fiftieth	пяцьдзяся́ты, -ае, -ае
fifty	пя́цьдзесят
fight	змага́ньне, бой, бойка

fight, to — **змага́цца (I), бі́цца**
figurative — **фігура́льны, пераносны, -ая, -ае**
figure — **фігу́ра, постаць, стан; лі́чбіна**
fill, to — **напаўня́ць (I), -поўні́ць (II)** pf.
fill up, to — **засы́паць (I)** pf.; **закі́даць; загортваць, загарну́ць** pf.
to f. a hole with sand — **закі́даць/засы́паць я́му** пяском
filled — **напоўнены; апанава́ны, ахоплены, -ая, -ае**
film — **фільм**
filter, to — **фільтрава́ць (I); прасачы́цца (II)** pf.
filthy — **бру́дны, запэцканы, -ая, -ае**
to make f. — **забру́дзіць (II), запэцкаць (I)** pf.; **пагнюсі́ць (II)**
final — **канча́льны; канча́ткавы, -ая, -ае**
finally — **канча́льна, канча́ткава; нарэшце, урэшце**
to conquer f. — **канча́льна** перамагчы́
they came f. — яны́ **нарэшце** прыйшлі́
finch — **берасця́нка** (пту́шка)
find, to — **знаходзіць (II), знайсьці (I)** pf.
to f. smb. at home (in) — **засьпе́ць/знайсьці** каго-н. удома
to try to find — **шука́ць (I), адшу́кваць**
find oneself, to — **апыну́цца (I)** pf., **знайсьці́ся; тра́піць (II)**
finding — **знаходжаньне** (process); **зна́хадка** (result)
finely — **дробна**
fir — **е́лка, яліна**
fir grove — **е́льнік**
fir branches — **е́льнік**
fire — **агонь, аге́нчык; цяпло, вогнішча; пажа́р**
fire (adj.) — **агняны́, -а́я, -ое**
fire, to — **страля́ць (I); звольніць** з пра́цы
fire once, to — **стрэ́ліць (II)** pf.

firm — **тугі́, -а́я, -ое; трыва́лы, непахі́сны, -ая, -ае**
firm muscle — **тугі́** му́скул
firm prices — **ста́лыя** цэны
first (adv.) — **перш, ране́й**
first of all — **перш-на́перш; на́йперш**
at first — **на́йперш, перш**
firstly — **пе́ршае, папе́ршае**
fish — **ры́ба**
fish are biting — **ры́ба бярэ/бярэцца**
fish (adj.) — **ры́бін, -а, -а; ры́бны, -ая, -ае**
fish scales — **ры́біна луска́**
fish trade — **ры́бны гандаль**
fisherman — **рыба́к, -кова, -кова**
fishing, to — **ісьці́** на ры́бу
fishing (adj.) — **рыба́цкі, ры́бны, -ая, -ае**
fishing boat — **рыба́цкі** чо́вен
fishing industry — **ры́бная** прамысло́васьць
fishery — **рыба́цтва** (як заня́так: лаўле́ньне або гадоўля рыбы)

fist — **кула́к**
fit — **прыпа́дак** (эпілепсіі); **прыплы́ў**
fit of energy — **прыплы́ў** сі́лаў
fits (pl.) — **су́таргі**
five — **пяць; пяцёра, пяцёх**
five children — **пяцёра** дзяце́й
five sons — **пяцёх** сыноў
five and a half — **паўшаста́, паўшасты́**
five-dollar (adj.) — **пяці́даляровы, -ая, -ае**
five hundred — **пяцьсот**
five-hundredth — **пяцьсотны** ог **пяцьсоты, -ая, -ае**
five thousand — **пяць ты́сячаў**
five-thousandth — **пяцьты́сячны, -ая, -ае**
five times — **пяцьма́, пяць разоў**
fix, to — **папраўля́ць (I), папра́віць (II)** pf.; **ла́дзіць (II), па-** pf.
fix in, to — **устаўля́ць (I), уста́віць (II)** pf.
flabby — **вя́лы; адві́слы; слаба-хара́ктарны, -ая, -ае**
flail — **цэп**
flame — **полымя**

flame, to	пала́ць (I)
flame up, to	разгара́цца (I), -гарэцца (II) pf.
flank	бок
flank, to	стая́ць па бакох
flash, to	бліснуць (I)
flashy	крыклівы, -ая, -ае
flat	гаспо́да, памёшканьне, кватэра
flat (adj.)	пляска́ты, -ая, -ае
flatways	пла́зам
flatwise	пла́зам
flaunt, to	казырыцца (II)
flaxen (finest)	ку́жаль, кужалёк
flea	блыха́
fleet	це́ла
fleeting	гну́ткі, падаўкі, -а́я, -ое
flicker, to	мірга́ць (I)
float	плыт; сплаў
float of timber	сплаў дрэва
float, to	сплаўля́ць (I); пла́ваць, плысьці
floodlands	паплавы́
flour	мука́
flour (adj.)	мучны́, -а́я, -ое
flourish, to	красава́ць (I), цвіце́ць, квітне́ць; разростацца
flourishing (adj.)	здаровы, квітне́ючы, квіту́шчы, -ая, -ае
flow, to	праплыва́ць (I), плысьці; цячы́, лі́цца
the river flows	рака́ плыве́/цячэ
flow into, to	уплыва́ць (I), уцяка́ць, улива́цца, улі́цца pf.
flow out, to	выплыва́ць, выцяка́ць (I)
flu (colloq.)	грып(а)
fluent	бе́глы, -ая, -ае
fluently	бе́гла
fluffy	пушы́сты, -ая, -ае
fly away, to	адлята́ць (I), адляце́ць (irr) pf.
fly by (past, through) to	пралята́ць (I), праляце́ць (irr.)
foal	жарабё, жарабя́
foam	пе́на
foam, to	пе́ніцца (II)
fold up, to	склада́ць (I), па- pf.; скла́сьці, злажы́ць (II) pf.; зьгіна́ць (I), сагну́ць pf.
folk	наро́д, лю́д
folk (adj.)	наро́дны, -ая, -ае
folklore	(ву́сная) наро́дная творчасьць
follow, to	ісьці́/хадзі́ць/е́хаць сьле́дам; гна́цца за кім; трыма́цца чаго; сачы́ць (каго)
as follows	насту́пна
a concert followed the lecture	пасьля́ ле́кцыі быў канцэрт
food	е́жа, стра́ва, харч
fool	дурні́ца, дурні́ла
foolish	дурны́, -а́я, -ое; неразу́мны, бязглу́зды, -ая, -ае
foot	ступе́нь or ступня́, нага́; ступа́ (ме́ра)
footprint	сьлед
to leave footprints	сьлядзі́ць (II), на- pf.
footstep	сьлед
footwalk	кла́дка
footwear	абу́так
forbid, to	забараня́ць (I)
forbidden	забаронены, -ая, -ае
force	сі́ла
by force	сі́ламоц, сі́лком
forced	вы́мушаны, -ая, -ае
ford	брод
forecast the weather, to	зака́зваць пагоду
foreign	заме́жны, чужазе́мны, -ая, -ае
foreigner	чужазе́мец, чужы́нец
forelock	ві́хор
forest	лес
forest (adj.)	лясны́, -а́я, -ое
forester	лясьні́чы
forestry	лясна́я гаспада́рка
foreword	прадмова
forge, to	кава́ць (I)
forge hammer	кава́льскі молат
forget-me-not	незабу́дка
forgiving	незлапомны, нязлосны, -ая, -ае

form, to — утвара́ць (I), -ры́ць (II) pf.; склада́ць (I), скла́сьці pf.
formation — утварэ́ньне; стварэ́ньне, заснава́ньне; фарма-ва́ньне, фарма́цыя
f. of adjectives — утварэ́ньне прыме́тнікаў
f. of a state — стварэ́ньне дзяржа́вы
formed — утвораны, скла́дзены, -ая, -ае
former — былы́, -а́я, -ае; мінýлы, ране́йшы, -ая, -ае
formerly — ране́й; кали́сь(ці); перш
fort — форт
fortieth — сараковы, -ая, -ае or саракавы́, -а́я, -ае
fortify oneself, to — падсі́лкава́цца (е́жай, пі́твом)
forty — сорак
forwards — напе́рад, упе́рад
found, to — адчыні́ць (II) pf.; засноўваць (I), -сна-ва́ць pf.
to f. the university — адчыні́ць універсыте́т
found, to be — знаходзіцца (II); быва́ць (I), сустрака́цца, луча́цца
fountain — фанта́н
fountain pen — аўтаматы́чная ру́чка
four — чаты́ры; чацьвёра; чатырох
four and a half — паўпята́, паўпяты́
four hundred — чаты́рыста
four-hundredth — чатырохсо́тны or -соты, -ая, -ае
four thousand — чаты́ры ты́сячы
four-thousandth — чатырохты́сячны or чатыра-, -ая, -ае
four times — чатырма́; чаты́ры разы́
fourteen — чатырна́ццаць
fourteenth — чатырна́ццаты, -ая, -ае
fourth — чацьве́рты, -ая, -ае
one-fourth — чверць, адна́ чацьве́ртая
fox — ліс (m.), лісі́ца, лі́ска (f.)
young fox — лісяно́
fraction — дроб
fractional — дробавы, -ая, -ае
fragile — ломкі, крохкі, -ая, -ае
fragment — уры́вак
frail — кволы, крохкі, -ая, -ае
frame — ра́ма
frame, to — апраўля́ць (I), апра́віць (II) pf.
frank — шчы́ры, -ая, -ае
frankly — шчы́ра, проста
frankness — шчы́расьць
fraternal — бра́цкі, -ая, -ае
fraternity — бра́цтва
fraud — ашука́нства, падма́н
frayed — праце́рты, падзе́рты, -ая, -ае
free — во́льны, свабо́дны, -ая, -ае
to set free — адпусці́ць (II) pf., звольні́ць
freed — адпу́шчаны, звольне́ны, -ая, -ае
freedom — во́ля
freely — адво́льна; во́льна
freeze, to — ме́рзнуць (I), за- pf.; маразі́ць (II), за- pf.
I am freezing — я ме́рзну, мне ве́льмі сьцю́дзена
the river is frozen — рэ́чка заме́рзла
to freeze meat — замаразі́ць мя́са
freight — груз, тава́р
freight (adj.) — тава́рны, -ая, -ае
French — францу́скі, -ая, -ае; пафранцу́ску
French language — францу́ская мова
to speak French — гавары́ць пафранцу́ску
Frenchman — Францу́з
frequent — ча́сты, -ая, -ае
frequently — ча́ста
fresh — сьве́жы; прэсны, -ая, -ае
fresh water — прэсная вада́
freshness — сьве́жасьць; халадок
friends, to be — сябрава́ць (I)
friends, to make — пасябрава́ць (I) pf., сьсябрава́цца
friendly — сяброўскі, прыя́зны, -ая, -ае
in a f. way — пасяброўску
friendly service — сяброўская паслу́га
frightened — спалоханы, напалоханы, -ая, -ае

I am frightened — мне ву́сьцішна/боязна; я баю́ся
frontier — дзяржа́ўная мяжа́
frosts — за́маразкі
froth, to — пе́ніць (II), пе́ніцца
frozen — замарожаны; заме́рзлы, -ая, -ае
f. meat — замарожанае мя́са
frozen, to be — заме́рзнуць (I); быць замарожаным
[illegible] — садавіна́, садовіна
[illegible] potatoes) — сма́жыць (бу́льбу)
[illegible] bacon) — сква́рыць (грудзі́нку)
[illegible] — патэльня
[illegible] — выконваць (I), вы́конваць pf.
[illegible] — выкана́ньне, зьдзе́йсьненьне
[illegible] — жарт; заба́ва
to make fun of smb. — высьме́йваць каго-н.
fundamental — асноўны, -ая, -ае
fundamentals — асновы
funny — сьмяхотны, заба́ўны, -ая, -ае
in a funny way — сьмяхотна, сьме́шна, заба́ўна
fur trader — скупні́к ску́раў
furious — разьлютава́ны, разью́шаны, злосны, -ая, -ае
fury — злосьць
fussy — вымага́льны, патраба-ва́льны, драбязьлі́вы, -ая, -ае
futility — ма́рнасьць
future — бу́дучыня
future (adj.) — бу́дучы, -ая, -ае
future tense — бу́дучы час
future perfect tense — прадбу́дучы час

G

gain — здабы́так, прыбы́так; пажы́ва
gain, to — здабы́ць (I) pf.; прыбы́ць (на ва́зе); вы́граць (I), пажыві́цца (II) pf. (fig.)
to gain time — вы́граць у ча́се
gallery — галярэя
gallop; at a g. — на́ўскач
gallows — шы́бені́ца
game — гульня́; дзі́кая зьвярына́
to lose a game — пратра́ціць у гульні́
to win a game — вы́граць у гульні́
garden bed — гра́да, гра́дка, гра́дачка
garden (adj.) — гародны, -ая, -ае
gardener — гароднік; садаўні́к
gas — га́з
gasoline — бэнзы́на
gate — вароты, бра́ма, ве́сьніцы
little gate — ве́снічкі, варотцы (pl. only), бра́мка
gather, to — зьбіра́ць (I), зьбе́рці pf.; зрыва́ць; зьбіра́цца, зьбе́рціся pf., сабра́ць-ца
gathering — зьезд, зьлёт
gawk — недарэка
gay — вясёлы, -ая, -ае
gender (gram.) — род
gender (adj.) — родавы, -ая, -ае
gender endings — родавыя канча́ткі
general — генэра́л
general's — генэра́льскі, -ая, -ае
general (adj.) — агу́льны, -ая, -ае
generally — наагу́л
generation — пакале́ньне, род; утварэньне
from g. to g. — з роду ў род
g. of steam — утварэньне па́ры
genius — ге́ні
of genius — геніяльны, -ая, -ае
gentle — далікатны, лагодны, -ая, -ае
gently — далікатна, лагодна, лёгка
geographical — геаграфі́чны, -ая, -ае
geologist — геоляг, pl. геалёгі
German — Не́мец; нямецкі, -ая, -ае; панямецку
Germanic languages — германскія мовы
get across, to — пераходзіць (II), -йсьці (I) pf.
get into, to — ла́зіць (II), ле́зьці (I)
get off, to — выходзіць (II), зла́зіць, зьле́зьці (I) pf.

to get off the train — **высядáць/вы́сесьці** зь цягні́ка
get on, to — **узьлéзьці (I)** pf.
get out, to — **даставáць (I), -стáць** pf.; **выходзіць (II), па-** pf
get rid of, to — **пазбывáцца (I), пазбы́цца** pf.
get to, to — **дабрáцца (I)** pf., **дайсьці, даéхаць, даплысьці**
where have we got to? — куды́ мы **зайшлі́?**
get onto, to — **даходзіць (II); падкочвацца (I)**
ghastly — **страшэ́нны, -ая, -ае**
ghost — **здань, дух**
gibbet — **шы́беніца**
gift — **дар, та́лент**
gifted — **таленавíты, здольны, -ая, -ае**
ginger — **імбíр**
giraffe — **жыра́фа**
girl — **дзяўчы́на, дзяўчы́нка; дзяўчо**
girl friend — **сяброўка, пры́яцелька**
give, to — **даваáць (I), па-, падаáць (irr.)** pf.
give up, to — **здáцца** (irr.) pf., **адступáць (I), -ступíць (II)** pf., **адмовіцца**
given — **дáдзены, дáны, падáдзены, -ая, -ае**
example given above — **падáдзены** пры́клад
glacier — **ледавíк**
glad — **рáд(ы), рáда(я), рáда(е)**
he is g. to see you — ён **рáды** цябé бáчыць
glade — **паля́на**
glance, to — **заглядáць (I), гля́нуць** pf.; **пазірáць, зірнýць** pf.
glance back, to — **азірáцца (I), азірнýцца** pf.
glen — **лагчы́на**
glide down, to — **сасьлíзгваць (I), сасьлізнýць** pf.
glitter, to — **пераліваáцца (I), ясьнéць, зьзя́ць**
glitter — **зьзя́ньне**
glittering (adj.) — **бліскýчы, -ая, -ае**
globe — **зéмная кýля/гáла**
gloomy — **цёмны, невясёлы, панýры, хмýрны, -ая, -ае**
glorify, to — **слáвіць (II), апяваáць (I)**
glossy — **блíшчáсты, -ая, -ае**
glow, to — **палáць**
glue — **клей**
glue, to — **клéіць (II)**
glue up, to — **заклéіць (II)** pf., **заляпíць**
go around, to — **абходзіць (II), абыйсьці (I)** pf.
go down, to — **выхадзíць (II), зьяжджáць (I), зьніжáцца, зьнíзіцца**
go on, to — **рабíць далéй; рабíцца (II), цягнýцца (I)**
What is going on? — Што тут **робіцца?**
go round, to — **круцíцца (II)**
go through, to — **прахóдзіць (II), прайсьці (I)** pf.
go up, to — **узьéхаць (I), узыйсьці** pf. (на гарý)
goal — **мэта, намéр, цэль; брáмка** (у спорце)
goalie — **брáмнік, варатáр**
God — **Бог**
thank God — **дзя́куй Богу**
God knows where — **Бог вéдае** куды́, **нявéдама** куды́
golden — **залаты, залацíсты, -ая, -ае**
goldfinch — **шчыгóл**
good — **дабро, кары́сьць, пажы́так**
goods — **тавáры**
good (adj.) — **добры, добранькі, лю́дзкі, -ая, -ае**
good-natured — **дабрадýшны, нязлосны, -ая, -ае**
good boy (girl) — **маладзéц, малайчы́на**
Good-bye! — **бывáй!/бывáйце!** (pl. and polite)
to say good-bye — **разьвíтвацца (I), разьвітáцца** pf.
good night — **дабрáнач, добрай ночы**
governor — **губэрнáтар**
grab, to — **хапíць (II), за-** pf.

grade кля́са, гру́па, гату́нак
gradually паступова, памале́ньку
grand вялі́кі, -ая, -ае
Grand Duchy of Lithuania (or Litva) Вялі́кае Кня́ства Літо́ўскае
grant стыпэндыя, дата́цыя
graphically графі́чна
grasp, to хапа́ць (I), хапі́ць (II), ахапі́ць
grasp at, to чапля́цца (I), учапі́цца (II) pf. схапі́ць за + acc.
[illegible] дзе́рці (на та́рцы)
[illegible] це́рты, -ая, -ае
[illegible] та́рка
[illegible] магі́ла, дол
[illegible] (adj.) ва́жны, пава́жны; пану́ры, -ая, -ае
gravity пава́жнасьць, пану́расьць; цяжа́р; прыця́гненьне
greasy клу́сты, -ая, -ае
great вялі́кі, -ая, -ае
Grecian старагрэцкі, -ая, -ае
Grecian temple старагрэцкая сьвятыня
greed(iness) хці́васьць, прагві́тасьць
greedy прагві́ты, -ая, -ае
greedily прагві́та
green зялёны, зялёненькі, -ая, -ае
green oak grove зялёная дуброва
to turn/grow green зелянёць (I), па- pf.
to show green зелянёцца (I), за- pf.
greens зялёніва, зеляні́на
greetings вітáньні, прывітáньні
Gregory Рыгор
grey-eyed шэравокі, -ая, -ае
grey hair сівы́я валасы́, сіві́нка ў валасох
greyish шараваценькі, -ая, -ае
grief жаль, тугá, журбá, смýтак, боль; няшчáсьце, гора, бядá
grieve, to тужы́ць (II), сумава́ць (I)
grin ухмы́лка
grip, to ахапля́ць (I), ахапі́ць (II) pf.

groan, to крактáць (I)
Grodno (city) see Horadna
group гру́па
grow, to расьці́ (I); ставáц-ь(ца); стац-ь(ца) pf., рабі́ц-ца (II), з- pf.
grow, to (+ acc.) гадава́ць (I) (расьці́ны)
growing up падрастáючы, -ая, -ае
growl бурчэньне; рык
grown grey пасівéлы, -ая, -ае
grown up стáлы, дарослы, -ая, -ае
guard вартавы́, -ога
guard, to вартава́ць (I), сьцерагчы́
guardedly асьцерегáючыся, асьцярожна
guardianship апéка
guide павады́р
guilt віна́
guilty вінава́ты, -ая, -ае
he is guilty ён вінава́ты
guitar гітáра
guitarist гітарысты, -ага
gulf прадоньне
gulp down, to глытáць (I), праглыну́ць pf.
gunshot стрэл (гарма́тны)
gurgle, to бу́лькаць (I)
gust of wind рапт (парыў) ве́тру
gymnastics гімна́стыка

H

habitual verb паўторлівы дзеяслоў
hair волас, валасы́
with black hair чарнагаловы, чарнавалосы, -ая, -ае
with fair hair белагаловы, -ая, -ае
Hajna River рака́ Га́йна
half палавіна
half a century паўстагодзьдзя (adv.)
half a dollar паўдаля́ра
half a metre паўмэтра
half a month паўме́сяца
half a year паўго́ду
half awake зосну
half-century паўстагодзьдзе
half-year паўгодзьдзе

halt — прыпы́нак
halt, to — с(пры)пыня́ць (I), с(пры)пыні́ць (II) pf.
hand — рука́
his hands are full — яму́ стае́/досыць/даволі турботаў
hand, to — падава́ць (I), пада́ць (irr.) pf.
hand down, to — перадава́ць нашча́дкам
handful — пры́гаршчы, жме́ня
handle — кля́мка, ру́чка (у дзьвярох); ву́шка (у гаршку́)
handle, to — абыходзіцца (II); спраўля́цца (I) з + instr.
Handle with care! (inscription) — Асьцярожна!
handwriting — почырк
hang on, to — чапля́цца (I), па- pf.
hang over, to — зьве́швацца (I), зьве́сіцца (II) pf.
happen, to — здара́цца (I), става́цца, налуча́цца; зда́рыцца (II) pf., налучы́цца, ста́цца (I), дае́сьціся
I did not happen to see — мне не давялося ба́чыць
happily — шчасьлі́ва, на шча́сьце; вясёла
harass, to — дакуча́ць (I), назаля́ць, му́чыць (II), патрывожыць pf.
harbour — пры́стань, порт
hard — цьвярды́; цяжкі́, -а́я, -ое
hard labour — ка́тарга
hardened — агрубе́лы (голас); зацьвярдзе́лы (зы́чны)
hardly — наўда́чу, бада́й, ледзь
hardness — цьвярдзіня́
hare — за́яц
small white h. — за́йчык-белячок
young hare — зайчанё
harm, to — шкодзіць (II), кале́чыць, кры́ўдзіць
harmonious — дру́жны, згодны; гарманійны, -ая, -ае
harmony — гармо́нія, дру́жнасьць
to live in harmony — жыць дру́жна, згодна

harvest — жніво; ураджа́й
harvester — жняя́рка; жняя́, жне́йка
haste — пасьпе́х
hastily — пасьпе́шліва, ца́пам-ла́пам, цапу́-лапу́
hasty — пасьпе́шлівы, -ая, -ае
hate, to — ненавідзець (II)
hateful (hated) — ненавісны, нямі́лы, -ая, -ае
hatred — няна́вісьць
haughty — надзіма́ны, хванабэрысты, ганары́сты, напы́шлівы, -ая, -ае
haul. to — цягну́ць (I), па- pf.
have. to — а) мець (I); б) дапаможны дзеяслоў
haymaking — касавіца, касьба́
haystack — стог
small haystack — стажок
haze — імгла́; смуга́
head, to — стаяць начале́
headcheese — ква́шаніна
headlong — кулём, ку́мільгам
heal, to — гаі́цца (II), за- pf.
hearing — слых
heart — сэрца
his heart sank — сэрца заме́рла/ўпа́ла
h. of the forest — не́тра пу́шчы/ле́су
heartless — бязду́шны, -ая, -ае
heat — сьпёка, гарачыня́, сьпякота
heat the house, to — аграва́ць (I), ацяпля́ць дом
to heat the oven — паліць у пе́чы
heated — ацепле́ны, -ая, -ае
heating — ацяпле́ньне, аграва́ньне
central heating — цэнтра́льнае аграва́ньне
heaven — рай, не́ба
heavy — цяжкі́, грубы́, -а́я, -ое
heavy rain — вялі́кі дождж
hedge — жываплот
heel — пята́; абца́с
heel of the shoe — абца́с
height — узвы́шша
hell — пе́кла
Hello! — Галё! (пры тэлефоне толькі); Здароў! -ва!

help — дапамога, ратунак

hence — адсю́ль
herd — ста́так, чарада́
here — тут; сюды́
  I am here — я тут
  Come here! — Хадзі́ (-е́це) сюды́!
  Here they are. — Вось і яны́.
  here and there — дзе-ні-дзе́ or дзе-нідзе́
hereditary — гэрэты́чны, -ая, -ае
heritage — спа́дчына
hero — герой, гэрой
heroic — геройскі, гераі́чны, -ая, -ае
heroism — гераі́зм, гэраі́зм
herring — селядзе́ц
herself — (emph.) сама́; refl. сябе́, саму́ю сябе́; -ся
  she herself — яна́ зрабі́ла гэта сама́
  all by herself — зусі́м адна́
  she washed herself — яна́ памы́лася
  to help out, to — расьцерабіць (II) pf.
  hidden — схава́ны, захава́ны, -ая, -ае
hide and seek — хованкі
high school — сярэдняя школа, гімна́зія
high, very — высозны, -ая, -ае
high (adv.) — вы́сака, увы́шкі
  a 100 metres high — сто мэтраў увы́шкі
highway — аўтастра́да, гасьці́нец
hike — вы́бег, праходка; паход, марш
hill — горка, узгорак
  hills — узвы́шша
hillock — пагорак, малы́ узгорак
himself — (emph.) сам; refl. сябе́, самога сябе́; -ся
  he himself — ён сам
  he hurt himself — ён вы́цяўся/уда́рыўся
hip — клуб, кумпя́к
hire, to — згадзі́ць (II), найма́ць (I), наня́ць pf.
historian — гісторык
historic sight — гістары́чны помнік
hit, to — уда́рыць (II), сту́кнуць (I) pf.; бі́цца
  hit back, to — адбіва́цца (I), -бі́цца pf.
hive — ву́лей
hoarfrost — шэрань
hoarse — хры́плы, -ая, -ае
  in a hoarse voice — хры́пла, гарта́нна
  to become hoarse — хры́пнуць (I), а- pf.
hogwash — пойла
hold back, to — стры́мваць (I), стрыма́ць pf.
  to h. the horses back — стрыма́ць коняй
hold down, to — прыціска́ць (I), прыці́снуць pf.
hold on, to — (за)трыма́цца за + acc.
hold out, to — пратрыма́цца (I), вы́трываць pf.
hold to, to — трыма́цца (I), прыкла́сьці pf.
  to h. one's hands to one's cheeks — прыкла́сьці ру́кі да шчокаў
hole in the ice — палонка
holiday — сьвя́та
holidays (vacation) — вака́цыі
hollow — запа́дзіна, заглыбле́нне; лагчы́на, лог
hollow (adj.) — упа́лы, запа́лы; вы́дзеўбаны, -ая, -ае
  hollow tree — дрэва з дуплом/шуплом
hollow-cheeked — з запа́лымі шчокамі
hollow-eyed — з запа́лымі вачы́ма
homage — пашана́
  to pay homage — аддава́ць пашану́
home (adj.) — ха́тні, -яя, -яе; нутраны́, -а́я, -ое
homecoming — зварот дамоў, на ба́цькаўшчыну
homeland — родны край, родная старонка, родны кут (poetic)
homeless — бесхаці́мны, бяспрытýльны, бяздомны, -ая, -ае
honest — сумле́нны, чэсны, -ая, -ае
honesty — сумле́ннасьць
honk, to — трубі́ць (II)
honour — гонар
  place of honour — пачэснае ме́сца
honour, to — шанава́ць (I), у- pf.
honourable — высакадастойны, -ая, -ае
hoop — абру́ч

hoot, to	гусьці́ (I), за- pf.
hooting	гуд, гул, гоман; трубе́ньне
Horadna (Grodno)	Горадна/Горадзен/Горадня
horizon	гарызонт, кругагля́д
horny	мазалі́сты, -ая, -ае
horrible	страшэ́нны, -ая, -ае
horse-breeding	канягадоўля
horseman	коньнік, конны
horseshoe	падкова
hospitality	гасьці́на; гасці́ннасьць
hourly (adv.)	штагадзі́ны
household tool	ха́тняя прыла́да
however (conjunc.)	адна́к
however (adv.)	як ні
h. late it is	як ні позна
hubbub	голасны гоман
huge	вялі́за́рны, вялі́зны, -ая, -ае
hum, to	напява́ць (I); му́ркаць (як кот)
human	людзкі́, -а́я, -ое
humane	лю́дзкі, гума́нны, -ая, -ае
humaneness	чалаве́чнасьць, гума́ннасьць
humanist	гуманісты
humanities	гуманістыка
humanities (adj.)	гуманісты́чны, -ая, -ае
humanity	чалаве́цтва
humble	пакорны, пакорлівы, -ая, -ае
humiliating	зьняважа́льны; зьдзе́клівы, -ая, -ае
humiliation	зьнява́га, паніжэньне
humility	пакора
hundred	сто; сотня
hundred-year old	стагадовы, -ая, -ае
hundredth	сотны, соты, -ая, -ае
Hungary	Вугоршчына
hurl, to	шпурну́ць (I), закі́да́ць, заки́нуць pf.
hurried	пасьпе́шлівы, -ая, -ае
hurt, to	бале́ць (II); наносіць боль; шкодзіць (II), па- pf.; абража́ць (I); кры́ўдзіць (II)
my finger hurts	мне балі́ць па́лец
hurt oneself, to	пакале́чыцца (II) pf.; уда́рыцца, вы́цяцца (I)
hydrogen	вадарод
identical	гігіе́на
hyphen	злучок

I

ice	лёд
block of ice	[illegible]
ice cream	[illegible]
ice floe	[illegible]
ice-hole	[illegible]
idea	[illegible]
ideal	[illegible]
identical	[illegible], [illegible], [illegible], той самы, -ая, -ае
identically	[illegible], аднолькава
ideological	ідэалягічны, ідэйны, -ая, -ае
idler	гульта́н
igloo	і́глю
ignorance	не́вуцтва, няве́да; цемната́, неадукава́насьць; ігнараванне
ignorant	цёмны, неадукава́ны, -ая, -ае
ignore, to	ня браць/мець ува́гі на + acc., ня лічы́цца з + instr.
ill-bred	неўзгадава́ны, грубія́нскі, -ая, -ае
ill-bred man	грубія́н
illegible	нячыта́льны, нявыра́зны, -ая, -ае
illiteracy	няпісьме́ннасьць
illiterate	няпісьме́нны, -ая, -ае
almost i.	малапісьме́нны
ill-treat, to	зьдзе́кваццa (I) з +gen.
illustrated	ілюстрава́ны, -ая, -ае
image	вобраз, уя́ва, адлюстрава́ньне; копія
imagination	уяўле́ньне, фанта́зія
imagine, to	уяўля́ць (I), уявіць (II) pf.

imitate, to — **пераймáць (I), падрабля́ць**
immediately — **зáраз-жа, адрáзу, беспасярэдня, сьлéдам**
immemorial — **спрадвéчны, дáўны, -ая, -ае**
  from time i. — **спакон вякоў**
immortal — **несьмяротны, няўмірýшчы, -ая, -ае**
immortality — **несьмяротнасьць, няўмірýшчасьць**
[illegible] — **нязьмéнны, -ая, -ае**
[illegible] — **бесстаронны, -ая, -ае**
[illegible] — **бесстаронна**
[illegible] — **непраходны, -ая, -ае**
[illegible] — **непрасякáльны, непранікáльны; непрагля́дны, -ая, -ае**
  i. forest — **непраходны** лес
impend, to — **насоўвацца (I), насýнуцца pf.; пагражáць**
imperative mood — **загáдны лад**
imperceptible — **няўзнáчны, -ая, -ае**
imperceptibly — **няўзнáк**
imperfective aspect — **незакончанае трывáньне**
impersonal — **безасабовы, -ая, -ае**
impetuous — **імпэтны, няўпы́нны, нястрымáны, -ая, -ае**
impetuously — **імпэтна, няўпы́нна; кулём, кýмільгам**
implication — **сэнс; падразумéньне**
implore, to — **маліць (II), малёгаць (I)**
impolite — **нявéтлівы, грубія́нскі, -ая, -ае**
importance — **вáжнасьць, знáчаньне, вагá**
importunate — **дакýчлівы, неадчэпны, -ая, -ае**
impose, to — **накладáць (I)**
  to impose taxes — **накладáць** падáткі
  to i. on smb. — **набівáцца (I), навя́зваццa** да каго
imposing — **імпазáнтны, -ая, -ае**
impossible — **немагчы́мы, -ая, -ае**
impressive — **уражáльны, імпазáнтны, -ая, -ае**
impudence — **нахáбства**
impute, to — **закідáць (I)** (+ dat.), **закíнуць**
inanimate — **неажы́ўлены, -ая, -ае**
inaudible — **нячýтны, -ая, -ае**
inaudibly — **нячýтна**
inauguration — **адкрыцьцё, адчынéньне**
incessant — **ця́глы, бязупы́нны; нясьціхáнны, -ая, -ае**
  incessant rain(s) — **нясьціхáнны** дождж
incessantly — **нясьціхáнна**
inch — **цáля**
incident — **выпáдак**
inclination — **нáхіл, ахвота**
incline, to — **прыхіля́ць (II)** на свой бок
inclined — **прыхíльны, -ая, -ае**
include, to — **зьмяшчáць (I) у сабé, ахапля́ць**
  the flat includes five rooms — памéшканьне **складáецца** зь пяцёх пакояў
income — **прыбы́так**
inconceivable — **няўя́ўны, неймавéрны, немагчы́мы, -ая, -ае**
inconsistency — **непасьлядоўнасьць, нязгоднасьць**
inconsistent — **непасьлядоўны, нязгодны, -ая, -ае**
inconspicuous — **няўзнáчны, -ая, -ае**
inconspicuously — **няўзнáк**
inconstant — **нястáлы, зьмéнны, -ая, -ае**
increase — **павялíчэньне, збольшаньне; прыбы́так**
  i. in population — **прырост жыхáрства**
increase, to — **павялíчвацца (I), павялíчыцца (II)** pf.; **узрастáць (I), узрасьцí** pf; **прыбывáць, -бы́ць** p
  increasing number — **узрастáючы** лік
incredible — **неверагодны, неймавéрны, -ая, -ае**
indefinite — **няпэ́ўны, неазначáльны**
  it is yet **i.** — усё гэта яшчэ **няпэ́ўнае**
  indefinite pronoun — **неазначáльны** займéнік
independent — **незалéжны, самастойны, -ая, -ае**
independently — **незалéжна, самастойна**

indebted **вінава́ты, ві́нны, -ая, -ае**
index **пака́зьнік**
Indian **Індыя́нін; індыя́нскі, -ая, -ае**

indicative mood **абве́сны лад**
indignation **абурэ́ньне**
indirect **ускосны, -ая, -ае**
indirect object **ускоснае** дапаўне́ньне
indisputable **бясспрэчны, -ая, -ае**
indistinct **нявыра́зны, -ая, -ае**
individual **індывідуа́льны, асабі́сты; паасобны, -ая, -ае**

indomitable **неўтаймоўны, няўры́мсьлівы, -ая, -ае**

indomitably **неўтаймоўна, няўры́мсьліва**

industrial **прамысловы, -ая, -ае**
industry **прамысловасьць**
inequality **няроўнасьць; розьніца**
inert **інэртны, вя́лы, -ая, -ае**
infinite **бязьме́жны, бясконцы, бяскра́йны, -ая, -ае**

inflate, to **надзіма́ць (I), надзьму́ць** pf.

inflect, to **гну́ць (I), зьгіна́ць, увагну́ць** pf.

inflect, to (gram.) **мяня́ць канча́так** слова — **скланя́ць** або **спага́ць**

inflective word **зьме́ннае слова**
influence **уплы́ў, узьдзе́яньне**
information **інфарма́цыя, ве́стка; паведамле́ньне; даве́дка**

infrequently, not **нярэдка**
inhabitant **жыха́р**
initial **спача́тны, першапача́тны, -ая, -ае**

initiative **ініцыятыва**
ink **чэрня, чарні́ла**
ink blot **чарні́льная "перапе́чка"/ пля́ма**

inland (adj.) **нутраны́, -а́я, -ое**
inland trade **нутраны́ га́ндаль**
inner **нутраны́, -а́я, -ое**
inner wall **нутрана́я** сьце́нка
innumerable **нязьлічоны, -ая, -ае**
inquire, to **пыта́цца (I), даве́двацца; даходзіць (II)**

inquisitive **дапы́тлівы, -ая, -ае**
inscription **на́піс**
insect **шасьціножка**
insects (coll.) **машкара́**
insecure **няпэ́ўны, -ая, -ае**
insert, to **устаўля́ць (I), уста́віць (II)** pf.; **зьмяшча́ць (I)**

to i. a vowel **уста́віць** галосны гук
inserted words **пабочныя** словы
insidiously **подступам**
insignificantly **няўзна́чна**
inspector **інспэктар, кантралёр**
inspiration **натхне́ньне**
instant **хві́ліна, хві́лінка, момант, мамэнт**

in an instant **вомірг, вобмірам**
instantly **за́раз-жа**
insufficient **нявыстача́льны, -ая, -ае**
insult, to **абража́ць (I), -зіць (II); зьневажа́ць (I), зьняваж́ыць (II)** pf.

insulting **абра́зьлівы, зьняваж́лівы, -ая, -ае**

insurgent **паўста́нец**
integrity **суцэльнасьць; сумле́ннасьць, чысьціня́**

intelligent **інтэлігэнтны, разьві́ты, -ая, -ае**

intensification **памацне́ньне, узмоцненьне**

intensify, to **мацне́ць (I); узмацня́ць, -моцніць (II)** pf.

intent **пі́льны, сканцэнтрава́ны, засяроджаны, -ая, -ае**

intention **намо́р**
intercept, to **перахапі́ць (II)** pf., **перана́ць (I)**

interchange (gram.) **чаргава́ньне, чародаваньне**

interdiction **забарона**
interest **ціка́васьць, зацікаўле́ньне; працэнт**

interior **нутраны́, -а́я, -ое**
interjection **выкліч́нік**
internal **нутраны́, -а́я, -ое**
international **міжнародны, інтэрнацыяна́льны, -ая, -ае**

interpret, to — **пераклада́ць (I), -кла́сці (I) pf.**
interrogative pronoun — **пыта́льны займе́ньнік**
intertribal — **міжплямённы, -ая, -ае**
interview — **гу́тарка, інтэрвію́**
intimate — **інты́мны, -ая, -ае; бліскі́, -а́я, -ое**
[illegible]ate, to — **запалохаць (I) pf.**
[illegible]nation — **інтана́цыя**
[illegible]ating — **ап'яня́льны, -ая, -ае**
[illegible]ive verb — **неперахо́дны дзеяслоў**
[illegible]to — **уводзіць (II), уве́сьці (I) pf.; прадстаўля́ць +acc.+dat.; знаёміць (II) з + instr.**
[illegible]self, to — **сказа́ць (I), прадстаўля́ць, -ста́віць (II) pf.**
[illegible]ion — **даку́члівы, -ая, -ае**
[illegible]ntive — **вы́найсьці (I) pf., прыду́маць**
investigate, to — **вы́нахад, вы́думка**
— **вынаходлівы, -ая, -ае**
— **дасьле́даваць (I), даходзіць (II), разьбіра́ць (I), разабра́ць pf.**
investigator — **сьле́дчы, дасьле́дчык**
judicial i. — **судовы сьле́дчы**
invite, to — **зваць (I), запраша́ць, прасі́ць (II) pf.**
to i. many guests — **назва́ць гасьце́й**
involuntarily — **міжвольна, міжволі**
involuntary — **міжвольны, -ая, -ае**
involve, to — **заме́шваць (I), уме́шваць, забры́тваць, убры́тваць; выкліка́ць (I)**
inward — **нутраны́, -а́я, -ае**
irrepressible — **нястры́мны, -ая, -ае**
irritation — **раздра́жненьне, злосьць, уцьве́леньне**
island — **абто́к, востраў**
issue, to — **выпушча́ць (I), вы́пусьціць (II) pf.**
itch, to — **сьвярбе́ць (II), за- pf.**
its (n.) — **ягоны, -ая, -ае**
itself — **само**
ivory — **сланёвая косьць**

J

jacket (man's) — **пінжа́к, ку́ртка, капота**
woman's jacket — **жаке́т(ка), сачок**
jail — **астро́г**
jam — **сочыва; цяснота, натоўп**
jamboree — **ска́ўцкі зьлёт**
January (adj.) — **сту́дзенскі, -ая, -ае**
jar — **слоік, слой**
jealous — **зайздроўны, -ая, -ае**
jealousy — **зайздро́ўства**
jeer (at), to — **зьдзе́квацца, насьміха́цца (I) з+gen.**
jeering (at) — **зьдзек з+gen.**
job — **пра́ца, работа; зада́ньне**
out of a job — **бяз пра́цы**
John — **Ян, Я́нка**
St. John's Eve — **Купа́льле**
join, to — **далуча́ць (I), -лучы́ць (II) pf.; залічы́цца, увайсьці́ (I)**
to j. the university — **залічы́цца/запіса́цца на ўнівэрсытэт**
to j. the Boy Scouts — **увайсьці́ ў ска́ўты**
joiner (who works with wood) — **сталя́р**
joining — **злучэньне; залічэньне**
joining vowel — **злуча́льны галосны**
joint — **ме́сца злучэньня; суста́в**
joint — **злу́чаны, супольны, -ая, -ае**
jointly — **злу́чана, супольна**
journalist — **журналіcты, журналіcтка**
joyfully — **ра́дасна**
judge, to — **судзі́ць (II); ацэньваць (I), быць арбі́трам; меркава́ць**
judges — **журы́**
juicy — **сакаві́ты, -ая, -ае; сакаўны́, -а́я, -ае**
July (adj.) — **лі́пенскі, -ая, -ае**
jump, to — **скака́ць (I), скокнуць pf.**
junction — **ме́сца злучэньня; дарожны вузёл**
jungle — **джу́нглі (pl.)**
juniper — **ялаве́ц**

just	**справядлі́вы, -ая, -ае**
just (adv.)	**якра́з, ле́дзь**
just about	**вось-вось, во-во**
he is just about to go	ён **вось-вось** пойдзе
just now	**толькі што**
jut (of a mountain)	**вы́ступ** (гары́)

K

keen	**войстры, бы́стры, рэзкі, моцны, -ая, -ае**
keen mind	**бы́стры** розум
keen pain	**рэзкі** боль
to be k. on smth.	**любі́ць (II), захапі́цца** + instr.
keenly	**аба́члі́ва**
keep, to	**трыма́ць (I), ве́сьці; усю́ пару́ не́шта рабі́ць**
to k. up an acquaintance	**ве́сьці** знаёмства
kid	**казьлянё**
kilogram	**кілягра́м**
kilometer	**кілямэтар**
kind	**ве́тлы, прыве́тны, ласка́вы, міласьлі́вы, міласьці́вы, -ая, -ае**
kindergarten	**дзіця́чы садок**
kind-hearted	**дабраду́шны, -ая, -ае**
kindle, to	**распа́льваць (I), -пали́ць (II)** pf.
to k. a fire	**распали́ць** агонь
king	**кароль**
kingdom	**каралёўства**
kiss each other, to	**пацалава́цца (I)** pf.
knead, to	**мясі́ць (II), за-** pf.
to knead dough	**(за)мясі́ць** це́ста
kneel, to	**кле́нчыць (II), стая́ць на кале́нах**
kneel down, to	**става́ць (I)** (**стаць** pf.) **на кале́ны**
knight	**ры́цар**
knight (chess)	**конь шахма́тны**
knit, to	**вяза́ць (I), зь-** pf. (на прутках)
knock down, to	**зьбіва́ць (I), зьбі́ць** pf.
knoll	**малы́ пагорак**
knot	**вузёл**
knot, to	**завяза́ць вузлом**
know how, to	**уме́ць (I)**
Kroman, Lake	**возера Кромань**
situated on Lake Kroman	**надкроманскі, -ая, -ае**

L

labial (gram.)	**губны́ зы́чны**
laboratory	**лябараторыя**
labour	**пра́ца; працоўныя; родавыя болі**
hard labour	**ка́тарга**
lack	**нястача**
lamb	**ягнё; бара́ніна** (мяса)
land	**зямля́, край, старонка; мясцо́васьць**
landowner	**земляўла́сьнік, -ўла́сьніца**
landscape	**краявід; пэйза́ж**
language	**мова**
official language	**ура́давая/афіцы́йная мова**
languish, to	**слабе́ць (I), млець; тужы́ць (II)**
to l. from grief, disease	**сохнуць/чэзнуць (I)** ад болю, хваробы
lanky	**цыба́ты, -ая, -ае**
lantern	**ліхта́рык**
lard	**шма́лец**
large-scale	**вялі́кі, -ая, -ае; буйны́, -а́я, -ое**
last, to	**трыва́ць (I), цягну́цца, трыма́цца**
lately	**нядаўна**
lather	**пе́на** (на конях)
Latin	**лаці́нскі, -ая, -ае; лаці́нская мова, лаці́на**
Latvian	**Латы́ш, -ка; латы́скі, -ая, -ае**
law court	**суд**
lawyer	**адвака́т, пра́ўнік**
lay, to	**кла́сьці (I), па-** pf.

lay eggs, to — **не́сьці (I), зьне́сьці pf.** яйкі
layer — **пласт**
lead — **волава; кіраўні́цтва**
lead, to — **вадзіць (II), ве́сьці (I), па- pf.; праводзіць (II), -ве́сьці (I) pf.**
leader — **правады́р, кіраўні́к**
leak — **працёк, це́ча** (у чым)
leak, to — **цячы́ (I), працяка́ць, прасочвацца**
lean — **худы́; любовы, -ая, -ае**
lean over, to — **нахіна́цца (I), -хіну́цца; зьве́швацца, зьве́сіцца (II) pf.**
leap — **скок**
leap year — **высакосны/пераступны́ год**
leap, to — **скака́ць (I), скокнуць pf.**
learning — **вучэ́ньне**
least — **найме́ншы, -ая, -ае**
at least — **прына́мся**
leather — **ску́ра; рэмень**
leather (adj.) — **раме́нны, -ая, -ае**
leathery — **скураны́, -а́я, -ое**
leaves — **ліс́ьце** (coll.)
lecture — **ле́кцыя, дакла́д**
lecturer — **ле́ктар, дакла́дчык**
left — **ле́вы, -ая, -ае**
on the left — **зьле́ва**
leg — **нага́**
with long legs — **даўганогі, -ая, -ае**
legible — **разборлівы, -ая, -ае**
legibly — **выра́зна**
lemon — **лімон**
length — **даўжыня́**
Lepel — **Ле́пель** (горад)
Lepel (adj.) — **ле́пельскі, -ая, -ае**
less than — **менш, як**
level — **узровень**
above sea level — над **узроўнем** мора
below sea level — ніжэй за **ўзровень** мора
lever — **падва́жнік, бома**
leveret — **зайчанё**
liberal — **лібэра́льны, -ая, -ае**
liberal arts — **вы́звaленыя** навукі
liberated — **вы́звалены, -ая, -ае**
lick, to — **ліза́ць (I), аб- pf.**
lick once, to — **лізну́ць (I) pf.**
lid — **ве́ка, на́крыўка** (да гаршка́)
Lida — **Лі́да** (горад); **імя́** (жаноцкае)
lie — **мана́, ілжа́, хлусьня́**
lie, to — **ілга́ць (I), хлусі́ць (II), с- pf.; маніць**
lie, to (lay, lain) — **ляжа́ць (II)**
the road lies — дарога **йдзе/вядзе́**
lie down, to — **лега́ць (I), ле́гчы, кла́сьціся; разьлега́цца, -ле́гчыся (I) pf.**
Lieutenant Governor — **намесьнік-губэрна́тар**
life (adj.) — **жыцьцёвы, -ая, -ае**
lifeless — **бяз жыцьця́, няжывы́, -а́я, -ое**
lifetime — **век**
in my lifetime — **на маім вяку́**
lift — **ліфт; падвоз**
to give a lift — **падве́зьці (I) pf.**
lift, to — **падыма́ць (I), -ня́ць pf.; узьніма́ць, -ня́ць (I) pf.**
light — **сьвятло, агонь, аге́нчык**
there was still l. in the houses — у ха́тах **гарэў яшчэ агонь**
light — **лёгкі, лёгенькі; сьве́тлы, -ая, -ае**
light-green — **сьве́тлазялёны, -ая, -ае**
light (adv.) — **відно**
when it became l. — калі **разьві́днела**
light (up), to — **запа́льваць (I), -пали́ць (II) pf.; асьвятля́ць (I), сьвяці́ць (II)** (каму-н.); **прыкуры́ць, закуры́ць**
lightly — **лёгка**
like (conjunc.) — **як**
like you — **як ты**
like (adv.) — **падобна, бы́ццам, як-бы**
it looks like it is going to rain — выглядае, **як-бы** бу́дзе дождж
lovely — **мі́лы, -ая, -ае**
likely, very — **бада́й-што**
likewise — **таксама́** (, як)
lilting (voice) — **пералі́вісты** (голас)
limit — **мяжа́; кане́ц**

linden — **ліпа**
  linden blossom — **ліповы цьвет**
linger (on, over), to — **затры́мвацца (I), -трыма́цца** pf.

lingual — **моўны, -ая, -ае**
linguist — **мовавёд**
linguistic — **моўны, -ая, -ае**
linguistical — **мовавёдны, -ая, -ае**
lip (adj.) — **губны́, -а́я, -ое**
lipstick — **губна́я пама́стка/шмі́нка**

liquid — **ва́дкасьць**
liquid (adj.) — **ва́дкі, -ая, -ае**
liquidation — **рашэньне**
list — **сьпіс**
listen — **слу́хацца (I), па-** pf.
listen in, to — **слу́хаць ра́дыя**
literal — **літара́льны, даслоўны, просты, -ая, -ае**

  literal and figurative sense — **простае/літара́льнае й пераноснае зна́чаньне**
literally — **літара́льна, даслоўна, у даслоўным сэньсе**

literature — **літарату́ра**
Lithuania — **Літва́; Лятву́ва**
Lithuanian — **літоўскі; лятві́скі, -ая, -ае**

  Lithuanian Statute — **Літоўскі Стату́т**
litre — **лі́тар**
litter, to — **сьмяці́ць (II), на-** pf.
little — **малы́, невялі́кі, невялі́чкі, -ая, -ае**

  little boy — **малы́, -ога**
  little girl — **мала́я, -ое**
little (adv.) — **крыху́, кры́шку, ма́ла, няшма́т**

  we see l. of him — мы **ма́ла** яго ба́чым
  a little — **кры́шку, ледзь-ледзь**
  a little at a time — **пакрысе́**
  little by little — **пакрысе́**
living — **жывы́, -а́я, -ое**
lively — **жва́вы, -ая, -ае**
loaf — **бохан, буха́нка**
  end of loaf — **акра́ец**
load — **груз, цяжа́р**
load, to — **грузі́ць (II), на-** pf.
loan — **пазы́ка**
  loan word — **запазы́чанае** слова

loathsome — **абры́длы, агі́дны, -ая -ае**
lobster — **рак**
local — **мясцовы, тутэйшы, -ая, -ае**

  local trafic — **прыга́радны** рух
  local train — **прыга́радны** цягні́к
locality — **мясцовасьць**
locate, to — **разьмяшча́ць (I), -мясьці́ць (II)** pf.

  to be located — **разьмясьці́цца (II)** pf.
location — **палажэньне**
lock — **замок, замочак**
lock, to — **замыка́ць (I), -мкну́ць** pf.

locked — **зама́нены, за́мкнуты, -ая, -ае**

locomotive — **паравоз**
logic — **ле́гіка**
lonely — **адзі́нотны; маркотны, -ая, -ае**

long adjective — **поўны прыме́тнік**
long-legged — **даўганогі, цыба́ты, даўгалы́гі, -ая, -ае**

long living/lasting — **даўгаве́чны, -ая, -ае**
long-standing — **да́ўны́, -ая, -ае**
  a long standing word — **даўно ўжыва́нае** слова
long (adv.) — **доўга**
  not long — **нядоўга**
  long ago — **даўно**
  for long — **надоўга**
  not for long — **не надоўга**
  not long before — **незадоўга** да+gen.
  long/very long ago — **даўны́м-даўно**
  So long! — **Тымча́сам!**
long, to — **тужы́ць (II)** па+instr.; **моцна жада́ць** + gen.

longing — **туга́, жада́ньне**
look — **пагля́д**
look, to — **глядзе́ц-ь(ца) (II), гля́нуць (I)** pf.; **наглядаць**

  to look after — **даглядаць (I), -гле́дзець (II)** pf.; **наглядаць (I)**

  well l-ed after — **дагле́джаны, -ая, -ае**
look into, to — **разьбіра́ць (I), разабра́ць** pf.

look out, to — **вызіра́ць (I), вы́зірнуць, выглядаць (I), вы́гляну́ць** з/зза + gen.

look through, to — праглядáць (I), праглéдзець (II) pf.
l-ed through — праглéджаны, -ая, -ае
loot — здабы́ча
lose, to — губля́ць (I), губíць (II), з- pf.; трáціць (II), с- pf.; прагравáць (I), -грáць pf.
he lost his book — ён **згубíў** кнíгу
to l. patience — **стрáціць** цярплíвасьць
to l. one's head (fig.) — **губля́ць** галаву́
I have lost again. — Вы йзноў **прагрáлі.**
to get lost — **згубíцца** (ў натоўпе)
to get lost — губля́цца (I), трáціцца (II), с- pf.
loss — згу́ба, стрáта
lost — згу́блены, стрáчаны, -ая, -ае
lost money — **згу́бленыя** грошы
lost time — **стрáчаны** час
loud colours — **яскрáвыя/рэзкія/крыклíвыя** колеры
loud (adv.) — **голасна, гу́чна**
love — **каха́ньне, лю́басьць, любосьць**
one's love — **каха́ны, -ага; каха́ная, -ае**
lovely — **прына́дны, чароўны, цудоўны, -ая, -ае**
low — **нізкí, цíхí, -а́я, -ое; нявысокí, -ая, -ае**
low (adv.) — **нíзка, нявы́сака**
lowland — **нізіна́**
Lower Canada — **Нíжняя Кана́да**
lower, to — **зьме́ншыць (II)** pf., **суцíшыць; спушча́ць (I), зьве́шваць, спусьцíць (II)** pf., **зьве́сíць**
to l. the rope — **спусьцíць/зьве́сíць** вяроўку
lowering — **паніжэньне**
loyal — **ве́рны, су́верны, -ая, -ае**
loyalist — **ляялíсты, -ага**
lucid — **празры́сты, я́сны, сьве́тлы, -ая, -ае**
lucid mind — **сьве́тлы розум**
lucidness — **празры́стасьць**
luck — **шча́сьце, уда́ча**
bad luck — **няўда́ча**
I had luck — мне **пашча́сьцíла/пашэньцíла/пашанцава́ла/пару́чы́ла**
lumber — **лясны́ матар'я́л**
lump — **камя́к, камячок**
lunar (astron.) — **ме́сячны, -ая, -ае**
lunar eclipse — **ме́сячнае** зацьме́ньне
lung(s) — **лёгкае, лёгкія**
lure — **прына́да**
lure, to — **на́дзіць (II)**
Lusatian — **(сэрба)лужы́цкі, -ая, -ае**
Lyceum of Law — **юрыды́чны ліцэй**
lying — **ляжа́чы; зма́нны, падма́нлівы, -ая, -ае**
in a l. position — **ле́жачы**
lyric — **ліры́чная паэма**

M

Macedonian — **Македонец, -нка; македонскí, -ая, -ае; памакедонску**
machine — **машы́на**
machine (adj.) — **машы́нны, -ая, -ае**
made — **зроблены, -ая, -ае**
magician — **чараўнíк, чарадзе́й**
magnet — **магнíт; магнэс**
magnetic — **магнíтны; магнэты́чны, магнэсавы, -ая, -ае**
magnify, to — **павялíчваць (I), павялíчыць (II)** pf.
to m. by four — **павялíчыць** чаты́ры разы́
magnifying — **павялíчэньне**
magnifying (adj.) — **павялíча́льны, -ая, -ае**
maid — **дзе́ўка**
main thing — **галоўная рэч**
mainly — **галоўна, перева́жна**
maintenance — **утрыма́ньне; рамонт**
majority — **бальшыня́**
make, to — **рабíць (II), з- pf.; тварыць, с- pf.**
make up — **касмэтыка**
to use make up — **малява́цца**
malice — **злосьць**

malicious	**злосны, сі́беры, -ая, -ае; злы, -а́я, -ое**
maliciously	**злосна**
man	**чалаве́к, мужчы́на**
no man's	**безгаспада́рны, бяспа́нскі, -ая, -ае**
mankind	**чалаве́цтва**
manage, to	**упраўля́цца (I); абыходзіцца (II), абыйсьці́ся (I) pf.; зага́дваць + instr.**
mane	**гры́ва**
manner	**спосаб, лад**
in this m.	**гэтак, такі́м пара́дкам**
in the old m.	на стары́ лад
mansion	**хорам, рэзыдэ́нцыя**
many	**шмат які́я; шмат, ціма́ла**
marble	**ма́рмар**
mare	**кабы́ла**
marine	**вае́нны флёт**
marriage	**жані́мства; жані́цьба (for a man), заму́жжа (for a woman)**
married	**жана́ты (of a man), заму́жная (of a woman)**
to get married	**ажані́цца (II) (for a man); вы-/за-йсьці за́муж (for a woman)**
marsh (adj.)	**балота**
marsh (adj.)	**балотны, -ая, -ае**
marsh gas	**балотны** газ
marshland	**балаця́ная мясцовасьць**
marshy	**балаця́ны, -ая, -ае**
marten	**куні́ца**
Mass	**імша́, абе́дня**
mast	**ма́шта, ма́чта, шчогла**
mast timber	**ма́штавы/шчоглавы** лес
master	**гаспада́р; спада́рыч**
to be master of smth.	быць **гаспадаром** + gen.; **валодаць** + instr.
master's	**гаспада́рскі, -ая, -ае**
match	**се́рнік; мэч**
material	**матар'я́л**
maternal	**ма́тчынны, -ая, -ае**
matinee	**ра́нішнік**
mayor	**бу́рмістар, мэр**
meaning	**зна́чаньне** й **значэньне**
means	**сродкі**
meanwhile	**тымча́сам, паку́ль што**
measure	**ме́ра, ме́рка**
the greatest common m.	**агу́льны найбольшы дзе́льнік**
mechanic	**аўтамэха́нік**
medicine box	**аптэчка**
meet, to	**сустрака́ц-ь(ца) (I), сустрэц-ь(ца) pf.; спатыка́цца, спатка́цца pf. + instr.**
meeting	**сустрэ́чаньне; сход; сустрэ́ча, спатка́ньне**
melodious	**мелады́йны**
melt, to	**раста́ць (I), та́яць, таць, тапіць, растапля́ць, расплаўля́ць (I)** (tr.)
the snow is m-ing	**раста́пліваецца/та́е**
the sun is m-ing the snow	**со́нца топіць сьнег**
to m. the metal	**расплаўля́ць (-пла́віць pf.) мэта́ль**
menace	**пагроза, грозьба**
menacingly	**пагрозьліва**
mention, to	**зга́дваць (I), успаміна́ць, успомніць (II) pf.**
Don't mention it!	**Нямá** за што! (адка́з на падзя́ку)
merchant	**купе́ц**
merchant (adj.)	**купе́цкі, -ая, -ае**
mercy	**лі́тасьць**
merciful	**літасьці́вы, -ая, -ае**
merciless	**бязьлі́тасны, лю́ты, -ая -ае**
merge, to	**злуча́цца (I), злучы́цца (II) pf.; зьліва́цца (I), зьлі́цца pf.**
meridian	**мэрыдыя́н**
message	**даручэньне**
messenger	**паслане́ц, гане́ц**
metal	**мэта́ль**
metaphorical	**пераносны, мэтафары́чны, -ая, -ае**
method	**мэтад, спосаб**
metre or meter	**мэтар**
five metres long	**пяцімэ́травы, -ая, -ае**

middle (adj.) **сярэдні, -яя, -яе**
Middle Ages **сярэднявéчча, сярэднія вякí**
mid-term report **давéдка**
migrate, to **перасяля́цца (I), -сяліцца (II)** pf.
migration **мігра́цыя, перасяле́ньне; пералёт** (птýшак)
mile **мíля**
military service **вайсковая слýжба**
mill **млін, млын**
miller **млінáр**
milliard **мілія́рд, мілья́рд**
worth a milliard **мілія́рдавы, -ая, -ае**
milliardth **мілія́рдны, -ая, -ае**
million **міліён or мільён**
million strong **міліёнавы, -ая, -ае**
worth million(s) **міліёнавы, -ая, -ае**
millionth **міліённы, -ая, -ае**
mind **розум, дýмка; ахвота**
to be out of one's mind **звар'яцéць (I)** pf.
to have in mind **мець** на **дýмцы/наўвéце**
to make up one's m. **надýмацца (I)** pf.
mind, to **мець у пáмяці; нагля-дáць (I), пільнавáць; зварачáць** на што **ўвáгу; пярэчыць (II)**
Never mind! **нічога; ня турбýйцеся!**
mind you **мáйце наўвéце**
Would you mind? **Ці не маглі-б вы...?**
I do not mind я нічога **ня мáю сýпраць**
mine **мой, мая́, маё**
miner **шахцёр**
minister **міністáр; пратэстáнцкі духаўнíк**
Minister of the Marine and Colonies **Міністáр ваéннага флёту й калёніяў**
minute **мінýта, часíна, часíнка**
for one minute **на часíнку, на адну́ часíну**
minute (adj.) **мінýтны, -ая, -ае**
minute hand **мінýтная** стрэлка
mirage **міражж**
mischievous child **жэўжык**
misfortune **няшчáсьце, гора, бядá, лíха; няўдáча**
mishap **пры́красьць, няпрыéмнасьць**
mislay, to **згубíць (II)** pf.; **закíнуць (I)** pf.; **пакла́сьці** не на мéсца
miss, to **сумавáць (I), тужы́ць (II)** па + instr.; **прапусьціць** pf., **правочыць**
to m. a mistake **правочыць/прапусьціць** памы́лку
mission **мíсія**
mistake **памы́лка**
mitten **рукавíца**
mix, to **мяшáць (I), пры-** pf.; **зьмéшваць, зьмéшвацца; злучáцца, збліта́ць** pf.
mixed **памéшаны, зьмéшаны, -ая, -ае**
to be m. up (in, with) быць **замéшаным** у нéчым
to get mixed **перамéшвацца (I)**
mock at, to **насьміхáцца (I), кпіць (II)** з+gen.
mockery **насьмéшка**
mode **спосаб**
model **узор, мадэль**
moderate, to **злагоджваць (I), стры́мваць, зьмéншваць, -шыць (II)** pf.
modest **сьціплы, -ая, -ае**
moist **вогкі, -ая, -ае**
moment **момант, мамэнт, хвілíна, хвілíнка**
one m., please адну́ **хвілíнку,** калí лáска
in a moment за **хвілíнку,** у адну́ **хвілíну**
moneyed **грашавíты, -ая, -ае**
moneyed man **грашавíты** чалавéк
monitor **стáраста грýпы**
monotonously **аднатонна, манатонна**
monument **помнік**
mood **настрой, гýмар; лад** (gram.)
moody **маркотны, сýмны, панýры, -ая, -ае**
moon **мéсяц**

new moon — **маладзік**
full moon — **поўня**
moonlight — **ме́сячнае сьвятло**
moonlit — **ме́сячны, -ая, -ае**
moonlit night — **ме́сячная** ноч
Moor — **Маўр**
more or less — **больш-менш**
morning — **ра́ньне, ра́ніца, ра́нак**
in the morning — **ура́ньні, ра́нкам, раніцой**
since morning — **зра́ньня, зра́нку**
morning (adj.) — **ра́нішні, -яя, -яе**
morning star — **зараніца, зара́нка**
mosquito — **кама́р**
mosquito (adj.) — **камароў, -ова, -ова**
moth — **моль**
moth balls — **нафтали́на**
Mother's Day — **Дзень Ма́ці**
motherhood — **мацярды́нства**
motherly — **ма́тчынны, мацярды́нскі, -ая, -ае**
mother's — **ма́тчын, -а, -а**
motion — **прапанова** (на пасе́джаньні)
motion picture — **фільм**
motor — **рухавік**
motorcycle — **матацы́кль**
mould — **цьвіль, пле́сьня**
mould on a liquid — **бросьня**
mould, to — **цьвісьці (I), зацьвіта́ць, пле́сьнець, брасьне́ць**
mouldy — **цьвілы́, -а́я, -о́е, сплясьне́лы, збрасьне́лы;** fig. **старамодны, застарэлы**
mount, to — **узыйсьці (I)** на + acc.; **дайсьці** да + gen.
to m. a horse — **се́сьці** на каня́
mountain ash — **рабіна, арабіна, гарабіна**
mounted — **конны; апра́ўлены/абложаны** (абра́з)
mounted police/army — **конная паліцыя/а́рмія**
mousetrap — **па́стка** (мышы́ная)
mouth — **рот, ву́сны**
mouth of a river — **утока**
move — **ход**
clever move — спры́тны **ход**

move apart, to — **рассоўваць (I), рассу́нуць** pf.
move aside, to — **адсоўвац-ь(ца) (I), адсу́нуц-ь(ца)** pf.; **падава́ць, пада́ць** (irr.) pf.
move away, to — **адыходзіц-ь(ца) (II), адыйсьці(ся) (I)** pf.
the bed m-d away from the wall — ложак **ад'е́хаў/адсу́нуўся** ад сьцяны́
movie — **фільм, кіно**
mowing season — **касьба́**
much — **шмат, многа; куды́**
much better — **куды́ ле́пшы, -ая, -ае**
muddy — **каламу́тны, гра́зкі, -ая, -ае**
muddy water — **каламу́тная вада́**
muddy road — **гра́зкая дарога**
mud-hut — **зямля́нка**
muff — **недарэка; му́фта**
multiciphered number — **шматзна́кавы** лік
multilingual — **шматмоўны, -ая, -ае**
multiple (math.) — **ра́завы лік**
the lowest common multiple — агу́льны найме́ншы **ра́завы лік**
multiplicand — **множыва**
multiplication — **множаньне** (math.); **размнажа́ньне**
m. table — табліца **множаньня**
multiplier — **множнік**
municipal — **муніцыпа́льны, самаўра́давы, -ая, -ае**
m. government — **мясцовы самаўра́д**
murder, to — **забіва́ць (I), забіць** pf.
murmur — **гоман**
murmur of a brook — **цурчэньне** ручая́
murmuring — **гаманкі, -а́я, -ое**
Muscovy or Muscovity — **Маскоўшчына**
muscular — **мускулі́сты, -ая, -ае**
muse, to — **заду́мацца (I)**
museum — **музэй**
mushroom (adj.) — **грыбны́, -а́я, -о́е**
musing — **заду́маны, -ая, -ае**
mutual — **узае́мны; агу́льны, супольны, -ая, -ае**
my (mine) — **мой, мая́, маё**

N

nag at, to	чапля́цца да + gen.
nagging	чапля́ньне; бурчэ́ньне, ныцьцё
naive (adj.)	прычэплі́вы, даку́члівы, -ая, -ае
naked	цьвік; кі́пець (pl. кі́пці); ногаць, pl. ногці
name	імя́; назоў
What is Johnny.	Ягонае **йме** — Я́нка.
name of the river	назоў ракі́
to give a new name	пераназва́ць (I), перайменава́ць
to name	зваць (I); называ́ць, назва́ць pf.
named	назва́ны, -ая, -ае
narrate, to	драма́ць (I)
narration	раска́з; перака́з; апавяда́ньне (дзе́яньне)
nasty	агі́дны; дрэнны, -ая, -ае; благі́, ліхі́, -а́я, -ое
nasty weather	благое/ліхое надвор'е
nation	на́цыя
nearby	паблі́зу
nearness	блізіня́, блі́зкасьць
neat	акура́тны, -ая, -ае
necessarily	кане́чна, кончна
necessary	кане́чны, (кане́чна) патрэ́бны, -ая, -ае
necessity	патрэ́ба, кане́чнасьць
neck	шы́я, dim. шы́йка; ка́рак
necktie	га́льштук
need, to	быць патрэ́бным; патрабава́ць (I) + gen.
I need	мне патрэ́бен, -бна, -бна
needle	голка
negation	адмаўле́ньне, адмо́ўе
negative particle	адмо́ўе
neglect, to	занядбо́ўваць (I), занядба́ць pf., закі́дваць, закі́нуць pf.
negotiate, to	ве́сьці перамовы
negotiations	перамовы (pl. only)
Negro	Нэгр, Нэгры́цянка
neighbour (adj.)	сусе́дні, -яя, -яе
neighbouring	сусе́дні, -яя, -яе
neighbourly	сусе́дзкі, -ая, -ае
neighbours	сусе́дзі (coll.)
nephew	пляме́ньнік
nervousness	хвалява́ньне; нэрвава́сьць
nestle, to	гнязьдзі́цца (II), туліцца
nestling	птушанё
nettle	крапіва́
never	ніко́лі
new	новы, новенькі, -ая, -ае
in a new fashion	пано́ваму
newcomer	прые́жджы
newly formed	новапаўста́лы, -ая, -ае
news	ве́стка, навіна́
newsman	газэ́тны працаўні́к, газэ́тчык
next	насту́пны, суме́жны, -ая, -ае; сусе́дні, -яя, -яе
next year	нале́та (adv.)
for the n. day	наза́ўтра(е) (adv.)
next room	сусе́дні/суме́жны пакой
Niagara Falls	Ніяга́рскі вадаспа́д
nice	харо́шы, -ая, -ае
it is not nice	няпры́гожа, бры́дка
nicely	хораша
niece	пляме́ньніца
night	ноч
Good night!	Дабра́нач!
by (at) night	уначы́; поначы
last night	учора ўве́чары
night (adj.)	ночны, -ая, -ае
night gown	ночная кашу́ля
nightfall	зьмярка́ньне, пры́цемак, змрок, надыход начы́
before nightfall	за́ві́дна (adv.)
nightly	штаночы
nightmare	мара́
nine	дзе́вяць; дзевяцёра, дзевяцёх
nine and a half	паўдзесята́ (m. & n.) паўдзесяты́ (f.)
nine hundred	дзевяцьсот
nine-hundredth	дзевяцьсотны й дзевяцьсоты, -ая, -ае
nine times	дзевяцьма́, дзе́вяць разоў
nineteenth	дзевятна́ццаты, -ая, -ае

ninetieth **дзевяцьдзяся́ты, -ая, -ае**
ninety **дзе́вяцьдзесят**
ninth **дзявя́ты, -ая, -ае**
Nioman (Neman) **Нёман** (рака́)
no **не; нія́кі, -ая, -ае**
I can wait no longer я **не** магу́ болей чака́ць
no less than **ня** менш, як
for no reason бязь **нія́кае** прычы́ны
no wonder **нядзі́ў, ня** дзі́ва
by no means **нія́кім** пара́дкам
noble **высакародны, -ая, -ае**
noble actions **высакародны** ўчы́нак
noble metals **высакародныя** мэталі
nobleman **шля́хціц**
nod **кіў, ківок**
nod, to **кіўну́ць (I)** pf.
to nod one's head **кіўну́ць** галавой; (fig.) **клёваць** носам
noisy **крыкліві, шумліві, -ая, -ае; гаманкі, -а́я, -ае**
nomad **вандроўнік**
nomadic **вандроўніцкі, -ая, -ае**
n. way of life **вандроўніцтва**
nomination **прызна́чаньне**
none **ніякі, -ая, -ае; ніхто**
nonsense **лухта́, дурні́на́, недарэчнасьць**
north **поўнач**
(to the) north **напоўнач**
North American **паўночна-амэрыка́нскі, -ае, -ая**
Northwest Territories **Паўночна-Заходнія Тэрыторыі**
Norway **Нарвэгія**
nose **нос**
with a long nose **даўганосы, -ая, -ае; наса́ль**
note **ува́га, запі́ска; нота** (mus.)
notes **за́пісы**
note, to **запі́сваць (I), запіса́ць** pf.; **занёсьці ў кні́гу; браць/узя́ць (I) на ўва́гу**
notebook **запісна́я кні́жка**
nothing **нішто, нічога**
notice **ве́дама; паведамле́ньне** (асабліва аб звальне́ньні)
notice, to **заўважа́ць (I), заўва́жыць (II)** pf., **пабачыць**
noticeable **зна́чны, выда́тны, -ая, -ае**
noticeably **зна́чна, заўва́жна**
nourishing **спажы́ўны, сы́тны, -ая, -ае**
nou... **спажы́ва; сы́тнасьць**
novel **раман**
no... **цяпе́р; ужо**
... **ен ужо дарослы**
... **то . . . то**
nov... **рэдка, калі́-ні-калі́** or **калі́-нікалі́**
...дценьне
...зьнямелы, адубе́лы, здраньцьве́лы, зацёклы, -ая, -ае
to get n. with cold **адубе́ць (I)**
...лік, ну́мар, рад
number of nations рад народаў
number, to **налічваць (I), налічваць**
numberless **нязьлічоны, -ая, -ае**
numbness **зьняме́ньне; зьдзервяне́ньне; здраньцьве́ласьць**
numerator **лічнік**
nurse, to **даглядаць (I), -гле́дзець (II)** pf.
nursery school **дзіця́чы садочак**
nursery forest **лясны́ гадава́льнік**
nutritious **спажы́ўны, -ая, -ае**

O

oak (adj.) **дубовы, -ая, -ае**
oak grove **дуброва**
oasis **аа́зіс**
oats **авёс**
oat straw **салома-аўся́нка**
obey, to **слу́хацца (I), па- pf.; падпара́дкавацца** pf.
object **прадме́т, рэч, аб'е́кт; дапаўне́ньне** (gram.)
direct object **простае дапаўне́ньне**
indirect object **ускоснае дапаўне́ньне**

oblige, to — забавяза́ць (I) pf.; зрабі́ць прыслу́гу; змýсіць (II) pf.
obliged, to be — быць забавя́заным, змýшаным
I am o. to do it — Я мýшу гэта зрабі́ць.
obliging — ласка́вы, прыве́тлівы, рахма́ны, -ая, -ае
oblique case — ускосны склон
obscure — няя́сны, цёмны; няве́дамы, -ая, -ае
[illegible] painter — няве́дамы маста́к
[illegible]security — няве́дамасьць
observant — назіра́льны, -ая, -ае
[illegible] to — назіра́ць (I), наглядаць
[illegible]ssion — неадчэпная ду́мка, ідэ́я фікс
[illegible]stinacy — упорыстасьць, наравістасьць
obstinate — упорысты, наравісты, -ая, -ае
obstinately — упорыста, наравіста
obtain, to — дастава́ць (I), -ста́ць pf.; здабыва́ць, -бы́ць pf.
to obtain tickets — дастаць білéты
obtrusive — неадчэпны, настырлівы, -ая, -ае
obtuse — тупы́, -а́я, -ое
o. man/corner — тупы́ чалавéк/кут (math.)
occasional — рэдкі; прынагодны, -ая, -ае
occupied with, to be — займа́цца (I) + instr.
occur, to — суст[illegible]ка́цца (I), здара́цца, быва́ць
to occur again — паўтара́цца (I)
it occurred to me — мне падýмалася/ уяўні́лася pf.
occurrence — здарэньне, выпа́дак
oculist — лéкар-вочнік, акулісты
odd — дзівосны; няцотны, -ая, -ае
odd number — няцотны лік
odious — ненавісны, агідны, -ая, -ае
odour — пах
offence — абра́за, кры́ўда; прасту́пак
to commit an o. — зрабіць прасту́пак
offer — прапанова; ахвя́ра
offer, to — прапанава́ць (I), за- pf.; ахвяраваць pf.
office — канцыля́рыя, бюро
official — афіцыйны, ура́давы, -ая, -ае
officially — афіцы́йна
often — ча́ста, нярэдка, ці́рэдчас
ointment — масьць
old — стары́, -а́я, -ое, старэнькі; да́ўны; старасьвéцкі, -ая, -ае
to grow old — старэц-ь/ца (I), па- pf.
old man — стары́, -ога
old woman — стара́я, -ое
olden times — старасьвéччына
olive oil — алі́ва
omit, to — прапушча́ць (I), прапусьці́ць (II) pf.
omnipotent — усяўла́дны, -ая, -ае
once — аднойчы, калісьці, балазé
at once — адра́зу
oncoming — надыход; надыходзячы, -ая, -ае
one another — адзін (адно) аднаго, адна́ адну́
one and a half — паўтара́ (m. & n.), паўтары́ (f.)
a century and a half — паўтара́ стагодзьдзя
oneself — сябé
only (particle) — абы́
if only — абы́ толькі
only (adv.) — усяго, толькі, адно
open — адчы́нены, адкры́ты, -ая, -ае
opening — адчынéньне
openly — адкры́та, проста, шчы́ра; публі́чна
opera — опэра
operate, to — апэрава́ць (I), рабіць апэра́цыю; кірава́ць (I); абслугоўваць
operator — апэра́тар
opinion — пагля́д, меркава́ньне
opportunity — нагода, зру́чны выпа́дак

oppose, to — **супрацьста́віцца (II)** + dat.; **змага́цца (I)** з + instr.

opposite — **супрацьле́жны; адваротны, -ая, -ае**

opposition — **супрацьстаўле́ньне, супраці́ў; апазы́цыя**

oppress, to — **прыгнята́ць (I), уціска́ць, зьдзе́квацца**

oppression — **уці́ск, зьдзек**

oppressive — **гнятў́чы, -ая, -ае**

optional — **адвольны, -ая, -ае**

oral — **ву́сны, -ая, -ае**

orally — **ву́сна**

orange (adj.) — **ара́нжы, -ая, -ае; ара́нжыкаў, -ава, -ава** (пр. сок)

ordeal — **выпрабава́ньне**

order — **лад, пара́дак; пасьляда́оўнасьць; спра́ўнасьць; зага́д, зака́з**

ordinal numeral — **пара́дкавы** лічэбнік

ore — **руда́**

organism — **аргані́зм**

organist — **аргані́сты**

organization — **арганіза́цыя**

origin — **паходжаньне; род**

original — **спача́тны, першапача́тны; арыгіна́льны, сваяасабліві, -ая, -ае**

ornament, to — **аздабля́ць (I), упрыгожваць, прыбіра́ць**

ornamented — **аздоблены, прыбра́ны, -ая, -ае**

orphan — **сіра́та**

orthography — **пра́вапіс**

osier — **лаза́, вербалоз**

our — **на́ш(ы), -а(я), -а(е)**

in our opinion — **пана́шаму**

out (adv.): he is out — ён **вы́йшаў**

the book is out — кні́га **вы́йшла з друку**

Out with him! — **Вон** яго!

the fire is out — агонь **згас**

out of (prep.) — **(і)з; за**

out of wood — **із** дрэва

five out of ten — пяць **зь** дзесяцёх

he lives out of town — ён жыве́ **за** горадам

he is out of town — ён **вы́ехаў**

outbreak — **вы́бух**

outcome — **вы́нік**

outcry — **крык**

outdoor (adj.) — **знадворны, -ая, -ае**

outdoor games — **гу́льні на адкры́тым пове́тры**

outdoors (adv.) — **на дворы́, вонках**

it is freezing outdoors — **на дворы́** мароз/ ве́льмі сьцю́дзена

outer space — **космас, касьмі́чная прастора**

(outer)space (adj.) — **касьмі́чны, -ая, -ае**

outlast, to — **перажы́ць (I)** pf.

outlive, to — **перажы́ць (I)** (каго)

outlook — **гле́дзішча; кругагля́д**

out-of-the-way (place) — **далёкі, -ая, -ае; глухі́, -а́я, -ое**

outrage — **зьнява́га, га́ньба́, гвалт, зьдзек; абурэньне**

outrage, to — **крыўдзіць (II), зьняважа́ць (I)**

outrage (upon), to — **зьдзе́квацца (I)** з +gen.

outrageous — **зьнява́жлівы, шалёны, разью́шаны; абура́ючы, -ая, -ае**

outright — **на поўны голас**

outrun, to — **пераганя́ць (I), -гна́ць, вы́пераджа́ць (I), вы́перадзіць (II); абагна́ць (II)** pf.

outside (where to?) — **вонкі**

outside (where?) — **на дворы́**

outside, from (on the) — **звонку**

outsider — **старонькі, прыблу́да**

outstanding — **вялікі, выда́тны, -ая, -ае**

outward (adj.) — **знадворны, -ая, -ае**

ovary (bot.) — **за́вязь** (прыкл. я́блыка)

over (prep.) — **праз, над, паўзьве́рх**

to be over — **прайсьці́ (I), мінў́ць** pf.

overcast — **хма́рны, -ая, -ае**

overcharge, to — **запрошваць (I), -прасіць (II)** pf. (задорага)

overcoat — **плашч, паліто**

overcome, to — **перамага́ць (I), -магчы́** pf.

overdue, to be — **пазьні́цца (II), с-** pf.; быць **ператрыма́ным/ пратэрмінава́ным**

the plane is o.	самалёт **позьніцца**
overflow, to	**разьліва́цца (I), -лі́цца** pf.
to o. the banks	**выходзіць зь берагоў**
overgrown	**зарослы, аброслы, -ая, -ае**
park	**зарослы** парк
overhear, to	**зьве́швацца (I), зьве́сіцца (II)** pf.
overlap, to	**заходзіць адно на адно**
overtake, to	**правочыць (II)** pf.; **не заўва́жыць**
overturn, to	**на́нач** (adv.)
owe, to	**здолець (I)** (pf. only); **перамагчы** pf.
owing	**заспа́цца (II)** pf.
own	**увэрту́ра**
owner	**прыгнята́льны, ашаламля́льны, -ая, -ае**
ox	**быць ві́нным/вінава́тым**
oxygen	я табе́ **ві́нен/вінава́ты**
	ві́нны, вінава́ты, -ая, -ае
	собскі, ула́сны, -ая, -ае
	собсьнік, ула́сьнік, уладда́льнік, гаспада́р
	вол
	кісларод

P

pace	**крок; хада́; хутчыня́, тэмп**
to set the pace	задава́ць **тэмп**
pace, to	**крочыць, хадзі́ць (II)**
pack	**клу́нак, паке́т, па́чак; вя́зка**
pack of dogs	**гайня́/згра́я саба́каў**
pack up, to	**складда́ц-ь(ца) (I), скла́сьці(ся)** pf.; **пакава́цца, с-** pf. **злажы́ц-ь(ца) (II)**
package	**паку́нак, клу́нак**
paddle	**вясло**
paint, to	**малява́ць (I), хварбава́ць**
pal	**тава́рыш, ся́бра**
pamphlet	**брашу́ра**
pancake	**блін, блінне́ц** (dim.); **ала́дка**
pants	**нагаві́цы, порткі**
paragraph	**парагра́ф, пункт; абза́ц**
parallel (of latitude)	**паралне́ль**
parallel (adj.)	**паралне́льны, шырыннны, -ая, -ае**
parcel	**па́чка, паку́нак; дзяля́нка**
parcel of forest	**дзяля́нка ле́су**
parietal bone	**цяме́нная косьць**
park	**парк**
streetcar park	**трамва́йны парк**
park a car, to	**паста́віць** аўта
parking place	**пляцоўка стаўля́ць а́ўты**
parliament	**парлямэнт**
part	**ча́стка; часьці́на; роля; удзе́л; па́ртыя, голас**
part of speech	**часьці́на мовы**
to play a part	**граць ролю**
to take part	**браць удзе́л**
to take the second	**уторыць (II), за-** pf.
part (mus.)	
part, to	**расстава́цца (I); разыходзіцца (II), разыйсьці́ся (I)**
participant	**удзе́льнік**
participation	**удзе́л, суўдзе́л**
p. in the crime	**суўдзе́л** у злачы́нстве
participle	**дзеяпрыме́тнік**
particle	**часьці́нка; крупі́нка**
p. of dust	**пылі́нка**
particular	**асабліві, асобны; надзвыча́йны, вы́нятковы, -ая, -ае**
of p. importance	**вы́няткавай ва́жнасьці**
for no p. reason	бязь ніякай **надзвыча́йнай** прычы́ны
partition	**падзе́л; перасьце́нак**
party	**па́ртыя; сяброўскі ве́чар**
dancing party	**вечары́на, ігры́шча**
pass, to	**праходзіць (II), прабяга́ць (I)** паўз; **абыйсьці; перадава́ць**
to pass the street	**прае́хаць/мінну́ць** вуліцу
to pass time	**праводзіць** час
to pass an examination	**здаць** экза́мен
pass away, to	**памёрці (I)** pf.

pass by, to — **мінáць (I), мінýць pf.**
pass each other, to — **разьмінáцца (I), -мінýцца pf.**
passably — **нішто (adv.)**
passed — **перадавáны, -ая, -ае**
passenger — **пасажыр**
passer-by — **дарожны, -ага**
passive — **пасы́ўны, -ая, -ае**
passive voice — **залéжны стан**
passport — **пáшпарт**
past — **мінýўшчына**
past time (gram.) — **прошлы час**
paste — **замáзка; мучны́ клей**
paste, to — **клéіць (II), на- pf.**
pasture — **пáша, поплаў**
common pasture — **вы́ган**
patch — **лáтка, лáпік, лáпічак (dim.)**
patch, to — **лáтаць (I), па- pf.**
patience — **цярплівосьць, цярплівасьць**
patient — **пацыéнт, хварэц, хворы**
patient (adj.) — **цярплівы, -ая, -ае**
Be patient! — **пацярпí, пацярпéце!**
patriot — **патрыёт(а), патрыёткa**
patriotic — **патрыяты́чны, -ая, -ае**
patriotism — **патрыяты́зм**
patroness — **патронка**
pattern — **узор**
pause, to — **прыпыня́цца (I), -пыні́цца (II) pf.**
pave, to — **брукава́ць (I), пракладáць**
pay — **плáта, заработкавая плáта; пэньсія**
payment — **плáта, вы́плáта**
peace — **цішыня́, спакой; мір**
peacefully — **спакойна**
peak — **вяршáліна**
peal — **звон; перакáт**
p-s of thunder — **перакáты** грому
peasant (adj.) — **сяля́нскі, мужы́цкі, -ая, -ае**
p-'s cloth coat — **сьві́та, сьві́тка**
peasantry — **сяля́нства**
peck, to — **дзяўбці́ (I), дзёўбаць**
peculiar — **сваяасабліvы, -ая, -ае**
peculiarity — **асабліваcьць**

peek, to — **выглядáць (I), вы-глянуць, вызірнуць**
peel — **шалупíна**
peel, to — **абіráць (I), абабráць pf.; абдзіráць, абадráць pf.; лýшчыцца (II), злáзіць**
to p. potatoes — **абіráць бýльбу**
paint is peeling — **хвáрба лýшчыцца/злáзіць**
peep, to — **заглядáць (I), -глянуць pf.;пішчэць (II),за- pf.**
penal servi[illegible] — **катаргa**
penal[illegible] — **[illegible]раньне, спагнáньне**
penetrat[illegible] — **[illegible] (I), -сякнуць; [illegible]ранікáць,-нікнуць pf. залáзіць (II), -лéзьці (I) pf.**
pension — **пэньсія**
people — **народ, люд; людзі**
perceive, to — **чуць (I), пачýць pf.**
percolate, to — **прасочвацца (I)**
peremptory — **улáдны, загáдны, -ая,-ае**
peremptory tone — **загáдны тон**
perfect — **дасканáльны, -ая, -ае**
in p. security — **у поўнай бясьпéцы**
future perfect tense — **прадбýдучы час**
perfective aspect — **закончанае трывáньне**
perfectly — **вéльмі добра, выдáтна, дасканáльна**
perform, to — **выступáць (I), выконваць**
to p. a dance — **выконваць тáнец**
performance — **пакáз, спэктáкль, выступ, сэáнс** (у кіно)
performer — **выканáльнік**
perhaps — **можа, мо; магчы́ма; хібá, бадáй-што**
period — **пэры́яд; кропка**
permanent — **стáлы, -ая -ае**
permit — **дазвол**
permit, to — **дазваля́ць (I), -зволіць (II) pf.**
perpetual — **вéчны, -ая, -ае**
perpetually — **вéчна**
perplexed — **зьбянтэжаны, -ая, -ае**
perplexed (adv.) — **зьбянтэжана**

persecute, to — **пераслéдаваць (I), зьдзéквацца з** + gen.; **гнáцца (II) за** + instr.
persist in, to — **упірáцца (I), упéрціся** pf.
personal — **асабóвы; асабíсты, імéнны, -ая, -ае**
p. property — **асабíстыя** рэчы, **асабíстая** ўлáснасьць
p. invitation — **імéнныя** запросíны
p. pronoun — **асабóвы** займéньнік
perspire, to — **пацéць, с- (I)** pf.
persuade, to — **пераконваць (I), -канáць; угаворвáць, угарыць (II), сьхíліць** pf.
persuasion — **угавор, пераконваньне**
pester, to — **надакучáць (I), надакýчыць (II)** pf.
pet — **пастýн, пастунок; пастýха; улюбёнец, улюбёнка**
pet (animal) — **пакаёвы** (сабáка, кот і г. д.)
pet name — **ласкáльнае ймя**
petal — **пялёстак**
petition — **просьба**
petroleum — **гáза**
pharmacy — **аптэка**
philology — **філялёгія**
philosophy — **філязофія**
phonetics — **фанэтыка**
photo(graph) — **(фата)здымак, фатаграфíя**
phrase — **выраз, зварот**
physician (adj.) — **лéкарскі, -ая, -ае**
physiology — **фізіялёгія**
pick — **цьвет, найлéпшая чáстка**
pick (flowers), to — **зрываць (I), рваць, сарвáць** pf. (крáскі)
pick out, to — **выбірáць (I), -браць з** + gen.; **адбірáць,**
picture — **абрáз, малюнак, здымак, фатаграфíя**
piece — **кавáлак, кусок; штýка**
pier — **прыстань**
pietism — **піетызм**
pig — **сьвіньня́**
pigeon — **галýб, голуб; галýбка**
pike — **шчупáк**
pile — **складáць (I), па-, склáсьці** pf.; **злажы́ць (II)** pf. (на кýчу)
pilot — **пілёт, лётнік**
pine forest — **хвойнік, сасоньнік, бор, баравíна**
pine (from), to — **тужы́ць (II)** па + instr.; **сохнуць (I)** ад + gen.
pioneer — **піянéр**
pious — **рэлігíйны, пабожны, -ая, -ае**
pipe — **трубá, трýбка, дýдка**
pipe for smoking — **люлька, пíпка**
pitch — **рэдкая смалá**
pitch-black — **смалíста-чорны, -ая, -ае**
pitch, to — **засмалíць (I)**
pitcher — **збан, збанок**
pity — **жаль, лíтасьць**
placable — **нязлосны, -ая, -ае**
place — **мéсца, мясьцíна; дом, сядзíба**
to take place — **адбывáцца (I), адбы́цца** pf.
to take smb's place — **замяня́ць (I), замяніць (II)** pf. каго-н.
place, to — **стаўля́ць (I), стáвіць (II); клáсьці (I), па-** pf. **палажы́ць (II)** pf.
plan — **плян, зáдýма, зáдумка**
plan, to — **плянавáць (I), задýмаць** pf.
plane — **самалёт**
planked footway — **клáдка**
plant — **расьцíна; завод**
plant, to — **садзíць (II), па-** pf.; **залажы́ць сéлішча/горад**
plaster — **тынк**
plaster, to — **тынкавáць (I), а-** pf.
plastic — **пля́стыкавы, -ая, -ае**
plate — **талéрка; таблíчка**
play — **п'éса**
player — **арты́сты, арты́стка; гулéц**
plead, to — **прызнавáць (I), -знáць** pf.

to plead guilty — **прызна́ць** сябе́ вінава́тым
pleasure — **прые́мнасьць, уцёха**
pledge, to — **забавя́звацца (I), забавязаць́ца** pf.
plenty — **даста́так; вялі́кая колькасьць; бага́цьце**
in plenty — **удосыць(це)**
plenty (adv.) — **бага́та, шмат**
we have plenty of time — у нас **шмат** ча́су
plot — **змова; фа́була, сюжэт**
plot, to — рабі́ць **змову,** быць у **змове**
plum — **сьлі́ва, сьлі́ўка**
plump — **таўсты́, -а́я, -ое, сы́ты; пухна́ты, -ая, -ае**
pluperfect tense — **запрошлы час**
plywood — **фане́ра**
pneumatic — **надзіма́ны, -ая, -ае**
pneumonia — **запале́ньне лёгкіх**
poem — **паэма, верш**
poetry — **паэзія**
point — **пункт; войстры кане́ц**
point of view — **гле́дзішча**
point, to — **пака́зваць (I), паказа́ць** pf. (па́льцам); **за(ва)йстры́ць (II); настаўля́ць (I), -ста́віць (II)** pf.
police — **паліцыя**
polish, to — **палітурава́ць (I); чы́сьціць (II)**
ponder, to — **мудрава́ць (I), заду́мацца** pf.
pool — **азяры́на; вір, стаў**
poorly — **сла́ба, бла́га**
poplar — **таполя**
poppyhead — **ма́каўка**
popular — **народны; папуля́рны,** шы́рака **ве́дамы, -ая, -ае**
populate, to — **засяля́ць (I), -сяліць (II)** pf.
population — **жыха́рства**
populous city — **шматлю́днае ме́ста**
porch — **вэра́нда, ґа́нак**
porcupine — **ігла́к**
portable — **пераносны, -ая, -ае**
portage — **волак**
position — **становішча, паса́да; стан**
to be in a p. — быць у ста́не
positive — **пазыты́ўны, пэ́ўны, -ая, -ае**
positive (math.) — **дада́тны, -ая, -ае**
possession — **прынале́жнасьць**
possessive adjective — **прынале́жны** прыме́тнік
possessive pronoun — **прынале́жны** займе́ньнік
possibility — **магчы́масьць**
possible — **магчы́мы, -ая, -ае**
it is possible — **магчы́ма** (predic.)
possibly — **магчыма**
post — **пост**
post (adj.) — **[illegible], -ая, -ае**
postcard — **[illegible], паштоўка, паштовая ка́ртка**
poster — **аб'ява, афіша**
postman — **паштар, лістаноша**
postpone, to — **адкладаць (I), адкла́сьці** pf.
posture — **паста́ва**
pot — **гаршчок, гаршка́**
potato — **бу́льба**
potato chips — **сма́жаныя сухія скры́лікі бу́льбы**
pound (sterling) — **фунт (стэрлінгаў)**
pound — **хунт (вага́)**
pour on, to — **паліва́ць (I), паліць** pf.
pour out, to — **выліва́ць (I), вы́ліць** pf.; **высыпа́ць, вы́сыпаць** pf.
to p. out the water — **выліва́ць ваду́**
to p. out the sand — **высыпа́ць** пясок
poverty — **гале́ча, бе́днасьць, убогасьць, убоства**
poverty of mind — **убоства ду́ха**
practical — **практы́чны, -ая, -ае**
practically — **практы́чна**
practice — **пра́ктыка; проба; практыкава́ньне**
to put into p. — **ужыцьцёвіць (II)**
Prague — **Пра́га**
pray, to — **маліцца (II), маліць**
prayer — **малі́тва**
precious — **каштоўны; высакародны;** (fig.) **дарагі́, -а́я, -ое**

p. metal	высакародны мэта́ль
precipice	абры́ў; строма
precisely	дакла́дна
predestination	прадзна́чаньне, кон
predicate	выка́зьнік
predominant	перава́жны (у сіле або лі́ку)
predominantly	у бальшыні́
preface	прадмова
preference	пяршыня́, перава́га
prehistoric	дагістары́чны, -ая, -ае
preparation	рыхтава́ньне
prepared	гатовы, зрыхтава́ны, -ая, -ае
prescribe, to	прыпі́сваць (I), прыпіса́ць pf.; загада́ць (I), -гада́ць pf.
preserve, to	захоўваць (I), -хава́ць pf.
preserved	захава́ны, -ая, -ае
presidium	прэзы́дыюм
press to, to	прыціска́ць (I), -ці́снуць pf.
press together, to	сьціска́ць (I), сьці́снуць pf.
prestige	аўтарытэт, прэсты́ж
pretence	прэтэ́нзія; вы́гляд, прыкі́дваньне
pretend, to	удава́ць (I), прыкіда́цца, -кі́нуцца pf.; рабі́ць вы́гляд
pretty	харошы, прыгожы, прыгожанькі, -ая, -ае
prevail, to	перамага́ць (I), перамагчы́ pf.
previous	папярэдні́, калі́шні, -яя, -яе; мінýлы, ране́йшы, даўне́йшы, -ая, -ае
pride	гонар; ганарлі́васьць
prime	цьвет, росквіт
prime minister	прэм'ер
primer	лемантáр
primordial	спрадве́чны, -ая, -ае
prince	князь
princess	княгі́ня; князёўна
principal (of public school)	загáдчык (школы)
principal (of high school)	дырэктар (школы)
principal (adj.)	галоўны, -ая, -ае
principally	галоўна; галоўным пара́дкам
principality	кня́ства
print, to	друкава́ць (I), вы́- pf.
printed	друкава́ны, вы́друкаваны, -ая, -ае
printer	друка́р
first printer	першадрука́р
printing	друк, друкава́ньне
printing press	друка́рскі прэс, друка́рская машы́на
private	прыва́тны; асобны, -ая, -ае
p. entrance	асобны ўваход
privilege	прывілéй
prize	вы́йгрыш
probably	ма́быць, пэўна, му́сіць, праўдападобна
probably not	наўда́чу; бада́й, што не
problem	праблéма; зада́ча (math.)
procedure	спосаб дзéяньня; мэтодыка правядзéньня; працэду́ра
process	працэс
proclaim, to	абвяшча́ць (I)
proclamation	абвéшчаньне, праклама́цыя
produce, to	вырабля́ць (I), прадукава́ць, гадава́ць; нараджа́ць
producer	вытворац; рэжысэр; дырэктар тэа́тру
product (math.)	здабы́так
profit	прыбы́так, заработак, (с)пажы́ва
profitable	прыбытковы, выгодны, -ая, -ае
prohibited	забаронены, -ая, -ае
prominent	выда́тны, вялі́кі, -ая, -ае
promise	абяца́нка; абяца́ньне
promote, to	пераводзіць (II), -вéсьці (I) pf. (прыкл. у вышэйшую кля́су)
pronunciation	вымаўлéньне, вымова

proof — **довад, сьве́тчаньне**
proofread, to — **чыта́ць/пра́віць/рабіць карэкту**
proofreader — **карэктар**
propagate, to — **прапагандава́ць (I); пашыра́ць; размнажа́цца**
propaganda — **прапага́нда**
to carry on **p.** — вёсьці **прапага́нду**
proper — **нале́жны; адпаве́дны, сьці́слы; ёмкі, прыстойны, -ая, -ае**
p. behaviour — **прыстойнае** трыма́ньне
in the **p.** way — **нале́жным** спосабам
China **p.** — Кіта́й у **сьці́слым** сэнсе
p. fraction — **пра́вільны** дроб
p. name (gram.) — імя́ **собскае (ула́снае)**
property — **собскасьць, ула́снасьць, ма́емасьць; уласьці́васьць**
natural property — **прыме́та**
proposal — **прапанова**
propose, to — **прапанава́ць (I); сказа́ць, асьве́тчыць (II)** pf.
prosecute, to — **адда́ць пад суд**
prospect — **плян, наме́р; разьлік**
prosper, to — **красава́ць (I), працьвіта́ць, квітне́ць**
prosperity — **дабарабы́т, уда́ча, шча́сьце; росквіт**
prosperous — **бага́ты, заможны, -ая, -ае**
protect, to — **браць пад ахову**
protection — **ахова, апе́ка; забясьпе́чаньне**
protein — **бялок**
protuberance — **вы́ступ, вы́пукласьць, вы́гін**
provide, to — **забясьпе́чыць (II)** pf.
provided — **хіба́, што**
province — **правінцыя**
provisions — **прыпа́сы**
provoke, to — **выклі́каць (I), справакава́ць** pf.
prudence — **асьцярожнасьць, прадба́члівасьць**
prudent — **прадба́члівы, асьцярожны, -ая, -ае**
prune, to — **падстрыга́ць (I)** (кусты́, дрэвы)
psaltery — **гу́сьлі**
pseudonym — **псэўданім**
public — **публі́чны, грама́дзкі; афіцы́йны, -ая, -ае**
p. occasion — **афіцы́йная** ўрачы́стасьць, **а-ае** сьвя́та
p. life — **грама́дзкае** жыцьцё
publication — **выда́ньне, публіка́цыя**
publicly — **афіцы́йна; публі́чна, прынародна**
publish, to — **выпушча́ць (I), выдава́ць, выходзіць**
the p... — ...выходзіць
daily — ...дзённі
publisher — ...давец
publishing ... — **выдавецкі, -ая, -ае**
puck — **шайба**
pull apart, to — **рассу́нуць (I)** pf.
pull down, to — **сьцягну́ць (I), ссу́нуць** pf. **далоў**
pull out, to — **вырыва́ць (I), вы́рваць** pf
pull over, to — **насу́нуць (I), нацягну́ць, -цягну́ць** pf.
pull to, to — **падця́гваць (I), -цягну́ць** pf.
pull up, to — **падця́гваць (I), -цягну́ць** pf. (уве́рх)
pull oneself up, to — **падця́гвацца (I), -цягну́цца** pf.
pulse — **пульс**
punctual — **спра́ўны, пунктуа́льны, -ая, -ае**
punctually — **пунктуа́льна, дакла́дна**
punctuation marks — **зна́кі прыпы́нку**
punishment — **ка́ра**
infliction of **p.** — **пакара́ньне, спагна́ньне**
pupil — **ву́чань, -ні́ца; школьнік, -ніца**
pupil repeating a grade — **другагоднік, другагоднііца**
pupil (adj.) — **вучнёўскі, -ая, -ае**
puppy — **шчанё, сабачанё**
purchase — **купоўля, за́куп**
purchase, to — **купля́ць (I), купі́ць (II)** pf., **набыва́ць (I), -бы́ць** pf.

pure чы́сты, -ая, -ае
purest чысьцю́сенькі, -ая, -ае
purify, to ачышча́ць (I), ачы́сьціць (II) pf.
purl, to цурчэць (II)
purpose мэта; прызна́чаньне; наме́р, тэндэ́нцыя
on purpose сумы́сьля, сумы́сна
general-purpose універса́льны, -ая, -ае
purposeful мэтаскірава́ны, -ая, -ае
purposefulness мэтаскірава́насьць
purposeless бязмэтны, бескары́сны, -ая, -ае
purposelessly бязмэтна
purse знарок, сумы́сьля́
pursue, to му́ркаць (I), муркну́ць pf.
push, to гнаць (II), гна́цца за + instr.
push, to пхаць (I), адпіха́ць; штурхану́ць pf. штурхну́ць
push away, to адшту́рхваць (I), -штурхну́ць pf.
put, to ста́віць (II), па- pf. кла́сьці (I), па- pf.
to put a jug паста́віць збанок
to put a fork паклáсьці відэлец
to put aside адкладáць (I), -кла́сьці pf.; адстаўля́ць, -ста́віць (II) pf.
to put in order прыбіра́ць (I), -бра́ць pf.
put in, to укладáць (I), укла́сьці pf.; устаўля́ць, уста́віць (II) pf.
put out, to вы́віхнуць (I)
to p. out of time зьбіць з та́кту
put together, to складáць (I), па- pf.; скла́сьці pf., злажы́ць (II) pf.
putty кіт
pyramid піраміда

Q

qualitative я́касны, -ая, -ае
q. adjective я́касны прыме́тнік
quality я́касьць
of good quality дабрая́касны, -ая, -ае
quantitative колькасны, -ая, -ае
quantity колькасьць; вялічыня́ (math.)
a quantity of мноства
in quantities у вялі́кай колькасьці
quarrel сва́рка, спрэчка
quarter чвэрць; кварта́л; манэта ва́ртасьці 25 цэнтаў
quarter, to падзяліць на чаты́ры ча́сткі
queer дзівосны, -ая, -ае; дзіўны́, -а́я, -ае
quell, to усьціша́ць (I), усьціша́ць (II) pf.
question mark пыта́льнік
queue чарга́
queue, to става́ць у чаргу́; стая́ць у чарзе́
quick борзды, ху́ткі, ча́сты; ке́млівы, -ая, -ае
quick pulse ча́сты пульс
quickly борзда, борзьдзенька; ху́тка, ху́ценька
quicksand сы́пкі пясок
quiet ціша
quiet, to супакойвацца (I), -коіцца (II) pf.; прыціха́ць (I), -ці́хнуць pf., суня́цца; сьці́шыцца (II) pf.
quietly паці́ху, ці́ха
very quietly ці́хенька
quilt коўдра
quite зусі́м
quotation цыта́та
quotation marks двукосьсе
quotient дзель (math.)

R

rabbit трус
race ра́са
radiance зьзя́ньне
radiate, to праменява́ць (I)
radiator радыя́тар
raft плыт
raft, to сплаўля́ць (I)

rag	(г)ану́ча, (г)ану́чка
rage	шале́нства
rage, to	пала́ць гне́вам, шале́ць (I)
ragged	абадра́ны, абша́рпа́ны, -ая, -ае
rags	рызьзё
railroad	чыгу́нка
railroad car	вагон
railroad tracks	рэйкі
to build a railroad	пракла́даць чыгу́начныя рэйкі
railway station	(чыгу́начная) ста́нцыя, вакза́л
railway station square	прывакза́льна площча
rain (adj.)	дажджаны́, -а́я, -ое
rainbow	вясёлка
rainbow (adj.)	вясёлкавы, -ая, -ае
rainy	дажджы́сты, дажджлі́вы, -ая, -ае
raise, to	падыма́ць (I), -ня́ць pf.; узьні́ма́ць, -ня́ць pf.; павялі́чыць (II) pf.; падвыша́ць (I); гадава́ць
to r. one's eyes	узьня́ць вочы
to r. wages	падвыша́ць заработную пла́ту
to r. cattle	гадава́ць жывёлу
raisin	разы́нка
rally	сход, мі́тынг, зьлёт
range	града́; прастор, раздольле; плі́та з духоўкай
r. of mountains	горная града́
to give full r.	дава́ць поўнае раздольле
ranger	лясьні́к
ransom, to	выкупля́ць (I), вы́купіць (II) pf.
rapid	строма ракі́, турэц
rapids (pl.)	парогі
rapid (adj.)	шпа́ркі, -ая, -ае
rapidly	шпа́рка
rare	рэдкі; высакародны, -ая, -ае
rare plants	рэдкія расьці́ны
rare gas	высакародны газ
rarely	рэдка
rareness	радчыня́, рэдкасьць
rarity	радчыня́, рэдкасьць, асабліва́сьць
rash	восыпка
a rash broke out	вы́сыпала восыпка
rash (adj.)	безразва́жлівы, неразва́жлівы, -ая, -ае
rather	досыць, даволі; бада́й што; барджэй
rational	рацыяна́льны, -ая, -ае
ravine	яр
ravish, to	захапля́ць (I), захопліваць, захапі́ць (II) pf.
ray	праме́нь, праме́нчык
reach, to	дастава́ць (I), -ста́ць pf.; дасягну́ць; даходзіць (II), дайсьці́ (I) pf.
the letter did not reach him	ліст не дайшоў да яго
reaches	плынь
upper reaches of the river	вы́шняя плынь (або верхаві́ны) ракі́
lower r. of the river	ні́жняя плынь ракі́
reader (person)	чыта́ч, ле́ктар
reader (book, story)	чыта́нка
readily	ахвоча
real	запра́ўдны, рэчаі́сны, -ая, -ае
reality	запра́ўднасьць, рэчаі́снасьць
really	запраўды́; хіба́
reaper	жне́йка, жняя́; жняя́рка
reason	пры́чына, аснова
for r-s beyond my control	зь незале́жных ад мяне́ пры́чынаў
to have every r.	мець усе́ асновы
for some reason	чаму́сьці
for that very r.	якра́з таму́
reason, to	разважа́ць (I), меркава́ць
reasoning	разважа́ньне
rebel, to	паўстава́ць (I), паўста́ць pf.; бунтава́цца
rebirth	адраджэньне
rebirth (adj.)	адраджэнскі, -ая, -ае
rebuff	няўда́ча, незада́ча
rebuilt	адбудава́ны, -ая, -ае

rebuke, to — дакара́ць (I), упіка́ць, упікну́ць pf.; накрыча́ць (II); сварыцца, на- pf. (на каго), выгаворваць (I) каму́

recede, to — адступа́ц-ь(ца) (I), -ступіц-ь(ца) (II) pf.; адлы́нуць (I) or адхлы́нуць

receipt — паквітава́ньне

[illegible] to — даставаць (I), атры́мваць; прыма́ць, -ня́ць pf.; сустрэць

[illegible] pronoun — узае́мны займе́ньнік

[illegible] — неразва́жлівы, безразва́жлівы, -ая, -ае

[illegible] rd, to — ра́іць (II)

[illegible] adj.) — рэкордавы, -ая, -ае

[illegible] k, to — запісваць (I), -піса́ць pf.

[illegible] ver, to — ачу́ньваць (I), ачуня́ць pf.; ле́пшаць, па- pf. (impers.)

he has recovered — ён ачуня́ў, яму́ пале́пшала

recruit, to — набіра́ць (I), -бра́ць pf.

recur, to — варочацца (I), вярну́цца pf.

recurrence — (неаднаразовы) зварот

redeem, to — выкупля́ць (I), вы́купіць (II) pf.; збавіць

reduce, to — зьмяншаць (I), зьме́ншыць (II) pf.; спушча́ць (I), скарача́ць

to reduce the price — спушча́ць цану́

to r. a fraction — скарача́ць дроб

reduction — скарачэньне

reed — трысьцё, трысьнёг

reed (adj.) — трысьцёвы, трысьняговы, -ая, -ае

reeds — трысьцёвы/трысьняговы за́расьнік

refer to, to — спасыла́цца (I), паклі-ка́цца на + acc.; тарнава́ць да + gen.

referee — судзьдзя́

reference — дове́дка

refinery — ачышча́льны завод

oil refinery — нафтаперагонны завод

reflect, to — адлюстроўвацца (I), -люстрава́цца pf.; адбіва́цца, -бі́цца pf.

reflection — адлюстрава́ньне; адлюстровак, адбі́так

reflexive r. pronoun — зваротны, -ая, -ае зваротны займе́ньнік

refrain, to — стры́мвацца (I), стрыма́цца pf.

refuge — прыпы́нак, прыту́лак

refund, to — варочаць (I), вярну́ць pf

refuse — сьме́цьце or сьмяцьцё

refuse (adj.) — адкі́нуты, ке́пскі, бязва́ртасны, -ая, -ае

refuse, to — адмаўля́цца (I), адмовіц-ь(ца) (II) pf.

regardless — незале́жна

regards, in (of) — наконт

regime — рэжы́м

region — ваколіца, прастора, раён

register, to — запісваць (I), запіса́ць pf.; рэгістрава́ць

to get registered — прыпі́свацца (I), -піса́ца pf., зарэгістрава́цца

regulate, to — рэгулява́ць (I)

reinforce, to — узмацня́ць (I), -моцні́ць (II) pf.

reinforcement — узмацне́ньне; пасі́лак; дапамога

reject, to — адкіда́ць (I), -кі́нуць pf

related — блізкі́; сваяк

relationship — дачыне́ньне, су́вязь; сваяцтва

relationship (coll.) — радня́, сваякі́

relative adjective — адка́зны (адносны) прыме́тнік

release, to — пушча́ць (I), вы-; адпушча́ць, -пусьці́ць (II) pf.

religious — рэлігі́йны, -ая, -ае

relinquish, to — адмаўля́цца (I), -мовіцца (II) pf. ад + gen.

reluctant — неахвочы, -ая, -ае

reluctantly — неахвоча

remain, to — заставаццa (I), -ста́цца pf.; захоўвацца, зава́цца pf.; перабыва́ць -бы́ць pf.

remind, to — **напамінáць (I), -памянýць** pf.
reminder — **напамінак, напамíн**
remote — **далёкі, аддáлены, -ая, -ае; глухí, -áя, -ое**
remove, to — **адняць (I)** pf., **прыняць, адсýнуць; вынесьці, выносíць (II)**
renaissance — **эпоха адраджэньня, рэнэсáнс**
rename, to — **пераназвáць (I)** pf.
renascence — **адраджэньне, ажыўлéньне, аднаўлéньне**
renascent — **адраджэнскі, -ая, -ае**
render, to — **перадавáць (I), -дáць (irr.)** pf.
renew, to — **аднаўляць (I), -навíць (II)** pf.
renounce, to — **адмаўляцца (I), -мовíцца (II)** pf.; **адступáцца (I), -ступíцца (II)** pf.
repair — **рамонт, папрáва**
repetition — **паўтарэньне, паўтор**
replace, to — **замéньваць (I), -мяніць (II)** pf.
reply, to — **адкáзваць (I), -казáць** pf.; **адпíсваць, -пісáць** pf.
report — **школьнае пасьвéтчаньне; справаздáча, лíчба; паведамлéньне; рáпарт**
report on, to — **дакладáць (I), -клáсьці** pf.; **-лажы́ць (II)** pf.
representative — **прадстаўнік**
repress, to — **стрымваць (I), стрымáць** pf., **здýшваць, -шы́ць (II)** pf.
reprimand, to — **даваáць вымову**
reproach — **дакор, упíка**
reproach, to — **упікáць (I), дакарáць**
reprove, to — **гáніць (II), гáньбіць, ганьбавáць (I)**
republic — **рэспýбліка**
The Byelorussian Democratic Republic — **Беларýская Народная Рэспýбліка**
The B. Soviet Socialist Republic — **Беларýская Савéцкая Сацыялістычная Рэспýбліка**
repudiate, to — **адмаўляцца (I), -мовіцца (II)** pf.; **(ад)кíнуць (I)** pf.
reputation — **рэпутáцыя, слáва**
require, to — **вымагáць (I), патрабавáць**
requirement — **вымога, патрабаванне**
rescue — **ратýнак, паратýнак**
rescue, to — **ратавáць (I), вы-** ад + gen.
rescuing — **ратавáньне**
research — **даследáваньне; досьледы, пошукі**
researcher — **даследнік**
resemblance — **падобны, -ая, -ае**
reserve — **крыўда (пачýццё)**
reserve — **запáс**
reservoir — **вадасховішча**
residence — **рэзыдэнцыя; жыхарства**
resident — **жыхáр**
resign, to — **адмовіцца (II)** pf., **зрачы́ся (I)** pf.
resinous — **смалíсты, смольны, -ая, -ае**
resist, to — **супрацíвіцца (II); стрымвацца (I), стрымáцца** pf.
resistance — **супраціў**
resole shoes, to — **падбівáць падноскі**
respect — **павáга, пашáна**
respect, to — **паважáць (I), стáвіцца з пашáнай**
respectful — **паважáны, пачцíвы, -ая, -ае**
r. man — **паважáны чалавéк**
r. tone — **пачцíвы тон**
respond, to — **адгукáцца (I), -гукнýцца** pf.
responsible — **адказны́, -áя, -ое**
responsibility — **адкáзнасьць**
rest — **адпачы́нак; рэшта**
rest, to — **адпачываць (I),-пачы́ць** pf.
to rest against — **упірáцца (I), упéрціся у** + acc.
restaurant — **рэстарáн, стрáўня**

restless — імкліві, неспакойны, непасе́длівы, неўтайма-ва́ны; няўры́мсьлівы, -ая, -ае
restlessly — неспакойна, непасе́дліва; неўтаймоўна, няўры́мсьліва
restore, to — аднаўля́ць (I), -навіць (II) pf.; вярну́ць (I) pf.
restored — адбудава́ны, -ая, -ае
restrain, to — стры́мваць (I), стрыма́ць pf.
restraint — стры́маны, -ая, -ае
result — вы́нік
in result — у вы́ніку
resume — рэзюмэ́
resume, to — аднаўля́ць (I), -навіць (II) pf., ізноў пачына́ць
retain, to — затры́мваць (I), -трыма́ць pf.; захоўваць, -хава́ць pf.
retained — захава́ны, -ая, -ае
retreat — адступле́ньне
retreat, to — адступа́ць (I), -ступіць (II) pf.
return — зварот
in return — затое (conjunc.)
return ticket — білє́т у вабодвы бакі
reveal, to — выяўля́ць (I), вы́явіць (II) pf.; раскрыва́ць (I), -кры́ць pf.
revenue — прыбы́так; прыбытковая ча́стка бюджэту
revere, to — шанава́ць (I), ушаноўваць
reverse — адваротны бок
revert, to — варочацца (I), вярну́цца pf.; адвярну́цца pf.
review — агля́д, рэцэ́ньзія; паўтарэньне (школьнае); пэрыяды́чны ча́сапіс; перагля́д
revival — ажыўле́ньне
revive, to — ажыўля́ць (I), ажывіць (II) pf.
revolve, to — круціцца (II), паварочва́цца (I)
reward — узнагарода
ride — язда́, прае́здка; падвоз
to give a ride on horseback — падвозіць конна
ridge (of mountains) — града́
ridiculous — сьмяхотны, сьме́шны, дзіва́чны, -ая, -ае
it is ridiculous — гэта сьме́ху ва́рта, сьме́шна; сьмех
right — пра́ва; прывіле́й; пра́ўда; пра́вы бок
having equal rights — раўнапра́ўны, -ая, -ае
(It is) right — Пра́ўда!
to the right — напра́ва (adv.)
right away — адра́зу
right now — вось цяпе́р, цяпе́рака
rightly — пра́вільна
ring — пярсьцёнак
ringing — звон (sound)
ringing — звонкі, галасны́, -а́я, -о
ringing bells — звонкія/галасны́я званы́
riot — хвалява́ньні, забурэньні
ripen, to — сьпець (I), дасьпява́ць, -сьпе́ць pf.
rise (of water) — прыбы́так вады́
rise, to — узьнима́цца (I) or уздыма́цца, узьня́цца pf.
rise against, to — паўстава́ць (I), паўста́ць pf.
risk, to — рызыкава́ць (I) рызыкну́ць pf.
rite — абра́д
river basin — вадазбор or рэчны басэйн
riverside — бе́раг ракі
riverhead — верхаві́ны/вы́шняя плынь ракі
road (adj.) — дарожны, -ая, -ае
roadside (adj.) — прыдарожны, -ая, -ае
roaring — рык, гул
roast — сма́жаніна
roast, to — сма́жыць (II) за- pf.; пра́жыць, с- pf.
to roast meat — сма́жыць мя́са
to roast coffee — пра́жыць ка́ву
roaster — пражэльнік
robust — здараве́нны, -ая, -ае
rock salt — каме́нная соль

rock, to — **гойдаць (I) і гайда́ць, калыха́ць**

roll — **скру́так; бу́лка**
roll of thunder — **грымоты**
roll, to — **кача́ць (I), скру́чваць; каці́цца (II), па- pf.**
to roll off — **пакаці́ць (II) pf.**
to roll up to — **падкочвацца (I)** да + gen.
to roll under — **падкочвацца (I)** пад + acc.

roller skates — **ролікі**
Romanic languages — **рама́нскія** мовы
root — **карэнь, карэнчык**
rope, to — **зьвяза́ць вяроўкай**
rot, to — **гніць (I), згніць pf.; псава́цца**

rotten — **гнілы́, -а́я, -ое; папсу́ты, дрэнны, -ая, -ае**

rotter — **дрэнь**
rouble (Russian currency) — **рубе́ль**
rough — **бу́рны; начорны, -ая, -ае**
rough copy — **начорнавік, чарнавік**
rough notebook — **начорны** сшыток
roughly — **збольшага** (adv.)
roughness — **хвалява́ньне** (на вадзе́)
round (adv.) — **навокал**
roundabout — **навокал, наўкола**
all year r. — **увесь/цэлы кру́глы** год
round (prep.) — **вакол, навокал; за**
round the world — **навокал сьве́ту**
round the corner — **за рогам** (дзе?), **за рог** (куды́?)

rouse, to — **распа́льваць (I), -пали́ць (II)** pf.

route — **маршру́т**
routine — **рэжы́м, руты́на**
row up (to), to — **падплыва́ць (I), -плысьці** pf. (чаўном)

royal — **каралеўскі, -ая, -ае**
Royal Charter — **Каралеўская гра́мата**
rub through, to — **праці́ра́ць (I), -це́рці** pf.
rubber — **гу́ма**
rubber (adj.) — **гумовы, -ая, -ае**
rubbish — **лухта́, дурні́на́; сьмяцьцё, дрэнь**

to talk r. — гаварыць **лухту́**

ruby — **ру́бін, лал**
rudder — **стырно** ў чаўне́
rude — **грубія́нскі, нявётлівы, -ая, -ае**

ruin — **руі́на**
utter ruin — поўная **руі́на**
rule out, to — **выключа́ць (I), вы́ключыць (II)** pf.

run, to — **бе́гаць (I)** hab. **бе́гчы** (irr.) pct.; **цячы́ (I), па-** pf.

his nose is running — **у яго́ цячэ́ ня́ма**
run all over, to — **абабе́гаць (I)** pf. (прыкл. ...)

run against, to — **нае́хаць** на + acc.
run down, to — **зьбяга́ць (I), зьбе́гчы** (irr.) (уні́з)

run for, to — **бе́гаць (I), зь-** pf. па + acc.

run into, to — **упіра́цца** ў што; **нае́хаць** на + acc.

the forest runs into the lake — лес **упіра́ецца** ў возера
the truck ran into a car — грузаві́к **нае́хаў** на а́ўта

run out, to — **выбяга́ць (I), па-** pf.; **выскокваць, па-** pf.

run over, to — **перае́хаць (I)** pf. (каго-што); **бе́гла праглядзець (II)** pf.

run up to, — **падбяга́ць (I), -бе́гчы** (irr.) pf.

run, to (+ acc.) — **ве́сьці (I); кірава́ць** + acc.

to run a show — **кірава́ць** пака́з/спэктакль; fig. **ве́сьці** спра́ву, **быць гаспадаром**

runner (person) — **бягу́н** or **бягуне́ц**
r. of a sleigh — **полаз**
running — **бягу́чы, цяку́чы, -ая, -ае**
rural — **селавы́, -а́я, -ое; се́льскі, -ая, -ае**

rush — **чарот; таўкатня́; імкліва́сьць**

rush hour — **гадзі́ны пік** (найбольшага вулічнага руху)

rushing — **імклівы. -ая, -ае**
rushy — парослы **чарата́мі**

Russian — маскоўскі, расе́йскі, -ая, -ае
rust, to — іржаве́ць (I); іржа́віць (II), па- pf. + acc.
rusty — іржа́вы, -ая, -ае
rut — каляі́на

S

[illegible] — ша́бля
[illegible] — сьвяты́, -а́я, -ое
[illegible] — ахвя́ра
[illegible] — марко́тна, су́мна
[illegible] terrified — мне ста́ла марко́тна й ву́сьцішна
[illegible] — засмуча́ць (I), -смуці́ць (II) pf.
[illegible] — сум, журба́
[illegible], to — забясьпе́чыць
[illegible] — бясьпе́ка
[illegible]ara — Саха́ра
sail — ве́тразь
sailboat — ве́тразьнік
sail away, to — адплыва́ць (I), адплы́сьці pf.
the ship sailed away — вадапла́ў адплы́ў
sail (by, past, through), to — праплыва́ць (I), праплы́сці pf.
sail up (to), to — падплыва́ць (I), падплы́сьці pf.
saint — сьвяты́, -а́я, -ое; сьвяты́, -ога (m.), сьвята́я, -ое (f.)
sale — продаж; вы́прадаж; распродаж
flowers for sale — кве́ткі на продаж
salesman — прадаве́ц
saleswoman (girl) — прадаўчы́ца
saliva — сьлі́на, dim. сьлі́нка
to wet with saliva — (па)сьлі́ніць (II)
salmon — лаха́к
salvation — ратўна́к, паратўна́к; урата-ва́ньне, выратава́ньне; збаўле́ньне
salute, to — аддава́ць чэсьць
same, the — той са́мы, та́я са́мая, тое са́мае
the same as — той са́мы, што; такі́ са́мы, як
Samogitia — Жамойць
sandbank — пяшча́ная мель
sandy — пяшча́ны, -ая, -ае
satiation — сыціня́, сы́тасьць
satin stitch — гладзь
to emboider in satin s. — вышыва́ць гла́дзяй
satisfaction — задавальне́ньне
satisfied — здаволены, сы́ты, -ая, -ае
sauce — падлі́ўка
to save — ратава́ць (I), вы- pf.; шанава́ць, ашчаджа́ць
to save life — ураторава́ць/вы́ратаваць жыцьцё
to save oneself — вы́ратавацца (I); пілнава́цца, шанава́ць сваё сі́лы
to save time — ашчаджа́ць час
saving — ратава́ньне; ашчаджа́ньне
savings (pl.) — ашча́днасьці
save that (conjunc.) — хіба́
sawmill — лесапі́льня
scald, to — апа́рыць (II) pf.
to s. oneself — апа́рыцца (II) pf.
scales — луска́ (ў ры́бы); вага́
scapegoat — казёл адпушчэньня, ахвя́рны казёл
scarce — недоста́тны; рэдкі, нячасты, -ая, -ае
scarce (adv.) — замала́
scarcely — ледзь, ледзь толькі
scarcity — нястача; рэдкасьць
scared — напалоханы, -ая, -ае
scatter, to — раськіда́ць (I), па- pf.
scent — пах (прые́мны)
scholar — вучоны ў галіне́ гуманістычных навуко́ў
scholarship — стыпэндыя
school year — навуча́льны год
science — матэматы́чна-прыродаве́дная навуко́ка
scientific — навуковы, -ая, -ае
scientist — вучоны ў галіне́ матэматы́чна-прыродаве́дных навуко́ў

scissors — **нажні́цы, ножны**
scoff (at), to — **зьдзе́кавацца (I)** з + gen.; **кпіць (II)** з + gen.
scoffer — **насьме́шнік**
scoffing — **зьдзе́клівы, -ая, -ае**
scope — **прастор, поле дзе́яньня**
score — **лік пу́нктаў; параху́нкі, разьлі́кі**
to settle old scores — зводзіць стары́я **параху́нкі**
scorn — (насьме́шлівая) пага́рда
to laugh in scorn — **высьме́йваць (I); зьдзе́кавацца** з + gen.
scorn, to — **не зварача́ць ува́гі** на + acc.
to scorn smb's advice — **не зварача́ць ува́гі** на пара́ду
scornful — **пагардлі́вы, зьнява́жлівы; насьме́шлівы, -ая, -ае**
scrap — **лама́чча**
scratch, to — **чу́хац-ь(ца) (I), дзе́рці (ся); чы́ркаць; рыпе́ць (II)**
scrawl — **крыву́ля́**
scrawl, to — **крэмзаць (I); піса́ць неакура́тна/нявыра́зна**
scream — **прарэзьлівы крык**
scream, to — **лямантава́ць (I), пла́каць, крычэць (II)**
screen — **заслона**
smoke screen — **дымава́я заслона**
screw — **шру́ба**
screw-nut — **мутэ́рка**
screw up, to — **закруці́ць (II)** (мутэ́рку), **зашрубава́ць (I)**
scribble, to — **піса́ць нявыра́зна, крэмзаць**
scrupulous — **скрупуля́тны, дакла́дны, -ая, -ае; пераборлівы ў сродках**
seal — **фока**
seal, to — **запяча́тваць (I), -пяча́таваць; закле́йваць, закле́іць (II)** pf.
to seal an envelope — **закле́іць канвэ́рт**
seam — **шво**
seance — **сэа́нс**
search — **шука́ньне, пошукі** (pl.)
seaside — **узмор'е**
season — **пара́ году; сэзон**
seat — **сядзе́ньне, ме́сца; сядзі́ба**
to take one's seat — **перасяда́ць (I), -се́сьці** pf.
to sit — **сяда́ць (I), се́сьці** pf.
to find a seat — **знайсьці ме́сца се́сьці, уса́джваць (I), усе́сьціся** pf.
to keep a seat for smb — **трыма́ць, -ая, -ае; з другі́х рук**
to keep a seat — **трыма́ць ме́сца, сядзе́ць**
secondly — **па-дру́гое, па-во́тры**
secretly — **укра́дкі**
secure, to — **забяспе́чваць (I), -пе́чыць (II)** pf.
security — **бясьпе́ка**
Security Council — **Ра́да Бясьпе́кі**
in perfect s. — **у поўнай бясьпе́цы**
section — **аддзе́л; кварта́л; ча́стка, адрэзак**
sedative — **супакойвальны лек**
seduce, to — **зводзіць (II), зьве́сьці (I)** pf. **спакуша́ць, -кусі́ць (II)** pf.
see off, to — **праводзіць (II), праве́сьці (I)** pf.
seek, to — **шука́ць (I)** + gen.; **гна́цца (II), па-** pf. за + instr.
to seek fame — **гна́цца** за сла́вай
seethe, to — **бурле́ць (II), за-** pf.
seething — **бурлі́вы, -ая, -ае**
seize, to — **захоплеваць (I), захапі́ць (II)** pf.
self-confidence — **самапэ́ўнасьць**
with self-confidence — **самапэ́ўна** (adv.)
self-control — **спако́й, стры́манасьць вы́трыманасьць**
self-dependence — **самастойнасьць**
self-dependent — **самастойны, -ая, -ае**
self-educated person — **самаадукава́ны чалаве́к**
self-government — **самаўра́д**
rights to self-government — **правы на самаўра́д**
self-mastery — **самапанава́ньне**

self-possessed — **вы́трыманы, паўстры́млівы, -ая, -ае**
self-restraint — **стры́манасьць**
sell, to — **продаць (I), прадава́ць; прада́ць (irr.) pf.**
semicircle — **паўкру́г**
semicolon — **кропка з коскаю, кропка-коска**
send for, to — **пасыла́ць (I), пасла́ць pf.; выпі́сваць, вы́пісаць pf.**
sense — **адчува́ньне; сэнса́цыя**
— **сэнс, зна́чаньне; розум; пачуцьцё; вычуцьцё**
— **сэнс/зна́чаньне** слова
— здаровы **розум/глузд**
— **органы пачу́цьцяў**
— пяць **пачу́цьцяў (зрок, слых, нюх, смак, вошчуп)**
s. of humour — **пачуцьцё/вычуцьцё гу́мару**
s. of proportion — **пачуцьцё/вычуцьцё ме́ры**
sense, to — **адчува́ць (I), -чу́ць pf.; пачува́ць, пачу́ць pf.**
sentry — **вайсковая ва́рта**
separate — **асо́бны, паасо́бны, -ая, -ае**
separate, to — **адлуча́ц-ь(ца) (I), адлучы́ц-ь(ца) (II) pf.**
to separate from a group — **адлучы́цца** ад гру́пы
separated — **адлу́чаны; вы́дзелены, -ая, -ае;** асоба, што жыве́ ў **сэпара́цыі**
sequence — **пасьлядоўнасьць, вы́нік, чарговасьць, чародна́сьць**
sequence of the movie — **ка́дар зь фі́льму**
Serbia — **Сэрбія**
Serbian — **Сэрб; сэрбскі, -ая, -ае**
serf — **прыгонны (селяні́н), прыгонная**
serious — **пава́жны; вялі́кі, -ая, -ае**
s. man — **пава́жны** чалаве́к
s. mishap — **вялі́кая** няпры́емнасьць
seriously — **пава́жна**
seriousness — **пава́жнасьць**
serve, to — **служы́ць (II); падава́ць да сталá**
to s. the ball — **пада́ць** мя́чык(а)
service — **слу́жба; паслу́га**
to be in smb's s. — быць на **слу́жбе** ў каго-н.
signal service — **слу́жба су́вязі**
church service — царкоўная **багаслу́жба**
servitude — **ка́тарга**
set, to — **ста́віць (II), па- pf.**
to set a record — **паста́віць** рэкорд
to set the clock — **наста́віць** гадзі́ньнік
to s. out — **ру́шыць** у дарогу
to set off/out, to — **падава́цца (I), пада́цца (irr.) pf.**
set free, to — **вызваля́ць (I), вы́звалíць (II) pf.; выпушча́ць (I), вы́пусьціць (II) pf.**
set, to (re: sun) — **заходзі́ць (II), зайсьці́ (I) pf.**
the sun has set — сонца **зайшло/закаці́лася**
settle (down), to — **сяля́ць (I), асяля́ць pf.; засяля́ць (I), засяліць (II) pf.; супакойваць (I), -коі́ць (II) pf.**
at last the children settled down — нарэшце дзе́ці **супакоі́ліся**
settled — **асе́лы; трыва́лы, устойлівы, -ая, -ае**
s. weather — **трыва́лае** надвор'е
to lead a settled way of life — вясьці **асе́лае жыцьцё**
newly settled — **новаасе́лы, -ая, -ае**
settlement — **се́лішча; абла́джаньне; дамоўленасьць**
settling apart — **расьсяле́ньне**
seven — **сем, сямёра, сямёх**
seven and a half — **паўвасьма́** (m. & n.) **паўвасьмы́** (f.)
seven hundred — **се́мсот**
seven-hundredth — **семсотны** or **семсоты, -ая, -ае**
seven times — **сямá; сем разоў**
seventeenth — **сямна́ццаты, -ая, -ае**

seventh — **сёмы, -ая, -ае**
seventieth — **семдзясо́ты, -ая, -ае**
seventy — **се́мдзесят**
sever, to — **парыва́ць (I), -рваць**
  to s. relations — **парва́ць** су́вязь
sew, to — **шыць (I), па- pf.**
sewn/sewed — **шы́ты, -ая, -ае**
shabby — **зношаны; абдзе́рты, праце́рты, абадра́ны, абшарпа́ны, -ая, -ае**

shade — **адце́ньне**
shadowy — **цяні́сты, -ая, -ае**
shady — **цёмны; цяні́сты, -ая, -ае**
  sh. reputation — **цёмная** рэпута́цыя
shaft — **аглобля, аглобліна**
shake, to — **трэсьці (I); калаці́цца (II), дрыжэць**

shake down, to — **страса́ць (I), стрэсьці pf.**
  to sh. down an apple — **стрэсьці** я́блык з дрэва
shallow — **пло́ткі, -ая, -ае**
  to become shallow — **абмяле́ць (I) pf.**
shallowly — **пло́тка**
share — **пай, удзе́л**
share, to (smth, with smb.) — **падзяля́цца** (чым зь кім)

sharp (mus.) — **кры́жык, дые́з**
sharp — **во́йстры; прарэзьлі́вы; е́дкі, -ая, -ае**

sharply — **рэзка**
sharp-nosed — **во́йстраносы, -ая, -ае**
shave, to — **галі́ць (II)**
  sh. oneself, to — **галі́цца (II)**
shears — **малы́я нажні́цы, нажні́чкі**

sheatfish — **сом**
shed, to — **праліва́ць (I), -лі́ць pf.**
sheikh — **шэйх**
shelter — **прыту́лак, прыпы́нак, схові́шча**

shepherd — **пасту́х, па́стыр**
shine — **блеск**
ship — **карабе́ль, вадапла́ў, парапла́ў**

shirt — **кашу́ля, сарочка**
shiver, to, (with cold) — **калаці́цца (II), дрыжэць, трэсьці́ся (I)** (ад хо-ладу)

  to sh. with fever — **трэсьці́ся ў ліхама́нцы**
shivering (chill) — **дры́жыкі, дрыготка**
shoal — **мель, ме́лі́на, мяліна́**
shoe — **чарави́к**
  to wear shoes — **хадзі́ць абу́тым**
  worn down shoes — зношаныя/зьбі́тыя чарави́кі

shoemaker's — **шаўцовы; шаве́цкі, -ая, -ае**

shoot — **па́растак**
shoot down, to — **зьбіва́ць (I), зьбі́ць pf.**
  to sh. down a plane — **зьбі́ць** самалет
short life — **недаўгаве́чнасьць**
short-lived — **недаўгаве́чны, -ая, -ае**
shortage — **нястача**
shortcoming — **зага́на, недахоп**
shorten, to — **скарача́ць (I), скараці́ць (II) pf.**

shortening — **скарот, скарачэньне; клу́стасьць** для це́ста

shortly (before) — **незадо́ўга** (да чаго, пе́рад чым)

  sh. before my arrival — **незадо́ўга** пе́рад маім прые́здам

shot — **стрэл**
shoulder — **плячо, плячу́к**
  wide in shoulders — **шыракапле́чы, -ая, -ае**
shouting — **кры́кі** (pl.)
shove in, to — **усу́нуць (I) pf.**
show oneself, to — **пака́звацца (I), -за́цца pf.**

showcase — **ві́тры́на**
shriek — **моцны крык**
shrill — **крыкліві; прарэзьлі́вы, -ая, -ае**

  sh. colour — **крыкліві** колер
  sh. voice — **прарэзьлі́вы** голас
shrink, to — **сьціска́цца (I); сьсяда́ц-ца, зьбяга́цца**

  the gas shrinks — газ **сьціска́ецца**
  the dress shrinked — сукенка **сьсе́лася/ зьбе́глася**

shudder (to) at the mere thought — **калаці́цца** на адну́ ду́мку

shun, to — **цура́цца (I)**
shunt, to (a train) — **пераводзі́ць** (цягнік) на і́ншую пуць

shut, to — **зачыня́ць (I), зачыні́ць (II) pf.**

Shut the door! — **зачыні́** дзьве́ры!
shut down, to — **зачыні́ць (II) pf.; ліквідава́ць (I)**
to sh. down the enterprises, schools — **зачыні́ць прадпрыёмствы, шко́лы**
shut off, to — **зачыні́ць (II) pf., вы́ключыць, вы́мкнуць**
to sh. off water — **зачыні́ць** ваду́
to sh. off gas (power) — **вы́ключыць/вы́мкнуць** га́з (эле́ктрыку)
shut — **замкнёны, замкну́ты,** -ая, -ае
shy — **-ме́лы, -ая, -ае**
shy — **-ме́лы, -ага (m.), -сьме́лая, -ае (f.)**
[illegible] — **-ць це́нка; схон, спад**
[illegible] — **-, ле́вага боку**
[illegible] — **-ле́вы бок**
the materi[illegible] — **та́тар я́лу**
uncle on my mother's side — дзя́дзька з **боку** ма́ці
to come over to smb's side — перайсьці́ на не́чы **бок**
at the side — **збоку**
to put the book to the side — пакла́сьці кні́гу **збоку**
to comb one's hair to one side — **часа́цца на́бак**
from all sides — **з усіх бако́ў**
s. of the mountain — **схон (бок)** гары
s. of the roof — **спад** да́ху
s. of the body — **бок**
his side was bleeding — у яго з **боку** йшла/цякла́ кроў
to split one's sides (with laughter) — **баки́** рваць (ад сьме́ху)
from side to side — **з боку на бок**
side by side — **побач, поруч, поплеч**
side of the vessel — **сьце́нка** судзі́ны
with white sides — **белабокі, -ая, -ае**
sideways — **збоку, бокам**
to stand sideways — **стая́ць бокам**
sigh, to — **уздыха́ць (I), уздыхну́ць** pf.
sight — **зрок**
sign, to — **падпі́сваць-ь(ца) (I); -пісá́ць-ь(ца)** pf.
significance — **зна́чаньне; ва́жнасьць; зна́чнасьць**
this is a matter of great significance — гэта спра́ва вялі́кае **ва́жнасьці**
significant — **зна́чны (вялі́кі); ва́жны, -ая, -ае**
s. size — **зна́чны** памёр
s. event — **ва́жная** падзе́я
silently — **моўчкі** (adv.)
similar — **падобны, -ая, -ае**
s. triangles (math.) — **падобныя** трыку́тнікі
simoom (wind) — **саму́м**
simple — **просты, -ая, -ае**
simultaneousness — **аднача́снасьць**
simultaneously — **аднача́сна, дру́жна**
sin — **грэх**
since — **ад; ад таго, як: пасьля́ таго, як; балазе́; бо; паколькі**
since Monday — **ад** панядзе́лку
sincere — **шчы́ры, -ая, -ае**
sincerely — **шчы́ра**
sinciput — **це́мя**
singing — **сьпеў, пяя́ньне**
singing lesson — **сьпе́вы** (pl.)
sinister — **ву́сьцішны; злаве́сны, -ая, -ае, благі́, -а́я, -ое**
sink — **сьцёк**
kitchen sink — (кухонная) **чару́пі́на**
sink, to — **спушча́цца (I), апушча́цца; па́даць, упа́сьці** pf.; **тонуць, за-** pf.; **затапі́цца (II); упада́ць (I); заграза́ць, -зну́ць** pf.
my spirits sank — я **ўпа́ла** ду́хам
the ship sank — карабе́ль **затонуў**
to sink a ship — **затапі́ць** карабе́ль
to sink into poverty — **упада́ць** у бе́днасьць (гале́чу)
to s. in the snow — **заграза́ць** у сьне́зе
sink or swim — **або пан, або прапа́ў**
sinking — **абніжэньне**
sip — **глыток, каўток**
site of an ancient town — **гарадзі́шча**
situation — **месцазнаходжаньне; стан, становішча; сытуа́цыя**

to be in an awkward situation — быць у нялёгкім становішчы
six — шэсьць, шасьцёра, шасьцёх
six and a half — паўсямá (m. & f.), паўсямы (f.)
six hundred — шэсьцьсот
six-hundredth — шэсьцьсотны or шэсьцьсоты, -ая, -ае
six times — шасьцьмá, шэсьць разоў
sixteen — шаснáццаць
sixteenth — шаснáццаты, -ая, -ае
sixth — шосты, -ая, -ае
sixtieth — шэсьцьдзяся́ты, -ая, -ае
s. anniversary — шэсьцьдзесятгадовы юбілéй
sixty — шэсьцьдзесят
sixty-year-old — шэсьцьдзесятгадовы, -ая, -ае
s.-year-old man — шэсьцьдзесятгадовы чалавéк
size — памéр; вялічыня́
skate, to — коўзацца (I)
skating-rink — коўзанка
skein — маток
to make skeins — матáць (I) ні́ткі ў маткі
sketch-book — альбом для рысýнкаў/ зарысовак
skill — умéльства; майстроўства; спрáўнасьць, нáвык
skim milk — перагон
skim, to — зьняць сьмятáнку
skin — скýра
skin, to — зьняць скýру
sky — нéба, нябёсы (pl.)
sky-blue — блакі́тны, -ая, -ае
slackness (in work) — вя́ласьць/марýднасьць у прáцы
slander — паклёп
slandered — абылгáны, -ая, -ае
Slav — Славянíн
slaver, to — сьлíніцца (II)
slavery — нявольніцтва; няволя, рáбства
Slavic, Slavonic — славя́нскі, -ая, -ае
non Slavic/Slavonic — неславя́нскі, -ая, -ае
sledge — сáнкі (pl. only), сáні; молат
sleep — сон, спаньнё
eyes heavy with s. — заспáныя вочы
sleep, to — спаць (II)
to sleep for a while — паспáць (II) pf.
to sleep soundly — моцна спаць
to s[illegible] — спаць ці гатовым
[illegible] — [illegible]
ne[illegible] — на сьпіцца
sleep [illegible] — [illegible](ца) (II) pf.
sleepy — [illegible], -ая, -ае
slide, to — [illegible] (I)
slide [illegible] — [illegible] (I); саськізнýцца, саськізнýцца pf.
to slide o[illegible] — саслізнýцца з чаго
slide apart, to — расунý-ць(ца) (I) pf.
slightly — ледзь (ледзь)
slip, to — коўзацца (I); пасьлізнýцца pf.
slippers — (хáтнія) пантоплі (pl.)
slight — невялíкі, невялíчкі; нязнáчны, -ая, -ае
slight, to — стáвіцца абыякава або зь непашáнай; ня браць увáгі на + acc.
slope — схон, спад, сьхíл
s. of the mountain — схон (сьхíл) гары́
s. of the roof — спад дáху
Slovak — Славáк
Slovak (adj.) — славáцкі, -ая, -ае
Slovakia — Славáччына
Slovenia — Славéнія
Slovenian (adj.) — славéнскі, -ая, -ае
slow — марýдны, павольны, -ая, -ае
sluggish — мля́вы, вя́лы; гультаявáты; апаты́чны, -ая, -ае, ляны, -а́я, -ое
slumber, to — драмáць (I)
slump — спад
small — малы́, невялíчкі, невялíкі, -ая, -ае
small girl — малáя, -ое
smart — спры́тны, -ая, -ае
smash, to — разьбіваць (I), разьбíць pf.

smoke (adj.) дымавы́, -а́я, -ое
smooth over, to разгла́джваць (I), разгла́дзіць (II) pf.

snake вуж, вужа́ка
snarl бурча́ньне
snatch, to хапі́ць (II), пад-, с- pf.
the dog snatched the bone саба́ка хапі́ў/схапі́ў костку
sneak up/on, to падкра́да́цца (I), -кра́сьціся pf.(да -gen.)

sneer, to [illegible] (II)
snowball [illegible]ежка
snow-bound [illegible]авéяная/занé-[illegible]ая сьнéгам

snowdrift [illegible]сьнéгу, сумёт
snowflake [illegible], пушы́нка
[illegible]у

snowstorm [illegible]ipýха, (за)вéя
snuggle up to, to прыціска́цца (I), -ці́снуцца pf.

so-so нішто сабé
soak, to (на)мачы́ць (II); мокнуць (I), з- pf. прасочвацца, прасяка́ць (у сярэдзіну)
to soak linen намачы́ць хусьцё
to soak in the rain (з)мокнуць на дажджы́
soap мы́ла
soapworks мы́лава́рня
sociable тава́ры́скі, грамадзе́йскі, -ая, -ае
social грама́дзкі, сацыя́льны, -ая, -ае
s. sciences грама́дзкія навýкі
s. work сацыя́льная пра́ца
s. insurance сацыя́льнае страхава́нье

socialist (m.) сацыялі́сты
socialist (f.) сацыялі́стка or сацыялі́стая
socialist (adj.) сацыялісты́чны, -ая, -ае
society грама́дзтва; тава́рыства; грамада́

sociology сацыялёгія
sod дзярно
softness мякчыня́
solace уцéха

sole падэшва; ры́ба "морскі язы́к"

solemnly урачы́ста
solicitor адвака́т
solid (phys.) цьвярдое цéла; геамэтры́чнае цéла

some некаторы, нéйкі (нéякі, які́сьці), -ая, -ае; хто (indef.)
some people некаторыя лю́дзі
some boys have taken it нéйкія хлапцы́ забра́лі

solve, to разьвя́зваць (I), -вяза́ць pf.

some things тое-сёе
somebody, somebody's someone see someone, someone's
someone нéхта, хтось(ці), хто-нéбудзь

someone's нéчы(й), нéчая, нéчае or нéчы(й), нéчыя, нéчые

something нéшта, штось(ці), што-колечы, што-нéбудзь

somewhere нéдзе, дзéсь(ці), дзе-нéбудзь; туды́-сюды́; нéкуды
he went s. ён пайшоў нéкуды

sonant гýчны (or санорны) зы́чны

soot са́жа, сопуха
to be covered with s. закуры́цца (II) pf. or закурэцца

sorrow гора, сум, жаль
with sorrow скрýшліва (adv.)
sorry (adj.) засмýчаны, сýмны; поўны спага́ды/шкадава́ньня
to feel sorry шкадава́ць (I)
I felt sorry for myself мянé ахапі́ў жаль
(I am) Sorry! дарýй(це)! выбача́й(це)! праба́ч(це)!

soul душа́
sound гук; тон
sound здаровы, моцны, -ая, -ае
sound health моцнае здароўе
sound, to гучэць (II), зьвінéць; дава́ць гук/сыгна́л; мець сэнс; вымаўля́ць
it s-s like thunder гучы́ць, як гром

to s. the alarm — **біць** на аля́рм
the "h" in "hour" is not sounded — у слове "hour" "h" не **вымаўля́ецца**
source — **вытока; крыні́ца**
southwestern — **паўдзённа-заходні́**
sovereign — **мана́рх, валада́р, улада́р, гаспада́р; сувэрэ́н (манэта)**
sovereign (adj.) — **сувэрэ́нны, улада́рны, -ая, -ае**
Soviet Union, the — **Савє́цкі Саю́з**
space — **прастора**
space of land — **разло́г, абша́р**
outer space — **касмі́чная прастора**
spaceship — **касмі́чны карабе́ль**
Spain — **Гішпа́нія**
span (distance between stations) — **перагон**
Spaniard — **Гішпа́нец**
Spanish — **гішпа́нскі, -ая, -ае**
spar — **ма́штавае дрэва**
spare, to — **шанава́ць (I), ашчаджа́ць**
sparse — **рэдкі, -ая, -ае**
to become sparse — **парадзе́ць (I) pf.**
spat upon — **аплява́ны, -ая, -ае**
speak, to — **гавары́ць (II); выступа́ць з прамовай**
speaker — **прамовец, дакла́дчык**
speaking — **гаварэ́ньне, гаворка**
spear — **дзі́да, асьце́нь**
specially — **спэцыя́льна, адмыслова**
specimen — **прадстаўні́к; зра́за, пробка** (не́чага)
spectator — **гляда́ч**
speech — **прамова; мова**
to make a speech — выступа́ць **з прамовай**
speed — **хутчыня́; ход**
to gather full speed — **разагна́цца (I) pf.**
at full speed — **поўным ходам, на поўны ход**
slow speed — **малы́ ход**
half-speed — **сярэдні ход**
spell — **зачароўваньне, ча́ры; ачарава́ньне**
under a spell — **зачарава́ны, -ая, -ае**
to cast a spell on smb. — **зачарава́ць, кі́нуць ча́ры** на + acc.

spell, to — **піса́ць/вымаўля́ць** па лі́тарах; **чыта́ць па скла́дох; зачарава́ць, ачарава́ць** (каго)
How do you s. your name? — Як **пі́шацца** ва́шае йме́я?
to spell out — **расшыфрава́ць (I), разабра́ць; прадыктава́ць/вымавіць** па лі́тарах
spend t[illegible] — **ба́віцца (II); ба́віць/праводзіць** час; **прабы́ць (I) pf.**
spend mo[illegible] — выдаваць грошы
sphere — сфэ́ра; га́ла, ку́ля
spider — павук
spill, to — **разьлі́ць (I) pf., залі́ць; разьлі́ва́цца, -лі́цца pf.**
spin, to — **круці́цца (II), за- pf.; пра́сьці (I)**
spinach — **шпіна́т**
spite — **злосьць**
splash — **пы́рска**
spleen (anat.) — **каса́**
splinter — **стрэ́мка; аське́пак; лучы́на, трэска**
to pull/take out s. out of — **даста́ць стрэ́мку** з + gen.
split, to — **рашчапі́ць (II) pf.; разьбі́ц-ь(ца) (I); разыйсьці́ся**
spoils — **здабы́ча**
spokesman (for) — **прадстаўні́к**
spot — **мясьці́на; пля́ма**
spread, to — **расьсьці́ла́ц-ь(ца) (I); пашыра́ц-ь(ца)**
spring — **вясна́; крыні́ца; спружы́на**
spring up, to — **паўстава́ць (I), паўста́ць pf.**
new towns are springing up — новыя гарады́ **паўстаю́ць**
spring (adj.) — **веснавы́, -а́я, -ое; крыні́чны; спружы́нны, -ая, -ае**
clear water as from a spring — **крыні́чна** чы́стая вада́
sprout — **па́растак**

sprout, to — выганя́ць па́расткі; аб- ходзіць (II), абыйсьці (II) pf.
the flowers s-ed early — кве́ткі ра́на абыйшлі́
spruce grove — е́льнік
spruce branches — е́льнік
spur — шпора
spy (on), to — сачы́ць (II) (+acc.)
squad — заг.. (паўста́нцаў)
square — ..ва..ра́т; плошча
square (adj.) — квадра́тны, -ая, -ае
square me... — ..адратны мэтар
squared timb... — ...эва
squeamish — ...ераборлівы,
to be squea... — ... + instr.
squeeze out, t... — ...
to squeeze o... smb. smth. — ...- ... каго-н.
stable (adj.) — ...ы́лы, стабі́льны, устойлівы; моцны, -ая, -ае
s. currency — трыва́лая/устойлівая валю́та
s. foundation — моцны фундамэнт
stadium — стадыён
staff — працаўні́кі, пэрсана́л; кій; скі́пэтр; дырыге́нцкая па́лачка
office staff — канцыля́рскія працаўні́кі
stag — але́нь
stage — сцэна, эстра́да, памост; перагон; ста́дыя, фа́за, эта́п
stage,to — ста́віць (II), па- pf.
to stage a play — ста́віць п'е́су
stagnant — застойны, -ая, -ае
stagnant water — балотная/стаячая вада́
stagnation — застой
industrial s. — застой у прамысловасьці
stagger, to — спатыка́цца (I), спатыкну́цца pf.
stain — пля́ма
red stain on a swamp — руда́
stain, to — гнюсі́ць (II), пля́міць

stand, to — стая́ць (II); трыва́ць (I) вы- pf. цярпе́ць (II)
stand up for smb., to — вы́ступіць у вабароне не́кага; уступі́ца за + acc.
standard — узровень
s. of living — жыцьцёвы ўзровень
starchy — сыпкі́, -а́я, -ое, сопкі, -ая, -ае
stare, to (at smth.) — уста́віць вочы на + acc
starlit — зорны, -ая, -ае
starlit night — зорная ноч
starry — зорны, -ая, -ае
starry sky — зорнае не́ба
start — старт
state — дзяржа́ва; стан; штат
The United States of America (U.S.A.) — Задзіночаныя Шта́ты Амэрыкі (З.Ш.А.)
liquid state — ва́дкі стан
statement — асьве́тчаньне
stature — стан; постаць
status — становішча
social s. — сацыя́льнае становішча
stay, to — заставáцца (I); гасьцява́ць, прабы́ць pf.; затрыма́цца; ба́віцца (II)
to stay a little longer — заставáцца/спыня́цца крыху́ даўжэй, затрыма́цца
we stayed with our friends — мы затрыма́ліся ў на́шых знаёмых
steadfast — устойлівы, непахі́сны; вы́трыманы, -ая, -ае
steadfast man — непахі́сны чалаве́к
steadfastness — вы́трыманасьць, непахі́снасьць
s. of character — вы́трыманасьць характа́ру
s. of conviction — непахі́снасьць перакана́ньня
steady — устойлівы, ста́лы; роўны, раўнамéрны; непахі́сны, -ая, -ае
steady boat — устойлівы човен
steep — стромкі, стромы, усхо- ны, -ая, -ае
steep bank — стромкі/усхоны бе́раг ракі

steep slope	**строма**
steeply	**стромка** (adv.)
stem (=stock)	**сьцябліна, сьцяблінка**
step	**крок, сяге́нь; прыстýпка/ступе́нь/сходка** (сходаў)
step by step	**крок** па **кроку**
step, to	**ступáць** (I), **ступíць** (II) pf.; **крочыць, сягáць** (I)
to step on the floor	**ступíць** на зямлю́
stew	**тушаніна**
stew, to	**тушы́ць** (II)
stewed fruit	**кампот**
stick	**пáлка**
stick, to	**наляпíць** (II) pf., **наклéіць; загразáць** (I), **загрáзнуць** pf.; **засéсьці**
to stick in the mud	**засéсьці** ў балоце
stick up, to	**заляпíць** (II) pf.
stiff	**тугí, -áя, -ое; скасьцянéлы, адубéлы, скачанéлы, -ая, -ае**
stiff cardboard	**нягнýткі** картон
stiffly	**ненатурáльна, штýчна; сýха**
stifling	**(за)дýшны, -ая, -ае**
it is s. indoors	**(за)дýшна** ў хáце
still	**ціхí, -áя, -ое**
sting, to	**кусáцца** (I), **джгáць; пячы́**
bees sting	пчолы **джгáюць**
nettle stings	крапівá **пячэ**
stink	**смурод**
stink, to	**сьмярдзéць** (II)
St. Lawrence River	**ракá Сьвятога Лаўрэна**
stitch	**строчка; вочка; раптоўны боль**
stitch (in sewing)	**строчка**
stitch (in knitting)	**вочка**
stitch (surg.)	**шво** (ў хірýргіі)
stitch, to	**страчы́ць** (II), **вы́страчыць** pf., **штабнавáць** (I), **вы-** pf.
stock	**склад, запáс; навáр** зь мя́сa/ры́бы (юшка); **род, завод**
stone (adj.)	**каме́нны, -ая, -ае**
the Stone Age	**каме́нны век**
stone breaker	**каменядрабíлка, камабóйка**
stonewall	каме́нны мур
stooped	**нахíлены; згорблены, -ая, -ае**
storage	**захава́ньне, хава́ньне; сховíшча, склад, склáдзік**
cold storage	**халадзíльня;** хава́ньне ў **халадзíльні**
s. lake (reservoir)	**вадасховíшча**
storehouse	**склад**
stormily	**бýрна**
stormy	**бýрны, бурлíвы, -ая, -ае**
stormy sea	**бýрнае** мора
storyteller	**кáзачнік, бáечнік, бай**
stout	**поўны, -ая, -ае**
stout man	**поўны/таўсты́/грубы́** чалаве́к
strain, to	**цадзíць** (II); **працірáць** (I), **-цéрці** pf.
strained	**праце́рты** празь сíта
strainer	**сíта, фíльтар; цадзíлка**
straightforwardness	**шчы́расьць/адкры́тасьць** характару
strange	**чужы́, -áя, -ое; дзíўны, дзівосны, -ая, -ае**
strangely	**дзíўна** (adv.)
strap	**рэмень; дзя́га**
stray, to	**бадзя́цца** (I)
straw	**салома, саломка, саломíнка**
to clutch at a straw	хапáцца за **саломíнку**
streak	**ры́са характару**
strengthen, to	**узмацня́ць** (I), **узмоцніць** (II) pf.
stress, to	**вы́мавіць з на́ціскам/націскáючы**
to lay stress (on)	**падчыркну́ць** (I)
stretch, to	**расьцягну́ць** (I) pf.; **раськíнуць**
stretch out, to	**раськíнуцца** (I) pf.
stride, to	**крочыць** (вялíкімі крокамі); **сягáць**
strike	**страйк, забастоўка**

to be on strike — страйкава́ць (I), баставáць

strike, to — удáрыць (II); біць (I), вы- (гадзіны); страйкава́ць (I)

to s. a blow — удáрыць (I) pf.
to s. back — удáрыць назáд; даць рэшты; адбівáцца (I)

it has just struck four — ...ькі што прабíла ...

strikebound — ...плены стрáйкам
strikebreaking — ...бастоўкі
striker
striking
strive, to — ...-gen.); ...acc.); ...bf.

always strive forward — ...я напéрад
strive for, to — гнáцца (II), па- pf. (за+ instr.

strong-willed person — чалавéк з характарам
struggle — змагáньне
struggle, to — змагáцца (I), вéсьці змагáньне

stub — пень, калода; абрýбак; акýрак; кароткі канéц білéтаў/квітоў ў кнíжцы

stuck, to get — загрáзьці (I) pf., угрýзнуць

students (coll.) — вучнёўская/студэнцкая моладзь

studfarm — конны завод
studied — вывучаны, завýчаны, -ая, -ае

study (studies) — навýка, вучэньне
stuff — матар'я́л
stuff, to — залажы́ць (II); накрыпáць (I), -кры́паць pf., начыніць (II)

to s. a turkey with breadcrumbs — накры́паць індыкá сухарáмі

stuffiness — духота, духатá
stuffing — нáкрып, начынка
stuffy — пáрны, -ая, -ае
stuffy air — цяжкое павéтра

stumble, to — спатыкáцца (I), спатыкнýцца pf.

to stumble along — íсьці спатыкáючыся

sty — ячмéнь на воку
style — стыль
subdue, to — падбівáць (I), -бíць pf. падпарáдкаваць; зьмякчáць, памякчáць (колер)

to s. nature — падпарáдкаваць прыро
to s. enemy fire — заглушы́ць агонь супраціўніка

subject, to — падпарáдкаваць (I) pf.
subjected, to be — падлягáць (I)
subjection — падпарáдкаваньне; заваяváньне

subjugate, to — падпарáдкаваць (I) pf., пакары́ць (II), паняволíць

submission — падлéгласьць, падпарáдкаванасьць

submissive — падаўкí, -áя, -ое; пакорны, -ая, -ае

submissiveness — пакора
submit, to — кары́цца (II), скары́цца pf.; унéсьці (I) pf., прадстáвіць (II)

to s. a project for consideration — уносíць/прадстаўля́ць праéкт для разгля́ду
to s. to one's fate — скары́цца сваёй долі

subordinate, to — падпарадкавáць (I), падпарáдкаваць pf.

subordinate clause (of purpose, time) — дадáны сказ (мэты, чáсу)

substance (phys.) — цéла
liquid substance — вáдкае цéла
substantial — істотны, вáжны, галоўны, -ая, -ае

substitute, to — падмяня́ць (I), -мяніць (II) pf.; замéньваць (I),-мяніць (II) pf.

to be substituted — падмяня́цца (I), падмяні́цца (II) pf.

to s. wood for metal — замяніць мэтáль дрэвам
there is no substitute — нічы́м нéльга замяніць

substitution — падмéна
subtraction — адыймáньне
suburban — пры́гарадны, -ая, -ае
succeed, to — удавáцца (I), мець паспéх; наступáць íсьці па + instr., зьмяня́ць

he succeeded — ямý **ўдалося;** ён меў **пасьпéх**
succession — **пасьлядоўнасьць**
successive — **настýпны,** чарговы, **пасьлядоўны,** -ая, -ае
sue, to — **аддáць пад суд, падáць** (на каго-н.) **на суд**
sufferer — **пакýтнік, пакýтніца**
suffice, to — **ставáць** (I)
sufficient — **дастáтны, здавальня-ючы,** -ая, -ае
suffix — **сýфікс, устáўка**
sugar — **цýкар**
  cane sugar — трысьцёвы/трысьняговы **цýкар**
sugar (adj.) — **цукровы,** -ая, -ае
sugar cane — **цукровае** трысьцё, **цукровы** трысьнёг
sugar refinery — **цукравáрня**
suggest, to — **прапанавáць** (I), **páіць** (II), **суліць**
suggestion — **прапанова**
suicide — **самагýбства**
  to commit suicide — скончыць **самагýбствам**
suit — **касьцюм**
suitcase — **куфэрак**
sulk, to — **надзімáцца** (I)
sulky — **надзьмýты,** -ая, -ае
sullen — **панýры,** -ая, -ае
sultry — **пáрны, дýшны,** -ая, -ае
  sultry day — **пáрны/дýшны** дзень
summary — **перакáз**
  s. of the book — **перакáз** кнігі
summit — **вяршáліна, верхавіна; верх**
  s. of a mountain — **вяршáліна** гары́
  s. of a career — **верх** кар'ёры
  summit talks — перамовы **старшы́няў ураду**
summon, to — **выклікаць** (на суд)
summons — **павéстка** (на суд)
sunburn — (раптоўная, балю́чая) **загáра**
sunburnt — **загарэлы/апáлены сонцам**
sunlight — **сонечнае сьвятло**
superficial — **павярхоўны; вонкавы; бéглы,** -ая, -ае
superfluous — **надмéрны, дарэмны,** -ая, -ае; **лішні,** -яя, -яе
superintendent (of the hospital) — **дырэктар** (шпіталю́)
superiority — **перавáга, вышэйшасьць**
superscription — **нáдпіс**
superstitious — **забабонны,** -ая, -ае
supplement — **дапаўнéньне**
supplement, to — **дапаўняць** (I), **дапоўніць** (II) pf.
supplementary — **дадатковы,** -ая, -ае
supplicate (for), to — **маліць** (II), **у-** pf.
supplies — **прыпáсы; пастáўка; падвоз**
supply — **запáс; забясьпéчаньне**
supply, to — **дастачáць** (I), **дастáчыць** (II) pf.; **забясьпéчваць** (I), **забясьпéчыць** (II) pf.
support — **падтрымáньне; утрымáньне**
support, to — **падтры́мваць** (I), **-трымáць** pf.; **утры́мваць, утрымáць** pf.
suppose, to — **меркавáць** (I); **дýмаць**
  I suppose he will come ён **хібá** прыйдзé
supposition — **дапушчэньне**
suppress, to — **стрымáць** (I) pf.
  to s. sobs — **стрымáць** плач
  to s. a newspaper — **зачыніць** газэту
supreme power — **найвышэйшая ўлáда**
sure — **пэўны,** -ая, -ае
surely — **пэўна**
surface — **павéрхня, зьверх, вярхні́на**
  to come to the surface — **усплывáць** (I), **усплы́сьці** pf.
surprise — **неспадзéўка; сюрпры́з**
  by surprise — **зьнячэўку, зьнянáцку, не(ў)спадзéўкі, неспадзявáна, нечакáна**
surprise, to — **задзіўляць** (I), **задзівіць** (II) pf.; **захапіць зьнянáцку**
  to be surprised — **зьдзіўляцца** (I)

surround, to — абступа́ць (I), а(б)ступі́ць (II) pf.; абкружа́ць (I), -кружы́ць (II) pf.; апаноўваць (I), апанава́ць pf.
surroundings — асяродзьдзе
survive, to — вы́трываць (I) pf., вы́жыць; перажы́ць (каго), даўжэй жыць (за каго)
suspend, to — прыпыня́ць (I), прыпыні́ць (II)
to s. work — прып[illegible]
suspicion — [illegible]
suspicious — падазро́ны; це́мны, -ая, -ае
s. character — падазро́ны/це́мны тып
swampy — балаці́нны, ба́гністы, -ая, -ае
swampy soil — балаці́ная г[illegible]
swan — ле́бедзь
swarm — рой
swarm of midges — машкара́
swear, to — бажы́цца (II), прысяга́цца (I); клясьці, ля́яцца
Sweden — Швэдыя
Swedish — швэдзкі, -ая, -ае
sweep, to — ме́сьці (I), замята́ць, заме́сьці pf.
sweepings — сьме́цьце, сьмяцьцё
sweetheart — каха́ная, -ае (f.); каха́ны, -ага (m.)
sweetly — соладка
swell, to — пу́хнуць (I), на- pf., надзіма́цца (I)
swill — пойла
swim by (through), to — праплыва́ць (I), праплы́ць pf.
swim off, to — адплыва́ць (I), адплы́сьці pf.
swim out, to — выплыва́ць (I), вы́плысьці pf. or вы́плыць
swim up (to), to — падплыва́ць (I), падплы́сьці pf.
swimmer — плыве́ц
swindle, to — ашу́кваць (I), зводзіць (II)

swing
the work is in full swing — пра́ца на по́ўным ходзе
swing, to — калыха́цца (I); ківа́цца; гойдацца
to swing one's arm — размахну́цца (I) pf.
switch, to — мяня́цца (I)
to switch roles — мяня́цца ролямі
to s. a train — пераводзіць цягні́к на і́ншыя рэйкі
to s. the light off — вы́мкнуць сьвятло
to s. the light on — увамкну́ць сьвятло
switchman — стрэлачні́к
swollen — набрыня́лы, напу́хлы, -ая, -ае
swollen eyelids — набрыня́лыя павекі
sympathize, to — спагада́ць (I), па- pf., спачува́ць, па- pf.
sympathy — спага́да, спачува́ньне
to express s. — выража́ць сваю́ спага́ду сваё спачува́ньне
to seek smb's s. — шука́ць спага́ды/спачува́ньня
system — лад
social s. — грама́дзкі лад
tribal s. — племе́нны/родавы лад

T

tackle — снасьць
tactfully — аба́чна, тактоўна
tactless — нетактоўны, недаліка́тны, -ая, -ае
tag — ву́шка
take down (downstairs), to — зно́сіць (II), зьне́сьці (I) pf.; зводзіць (II), зьве́сьці (I) pf.; здыма́ць, зьня́ць pf.
to take (by hand) — зано́сіць (II), зане́сьці (I) pf.
to take (by vehicle) — завозіць (II), заве́зьці (I) pf.
take off, to — здыма́ць (I), зьняць pf.
take out, to — дастава́ць (I), даста́ць pf.
to take the book out of the briefcase — даста́ць кні́гу з партфе́ля

take up, to — **займа́ць (I); падхапля́ць, падхапі́ць (II)** pf.
  to take up smb's initiative — **падхапі́ць** не́чыю ініцыяты́ву
  to take with oneself — **захоплеваць (I), захапі́ць (II)** pf.
talent — **та́лент, здольнасьць**
talk into, to — **угаворваць (I), угаварыць (II)** pf.
talkative — **гаваркі́, -а́я, -ое**
tan — **загара́, загар**
tan, to — **загара́ць (I), загарэць (II)** pf.
tanned — **загарэлы, -ая, -ае**
tannery — **гарба́рня**
tap — **вадаправодны кран**
tar — **смала́**
tar, to — **засмалі́ць (II)** pf.
taunt, to — **насьміха́цца (I); зьдзе́квацца**
tax — **пада́так**
taxi — **таксы́**
tea — **гарба́та, чай**
  strong (weak) tea — моцная/слаба́я **гарба́та**
team-leader — **брыгадзе́р**
telegram — **тэлегра́ма**
telephone — **тэлефон**
telephone, to — **тэлефанава́ць (I), за-** pf.
telephone operator — **тэлефані́сты, тэлефані́стка**
telephone (adj.) — **тэлефонны, -ая, -ае**
  t. conversation — **тэлефонная** гу́тарка
  t. receiver — **тэлефонная** тру́бка
  t. booth — **тэлефонная** бу́дка
  t. directory — **тэлефонная** кні́га
temple — **сьвяты́ня; скронь**
temporarily — **часова**
temporary — **часовы, раскладны́; разборны, -ая, -ае**
  t. bridge — **раскладны́/разборны** мост
tempt, to — **спакуша́ць (I), спакусі́ць (II)** pf.
  to t. the appetite — **выклі́каць** апэты́т
temptation — **спаку́са**
  to resist t. — стрыма́цца ад **спаку́сы**
ten — **дзе́сяць, дзесяцёра, дзесяцёх**
ten times — **дзесяцьма́, дзе́сяць разоў**
ten-year-old — **дзесяцігадовы, -ая, -ае**
tenacious — **непадаўкі́, -а́я, -ое; адва́жны, -ая, -ае**
tend, to — **даглядаць (I)**
  to tend grazing domestic animals — **па́сьвіць (I)** жывёлу
tendency — **плынь, плы́ня; тэндэ́нцыя**
  political tendency — **палітычная плынь**
tender — **ласка́вы, далика́тны, -ая, -ае**
  tender look — **ласка́вы** погляд
  [illegible] — **сьцягно** му́скула
  [illegible]t — **тэні́сная пляцоўка**
  [illegible] (gram.) — **час**
  [illegible] — **напру́жаньне; наця́гнутасьць; напя́тасьць**
tenth — **дзяся́ты, -ая, -ае**
  [illegible]-tenth — **адна́ дзяся́тая**
[illegible]m — **тэрмін; кадэнцыя**
  short-term — **кароткатэрміновы, -ая, -ае**
term of endearment (gram.) — **ласка́льная форма**
terms (pl.) — **умовы; узае́мадачыне́ньні**
  to be on familiar t-s — быць зь кім у **це́снай су́вязі**
term, to — **назва́ць (I); азна́чыць (II)**
terminal — **канцава́я ста́нцыя**
terrific (adv.) — **надзвыча́йна**
terrifying (adv.) — **ву́сьцішна; застраша́льна**
territory — **тэрыторыя**
test — **тэст, выпрабава́ньне; досьлед; экза́мен**
  to conduct a t. (of) — праводзіць **выпрабава́ньні**
  nuclear weapon test — **выпрабава́ньне** я́дзернае зброі
testament — **запавет; тэста́мант**
  old, new testament — **стары́, новы запавет**
Teutonic Knight — **крыжа́к, тэўтонскі ры́цар**
T. Knights' — **крыжа́цкі, -ая, -ае**

textbook — падру́чнік
than — як, за
thank, to — дзя́каваць (I), па- pf.
that is why — вось чаму́
That's it! — вось-вось! (particle)
that's what it is — то-ж бо, тож-бо то, вось што
thaw, to — та́яць (I), рас- pf.; ад-; адта́йваць
the meat thawed — мя́са адта́яла
theme — тэма, прадме́т
theology — тэалёгія
there — туды́ (куды́?); там (дзе?); вось
therefore — адту́ль
there he goes — вось ён ідзе́
therefore — затым, таму́; дзе́ля таго
there I do not write — затым/таму́ я ня пішу́
thesis — тэма (дысэрта́цыі); цьве́рджаньне; палажэньне
thicket — за́расьнік, гушча́р
thickly — гу́ста
thigh — сьцягно
thin — тонкі, це́нкі; рэдкі, -ая, -ае; худы́, -а́я, -ое
to become thin — патане́ць (I) pf., пацяне́ць; парадзе́ць
thinner — тане́йшы, цяне́йшы; радзе́йшы, -ая, -ае
thinner (adv.) — радзе́й, цяне́й
thinness — рэдкасьць
thing — рэч
third — трэйці, -ая, -ае; траці́на́
one-third — адна́ траці́на́/трэйцяя
thirdly — трэйцяе, патрэйцяе
thirteenth — трына́ццаты, -ая, -ае
thirtieth — трыццаты, -ая, -ае
thirty — тры́ццаць
thirty-one — тры́ццаць адзі́н
thoughtfully — абачліва, уважліва; абду́мана
thoughtful — руплівы, дба́йны, -ая, -ае
thousand, one — ты́сяча
of many thousands — ты́сячны, -ая, -ае
of two thousand (adj.) — дву(х)ты́сячны, -ая, -ае
of three thousand — трытысячны, or трохты́сячны, -ая, -ае
Thousand Islands — Ты́сяча Абто́каў
thousandth — ты́сячны, -ая, -ае
one-thousandth — адна́ ты́сячная ча́стка
thrash (thresh), to — малаці́ць (II)
threat — грозьба, пагроза
threat of war — пагроза вайны́, стра́шаньне вайною
under the th. of smth. — пад пагрозаю чаго-н.
threaten, to — грозіць (II), пагража́ць (I)
three and a half — паўчварта́ (m. & n.), паўчварты́ (f.), тры палаві́най
three hundred — тры́ста
three-hundredth — трысотны or трохсот(н)ы, -ая, -ае
three-storied — трыпавёрхавы or трохпавёрхавы, -ая, -ае
three thousand — тры ты́сячы
three-thousandth — трытысячны or трохты́сячны, -ая, -ае
three times — тройчы, тры разы́
three times four — тройчы чаты́ры
threshingfloor — ток
threshing machine — малата́рня
thrifty — гаспада́рлівы, гаспада́рны, ашча́дны, прадба́члівы, -ая, -ае
thrill, to — захапля́ць (I), захапі́ць (II) pf.
throne — пасад
throw oneself, to — кі́дацца (I), кі́нуцца pf.
to t. oneself in smb's arms — кі́нуцца каму́-н. у вабды́мкі
throw out, to — выкіда́ць (I), вы́кінуць pf.
thrush — дрозд
thrust, to — папхну́ць (I) pf. штурхану́ць; усу́нуць, накі́нуць; праці́снуцца, прапхну́цца
to t. out — вы́пхнуць (I) pf., вы́штурхнуць; вы́біць
thump, to — бі́цца (I), калаці́цца (II)
the heart thumps — сэрца калоціцца
thunder — гром, pl. грымоты
peals of thunder — грымоты
thus — такі́м пара́дкам; тэтак

tide — прыплы́ў
tidy — акура́тны, -ая, -ае
tidy up, to — прыбі́раць (I), прыбра́ць pf.
  Tidy up the room! — прыбяры́ пако́й!
tie — га́льштук; су́вязь
tie up, to — зьвя́зваць (I), зьвязя́ць
  to tie up with a rope — зьвяза́ць вяро́ўкай
tight — шчы́тны, шчы́льны; це́сны, -ая, -ае
tight(ly) (adv.) — ту́га, це́сна, шчы́тна
  rather tightly packed — цеснава́та (adv.)
tighten, to — падця́гваць (I), падцягну́ць pf.
  to t. the belt — падцягну́ць папру́гу
  to t. discipline — падцягну́ць дысцыпліну
till — пакуль; да таго, як; пе́рад тым, як
till, to — абрабля́ць (зямлю́)
timber — ляс(ны́) матар'я́л, бярвяны́
  timber resources — ляны́я бага́цьці
  timber industry — ляна́я прамысловасьць
time — час; гадзі́на
  at the present t. — цяпе́рашнім ча́сам
  What t. is it now? — каторая гадзі́на?
  At what time? — а каторай гадзі́не?
  at one time — не́калі
  of that time — тагача́сны, -ая, -ае
tin — бляша́нка
tint — адце́ньне
tip — наканцоўе, кончык, кане́ц
tip over, to — перакуль(ва)цца (I), перакуліцца (II) pf.
tire — шы́на
tire, to — му́чыць (II)
tire oneself, to — стамля́цца (I), стаміцца (II) pf., змары́цца
  to t. oneself by walking — нахадзі́цца (II) pf.
tire out, to — заганя́ць (I) pf. (каго)
tired — стомлены, змораны, зму́чаны, -ая, -ае
  to get tired — стамля́цца (I), стаміцца (II) pf.
tiredness — стома, змора
tiresome — даку́члівы, -ая, -ае

toad — рапу́ха
tobacco — тыту́н (куры́ць), таба́ка (ню́хаць)
today's — сёньняшні, сёньнешні, -ая, -ае
together — ра́зам, зьлі́т(н)а
toil, to — стара́нна нату́жна праца́ваць
toiler — працаўні́к
tolerably — талера́нтна, прыцярпліва
tolerant — прыцярплівы, талера́нтны, талерацы́йны, -ая, -ае
tolerate, to — цярпе́ць (II), талераваць (I)
tombstone — [illegible] льны помнік
tomorrow — [illegible]
  the day after tomorrow — [illegible]
ton — [illegible]
tone — тон
tonight — сяньня ўве́чары, сягена́ чы
too — таксама́; за, зана́дта
too big — завя́лікі, -ая, -ае
too hot — зана́дта гора́ча
tooth (adj.) — зубны́, -ая, -ое
toothache — зубны́ боль
toothbrush — зубна́я шчо́тка
top — ве́рх
  top of the head — це́мя
topic — тэ́ма, прадме́т
torch — съве́тач, паходня
torment — пакў́та, згрызота, му́ка
torn — падзе́рты, падра́ны, -ая, -ае
  to be torn — падра́цца (I) pf.
Toronto (adj.) — таронтаўскі, -ая, -ае
torture — пакў́та, мука, катава́ньне
torture, to — зьдзе́квацца (I) (з каго); ката́ваць
total — агу́льны, -ая, -ае
  total amount — агу́льная су́ма
touch — вошчуп, дотык; су́вязь
  to lose touch (with) — траці́ць су́вязь з – instr.
touch, to — кра́нуць (I) pf. дакра́нацца, -ну́цца pf., дста́ць; чапа́ць; даходзіць (II)

Do not touch! **Не чапа́й!**
to touch bottom **дста́ць** дно
tow, to **цягну́ць** (на буксі́ры)
towards **пад**
towards (before) **падвясну́**
spring
towards evening **падве́чар**
to come towards Vilnia пад'е́хаць **пад** Ві́льню
towel **ручні́к**
bath towel **сьці́рка**
ве́жа
горад, мястэ́чка
гараджа́нін
ца́цка
калькава́ць (I), рыса-ва́ць; сачы́ць (II), высочваць (I), ісьці́ па сьлядох; **асачы́ць (II)** pf.
сьлед; дарога, сьце́жка; каляі́на, рэйкі; (спарт.) **лы́жня; бе́гавая дарожка, трэк; тра́са, маршру́т; лёгкая атле́тыка**
to be on the t. of smb. **ісьці́ па сьлядох; браць пры́клад** з каго-н.
to lose t. згубі́ць **сьце́жку**
to keep t. of events **быць у ку́рсе** падзе́яў
single (double) t. **аднарэйкавая (двурэйкавая) дарога**
to leave the t. **сыйсьці́** з рэйкаў
track, to **сачы́ць (II), асачы́ць** pf. **высочваць (I)**
tractor **тра́ктар**
tractor (adj.) **тра́ктарны, -ая, -ае**
trade **га́ндаль**
trade, to **вымі́ньваць (I), вы́мяняць** pf.; **гандлява́ць**
trader **купе́ц, гандля́р**
trading post **гандлёвая** пляцоўка
tradition **звы́чай, пада́ньне; тады́цыя**
traffic lights **сьветлафор**
tragedy **траге́дыя; трагі́зм**
t. of the situation **трагі́зм** палажэньня
trail **сьце́жка, сьлед, дарога**
established trail працярэбленая **сьце́жка/дарога**
to put on the t. наве́сьці на **сьлед**
trailer **прычэп**
train, to **прывуча́ць** (да добрых звы́чак); **вучы́ць** (фа́ху); **трэнава́ць (I), дрэсава́ць**
to train personnel **рыхтава́ць** ка́дры
to train one's voice **ста́віць** голас
train oneself, to **практыкава́цца (I), трэнава́цца**
training **вучэ́льны, навуча́льны, -ая, -ае**
t. plane **вучэ́льны** самалёт
t. appliances **навуча́льныя** дапаможнікі
tranquil **спако́йны, -ая, -ае**
tranquil sea **спако́йнае** мора
transfer **перано́с** (пр. слова); **перамяшчэ́ньне; перада́ча** (ма́емасьці), **даку́мант аб перада́чы; пераво́дныя малю́нкі; перасы́дка** (на цягніку́); **перасы́дачны біле́т; перали́чаныя грошы**
t. of authority **перада́ча** паўнамоцтваў
transfer, to **пераноси́ць (II), -не́сьці (I)** pf.; **перамясьці́ць (II); пераводзіць, -ве́сьці (I)** pf. а) малю́нак, б) каго на іншую пра́цу; **зрабі́ць перасы́дку**
to t. a word to the next line **перане́сьці слова**
transitive **пераходны, -ая, -ае**
t. verb **пераходны** дзеяслоў
transmit, to **перадава́ць (I), перада́ць (irr.)** pf.
transport **тра́нспарт, падвоз**
transport, to **перавазі́ць (II)**
travelling **падарожны, -ая, -ае**
treacherously **подступам**
treasure **скарб**
to discover a t. знайсьці́ **скарб**

treasurer — **ска́рбнік**
treat — **пачасту́нак; прые́мнасьць, асало́да**
treat, to — **ста́віцца (II)** да + gen., **абыходзіцца** з + instr.; **лячы́ць; частава́ць (I)**
treatment — **ста́ўленьне, абыхо́джаньне; лячэ́ньне; апрацо́ўка**
treaty — **палітычная ўмова, тракта́т**
tremble, to — **калаці́цца (II), дрыжэць, трасьці́ся (I)**
trend — **плынь, кіру́нак**
new trends in the arts — новыя **плыні** ў мастацтве
trial — **судовы працэс; выпрабава́ньне**
to commit smb. for t. — аддава́ць каго пад **суд**
to be on trial — быць на **выпрабава́ньні**
to put on trial — браць на **выпрабава́ньне**
triangle — **трыку́тнік**
triangular (math.) — **трыку́тны, трыбаковы, трысьце́нны, -ая, -ае**
t. pyramid — **трысьце́нная** піраміда
t. agreement — **трыбаковае** пагадне́ньне
tribal — **племе́нны; родавы, -ая, -ае**
t. system — **родавы** лад
tribe — **племя́; род**
tributary (of a river) — **прытока** ракі
trickle, to — **сачы́цца** кроплямі
trifle — **дробязь**
trifling — **дробязны, -ая, -ае**
trim, to — **падстрыга́ць (I), падстры́гчы** pf.
trip — **вы́бег, паход; падарожжа**
triumph — **трыу́мф**
triumphal — **трыумфа́льны, -ая, -ае**
t. arch — **трыумфа́льная** брама, а́рка
triumph, to — **перамага́ць (I), перамагчы́** pf.
trivial — **дробязны, звыча́йны, штадзённы, -ая, -ае**
trolley bus — **тралейбу́с**
trot — **трушок**
to run at a trot — бе́гчы **трушком**
troublesome — **клапатлі́вы, -ая, -ае**
truck — **грузаві́к**
true — **праўдзі́вы, рэчаі́сны, -ая, -ае**
(It is) true! — **пра́ўда!**
truly yours — (**запраўды**) **ваш(ая)**
trumpet — **труба́, калейд**
trust, to — **мець ве́ру** [illegible] **ве́рыць** + dat., [illegible] (I), **паве́рыць** [illegible]
try, to — [illegible] (I), **с-** pf.; [illegible]), **па-** pf.
try on, to — [illegible]
tsarist — [illegible], **-ае**
t. government — [illegible]
tsar's — [illegible]
tuck in, to — [illegible] (I)
tug — [illegible]
tug, to — [illegible]); **буксава́ць**
tulip — [illegible]
tumble in (into), to — [illegible]**ва́львацца (I), ува́ліцца (II)** pf.
tune — **тон, мэло́дыя; лад**
t. of a song — **мэло́дыя пе́сьні**
to sing in tune (out of tune) — **сьпява́ць у лад/тон (ня ў лад/тон)**
tune (up), to — **наво́дзіць (II), наве́сьці (I)** pf.
to tune a piano — **наво́дзіць піяні́на**
turbulent — **бурлі́вы, -ая, -ае**
turkey — **індык**
turn — **зварот; паварот, завара́т** (ракі́, дарогі), **паваро́тка** (толькі дарогі); **зьме́на; чарга́**
at each t. of the wheel — пры ка́жным **звароце** кола
Turn right, left, about! — (ваен.) **напра́ва! нале́ва! кругом!**
a turn for the better (for the worse) — **зьме́на** на ле́пшае (горшае), **зварот** да ле́пшага (горшага)
in turn, by t-s — **пачарзе́, упераме́шку**
to take turns — **зьмяня́цца (I)**
to wait one's turn — чака́ць сваі́ **чаргі́/радо́ўкі**

turn, to — **паварочвацца (I), павярну́ць pf.; закру́чваць**
turn about, to — **павярну́ць (I)** кругом
turn into, to — **пераходзіць (II), перайсьці (I) pf.**
the street turned into a highway — ву́ліца **перайшла́** ў аўтастра́ду
turn off, to — **закруці́ць (II) pf.; вы́мкнуць (I); звольні́ць** (з пра́цы)
to t. off the tap — **закруці́ць** кран
turn out, to — **выходзіць (II); вы́кінуць (I), вы́гнаць (II)**
it turned out, that... — **вы́йшла,** што . . .
turn over, to — **пераварочвац-ь(ца) (I), перавярну́ц-ь(ца) pf.**
turn up, to — **апыня́цца (I), -ну́цца pf.; загіна́ць, загну́ць pf.; закру́чваць**
turner — **токар**
twelfth — **дванаццаты, -ая, -ае**
twentieth — **дваццаты, -ая, -ае**
twice — **двойчы, два разы**
twilight — **прыцемак**
twirl, to — **закруці́цца (II) pf.**
twist, to — **закруці́ць (II) pf., скруці́ць**
to twist smb's arms behind his back — **закруці́ць** каму́-н. ру́кі за сьпіно́й
two — **два, дзьве ; двое (удвоіх) (m. & f.); двух (удвух) (m.)**
two and a half — **паўтраця́ (m. & n.), паўтраці́ (f.); два з палавіна́й**
two-dollar (adj.) — **двудаляровы, -ая, -ае**
two-engined — **двуматорны, -ая, -ае**
two-hour — **двугадзі́нны, -ая, -ае**
two hundred — **дзьве́сьце**
two-hundredth — **двусотны or двухсот-(н)ы, -ая, -ае**
two-month — **двуме́сячны, -ая, -ае**
two-storied — **двупавёрхавы, -ая, -ае**
two thousand — **дзьве ты́сячы**
two-thousandth — **двуты́сячны or двухты́сячны, -ая, -ае**
two times — **двойчы, два разы́**
two-year — **двугадовы, -ая, -ае**
type — **тып; род; шрыфт**
bold type — тлу́сты **шрыфт**
Roman type — рама́нскі/прасткі **шрыфт**
Gothic type — гаты́чны **шрыфт**
italic type — курсы́ўны **шрыфт**
typesetting — **набор** (шрыфтоў)
typesetting machine — **лінаты́п**
typhoon — **тайфу́н**
tyrant — **тыра́н**

U

ugly — **брыдкі, -а́я, -ае**
ugly (adv.) — **бры́дка, няпрыгожа**
unable — **няздольны, -ая, -ае**
to be unable — **ня быць у ста́не, не магчы́**
unalterable — **бязьзьме́нны, -ая, -ае**
unanimous — **аднагалосны; дру́жны, -ая, -ае**
unattainable — **недася́жны, недасяга́льны, -ая, -ае**
unbearable — **нясьце́рпны, -ая, -ае**
uncanny — **ву́сьцішны, звышнатура́льны, -ау, -ае**
unceasingly — **нясьціха́нна** (adv.), **нясупы́нна**
uncertain — **няпэ́ўны, -ая, -ае**
uncertainty — **няпэ́ўнасьць, нявéдам'е**
uncivil — **грубія́нскі, -ая, -ае**
uncle — **дзя́дзька; дзя́дзечка** (dim.) only as address
uncommon — **нязвыча́йны, рэдкі, -ая, -ае**
uncommonly — **нязвыча́йна**
unconscious — **няпрытомны, -ая, -ае**
under — **пад** (+ instr.)
from under — **спад or з-пад** (+ gen.)
from under the bridge — спад мосту
undergarments — **нацéліва**
undergrowth — **за́расьнік**
underline, to — **падчыркну́ць (I) pf., падкрэсьліць (II) pf.**
underlined — **падчы́ркнуты, падкрэсьлены, -ая, -ае**
understand, to — **разуме́ць (I)**

it is understood — **разуме́ецца**
undo, to — **разьвя́зваць (I), разьвяза́ць** pf., **расшпіліць (II)** pf.
undoubtedly — **бясспрэчна**
uneducated — **неадукава́ны, неасьве́чаны, прасты, -ая, -ае**
unexpectedly — **неспадзява́на, нечака́на, раптоўна**
unfaithful — **нясуве́рны, няве́рны, -ая, -ае**
to be unfaithful — **здраджа́ць (I), здра́дзіць (II)** pf. or **зра́дзіць**
unfamiliar — **незнаёмы, -ая, -ае**
unfavorable — **няспрыя́льны, -ая, -ае**
unfortunate — **няўда́лы, нешчасьлі́вы, -ая, -ае**
unfriendly — **няве́тлы, -ая, -ае**
unfriendly (adv.) — **няве́тла**
ungracious — **нела́скава́вы, нязычлі́вы, -ая, -ае**
unhappy — **нешчасьлі́вы, няўда́лы, -ая, -ае**
unhealthy — **нездаровы, -ая, -ае**
u. man — **нездаровы** чалаве́к
u. atmosphere — **нездаровая** атмасфэра
unhurriedly — **не хапа́ючыся, без пасьпе́ху**
uniat(e) — **вуніяцкі, -ая, -ае; вуніят**
uniform — **форма** (школьная, вайсковая)
unintentional — **міжвольны, -ая, -ае**
uninterrupted — **бязупы́нны, бесьперапы́нны, -ая, -ае**
uninterruptedly — **бязупы́нна, бесьперапы́нна** (adv.)
union — **задзіночаньне; згода, адзінства; зьвяз, саюз; вунія**
Union of Soviet Socialist Republics (USSR) — **Саюз** Савецкіх Сацыялістычных Рэспублікаў **(СССР)**
unique — **непаўторны, унікальны, -ая, -ае**
unite — **адзінка**
unite, to — **адзіночыцца (I), гуртава́цца, лучы́цца (II)**
universal — **універса́льны, усеагу́льны; сусьве́тны, -ая, -ае**
unkindly — **няве́тла**
unknot, to — **разьвя́зваць (I), разьвяза́ць** pf.; **разблы́тваць, -блы́таць** pf.
unloved — **нялю́бы, некаха́ны, -ая, -ае**
unostentatious — **нязна́чны, няпрыкме́тны, -ая, -ае**
unpack, to — **распакоўваць (I), распакава́ць (II)** pf.
unpleasant — **непрые́мны, прыкры, непрыя́тны, -ая, -ае**
u. experience — **непрые́мнасьць, прыкрасьць, непрые́мнае** дазна́ньне
unpleasantly — **непрые́мна, прыкра**
unreasonably — **неразва́жна, неразва́жліва**
unreliable — **няпэўны, ненадзе́йны, -ая, -ае**
he is unreliable — ён **няпэўны** чалаве́к; на яго **не́льга лічы́ць/ зда́цца**
unrestrained — **няспы́нны, неўтаймава́ны, нястры́мны, -ая, -ае**
unsatisfactory (mark) — **нездавальняюча**
unsettled — **неабла́джаны, неспара́дкаваны; зьме́нны; няўста́лены, -ая, -ае**
unshakable — **непахісны, -ая, -ае**
u. conviction — **непахіснае** перакана́ньне
unsociable — **нетава́рыскі, -ая, -ае**
unstable — **нястáлы, зьме́нлівы; няўстойлівы, -ая, -ае**
unstable weather — **зьме́нлівае** надвор'е
unstable vowels — **бе́глыя галосныя**
unsteady — **нястáлы, зьме́нны, -ая, -ае; хісткі, -áя, -ае**
unsteady table — **хісткі** стол
unstressed — **ненаціснены, -ая, -ае**
unsuccessful — **няўда́лы, бязуда́чны, -ая, -ае**
until (prep.) — **да** + gen.
until evening — **да** ве́чара
until (conjunc.) — **пе́рад тым, як; да таго, як; (датуль), пакуль**

let's wait until she comes — пачака́йма, **паку́ль** яна́ прыйдзе́
I shall not go until I finish — не пайду́ **(датуль), паку́ль** ня скончу
untimely — **несваячасны, перадчасны, заўчасны, -ая, -ае**
...t, to — **раскруці́ць (II)** pf.; **разблы́таць (I), разьві́ць**
to u. a rope — **раскруці́ць** вяроўку
...ually — **нязвыча́йна** (adv.)
... — **адкрыцьцё, адслане́ньне**
...) unwell — **нездаровы, -ая, -ае**
...ome food — **нездаровая** е́жа
... — **неахвочы, -ая, -ае**
... — **увы́сь, уве́рх; угару́; дагары́**
...n is up! — ру́кі **дагары́!**
... to here — **дагэтуль, дасю́ль**
... and down — **нагару́/ўгару́ і ўні́з; узад і ўпе́рад, туды́ сюды́**
age twelve and up — **дванаццаць** гадоў і **вышэй**
he is up — **ён уста́ў**
up (prep.) — **угару́ па, нагару́ па**
up river — **угару́ па** рацэ
up the steps — **нагару́ па** сходах
up wind — **су́праць** ве́тру
upper — **ве́рхні, вы́шні, -ая, -ае**
Upper Canada — **Ве́рхняя Кана́да**
upper reaches — **вышняві́ны, верхаві́ны**
Upper Dniapro (River) — **вышняві́ны** Дняпра́, **вы́шні** Дняпро
uprising — **паўста́ньне**
an u. will break out — разгары́цца **паўста́ньне**
upset, to — **расхвалява́ць (I), папсава́ць настрой, засмуці́ць (II)** pf.
upside-down or upside down — **дагары́ нага́мі, дном дагары́**
upstairs (adv.) — **нагары́** (дзе?), **нагару́** (куды́?)
upwards — **нагару́, угару́, уве́рх, увы́сь**
Uranus — **Ура́н**
urgent — **пі́льны, -ая, -ае**
urgent matter — **пі́льная** спра́ва
urn — **у́рна**
use — **ужыва́ньне; кары́сьць**
what is the use of it — **яка́я кары́сьць** з гэтага
use up, to — **зужыва́ць (I), зужы́ць** pf.
usually — **звыча́йна**

V

vacant — **вольны, парожны, -ая, -ае, пусты́, -а́я, -ое**
vacate, to — **звальня́ць (I), звольні́ць (II)** pf.; **ачышча́ць (I), ачы́сьці́ць (II)** pf.; **спаражня́ць (I), спаражні́ць (II)** pf.
to vacate the premises — **звольні́ць/ачы́сьці́ць** памёшканьне, **вы́брацца** з памёшканьня
vagueness — **няпэ́ўнасьць**
vain — **дарэмны, ма́рны; ганары́сты, хванабэры́сты, -ая, -ае; пусты́, -а́я, -ое**
vain effort — **дарэмнае** намага́ньне
in vain — **дарма́** (adv.), **(на)дарэмна**
vainly — **ма́рна**
valuable — **каштоўны, ва́ртасны, -ая, -ае**
value — **кошт, ва́ртасьць**
total value — агу́льны **кошт**
value, to — **цані́ць (II), а-** pf.
to v. at ten dollars — **цані́ць** па дзе́сяць даля́раў
vanish — **зьніка́ць (I), зьні́кнуць** pf.
variable — **зьмённы, -ая, -ае**
variety — **разнаста́йнасьць, разная́касьць**
vast — **вялі́зны, -ая, -ае**
veal — **цяля́ціна**
veal (adj.) — **цяля́чы, -ая, -ае**
v. cutlets — **цяля́чыя** катле́ты
vegetable — **гародні́на**
vegetate, to — **гібе́ць (I), (fig.) мадзе́ць**
vegetation — **расьці́ннасьць; вэгета́цыя**

veil
to draw (to cast) a veil over smth.

veil, to
to v. a portrait

velvet
velvet (adj.)
vengeance
to take v.

ventilate, to
venture, to

verandah
verbal adverb (gram.)
versatile
vessel
blood vessel
vetcha (popular assembly)
vexatious
vice-chairman
vice-president

Viciebsk (Vitebsk)
vicinity
in the v. of smth.
in close v.

victor
victuals

vie, to
vying with each other
view

point of view
vigorous

v. constitution
ville
village
Vilnia (Vilna)

вэлюм, вуа́ль; заслона
апусьці́ць **заслону** на што; памі́ну́ць не́шта **маўча́ньнем**
закрыва́ць (I), заве́шваць, заве́сіць (II) pf.
заве́сіць партрэт (вуа́лем)
аксаміт
аксамі́тны, -ая, -ае
помста
памшча́цца (I), памсьці́цца (II) pf.
ве́трыць (II), пра- pf.
адва́жвацца (I), адва́жыцца (II) pf.; **асьме́львацца (I), асьме́ліцца (II)** pf.
вэра́нда
дзеяпрыслоўе
шматбако́вы, -ая, -ае
вадапла́ў; судзі́на
крывяно́сная **судзі́на**
ве́ча

клапатлі́вы, -ая, -ае
засту́пнік старшыні́
засту́пнік прэзыдэнта, засту́пнік старшыні́
Ві́цебск
ваколіца; сусе́дзтва
у **сусе́дзтве** з чым-н.
бліз́ка, у **сусе́дзтве,** у **падсу́седзях**
пераможац
харчы́, е́жа, е́міна, прыва́рак
спаду́жнічаць (I)
навы́перадкі (adv.)
від, ві́даль; гле́дзішча, пагля́д
гле́дзішча, пагля́д
поўны жыцьця́; моцны, -ая, -ае
моцны арганізм
пага́ны, подлы, -ая, -ае
сяло, вёска
Ві́льня

inhabitant of V.

Vilnia (adj.)
viper
visit
to be on a visit
to pay a v. to smb.

visitor
vital

v. interest

vitality
Vitebsk
vivid

vivid description

vodka
vote, to
voyage

voyage, to

вільня́нін (m.), **вільня́нка** (f.)
ві́ленскі, -ая, -ае
зьмяя́, га́дзіна
наве́даньне, візы́т
гасьцява́ць (I)
наве́даць (каго), **скла́сьці візы́т** каму́
наве́двальнік, госьць
жыцьцёвы, жыцьцява́жны, -ая, -ае; ва́жны, як жыцьцё
жыцьцёвыя/істотныя інтарэсы
жыцьцёвая сіла
see Viciebsk
жва́вы; я́ркі; вобразны, -ая, -ае; жывы́, -а́я, -о́е
жывое/вобразнае апіса́ньне
гарэлка
галасава́ць (I)
падарожжа ў далёкія краі
падарожнічаць морам

W

wader
wag, to
to begin to wag
waist
waistband
wait, to

to wait until something is over
wait on, to
wall (adj.)

walrus
war prison
war prisoner
warbler

warehouse

балотная пту́шка
віхля́ць (I)
завіхля́ць (I) pf.
паясьні́ца; та́лія, стан
паясьні́ца
чака́ць (I) (+ gen. or на + acc.)
перачака́ць (I) pf.

абслугоўваць (I)
сьце́нны, насьце́нны, -ая, -ае
морж
палон
палонны, -ага
шчабяту́н (m.), **шчабяту́ха** (f.)
тава́рны склад, скла́дзішча

warily — асьцераго́ючыся, асьцярожна
warm, to grow — цяпле́ць (I), па- pf.
warp, to — снава́ць (ні́ткі)
wary — асьцярожны, -ая, -ае
wash away, to — падмыва́ць (I), змыва́ць, змыць pf.
washing machine — мы́цельная машы́на, машы́на мыць
waste, to — марнава́ць (I), тра́ціць (II), с- pf.
to waste one's time — марнава́ць/тра́ціць час бі́бікі бі́ць (colloq.)
waste away, to — чэзнуць (I), сохнуць ад + gen.
to waste away from grief (disease) — чэзнуць/сохнуць ад тугі́ (хваробы)
wasted — змарнава́ны, згу́блены, стра́чаны, -ая, -ае

watch — гадзі́ньнік (ручны́, кішэнны)
the watch/clock stopped — гадзі́ньнік стаў
the watch/clock is fast — гадзі́ньнік сьпяша́ецца
the watch/clock is slow — гадзі́ньнік позьніцца
the watch/clock shows the right time — гадзі́ньнік добра йдзе
watch, to — пі́лнава́ць (I), сьцерагчы́, сачы́ць (II), глядзе́ць
to watch a movie — глядзе́ць фільм
watchmaker — гадзі́ншчык, ма́йстар гадзі́ньнікаў

water (adj.) — вадзяны́, -а́я, -ое; водны, -ая, -ае
water, to — паліва́ць (I), -лі́ць pf. (вадою)
his mouth waters — у яго сьлі́нка цячэ
waterfall — вадаспа́д

waterproof — ваданепрасяка́льны; непрамака́льны, -ая, -ае
not waterproof — вадапрасяка́льны; прамака́льны, -ая, -ае
wave, to — маха́ць (I), па- pf.
to wave once — махну́ць (I) pf.
to begin to w. — замаха́ць (I) pf.

wavy — хвалі́сты, -ая, -ае
way — дарога, шлях, спосаб, лад
way of life — лад жыцьця́
this way and that — і так і гэтак
that way — туды́
in no way — ніяк не
which way — куды́
weak(ly) — сла́ба, квола
wealth — бага́цьце, дабро, даста́ча

wealthy — бага́ты, -ая, -ае
wear for a while, to — панасі́ць (I) pf.
wear out, to — падзе́рці (I) pf., падра́ць (носячы)
wear through, to — працірáць (I), -це́рці
weariness — змора, стома; ну́днасьць
weary — стомлены, змораны, -ая, -ае

weep, to — пла́каць (I)
to begin to weep — запла́каць (I) pf.
weeping — плач, пла́каньне
weight — вага́; цяжа́р; гі́ра; ва́жнасьць

welcome — прывіта́ньне; прыняцьцё
welcome, to — віта́ць (I), пры- pf.; прыма́ць з ра́дасьцяй
welfare — дабрабы́т, памы́снасьць, дабро, пажы́так (arch.); дабрачы́нная дапамога

well (adv.) — добра
to be well — быць здаровым
rather well — няблага́, даволі/досыць добра

well-fed — сы́ты, адкормлены, гла́дкі, -ая, -ае; гла́дак, -дка, -дка
well-nourished — сы́ты, гла́дкі, -ая, -ае
well-timed — сваячасны, -ая, -ае
well-to-do — заможны, -ая, -ае
wet — мокры, павільгатне́лы, -ая, -ае
to get wet — мокнуць (I), з- pf.
whale — кіт
wheel — кола
where — дзе; куды́

where is he going	**куды́** ён ідзе́
where from	**адку́ль, скуль**
whereabouts	**ме́сцазнаходжаньне**
whereas	**калі́ тымча́сам**
whey	**сыровадка**
which one	**каторы, -ая, -ае; хто**
while (adv.)	**тымча́сам, як**
while (conjunc.)	**пако́ль**
whim	**капры́с, фанта́зія**
whimsical	**капры́сны, пераборлівы, -ая, -ае**
whirl, to	**круці́цца (II)**, за- pf.; **кружы́цца; праносіцца, праляце́ць** pf.
whirlpool	**вір**
whirlwind	**віхор**
whiskered	**вуса́ты, -ая, -ае** (пра жывёліну)
whiskers	**ву́сы** (у жывёліны)
white (noun)	**бялок**
white	**бе́лы, бе́ленькі, зьбяле́лы, -ая, -ае**
to become white	**бяле́ць (I)**, зьбяле́ць pf.; **пабяле́ць**
to show white	**бяле́ць (I), бяле́цца**
to turn white	**зьбяле́ць (I), пабяле́ць** pf.
whiten, to	**бяліць (II), вы́беліць** pf.
whitish colour	**бяля́вы** колер
wholesale (adj.)	**гуртовы, -ая, -ае**
why	**чаму́**
that is why	**вось чаму́, таму́**
wicked	**злы, ліхі́, -а́я, -ае; сібе́рны, -ая, -ае**
widely	**шы́рака** or **шырока**
widen, to	**пашыра́ц-ь(ца) (I), пашы́рыц-ь(ца) (II)** pf.
width	**шырыня́**
wild boar	**дзік, кабан́**
willingly	**ахвоча**
wind-fallen wood	**буралом**
wind, to	**мата́ць (I)**, з- pf.
wind around, to	**абві́ва́ць (I), -ві́ць** pf.; **закру́чваць, -круці́ць (II)** pf.
windmill	**вятра́к**
windowpane	**шы́ба, шы́бі́на**
wing	**крыло**
to spread one's wings	распасьце́рці **кры́лы/кры́льле**
wings	**кры́льле** (coll.)
wink, to	**мі́ргаць (I)**
winnow, to	**ве́яць (I)**
winnowing machine	**ве́ялка**
wipe, to	**вы/аб-ці́ра́ць (I), праці́ра́ць, вы́/аб/пра-це́рці** pf.
to w. one's glasses	**праці́ра́ць** акуля́ры
wisdom	**му́драсьць**
wise	**му́дры, -ая, -ае; мудзёр, му́дра, -дра**
wish, to	**зы́чыць (II), жада́ць (I);** хаце́ць
wit	розум; досьці́п, дасьці́пнасьць
wither, to	вя́нуць (I), сохнуць, пятрэць
within	на працягу́
within a week	на працягу́ ты́дня
witty	**дасьці́пны, -ая, -ае**
witty (adv.)	**дасьці́пна**
wolf's	**воўчы, -ая, -ае**
woodcut	**дрэвары́т**
wooded or woody	**лясі́сты, -ая, -ае**
wooded area	**лясі́стая** мясцовасьць
wooden	**драўля́ны, -ая, -ае**
wooden plough	**саха́**
woollen	**ваўня́ны, шарсьця́ны, -ая, -ае**
woollen fabric	**шэрсьць**
word	**слова**
upon my word	даю́ **слова**, маё **слова**
work quota	**норма**
worker	**работнік, працаўні́к**
cultural worker	культу́рны **працаўні́к/дзе́яч**
public worker	грама́дзкі **працаўні́к/дзе́яч**
works	**творы; завод**
gasworks	га́завы **завод**
world (adj.)	**сусьве́тны, -ая, -ае**
world war	**сусьве́тная** вайна́
world outlook	**сьве́тагля́д**
worm	**чарвя́к**
worst	**найгоршы, -ая, -ае**
worst (adv.)	**найгорш**

wound — **ра́на**
to dress a w. — перавяза́ць **ра́ну**
wounded — **ра́нены, -ая, -ае**
wrap up, to — **загортваць (I), -гарну́ць** pf.; **закру́чваць, -кру-ці́ць (II)** pf.
to w. with paper — **загарну́ць/закруці́ць** у папе́ру
wrap oneself up, to — **захо́ўтвацца (I), -хо́ўтац-ца** pf.
wreck, to — **разбура́ць (I), -бу́рыць (II)** pf.; **раскіда́ць (I), -кі́даць** pf.
wrecked — **разбу́раны, -ая, -ае; разьбі́ты** (пра кара-бе́ль)
wrinkle — **зморшчына**
writer — **пісьме́ньнік**
writing — **піса́ньне, напіса́ньне**
writing, to finish — **дапісваць (I), дапіса́ць** pf.
written language — **пісьмовая** мова, **пісьме́ннасьць**

Y

yard — **ярд; двор, панадворак**
churchyard — **цьвінта́р**
year — **год**
last year — **ле́тась**
this year — **сёлета**
next year — **нале́та**
yearly — **штагоду**
yearning — **туга́**
yell — **віск, ёкат**
yell, to — **крычэць (II), вішчэць верашчэць; яката́ць (I)**
yellow — **жоўты, жоўценькі, -а -ае**
to turn yellow — **жоўкнуць (I), па- pf., зжаўце́ць (I)** pf.
yellowed — **пажаўце́лы, пажоўкл -ая, -ае**
yesterday's — **учара́шні, учорашні, -яе**
the day before yesterday — **заўчора, пазаўчора**
yield, to — **суступа́ць (I), -пі́ць** pf.; **паддава́ць (I) -да́ць (irr.)** pf.; **да ва́ць ураджа́й**
young — **малады́, малале́тні, - -яе**
youngster — **дзіця́** (асабліва **хлап дзяцю́к**
your (yours) (sing.) — **твой, твая́, тваё**
your (yours) (pl. and polite) — **ва́ш(ы), ва́ша(я), ва́ша(е)**
in your opinion — **патвойму; пава́шаму**

Z

zealous — **шчы́ры, стара́нны, р лі́вы; энтузіясты́чн -ая, -ае**
zero — **нуль**
zoological — **заалягі́чны, -ая, -ае**